។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

សំយុត្តនិកាយេ

សគាថាវគ្គ-អដ្ឋកថា

គន្ថារម្ភកថា

ករុណាសីតលហទយំ , បញ្ញាបជ្ជោតវិហតមោហតមំ;
សនរាមរលោកគរុំ, វន្ទេ **សុគតំ** គតិវិមុត្តំ។

ពុទ្ធោបិ ពុទ្ធភាវំ, ភាវេត្វា ចេវ សច្ឆិកត្វា ច;
យំ ឧបគតោ គតមលំ, វន្ទេ តមនុត្តរំ **ធម្មំ**។

សុគតស្ស ឱរសានំ, បុត្តានំ មារសេនមថនានំ;
អដ្ឋន្នម្បិ សមូហំ, សិរសា វន្ទេ **អរិយសង្ឃំ**។

ឥតិ មេ បសន្នមតិនោ, រតនត្តយវន្ទនាមយំ បុញ្ញំ;
យំ សុវិហតន្តរាយោ, ហុត្វា តស្សានុភាវេន។

សំយុត្តវគ្គបដិមណ្ឌិតស្ស, **សំយុត្តអាគមវរស្ស**;
ពុទ្ធានុពុទ្ធសំវណ្ណិតស្ស, ញាណប្បភេទជននស្ស។

អត្ថប្បកាសនត្ថំ, **អដ្ឋកថា** អាទិតោ វសិសតេហិ;
បញ្ចហិ យា សង្គីតា, អនុសង្គីតា ច បច្ឆាបិ។

សីហឡទីបំ បន អាភតាថ, វសិនា មហាមហិន្ទេន;
ឋបិតា សីហឡភាសាយ, ទីបវាសីនមត្ថាយ។

អបនេត្វាន តតោហំ, សីហឡភាសំ មនោរមំ ភាសំ;
តន្តិនយានុច្ឆវិកំ, អារោបេន្តោ វិគតទោសំ។

សមយំ អវិលោមេន្តោ, ថេរានំ ថេរវំសទីបានំ;
សុនិបុណវិនិច្ឆយានំ, មហាវិហារេ និវាសីនំ។

ហិត្វា បុនប្បុនាគត-មត្ថំ, អត្ថំ បកាសយិស្សាមិ;
សុជនស្ស ច តុដ្ឋត្ថំ, ចិរដ្ឋិតត្ថញ្ច ធម្មស្ស។

សាវត្ថិបភូតីនំ, នគរានំ វណ្ណនា កតា ហេដ្ឋា;
សង្គីតីនំ ទ្វិន្នំ, យា មេ អត្ថំ វទន្តេន។

វិត្ថារវសេន សុទំ, វត្ថូនិ ច យានិ តត្ថ វុត្តានិ;
តេសម្បិ ន ឥធ ភិយ្យោ, វិត្ថារកថំ ករិស្សាមិ។

សុត្តានំ បន អត្ថា, ន វិនា វត្ថូហិ យេ បកាសន្តិ;
តេសំ បកាសនត្ថំ, វត្ថូនិបិ ទស្សយិស្សាមិ។

សីលកថា ធុតធម្មា, កម្មដ្ឋានានិ ចេវ សព្ពានិ;
ចរិយាវិធានសហិតោ, ឈានសមាបត្តិវិត្ថារោ។

សញ្ញា ច អភិញ្ញាយោ, បញ្ញាសង្កលននិច្ឆយោ ចេវ;
ខន្ធាធាតាយតនិន្ទ្រិយានិ, អរិយានិ ចេវ ចត្តារិ។

សច្ចានិ បច្ចយាការទេសនា, សុបរិសុទ្ធនិបុណនយា;
អវិមុត្តតន្តិមគ្គា, វិបស្សនាភាវនា ចេវ។

ឥតិ បន សព្ពំ យស្មា, **វិសុទ្ធិមគ្គេ** មយា សុបរិសុទ្ធំ;
វុត្តំ តស្មា ភិយ្យោ, ន តំ ឥធ វិចារយិស្សាមិ។

“មជ្ឈេ **វិសុទ្ធិមគ្គោ,** ឯស ចតុន្នម្បិ អាគមានញ្ហិ;
ឋត្វា បកាសយិស្សតិ, តត្ថ យថាភាសិតមត្ថំ”។

ឥច្ចេវ កតោ តស្មា, តម្បិ គហេត្វាន សទ្ធិមេតាយ;
អដ្ឋកថាយ វិជានថ, សំយុត្តវិនិស្សិតំ អត្ថន្តិ។

១. ទេវតាសំយុត្តំ

១. នឡវគ្គោ

១. ឱឃតរណសុត្តវណ្ណនា

តត្ថ **សំយុត្តាគមោ** នាម សគាថវគ្គោ, និទានវគ្គោ, ខន្ធកវគ្គោ, សឡាយតនវគ្គោ, មហាវគ្គោតិ បញ្ចវគ្គោ ហោតិ។ សុត្តតោ –

> “សត្ត សុត្តសហស្សានិ, សត្ត សុត្តសតានិ ច;
> ទ្វាសដ្ឋិ ចេវ សុត្តានិ, ឯសោ សំយុត្តសង្គហោ”។

ភាណវារតោ ភាណវារសតំ ហោតិ។ តស្ស វគ្គេសុ **សគាថវគ្គោ** អាទិ, សុត្តេសុ **ឱឃតរណសុត្តំ**។ តស្សាបិ “ឯវំ មេ សុត”ន្តិអាទិកំ អាយស្មតា អានន្ទេន បឋមមហាសង្គីតិកាលេ វុត្តំ និទានមាទិ។ សា បនេសា បឋមមហាសង្គីតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយ អាទិម្ហិ វិត្ថារិតា, តស្មា សា តត្ថ វិត្ថារិតនយេនេវ វេទិតព្ពា។

១. យំ បនេតំ “ឯវំ មេ សុត”ន្តិអាទិកំ និទានំ, តត្ថ **ឯវ**ន្តិ និបាតបទំ។ **មេ**តិអាទីនិ នាមបទានិ។ ***សាវត្ថិយំ វិហរតី***តិ ឯត្ថ ***វី***តិ ឧបសគ្គបទំ, ***ហរតី***តិ អាខ្យាតបទន្តិ ឥមិនា តាវ នយេន បទវិភាគោ វេទិតព្ពោ។

អត្ថតោ បន **ឯវំ**សទ្ទោ តាវ ឧបមូបទេស-សម្បហំសន-គរហណ-វចនសម្បដិគ្គហាការនិទស្សនាវធារណាទិ-អនេកត្ថប្បភេទោ។ តថា ហេស – “ឯវំ ជាតេន មច្ចេន, កត្តព្ពំ កុសលំ ពហុ”ន្តិ (ធ. ប. ៥៣) ឯវមាទីសុ ឧបមាយំ អាគតោ។ “ឯវំ តេ អភិក្កមិតព្ពំ , ឯវំ តេ បដិក្កមិតព្ព”ន្តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.១២២) ឧបទេសេ។ “ឯវមេតំ ភគវា, ឯវមេតំ សុគតា”តិអាទីសុ (អ. និ. ៣.៦៦) សម្បហំសនេ។ “ឯវមេវំ បនាយំ វសលី យស្មិំ វា តស្មិំ វា តស្ស មុណ្ឌកស្ស សមណកស្ស វណ្ណំ ភាសតី”តិអាទីសុ (សំ. និ. ១.១៨៧) គរហណេ។ “ឯវំ, ភន្តេតិ ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុ”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.១) វចនសម្បដិគ្គហេ។ “ឯវំ ព្យា ខោ អហំ, ភន្តេ, ភគវតា ធម្មំ ទេសិតំ អាជានាមី”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៣៩៨) អាការេ ។ “ឯហិ ត្វំ មាណវក, យេន សមណោ អានន្ទោ តេនុបសង្កម; ឧបសង្កមិត្វា មម វចនេន សមណំ អានន្ទំ អប្បាពាធំ អប្បាតង្កំ លហុដ្ឋានំ ពលំ ផាសុវិហារំ បុច្ឆ – ‘សុភោ មាណវោ តោទេយ្យបុត្តោ ភវន្តំ អានន្ទំ អប្បាពាធំ អប្បាតង្កំ លហុដ្ឋានំ ពលំ ផាសុវិហារំ បុច្ឆតី’តិ។ ឯវញ្ច វទេហិ – ‘សាធុ កិរ ភវំ អានន្ទោ យេន សុភស្ស មាណវស្ស តោទេយ្យបុត្តស្ស និវេសនំ, តេនុបសង្កមតុ អនុកម្បំ ឧបាទាយា’តិ”អាទីសុ (ទី. និ. ១.៤៤៥) និទស្សនេ។ “តំ កិំ មញ្ញថ កាលាមា, ឥមេ ធម្មា កុសលា វា អកុសលា វាតិ? អកុសលា, ភន្តេ។ សាវជ្ជា វា អនវជ្ជា វាតិ? សាវជ្ជា, ភន្តេ។ វិញ្ញុគរហិតា វា វិញ្ញុប្បសត្ថា វាតិ? វិញ្ញុគរហិតា, ភន្តេ។ សមត្តា សមាទិន្នា អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្តន្តិ វា នោ វា, កថំ វោ ឯត្ថ ហោតីតិ? សមត្តា, ភន្តេ, សមាទិន្នា អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្តន្តិ, ឯវំ នោ ឯត្ថ ហោតី”តិអាទីសុ (អ. និ. ៣.៦៦) អវធារណេ។ ស្វាយមិធ អាការនិទស្សនាវធារណេសុ ទដ្ឋព្ពោ។

តត្ថ អាការត្ថេន **ឯវំ**សទ្ទេន ឯតមត្ថំ ទីបេតិ – នានានយនិបុណំ អនេកជ្ឈាសយសមុដ្ឋានំ អត្ថព្យញ្ជនសម្បន្នំ វិវិធបាដិហារិយំ ធម្មត្ថទេសនា បដិវេធគម្ភីរំ សព្ពសត្តានំ សកសកភាសានុរូបតោ សោតបថមាគច្ឆន្តំ តស្ស ភគវតោ វចនំ សព្ពប្បការេន កោ សមត្ថោ វិញ្ញាតុំ? សព្ពថាមេន បន សោតុកាមតំ ជនេត្វាបិ ឯវំ មេ សុតំ, មយាបិ ឯកេនាការេន សុតន្តិ។

និទស្សនត្ថេន – “នាហំ សយម្ភូ, ន មយា ឥទំ សច្ឆិកត”ន្តិ អត្តានំ បរិមោចេន្តោ – “ឯវំ មេ សុតំ, មយាបិ ឯវំ សុត”ន្តិ ឥទានិ វត្តព្ពំ សកលសុត្តំ និទស្សេតិ។

អវធារណត្ថេន – “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ពហុស្សុតានំ យទិទំ អានន្ទោ, គតិមន្តានំ, សតិមន្តានំ, ធិតិមន្តានំ, ឧបដ្ឋាកានំ យទិទំ អានន្ទោ”តិ (អ. និ. ១.២២០-២២៣) ឯវំ ភគវតា – “អាយស្មា អានន្ទោ អត្ថកុសលោ ធម្មកុសលោ ព្យញ្ជនកុសលោ និរុត្តិកុសលោ បុព្ពាបរកុសលោ”តិ (អ. និ. ៥.១៦៩) ឯវំ ធម្មសេនាបតិនា ច បសត្ថភាវានុរូបំ អត្តនោ ធារណពលំ ទស្សេន្តោ សត្តានំ សោតុកាមតំ ជនេតិ – “ឯវំ មេ សុតំ, តញ្ច ខោ អត្ថតោ វា ព្យញ្ជនតោ វា អនូនមនធិកំ, ឯវមេវ ន អញ្ញថា ទដ្ឋព្ព”ន្តិ។

មេសទ្ទោ តីសុ អត្ថេសុ ទិស្សតិ។ តថា ហិស្ស – “គាថាភិគីតំ មេ អភោជនេយ្យ”ន្តិអាទីសុ (សុ. និ. ៨១) មយាតិ អត្ថោ។ “សាធុ មេ, ភន្តេ, ភគវា សំខិត្តេន ធម្មំ ទេសេតុ” តិអាទីសុ (សំ. និ. ៤.៨៨) មយ្ហន្តិ អត្ថោ។ “ធម្មទាយាទា មេ, ភិក្ខវេ, ភវថា”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៩) មមាតិ អត្ថោ។ ឥធ បន “មយា សុត”ន្តិ ច “មម សុត”ន្តិ ច អត្ថទ្វយេ យុជ្ជតិ។

សុតន្តិ អយំ **សុត**សទ្ទោ សឧបសគ្គោ អនុបសគ្គោ ច គមន-វិស្សុត-កិលិន្នឧបចិតានុយោគ-សោតវិញ្ញេយ្យ-សោតទ្វារានុសារវិញ្ញាតាទិអនេកត្ថប្បភេទោ។ តថា ហិស្ស – “សេនាយ បសុតោ”តិអាទីសុ គច្ឆន្តោតិ អត្ថោ។ “សុតធម្មស្ស បស្សតោ”តិអាទីសុ (ឧទា. ១១) វិស្សុតធម្មស្សាតិ អត្ថោ។ “អវស្សុតា អវស្សុតស្សា”តិអាទីសុ (បាចិ. ៦៥៧) កិលិន្នាកិលិន្នស្សាតិ អត្ថោ។ “តុម្ហេហិ បុញ្ញំ បសុតំ អនប្បក”ន្តិអាទីសុ (ខុ. បា. ៧.១២) ឧបចិតន្តិ អត្ថោ។ “យេ ឈានបសុតា ធីរា”តិអាទីសុ (ធ. ប. ១៨១) ឈានានុយុត្តាតិ អត្ថោ។ “ទិដ្ឋំ សុតំ មុត”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៤១) សោតវិញ្ញេយ្យន្តិ អត្ថោ។ “សុតធរោ សុតសន្និចយោ”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៣៣៩) សោតទ្វារានុសារវិញ្ញាតធរោតិ អត្ថោ។ ឥធ បនស្ស សោតទ្វារានុសារេន ឧបធារិតន្តិ វា ឧបធារណន្តិ វា អត្ថោ។ មេ-សទ្ទស្ស ហិ មយាតិ អត្ថេ សតិ – “ឯវំ មយា សុតំ, សោតទ្វារានុសារេន ឧបធារិត”ន្តិ យុជ្ជតិ។ មមាតិ អត្ថេ សតិ – “ឯវំ មម សុតំ, សោតទ្វារានុសារេន ឧបធារណ”ន្តិ យុជ្ជតិ។

ឯវមេតេសុ តីសុ បទេសុ **ឯវ**ន្តិ សោតវិញ្ញាណាទិវិញ្ញាណកិច្ចនិទស្សនំ។ **មេ**តិ វុត្តវិញ្ញាណសមង្គិបុគ្គលនិទស្សនំ។ **សុត**ន្តិ អស្សវនភាវបដិក្ខេបតោ អនូនានធិកាវិបរីតគ្គហណនិទស្សនំ។ តថា **ឯវ**ន្តិ តស្ស សោតទ្វារានុសារេន បវត្តាយ វិញ្ញាណវីថិយា នានប្បការេន អារម្មណេ បវត្តិភាវប្បកាសនំ។ **មេ**តិ អត្តប្បកាសនំ។ **សុត**ន្តិ ធម្មប្បកាសនំ។ អយញ្ហេត្ថ សង្ខេបោ – “នានប្បការេន អារម្មណេ បវត្តាយ វិញ្ញាណវីថិយា មយា ន អញ្ញំ កតំ, ឥទំ បន កតំ, អយំ ធម្មោ សុតោ”តិ។

តថា **ឯវ**ន្តិ និទ្ទិសិតព្ពប្បកាសនំ។ **មេ**តិ បុគ្គលប្បកាសនំ។ **សុត**ន្តិ បុគ្គលកិច្ចប្បកាសនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “យំ សុត្តំ និទ្ទិសិស្សាមិ, តំ មយា ឯវំ សុត”ន្តិ។

តថា **ឯវ**ន្តិ យស្ស ចិត្តសន្តានស្ស នានាការប្បវត្តិយា នានត្ថព្យញ្ជនគហណំ ហោតិ, តស្ស នានាការនិទ្ទេសោ ។ **ឯវ**ន្តិ ហិ អយំ អាការបញ្ញត្តិ។ **មេ**តិ កត្តុនិទ្ទេសោ។ **សុត**ន្តិ វិសយនិទ្ទេសោ។ ឯត្តាវតា នានាការប្បវត្តេន ចិត្តសន្តានេន តំសមង្គិនោ កត្តុវិសយេ គហណសន្និដ្ឋានំ កតំ ហោតិ។

អថ វា **ឯវ**ន្តិ បុគ្គលកិច្ចនិទ្ទេសោ។ **សុត**ន្តិ វិញ្ញាណកិច្ចនិទ្ទេសោ។ **មេ**តិ ឧភយកិច្ចយុត្តបុគ្គលនិទ្ទេសោ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ – “មយា សវនកិច្ចវិញ្ញាណសមង្គិនា បុគ្គលេន វិញ្ញាណវសេន លទ្ធសវនកិច្ចវោហារេន សុត”ន្តិ។

តត្ថ **ឯវ**ន្តិ ច **មេ**តិ ច សច្ចិកដ្ឋបរមត្ថវសេន អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ។ កិញ្ហេត្ថ តំ បរមត្ថតោ អត្ថិ, យំ ឯវន្តិ វា មេតិ វា និទ្ទេសំ លភេថ។ **សុត**ន្តិ វិជ្ជមានបញ្ញត្តិ។ យញ្ហិ តំ ឯត្ថ សោតេន ឧបលទ្ធំ, តំ បរមត្ថតោ វិជ្ជមានន្តិ។ តថា **ឯវ**ន្តិ ច **មេ**តិ ច តំ តំ ឧបាទាយ វត្តព្ពតោ ឧបាទាបញ្ញត្តិ។ **សុត**ន្តិ ទិដ្ឋាទីនិ ឧបនិធាយ វត្តព្ពតោ ឧបនិធាបញ្ញត្តិ។

ឯត្ថ ច **ឯវ**ន្តិ វចនេន អសម្មោហំ ទីបេតិ។ ន ហិ សម្មូឡ្ហោ នានប្បការបដិវេធសមត្ថោ ហោតិ។ **សុត**ន្តិ វចនេន សុតស្ស អសម្មោសំ ទីបេតិ។ យស្ស ហិ សុតំ សម្មុដ្ឋំ ហោតិ, ន សោ កាលន្តរេន មយា សុតន្តិ បដិជានាតិ។ ឥច្ចស្ស អសម្មោហេន បញ្ញាសិទ្ធិ, អសម្មោសេន បន សតិសិទ្ធិ។ តត្ថ បញ្ញាបុព្ពង្គមាយ សតិយា ព្យញ្ជនាវធារណសមត្ថតា, សតិបុព្ពង្គមាយ បញ្ញាយ អត្ថបដិវេធសមត្ថតា ។ តទុភយសមត្ថតាយោគេន អត្ថព្យញ្ជនសម្បន្នស្ស ធម្មកោសស្ស អនុបាលនសមត្ថតោ ធម្មភណ្ឌាគារិកត្តសិទ្ធិ។

អបរោ នយោ – **ឯវ**ន្តិ វចនេន យោនិសោ មនសិការំ ទីបេតិ, អយោនិសោ មនសិករោតោ ហិ នានប្បការបដិវេធាភាវតោ។ **សុត**ន្តិ វចនេន អវិក្ខេបំ ទីបេតិ វិក្ខិត្តចិត្តស្ស សវនាភាវតោ។ តថា ហិ វិក្ខិត្តចិត្តោ បុគ្គលោ សព្ពសម្បត្តិយា វុច្ចមានោបិ “ន មយា សុតំ, បុន ភណថា”តិ ភណតិ។ យោនិសោ មនសិការេន ចេត្ថ អត្តសម្មាបណិធិំ បុព្ពេ ច កតបុញ្ញតំ សាធេតិ, សម្មា អប្បណិហិតត្តស្ស បុព្ពេ អកតបុញ្ញស្ស វា តទភាវតោ។ អវិក្ខេបេន សទ្ធម្មស្សវនំ សប្បុរិសូបនិស្សយញ្ច សាធេតិ។ ន ហិ វិក្ខិត្តចិត្តោ សោតុំ សក្កោតិ, ន ច សប្បុរិសេ អនុបនិស្សយមានស្ស សវនំ អត្ថីតិ។

អបរោ នយោ – យស្មា “**ឯវន្តិ** យស្ស ចិត្តសន្តានស្ស នានាការប្បវត្តិយា នានត្ថព្យញ្ជនគ្គហណំ ហោតិ, តស្ស នានាការនិទ្ទេសោ”តិ វុត្តំ, សោ ច ឯវំ ភទ្ទកោ អាការោ ន សម្មា អប្បណិហិតត្តនោ បុព្ពេ អកតបុញ្ញស្ស វា ហោតិ, តស្មា **ឯវន្តិ** ឥមិនា ភទ្ទកេន អាការេន បច្ឆិមចក្កទ្វយសម្បត្តិមត្តនោ ទីបេតិ។ **សុតន្តិ** សវនយោគេន បុរិមចក្កទ្វយសម្បត្តិំ។ ន ហិ អប្បតិរូបទេសេ វសតោ សប្បុរិសូបនិស្សយវិរហិតស្ស វា សវនំ អត្ថិ។ ឥច្ចស្ស បច្ឆិមចក្កទ្វយសិទ្ធិយា អាសយសុទ្ធិ សិទ្ធា ហោតិ, បុរិមចក្កទ្វយសិទ្ធិយា បយោគសុទ្ធិ, តាយ ច អាសយសុទ្ធិយា អធិគមព្យត្តិសិទ្ធិ, បយោគសុទ្ធិយា អាគមព្យត្តិសិទ្ធិ។ ឥតិ បយោគាសយសុទ្ធស្ស អាគមាធិគមសម្បន្នស្ស វចនំ អរុណុគ្គំ វិយ សូរិយស្ស ឧទយតោ, យោនិសោ មនសិការោ វិយ ច កុសលកម្មស្ស, អរហតិ ភគវតោ វចនស្ស បុព្ពង្គមំ ភវិតុន្តិ ឋានេ និទានំ ឋបេន្តោ **ឯវំ មេ សុតន្តិ**អាទិមាហ។

អបរោ នយោ – **ឯវន្តិ** ឥមិនា នានប្បការបដិវេធទីបកេន វចនេន អត្តនោ អត្ថបដិភានបដិសម្ភិទាសម្បត្តិសព្ភាវំ ទីបេតិ។ **សុតន្តិ** ឥមិនា សោតព្ពភេទបដិវេធទីបកេន ធម្មនិរុត្តិបដិសម្ភិទាសម្បត្តិសព្ភាវំ។ **ឯវន្តិ** ច ឥទំ យោនិសោ មនសិការទីបកវចនំ ភាសមានោ – “ឯតេ មយា ធម្មា មនសានុបេក្ខិតា ទិដ្ឋិយា សុប្បដិវិទ្ធា”តិ ទីបេតិ។ **សុតន្តិ** ឥទំ សវនយោគទីបកវចនំ ភាសមានោ – “ពហូ មយា ធម្មា សុតា ធាតា វចសា បរិចិតា”តិ ទីបេតិ។ តទុភយេនបិ អត្ថព្យញ្ជនបារិបូរិំ ទីបេន្តោ សវនេ អាទរំ ជនេតិ។ អត្ថព្យញ្ជនបរិបុណ្ណញ្ហិ ធម្មំ អាទរេន អស្សុណន្តោ មហតា ហិតា បរិពាហិរោ ហោតីតិ អាទរំ ជនេត្វា សក្កច្ចំ ធម្មោ សោតព្ពោតិ។

ឯវំ មេ សុតន្តិ ឥមិនា បន សកលេន វចនេន អាយស្មា អានន្ទោ តថាគតប្បវេទិតំ ធម្មំ អត្តនោ អទហន្តោ អសប្បុរិសភូមិំ អតិក្កមតិ, សាវកត្តំ បដិជានន្តោ សប្បុរិសភូមិំ ឱក្កមតិ។ តថា អសទ្ធម្មា ចិត្តំ វុដ្ឋាបេតិ, សទ្ធម្មេ ចិត្តំ បតិដ្ឋាបេតិ។ “កេវលំ សុតមេវេតំ មយា, តស្សេវ បន ភគវតោ វចន”ន្តិ ទីបេន្តោ អត្តានំ បរិមោចេតិ, សត្ថារំ អបទិសតិ, ជិនវចនំ អប្បេតិ, ធម្មនេត្តិំ បតិដ្ឋាបេតិ។

អបិច “ឯវំ មេ សុត”ន្តិ អត្តនា ឧប្បាទិតភាវំ អប្បដិជានន្តោ បុរិមវចនំ វិវរន្តោ – “សម្មុខា បដិគ្គហិតមិទំ មយា តស្ស ភគវតោ ចតុវេសារជ្ជវិសារទស្ស ទសពលធរស្ស អាសភដ្ឋានដ្ឋាយិនោ សីហនាទនាទិនោ សព្ពសត្តុត្តមស្ស ធម្មិស្សរស្ស ធម្មរាជស្ស ធម្មាធិបតិនោ ធម្មទីបស្ស ធម្មសរណស្ស សទ្ធម្មវរចក្កវត្តិនោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស វចនំ, ន ឯត្ថ អត្ថេ វា ធម្មេ វា បទេ វា ព្យញ្ជនេ វា កង្ខា វា វិមតិ វា កត្តព្ពា”តិ សព្ពទេវមនុស្សានំ ឥមស្មិំ ធម្មេ អស្សទ្ធិយំ វិនាសេតិ, សទ្ធាសម្បទំ ឧប្បាទេតីតិ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

“វិនាសយតិ អស្សទ្ធំ, សទ្ធំ វឌ្ឍេតិ សាសនេ;
ឯវំ មេ សុតមិច្ចេវំ, វទំ គោតមសាវកោ”តិ។

ឯកន្តិ គណនបរិច្ឆេទនិទ្ទេសោ។ **សមយន្តិ** បរិច្ឆិន្ននិទ្ទេសោ។ **ឯកំ សមយន្តិ** អនិយមិតបរិទីបនំ។ តត្ថ **សមយ**សទ្ទោ –

“សមវាយេ ខណេ កាលេ, សមូហេ ហេតុទិដ្ឋិសុ;
បដិលាភេ បហានេ ច, បដិវេធេ ច ទិស្សតិ”។

តថា ហិស្ស “អប្បេវ នាម ស្វេបិ ឧបសង្កមេយ្យាម កាលញ្ច សមយញ្ច ឧបាទាយា”តិ ឯវមាទីសុ (ទី. និ. ១.៤៤៧) សមវាយោ អត្ថោ។ “ឯកោវ ខោ, ភិក្ខវេ, ខណោ ច សមយោ ច ព្រហ្មចរិយវាសាយា”តិអាទីសុ (អ. និ. ៨.២៩) ខណោ។ “ឧណ្ហសមយោ បរិឡាហសមយោ”តិអាទីសុ (បាចិ. ៣៥៨) កាលោ។ “មហាសមយោ បវនស្មិ”ន្តិអាទីសុ (ទី. និ. ២.៣៣២) សមូហោ។ “សមយោបិ ខោ តេ, ភទ្ទាលិ, អប្បដិវិទ្ធោ អហោសិ, ភគវា ខោ សាវត្ថិយំ វិហរតិ, ភគវាបិ មំ ជានិស្សតិ – ‘ភទ្ទាលិ, នាម ភិក្ខុ សត្ថុសាសនេ សិក្ខាយ អបរិបូរការី’តិ។ អយម្បិ ខោ តេ , ភទ្ទាលិ, សមយោ អប្បដិវិទ្ធោ អហោសី”តិអាទីសុ (ម. និ. ២.១៣៥) ហេតុ។ “តេន ខោ បន សមយេន ឧគ្គាហមានោ បរិព្ពាជកោ សមណមុណ្ឌិកាបុត្តោ សមយប្បវាទកេ តិន្ទុកាចីរេ ឯកសាលកេ មល្លិកាយ អារាមេ បដិវសតី”តិអាទីសុ (ម. និ. ២.២៦០) ទិដ្ឋិ។

“ទិដ្ឋេ ធម្មេ ច យោ អត្ថោ, យោ ចត្ថោ សម្បរាយិកោ;
អត្ថាភិសមយា ធីរោ, បណ្ឌិតោតិ បវុច្ចតី”តិ។ –

អាទីសុ (សំ. និ. ១.១២៩) បដិលាភោ។ “សម្មា មានាភិសមយា អន្តមកាសិ ទុក្ខស្សា”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៨) បហានំ។ “ទុក្ខស្ស បីឡនដ្ឋោ សង្ខតដ្ឋោ សន្តាបដ្ឋោ វិបរិណាមដ្ឋោ អភិសមយដ្ឋោ”តិអាទីសុ (បដិ. ម. ២.៨) បដិវេធោ។ ឥធ បនស្ស កាលោ អត្ថោ។ តេន សំវច្ឆរ-ឧតុ-មាសឌ្ឍមាស-រត្តិ-ទិវ-បុព្ពណ្ហ-មជ្ឈន្ហិក-សាយន្ហ-បឋមមជ្ឈិមបច្ឆិមយាម-មុហុត្តាទីសុ កាលប្បភេទភូតេសុ សមយេសុ ឯកំ សមយន្តិ ទីបេតិ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ ឯតេសុ សំវច្ឆរាទីសុ សមយេសុ យំ យំ សុត្តំ យស្មិំ យស្មិំ សំវច្ឆរេ ឧតុម្ហិ មាសេ បក្ខេ រត្តិភាគេ ទិវសភាគេ វា វុត្តំ, សព្ពំ តំ ថេរស្ស សុវិទិតំ សុវវត្ថាបិតំ បញ្ញាយ។ យស្មា បន “ឯវំ មេ សុតំ អសុកសំវច្ឆរេ អសុកឧតុម្ហិ អសុកមាសេ អសុកបក្ខេ អសុករត្តិភាគេ អសុកទិវសភាគេ វា”តិ ឯវំ វុត្តេ ន សក្កា សុខេន ធារេតុំ វា ឧទ្ទិសិតុំ វា ឧទ្ទិសាបេតុំ វា, ពហុ ច វត្តព្ពំ ហោតិ, តស្មា ឯកេនេវ បទេន តមត្ថំ សមោធានេត្វា “ឯកំ សមយ”ន្តិ អាហ។

យេ វា ឥមេ គព្ភោក្កន្តិសមយោ ជាតិសមយោ សំវេគសមយោ អភិនិក្ខមនសមយោ ទុក្ករការិកសមយោ មារវិជយសមយោ អភិសម្ពោធិសមយោ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារសមយោ ទេសនាសមយោ បរិនិព្ពានសមយោតិ ឯវមាទយោ ភគវតោ ទេវមនុស្សេសុ អតិវិយ សុប្បកាសា អនេកកាលប្បភេទា ឯវ សមយា។ តេសុ សមយេសុ ទេសនាសមយសង្ខាតំ ឯកំ សមយន្តិ ទីបេតិ។ យោ ចាយំ ញាណករុណាកិច្ចសមយេសុ ករុណាកិច្ចសមយោ, អត្តហិតបរហិតបដិបត្តិសមយេសុ បរហិតបដិបត្តិសមយោ , សន្និបតិតានំ ករណីយទ្វយសមយេសុ ធម្មិកថាសមយោ, ទេសនាបដិបត្តិសមយេសុ ទេសនាសមយោ, តេសុបិ សមយេសុ អញ្ញតរំ សន្ធាយ “ឯកំ សមយ”ន្តិ អាហ។

កស្មា បនេត្ថ យថា អភិធម្មេ “យស្មិំ សមយេ កាមាវចរ”ន្តិ ច ឥតោ អញ្ញេសុ សុត្តបទេសុ “យស្មិំ សមយេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហី”តិ ច ភុម្មវចនេន និទ្ទេសោ កតោ, វិនយេ ច “តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា”តិ ករណវចនេន, តថា អកត្វា “ឯកំ សមយ”ន្តិ ឧបយោគវចនេន និទ្ទេសោ កតោតិ។ តត្ថ តថា, ឥធ ច អញ្ញថា អត្ថសម្ភវតោ។ តត្ថ ហិ អភិធម្មេ ឥតោ អញ្ញេសុ សុត្តបទេសុ ច អធិករណត្ថោ ភាវេនភាវលក្ខណត្ថោ ច សម្ភវតិ។ អធិករណញ្ហិ កាលត្ថោ សមូហត្ថោ ច សមយោ, តត្ថ វុត្តានំ ផស្សាទិធម្មានំ ខណសមវាយហេតុសង្ខាតស្ស ច សមយស្ស ភាវេន តេសំ ភាវោ លក្ខីយតិ។ តស្មា តទត្ថជោតនត្ថំ តត្ថ ភុម្មវចននិទ្ទេសោ កតោ។

វិនយេ ច ហេតុអត្ថោ ករណត្ថោ ច សម្ភវតិ។ យោ ហិ សោ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិសមយោ សារិបុត្តាទីហិបិ ទុព្ពិញ្ញេយ្យោ, តេន សមយេន ហេតុភូតេន ករណភូតេន ច សិក្ខាបទានិ បញ្ញាបយន្តោ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិហេតុញ្ច អបេក្ខមានោ ភគវា តត្ថ តត្ថ វិហាសិ។ តស្មា តទត្ថជោតនត្ថំ តត្ថ ករណវចនេន និទ្ទេសោ កតោ។

ឥធ បន អញ្ញស្មិំ ច ឯវំជាតិកេ អច្ចន្តសំយោគត្ថោ សម្ភវតិ។ យញ្ហិ សមយំ ភគវា ឥមំ អញ្ញំ វា សុត្តន្តំ ទេសេសិ, អច្ចន្តមេវ តំ សមយំ ករុណាវិហារេន វិហាសិ។ តស្មា តទត្ថជោតនត្ថំ ឥធ ឧបយោគវចននិទ្ទេសោ កតោតិ។

តេនេតំ វុច្ចតិ –

> “តំ តំ អត្ថមបេក្ខិត្វា, ភុម្មេន ករណេន ច;
> អញ្ញត្រ សមយោ វុត្តោ, ឧបយោគេន សោ ឥធា”តិ។

បោរាណា បន វណ្ណយន្តិ – “តស្មិំ សមយេ”តិ វា “តេន សមយេនា”តិ វា “ឯកំ សមយ”ន្តិ វា អភិលាបមត្តភេទោ ឯស, សព្ពត្ថ ភុម្មមេវ អត្ថោតិ។ តស្មា “ឯកំ សមយ”ន្តិ វុត្តេបិ “ឯកស្មិំ សមយេ”តិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ភគវាតិ គរុ។ គរុំ ហិ លោកេ “ភគវា”តិ វទន្តិ។ អយញ្ច សព្ពគុណវិសិដ្ឋតាយ សព្ពសត្តានំ គរុ, តស្មា “ភគវា”តិ វេទិតព្ពោ។ បោរាណេហិបិ វុត្តំ –

> “ភគវាតិ វចនំ សេដ្ឋំ, ភគវាតិ វចនមុត្តមំ;
> គរុ គារវយុត្តោ សោ, ភគវា តេន វុច្ចតី”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១៤២);

អបិច –

“ភគ្យវា ភគ្គវា យុត្តោ, ភគេហិ ច វិភត្តវា;
ភត្តវា វន្តគមនោ, ភវេសុ ភគវា តតោ”តិ។ –

ឥមិស្សា គាថាយ វសេនស្ស បទស្ស វិត្ថារតោ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ សោ ច **វិសុទ្ធិមគ្គេ** (វិសុទ្ធិ. ១.១៤៤) ពុទ្ធានុស្សតិនិទ្ទេសេ វុត្តោយេវ។

ឯត្តាវតា ចេត្ថ **ឯវំ មេ សុត**ន្តិ វចនេន យថាសុតំ ធម្មំ ទស្សេន្តោ ភគវតោ ធម្មសរីរំ បច្ចក្ខំ ករោតិ។ តេន “នយិទំ អតិក្កន្តសត្ថុកំ បាវចនំ, អយំ វោ សត្ថា”តិ សត្ថុ អទស្សនេន ឧក្កណ្ឋិតំ ជនំ សមស្សាសេតិ។ **ឯកំ សមយំ ភគវា**តិ វចនេន តស្មិំ សមយេ ភគវតោ អវិជ្ជមានភាវំ ទស្សេន្តោ រូបកាយបរិនិព្ពានំ សាធេតិ។ តេន “ឯវំវិធស្ស នាម អរិយធម្មស្ស ទេសកោ ទសពលធរោ វជិរសង្ឃាតសមានកាយោ សោបិ ភគវា បរិនិព្ពុតោ, កេន អញ្ញេន ជីវិតេ អាសា ជនេតព្ពា”តិ ជីវិតមទមត្តំ ជនំ សំវេជេតិ, សទ្ធម្មេ ចស្ស ឧស្សាហំ ជនេតិ។ **ឯវ**ន្តិ ច ភណន្តោ ទេសនាសម្បត្តិំ និទ្ទិសតិ។ **មេ សុត**ន្តិ សាវកសម្បត្តិំ។ **ឯកំ សមយ**ន្តិ កាលសម្បត្តិំ។ **ភគវា**តិ ទេសកសម្បត្តិំ។

សាវត្ថិយន្តិ ឯវំនាមកេ នគរេ។ សមីបត្ថេ ចេតំ ភុម្មវចនំ។ **វិហរតី**តិ អវិសេសេន ឥរិយាបថទិព្ពព្រហ្មអរិយវិហារេសុ អញ្ញតរវិហារសមង្គិបរិទីបនមេតំ។ ឥធ បន ឋានគមននិសជ្ជាសយនប្បភេទេសុ ឥរិយាបថេសុ អញ្ញតរឥរិយាបថសមាយោគបរិទីបនំ , តេន ឋិតោបិ គច្ឆន្តោបិ និសិន្នោបិ សយានោបិ ភគវា វិហរតិច្ចេវ វេទិតព្ពោ។ សោ ហិ ឯកំ ឥរិយាបថពាធនំ អញ្ញេន ឥរិយាបថេន វិច្ឆិន្ទិត្វា អបរិបតន្តំ អត្តភាវំ ហរតិ បវត្តេតិ, តស្មា “វិហរតី”តិ វុច្ចតិ។

ជេតវនេតិ ជេតស្ស រាជកុមារស្ស វនេ។ តញ្ហិ តេន រោបិតំ សំវឌ្ឍិតំ បរិបាលិតំ អហោសិ, តស្មា “ជេតវន”ន្តិ សង្ខំ គតំ។ តស្មិំ ជេតវនេ។ **អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ**តិ អនាថបិណ្ឌិកេន គហបតិនា ចតុបណ្ណាសហិរញ្ញកោដិបរិច្ចាគេន ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស និយ្យាតិតត្តា “អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមោ”តិ សង្ខំ គតេ អារាមេ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមដ្ឋកថាយ សព្ពាសវសុត្តវណ្ណនាយំ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.១៤) វុត្តោ។

តត្ថ សិយា – យទិ តាវ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ, “ជេតវនេ”តិ ន វត្តព្ពំ។ អថ តត្ថ វិហរតិ, “សាវត្ថិយ”ន្តិ ន វត្តព្ពំ។ ន ហិ សក្កា ឧភយត្ថ ឯកំ សមយំ វិហរិតុន្តិ។ ន ខោ បនេតំ ឯវំ ទដ្ឋព្ពំ។

ននុ អវោចុម្ហ “សមីបត្ថេ ភុម្មវចន”ន្តិ។ តស្មា យថា គង្គាយមុនាទីនំ សមីបេ គោយូថានិ ចរន្តានិ “គង្គាយំ ចរន្តិ, យមុនាយំ ចរន្តី”តិ វុច្ចតិ, ឯវមិធាបិ យទិទំ សាវត្ថិយា សមីបេ ជេតវនំ, តត្ថ វិហរន្តោ វុច្ចតិ “សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ”តិ។ គោចរគាមនិទស្សនត្ថំ ហិស្ស សាវត្ថិវចនំ, បព្ពជិតានុរូបនិវាសដ្ឋាននិទស្សនត្ថំ សេសវចនំ។

អញ្ញតរា ទេវតាតិ នាមគោត្តវសេន អបាកដា ឯកា ទេវតាតិ អត្ថោ។ “អភិជានាតិ នោ, ភន្តេ, ភគវា អហុ ញាតញ្ញតរស្ស មហេសក្ខស្ស យក្ខស្ស សំខិត្តេន តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តិំ ភាសិតា”តិ ឯត្ថ បន អភិញ្ញាតោ សក្កោបិ ទេវរាជា “អញ្ញតរោ”តិ វុត្តោ។ “ទេវតា”តិ ច ឥទំ ទេវានម្បិ ទេវធីតានម្បិ សាធារណវចនំ។ ឥមស្មិំ បនត្ថេ ទេវោ អធិប្បេតោ, សោ ច ខោ រូបាវចរានំ ទេវានំ អញ្ញតរោ។

អភិក្កន្តាយ រត្តិយាតិ ឯត្ថ អភិក្កន្ត-សទ្ទោ ខយសុន្ទរាភិរូបអព្ភានុមោទនាទីសុ ទិស្សតិ ។ តត្ថ “អភិក្កន្តា, ភន្តេ, រត្តិ, និក្ខន្តោ បឋមោ យាមោ , ចិរនិសិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃោ, ឧទ្ទិសតុ, ភន្តេ, ភគវា ភិក្ខូនំ បាតិមោក្ខ”ន្តិ ឯវមាទីសុ (អ. និ. ៨.២០; ចូឡវ. ៣៨៣) ខយេ ទិស្សតិ។ “អយំ ឥមេសំ ចតុន្នំ បុគ្គលានំ អភិក្កន្តតរោ ច បណីតតរោ ចា”តិ ឯវមាទីសុ (អ. និ. ៤.១០០) សុន្ទរេ។

“កោ មេ វន្ទតិ បាទានិ, ឥទ្ធិយា យសសា ជលំ;
អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, សព្ពា ឱភាសយំ ទិសា”តិ។ –

ឯវមាទីសុ (វិ. វ. ៨៥៧) អភិរូបេ។ “អភិក្កន្តំ ភោ គោតម, អភិក្កន្តំ ភោ គោតមា”តិ ឯវមាទីសុ (បារា. ១៥) អព្ភានុមោទនេ។ ឥធ បន ខយេ។ តេន អភិក្កន្តាយ រត្តិយា, បរិក្ខីណាយ រត្តិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថាយំ ទេវ

បុត្តោ មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ អាគតោតិ វេទិតព្វោ។ និយាមោ ហិ កិរេស ទេវតានំ យទិទំ ពុទ្ធានំ វា ពុទ្ធសាវកានំ វា ឧបដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តា មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេយេវ អាគច្ឆន្តិ។

អភិក្កន្តវណ្ណាតិ ឯត្ថ **អភិក្កន្ត**-សទ្ទោ អភិរូបេ, **វណ្ណ**-សទ្ទោ បន ឆវិថុតិ-កុលវគ្គ-ការណ-សណ្ឋានប្បមាណ-រូបាយតនាទីសុ ទិស្សតិ។ តត្ថ “សុវណ្ណវណ្ណោសិ ភគវា”តិ ឯវមាទីសុ (សុ. និ. ៥៥៣) ឆវិយា។ “កទា សញ្ញូឡ្ហា បន តេ, គហបតិ, ឥមេ សមណស្ស វណ្ណា”តិ ឯវមាទីសុ (ម. និ. ២.៧៧) ថុតិយំ។ “ចត្តារោមេ, ភោ គោតម, វណ្ណា”តិ ឯវមាទីសុ (ទី. និ. ៣.១១៥) កុលវគ្គេ។ “អថ កេន នុ វណ្ណេន, គន្ធថេនោតិ វុច្ចតី”តិ ឯវមាទីសុ (សំ. និ. ១.២៣៤) ការណេ។ “មហន្តំ ហត្ថិរាជវណ្ណំ អភិនិម្មិនិត្វា”តិ ឯវមាទីសុ (សំ. និ. ១.១៣៨) សណ្ឋានេ។ “តយោ បត្តស្ស វណ្ណា”តិ ឯវមាទីសុ (បារា. ៦០២) បមាណេ។ “វណ្ណោ គន្ធោ រសោ ឱជា”តិ ឯវមាទីសុ រូបាយតនេ។ សោ ឥធ ឆវិយា ទដ្ឋព្វោ។ តេន អភិក្កន្តវណ្ណា អភិរូបច្ឆវិ, ឥដ្ឋវណ្ណា មនាបវណ្ណាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ទេវតា ហិ មនុស្សលោកំ អាគច្ឆមានា បកតិវណ្ណំ បកតិឥទ្ធិំ ជហិត្វា ឱឡារិកំ អត្តភាវំ កត្វា អតិរេកវណ្ណំ អតិរេកឥទ្ធិំ មាបេត្វា នដសមជ្ជាទីនិ គច្ឆន្តា មនុស្សា វិយ អភិសង្ខតេន កាយេន អាគច្ឆន្តិ។ តត្ថ កាមាវចរា អនភិសង្ខតេនបិ អាគន្តុំ សក្កោន្តិ, រូបាវចរា បន ន សក្កោន្តិ។ តេសញ្ហិ អតិសុខុមោ អត្តភាវោ, ន តេន ឥរិយាបថកប្បនំ ហោតិ។ តស្មា អយំ ទេវបុត្តោ អភិសង្ខតេនេវ អាគតោ។ តេន វុត្តំ “អភិក្កន្តវណ្ណា”តិ។

កេវលកប្បន្តិ ឯត្ថ **កេវល**-សទ្ទោ អនវសេស-យេភុយ្យាព្យាមិស្សានតិរេកទឡ្ហត្ថវិសំយោគាទិអនេកត្ថោ។ តថា ហិស្ស “កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ ឯវមាទីសុ (បារា. ១) អនវសេសត្ថមត្ថោ។ “កេវលកប្បា ច អង្គមគធា បហូតំ ខាទនីយភោជនីយំ អាទាយ ឧបសង្កមិស្សន្តី”តិ ឯវមាទីសុ (មហាវ. ៤៣) យេភុយ្យតា។ “កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតី”តិ ឯវមាទីសុ (វិភ. ២២៥) អព្យាមិស្សតា។ “កេវលំ សទ្ធាមត្តកំ នូន អយមាយស្មា”តិ ឯវមាទីសុ (មហាវ. ២៤៤) អនតិរេកតា។ “អាយស្មតោ, ភន្តេ, អនុរុទ្ធស្ស ពាហិយោ នាម សទ្ធិវិហារិកោ កេវលកប្បំ សង្ឃភេទាយ ឋិតោ”តិ ឯវមាទីសុ (អ. និ. ៤.២៤៣) ទឡ្ហត្ថតា។ “កេវលី វុសិតវា ឧត្តមបុរិសោតិ វុច្ចតី”តិ ឯវមាទីសុ (សំ. និ. ៣.៥៧) វិសំយោគោ អត្ថោ។ ឥធ បនស្ស អនវសេសត្ថោ អធិប្បេតោ។

កប្ប-សទ្ទោ បនាយំ អភិសទ្ទហន-វោហារ-កាល-បញ្ញត្តិ-ឆេទន-វិកប្ប-លេសសមន្តភាវាទិអនេកត្ថោ។ តថា ហិស្ស “ឱកប្បនិយមេតំ ភោតោ គោតមស្ស, យថា តំ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្សា”តិ ឯវមាទីសុ (ម. និ. ១.៣៨៧) អភិសទ្ទហនមត្ថោ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហិ សមណកប្បេហិ ផលំ បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ ឯវមាទីសុ (ចូឡវ. ២៥០) វោហារោ។ “យេន សុទំ និច្ចកប្បំ វិហរាមី”តិ ឯវមាទីសុ (ម. និ. ១.៣៨៧) កាលោ។ “ឥច្ចាយស្មា កប្បោ”តិ ឯវមាទីសុ បញ្ញត្តិ។ “អលង្កតោ កប្បិតកេសមស្សូ”តិ ឯវមាទីសុ (វិ. វ. ១០៩៤, ១១០១) ឆេទនំ។ “កប្បតិ ទ្វង្គុលកប្បោ”តិ ឯវមាទីសុ (ចូឡវ. ៤៤៦) វិកប្បោ។ “អត្ថិ កប្បោ និបជ្ជិតុ”ន្តិ ឯវមាទីសុ (អ. និ. ៨.៨០) លេសោ។ “កេវលកប្បំ វេឡុវនំ ឱភាសេត្វា”តិ ឯវមាទីសុ (សំ. និ. ១.៩៤) សមន្តភាវោ។ ឥធ បនស្ស សមន្តភាវត្ថោ អធិប្បេតោ។ តស្មា **កេវលកប្បំ ជេតវន**ន្តិ ឯត្ថ “អនវសេសំ សមន្តតោ ជេតវន”ន្តិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្វោ។

ឱភាសេត្វាតិ វត្ថាលង្ការសរីរសមុដ្ឋិតាយ អាភាយ ផរិត្វា, ចន្ទិមា វិយ សូរិយោ វិយ ច ឯកោភាសំ ឯកបជ្ជោតំ ករិត្វាតិ អត្ថោ។

យេនាតិ ភុម្មត្ថេ ករណវចនំ។ **យេន ភគវា តេនុបសង្កមី**តិ តស្មា “យត្ថ ភគវា, តត្ថ ឧបសង្កមី”តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្វោ។ យេន វា ការណេន ភគវា ទេវមនុស្សេហិ ឧបសង្កមិតព្វោ, តេន ការណេន ឧបសង្កមីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្វោ។ កេន ច ការណេន ភគវា ឧបសង្កមិតព្វោ? នានប្បការគុណវិសេសាធិគមាធិប្បាយេន, សាទុផលូបភោគាធិប្បាយេន ទិជគណេហិ និច្ចផលិតមហារុក្ខោ វិយ។ **ឧបសង្កមី**តិ ច គតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឧបសង្កមិត្វា**តិ ឧបសង្កមនបរិយោសានទីបនំ។ អថ វា ឯវំ គតា តតោ អាសន្នតរំ ឋានំ ភគវតោ សមីបសង្ខាតំ គន្ត្វាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥទានិ យេនត្ថេន លោកេ អគ្គបុគ្គលស្ស ឧបដ្ឋានំ អាគតា, តំ បុច្ឆិតុកាមា ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ អញ្ជលិំ សិរសិ បតិដ្ឋបេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ **ឯកមន្ត**ន្តិ ភាវនបុំសកនិទ្ទេសោ – “វិសមំ ចន្ទិមសូរិយា បរិវត្តន្តី”តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៧០) វិយ។ តស្មា យថា ឋិតា ឯកមន្តំ ឋិតា ហោតិ, តថា អដ្ឋាសីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្វោ។ ភុម្មត្ថេ វា ឯតំ ឧបយោគវចនំ។ **អដ្ឋាសី**តិ ឋានំ កប្បេសិ។ បណ្ឌិតា ហិ ទេវមនុស្សា គរុដ្ឋានិយំ ឧបសង្កមិត្វា អាសនកុសលតាយ ឯកមន្តំ តិដ្ឋន្តិ, អយញ្ច ទេវោ តេសំ អញ្ញតរោ, តស្មា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។

កថំ បិតោ បន ឯកមន្តំ បិតោ ហោតីតិ? ឆ ឋានទោសេ វជ្ជេត្វា។ សេយ្យថិទំ – អតិទូរំ, អច្ចាសន្នំ, ឧបរិវាតំ , ឧន្នតប្បទេសំ, អតិសម្មុខំ, អតិបច្ឆាតិ។ អតិទូរេ បិតោ ហិ សចេ កថេតុកាមោ ហោតិ, ឧច្ចាសទ្ទេន កថេតព្ពំ ហោតិ។ អច្ចាសន្នេ បិតោ សង្ឃដ្ដនំ ករោតិ។ ឧបរិវាតេ បិតោ សរីរគន្ធេន ពាធតិ។ ឧន្នតប្បទេសេ បិតោ អគារវំ បកាសេតិ។ អតិសម្មុខា បិតោ សចេ ទដ្ឋុកាមោ ហោតិ, ចក្ខុនា ចក្ខុំ អាហច្ច ទដ្ឋព្ពំ ហោតិ។ អតិបច្ឆា បិតោ សចេ ទដ្ឋុកាមោ ហោតិ, គីវំ បសារេត្វា ទដ្ឋព្ពំ ហោតិ។ តស្មា អយម្បិ ឯតេ ឆ ឋានទោសេ វជ្ជេត្វា អដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ “ឯកមន្តំ អដ្ឋាសី”តិ។

ឯតទវោចាតិ ឯតំ អវោច។ **កថំ នុ**តិ ការណបុច្ឆា។ ភគវតោ ហិ តិណ្ណោឃភាវោ ទសសហស្សិលោកធាតុយា បាកដោ, តេនិមិស្សា ទេវតាយ តត្ថ កង្ខា នត្ថិ, ឥមិនា បន ការណេន “តិណ្ណោ”តិ ន ជានាតិ, តេន សា តំ ការណំ បុច្ឆមានា ឯវមាហ។

មារិសាតិ ទេវតានំ បិយសមុទាចារវចនមេតំ។ និទ្ទុក្ខាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យទិ ឯវំ “យទា ខោ តេ, មារិស, សង្កុនា សង្កុ ហទយេ សមាគច្ឆេយ្យ, អថ នំ ត្វំ ជានេយ្យាសិ ‘វស្សសហស្សំ មេ និរយេ បច្ចមានស្សា’”តិ (ម. និ. ១.៥១២) ឥទំ វិរុជ្ឈតិ។ ន ហិ នេរយិកសត្តោ និទ្ទុក្ខោ នាម ហោតិ។ កិញ្ចាបិ ន និទ្ទុក្ខោ, រុឡ្ហីសទ្ទេន បន ឯវំ វុច្ចតិ។ បុព្ពេ កិរ បឋមកប្បិកានំ និទ្ទុក្ខានំ សុខសមប្បិតានំ ឯស វោហារោ, អបរភាគេ ទុក្ខំ ហោតុ វា មា វា, រុឡ្ហីសទ្ទេន អយំ វោហារោ វុច្ចតេវ និប្បទុមាបិ និរុទកាបិ វា បោក្ខរណី បោក្ខរណី វិយ។

ឱឃមតរីតិ ឯត្ថ ចត្តារោ ឱឃា, កាមោឃោ ភវោឃោ ទិដ្ឋោឃោ អវិជ្ជោឃោតិ។ តត្ថ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ ឆន្ទរាគោ កាមោឃោ នាម។ រូបារូបភវេសុ ឆន្ទរាគោ ឈាននិកន្តិ ច ភវោឃោ នាម។ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិយោ ទិដ្ឋោឃោ នាម។ ចតូសុ សច្ចេសុ អញ្ញាណំ អវិជ្ជោឃោ នាម។ តត្ថ កាមោឃោ អដ្ឋសុ លោភសហគតេសុ ចិត្តុប្បាទេសុ ឧប្បជ្ជតិ, ភវោឃោ ចតូសុ ទិដ្ឋិគតវិប្បយុត្តលោភសហគតេសុ ចិត្តុប្បាទេសុ ឧប្បជ្ជតិ, ទិដ្ឋោឃោ ចតូសុ ទិដ្ឋិគតសម្បយុត្តេសុ ចិត្តុប្បាទេសុ ឧប្បជ្ជតិ, អវិជ្ជោឃោ សព្ពាកុសលេសុ ឧប្បជ្ជតិ។

សព្ពោបិ ចេស អវហនដ្ឋេន រាសដ្ឋេន ច ឱឃោតិ វេទិតព្ពោ។ **អវហនដ្ឋេនា**តិ អជ្ឈោគមនដ្ឋេន។ អយញ្ហិ អត្តនោ វសំ គតេ សត្តេ អធោ គមេតិ, និរយាទិភេទាយ ទុគ្គតិយំយេវ និព្ពត្តេតិ, ឧបរិភាវំ វា និព្ពានំ គន្តុំ អទេន្តោ អធោ តីសុ ភវេសុ ចតូសុ យោនីសុ បញ្ចសុ គតីសុ សត្តសុ វិញ្ញាណដ្ឋិតីសុ នវសុ សត្តាវាសេសុ ច គមេតីតិបិ អត្ថោ។ **រាសដ្ឋេនា**តិ មហន្តដ្ឋេន។ មហា ហេសោ កិលេសរាសិ អវីចិតោ បដ្ឋាយ យាវ ភវគ្គា បត្ថដោ, យទិទំ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ ឆន្ទរាគោ នាម។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវមយំ រាសដ្ឋេនាបិ ឱឃោតិ វេទិតព្ពោ។ **អតរី**តិ ឥមំ ចតុព្ពិធម្បិ ឱឃំ កេន នុ ត្វំ, មារិស, ការណេន តិណ្ណោតិ បុច្ឆតិ។

អថស្សា ភគវា បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តោ **អប្បតិដ្ឋំ ខ្វាហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អប្បតិដ្ឋ**ន្តិ អប្បតិដ្ឋហន្តោ។ **អនាយូហ**ន្តិ អនាយូហន្តោ, អវាយមន្តោតិ អត្ថោ។ ឥតិ ភគវា គូឡ្ហំ បដិច្ឆន្នំ កត្វា បញ្ហំ កថេសិ។ ទេវតាបិ នំ សុត្វា “ពាហិរកំ តាវ ឱឃំ តរន្តា នាម ឋាតព្ពដ្ឋានេ តិដ្ឋន្តា តរិតព្ពដ្ឋានេ អាយូហន្តា តរន្តិ, អយំ បន អវីចិតោ យាវ ភវគ្គា បត្ថដំ កិលេសោឃំ កិលេសរាសឹ អប្បតិដ្ឋហន្តោ អនាយូហន្តោ អតរិន្តិ អាហ។ កឹ នុ ខោ ឯតំ? កថំ នុ ខោ ឯត”ន្តិ? វិមតឹ បក្ខន្តា បញ្ហស្ស អត្ថំ ន អញ្ញាសិ។

កឹ បន ភគវតា យថា សត្តា ន ជានន្តិ, ឯវំ កថនត្ថាយ បារមិយោ បូរេត្វា សព្ពញ្ញុតា បដិវិទ្ធាតិ? ន ឯតទត្ថាយ បដិវិទ្ធា។ ទ្វេ បន ភគវតោ ទេសនា និគ្គហមុខេន ច អនុគ្គហមុខេន ច។ តត្ថ យេ បណ្ឌិតមានិនោ ហោន្តិ អញ្ញាតេបិ ញាតសញ្ញិនោ បញ្ចសតា ព្រាហ្មណបព្ពជិតា វិយ, តេសំ មាននិគ្គហត្ថំ យថា ន ជានន្តិ, ឯវំ មូលបរិយាយាទិសទិសំ ធម្មំ ទេសេតិ។ អយំ និគ្គហមុខេន ទេសនា។ វុត្តម្បិ ចេតំ “និគ្គយ្ហ និគ្គយ្ហាហំ, អានន្ទ, វក្ខាមិ, បវយ្ហ បវយ្ហ, អានន្ទ, វក្ខាមិ, យោ សារោ, សោ ឋស្សតី”តិ (ម. និ. ៣.១៩៦)។ យេ បន ឧជុកា សិក្ខាកាមា, តេសំ សុវិញ្ញេយ្យំ កត្វា អាកង្ខេយ្យសុត្តាទិសទិសំ ធម្មំ ទេសេតិ, “អភិរម, តិស្ស, អភិរម, តិស្ស, អហមោវាទេន អហមនុគ្គហេន អហមនុសាសនិយា”តិ (សំ. និ. ៣.៨៤) ច នេ សមស្សាសេតិ។ អយំ អនុគ្គហមុខេន ទេសនា។

អយំ បន ទេវបុត្តោ មានត្ថទ្ធោ បណ្ឌិតមានី, ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – អហំ ឱឃំ ជានាមិ, តថាគតស្ស ឱឃតិណ្ណភាវំ ជានាមិ, “ឥមិនា បន ការណេន តិណ្ណោ”តិ ឯត្តកមត្តំ ន ជានាមិ។ ឥតិ មយ្ហំ ញាតមេវ ពហុ, អប្បំ អញ្ញាតំ, តមហំ កថិតមត្តមេវ ជានិស្សាមិ។ កិញ្ហិ នាម តំ ភគវា វទេយ្យ, យស្សាហំ អត្ថំ ន ជានេយ្យន្តិ។ អថ សត្ថា “អយំ កិលិដ្ឋវត្ថំ វិយ រង្គជាតំ អភព្ពោ ឥមំ មានំ អប្បហាយ ទេសនំ សម្បដិច្ឆិតុំ, មាននិគ្គហំ តាវស្ស កត្វា បុន នីចចិត្តេន បុច្ឆន្តស្ស បកាសេស្សាមី”តិ បដិច្ឆន្នំ កត្វា បញ្ហំ កថេសិ។ សោបិ និហតមានោ អហោសិ,

សា ចស្ស និហតមានតា ឧត្តរិបញ្ហបុច្ឆនេនេវ វេទិតព្ពា។ តស្ស បន បញ្ហបុច្ឆនស្ស អយមត្ថោ – កថំ បន ត្វំ, មារិស, អប្បតិដ្ឋំ អនាយូហំ ឱឃមតរិ, យថាហំ ជានាមិ, ឯវំ មេ កថេហីតិ។

អថស្ស ភគវា កថេន្តោ **យទាស្វាហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យទា ស្វាហ**ន្តិ យស្មិំ កាលេ អហំ។ សុការោ និបាតមត្តំ។ យថា ច ឯត្ថ, ឯវំ សព្ពបទេសុ។ **សំសីទាមី**តិ បដិច្ឆន្នំ កត្វា អតរន្តោ តត្ថេវ ឱសីទាមិ។ **និព្ពុយ្ហាមី**តិ ឋាតុំ អសក្កោន្តោ អតិវត្តាមិ។ ឥតិ ឋានេ ច វាយាមេ ច ទោសំ ទិស្វា អតិដ្ឋន្តោ អវាយមន្តោ ឱឃមតរិន្តិ ឯវំ ភគវតា បញ្ហោ កថិតោ។ ទេវតាយបិ បដិវិទ្ធោ, ន បន បាកដោ, តស្ស បាកដីករណត្ថំ សត្ត ទុកា ទស្សិតា។ កិលេសវសេន ហិ សន្តិដ្ឋន្តោ សំសីទតិ នាម, អភិសង្ខារវសេន អាយូហន្តោ និព្ពុយ្ហតិ នាម។ តណ្ហាទិដ្ឋីហិ វា សន្តិដ្ឋន្តោ សំសីទតិ នាម, អវសេសកិលេសានញ្ចេវ អភិសង្ខារានញ្ច វសេន អាយូហន្តោ និព្ពុយ្ហតិ នាម។ តណ្ហាវសេន វា សន្តិដ្ឋន្តោ សំសីទតិ នាម, ទិដ្ឋិវសេន អាយូហន្តោ និព្ពុយ្ហតិ នាម។ សស្សតទិដ្ឋិយា វា សន្តិដ្ឋន្តោ សំសីទតិ នាម, ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយា អាយូហន្តោ និព្ពុយ្ហតិ នាម។ ឱលីយនាភិនិវេសោ ហិ ភវទិដ្ឋិ, អតិធាវនាភិនិវេសា វិភវទិដ្ឋិ ។ លីនវសេន វា សន្តិដ្ឋន្តោ សំសីទតិ នាម, ឧទ្ធច្ចវសេន អាយូហន្តោ និព្ពុយ្ហតិ នាម។ តថា កាមសុខល្លិកានុយោគវសេន សន្តិដ្ឋន្តោ សំសីទតិ នាម, អត្តកិលមថានុយោគវសេន អាយូហន្តោ និព្ពុយ្ហតិ នាម។ សព្ពាកុសលាភិសង្ខារវសេន សន្តិដ្ឋន្តោ សំសីទតិ នាម, សព្ពលោកិយកុសលាភិសង្ខារវសេន អាយូហន្តោ និព្ពុយ្ហតិ នាម។ វុត្តម្បិ ចេតំ – ''សេយ្យថាបិ, ចុន្ទ, យេ កេចិ អកុសលា ធម្មា, សព្ពេ តេ អធោភាគង្គមនីយា, យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សព្ពេ តេ ឧបរិភាគង្គមនីយា''តិ (ម. និ. ១.៨៦)។

ឥមំ បញ្ហវិស្សជ្ជនំ សុត្វាវ ទេវតា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ តុដ្ឋា បសន្នា អត្តនោ តុដ្ឋិញ្ច បសាទញ្ច បកាសយន្តី **ចិរស្សំ វតា**តិ គាថមាហ។ តត្ថ **ចិរស្ស**ន្តិ ចិរស្ស កាលស្ស អច្ចយេនាតិ អត្ថោ។ អយំ កិរ ទេវតា កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធំ ទិស្វា តស្ស បរិនិព្ពានតោ បដ្ឋាយ អន្តរា អញ្ញំ ពុទ្ធំ ន ទិដ្ឋបុព្ពា, តស្មា អជ្ជ ភគវន្តំ ទិស្វា ឯវមាហ។ កិំ បនិមាយ ទេវតាយ ឥតោ បុព្ពេ សត្ថា ន ទិដ្ឋបុព្ពោតិ។ ទិដ្ឋបុព្ពោ វា ហោតុ អទិដ្ឋបុព្ពោ វា, ទស្សនំ ឧបាទាយ ឯវំ វត្តុំ វដ្ដតិ។ **ព្រាហ្មណ**ន្តិ ពាហិតបាបំ ខីណាសវព្រាហ្មណំ។ **បរិនិព្ពុត**ន្តិ កិលេសនិព្ពានេន និព្ពុតំ។ **លោកេ**តិ សត្តលោកេ។ **វិសត្តិក**ន្តិ រូបាទីសុ អារម្មណេសុ អាសត្តវិសត្តតាទីហិ ការណេហិ វិសត្តិកា វុច្ចតិ តណ្ហា, តំ វិសត្តិកំ អប្បតិដ្ឋមានំ អនាយូហមានំ តិណ្ណំ និត្តិណ្ណំ ឧត្តិណ្ណំ ចិរស្សំ វត ខីណាសវព្រាហ្មណំ បស្សាមីតិ អត្ថោ។

សមនុញ្ញោ សត្ថា អហោសីតិ តស្សា ទេវតាយ វចនំ ចិត្តេនេវ សមនុមោទិ, ឯកជ្ឈាសយោ អហោសិ។ **អន្តរធាយី**តិ អភិសង្ខតកាយំ ជហិត្វា អត្តនោ បកតិឧបាទិណ្ណកកាយស្មិំយេវ ឋត្វា លទ្ធាសា លទ្ធបតិដ្ឋា ហុត្វា ទសពលំ គន្ធេហិ ច មាលេហិ ច បូជេត្វា អត្តនោ ភវនំយេវ អគមាសីតិ។

ឱឃតរណសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. និមោក្ខសុត្តវណ្ណនា

២. ឥទានិ ទុតិយសុត្តតោ បដ្ឋាយ បឋមមាគតញ្ច ឧត្តានត្ថញ្ច បហាយ យំ យំ អនុត្តានំ, តំ តទេវ វណ្ណយិស្សាម។ **ជានាសិ នោ**តិ ជានាសិ នុ។ **និមោក្ខ**ន្តិអាទីនិ មគ្គាទីនំ នាមានិ ។ មគ្គេន ហិ សត្តា កិលេសពន្ធនតោ និមុច្ចន្តិ, តស្មា មគ្គោ សត្តានំ **និមោក្ខោ**តិ វុត្តោ។ ផលក្ខណេ បន តេ កិលេសពន្ធនតោ បមុត្តា, តស្មា ផលំ សត្តានំ **បមោក្ខោ**តិ វុត្តំ។ និព្ពានំ បត្វា សត្តានំ សព្ពទុក្ខំ វិវិច្ចតិ, តស្មា និព្ពានំ **វិវេកោ**តិ វុត្តំ។ សព្ពានិ វា ឯតានិ និព្ពានស្សេវ នាមានិ។ និព្ពានញ្ហិ បត្វា សត្តា សព្ពទុក្ខតោ និមុច្ចន្តិ បមុច្ចន្តិ វិវិច្ចន្តិ, តស្មា តទេវ ''និមោក្ខោ បមោក្ខោ វិវេកោ''តិ វុត្តំ។ **ជានាមិ ខ្វាហ**ន្តិ ជានាមិ ខោ អហំ។ អវធារណត្ថោ ខោការោ ។ អហំ ជានាមិយេវ។ សត្តានំ និមោក្ខាទិជាននត្ថមេវ ហិ មយា សមតឹស បារមិយោ បូរេត្វា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិទ្ធន្តិ សីហនាទំ នទតិ។ ពុទ្ធសីហនាទំ នាម កិរ ឯតំ សុត្តំ។

នន្ទីភវបរិក្ខយាតិ នន្ទីមូលកស្ស កម្មភវស្ស បរិក្ខយេន។ នន្ទិយា ច ភវស្ស ចាតិបិ វដ្ដតិ។ តត្ថ ហិ បុរិមនយេ នន្ទីភវេន តិវិធកម្មាភិសង្ខារវសេន សង្ខារក្ខន្ធោ គហិតោ, សញ្ញាវិញ្ញាណេហិ តំសម្បយុត្តា ច ទ្វេ ខន្ធា។ តេហិ បន តីហិ ខន្ធេហិ សម្បយុត្តា វេទនា តេសំ គហណេន គហិតាវាតិ អនុបាទិណ្ណកានំ ចតុន្នំ អរូបក្ខន្ធានំ អប្បវត្តិវសេន សឧបាទិសេសំ និព្ពានំ កថិតំ ហោតិ។ **វេទនានំ និរោធា ឧបសមា**តិ ឧបាទិណ្ណកវេទនានំ និរោធេន ច ឧបសមេន ច។ តត្ថ វេទនាគហណេន តំសម្បយុត្តា តយោ ខន្ធា គហិតាវ ហោន្តិ, តេសំ វត្ថារម្មណវសេន រូបក្ខន្ធោបិ។ ឯវំ ឥមេសំ ឧបាទិណ្ណកានំ បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ អប្បវត្តិវសេន អនុបាទិសេសំ និព្ពានំ កថិតំ ហោតិ។ ទុតិយនយេ បន នន្ទិគ្គហណេន សង្ខារក្ខន្ធោ គហិតោ, ភវគ្គហណេន ឧបបត្តិភវសង្ខាតោ រូបក្ខន្ធោ, សញ្ញាទីហិ សរូបេនេវ តយោ ខន្ធា។ ឯវំ ឥមេសំ បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ អប្បវត្តិវសេន និព្ពានំ កថិតំ ហោតីតិ

វេទិតព្ពំ។ ឥមមេវ ច នយំ ចតុនិកាយិកភណ្ឌិកត្ថេរោ រោចេតិ។ ឥតិ និព្ពានវសេនេវ ភគវា ទេសនំ និដ្ឋាបេសីតិ។

និមោក្ខសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ឧបនីយសុត្តវណ្ណនា

៣. តតិយេ **ឧបនីយតី**តិ បរិក្ខីយតិ និរុជ្ឈតិ, ឧបគច្ឆតិ វា, អនុបុព្ពេន មរណំ ឧបេតីតិ អត្ថោ។ យថា វា គោបាលេន គោគណោ នីយតិ, ឯវំ ជរាយ មរណសន្តិកំ ឧបនីយតីតិ អត្ថោ។ **ជីវិត**ន្តិ ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ **អប្ប**ន្តិ បរិត្តំ ថោកំ។ តស្ស ទ្វីហាការេហិ បរិត្តតា វេទិតព្ពា សរសបរិត្តតាយ ច ខណបរិត្តតាយ ច។ សរសបរិត្តតាយបិ ហិ “យោ, ភិក្ខវេ, ចិរំ ជីវតិ, សោ វស្សសតំ អប្បំ វា ភិយ្យោ”តិ (ទី. និ. ២.៧; សំ. និ. ២.១៤៣) វចនតោ បរិត្តំ។ ខណបរិត្តតាយបិ។ បរមត្ថតោ ហិ អតិបរិត្តោ សត្តានំ ជីវិតក្ខណោ ឯកចិត្តប្បវត្តិមត្តោយេវ ។ យថា នាម រថចក្កំ បវត្តមានម្បិ ឯកេនេវ នេមិប្បទេសេន បវត្តតិ, តិដ្ឋមានម្បិ ឯកេនេវ តិដ្ឋតិ, ឯវមេវ ឯកចិត្តក្ខណិកំ សត្តានំ ជីវិតំ, តស្មិំ ចិត្តេ និរុទ្ធមត្តេ សត្តោ និរុទ្ធោតិ វុច្ចតិ។ យថាហ – អតីតេ ចិត្តក្ខណេ ជីវិត្ថ ន ជីវតិ ន ជីវិស្សតិ, អនាគតេ ចិត្តក្ខណេ ជីវិស្សតិ ន ជីវតិ ន ជីវិត្ថ, បច្ចុប្បន្នេ ចិត្តក្ខណេ ជីវតិ ន ជីវិត្ថ ន ជីវិស្សតិ។

“ជីវិតំ អត្តភាវោ ច, សុខទុក្ខា ច កេវលា;
ឯកចិត្តសមាយុត្តា, លហុសោ វត្តតេ ខណោ។

“យេ និរុទ្ធា មរន្តស្ស, តិដ្ឋមានស្ស វា ឥធ;
សព្ពេបិ សទិសា ខន្ធា, គតា អប្បដិសន្ធិកា។

“អនិព្ពត្តេន ន ជាតោ, បច្ចុប្បន្នេន ជីវតិ;
ចិត្តភង្គា មតោ លោកោ, បញ្ញត្តិ បរមត្ថិយា”តិ។ (មហានិ. ១០);

ជរូបនីតស្សាតិ ជរំ ឧបគតស្ស, ជរាយ វា មរណសន្តិកំ ឧបនីតស្ស។ **ន សន្តិ តាណា**តិ តាណំ លេណំ សរណំ ភវិតុំ សមត្ថា នាម កេចិ នត្ថិ។ **ឯតំ ភយ**ន្តិ ឯតំ ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស មរណូបគមនំ, អាយុបរិត្តតា, ជរូបនីតស្ស តាណាភាវោតិ តិវិធំ ភយំ ភយវត្ថុ ភយការណន្តិ អត្ថោ។ **បុញ្ញានិ កយិរាថ សុខាវហានី**តិ វិញ្ញូ បុរិសោ សុខាវហានិ សុខទាយកានិ បុញ្ញានិ ករេយ្យ។ ឥតិ ទេវតា រូបាវចរជ្ឈានំ សន្ធាយ បុព្ពចេតនំ អបរចេតនំ មុញ្ចចេតនញ្ច គហេត្វា ពហុវចនវសេន “បុញ្ញានី”តិ អាហ។ ឈានស្សាទំ ឈាននិកន្តិំ ឈានសុខញ្ច គហេត្វា “សុខាវហានី”តិ អាហ។ តស្សា កិរ ទេវតាយ សយំ ទីឃាយុកដ្ឋានេ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តត្តា ហេដ្ឋា កាមាវចរទេវេសុ បរិត្តាយុកដ្ឋានេ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ច ថុល្លផុសិតកេ វុដ្ឋិបាតសទិសេ សត្តេ ទិស្វា ឯតទហោសិ “អហោវតិមេ សត្តា ឈានំ ភាវេត្វា អបរិហីនជ្ឈានា កាលំ កត្វា ព្រហ្មលោកេ ឯកកប្ប-ទ្វេកប្ប-ចតុកប្ប-អដ្ឋកប្ប-សោឡសកប្ប-ទ្វត្តឹសកប្ប-ចតុសដ្ឋិកប្បប្បមាណំ អទ្ធានំ តិដ្ឋេយ្យុ”ន្តិ។ តស្មា ឯវមាហ។

អថ ភគវា – “អយំ ទេវតា អនិយ្យានិកំ វដ្ដកថំ កថេតី”តិ វិវដ្ដមស្សា ទស្សេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ។ តត្ថ **លោកាមិស**ន្តិ ទ្វេ លោកាមិសា បរិយាយេន ច និប្បរិយាយេន ច។ បរិយាយេន តេភូមកវដ្ដំ លោកាមិសំ, និប្បរិយាយេន ចត្តារោ បច្ចយា។ ឥធ បរិយាយលោកាមិសំ អធិប្បេតំ។ និប្បរិយាយលោកាមិសម្បិ វដ្ដតិយេវ។ **សន្តិបេក្ខោ**តិ និព្ពានសង្ខាតំ អច្ចន្តសន្តិំ បេក្ខន្តោ ឥច្ឆន្តោ បត្ថយន្តោតិ។

ឧបនីយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. អច្ចេន្តិសុត្តវណ្ណនា

៤. ចតុត្ថេ **អច្ចេន្តី**តិ អតិក្កមន្តិ។ **កាលា**តិ បុរេភត្តាទយោ កាលា។ **តរយន្តិ រត្តិយោ**តិ រត្តិយោ អតិក្កមមានា បុគ្គលំ មរណូបគមនាយ តរយន្តិ សីឃំ សីឃំ គមយន្តិ។ **វយោគុណា**តិ បឋមមជ្ឈិមបច្ឆិមវយានំ គុណា, រាសយោតិ អត្ថោ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អហតានំ វត្ថានំ ទិគុណំ សង្ឃាដិ”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៨) ឯត្ថ ហិ បដលដ្ឋោ គុណដ្ឋោ។ “សតគុណា ទក្ខិណា បាដិកង្ខិតព្ពា”តិ (ម. និ. ៣.៣៧៩) ឯត្ថ អានិសំសដ្ឋោ។ “អន្តំ អន្តគុណ”ន្តិ ឯត្ថ កោដ្ឋាសដ្ឋោ។ “កយិរា មាលាគុណេ ពហូ”តិ (ធ. ប. ៥៣) ឯត្ថ រាសដ្ឋោ។ “បញ្ច កាមគុណា”តិ ឯត្ថ ពន្ធនដ្ឋោ។ ឥធ បន រាសដ្ឋោ គុណដ្ឋោ។ តស្មា **វយោគុណា**តិ វយោរាសយោ វេទិតព្ពា។ **អនុបុព្ពំ ជហន្តី**តិ

អនុបដិបាដិយា បុគ្គលំ ជហន្តិ។ មជ្ឈិមវយេ ឋិតំ ហិ បឋមវយោ ជហតិ, បច្ឆិមវយេ ឋិតំ ទ្វេ បឋមមជ្ឈិមា ជហន្តិ, មរណក្ខណេ បន តយោបិ វយា ជហន្តេវ។ **ឯតំ ភយ**ន្តិ ឯតំ កាលានំ អតិក្កមនំ, វត្តិទិវានំ តរិតភាវោ, វយោគុណានំ ជហនភាវោតិ តិវិធំ ភយំ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

អច្ចេន្តិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. កតិឆិន្ទសុត្តវណ្ណនា

៥. បញ្ចមេ **កតិ ឆិន្ទេ**តិ ឆិន្ទន្តោ កតិ ឆិន្ទេយ្យ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច “ឆិន្ទេ ជហេ”តិ អត្ថតោ ឯកំ។ គាថាពន្ធស្ស បន មដ្ឋភាវត្ថំ អយំ ទេវតា សទ្ទបុនរុត្តិំ វជ្ជយន្តី ឯវមាហ។ **កតិ សង្គាតិគោ**តិ កតិ សង្គេ អតិគតោ, អតិក្កន្តោតិ អត្ថោ។ សង្គាតិកោតិបិ បាឋោ, អយមេវ អត្ថោ។ **បញ្ច ឆិន្ទេ**តិ ឆិន្ទន្តោ បញ្ច ឱរម្ភាគិយសំយោជនានិ ឆិន្ទេយ្យ។ **បញ្ច ជហេ**តិ ជហន្តោ បញ្ចុទ្ធម្ភាគិយសំយោជនានិ ជហេយ្យ។ ឥធាបិ ឆិន្ទនញ្ច ជហនញ្ច អត្ថតោ ឯកមេវ, ភគវា បន ទេវតាយ អារោបិតវចនានុរូបេនេវ ឯវមាហ។ អថ វា បាទេសុ ពទ្ធបាសសកុណោ វិយ បញ្ចោរម្ភាគិយសំយោជនានិ ហេដ្ឋា អាកឌ្ឍមានាការានិ ហោន្តិ, តានិ អនាគាមិមគ្គេន ឆិន្ទេយ្យាតិ វទតិ។ ហត្ថេហិ គហិតរុក្ខសាខា វិយ បញ្ចុទ្ធម្ភាគិយសំយោជនានិ ឧបរិ អាកឌ្ឍមានាការានិ ហោន្តិ, តានិ អរហត្តមគ្គេន ជហេយ្យាតិ វទតិ។ **បញ្ច ចុត្តរិ ភាវយេ**តិ ឯតេសំ សំយោជនានំ ឆិន្ទនត្ថាយ ចេវ បហានត្ថាយ ច ឧត្តរិ អតិរេកំ វិសេសំ ភាវេន្តោ សទ្ធាបញ្ចមានិ ឥន្ទ្រិយានិ ភាវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **បញ្ច សង្គាតិគោ**តិ រាគសង្គោ ទោសសង្គោ មោហសង្គោ មានសង្គោ ទិដ្ឋិសង្គោតិ ឥមេ បញ្ច សង្គេ អតិក្កន្តោ។ **ឱឃតិណ្ណោតិ វុច្ចតី**តិ ចតុរោឃតិណ្ណោតិ កថីយតិ។ ឥមាយ បន គាថាយ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ លោកិយលោកុត្តរានិ កថិតានីតិ។

កតិឆិន្ទសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ជាគរសុត្តវណ្ណនា

៦. ឆដ្ឋេ **ជាគរត**ន្តិ ជាគរន្តានំ។ **បញ្ច ជាគរត**ន្តិ វិស្សជ្ជនគាថាយំ បន សទ្ធាទីសុ បញ្ចសុ ឥន្ទ្រិយេសុ ជាគរន្តេសុ បញ្ច នីវរណា សុត្តា នាម។ កស្មា? យស្មា តំសមង្គីបុគ្គលោ យត្ថ កត្ថចិ និសិន្នោ វា ឋិតោ វា អរុណំ ឧដ្ឋបេន្តោបិ បមាទតាយ អកុសលសមង្គិតាយ សុត្តោ នាម ហោតិ។ ឯវំ សុត្តេសុ បញ្ចសុ នីវរណេសុ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ ជាគរានិ នាម។ កស្មា ? យស្មា តំសមង្គីបុគ្គលោ យត្ថ កត្ថចិ និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយន្តោបិ អប្បមាទតាយ កុសលសមង្គិតាយ ជាគរោ នាម ហោតិ។ បញ្ចហិ បន នីវរណេហេវ កិលេសរជំ អាទិយតិ គណ្ហាតិ បរាមសតិ។ បុរិមា ហិ កាមច្ឆន្ទាទយោ បច្ឆិមានំ បច្ចយា ហោន្តីតិ បញ្ចហិ ឥន្ទ្រិយេហិ បរិសុជ្ឈតីតិ អយមត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឥធាបិ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ លោកិយលោកុត្តរានេវ កថិតានីតិ។

ជាគរសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. អប្បដិវិទិតសុត្តវណ្ណនា

៧. សត្តមេ **ធម្មា**តិ ចតុសច្ចធម្មា។ **អប្បដិវិទិតា**តិ ញាណេន អប្បដិវិទ្ធា។ **បរវាទេសូ**តិ ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតវាទេសុ។ តេ ហិ ឥតោ បរេសំ តិត្ថិយានំ វាទត្តា បរវាទា នាម។ **នីយរេ**តិ អត្តនោ ធម្មតាយបិ គច្ឆន្តិ, បរេនបិ នីយន្តិ។ តត្ថ សយមេវ សស្សតាទីនិ គណ្ហន្តា គច្ឆន្តិ នាម, បរស្ស វចនេន តានិ គណ្ហន្តា នីយន្តិ នាម។ **កាលោ តេសំ បពុជ្ឈិតុ**ន្តិ តេសំ បុគ្គលានំ បពុជ្ឈិតុំ អយំ កាលោ។ លោកស្មិញ្ហិ ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ, ធម្មោ ទេសិយតិ, សង្ឃោ សុប្បដិបន្នោ, បដិបទា ភទ្ទិកា, ឥមេ ច បន មហាជនា វដ្ដេ សុត្តា នប្បពុជ្ឈន្តីតិ ទេវតា អាហ។ **សម្ពុទ្ធា**តិ សម្មា ហេតុនា ការណេន ពុទ្ធា។ ចត្តារោ ហិ ពុទ្ធា – សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ, បច្ចេកពុទ្ធោ, ចតុសច្ចពុទ្ធោ, សុតពុទ្ធោតិ។ តត្ថ សមតឹសបារមិយោ បូរេត្វា សម្មាសម្ពោធឹ បត្តោ សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ នាម។ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ទ្វេ អសង្ខ្យេយ្យានិ បារមិយោ បូរេត្វា សយម្ភុតំ បត្តោ បច្ចេកពុទ្ធោ នាម។ អវសេសា ខីណាសវា ចតុសច្ចពុទ្ធា នាម។ ពហុស្សុតោ សុតពុទ្ធោ នាម។ ឥមស្មឹ អត្ថេ តយោបិ បុរិមា វដ្តន្តិ។ **សម្មទញ្ញា**តិ សម្មា ហេតុនា ការណេន ជានិត្វា។ **ចរន្តិ វិសមេ សម**ន្តិ វិសមេ វា លោកសន្និវាសេ វិសមេ វា សត្តនិកាយេ វិសមេ វា កិលេសជាតេ សមំ ចរន្តីតិ។

អប្បដិវិទិតសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. សុសម្មដ្ឋសុត្តវណ្ណនា

៨. អដ្ឋមេ **សុសម្មដ្ឋា**តិ បញ្ញាយ អប្បដិវិទ្ធភាវេនេវ សុនដ្ឋា។ យថា ហិ ទ្វេ ខេត្តានិ កសិត្វា, ឯកំ វបិត្វា, ពហុធញ្ញំ អធិគកស្ស អវាបិតខេត្តតោ អលទ្ធំ សន្ធាយ "ពហុំ មេ ធញ្ញំ នដ្ឋ"ន្តិ វទន្តោ អលទ្ធមេវ "នដ្ឋ"ន្តិ វទតិ, ឯវមិធាបិ អប្បដិវិទិតាវ សុសម្មដ្ឋា នាម។ **អសម្មដ្ឋា**តិ បញ្ញាយ បដិវិទ្ធភាវេនេវ អនដ្ឋា។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

សុសម្មដ្ឋសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. មានកាមសុត្តវណ្ណនា

៩. នវមេ **មានកាមស្សា**តិ មានំ កាមេន្តស្ស ឥច្ឆន្តស្ស។ **ទមោ**តិ ឯវរូបស្ស បុគ្គលស្ស សមាធិបក្ខិកោ ទមោ នត្ថីតិ វទតិ។ "សច្ចេន ទន្តោ ទមសា ឧបេតោ, វេទន្តគូ វុសិតព្រហ្មចរិយោ"តិ (សំ. និ. ១.១៩៥) ឯត្ថ ហិ ឥន្ទ្រិយសំវរោ ទមោតិ វុត្តោ។ "យទិ សច្ចា ទមា ចាគា, ខន្ត្យា ភិយ្យោធ វិជ្ជតី"តិ (សំ. និ. ១.២៤៦; សុ. និ. ១៩១) ឯត្ថ បញ្ញា។ "ទានេន ទមេន សំយមេន សច្ចវជ្ជេន អត្ថិ បុញ្ញំ, អត្ថិ បុញ្ញស្ស អាគមោ"តិ (សំ. និ. ៤.៣៦៥) ឯត្ថ ឧបោសថកម្មំ។ "សក្ខិស្សសិ ខោ ត្វំ, បុណ្ណ, ឥមិនា ទមូបសមេន សមន្នាគតោ សុនាបរន្តស្មឹ ជនបទេ វិហរិតុ"ន្តិ (សំ. និ. ៤.៨៨; ម. និ. ៣.៣៩៦) ឯត្ថ អធិវាសនខន្តិ។ ឥមស្មឹ បន សុត្តេ ទមោតិ សមាធិបក្ខិកធម្មានំ ឯតំ នាមំ។ តេនេវាហ – "ន មោនមត្ថិ អសមាហិតស្សា"តិ។ តត្ថ **មោន**ន្តិ ចតុមគ្គញាណំ, តញ្ហិ មុនាតីតិ មោនំ, ចតុសច្ចធម្មេ ជានាតីតិ អត្ថោ។ **មច្ចុធេយ្យស្សា**តិ តេភូមកវដ្ដស្ស។ តញ្ហិ មច្ចុនោ បតិដ្ឋានដ្ឋេន មច្ចុធេយ្យន្តិ វុច្ចតិ។ **បារ**ន្តិ តស្សេវ បារំ និព្ពានំ។ **តរេយ្យា**តិ បដិវិជ្ឈេយ្យ បាបុណេយ្យ វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឯកោ អរញ្ញេ វិហរន្តោ បមត្តោ បុគ្គលោ មច្ចុធេយ្យស្ស បារំ ន តរេយ្យ ន បដិវិជ្ឈេយ្យ ន បាបុណេយ្យាតិ។

មានំ បហាយាតិ អរហត្តមគ្គេន នវវិធមានំ បជហិត្វា។ **សុសមាហិតត្តោ**តិ ឧបចារប្បនាសមាធីហិ សុដ្ឋុ សមាហិតត្តោ។ **សុចេតសោ**តិ ញាណសម្បយុត្តតាយ សុន្ទរចិត្តោ។ ញាណវិប្បយុត្តចិត្តេន ហិ សុចេតសោតិ ន វុច្ចតិ, តស្មា ញាណសម្បយុត្តេន សុចេតសោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **សព្ពធិ វិប្បមុត្តោ**តិ សព្ពេសុ ខន្ធាយតនាទីសុ វិប្បមុត្តោ ហុត្វា។ **តរេយ្យា**តិ ឯត្ថ តេភូមកវដ្ដំ សមតិក្កមន្តោ និព្ពានំ បដិវិជ្ឈន្តោ តរតីតិ បដិវេធតរណំ នាម វុត្តំ។ ឥតិ ឥមាយ គាថាយ តិស្សោ សិក្ខា កថិតា ហោន្តិ។ កថំ – មានោ នាមាយំ សីលភេទនោ, តស្មា "មានំ បហាយា"តិ ឥមិនា អធិសីលសិក្ខា កថិតា ហោតិ។ "សុសមាហិតត្តោ"តិ ឥមិនា អធិចិត្តសិក្ខា។ "សុចេតសោ"តិ ឯត្ថ ចិត្តេន បញ្ញា ទស្សិតា, តស្មា ឥមិនា អធិបញ្ញាសិក្ខា កថិតា។ អធិសីលញ្ច នាម សីលេ សតិ ហោតិ, អធិចិត្តំ ចិត្តេ សតិ, អធិបញ្ញា បញ្ញាយ សតិ។ តស្មា សីលំ នាម បញ្ចបិ ទសបិ សីលានិ, បាតិមោក្ខសំវរោ អធិសីលំ នាមាតិ វេទិតព្ពំ។ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ ចិត្តំ, វិបស្សនាបាទកជ្ឈានំ អធិចិត្តំ។ កម្មស្សកតញាណំ បញ្ញា, វិបស្សនា អធិបញ្ញា។ អនុប្បន្នេបិ ហិ ពុទ្ធុប្បាទេ បវត្តតីតិ បញ្ចសីលំ ទសសីលំ សីលមេវ, បាតិមោក្ខសំវរសីលំ ពុទ្ធុប្បាទេយេវ បវត្តតីតិ អធិសីលំ។ ចិត្តបញ្ញាសុបិ ឯសេវ នយោ។ អបិច និព្ពានំ បត្ថយន្តេន សមាទិន្នំ បញ្ចសីលម្បិ ទសសីលម្បិ អធិសីលមេវ។ សមាបន្នា អដ្ឋ សមាបត្តិយោបិ អធិចិត្តមេវ។ សព្ពម្បិ វា លោកិយសីលំ សីលមេវ, លោកុត្តរំ អធិសីលំ។ ចិត្តបញ្ញាសុបិ ឯសេវ នយោតិ។ ឥតិ ឥមាយ គាថាយ សមោធានេត្វា តិស្សោ សិក្ខា សកលសាសនំ កថិតំ ហោតីតិ។

មានកាមសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. អរញ្ញសុត្តវណ្ណនា

១០. ទសមេ **សន្តាន**ន្តិ សន្តកិលេសានំ, បណ្ឌិតានំ វា។ "សន្តោ ហវេ សព្ភិ បវេទយន្តិ (ជា. ២.២១.៤១៣), ទូរេ សន្តោ បកាសន្តី"តិអាទីសុ (ធ. ប. ៣០៤) ហិ បណ្ឌិតាបិ សន្តោតិ វុត្តា។ **ព្រហ្មចារិន**ន្តិ សេដ្ឋចារីនំ មគ្គព្រហ្មចរិយវាសំ វសន្តានំ។ **កេន វណ្ណោ បសីទតី**តិ កេន ការណេន ឆវិវណ្ណោ បសីទតីតិ បុច្ឆតិ។ កស្មា បនេសា ឯវំ បុច្ឆតិ? ឯសា កិរ វនសណ្ឌវាសិកា ភុម្មទេវតា អារញ្ញកេ ភិក្ខូ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តេ អរញ្ញំ បវិសិត្វា រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានេសុ មូលកម្មដ្ឋានំ គហេត្វា និសិន្នេ បស្សតិ។ តេសញ្ច ឯវំ និសិន្នានំ ពលវចិត្តេកគ្គតា ឧប្បជ្ជតិ។ តតោ វិសភាគសន្តតិ វូបសម្មតិ, សភាគសន្តតិ ឱក្កមតិ, ចិត្តំ បសីទតិ។ ចិត្តេ បសន្នេ លោហិតំ បសីទតិ, ចិត្តសមុដ្ឋានានិ ឧបាទារូបានិ បរិសុទ្ធានិ ហោន្តិ, វណ្ដា បមុត្តតាលផលស្ស វិយ មុខស្ស វណ្ណោ ហោតិ។ តំ ទិស្វា ទេវតា ចិន្តេសិ – "សរីរវណ្ណោ នាមាយំ បណីតានិ រសសម្បន្នានិ ភោជនានិ សុខសម្ផស្សានិ

និវាសនបាបុរណសយនានិ ឧតុសុខេ តេភូមិកាទិភេទេ ច បាសាទេ មាលាគន្ធវិលេបនាទីនិ ច លភន្តានំ បសីទតិ, ឥមេ បន ភិក្ខូ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា មិស្សកភត្តំ ភុញ្ជន្តិ, វិរឡមញ្ចកេ វា ផលកេ វា សិលាយ វា សយនានិ កប្បេន្តិ, រុក្ខមូលាទីសុ វា អព្ភោកាសេ វា វសន្តិ, កេន នុ ខោ ការណេន ឯតេសំ វណ្ណោ បសីទតី’’តិ។ តស្មា បុច្ឆិ។

អថស្សា ភគវា ការណំ កថេន្តោ ទុតិយំ គាថំ អាហ។ តត្ថ **អតីត**ន្តិ អតីតេ អសុកោ នាម រាជា ធម្មិកោ អហោសិ, សោ អម្ហាកំ បណីតេ បច្ចយេ អទាសិ។ អាចរិយុបជ្ឈាយា លាភិនោ អហេសុំ។ អថ មយំ ឯវរូបានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិម្ហា, ចីវរានិ បារុបិម្ហាតិ ឯវំ ឯកច្ចេ បច្ចយពាហុល្លិកា វិយ ឥមេ ភិក្ខូ អតីតំ នានុសោចន្តិ។ **នប្បជប្បន្តិ នាគត**ន្តិ អនាគតេ ធម្មិកោ រាជា ភវិស្សតិ, ផីតា ជនបទា ភវិស្សន្តិ, ពហូនិ សប្បិនវនីតាទីនិ ឧប្បជ្ជិស្សន្តិ, “ខាទថ ភុញ្ជថា’’តិ តត្ថ តត្ថ វត្តារោ ភវិស្សន្តិ, តទា មយំ ឯវរូបានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិស្សាម, ចីវរានិ បារុបិស្សាមាតិ ឯវំ អនាគតំ ន បត្ថេន្តិ។ **បច្ចុប្បន្នេនា**តិ យេន កេនចិ តង្ខណេ លទ្ធេន យាបេន្តិ។ **តេនា**តិ តេន តិវិធេនាបិ ការណេន។

ឯវំ វណ្ណសម្បត្តឹ ទស្សេត្វា ឥទានិ តស្សេវ វណ្ណស្ស វិនាសំ ទស្សេន្តោ អនន្តរំ គាថមាហ។ តត្ថ **អនាគតប្បជប្បាយា**តិ អនាគតស្ស បត្ថនាយ។ **ឯតេនា**តិ ឯតេន ការណទ្វយេន។ **នឡោវ ហរិតោ លុតោ**តិ យថា ហរិតោ នឡោ លាយិត្វា ឧណ្ហបាសាណេ បក្ខិត្តោ សុស្សតិ, ឯវំ សុស្សន្តីតិ។

អរញ្ញសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។ នឡវគ្គោ បឋមោ។

២. នន្ទនវគ្គោ

១. នន្ទនសុត្តវណ្ណនា

១១. នន្ទនវគ្គស្ស បឋមេ **តត្រា**តិ តស្មឹ អារាមេ។ **ខោ**តិ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតាវសេន និបាតមត្តំ។ **ភិក្ខូ អាមន្តេសី**តិ បរិសជេដ្ឋកេ ភិក្ខូ ជានាបេសិ។ **ភិក្ខវោ**តិ តេសំ អាមន្តនាការទីបនំ។ **ភទន្តេ**តិ បតិវចនទានំ។ **តេ ភិក្ខូ**តិ យេ តត្ថ សម្មុខីភូតា ធម្មបដិគ្គាហកា ភិក្ខូ។ **ភគវតោ បច្ចស្សោសុ**ន្តិ ភគវតោ វចនំ បតិអស្សោសុំ, អភិមុខា ហុត្វា សុណឹសុ សម្បដិច្ឆឹសូតិ អត្ថោ។ **ឯតទវោចា**តិ ឯតំ ឥទានិ វត្តព្ពំ “ភូតបុព្ព’’ន្តិអាទិវចនំ អវោច។ តត្ថ **តាវតឹសកាយិកា**តិ តាវតឹសកាយេ និព្ពត្តា។ តាវតឹសកាយោ នាម ទុតិយទេវលោកោ វុច្ចតិ។ មឃេន មាណវេន សទ្ធឹ មចលគាមេ កាលំ កត្វា តត្ថ ឧប្បន្នេ តេត្តឹស ទេវបុត្តេ ឧបាទាយ កិរ តស្ស ទេវលោកស្ស អយំ បណ្ណត្តិ ជាតាតិ វទន្តិ។ យស្មា បន សេសចក្កវាឡេសុបិ ឆ កាមាវចរទេវលោកា អត្ថិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “សហស្សំ ចាតុមហារាជិកានំ សហស្សំ តាវតឹសាន’’ន្តិ (អ. និ. ១០.២៩), តស្មា នាមបណ្ណត្តិយេវេសា តស្ស ទេវលោកស្សាតិ វេទិតព្ពា។ ឯវញ្ហិ និទ្ទោសំ បទំ ហោតិ។

នន្ទនេ វនេតិ ឯត្ថ តំ វនំ បវិដ្ឋេ បវិដ្ឋេ នន្ទយតិ តោសេតីតិ នន្ទនំ។ បញ្ចសុ ហិ មរណនិមិត្តេសុ ឧប្បន្នេសុ “សម្បត្តឹ បហាយ ចវិស្សាមា’’តិ បរិទេវមានា ទេវតា សក្កោ ទេវានមិន្ទោ “មា បរិទេវិត្ថ, អភិជ្ជនធម្មា នាម សង្ខារា នត្ថី’’តិ ឱវទិត្វា តត្ថ បវេសាបេតិ។ តាសំ អញ្ញាហិ ទេវតាហិ ពាហាសុ គហេត្វា បវេសិតានម្បិ តស្ស សម្បត្តឹ ទិស្វាវ មរណសោកោ វូបសម្មតិ, បីតិបាមោជ្ជមេវ ឧប្បជ្ជតិ។ អថ តស្មឹ កីឡមានា ឯវ ឧណ្ហសន្តត្តោ ហិមបិណ្ឌោ វិយ វិលីយន្តិ, វាតាបហតទីបសិខា វិយ វិជ្ឈាយន្តីតិ ឯវំ យំកិញ្ចិ អន្តោ បវិដ្ឋំ នន្ទយតិ តោសេតិយេវាតិ នន្ទនំ, តស្មឹ នន្ទនេ។ **អច្ឆរាសង្ឃបរិវុតា**តិ **អច្ឆរា**តិ ទេវធីតានំ នាមំ, តាសំ សមូហេន បរិវុតា។

ទិព្ពេហីតិ ទេវលោកេ និព្ពត្តេហិ។ **បញ្ចហិ កាមគុណេហី**តិ មនាបិយរូបសទ្ទគន្ធរសផោដ្ឋព្ពសង្ខាតេហិ បញ្ចហិ កាមពន្ធនេហិ កាមកោដ្ឋាសេហិ វា ។ **សមប្បិតា**តិ ឧបេតា។ ឥតរំ តស្សេវ វេវចនំ។ **បរិចារយមានា**តិ រមមានា, តេសុ តេសុ វា រូបាទីសុ ឥន្ទ្រិយានិ សញ្ចារយមានា។ **តាយំ វេលាយ**ន្តិ តស្មឹ បរិចារណកាលេ។ សោ បនស្ស ទេវបុត្តស្ស អធុនា អភិនិព្ពត្តកាលោ វេទិតព្ពោ។ តស្ស ហិ បដិសន្ធិក្ខណេយេវ រត្តសុវណ្ណក្ខន្ធោ វិយ វិរោចយមានោ តិគាវុតប្បមាណោ អត្តភាវោ និព្ពត្តិ។ សោ ទិព្ពវត្ថនិវត្ថោ ទិព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ ទិព្ពមាលាវិលេបនធរោ ទិព្ពេហិ ចន្ទនចុណ្ណេហិ សមំ វិកិរិយមានោ ទិព្ពេហិ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ ឱវុតោ និវុតោ បរិយោនទ្ធោ លោភាភិភូតោ ហុត្វា លោភនិស្សរណំ និព្ពានំ អបស្សន្តោ អាសភឹ វាចំ ភាសន្តោ វិយ មហាសទ្ទេន “ន តេ សុខំ បជានន្តី’’តិ ឥមំ គាថំ គាយមានោ នន្ទនវនេ វិចរិ។ តេន វុត្តំ – “គាយំ វេលាយំ ឥមំ គាថំ អភាសី’’តិ។

យេ ន បស្សន្តិ នន្ទនន្តិ យេ តត្រ បញ្ចកាមគុណានុភវនវសេន នន្ទនវនំ ន បស្សន្តិ។ **នរទេវានន្តិ** ទេវនរានំ, ទេវបុរិសានន្តិ អត្ថោ។ **តិទសានន្តិ** តិក្ខត្តុំ ទសន្នំ។ **យសស្សិនន្តិ** បរិវារសង្ខាតេន យសេន សម្បន្នានំ។

អញ្ញតរា ទេវតាតិ ឯកា អរិយសាវិកា ទេវតា។ **បច្ចភាសីតិ** "អយំ ពាលទេវតា ឥមំ សម្បត្តឹ និច្ចំ អចលំ មញ្ញតិ, នាស្សា ឆេទនភេទនវិទ្ធំសនធម្មតំ ជានាតី"តិ អធិប្បាយំ វិវដ្ដេត្វា ទស្សេន្តី "ន ត្វំ ពាលេ"តិ ឥមាយ គាថាយ បតិអភាសិ។ **យថា អរហតំ វចោតិ** យថា អរហន្តានំ វចនំ, តថា ត្វំ ន ជានាសីតិ។ ឯវំ តស្សា អធិប្បាយំ បដិក្ខិបិត្វា ឥទានិ អរហន្តានំ វចនំ ទស្សេន្តី **អនិច្ចាតិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **អនិច្ចា វត សង្ខារាតិ** សព្ពេ តេភូមកសង្ខារា ហុត្វា អភាវត្ថេន អនិច្ចា។ **ឧប្បាទវយធម្មិនោតិ** ឧប្បាទវយសភាវា។ **ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈន្តីតិ** ឥទំ បុរិមស្សេវ វេវចនំ។ យស្មា វា ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈន្តិ, តស្មា ឧប្បាទវយធម្មិនោតិ។ ឧប្បាទវយគ្គហណេន ចេត្ថ តទន្តរា វេមជ្ឈដ្ឋានំ គហិតមេវ ហោតិ។ **តេសំ វូបសមោ សុខោតិ** តេសំ សង្ខារានំ វូបសមសង្ខាតំ និព្ពានមេវ សុខំ។ ឥទំ អរហតំ វចោតិ។

នន្ទនសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. នន្ទតិសុត្តវណ្ណនា

១២. ទុតិយេ **នន្ទតីតិ** តុស្សតិ អត្តមនោ ហោតិ។ **បុត្តិមាតិ** ពហុបុត្តោ។ តស្ស ហិ ឯកច្ចេ បុត្តា កសិកម្មំ កត្វា ធញ្ញស្ស កោដ្ឋេ បូរេន្តិ, ឯកច្ចេ វណិជ្ជំ កត្វា ហិរញ្ញសុវណ្ណំ អាហរន្តិ, ឯកច្ចេ រាជានំ ឧបដ្ឋហិត្វា យានវាហនគាមនិគមាទីនិ លភន្តិ។ អថ តេសំ អានុភាវសង្ខាតំ សិរឹ អនុភវមានា មាតា វា បិតា វា នន្ទតិ។ ឆណាទិវសាទីសុ វា មណ្ឌិតបសាធិតេ បុត្តេ សម្បត្តឹ អនុភវមានេ ទិស្វា នន្ទតីតិ, "នន្ទតិ បុត្តេហិ បុត្តិមា"តិ អាហ។ **គោហិ តថេវាតិ** យថា បុត្តិមា បុត្តេហិ, តថា គោសាមិកោបិ សម្បន្នំ គោមណ្ឌលំ ទិស្វា គាវោ និស្សាយ គោរសសម្បត្តឹ អនុភវមានោ គោហិ នន្ទតិ។ **ឧបធី ហិ នរស្ស នន្ទនាតិ**, ឯត្ថ **ឧបធីតិ** ចត្តារោ ឧបធី – កាមូបធិ, ខន្ធូបធិ, កិលេសូបធិ, អភិសង្ខារូបធីតិ។ កាមាបិ ហិ "យំ បញ្ច កាមគុណេ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខំ សោមនស្សំ, អយំ កាមានំ អស្សាទោ"តិ (ម. និ. ១.១៦៦) ឯវំ វុត្តស្ស សុខស្ស អធិដ្ឋានភាវតោ "ឧបធិយតិ ឯត្ថ សុខ"ន្តិ ឥមិនា វចនត្ថេន ឧបធីតិ វុច្ចតិ។ ខន្ធាបិ ខន្ធមូលកស្ស ទុក្ខស្ស អធិដ្ឋានភាវតោ, កិលេសាបិ អបាយទុក្ខស្ស អធិដ្ឋានភាវតោ, អភិសង្ខារាបិ ភវទុក្ខស្ស អធិដ្ឋានភាវតោតិ។ ឥធ បន កាមូបធិ អធិប្បេតោ។ បញ្ច ហិ កាមគុណា តេភូមិកាទិបាសាទ-ឧឡារសយន-វត្ថាលង្ការ-នាដកបរិវារាទិវសេន បច្ចុបដ្ឋិតា បីតិសោមនស្សំ ឧបសំហរមានា នរំ នន្ទយន្តិ។ តស្មា យថា បុត្តា ច គាវោ ច, ឯវំ ឥមេបិ ឧបធី ហិ នរស្ស នន្ទនាតិ វេទិតព្ពា។ **ន ហិ សោ នន្ទតិ យោ និរូបធីតិ** យោ កាមគុណសម្បត្តិរហិតោ ទលិទ្ទោ ទុល្លភឃាសច្ឆាទនោ , ន ហិ សោ នន្ទតិ។ ឯវរូបោ មនុស្សបេតោ ច មនុស្សនេរយិកោ ច កឹ នន្ទិស្សតិ ភគវាតិ អាហ។

ឥទំ សុត្វា សត្ថា ចិន្តេសិ – "អយំ ទេវតា សោកវត្ថុមេវ នន្ទវត្ថុំ ករោតិ, សោកវត្ថុភាវមស្សា ទីបេស្សាមី"តិ ផលេន ផលំ បាតេន្តោ វិយ តាយេវ ឧបមាយ តស្សា វាទំ ភិន្ទន្តោ តមេវ គាថំ បរិវត្តេត្វា **សោចតីតិ** អាហ។ តត្ថ **សោចតិ បុត្តេហីតិ** វិទេសគមនាទិវសេន បុត្តេសុ នដ្ឋេសុបិ នស្សន្តេសុបិ ឥទានិ នស្សិស្សន្តីតិ នាសសង្កីបិ សោចតិ, តថា មតេសុបិ មរន្តេសុបិ ចោរេហិ រាជបុរិសេហិ គហិតេសុ វា បច្ចត្ថិកានំ ហត្ថំ ឧបគតេសុ វា មរណសង្កីបិ ហុត្វា សោចតិ។ រុក្ខបព្ពតាទីហិ បតិត្វា ហត្ថបាទាទីនំ ភេទវសេន ភិន្នេសុបិ ភិជ្ជន្តេសុបិ ភេទសង្កីបិ ហុត្វា សោចតិ។ យថា ច បុត្តេហិ បុត្តិមា, គោសាមិកោបិ តថេវ នវហាការេហិ គោហិ សោចតិ។ **ឧបធី ហិ នរស្ស សោចនាតិ** យថា ច បុត្តគាវោ, ឯវំ បញ្ច កាមគុណោបធីបិ –

> "តស្ស ចេ កាមយានស្ស, ឆន្ទជាតស្ស ជន្តុនោ;
> តេ កាមា បរិហាយន្តិ, សល្លវិទ្ធោវ រុប្បតី"តិ។ (សុ. និ. ៧៧៣) –

វុត្តនយេន នរំ សោចេន្តិ។ តស្មា នរស្ស សោចនា សោកវត្ថុកមេវាតិ វេទិតព្ពា។ **ន ហិ សោ សោចតិ, យោ និរូបធីតិ** យស្ស បន ចតុព្ពិធាបេតេ ឧបធិយោ នត្ថិ, សោ និរុបធិ មហាខីណាសវោ កឹ សោចិស្សតិ, ន សោចតិ ទេវតេតិ។

នន្ទតិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. នត្ថិបុត្តសមសុត្តវណ្ណនា

១៣. តតិយេ **នត្ថិ បុត្តសមំ បេម**ន្តិ វិរូបេបិ ហិ អត្តនោ បុត្តកេ សុវណ្ណពិម្ពកំ វិយ មញ្ញន្តិ, មាលាគុឡេ វិយ សីសាទីសុ កត្វា បរិហរមានា តេហិ ឱហទិតាបិ ឱមុត្តិកាបិ គន្ធវិលេបនបតិតា វិយ សោមនស្សំ អាបជ្ជន្តិ។ តេនាហ – “នត្ថិ បុត្តសមំ បេម”ន្តិ ។ បុត្តបេមសមំ បេមំ នាម នត្ថីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **គោសមិតំ ធន**ន្តិ គោហិ សមំ គោធនសមំ គោធនសទិសំ អញ្ញំ ធនំ នាម នត្ថិ ភគវាតិ អាហ។ **សូរិយសមា អាភា**តិ សូរិយាភាយ សមា អញ្ញា អាភា នាម នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **សមុទ្ទបរមា**តិ យេ កេចិ អញ្ញេ សរា នាម, សព្ពេ តេ សមុទ្ទបរមា, សមុទ្ទោ តេសំ ឧត្តមោ, សមុទ្ទសទិសំ អញ្ញំ ឧទកនិធានំ នាម នត្ថិ, ភគវាតិ។

យស្មា បន អត្តបេមេន សមំ បេមំ នាម នត្ថិ។ មាតាបិតាទយោ ហិ ឆឌ្ឌេត្វាបិ បុត្តធីតាទយោ ច អបោសេត្វាបិ សត្តា អត្តានមេវ បោសេន្តិ។ ធញ្ញេន ច សមំ ធនំ នាម នត្ថិ។ (យទា ហិ សត្តា ទុព្ភិក្ខា ហោន្តិ), តថារូបេ ហិ កាលេ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទីនិ គោមហឹសាទីនិបិ ធញ្ញគ្គហណត្ថំ ធញ្ញសាមិកានមេវ សន្តិកំ គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ បញ្ញាយ ច សមា អាភា នាម នត្ថិ។ សូរិយាទយោ ហិ ឯកទេសំយេវ ឱភាសន្តិ, បច្ចុប្បន្នមេវ ច តមំ វិនោទេន្តិ។ បញ្ញា បន ទសសហស្សិម្បិ លោកធាតុំ ឯកប្បជ្ជោតំ កាតុំ សក្កោតិ, អតីតំសាទិបដិច្ឆាទកញ្ច តមំ វិធមតិ។ មេឃវុដ្ឋិយា ច សមោ សរោ នាម នត្ថិ។ នទីវាបិ ហោតុ តលាកាទីនិ វា, វុដ្ឋិសមោ សរោ នាម នត្ថិ។ មេឃវុដ្ឋិយា ហិ បច្ឆិន្នាយ មហាសមុទ្ទោ អង្គុលិបព្ពតេមនមត្តម្បិ ឧទកំ ន ហោតិ, វុដ្ឋិយា បន បវត្តមានាយ យាវ អាភស្សរភវនាបិ ឯកោទកំ ហោតិ។ តស្មា ភគវា ទេវតាយ បដិភាគំ វទន្តោ **នត្ថិ អត្តសមំ បេម**ន្តិអាទិមាហាតិ។

នត្ថិបុត្តសមសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ខត្តិយសុត្តវណ្ណនា

១៤. ចតុត្ថេ **ខត្តិយោ ទ្វិបទ**ន្តិ ទ្វិបទានំ រាជា សេដ្ឋោ។ **កោមារី**តិ កុមារិកាលេ គហិតា។ អយំ សេសភរិយានំ សេដ្ឋាតិ វទតិ។ **បុព្ពជោ**តិ បឋមំ ជាតោ កាណោ វាបិ ហោតុ កុណិអាទីនំ វា អញ្ញតរោ, យោ បឋមំ ជាតោ, អយមេវ បុត្តោ តមិស្សា ទេវតាយ វាទេ សេដ្ឋោ នាម ហោតិ។ យស្មា បន ទ្វិបទាទីនំ ពុទ្ធាទយោ សេដ្ឋា, តស្មា ភគវា បដិភាគំ អាហ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ ភគវា សព្ពេសំយេវ អបទាទិភេទានំ សត្តានំ សេដ្ឋោ, ឧប្បជ្ជមានោ បនេស សព្ពសត្តសេដ្ឋោ ទ្វិបទេសុយេវ ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា **សម្ពុទ្ធោ ទ្វិបទំ សេដ្ឋោ**តិ អាហ។ ទ្វិបទេសុ ឧប្បន្នស្ស ចស្ស សព្ពសត្តសេដ្ឋភាវោ អប្បដិហតោវ ហោតិ។ **អាជានីយោ**តិ ហត្ថី វា ហោតុ អស្សាទីសុ អញ្ញតរោ វា, យោ ការណំ ជានាតិ, អយំ អាជានីយោវ ចតុប្បទានំ សេដ្ឋោតិ អត្ថោ។ កូដកណ្ណរញ្ញោ គុឡវណ្ណអស្សោ វិយ។ រាជា កិរ បាចីនទ្វារេន និក្ខមិត្វា ចេតិយបព្ពតំ គមិស្សាមីតិ កលម្ពនទីតីរំ សម្បត្តោ, អស្សោ តីរេ ឋត្វា ឧទកំ ឱតរិតុំ ន ឥច្ឆតិ , រាជា អស្សាចរិយំ អាមន្តេត្វា, “អហោ វត តយា អស្សោ សិក្ខាបិតោ ឧទកំ ឱតរិតុំ ន ឥច្ឆតី”តិ អាហ។ អាចរិយោ “សុសិក្ខាបិតោ ទេវ អស្សោ, ឯតស្ស ហិ ចិត្តំ – ‘សចាហំ ឧទកំ ឱតរិស្សាមិ, វាលំ តេមិស្សតិ, វាលេ តិន្តេ រញ្ញោ អង្គេ ឧទកំ បាតេយ្យា’តិ, ឯវំ តុម្ហាកំ សរីរេ ឧទកបាតនភយេន ន ឱតរតិ, វាលំ គណ្ហាបេថា”តិ អាហ។ រាជា តថា ការេសិ។ អស្សោ វេគេន ឱតរិត្វា បារំ គតោ។ **សុស្សូសា**តិ សុស្សូសមានា។ កុមារិកាលេ វា គហិតា ហោតុ បច្ឆា វា, សុរូបា វា វិរូបា វា, យា សាមិកំ សុស្សូសតិ បរិចរតិ តោសេតិ, សា ភរិយានំ សេដ្ឋា។ **អស្សវោ**តិ អាសុណមានោ។ ជេដ្ឋោ វា ហិ ហោតុ កនិដ្ឋោ វា, យោ មាតាបិតូនំ វចនំ សុណាតិ, សម្បដិច្ឆតិ, ឱវាទបដិករោ ហោតិ, អយំ បុត្តានំ សេដ្ឋោ, អញ្ញេហិ សន្ធិច្ឆេទកាទិចោរេហិ បុត្តេហិ កោ អត្ថោ ទេវតេតិ។

ខត្តិយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. សណមានសុត្តវណ្ណនា

១៥. បញ្ចមេ **ឋិតេ មជ្ឈន្ទិកេ**តិ ឋិតមជ្ឈន្តិកេ។ **សន្និសីវេសូ**តិ យថា ផាសុកដ្ឋានំ ឧបគន្ត្វា សន្និសិន្នេសុ វិស្សមមានេសុ។ ឋិតមជ្ឈន្តិកកាលោ នាមេស សព្ពសត្តានំ ឥរិយាបថទុព្ពល្យកាលោ។ ឥធ បន បក្ខីនំយេវ វសេន ទស្សិតោ។ **សណតេវា**តិ សណតិ វិយ មហាវិរវំ វិយ មុច្ចតិ។ សណមានមេវ ចេត្ថ “សណតេវា”តិ វុត្តំ។ តប្បដិភាគំ នាមេតំ។ និទាឃសមយស្មិញ្ហិ ឋិតមជ្ឈន្តិកកាលេ ចតុប្បទគណេសុ ចេវ បក្ខីគណេសុ ច សន្និសិន្នេសុ វាតបូរិតានំ សុសិររុក្ខានញ្ចេវ ឆិទ្ទវេឡុបព្ពានញ្ច ខន្ធេន ខន្ធំ សាខាយ សាខំ សង្ឃដ្ដយន្តានំ បាទបានញ្ច អរញ្ញមជ្ឈេ មហាសទ្ទោ ឧប្បជ្ជតិ ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **តំ ភយំ បដិភាតិ ម**ន្តិ តំ ឯវរូបេ កាលេ មហាអរញ្ញស្ស សណមានំ មយ្ហំ ភយំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។ ទន្ធបញ្ញោ កិរេសា ទេវតា តស្មឹ ខណេ អត្តនោ និសជ្ជផាសុកំ

កថាផាសុកំ ទុតិយកំ អលភន្តី ឯវមាហ។ យស្មា បន តាទិសេ កាលេ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តស្ស វិវិត្តេ អរញ្ញាយតនេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា និសិន្នស្ស ភិក្ខុនោ អនប្បកំ សុខំ ឧប្បជ្ជតិ, យំ សន្ធាយ វុត្តំ –

“សុញ្ញាគារំ បវិដ្ឋស្ស, សន្តចិត្តស្ស ភិក្ខុនោ;
អមានុសី វតី ហោតិ, សម្មា ធម្មំ វិបស្សតោ”តិ។ (ធ. ប. ៣៧៣) ច,

“បុរតោ បច្ឆតោ វាបិ, អបរោ ចេ ន វិជ្ជតិ;
អតីវ ផាសុ ភវតិ, ឯកស្ស វសតោ វនេ”តិ។ (ថេរគា. ៥៣៧) ច;

តស្មា ភគវា ទុតិយំ គាថមាហ។ តត្ថ **សា វតិ បដិភាតិ ម**ន្តិ យា ឯវរូបេ កាលេ ឯកកស្ស និសជ្ជា នាម, សា វតិ មយ្ហំ ឧបដ្ឋាតីតិ អត្ថោ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។

សណមានសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. និទ្ទាតន្ទីសុត្តវណ្ណនា

១៦. ឆដ្ឋេ **និទ្ទា**តិ, “អភិជានាមហំ, អគ្គិវេស្សន, គិម្ហានំ បច្ឆិមេ មាសេ និទ្ទំ ឱក្កមិតា”តិ (ម. និ. ១.៣៨៧) ឯវរូបាយ អព្យាកតនិទ្ទាយ បុព្ពភាគាបរភាគេសុ សេខបុថុជ្ជនានំ សសង្ខារិកអកុសលេ ចិត្តេ ឧប្បន្នំ ថិនមិទ្ធំ។ **តន្ទី**តិ អតិច្ឆាតាតិសីតាទិកាលេសុ ឧប្បន្នំ អាគន្តុកំ អាលសិយំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “តត្ថ កតមា តន្ទី? យា តន្ទី តន្ទិយនា តន្ទិមនតា អាលស្យំ អាលស្យាយនា អាលស្យាយិតត្តំ, អយំ វុច្ចតិ តន្ទី”តិ (វិភ. ៨៥៧)។ **វិជម្ភិតា**តិ កាយវិជម្ភនា។ **អរតី**តិ អកុសលបក្ខា ឧក្កណ្ឋិតតា។ **ភត្តសម្មទោ**តិ ភត្តមុច្ឆា ភត្តកិលមថោ។ វិត្ថារោ បន តេសំ – “តត្ថ កតមា វិជម្ភិតា? យា កាយស្ស ជម្ភនា វិជម្ភនា”តិអាទិនា នយេន អភិធម្មេ អាគតោវ។ **ឯតេនា**តិ ឯតេន និទ្ទាទិនា ឧបក្កិលេសេន ឧបក្កិលិដ្ឋោ និវារិតបាតុភាវោ។ **នប្បកាសតី**តិ ន ជោតតិ, ន បាតុភវតីតិ អត្ថោ។ **អរិយមគ្គោ**តិ លោកុត្តរមគ្គោ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ លោកេ។ **បាណិន**ន្តិ សត្តានំ។ **វីរិយេនា**តិ មគ្គសហជាតវីរិយេន។ **នំ បណាមេត្វា**តិ ឯតំ កិលេសជាតំ នីហរិត្វា។ **អរិយមគ្គោ**តិ លោកិយលោកុត្តរមគ្គោ។ ឥតិ មគ្គេនេវ ឧបក្កិលេសេ នីហរិត្វា មគ្គស្ស វិសុទ្ធិ វុត្តាតិ។

និទ្ទាតន្ទីសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. ទុក្ករសុត្តវណ្ណនា

១៧. សត្តមេ **ទុត្តិតិក្ខ**ន្តិ ទុក្ខមំ ទុអធិវាសិយំ។ **អព្យត្តេនា**តិ ពាលេន។ **សាមញ្ញ**ន្តិ សមណធម្មោ។ ឥមិនា ទេវតា ឥទំ ទស្សេតិ – យំ បណ្ឌិតា កុលបុត្តា ទសបិ វស្សានិ វីសតិបិ សដ្ឋិបិ វស្សានិ ទន្តេ អភិទន្តមាធាយ ជិវ្ហាយ តាលុំ អាហច្ចបិ ចេតសា ចិត្តំ អភិនិគ្គណ្ហិត្វាបិ ឯកាសនំ ឯកភត្តំ បដិសេវមានា អាបាណកោដិកំ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តា សាមញ្ញំ ករោន្តិ។ តំ ភគវា ពាលោ អព្យត្តោ កាតុំ ន សក្កោតីតិ។ **ពហូ ហិ តត្ថ សម្ពាធា**តិ តស្មិំ សាមញ្ញសង្ខាតេ អរិយមគ្គេ ពហូ សម្ពាធា មគ្គាធិគមាយ បដិបន្នស្ស បុព្ពភាគេ ពហូ បរិស្សយាតិ ទស្សេតិ។

ចិត្តញ្ចេ ន និវារយេតិ យទិ អយោនិសោ ឧប្បន្នំ ចិត្តំ ន និវារយេយ្យ, កតិ អហានិ សាមញ្ញំ ចរេយ្យ? ឯកទិវសម្បិ ន ចរេយ្យ។ ចិត្តវសិកោ ហិ សមណធម្មំ កាតុំ ន សក្កោតិ។ **បទេ បទេ**តិ អារម្មណេ អារម្មណេ។ អារម្មណញ្ហិ ឥធ បទន្តិ អធិប្បេតំ។ យស្មិំ យស្មិំ ហិ អារម្មណេ កិលេសោ ឧប្បជ្ជតិ, តត្ថ តត្ថ ពាលោ វិសីទតិ នាម។ ឥរិយាបថបទម្បិ វដ្តតិ។ គមនាទីសុ ហិ យត្ថ យត្ថ កិលេសោ ឧប្បជ្ជតិ, តត្ថ តត្ថេវ វិសីទតិ នាម។ **សង្កប្បាន**ន្តិ កាមសង្កប្បាទីនំ។

កុម្មោ វាតិ កច្ឆបោ វិយ។ **អង្គានី**តិ គីវបញ្ចមានិ អង្គានិ។ **សមោទហ**ន្តិ សមោទហន្តោ, សមោទហិត្វា វា។ **មនោវិតក្កេ**តិ មនម្ហិ ឧប្បន្នវិតក្កេ។ ឯត្តាវតា ឥទំ ទស្សេតិ – យថា កុម្មោ សោណ្ឌិបញ្ចមានិ អង្គានិ សកេ កបាលេ សមោទហន្តោ សិង្គាលស្ស ឱតារំ ន ទេតិ, សមោទហិត្វា ចស្ស អប្បសយ្ហតំ អាបជ្ជតិ, ឯវមេវំ ភិក្ខុ មនម្ហិ ឧប្បន្នវិតក្កេ សកេ អារម្មណកបាលេ សមោទហំ មារស្ស ឱតារំ ន ទេតិ, សមោទហិត្វា ចស្ស អប្បសយ្ហតំ អាបជ្ជតីតិ។ **អនិស្សិតោ**តិ តណ្ហាទិដ្ឋិនិស្សយេហិ អនិស្សិតោ ហុត្វា។ **អហេឋយានោ**តិ អវិហឹសមានោ។ **បរិនិព្ពុតោ**តិ កិលេសនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតោ។ **នូបវទេយ្យ កញ្ចី**តិ យំកិញ្ចិ បុគ្គលំ អាចារវិបត្តិអាទីសុ យាយ

កាយចិ មង្កុំ កាតុកាមោ ហុត្វា ន វទេយ្យ, “កាលេន វក្ខាមិ នោ អកាលេនា”តិអាទយោ បន បញ្ច ធម្មេ អជ្ឈត្តំ ឧបដ្ឋបេត្វា ឧល្លុម្បនសភាវសណ្ឋិតេន ចិត្តេន ការុញ្ញតំ បដិច្ច វទេយ្យាតិ។

ទុក្ករសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. ហិរីសុត្តវណ្ណនា

១៨. អដ្ឋមេ **ហិរីនិសេធោ**តិ ហិរិយា អកុសលេ ធម្មេ និសេធេតីតិ ហិរីនិសេធោ។ **កោចិ លោកស្មិំ វិជ្ជតី**តិ កោចិ ឯវរូបោ វិជ្ជតីតិ បុច្ឆតិ។ **យោ និន្ទំ អបពោធតី**តិ យោ គរហំ អបហរន្តោ ពុជ្ឈតិ។ **អស្សោ ភទ្រោ កសាមិវា**តិ យថា ភទ្រោ អស្សាជានីយោ កសំ អបហរន្តោ ពុជ្ឈតិ, បតោទច្ឆាយំ ទិស្វា សំវិជ្ជន្តោ វិយ កសាយ អត្តនិ និបាតំ ន ទេតិ, ឯវមេវ យោ ភិក្ខុ ភូតស្ស ទសអក្កោសវត្ថុនោ អត្តនិ និបាតំ អទទន្តោ និន្ទំ អបពោធតិ អបហរន្តោ ពុជ្ឈតិ, ឯវរូបោ កោចិ ខីណាសវោ វិជ្ជតីតិ បុច្ឆតិ។ អភូតក្កោសេន បន បរិមុត្តោ នាម នត្ថិ។ **តនុយា**តិ តនុកា, ហិរិយា អកុសលេ ធម្មេ និសេធេត្វា ចរន្តា ខីណាសវា នាម អប្បកាតិ អត្ថោ។ **សទា សតា**តិ និច្ចកាលំ សតិវេបុល្លេន សមន្នាគតា។ **អន្តំ ទុក្ខស្ស បប្បុយ្យា**តិ វដ្ដទុក្ខស្ស កោដិំ អន្តភូតំ និព្ពានំ បាបុណិត្វា។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ហិរីសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. កុដិកាសុត្តវណ្ណនា

១៩. នវមេ **កច្ចិ តេ កុដិកា**តិ អយំ ទេវតា ទស មាសេ អន្តោវសនដ្ឋានដ្ឋេន មាតរំ កុដិកំ កត្វា, យថា សកុណា ទិវសំ គោចរបសុតា រត្តិំ កុលាវកំ អល្លីយន្តិ, ឯវមេវំ សត្តា តត្ថ តត្ថ គន្ត្វាបិ មាតុគាមស្ស សន្តិកំ អាគច្ឆន្តិ, អាលយវសេន ភរិយំ កុលាវកំ កត្វា។ កុលបវេណី សន្តានកដ្ឋេន បុត្តេ សន្តានកេ កត្វា, តណ្ហំ ពន្ធនំ កត្វា, គាថាពន្ធនេន ឥមេ បញ្ហេ សមោធានេត្វា ភគវន្តំ បុច្ឆិ, ភគវាបិស្សា វិស្សជ្ជេន្តោ **តគ្ឃា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តគ្ឃា**តិ ឯកំសវចនេ និបាតោ។ **នត្ថី**តិ បហាយ បព្ពជិតត្តា វដ្ដស្មិំ វា បុន មាតុកុច្ឆិវាសស្ស ទារភរណស្ស បុត្តនិព្ពត្តិយា វា អភាវតោ នត្ថិ។

ទេវតា “មយា សន្នាហំ ពន្ធិត្វា គូឡ្ហា បញ្ហា បុច្ឆិតា, អយញ្ច សមណោ បុច្ឆិតមត្តេយេវ វិស្សជ្ជេសិ, ជានំ នុ ខោ មេ អជ្ឈាសយំ កថេសិ, ឧទាហុ អជានំ យំ វា តំ វា មុខារុឡ្ហំ កថេសី”តិ ចិន្តេត្វា បុន **កិន្តាហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កិន្តាហ**ន្តិ កិំ តេ អហំ។ អថស្សា ភគវា អាចិក្ខន្តោ **មាតរ**ន្តិអាទិមាហ។ **សាហុ តេ**តិ គាថាយ អនុមោទិត្វា សម្បហំសិត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា អត្តនោ ទេវដ្ឋានមេវ គតាតិ។

កុដិកាសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. សមិទ្ធិសុត្តវណ្ណនា

២០. ទសមេ **តបោទារាមេ**តិ តបោទស្ស តត្តោទកស្ស រហទស្ស វសេន ឯវំ លទ្ធនាមេ អារាមេ។ វេភារបព្ពតស្ស កិរ ហេដ្ឋា ភុម្មដ្ឋកនាគានំ បញ្ចយោជនសតិកំ នាគភវនំ ទេវលោកសទិសំ មណិមយេន តលេន អារាមុយ្យានេហិ ច សមន្នាគតំ។ តត្ថ នាគានំ កីឡនដ្ឋានេ មហាឧទករហទោ, តតោ តបោទា នាម នទី សន្ទតិ កុថិតា ឧណ្ហោទកា។ កស្មា បនេសា ឯទិសា? រាជគហំ កិរ បរិវារេត្វា មហាបេតលោកោ តិដ្ឋតិ, តត្ថ ទ្វិន្នំ មហាលោហកុម្ភិនិរយានំ អន្តរេន អយំ តបោទា អាគច្ឆតិ, តស្មា កុថិតា សន្ទតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “យតាយំ, ភិក្ខវេ, តបោទា សន្ទតិ, សោ ទហោ អច្ឆោទកោ សីតោទកោ សាតោទកោ សេតោទកោ សុប្បតិត្ថោ រមណីយោ បហូតមច្ឆកច្ឆបោ, ចក្កមត្តានិ ច បទុមានិ បុប្ផន្តិ។ អបិចាយំ, ភិក្ខវេ, តបោទា ទ្វិន្នំ មហានិរយានំ អន្តរិកាយ អាគច្ឆតិ, តេនាយំ តបោទា កុថិតា សន្ទតី”តិ (បារា. ២៣១)។

ឥមស្ស បន អារាមស្ស អភិមុខដ្ឋានេ តតោ មហាឧទករហទោ ជាតោ, តស្ស វសេនាយំ វិហារោ “តបោទារាមោ”តិ វុច្ចតិ។

សមិទ្ធីតិ តស្ស កិរ ថេរស្ស អត្តភាវោ សមិទ្ធោ អភិរូបោ បាសាទិកោ, តស្មា “សមិទ្ធី”ត្វេវ សង្ខំ គតោ។ **តត្តានិ បរិសិញ្ចិតុន្តិ** បធានិកត្ថេរោ ឯស, ពលវបច្ចូសេ ឧដ្ឋាយាសនា សរីរំ ឧតុំ គាហាបេត្វា ពហិ សន្និហត្ថមត្តេ មហាចង្កមេ អបរាបរំ ចង្កមិត្វា “សេទគហិតេហិ គត្តេហិ បរិភុញ្ជមានំ សេនាសនំ កិលិស្សតី”តិ មញ្ញមានោ តត្តានិ បរិសិញ្ចនត្ថំ សរីរធោវនត្ថំ ឧបសង្កមិ។ **ឯកចីវរោ អដ្ឋាសី**តិ និវាសនំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា ចីវរំ ហត្ថេន គហេត្វា អដ្ឋាសិ។

គត្តានិ បុព្ពាបយមានោតិ គត្តានិ បុព្ពសទិសានិ វោទកានិ កុរុមានោ។ អល្លសរីរេ បារុតំ ហិ ចីវរំ កិលិស្សតិ ទុគ្គន្ធំ ហោតិ, ន ចេតំ វត្តំ។ ថេរោ បន វត្តសម្បន្នោ, តស្មា វត្តេ ឋិតោវ ន្ហាយិត្វា បច្ចុត្តរិត្វា អដ្ឋាសិ។ តត្ថ ឥទំ ន្ហានវត្តំ – ឧទកតិត្ថំ គន្ត្វា យត្ថ កត្ថចិ ចីវរានិ និក្ខិបិត្វា វេគេន បិតកេនេវ ន ឱតរិតព្ពំ, សព្ពទិសា បន ឱលោកេត្វា វិវិត្តភាវំ ញត្វា ខាណុគុម្ពលតាទីនិ វវត្ថបេត្វា តិក្ខត្តុំ ឧក្កាសិត្វា អវកុជ្ជ ឋិតេន ឧត្តរាសង្គចីវរំ អបនេត្វា បសារេតព្ពំ, កាយពន្ធនំ មោចេត្វា ចីវរបិដ្ឋេយេវ ឋបេតព្ពំ។ សចេ ឧទកសាដិកា នត្ថិ, ឧទកន្តេ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា និវាសនំ មោចេត្វា សចេ សិន្ទុដ្ឋានំ អត្ថិ, បសារេតព្ពំ។ នោ ចេ អត្ថិ, សំហរិត្វា ឋបេតព្ពំ។ ឧទកំ ឱតរន្តេន សណិកំ នាភិប្បមាណមត្តំ ឱតរិត្វា វីចឹ អនុដ្ឋាបេន្តេន សទ្ទំ អករោន្តេន និវត្តិត្វា អាគតទិសាភិមុខេន និមុជ្ជិតព្ពំ, ឯវំ ចីវរំ រក្ខិតំ ហោតិ។ ឧម្មុជ្ជន្តេនបិ សទ្ទំ អករោន្តេន សណិកំ ឧម្មុជ្ជិត្វា ន្ហានបរិយោសានេ ឧទកន្តេ ឧក្កុដិកេន និសីទិត្វា និវាសនំ បរិក្ខិបិត្វា ឧដ្ឋាយ សុបរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា ចីវរំ អបារុបិត្វាវ ឋាតព្ពន្តិ។

ថេរោបិ តថា ន្ហាយិត្វា បច្ចុត្តរិត្វា វិគច្ឆមានឧទកំ កាយំ ឱលោកយមានោ អដ្ឋាសិ។ តស្ស បកតិយាបិ បាសាទិកស្ស បច្ចូសសមយេ សម្មា បរិណតាហារស្ស ឧណ្ហោទកេន ន្ហាតស្ស អតិវិយ មុខវណ្ណោ វិរោចិ, ពន្ធនា បវុត្តតាលផលំ វិយ បភាសម្បន្នោ បុណ្ណចន្ទោ វិយ តង្ខណវិកសិតបទុមំ វិយ មុខំ សស្សិរិកំ អហោសិ, សរីរវណ្ណោបិ វិប្បសីទិ។ តស្មិំ សមយេ វនសណ្ឌេ អធិវត្ថា ភុម្មទេវតា បាសាទិកំ ភិក្ខុំ ឱលោកយមានា សមនំ និគ្គហេតុំ អសក្កោន្តី កាមបរិឡាហាភិភូតា ហុត្វា, “ថេរំ បលោភេស្សាមី”តិ អត្តភាវំ ឧឡារេន អលង្ការេន អលង្ករិត្វា សហស្សវដ្ដិបទីបំ បជ្ជលមានា វិយ ចន្ទំ ឧដ្ឋាបយមានា វិយ សកលារាមំ ឯកោភាសំ កត្វា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា អវន្ទិត្វាវ វេហាសេ ឋិតា គាថំ អភាសិ។ តេន វុត្តំ – “អថ ខោ អញ្ញតរា ទេវតា…បេ.... អជ្ឈភាសី”តិ។

អភុត្វាតិ បញ្ច កាមគុណេ អបរិភុញ្ជិត្វា។ **ភិក្ខសី**តិ បិណ្ឌាយ ចរសិ។ **មា តំ កាលោ ឧបច្ចគា**តិ ឯត្ថ កាលោ នាម បញ្ចកាមគុណបដិសេវនក្ខមោ ទហរយោព្ពនកាលោ។ ជរាជិណ្ណេន ហិ ឱភគ្គេន ទណ្ឌបរាយណេន បវេធមានេន កាសសាសាភិភូតេន ន សក្កា កាមេ បរិភុញ្ជិតុំ។ ឥតិ ឥមំ កាលំ សន្ធាយ ទេវតា “មា តំ កាលោ ឧបច្ចគា”តិ អាហ។ តត្ថ **មា ឧបច្ចគា**តិ មា អតិក្កមិ។

កាលំ វោហំ ន ជានាមីតិ ឯត្ថ **វោ**តិ និបាតមត្តំ។ **កាលំ ន ជានាមី**តិ មរណកាលំ សន្ធាយ វទតិ។ សត្តានញ្ហិ –

> “ជីវិតំ ព្យាធិ កាលោ ច, ទេហនិក្ខេបនំ គតិ;
> បញ្ចេតេ ជីវលោកស្មិំ, អនិមិត្តា ន នាយរេ”។

តត្ថ **ជីវិតំ** តាវ “ឯត្តកមេវ, ន ឥតោ បរ”ន្តិ វវត្ថានាភាវតោ អនិមិត្តំ។ កលលកាលេបិ ហិ សត្តា មរន្តិ, អព្ពុទ-បេសិ-ឃន-អឌ្ឍមាស-ឯកមាស-ទ្វេមាស-តេមាស-ចតុមាសបញ្ចមាស…បេ.... ទសមាសកាលេបិ, កុច្ឆិតោ និក្ខន្តសមយេបិ, តតោ បរំ វស្សសតស្ស អន្តោបិ ពហិបិ មរន្តិយេវ។ **ព្យាធិ**បិ “ឥមិនាវ ព្យាធិនា សត្តា មរន្តិ, ន អញ្ញេនា”តិ វវត្ថានាភាវតោ អនិមិត្តោ។ ចក្ខុរោគេនបិ ហិ សត្តា មរន្តិ សោតរោគាទីនំ អញ្ញតរេនបិ។ **កាលោ**បិ, “ឥមស្មិំ យេវ កាលេ មរិតព្ពំ, ន អញ្ញស្មិ”ន្តិ ឯវំ វវត្ថានាភាវតោ អនិមិត្តោ។ បុព្ពណ្ហេបិ ហិ សត្តា មរន្តិ មជ្ឈន្ហិកាទីនំ អញ្ញតរស្មិម្បិ។ **ទេហនិក្ខេបន**ម្បិ, “ឥធេវ មីយមានានំ ទេហេន បតិតព្ពំ, ន អញ្ញត្ថា”តិ ឯវំ វវត្ថានាភាវតោ អនិមិត្តំ។ អន្តោគាមេ ជាតានញ្ហិ ពហិគាមេបិ អត្តភាវោ បតតិ, ពហិគាមេបិ ជាតានំ អន្តោគាមេបិ។ តថា ថលជានំ ជលេ, ជលជានំ ថលេតិ អនេកប្បការតោ វិត្ថារេតព្ពំ។ **គតិ**បិ, “ឥតោ ចុតេន ឥធ និព្ពត្តិតព្ព”ន្តិ ឯវំ វវត្ថានាភាវតោ អនិមិត្តា។ ទេវលោកតោ ហិ ចុតា មនុស្សេសុបិ និព្ពត្តន្តិ , មនុស្សលោកតោ ចុតា ទេវលោកាទីនំ យត្ថ កត្ថចិ និព្ពត្តន្តីតិ ឯវំ យន្តេ យុត្តគោណោ វិយ គតិបញ្ចកេ លោកោ សម្បរិវត្តតិ។ តស្សេវំ សម្បរិវត្តតោ “ឥមស្មិំ នាម កាលេ មរណំ ភវិស្សតី”តិ ឥមំ មរណស្ស កាលំ វោហំ ន ជានាមិ។

ឆន្នោ កាលោ ន ទិស្សតីតិ អយំ កាលោ មយ្ហំ បដិច្ឆន្នោ អវិភូតោ ន បញ្ញាយតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា អយំ កាលោ បដិច្ឆន្នោ ន បញ្ញាយតិ, តស្មា បញ្ច កាមគុណេ អភុត្វាវ ភិក្ខាមិ។ **មា មំ កាលោ ឧបច្ចគា**តិ ឯត្ថ

សមណធម្មករណកាលំ សន្ធាយ “កាលោ”តិ អាហ។ អយញ្ហិ សមណធម្មោ នាម បច្ឆិមេ កាលេ តិស្សោ វយោសីមា អតិក្កន្តេន ឱភគ្គេន ទណ្ឌបរាយណេន បវេធមានេន កាសសាសាភិភូតេន ន សក្កា កាតុំ។ តទា ហិ ន សក្កា ហោតិ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ ពុទ្ធវចនំ វា គណ្ហិតុំ, ធុតង្គំ វា បរិភុញ្ជិតុំ, អរញ្ញវាសំ វា វសិតុំ, ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ សមាបត្តឹ វា សមាបជ្ជិតុំ, បទភាណ-សរភញ្ញធម្មកថា-អនុមោទនាទីនិ វា កាតុំ, តរុណយោព្ពនកាលេ បនេតំ សព្ពំ សក្កា កាតុន្តិ អយំ សមណធម្មករណស្ស កាលោ មា មំ ឧបច្ចគា, យាវ មំ នាតិក្កមតិ, តាវ កាមេ អភុត្វាវ សមណធម្មំ ករោមីតិ អាហ។

បថវិយំ បតិដ្ឋហិត្វាតិ សា កិរ ទេវតា – “អយំ ភិក្ខុ សមណធម្មករណស្ស កាលំ នាម កថេតិ, អកាលំ នាម កថេតិ, សហេតុកំ កថេតិ សានិសំស”ន្តិ ឯត្តាវតាវ ថេរេ លជ្ជំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា មហាព្រហ្មំ វិយ អគ្គិក្ខន្ធំ វិយ ចនំ មញ្ញមានា គារវជាតា អាកាសា ឱរុយ្ហ បថវិយំ អដ្ឋាសិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ កិញ្ចាបិ បថវិយំ ឋិតា, យេន បនត្ថេន អាគតា, បុនបិ តមេវ គហេត្វា **ទហរោ ត្វ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សុសូ**តិ តរុណោ។ **កាឡកេសោ**តិ សុដ្ឋុ កាឡកេសោ។ **ភទ្រេនា**តិ ភទ្ទកេន។ ឯកច្ចោ ហិ ទហរោបិ សមានោ កាណោ វា ហោតិ កុណិអាទីនំ វា អញ្ញតរោ, សោ ភទ្រេន យោព្ពនេន សមន្នាគតោ នាម ន ហោតិ។ យោ បន អភិរូបោ ហោតិ ទស្សនីយោ បាសាទិកោ សព្ពសម្បត្តិសម្បន្នោ, យំ យទេវ អលង្ការបរិហារំ ឥច្ឆតិ, តេន តេន អលង្កតោ ទេវបុត្តោ វិយ ចរតិ, អយំ ភទ្រេន យោព្ពនេន សមន្នាគតោ នាម ហោតិ។ ថេរោ ច ឧត្តមរូបសម្បន្នោ, តេន នំ ឯវមាហ។

អនិក្កីឡិតាវី កាមេសូតិ កាមេសុ អកីឡិតកីឡោ អភុត្តាវី, អកតកាមកីឡោតិ អត្ថោ។ **មា សន្ទិដ្ឋិកំ ហិត្វា**តិ យេភុយ្យេន ហិ តា អទិដ្ឋសច្ចា អវីតរាគា អបរចិត្តវិទូនិយោ ទេវតា ភិក្ខូ ទសបិ វស្សានិ វីសតិម្បិ…បេ…. សដ្ឋិម្បិ វស្សានិ បរិសុទ្ធំ អខណ្ឌំ ព្រហ្មចរិយំ ចរមានេ ទិស្វា – “ឥមេ ភិក្ខូ មានុសកេ បញ្ច កាមគុណេ បហាយ ទិព្ពេ កាមេ បត្ថយន្តា សមណធម្មំ ករោន្តី”តិ សញ្ញំ ឧប្បាទេន្តិ, អយម្បិ តត្ថេវ ឧប្បាទេសិ។ តស្មា មានុសកេ កាមេ សន្ទិដ្ឋិកេ, ទិព្ពេ ច កាលិកេ កត្វា ឯវមាហ។

ន ខោ អហំ, អាវុសោតិ, អាវុសោ, អហំ សន្ទិដ្ឋិកេ កាមេ ហិត្វា កាលិកេ កាមេ ន អនុធាវាមិ ន បត្ថេមិ ន បិហេមិ។ **កលិកញ្ច ខោ អហំ, អាវុសោ**តិ អហំ ខោ, អាវុសោ, កាលិកំ កាមំ ហិត្វា សន្ទិដ្ឋិកំ លោកុត្តរធម្មំ អនុធាវាមិ។ ឥតិ ថេរោ ចិត្តានន្តរំ អលទ្ធព្ពតាយ ទិព្ពេបិ មានុសកេបិ បញ្ច កាមគុណេ **កាលិកា**តិ អកាសិ, ចិត្តានន្តរំ លទ្ធព្ពតាយ លោកុត្តរធម្មំ **សន្ទិដ្ឋិក**ន្តិ។ បញ្ចកាមគុណេសុ សមោហិតេសុបិ សម្បន្នកាមស្សាបិ កាមិនោ ចិត្តានន្តរំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតារម្មណានុភវនំ ន សម្បជ្ជតិ។ ចក្ខុទ្វារេ ឥដ្ឋារម្មណំ អនុភវិតុកាមេន ហិ ចិត្តការបោត្ថការរូបការាទយោ បក្កោសាបេត្វា, “ឥទំ នាម សជ្ជេថា”តិ វត្តព្ពំ ហោតិ។ ឯត្ថន្តរេ អនេកកោដិសតសហស្សានិ ចិត្តានិ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈន្តិ។ អថ បច្ឆា តំ អារម្មណំ សម្បាបុណាតិ ។ សេសទ្វារេសុបិ ឯសេវ នយោ។ សោតាបត្តិមគ្គានន្តរំ បន សោតាបត្តិផលមេវ ឧប្បជ្ជតិ, អន្តរា អញ្ញស្ស ចិត្តស្ស វារោ នត្ថិ។ សេសផលេសុបិ ឯសេវ នយោតិ។

សោ តមេវត្ថំ គហេត្វា **កាលិកា ហិ, អាវុសោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កាលិកា**តិ វុត្តនយេន សមោហិតសម្បត្តិនាបិ កាលន្តរេ បត្តព្ពា។ **ពហុទុក្ខា**តិ បញ្ច កាមគុណេ និស្សាយ បត្តព្ពទុក្ខស្ស ពហុតាយ ពហុទុក្ខា។ តំវត្ថុកស្សេវ ឧបាយាសស្ស ពហុតាយ **ពហុបាយាសា។ អាទីនវោ ឯត្ថ ភិយ្យោ**តិ បញ្ច កាមគុណេ និស្សាយ លទ្ធព្ពសុខតោ អាទីនវោ ភិយ្យោ, ទុក្ខមេវ ពហុតរន្តិ អត្ថោ។ **សន្ទិដ្ឋិកោ អយំ ធម្មោ**តិ អយំ លោកុត្តរធម្មោ យេន យេន អធិគតោ ហោតិ, តេន តេន បរសទ្ធាយ គន្តព្ពតំ ហិត្វា បច្ចវេក្ខណញាណេន សយំ ទដ្ឋព្ពោតិ **សន្ទិដ្ឋិកោ**។ អត្តនោ ផលទានំ សន្ធាយ នាស្ស កាលោតិ អកាលោ, អកាលោយេវ **អកាលិកោ**។ យោ ឯត្ថ អរិយមគ្គធម្មោ, សោ អត្តនោ បវត្តិសមនន្តរមេវ ផលំ ទេតីតិ អត្ថោ។ “ឯហិ បស្ស ឥមំ ធម្ម”ន្តិ ឯវំ បវត្តំ ឯហិបស្សវិធឹ អរហតីតិ **ឯហិបស្សិកោ**។ អាទិត្តំ ចេលំ វា សីសំ វា អជ្ឈុបេក្ខិត្វាបិ ភាវនាវសេន អត្តនោ ចិត្តេ ឧបនយំ អរហតីតិ **ឱបនេយ្យិកោ**។ សព្ពេហិ ឧគ្ឃដិតញ្ញូអាទីហិ វិញ្ញូហិ “ភាវិតោ មេ មគ្គោ, អធិគតំ ផលំ, សច្ឆិកតោ និរោធោ”តិ អត្តនិ អត្តនិ វេទិតព្ពោតិ **បច្ចត្តំ វេទិតព្ពោ វិញ្ញូហី**តិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន **វិសុទ្ធិមគ្គេ** (វិសុទ្ធិ. ១.១៤៦ អាទយោ) ធម្មានុស្សតិវណ្ណនាយំ វុត្តោ។

ឥទានិ សា ទេវតា អន្ធោ វិយ រូបវិសេសំ ថេរេន កថិតស្ស អត្ថេ អជានន្តី **កថញ្ច ភិក្ខូ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កថញ្ចា**តិបទស្ស “កថញ្ច ភិក្ខុ កាលិកា កាមា វុត្តា ភគវតា, កថំ ពហុទុក្ខា, កថំ ពហុបាយាសា”តិ? ឯវំ សព្ពបទេហិ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។

នវោតិ អបរិបុណ្ណបញ្ចវស្សោ ហិ ភិក្ខុ នវោ នាម ហោតិ, បញ្ចវស្សតោ បដ្ឋាយ មជ្ឈិមោ, ទសវស្សតោ បដ្ឋាយ ថេរោ។ អបរោ នយោ – អបរិបុណ្ណទសវស្សោ នវោ, ទសវស្សតោ បដ្ឋាយ មជ្ឈិមោ, វីសតិវស្សតោ បដ្ឋាយ

ថេរោ។ តេសំ អហំ នវោតិ វទតិ។

នវោបិ ឯកច្ចោ សត្តដ្ឋវស្សកាលេ បព្ពជិត្វា ទ្វាទសតេរសវស្សានិ សាមណេរភាវេនេវ អតិក្កន្តោ ចិរបព្ពជិតោ ហោតិ, អហំ បន អចិរបព្ពជិតោតិ វទតិ។ **ឥមំ ធម្មវិនយន្តិ** ឥមំ ធម្មញ្ច វិនយញ្ច។ ឧភយម្បេតំ សាសនស្សេវ នាមំ។ ធម្មេន ហេត្ថ ទ្វេ បិដកានិ វុត្តានិ, វិនយេន វិនយបិដកំ, ឥតិ តីហិ បិដកេហិ បកាសិតំ បដិបត្តិំ អធុនា អាគតោម្ហីតិ វទតិ។

មហេសក្ខាហីតិ មហាបរិវារាហិ។ ឯកេកស្ស ហិ ទេវរញ្ញោ កោដិសតម្បិ កោដិសហស្សម្បិ បរិវារោ ហោតិ, តេ អត្តានំ មហន្តេ ឋានេ ឋបេត្វា តថាគតំ បស្សន្តិ។ តត្ថ អម្ហាទិសានំ អប្បេសក្ខានំ មាតុគាមជាតិកានំ កុតោ ឱកាសោតិ ទស្សេតិ។

មយម្បិ អាគច្ឆេយ្យាមាតិ ឥទំ សា ទេវតា "សចេបិ ចក្កវាឡំ បូរេត្វា បរិសា និសិន្នា ហោតិ, មហតិយា ពុទ្ធវីថិយា សត្ថុ សន្តិកំ គន្តុំ លភតី"តិ ញត្វា អាហ។ **បុច្ឆ ភិក្ខុ, បុច្ឆ ភិក្ខូតិ** ចិរករណវសេន អាមេឌិតំ កតំ។

អក្ខេយ្យសញ្ញិនោតិ ឯត្ថ "ទេវោ, មនុស្សោ, គហដ្ឋោ, បព្ពជិតោ, សត្តោ, បុគ្គលោ, តិស្សោ, ផុស្សោ"តិអាទិនា នយេន អក្ខេយ្យតោ សព្ពេសំ អក្ខានានំ សព្ពាសំ កថានំ វត្ថុភូតតោ បញ្ចក្ខន្ធា "អក្ខេយ្យា"តិ វុច្ចន្តិ។ "សត្តោ នរោ បោសោ បុគ្គលោ ឥត្ថី បុរិសោ"តិ ឯវំ សញ្ញា ឯតេសំ អត្ថីតិ សញ្ញិនោ, អក្ខេយ្យេស្វេវ សញ្ញិនោតិ **អក្ខេយ្យសញ្ញិនោ**, បញ្ចសុ ខន្ធេសុ សត្តបុគ្គលាទិសញ្ញិនោតិ អត្ថោ។ **អក្ខេយ្យស្មិំ បតិដ្ឋិតាតិ** បញ្ចសុ ខន្ធេសុ អដ្ឋហាការេហិ បតិដ្ឋិតា។ រត្តោ ហិ រាគវសេន បតិដ្ឋិតោ ហោតិ, ទុដ្ឋោ ទោសវសេន, មូឡ្ហោ មោហវសេន, បរាមដ្ឋោ ទិដ្ឋិវសេន, ថាមគតោ អនុសយវសេន, វិនិពទ្ធោ មានវសេន, អនិដ្ឋង្គតោ វិចិកិច្ឆាវសេន, វិក្ខេបគតោ ឧទ្ធច្ចវសេន បតិដ្ឋិតោ ហោតិ។ **អក្ខេយ្យំ អបរិញ្ញាយាតិ** បញ្ចក្ខន្ធេ តីហិ បរិញ្ញាហិ អបរិជានិត្វា។ **យោគមាយន្តិ មច្ចុនោតិ** មច្ចុនោ យោគំ បយោគំ បក្ខេបំ ឧបក្ខេបំ ឧបក្កមំ អព្ភន្តរំ អាគច្ឆន្តិ, មរណវសំ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ ឯវមិមាយ គាថាយ កាលិកា កាមា កថិតា។

បរិញ្ញាយាតិ ញាតបរិញ្ញា, តីរណបរិញ្ញា, បហានបរិញ្ញាតិ ឥមាហិ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា។ តត្ថ កតមា **ញាតបរិញ្ញា?** បញ្ចក្ខន្ធេ បរិជានាតិ – "អយំ រូបក្ខន្ធោ, អយំ វេទនាក្ខន្ធោ, អយំ សញ្ញាក្ខន្ធោ, អយំ សង្ខារក្ខន្ធោ, អយំ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ, ឥមានិ តេសំ លក្ខណរសបច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានានី"តិ, អយំ ញាតបរិញ្ញា។ កតមា **តីរណបរិញ្ញា?** ឯវំ ញាតំ កត្វា បញ្ចក្ខន្ធេ តីរេតិ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ រោគតោតិ ទ្វាចត្តាលីសាយ អាការេហិ។ អយំ តីរណបរិញ្ញា។ កតមា **បហានបរិញ្ញា?** ឯវំ តីរយិត្វា អគ្គមគ្គេន បញ្ចសុ ខន្ធេសុ ឆន្ទរាគំ បជហតិ។ អយំ បហានបរិញ្ញា។

អក្ខាតារំ ន មញ្ញតីតិ ឯវំ តីហិ បរិញ្ញាហិ បញ្ចក្ខន្ធេ បរិជានិត្វា ខីណាសវោ ភិក្ខុ អក្ខាតារំ បុគ្គលំ ន មញ្ញតិ។ **អក្ខាតារន្តិ** កម្មវសេនការណំ វេទិតព្ពំ, អក្ខាតព្ពំ កថេតព្ពំ បុគ្គលំ ន មញ្ញតិ, ន បស្សតីតិ អត្ថោ ។ កិន្តិ អក្ខាតព្ពន្តិ? "តិស្សោ"តិ វា "ផុស្សោ"តិ វា ឯវំ យេន កេនចិ នាមេន វា គោត្តេន វា បកាសេតព្ពំ។ **តញ្ហិ តស្ស ន ហោតីតិ** តំ តស្ស ខីណាសវស្ស ន ហោតិ។ **យេន នំ វជ្ជាតិ** យេន នំ "រាគេន រត្តោ"តិ វា "ទោសេន ទុដ្ឋោ"តិ វា "មោហេន មូឡ្ហោ"តិ វាតិ កោចិ វទេយ្យ, តំ ការណំ តស្ស ខីណាសវស្ស នត្ថិ។

សចេ វិជានាសិ វទេហីតិ សចេ ឯវរូបំ ខីណាសវំ ជានាសិ, "ជានាមី"តិ វទេហិ។ នោ ចេ ជានាសិ, អថ "ន ជានាមី"តិ វទេហិ។ **យក្ខាតិ** ទេវតំ អាលបន្តោ អាហ។ ឥតិ ឥមាយ គាថាយ សន្ទិដ្ឋិកោ នវវិធោ លោកុត្តរធម្មោ កថិតោ។ **សាធូតិ** អាយាចនត្ថេ និបាតោ។

យោ មញ្ញតីតិ យោ អត្តានំ "អហំ សមោ"តិ វា "វិសេសី"តិ វា "និហីនោ"តិ វា មញ្ញតិ។ ឯតេន "សេយ្យោហមស្មី"តិអាទយោ តយោ មានា គហិតា។ តេសុ គហិតេសុ នវ មានា គហិតាវ ហោន្តិ។ **សោ វិវទេថ តេនាតិ** សោ បុគ្គលោ តេនេវ មានេន យេន កេនចិ បុគ្គលេន សទ្ធិំ – "កេន មំ ត្វំ ជាបុណាសិ, កិំ ជាតិយា ជាបុណាសិ, ឧទាហុ គោត្តេន, កុលបទេសេន, វណ្ណបោក្ខរតាយ, ពាហុសច្ចេន, ធុតគុណេនា"តិ ឯវំ វិវទេយ្យ។ ឥតិ ឥមាយបិ ឧបឌ្ឍគាថាយ កាលិកា កាមា កថិតា។

តីសុ វិធាសូតិ តីសុ មានេសុ។ "ឯកវិធេន រូបសង្គហោ"តិអាទីសុ (ធ. ស. ៥៨៤) ហិ កោដ្ឋាសោ "វិធា"តិ វុត្តោ។ "កថំវិធំ សីលវន្តំ វទន្តិ, កថំវិធំ បញ្ញវន្តំ វទន្តី"តិអាទីសុ (សំ. និ. ១.៩៥) អាការោ។ "តិស្សោ ឥមា, ភិក្ខវេ, វិធា។ កតមា តិស្សោ ? សេយ្យោហមស្មីតិ វិធា, សទិសោហមស្មីតិ វិធា, ហីនោហមស្មីតិ វិធា"តិអាទីសុ (សំ. និ.

៥.១៦២) មានោ “វិធា”តិ វុត្តោ។ តថាបិ មានោវ។ តេន វុត្តំ “តីសុ វិធាសូតិ តីសុ មានេសូ”តិ។ **អវិកម្បមានោ**តិ សោ បុគ្គលោ ឯតេសុ សង្ខេបតោ តីសុ , វិត្ថារតោ នវសុ មានេសុ ន កម្បតិ, ន ចលតិ។ **សមោ វិសេសីតិ ន តស្ស ហោតី**តិ តស្ស បហីនមានស្ស ខីណាសវស្ស “អហំ សទិសោ”តិ វា “សេយ្យោ”តិ វា “ហីនោ”តិ វា ន ហោតីតិ ទស្សេតិ។ បច្ឆិមបទំ វុត្តនយមេវ។ ឥតិ ឥមាយបិ ឧបឌ្ឍគាថាយ នវវិធោ សន្ទិដ្ឋិកោ លោកុត្តរធម្មោ កថិតោ។

បហាសិ សង្ខន្តិ, “បដិសង្ខា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតី”តិអាទីសុ (សំ. និ. ៤.១២០, ២៣៩) បញ្ញា “សង្ខា”តិ អាគតា។ “អត្ថិ តេ កោចិ គណកោ វា មុទ្ទិកោ វា សង្ខាយកោ វា, យោ បហោតិ គង្គាយ វាលុកំ គណេតុ”ន្តិ (សំ. និ. ៤.៤១០) ឯត្ថ គណនា។ “សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចសង្ខា”តិអាទីសុ (សុ. និ. ៨៨០) កោដ្ឋាសោ។ “យា តេសំ តេសំ ធម្មានំ សង្ខា សមញ្ញា”តិ (ធ. ស. ១៣១៣-១៣១៥) ឯត្ថ បណ្ណត្តិ “សង្ខា”តិ អាគតា។ តថាបិ អយមេវ អធិប្បេតា។ **បហាសិ សង្ខ**ន្តិ បទស្ស ហិ អយមេវត្ថោ – រត្តោ ទុដ្ឋោ មូឡ្ហោ ឥតិ ឥមំ បណ្ណត្តិំ ខីណាសវោ បហាសិ ជហិ បជហិតិ។

ន វិមានមជ្ឈគាតិ នវភេទំ តិវិធមានំ ន ឧបគតោ។ និវាសដ្ឋេន វា មាតុកុច្ឆិ “វិមាន”ន្តិ វុច្ចតិ, តំ អាយតិំ បដិសន្ធិវសេន ន ឧបគច្ឆីតិបិ អត្ថោ។ អនាគតត្ថេ អតីតវចនំ។ **អច្ឆេច្ឆី**តិ ឆិន្ទិ។ **ឆិន្នគន្ថ**ន្តិ ចត្តារោ គន្ថេ ឆិន្ទិត្វា ឋិតំ។ **អនីឃ**ន្តិ និទ្ទុក្ខំ។ **និរាស**ន្តិ និត្តណ្ហំ។ **បរិយេសមានា**តិ ឱលោកយមានា។ **នាជ្ឈគមុ**ន្តិ ន អធិគច្ឆន្តិ ន វិន្ទន្តិ ន បស្សន្តិ។ វត្តមានត្ថេ អតីតវចនំ។ **ឥធ វា ហុរំ វា**តិ ឥធលោកេ វា បរលោកេ វា។ **សព្ពនិវេសនេសូ**តិ តយោ ភវា, ចតស្សោ យោនិយោ, បញ្ច គតិយោ, សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ, នវ សត្តាវាសា, ឥតិ ឥមេសុបិ សព្ពេសុ សត្តនិវេសនេសុ ឯវរូបំ ខីណាសវំ កាយស្ស ភេទា ឧប្បជ្ជមានំ វា ឧប្បន្នំ វា ន បស្សន្តីតិ អត្ថោ។ ឥមាយ គាថាយ សន្ទិដ្ឋិកំ លោកុត្តរធម្មមេវ កថេសិ។

ឥមញ្ច គាថំ សុត្វា សាបិ ទេវតា អត្តំ សល្លក្ខេសិ, តេនេវ ការណេន **ឥមស្ស ខ្វាហំ, ភន្តេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បាបំ ន កយិរា**តិ គាថាយ ទសកុសលកម្មបថវសេនបិ កថេតុំ វដ្ដតិ អដ្ឋង្គិកមគ្គវសេនបិ។ ទសកុសលកម្មបថវសេន តាវ **វចសា**តិ ចតុព្ពិធំ វចីសុចរិតំ គហិតំ។ **មនសា**តិ តិវិធំ មនោសុចរិតំ គហិតំ។ **កាយេន វា កិញ្ចន សព្ពលោកេ**តិ តិវិធំ កាយសុចរិតំ គហិតំ។ ឥមេ តាវ ទសកុសលកម្មបថធម្មា ហោន្តិ។ **កាមេ បហាយា**តិ ឥមិនា បន កាមសុខល្លិកានុយោគោ បដិក្ខិត្តោ។ **សតិមា សម្បជានោ**តិ ឥមិនា ទសកុសលកម្មបថការណំ សតិសម្បជញ្ញំ គហិតំ។ **ទុក្ខំ ន សេវេថ អនត្ថសំហិត**ន្តិ ឥមិនា អត្តកិលមថានុយោគោ បដិសិទ្ធោ។ ឥតិ ទេវតា “ឧភោ អន្តេ វិវជ្ជេត្វា ការណេហិ សតិសម្បជញ្ញេហិ សទ្ធិំ ទសកុសលកម្មបថធម្មេ តុម្ហេហិ កថិតេ អាជានាមិ ភគវា”តិ វទតិ។

អដ្ឋង្គិកមគ្គវសេន បន អយំ នយោ – តស្មិំ កិរ ឋានេ មហតី ធម្មទេសនា អហោសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ទេវតា យថាឋានេ ឋិតាវ ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ អត្តនា អធិគតំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ទស្សេន្តី ឯវមាហ។ តត្ថ **វចសា**តិ សម្មាវាចា គហិតា, មនោ បន អង្គំ ន ហោតីតិ **មនសា**តិ មគ្គសម្បយុត្តកំ ចិត្តំ គហិតំ។ **កាយេន វា កិញ្ចន សព្ពលោកេ**តិ សម្មាកម្មន្តោ គហិតោ, អាជីវោ បន វាចាកម្មន្តបក្ខិកត្តា គហិតោវ ហោតិ។ **សតិមា**តិ ឥមិនា វាយាមសតិសមាធយោ គហិតា។ **សម្បជានោ**តិបទេន សម្មាទិដ្ឋិសម្មាសង្កប្បា។ **កាមេ បហាយ, ទុក្ខំ ន សេវេថា**តិបទទ្វយេន អន្តទ្វយវជ្ជនំ។ ឥតិ ឥមេ ទ្វេ អន្តេ អនុបគម្ម មជ្ឈិមំ បដិបទំ តុម្ហេហិ កថិតំ, អាជានាមិ ភគវាតិ វត្វា តថាគតំ គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមីតិ។

សមិទ្ធិសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

នន្ទនវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. សត្តិវគ្គោ

១. សត្តិសុត្តវណ្ណនា

២១. សត្តិវគ្គស្ស បឋមេ **សត្តិយា**តិ ទេសនាសីសមេតំ។ ឯកតោធារាទិនា សត្ថេនាតិ អត្ថោ។ **ឱមដ្ឋោ**តិ បហតោ។ ចត្តារោ ហិ បហារា ឱមដ្ឋោ ឧម្មដ្ឋោ មដ្ឋោ វិមដ្ឋោតិ។ តត្ថ ឧបរិ ឋត្វា អធោមុខំ ទិន្នបហារោ ឱមដ្ឋោ នាម; ហេដ្ឋា ឋត្វា ឧទ្ធំមុខំ ទិន្នោ ឧម្មដ្ឋោ នាម; អគ្គឡសូចិ វិយ វិនិវិជ្ឈិត្វា គតោ មដ្ឋោ នាម; សេសោ សព្ពោបិ វិមដ្ឋោ នាម។ ឥមស្មិំ បន ឋានេ ឱមដ្ឋោ គហិតោ។ សោ ហិ សព្ពទារុណោ ទុរុទ្ធរសល្លោ

ទុក្ខិកិច្ចោ អន្តោទោសោ អន្តោបុព្ពលោហិតោវ ហោតិ , បុព្ពលោហិតំ អនិក្ខមិត្វា វណមុខំ បរិយោនទ្ធិត្វា តិដ្ឋតិ។ បុព្ពលោហិតំ និហរិតុកាមេហិ មញ្ចេន សទ្ធិំ ពន្ធិត្វា អធោសិរោ កាតព្ពោ ហោតិ, មរណំ វា មរណមត្តំ វា ទុក្ខំ បាបុណាតិ។ **បរិព្ពជេ**តិ វិហរេយ្យ។

ឥមាយ គាថាយ កិំ កថេតិ? យថា សត្តិយា ឱមដ្ឋោ បុរិសោ សល្លុព្ពហន-វណតិកិច្ឆនានំ អត្ថាយ វីរិយំ អារភតិ, បយោគំ ករោតិ បរក្កមតិ។ យថា ច ឌយ្ហមានោ មត្ថកេ អាទិត្តសីសោ តស្ស និព្ពាបនត្ថាយ វីរិយំ អារភតិ, បយោគំ ករោតិ បរក្កមតិ, ឯវមេវ ភិក្ខុ កាមរាគំ បហានាយ សតោ អប្បមត្តោ ហុត្វា វិហរេយ្យ ភគវាតិ កថេសិ។

អថ ភគវា ចិន្តេសិ – ឥមាយ ទេវតាយ ឧបមា តាវ ទឡ្ហំ កត្វា អានីតា, អត្ថំ បន បរិត្តកំ គហេត្វា ឋិតា, បុនប្បុនំ កថេន្តីបិ ហេសា កាមរាគស្ស វិក្ខម្ភនបហានមេវ កថេយ្យ។ យាវ ច កាមរាគោ មគ្គេន ន សមុគ្ឃាដិយតិ, តាវ អនុពទ្ធោវ ហោតិ។ ឥតិ តមេវ ឱបម្មំ គហេត្វា បឋមមគ្គវសេន ទេសនំ វិនិវដ្ដេត្វា ទេសេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ។ តស្សត្ថោ បុរិមានុសារេនេវ វេទិតព្ពោតិ។ បឋមំ។

២. ផុសតិសុត្តវណ្ណនា

២២. ទុតិយេ **នាផុសន្តំ ផុសតី**តិ កម្មំ អផុសន្តំ វិបាកោ ន ផុសតិ, កម្មមេវ វា អផុសន្តំ កម្មំ ន ផុសតិ។ កម្មញ្ហិ នាករោតោ ករិយតិ។ **ផុសន្តញ្ច តតោ ផុសេ**តិ កម្មំ ផុសន្តំ វិបាកោ ផុសតិ, កម្មមេវ វា ផុសតិ។ កម្មញ្ហិ ករោតោ ករិយតិ។ **តស្មា ផុសន្តំ ផុសតិ, អប្បទុដ្ឋបទោសិន**ន្តិ យស្មា ន អផុសន្តំ ផុសតិ, ផុសន្តញ្ច ផុសតិ, អយំ កម្មវិបាកានំ ធម្មតា, តស្មា យោ “អប្បទុដ្ឋស្ស នរស្ស ទុស្សតិ, សុទ្ធស្ស បោសស្ស អនង្គណស្សា”តិ ឯវំ វុត្តោ អប្បទុដ្ឋបទោសី បុគ្គលោ, តំ បុគ្គលំ កម្មំ ផុសន្តមេវ កម្មំ ផុសតិ, វិបាកោ វា ផុសតិ។ សោ ហិ បរស្ស ឧបឃាតំ កាតុំ សក្កោតិ វា មា វា, អត្តា បនានេន ចតូសុ អបាយេសុ បបិតោ នាម ហោតិ។ តេនាហ ភគវា – “តមេវ ពាលំ បច្ចេតិ បាបំ, សុខុមោ រជោ បដិវាតំវ ខិត្តោ”តិ។ ទុតិយំ។

៣. ជដាសុត្តវណ្ណនា

២៣. តតិយេ **អន្តោជដា**តិ គាថាយំ **ជដា**តិ តណ្ហាយ ជាលិនិយា អធិវចនំ។ សា ហិ រូបាទីសុ អារម្មណេសុ ហេដ្ឋុបរិយវសេន បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជនតោ សំសិព្ពនដ្ឋេន វេឡុគុម្ពាទីនំ សាខាជាលសង្ខាតា ជដា វិយាតិ ជដា។ សា បនេសា សកបរិក្ខារបរបរិក្ខារេសុ សកអត្តភាវ-បរអត្តភាវេសុ អជ្ឈត្តិកាយតន-ពាហិរាយតនេសុ ច ឧប្បជ្ជនតោ **អន្តោជដា ពហិជដា**តិ វុច្ចតិ។ តាយ ឯវំ ឧប្បជ្ជមានាយ **ជដាយ ជដិតា បជា**។ យថា នាម វេឡុជដាទីហិ វេឡុអាទយោ, ឯវំ តាយ តណ្ហាជដាយ សព្ពាបិ អយំ សត្តនិកាយសង្ខាតា បជា ជដិតា វិនទ្ធា, សំសិព្ពិតាតិ អត្ថោ។ យស្មា ច ឯវំ ជដិតា, **តំ តំ គោតម បុច្ឆាមី**តិ តស្មា តំ បុច្ឆាមិ។ **គោតមា**តិ ភគវន្តំ គោត្តេន អាលបតិ។ **កោ ឥមំ វិជដយេ ជដ**ន្តិ ឥមំ ឯវំ តេធាតុកំ ជដេត្វា ឋិតំ ជដំ កោ វិជដេយ្យ, វិជដេតុំ កោ សមត្ថោតិ បុច្ឆតិ។

អថស្ស ភគវា តមត្ថំ វិស្សជ្ជេន្តោ **សីលេ បតិដ្ឋាយា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សីលេ បតិដ្ឋាយា**តិ ចតុបារិសុទ្ធិសីលេ ឋត្វា។ ឯត្ថ ច ភគវា ជដាវិជដនំ បុច្ឆិតោ សីលំ អារភន្តោ ន “អញ្ញំ បុដ្ឋោ អញ្ញំ កថេតី”តិ វេទិតព្ពោ។ ជដាវិជដកស្ស ហិ បតិដ្ឋាទស្សនត្ថមេត្ថ សីលំ កថិតំ។

នរោតិ សត្តោ។ **សបញ្ញោ**តិ កម្មជតិហេតុកបដិសន្ធិបញ្ញាយ បញ្ញវា។ **ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវយ**ន្តិ សមាធិញ្ចេវ វិបស្សនញ្ច ភាវយមានោ។ ចិត្តសីសេន ហេត្ថ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ កថិតា, បញ្ញានាមេន វិបស្សនា។ **អាតាបី**តិ វីរិយវា។ វីរិយញ្ហិ កិលេសានំ អាតាបនបរិតាបនដ្ឋេន “អាតាបោ”តិ វុច្ចតិ, តទស្ស អត្ថីតិ អាតាបី។ **និបកោ**តិ នេបក្កំ វុច្ចតិ បញ្ញា, តាយ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ ឥមិនា បទេន បារិហារិយបញ្ញំ ទស្សេតិ។ **បារិហារិយបញ្ញា** នាម “អយំ កាលោ ឧទ្ទេសស្ស, អយំ កាលោ បរិបុច្ឆាយា”តិអាទិនា នយេន សព្ពត្ថ ការាបិកា បរិហរិតព្ព បញ្ញា។ ឥមស្មិញ្ហិ បញ្ហាព្យាករណេ តិក្ខត្តុំ បញ្ញា អាគតា។ តត្ថ បឋមា ជាតិបញ្ញា, ទុតិយា វិបស្សនាបញ្ញា, តតិយា សព្ពកិច្ចបរិណាយិកា បារិហារិយបញ្ញា។

សោ ឥមំ វិជដយេ ជដន្តិ សោ ឥមេហិ សីលាទីហិ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ។ យថា នាម បុរិសោ បថវិយំ បតិដ្ឋាយ សុនិសិតំ សត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា មហន្តំ វេឡុគុម្ពំ វិជដេយ្យ, ឯវមេវ សីលេ បតិដ្ឋាយ សមាធិសិលាយំ សុនិសិតំ

វិបស្សនាបញ្ញាសត្ថំ វីរិយពលបគ្គហិតេន បារិហារិយបញ្ញាហត្ថេន ឧក្ខិបិត្វា សព្ពម្បិ តំ អត្តនោ សន្តានេ បតិតំ តណ្ហាជដំ វិជដេយ្យ សញ្ឆិន្ទេយ្យ សម្បទាលេយ្យាតិ។

ឯត្តាវតា សេខភូមិ កថេត្វា ឥទានិ ជដំ វិជដេត្វា ឋិតំ មហាខីណាសវំ ទស្សេន្តោ **យេស**ន្តិអាទិមាហ។ ឯវំ ជដំ វិជដេត្វា ឋិតំ ខីណាសវំ ទស្សេត្វា បុន ជដាយ វិជដនោកាសំ ទស្សេន្តោ **យត្ថ នាមញ្ចា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **នាម**ន្តិ ចត្តារោ អរូបិនោ ខន្ធា។ **បដិឃំ រូបសញ្ញា ចា**តិ ឯត្ថ បដិឃសញ្ញាវសេន កាមភវោ គហិតោ, រូបសញ្ញាវសេន រូបភវោ។ តេសុ ទ្វីសុ គហិតេសុ អរូបភវោ គហិតោវ ហោតិ ភវសង្ខេបេនាតិ។ **ឯត្ថេសា ឆិជ្ជតេ ជដា**តិ ឯត្ថ តេភូមកវដ្ដស្ស បរិយាទិយនដ្ឋានេ ឯសា ជដា ឆិជ្ជតិ, និព្ពានំ អាគម្ម ឆិជ្ជតិ និរុជ្ឈតីតិ អយំ អត្ថោ ទស្សិតោ ហោតិ។ តតិយំ។

៤. មនោនិវារណសុត្តវណ្ណនា

២៤. ចតុត្ថេ **យតោ យតោ**តិ បាបតោ វា កល្យាណតោ វា។ អយំ កិរ ទេវតា “យំកិញ្ចិ កុសលាទិភេទំ លោកិយំ វា លោកុត្តរំ វា មនោ, តំ និវារេតព្ពមេវ, ន ឧប្បាទេតព្ព”ន្តិ ឯវំលទ្ធិកា ។ **ស សព្ពតោ**តិ សោ សព្ពតោ។ អថ ភគវា – “អយំ ទេវតា អនិយ្យានិកកថំ កថេតិ, មនោ នាម និវារេតព្ពម្បិ អត្ថិ ភាវេតព្ពម្បិ, វិភជិត្វា នមស្សា ទស្សេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទុតិយគាថំ អាហ។ តត្ថ **ន មនោ សំយតត្តមាគត**ន្តិ, យំ វុត្តំ “ន សព្ពតោ មនោ និវារយេ”តិ, កតរំ តំ មនោ, យំ តំ សព្ពតោ ន និវារេតព្ពន្តិ ចេ។ មនោ សំយតត្តំ អាគតំ, យំ មនោ យត្ថ សំយតភាវំ អាគតំ, “ទានំ ទស្សាមិ, សីលំ រក្ខិស្សាមី”តិអាទិនា នយេន ឧប្បន្នំ, ឯតំ មនោ ន និវារេតព្ពំ, អញ្ញទត្ថុ ព្រូហេតព្ពំ វឌ្ឍេតព្ពំ។ **យតោ យតោ ច បាបក**ន្តិ យតោ យតោ អកុសលំ ឧប្បជ្ជតិ, តតោ តតោ ច តំ និវារេតព្ពន្តិ។ ចតុត្ថំ។

៥. អរហន្តសុត្តវណ្ណនា

២៥. បញ្ចមេ **កតាវី**តិ ចតូហិ មគ្គេហិ កតកិច្ចោ។ **អហំ វទាមី**តិ អយំ ទេវតា វនសណ្ឌវាសិនី, សា អារញ្ញកានំ ភិក្ខូនំ “អហំ ភុញ្ជាមិ, អហំ និសីទាមិ, មម បត្តោ, មម ចីវរ”ន្តិអាទិកថាវោហារំ សុត្វា ចិន្តេសិ – “អហំ ឥមេ ភិក្ខូ ‘ខីណាសវា’តិ មញ្ញាមិ, ខីណាសវានញ្ច នាម ឯវរូបា អត្តុបលទ្ធិនិស្សិតកថា ហោតិ, ន ហោតិ នុ ខោ”តិ ជាននត្ថំ ឯវំ បុច្ឆតិ។

សាមញ្ញាន្តិ លោកនិរុត្តិំ លោកវោហារំ។ **កុសលោ**តិ ខន្ធាទីសុ កុសលោ។ **វោហារមត្តេនា**តិ ឧបលទ្ធិនិស្សិតកថំ ហិត្វា វោហារភេទំ អករោន្តោ “អហំ, មមា”តិ វទេយ្យ។ “ខន្ធា ភុញ្ជន្តិ, ខន្ធា និសីទន្តិ, ខន្ធានំ បត្តោ, ខន្ធានំ ចីវរ”ន្តិ ហិ វុត្តេ វោហារភេទោ ហោតិ, ន កោចិ ជានាតិ។ តស្មា ឯវំ អវត្វា លោកវោហារេន វោហរតីតិ។

អថ ទេវតា – “យទិ ទិដ្ឋិយា វសេន ន វទតិ, មានវសេន នុ ខោ វទតី”តិ ចិន្តេត្វា បុន **យោ ហោតី**តិ បុច្ឆិ។ តត្ថ **មានំ នុ ខោ**តិ សោ ភិក្ខុ មានំ ឧបគន្ត្វា មានវសេន វទេយ្យ នុ ខោតិ។ អថ ភគវា – “អយំ ទេវតា ខីណាសវំ សមានំ វិយ ករោតី”តិ ចិន្តេត្វា, “ខីណាសវស្ស នវវិធោបិ មានោ បហីនោ”តិ ទស្សេន្តោ បដិគាថំ អាហ។ តត្ថ **វិធូបិតា**តិ វិធមិតា។ **មានគន្ថស្សា**តិ មានា ច គន្ថា ច អស្ស។ **មញ្ញត**ន្តិ មញ្ញនំ។ តិវិធម្បិ តណ្ហា-ទិដ្ឋិ-មាន-មញ្ញនំ សោ វីតិវត្តោ, អតិក្កន្តោតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។ បញ្ចមំ។

៦. បជ្ជោតសុត្តវណ្ណនា

២៦. ឆដ្ឋេ **បុដ្ឋុ**ន្តិ បុច្ឆិតុំ។ **កថំ ជានេមុ**តិ កថំ ជានេយ្យាម។ **ទិវារត្តិ**ន្តិ ទិវា ច រត្តិញ្ច។ **តត្ថ តត្ថា**តិ យត្ថ យត្ថេវ បជ្ជលិតោ ហោតិ, តត្ថ តត្ថ។ **ឯសា អាភា**តិ ឯសា ពុទ្ធាភា។ កតមា បន សាតិ? ញាណាលោកោ វា ហោតុ បីតិអាលោកោ វា បសាទាលោកោ វា ធម្មកថាអាលោកោ វា, សព្ពោបិ ពុទ្ធានំ បាតុភាវា ឧប្បន្នោ អាលោកោ **ពុទ្ធាភា** នាម។ អយំ អនុត្តរា សព្ពសេដ្ឋា អសទិសាតិ។ ឆដ្ឋំ។

៧. សរសុត្តវណ្ណនា

២៧. សត្តមេ **កុតោ សរា និវត្តន្តី**តិ ឥមេ សំសារសរា កុតោ និវត្តន្តិ, កិំ អាគម្ម នប្បវត្តន្តីតិ អត្ថោ។ **ន គាធតី**តិ ន បតិដ្ឋាតិ។ **អតោ**តិ អតោ និព្ពានតោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។ សត្តមំ។

៨. មហទ្ធនសុត្តវណ្ណនា

២៨. អដ្ឋមេ និធានគតំ មុត្តសារាទិ មហន្តំ ធនមេតេសន្តិ **មហទ្ធនា**។ សុវណ្ណរជតភាជនាទិ មហាភោគោ ឯតេសន្តិ **មហាភោគា**។ **អញ្ញមញ្ញាភិគិជ្ឈន្តី**តិ អញ្ញមញ្ញំ អភិគិជ្ឈន្តិ បត្ថេន្តិ បិហេន្តិ។ **អនលង្កតា**តិ អតិត្តា អបរិយត្តជាតា។ **ឧស្សុក្កជាតេសូ**តិ នានាកិច្ចជាតេសុ អនុប្បន្នានំ រូបាទីនំ ឧប្បាទនត្ថាយ ឧប្បន្នានំ អនុភវនត្ថាយ ឧស្សុក្កេសុ។ **ភវសោតានុសារិសូ**តិ វដ្ដសោតំ អនុសរន្តេសុ។ **អនុស្សុកា**តិ អវាវដា។ **អគារ**ន្តិ មាតុគាមេន សទ្ធឹ គេហំ។ **វិរាជិយា**តិ វិរាជេត្វា។ សេសំ ឧត្តានមេវាតិ។ អដ្ឋមំ។

៩. ចតុចក្កសុត្តវណ្ណនា

២៩. នវមេ **ចតុចក្ក**ន្តិ ចតុឥរិយាបថំ។ ឥរិយាបថោ ហិ ឥធ ចក្កន្តិ អធិប្បេតោ។ **នវទ្វារ**ន្តិ នវហិ វណមុខេហិ នវទ្វារំ។ **បុណ្ណ**ន្តិ អសុចិបូរំ។ **លោភេន សំយុត**ន្តិ តណ្ហាយ សំយុត្តំ។ **កថំ យាត្រា ភវិស្សតី**តិ ឯតស្ស ឯវរូបស្ស សរីរស្ស កថំ និក្ខមនំ ភវិស្សតិ, កថំ មុត្តិ បរិមុត្តិ សមតិក្កមោ ភវិស្សតីតិ បុច្ឆតិ។ **នទ្ធិ**ន្តិ ឧបនាហំ, បុព្ពកាលេ កោធោ, អបរកាលេ ឧបនាហោតិ ឯវំ បវត្តំ ពលវកោធន្តិ អត្ថោ។ **វរត្ត**ន្តិ "ឆេត្វា នទ្ធិ វរត្តញ្ច, សន្ទានំ សហនុក្កម"ន្តិ គាថាយ (ធ. ប. ៣៩៨; សុ. និ. ៦២៧) តណ្ហា **វរត្តា**, ទិដ្ឋិ **សន្ទានំ** នាម ជាតំ។ ឥធ បន បាឡិនិទ្ទិដ្ឋេ កិលេសេ ឋបេត្វា អវសេសា "វរត្តា"តិ វេទិតព្ពា, ឥតិ កិលេសវរត្តញ្ច ឆេត្វាតិ អត្ថោ។ **ឥច្ឆា លោភ**ន្តិ ឯកោយេវ ធម្មោ ឥច្ឆនដ្ឋេន ឥច្ឆា, លុព្ភនដ្ឋេន លោភោតិ វុត្តោ។ បឋមុប្បត្តិកា វា ទុព្ពលា ឥច្ឆា, អបរាបរុប្បត្តិកោ ពលវា លោភោ។ អលទ្ធបត្ថនា វា ឥច្ឆា, បដិលទ្ធវត្ថុម្ហិ លោភោ។ **សមូលំ តណ្ហ**ន្តិ អវិជ្ជាមូលេន សមូលកំ តណ្ហំ។ **អព្ពុយ្ហា**តិ អគ្គមគ្គេន ឧប្បាដេត្វា។ សេសំ ឧត្តានមេវាតិ។ នវមំ។

១០. ឯណិជង្ឃសុត្តវណ្ណនា

៣០. ទសមេ **ឯណិជង្ឃ**ន្តិ ឯណិមិគស្ស វិយ សុវដ្ដិតជង្ឃំ។ **កិស**ន្តិ អថូលំ សមសរីរំ។ អថ វា អាតបេន មិលាតំ មាលាគន្ធវិលេបនេហិ អនុបព្រូហិតសរីរន្តិបិ អត្ថោ។ **វីរ**ន្តិ វីរិយវន្តំ។ **អប្បាហារ**ន្តិ ភោជនេ មត្តញ្ញុតាយ មិតាហារំ, វិកាលភោជនបដិក្ខេបវសេន វា បរិត្តាហារំ។ **អលោលុប**ន្តិ ចតូសុ បច្ចយេសុ លោលុប្បវិរហិតំ។ រសតណ្ហាបដិក្ខេបោ វា ឯស។ **សីហំវេកចរំ នាគ**ន្តិ ឯកចរំ សីហំ វិយ, ឯកចរំ នាគំ វិយ។ គណវាសិនោ ហិ បមត្តា ហោន្តិ, ឯកចរា អប្បមត្តា, តស្មា ឯកចរាវ គហិតាតិ។ **បវេទិតា**តិ បកាសិតា កថិតា។ **ឯត្ថា**តិ ឯតស្មឹ នាមរូបេ។ បញ្ចកាមគុណវសេន ហិ រូបំ គហិតំ, មនេន នាមំ, ឧភយេហិ បន អវិនិភុត្តធម្មេ គហេត្វា បញ្ចក្ខន្ធាទិវសេនបេត្ថ ភុម្មំ យោជេតព្ពន្តិ។ ទសមំ។

សត្តិវគ្គោ តតិយោ។

៤. សតុល្លបកាយិកវគ្គោ

១. សព្ភិសុត្តវណ្ណនា

៣១. សតុល្លបកាយិកវគ្គស្ស បឋមេ **សតុល្លបកាយិកា**តិ សតំ ធម្មំ សមាទានវសេន ឧល្លបេត្វា សគ្គេ និព្ពត្តាតិ សតុល្លបកាយិកា។ តត្រិទំ វត្ថុ – សម្ពហុលា កិរ សមុទ្ទវាណិជា នាវាយ សមុទ្ទំ បក្ខន្ទឹសុ។ តេសំ ខិត្តសរវេគេន គច្ឆន្តិយា នាវាយ សត្តមេ ទិវសេ សមុទ្ទមជ្ឈេ មហន្តំ ឧប្បាតិកំ បាតុភូតំ, មហាឩមិយោ ឧដ្ឋហិត្វា នាវំ ឧទកស្ស បូរេន្តិ។ នាវាយ និមុជ្ជមានាយ មហាជនោ អត្តនោ អត្តនោ ទេវតានំ នាមានិ គហេត្វា អាយាចនាទីនិ ករោន្តោ បរិទេវិ។ តេសំ មជ្ឈេ ឯកោ បុរិសោ – "អត្ថិ នុ ខោ មេ ឯវរូបេ ភយេ បតិដ្ឋា"តិ អាវជ្ជេន្តោ អត្តនោ បរិសុទ្ធានិ សរណានិ ចេវ សីលានិ ច ទិស្វា យោគី វិយ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសីទិ។ តមេនំ ឥតរេ សភយការណំ បុច្ឆឹសុ។ សោ តេសំ កថេសិ – "អម្ភោ អហំ នាវំ អភិរូហនទិវសេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា សរណានិ ចេវ សីលានិ ច អគ្គហេសឹ, តេន មេ ភយំ នត្ថី"តិ។ កឹ បន សាមិ ឯតានិ អញ្ញេសម្បិ វត្តន្តីតិ? អាម វត្តន្តីតិ តេន ហិ អម្ហាកម្បិ ទេថាតិ។ សោ តេ មនុស្សេ សតំ សតំ កត្វា សត្ត កោដ្ឋាសេ អកាសិ, តតោ បញ្ចសីលានិ អទាសិ។ តេសុ បឋមំ ជង្ឃសតំ គោប្ផកមត្តេ ឧទកេ ឋិតំ អគ្គហេសិ, ទុតិយំ ជាណុមត្តេ, តតិយំ កដិមត្តេ, ចតុត្ថំ នាភិមត្តេ, បញ្ចមំ ថនមត្តេ, ឆដ្ឋំ គលប្បមាណេ, សត្តមំ មុខេន លោណោទកេ បវិសន្តេ អគ្គហេសិ។ សោ តេសំ សីលានិ ទត្វា – "អញ្ញំ តុម្ហាកំ បដិសរណំ នត្ថិ, សីលមេវ អាវជ្ជថា"តិ ឧគ្ឃោសេសិ។ តានិ សត្តបិ ជង្ឃសតានិ តត្ថ កាលំ កត្វា អាសន្នកាលេ គហិតសីលំ និស្សាយ តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តឹសុ, តេសំ យដាវសេនេវ វិមានានិ និព្ពត្តឹសុ។ សព្ពេសំ មជ្ឈេ អាចរិយស្ស យោជនសតិកំ សុវណ្ណវិមានំ និព្ពត្តិ, អវសេសានិ តស្ស

បរិវារានិ ហុត្វា សព្ពហេដ្ឋិមំ ទ្វាទសយោជនិកំ អហោសិ។ តេ និព្ពត្តក្ខណេយេវ កម្មំ អាវជ្ជេន្តា អាចរិយំ និស្សាយ សម្បត្តិលាភំ ញត្វា, “គច្ឆាម តាវ, ទសពលស្ស សន្តិកេ អម្ហាកំ អាចរិយស្ស វណ្ណំ កថេយ្យាមា”តិ មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ ភគវន្តំ ឧបសង្កមឹសុ, តា ទេវតា អាចរិយស្ស វណ្ណភណនត្ថំ ឯកេកំ គាថំ អភាសឹសុ។

តត្ថ **សព្ភិរេវា**តិ បណ្ឌិតេហិ, សប្បុរិសេហិ ឯវ។ រ-ការោ បទសន្ធិករោ។ **សមាសេថា**តិ សហ និសីទេយ្យ។ ទេសនាសីសមេវ ចេតំ, សព្ពឥរិយាបថេ សព្ភិរេវ សហ កុព្ពេយ្យាតិ អត្ថោ។ **កុព្ពេថា**តិ ករេយ្យ។ **សន្ថវ**ន្តិ មិត្តសន្ថវំ។ តណ្ហាសន្ថវោ បន ន កេនចិ សទ្ធឹ កាតព្ពោ, មិត្តសន្ថវោ ពុទ្ធ-បច្ចេកពុទ្ធ-ពុទ្ធសាវកេហិ សហ កាតព្ពោ។ ឥទំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **សត**ន្តិ ពុទ្ធាទីនំ សប្បុរិសានំ។ **សទ្ធម្ម**ន្តិ បញ្ចសីលទសសីលចតុសតិបដ្ឋានាទិភេទំ សទ្ធម្មំ, ឥធ បន បញ្ចសីលំ អធិប្បេតំ។ **សេយ្យោ ហោតី**តិ វឌ្ឍិ ហោតិ។ **ន បាបិយោ**តិ លាមកំ កិញ្ចិ ន ហោតិ។ **នាញ្ញតោ**តិ វាលិកាទីហិ តេលាទីនិ វិយ អញ្ញតោ អន្ធពាលតោ បញ្ញា នាម ន លព្ភតិ, តិលាទីហិ បន តេលាទីនិ វិយ សតំ ធម្មំ ញត្វា បណ្ឌិតមេវ សេវន្តោ ភជន្តោ លភតីតិ។ **សោកមជ្ឈេ**តិ សោកវត្ថូនំ សោកានុគតានំ វា សត្តានំ មជ្ឈគតោ ន សោចតិ ពន្ធុលមល្លសេនាបតិស្ស ឧបាសិកា វិយ, បញ្ចន្នំ ចោរសតានំ មជ្ឈេ ធម្មសេនាបតិស្ស សទ្ធិវិហារិកោ សំកិច្ចសាមណេរោ វិយ ច។

ញាតិមជ្ឈេ វិរោចតីតិ ញាតិគណមជ្ឈេ សំកិច្ចថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកោ អធិមុត្តកសាមណេរោ វិយ សោភតិ។ សោ កិរ ថេរស្ស ភាគិនេយ្យោ ហោតិ, អថ នំ ថេរោ អាហ – “សាមណេរ, មហល្លកោសិ ជាតោ, គច្ឆ, វស្សានិ បុច្ឆិត្វា ឯហិ, ឧបសម្បាទេស្សាមិ ត”ន្តិ។ សោ “សាធូ”តិ ថេរំ វន្ទិត្វា បត្តចីវរមាទាយ ចោរអដវិយា ឱរភាគេ ភគិនិគាមំ គន្ត្វា បិណ្ឌាយ ចរិ, តំ ភគិនី ទិស្វា វន្ទិត្វា គេហេ និសីទាបេត្វា ភោជេសិ។ សោ កតភត្តកិច្ចោ វស្សានិ បុច្ឆិ។ សា “អហំ ន ជានាមិ, មាតា មេ ជានាតី”តិ អាហ។ អថ សោ “តិដ្ឋថ តុម្ហេ, អហំ មាតុសន្តិកំ គមិស្សាមី”តិ អដវឹ ឱតិណ្ណោ។ តមេនំ ទូរតោវ ចោរបុរិសោ ទិស្វា ចោរានំ អារោចេសិ។ ចោរា “សាមណេរោ កិរេកោ អដវឹ ឱតិណ្ណោ, គច្ឆថ នំ អានេថា”តិ អាណាបេត្វា ឯកច្ចេ “មារេម ន”ន្តិ អាហំសុ, ឯកច្ចេ វិស្សជ្ជេមាតិ។ សាមណេរោ ចិន្តេសិ – “អហំ សេខោ សករណីយោ, ឥមេហិ សទ្ធឹ មន្តេត្វា សោត្ថិមត្តានំ ករិស្សាមី”តិ ចោរជេដ្ឋកំ អាមន្តេត្វា, “ឧបមំ តេ, អាវុសោ, ករិស្សាមី”តិ ឥមា គាថា អភាសិ –

“អហុ អតីតមទ្ធានំ, អរញ្ញស្មឹ ព្រហាវនេ;
ចេតោ កូដានិ ឱឌ្ឌេត្វា, សសកំ អវធី តទា។

“សសកញ្ច មតំ ទិស្វា, ឧព្ភិក្កា មិគបក្ខិនោ;
ឯករត្តឹ អបក្កាមុំ, ‘អកិច្ចំ វត្តតេ ឥធ’។

“តថេវ សមណំ ហន្ត្វា, អធិមុត្តំ អកិញ្ចនំ;
អទ្ធិកា នាគមិស្សន្តិ, ធនជានិ ភវិស្សតី”តិ។

“សច្ចំ ខោ សមណោ អាហ, អធិមុត្តោ អកិញ្ចនោ;
អទ្ធិកា នាគមិស្សន្តិ, ធនជានិ ភវិស្សតិ។

“សចេ បដិបថេ ទិស្វា, នារោចេស្សសិ កស្សចិ;
តវ សច្ចមនុរក្ខន្តោ, គច្ឆ ភន្តេ យថាសុខ”ន្តិ។

សោ តេហិ ចោរេហិ វិស្សជ្ជិតោ គច្ឆន្តោ ញាតយោបិ ទិស្វា តេសម្បិ ន អារោចេសិ។ អថ តេ អនុប្បត្តេ ចោរា គហេត្វា វិហេឋយឹសុ, ឧរំ បហរិត្វា បរិទេវមានញ្ចស្ស មាតរំ ចោរា ឯតទវោចុំ –

“កឹ តេ ហោតិ អធិមុត្តោ, ឧទរេ វសិកោ អសិ;
បុដ្ឋា មេ អម្ម អក្ខាហិ, កថំ ជានេមុ តំ មយ”ន្តិ។

“អធិមុត្តស្ស អហំ មាតា, អយញ្ច ជនកោ បិតា;
ភគិនី ភាតរោ ចាបិ, សព្ពេវ ឥធ ញាតយោ។

“អកិច្ចការី អធិមុត្តោ, យំ ទិស្វា ន និវារយេ;
ឯតំ ខោ វត្តំ សមណានំ, អរិយានំ ធម្មជីវិនំ។

“សច្ចវាទី អធិមុត្តោ, យំ ទិស្វា ន និវារយេ;
អធិមុត្តស្ស សុចិណ្ណេន, សច្ចវាទិស្ស ភិក្ខុនោ;
សព្ពេវ អភយំ បត្តា, សោត្ថឹ គច្ឆន្តុ ញាតយោ”តិ។

ឯវំ តេ ចោរេហិ វិស្សជ្ជិតា គន្ត្វា អធិមុត្តំ អាហំសុ –

“តវ តាត សុចិណ្ណេន, សច្ចវាទិស្ស ភិក្ខុនោ;
សព្ពេវ អភយំ បត្តា, សោត្ថឹ បច្ចាគមម្ហសេ”តិ។

តេបិ បញ្ចសតា ចោរា បសាទំ អាបជ្ជិត្វា អធិមុត្តស្ស សាមណេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជឹសុ។ សោ តេ អាទាយ ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បឋមំ អត្តនា ឧបសម្បន្នោ បច្ឆា តេ បញ្ចសតេ អត្តនោ អន្តេវាសិកេ កត្វា ឧបសម្បាទេសិ។ តេ អធិមុត្តថេរស្ស ឱវាទេ ឋិតា សព្ពេ អគ្គផលំ អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ តមមត្ថំ គហេត្វា ទេវតា “សតំ សទ្ធម្មមញ្ញាយ ញាតិមជ្ឈេ វិរោចតី”តិ អាហ។

សាតតន្តិ សតតំ សុខំ វា ចិរំ តិដ្ឋន្តីតិ វទតិ។ **សព្ភាសំ វោតិ** សព្ភាសំ តុម្ហាកំ។ **បរិយាយេនាតិ** ការណេន។ **សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតីតិ**, ន កេវលំ សេយ្យោវ ហោតិ, ន ច កេវលំ បញ្ញំ លភតិ, សោកមជ្ឈេ ន សោចតិ, ញាតិមជ្ឈេ វិរោចតិ, សុគតិយំ និព្ពត្តតិ, ចិរំ សុខំ តិដ្ឋតិ, សកលស្មា បន វដ្ដទុក្ខាបិ មុច្ចតីតិ។ បឋមំ។

២. មច្ឆរិសុត្តវណ្ណនា

៣២. ទុតិយេ **មច្ឆេរា ច បមាទា ចាតិ** អត្តសម្បត្តិនិគូហនលក្ខណេន មច្ឆេរេន ចេវ សតិវិប្បវាសលក្ខណេន បមាទេន ច។ ឯកច្ចោ ហិ ‘ឥទំ មេ ទេន្តស្ស បរិក្ខយំ គមិស្សតិ, មយ្ហំ វា ឃរមានុសកានំ វា ន ភវិស្សតី”តិ មច្ឆរិយេន ទានំ ន ទេតិ។ ឯកច្ចោ ខិឌ្ឌាទិបសុតត្តា ‘ទានំ ទាតព្ព”ន្តិ ចិត្តម្បិ ន ឧប្បាទេតិ។ **ឯវំ ទានំ ន ទីយតីតិ** ឯវមេតំ យសទាយកំ សិរិទាយកំ សម្បត្តិទាយកំ សុខទាយកំ ទានំ នាម ន ទីយតីតិអាទិនា ការណំ កថេសិ។ **បុញ្ញំ អាកង្ខមានេនាតិ** បុព្ពចេតនាទិភេទំ បុញ្ញំ ឥច្ឆមានេន។ **ទេយ្យំ ហោតិ វិជានតាតិ** អត្ថិ ទានស្ស ផលន្តិ ជានន្តេន ទាតព្ពមេវាតិ វទតិ។

តមេវ ពាលំ ផុសតីតិ តំយេវ ពាលំ ឥធលោកបរលោកេសុ ជិឃច្ឆា ច បិបាសា ច ផុសតិ អនុពន្ធតិ ន វិជហតិ។ **តស្មាតិ** យស្មា តមេវ ផុសតិ, តស្មា។ **វិនេយ្យ មច្ឆេរន្តិ** មច្ឆេរមលំ វិនេត្វា។ **ទជ្ជា ទានំ មលាភិភូតិ** មលាភិភូ ហុត្វា តំ មច្ឆេរមលំ អភិភវិត្វា ទានំ ទទេយ្យ។

តេ មតេសុ ន មីយន្តីតិ អទានសីលតាយ មរណេន មតេសុ ន មីយន្តិ។ យថា ហិ មតោ សម្បរិវារេត្វា ឋបិតេ ពហុម្ហិបិ អន្នបានាទិម្ហិ “ឥទំ ឥមស្ស ហោតុ, ឥទំ ឥមស្សា”តិ ឧដ្ឋហិត្វា សំវិភាគំ ន ករោតិ, ឯវំ អទានសីលោបីតិ មតកស្ស ច អទានសីលស្ស ច ភោគា សមសមា នាម ហោន្តិ។ តេន ទានសីលា ឯវរូបេសុ មតេសុ ន មីយន្តីតិ អត្ថោ។ **បន្ថានំវ សហ វជំ, អប្បស្មឹ យេ បវេច្ឆន្តីតិ** យថា អទ្ធានំ កន្តារមគ្គំ សហ វជន្តា បថិកា សហ វជន្តានំ បថិកានំ អប្បស្មឹ បាថេយ្យេ សំវិភាគំ កត្វា បវេច្ឆន្តិ ទទន្តិយេវ, ឯវមេវំ យេ បន អនមតគ្គំ សំសារកន្តារំ សហ វជន្តា សហ វជន្តានំ អប្បស្មិម្បិ ទេយ្យធម្មេ សំវិភាគំ កត្វា ទទន្តិយេវ, តេ មតេសុ ន មីយន្តិ។

ឯស ធម្មោ សនន្តនោតិ ឯស បោរាណកោ ធម្មោ, សនន្តនានំ វា បណ្ឌិតានំ ឯស ធម្មោតិ។ **អប្បស្មេកេតិ** អប្បស្មឹ ទេយ្យធម្មេ ឯកេ។ **បវេច្ឆន្តីតិ** ទទន្តិ។ **ពហុនេកេ ន ទិច្ឆរេតិ** ពហុនាបិ ភោគេន សមន្នាគតា ឯកច្ចេ ន ទទន្តិ។ **សហស្សេន សមំ មិតាតិ** សហស្សេន សទ្ធឹ មិតា, សហស្ស ទានសទិសា ហោតិ។

ទុរន្វយោតិ ទុរនុគមនោ, ទុប្បូរោតិ អត្ថោ។ **ធម្មំ ចរេតិ** ទសកុសលកម្មបថធម្មំ ចរតិ។ **យោបិ សមុញ្ជកញ្ចរេតិ** យោ អបិ ខលមណ្ឌលាទិសោធនបលាលបោឋនាទិវសេន សមុញ្ជកញ្ចរតិ។ **ទារញ្ច បោសន្តិ** ទារញ្ច បោសេន្តោ។ **ទទំ អប្បកស្មិន្តិ** អប្បកស្មឹ បណ្ណសាកមត្តស្មិម្បិ សំវិភាគំ កត្វា ទទន្តោវ សោ ធម្មំ ចរតិ។ **សតំ សហស្សានន្តិ** សហស្សំ សហស្សំ កត្វា គណិតានំ បុរិសានំ សតំ, សតសហស្សន្តិ អត្ថោ។ **សហស្សយាគិនន្តិ** ភិក្ខុសហស្សស្ស វា យាគោ កហាបណសហស្សេន វា និព្ពត្តិតោ យាគោបិ សហស្សយាគោ។ សោ ឯតេសំ អត្ថីតិ សហស្សយាគិនោ, តេសំ សហស្សយាគិនំ។ ឯតេន ទសន្នំ វា ភិក្ខុកោដីនំ ទសន្នំ វា កហាបណកោដីនំ បិណ្ឌបាតោ ទស្សិតោ ហោតិ។ យេ ឯត្តកំ ទទន្តិ, តេ កលម្បិ នគ្ឃន្តិ តថាវិធស្សាតិ អាហ។ យ្វាយំ សមុញ្ជកំ

ចរន្តោបិ ធម្មំ ចរតិ, ទារំ បោសេន្តោបិ, អប្បកស្មឹ ទទន្តោបិ, តថាវិធស្ស ឯតេ សហស្សយាគិនោ កលម្បិ នគ្ឃន្តិ។ យំ តេន ទលិទ្ទេន ឯកបដិវីសកមត្តម្បិ សលាកភត្តមត្តម្បិ វា ទិន្នំ, តស្ស ទានស្ស សព្ពេសម្បិ តេសំ ទានំ កលំ នគ្ឃតីតិ។ **កលំ** នាម សោឡសភាគោបិ សតភាគោបិ សហស្សភាគោបិ។ ឥធ សតភាគោ គហិតោ។ យំ តេន ទានំ ទិន្នំ, តស្មឹ សតធា វិភត្តេ ឥតរេសំ ទសកោដិសហស្សទានំ តតោ ឯកកោដ្ឋាសម្បិ នគ្ឃតីតិ អាហ។

ឯវំ តថាគតេ ទានស្ស អគ្ឃំ ករោន្តេ សមីបេ ឋិតា ទេវតា ចិន្តេសិ – “ឯវំ ភគវា មហន្តំ ទានំ បាទេន បវដ្ដេត្វា រតនសតិកេ វិយ នរកេ បក្ខិបន្តោ ឥទំ ឯវំ បរិត្តកំ ទានំ ចន្ទមណ្ឌលេ បហរន្តោ វិយ ឧក្ខិបតិ, កថំ នុ ខោ ឯតំ មហប្ផលតរ”ន្តិ ជាននត្ថំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ។ តត្ថ **កេនា**តិ កេន ការណេន។ **មហគ្គតោ**តិ មហត្តំ គតោ, វិបុលស្សេតំ វេវចនំ។ **សមេន ទិន្នស្សា**តិ សមេន ទិន្នស្ស ទានស្ស។ អថស្សា ភគវា ទានំ វិភជិត្វា ទស្សេន្តោ **ទទន្តិ ហេកេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិសមេ និវិដ្ឋា**តិ វិសមេ កាយវចីមនោកម្មេ បតិដ្ឋិតា ហុត្វា។ **ឆេត្វា**តិ បោថេត្វា។ **វធិត្វា**តិ មារេត្វា។ **សោចយិត្វា**តិ បរំ សោកសមប្បិតំ កត្វា។ **អស្សុមុខា**តិ អស្សុមុខសម្មិស្សា។ បរំ រោទាបេត្វា ទិន្នទានញ្ហិ អស្សុមុខទានន្តិ វុច្ចតិ។ **សទណ្ឌា**តិ ទណ្ឌេន តជ្ជេត្វា បហរិត្វា ទិន្នទក្ខិណា សទណ្ឌាតិ វុច្ចតិ។ **ឯវ**ន្តិ នាហំ សម្មាសម្ពុទ្ធតាយ មហាទានំ គហេត្វា អប្បផលំ នាម កាតុំ សក្កោមិ បរិត្តកទានំ វា មហប្ផលំ នាម។ ឥទំ បន មហាទានំ អត្តនោ ឧប្បត្តិយា អបរិសុទ្ធតាយ ឯវំ អប្បផលំ នាម ហោតិ, ឥតរំ បរិត្តទានំ អត្តនោ ឧប្បត្តិយា បរិសុទ្ធតាយ ឯវំ មហប្ផលំ នាមាតិ ឥមមត្ថំ ទស្សេន្តោ **ឯវ**ន្តិអាទិមាហាតិ។ ទុតិយំ។

៣. សាធុសុត្តវណ្ណនា

៣៣. តតិយេ **ឧទានំ ឧទានេសី**តិ ឧទាហារំ ឧទាហរិ។ យថា ហិ យំ តេលំ មានំ គហេតុំ ន សក្កោតិ វិស្សន្ទិត្វា គច្ឆតិ, តំ អវសេសកោតិ វុច្ចតិ។ យញ្ច ជលំ តឡាកំ គហេតុំ ន សក្កោតិ, អជ្ឈោត្ថរិត្វា គច្ឆតិ, តំ ឱឃោតិ វុច្ចតិ, ឯវមេវ យំ បីតិវចនំ ហទយំ គហេតុំ ន សក្កោតិ, អធិកំ ហុត្វា អន្តោ អសណ្ឋហិត្វា ពហិ និក្ខមតិ, តំ **ឧទាន**ន្តិ វុច្ចតិ។ ឯវរូបំ បីតិមយំ វចនំ និច្ឆារេសីតិ អត្ថោ។ **សទ្ធាយបិ សាហុ ទាន**ន្តិ កម្មញ្ច កម្មផលញ្ច សទ្ទហិត្វាបិ ទិន្នទានំ សាហុ លទ្ធកំ ភទ្ទកមេវ។ **អាហូ**តិ កថេន្តិ។ កថំ បនេតំ ឧភយំ សមំ នាម ហោតីតិ? ជីវិតភីរុកោ ហិ យុជ្ឈិតុំ ន សក្កោតិ, ខយភីរុកោ ទាតុំ ន សក្កោតិ។ “ជីវិតញ្ច រក្ខិស្សាមិ យុជ្ឈិស្សាមិ ចា”តិ ហិ វទន្តោ ន យុជ្ឈតិ។ ជីវិតេ បន អាលយំ វិស្សជ្ជេត្វា, “ឆេជ្ជំ វា ហោតុ មរណំ វា, គណ្ហិស្សាមេតំ ឥស្សរិយ”ន្តិ ឧស្សហន្តោវ យុជ្ឈតិ។ “ភោគេ ច រក្ខិស្សាមិ, ទានញ្ច ទស្សាមី”តិ វទន្តោ ន ទទាតិ។ ភោគេសុ បន អាលយំ វិស្សជ្ជេត្វា មហាទានំ ទស្សាមីតិ ឧស្សហន្តោវ ទេតិ។ ឯវំ ទានញ្ច យុទ្ធញ្ច សមំ ហោតិ។ កិញ្ច ភិយ្យោ? **អប្បាបិ សន្តា ពហុកេ ជិនន្តី**តិ យថា ច យុទ្ធេ អប្បកាបិ វីរបុរិសា ពហុកេ ភីរុបុរិសេ ជិនន្តិ, ឯវំ សទ្ធាទិសម្បន្នោ អប្បកម្បិ ទានំ ទទន្តោ ពហុមច្ឆេរំ មទ្ទតិ, ពហុញ្ច ទានវិបាកំ អធិគច្ឆតិ។ ឯវម្បិ ទានញ្ច យុទ្ធញ្ច សមានំ។ តេនេវាហ –

> “អប្បម្បិ ចេ សទ្ទហានោ ទទាតិ,
> តេនេវ សោ ហោតិ សុខី បរត្ថា”តិ។

ឥមស្ស ច បនត្ថស្ស បកាសនត្ថំ ឯកសាដកព្រាហ្មណវត្ថុ ច អង្កុរវត្ថុ ច វិត្ថារេតព្ពំ។

ធម្មលទ្ធស្សាតិ ធម្មេន សមេន លទ្ធស្ស ភោគស្ស ធម្មលទ្ធស្ស ច បុគ្គលស្ស។ ឯត្ថ បុគ្គលោ លទ្ធធម្មោ នាម អធិគតធម្មោ អរិយបុគ្គលោ។ ឥតិ យំ ធម្មលទ្ធស្ស ភោគស្ស ទានំ ធម្មលទ្ធស្ស អរិយបុគ្គលស្ស ទីយតិ, តម្បិ សាធូតិ អត្ថោ។ **យោ ធម្មលទ្ធស្សា**តិ ឥមស្មិម្បិ គាថាបទេ អយមេវ អត្ថោ។ **ឧដ្ឋានវីរិយាធិគតស្សា**តិ ឧដ្ឋានេន ច វីរិយេន ច អធិគតស្ស ភោគស្ស។ **វេតរណិ**ន្តិ ទេសនាសីសមត្តមេតំ។ យមស្ស បន វេតរណិម្បិ សញ្ជីវកាឡសុត្តាទយោបិ ឯកតឹសមហានិរយេបិ សព្ពេសោវ អតិក្កមិត្វាតិ អត្ថោ។

វិចេយ្យ ទានន្តិ វិចិនិត្វា ទិន្នទានំ។ តត្ថ ទ្វេ វិចិននា ទក្ខិណាវិចិននំ ទក្ខិណេយ្យវិចិននញ្ច។ តេសុ លាមកលាមកេ បច្ចយេ អបនេត្វា បណីតបណីតេ វិចិនិត្វា តេសំ ទានំ ទក្ខិណាវិចិននំ នាម។ វិបន្នសីលេ ឥតោ ពហិទ្ធា បញ្ចនវុតិបាសណ្ឌភេទេ វា ទក្ខិណេយ្យេ បហាយ សីលាទិគុណសម្បន្នានំ សាសនេ បព្ពជិតានំ ទានំ ទក្ខិណេយ្យវិចិននំ នាម។ ឯវំ ទ្វីហាការេហិ វិចេយ្យ ទានំ។ **សុគតប្បសត្ថ**ន្តិ សុគតេន វណ្ណិតំ។ តត្ថ ទក្ខិណេយ្យវិចិននំ ទស្សេន្តោ **យេ ទក្ខិណេយ្យា**តិអាទិមាហ។ **ពីជានិ វុត្តានិ យថា**តិ ឥមិនា បន ទក្ខិណាវិចិននំ អាហ។ អវិបន្នពីជសទិសា ហិ វិចិនិត្វា គហិតា បណីតបណីតា ទេយ្យធម្មាតិ។

បាណេសុបិ សាធុ សំយមោតិ បាណេសុ សំយតភាវោបិ ភទ្ទកោ។ អយំ ទេវតា ឥតរាហិ កថិតំ ទានានិសំសំ អតិក្កមិត្វា សីលានិសំសំ កថេតុមារទ្ធា។ **អហេឋយំ ចរ**ន្តិ អវិហឹសន្តោ ចរមានោ។ **បរូបវាទា**តិ បរស្ស ឧបវាទភយេន។ **ភយា**តិ ឧបវាទភយា។ **ទានា ច ខោ ធម្មបទំវ សេយ្យោ**តិ ទានតោ និព្ពានសង្ខាតំ ធម្មបទមេវ សេយ្យោ។ **បុព្ពេ ច ហិ បុព្ពតរេ ច សន្តោ**តិ បុព្ពេ ច កស្សបពុទ្ធាទិកាលេ បុព្ពតរេ ច កោណាគមនពុទ្ធាទិកាលេ, សព្ពេបិ វា ឯតេ បុព្ពេ ច បុព្ពតរេ ច សន្តោ នាមាតិ។ តតិយំ។

៤. នសន្តិសុត្តវណ្ណនា

៣៤. ចតុត្ថេ **កមនីយានី**តិ រូបាទីនិ ឥដ្ឋារម្មណានិ។ **អបុនាគមនំ អនាគន្ត្វា បុរិសោ មច្ចុធេយ្យា**តិ តេភូមកវដ្ដសង្ខាតា មច្ចុធេយ្យា អបុនាគមនសង្ខាតំ និព្ពានំ អនាគន្ត្វា។ និព្ពានញ្ហិ សត្តា ន បុនាគច្ឆន្តិ, តស្មា តំ អបុនាគមនន្តិ វុច្ចតិ។ តំ កាមេសុ ពទ្ធោ ច បមត្តោ ច អនាគន្តា នាម ហោតិ, សោ តំ បាបុណិតុំ ន សក្កោតិ, តស្មា ឯវមាហ។ **ឆន្ទជ**ន្តិ តណ្ហាឆន្ទតោ ជាតំ។ **អឃ**ន្តិ បញ្ចក្ខន្ធទុក្ខំ។ ទុតិយបទំ តស្សេវ វេវចនំ។ **ឆន្ទវិនយា អឃវិនយោ**តិ តណ្ហាវិនយេន បញ្ចក្ខន្ធវិនយោ ។ **អឃវិនយា ទុក្ខវិនយោ**តិ បញ្ចក្ខន្ធវិនយេន វដ្ដទុក្ខំ វិនីតមេវ ហោតិ។ **ចិត្រានី**តិ អារម្មណចិត្តានិ។ **សង្កប្បរាគោ**តិ សង្កប្បិតរាគោ។ ឯវមេត្ថ វត្ថុកាមំ បដិក្ខិបិត្វា កិលេសកាមោ កាមោតិ វុត្តោ។ អយំ បនត្ថោ **បសូរសុត្តេន** (សុ. និ. ៨៣០ អាទយោ) វិភាវេតព្ពោ។ បសូរបរិព្ពាជកោ ហិ ថេរេន “សង្កប្បរាគោ បុរិសស្ស កាមោ”តិ វុត្តេ –

> “ន តេ កាមា យានិ ចិត្រានិ លោកេ,
> សង្កប្បរាគញ្ច វទេសិ កាមំ;
> សង្កប្បយំ អកុសលេ វិតក្កេ,
> ភិក្ខូបិ តេ ហេហិន្តិ កាមភោគី”តិ។ –

អាហ។ អថ នំ ថេរោ អវោច –

> “តេ ចេ កាមា យានិ ចិត្រានិ លោកេ,
> សង្កប្បរាគំ ន វទេសិ កាមំ;
> បស្សន្តោ រូបានិ មនោរមានិ,
> សត្ថាបិ តេ ហេហិតិ កាមភោគី។
>
> សុណន្តោ សទ្ទានិ, ឃាយន្តោ គន្ធានិ;
> សាយន្តោ រសានិ, ផុសន្តោ ផស្សានិ មនោរមានិ;
> សត្ថាបិ តេ ហេហិតិ កាមភោគី”តិ។

អថេត្ថ ធីរាតិ អថ ឯតេសុ អារម្មណេសុ បណ្ឌិតា ឆន្ទរាគំ វិនយន្តិ។ **សំយោជនំ សព្ព**ន្តិ ទសវិធម្បិ សំយោជនំ។ **អកិញ្ចន**ន្តិ រាគកិញ្ចនាទិវិរហិតំ។ **នានុបតន្តិ ទុក្ខា**តិ វដ្ដទុក្ខា បន តស្ស ឧបរិ ន បតន្តិ។ **ឥច្ចាយស្មា មោឃរាជា**តិ, “បហាសិ សង្ខ”ន្តិ គាថំ សុត្វា តស្សំ បរិសតិ អនុសន្ធិកុសលោ មោឃរាជា នាម ថេរោ “តមិស្សា គាថាយ អត្ថោ ន យថានុសន្ធី គតោ”តិ ចិន្តេត្វា យថានុសន្ធី ឃដេន្តោ ឯវមាហ។ តត្ថ **ឥធ វា ហុរំ វា**តិ ឥធលោកេ វា បរលោកេ វា។ **នរុត្តមំ អត្ថចរំ នរាន**ន្តិ កិញ្ចាបិ សព្ពេ ខីណាសវា នរុត្តមា ចេវ អត្ថចរា ច នរានំ, ថេរោ បន ទសពលំ សន្ធាយេវមាហ។ **យេ តំ នមស្សន្តិ បសំសិយា តេ**តិ យទិ តថាវិមុត្តំ ទេវមនុស្សា នមស្សន្តិ, អថ យេ តំ ភគវន្តំ កាយេន វា វាចាយ វា អនុបដិបត្តិយា វា នមស្សន្តិ, តេ កឹ បសំសិយា, ឧទាហុ អបសំសិយាតិ។ **ភិក្ខូតិ** មោឃរាជត្ថេរំ អាលបតិ។ **អញ្ញាយ ធម្ម**ន្តិ ចតុសច្ចធម្មំ ជានិត្វា។ **សង្គាតិគា តេបិ ភវន្តី**តិ យេ តំ កាយេន វា វាចាយ វា អនុបដិបត្តិយា វា នមស្សន្តិ។ តេ ចតុសច្ចធម្មំ អញ្ញាយ វិចិកិច្ឆំ បហាយ សង្គាតិគាបិ ហោន្តិ, បសំសិយាបិ ហោន្តីតិ។ ចតុត្ថំ។

៥. ឧជ្ឈានសញ្ញិសុត្តវណ្ណនា

៣៥. បញ្ចមេ **ឧជ្ឈានសញ្ញិកា**តិ ឧជ្ឈានសញ្ញី ទេវលោកោ នាម បាដិយេក្កោ នត្ថិ, ឥមា បន ទេវតា តថាគតស្ស ចតុបច្ចយបរិភោគំ និស្សាយ ឧជ្ឈាយមានា អាគតា។ តាសំ កិរ ឯវំ អហោសិ – “សមណោ គោតមោ ភិក្ខូនំ បំសុកូលចីវរ-បិណ្ឌិយាលោប-រុក្ខមូលសេនាសនបូតិមុត្តភេសជ្ជេហិ សន្តោសស្សេវ បរិយន្តការិតំ វណ្ណេតិ, សយំ បន បត្តុណ្ណទុកូល ខោមាទីនិ បណីតចីវរានិ ធារេតិ, រាជារហំ ឧត្តមំ ភោជនំ ភុញ្ជតិ, ទេវ

វិមានកប្បាយ គន្ធកុដិយា វរសយនេ សយតិ, សព្វិនវនីតាទីនិ ភេសជ្ជានិ បដិសេវតិ, ទិវសំ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេតិ, វចនមស្ស អញ្ញតោ គច្ឆតិ, កិរិយា អញ្ញតោ”តិ ឧជ្ឈាយមានា អាគមឹសុ។ តេន តាសំ ធម្ម សង្គាហកត្ថេរេហិ “ឧជ្ឈានសញ្ញិកា”តិ នាមំ គហិតំ។

អញ្ញថា សន្តន្តិ អញ្ញេនាការេន ភូតំ។ **និកច្ចា**តិ និកតិយា វញ្ចនាយ, វញ្ចេត្វាតិ អត្ថោ។ **កិតវស្សេវា**តិ កិតវោ វុច្ចតិ សាកុណិកោ។ សោ ហិ អគុម្ពេវ សមានោ សាខបណ្ណាទិបដិច្ឆាទនេន គុម្ពវណ្ណំ ទស្សេត្វា ឧបគតេ មោរតិត្តិរាទយោ សកុណេ មារេត្វា ទារភរណំ ករោតិ។ ឥតិ តស្ស កិតវស្ស ឥមាយ វញ្ចនាយ ឯវំ វញ្ចេត្វា សកុណមំសភោជនំ វិយ កុហកស្សាបិ បំសុកូលេន អត្តានំ បដិច្ឆាទេត្វា កថាឆេកតាយ មហាជនំ វញ្ចេត្វា ខាទ មានស្ស វិចរតោ។ **ភុត្តំ ថេយ្យេន តស្ស ត**ន្តិ សព្ពោបិ តស្ស ចតុបច្ចយបរិភោគោ ថេយ្យេន បរិភុត្តោ នាម ហោតីតិ ទេវតា ភគវន្តំ សន្ធាយ វទតិ។ **បរិជានន្តិ បណ្ឌិតា**តិ អយំ ការកោ វា អការកោ វាតិ បណ្ឌិតា ជានន្តិ។ ឥតិ តា ទេវតា “តថាគតាបិ មយមេវ បណ្ឌិតា”តិ មញ្ញមានា ឯវមាហំសុ។

អថ ភគវា **នយិទ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យាយំ បដិបទា ទឡ្ហា**តិ អយំ ធម្មានុធម្មបដិបទា ទឡ្ហា ថិរា។ យាយ បដិបទាយ ធីរា បណ្ឌិតា អារម្មណូបនិជ្ឈានេន លក្ខណូបនិជ្ឈានេន ចាតិ ទ្វីហិ ឈានេហិ ឈាយិនោ មារពន្ធនា បមុច្ចន្តិ, តំ បដិបទំ ភាសិតមត្តេន វា សវនមត្តេន វា ឱក្កមិតុំ បដិបជ្ជិតុំ ន សក្កាតិ អត្ថោ។ **ន វេ ធីរា បកុព្ពន្តី**តិ ធីរា បណ្ឌិតា វិទិត្វា លោកបរិយាយំ សង្ខារលោកស្ស ឧទយព្ពយំ ញត្វា ចតុសច្ចធម្មញ្ច អញ្ញាយ កិលេសនិព្ពានេន និព្ពុតា លោកេ វិសត្តិកំ តិណ្ណា ឯវំ ន កុព្ពន្តិ, មយំ ឯវរូបានិ ន កថេមាតិ អត្ថោ។

បថវិយំ បតិដ្ឋហិត្វាតិ “អយុត្តំ អម្ហេហិ កតំ, អការកមេវ មយំ ការកវាទេន សមុទាចរិម្ហា”តិ លទ្ធមានា មហាព្រហ្មានិ វិយ ភគវតិ គារវំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា អគ្គិក្ខន្ធំ វិយ ភគវន្តំ ទុរាសទំ កត្វា បស្សមានា អាកាសតោ ឱតរិត្វា ភូមិយំ ឋត្វាតិ អត្ថោ។ **អច្ចយោ**តិ អបរាធោ។ **នោ, ភន្តេ, អច្ចាគមា**តិ អម្ហេ អតិក្កម្ម អភិភវិត្វា ប វត្តោ។ **អាសាទេតព្ព**ន្តិ ឃដ្ដយិតព្ពំ។ តា កិរ ទេវតា ភគវន្តំ កាយេន វាចាយាតិ ទ្វីហិបិ ឃដ្ដយឹសុ។ តថាគតំ អវន្ទិត្វា អាកាសេ បតិដ្ឋមានា កាយេន ឃដ្ដយឹសុ, កិតវោបមំ អាហរិត្វា នានប្បការកំ អសព្ភិវាទំ វទមានា វាចាយ ឃដ្ដយឹសុ។ តស្មា អាសាទេតព្ពំ អមញ្ញិម្ហាតិ អាហំសុ។ **បដិគ្គណ្ហាតូ**តិ ខមតុ។ **អាយតឹ សំវរាយា**តិ អនាគតេ សំវរណត្ថាយ, បុន ឯវរូបស្ស អបរាធស្ស ទោសស្ស អករណត្ថាយ។

សិតំ បាត្វាកាសីតិ អគ្គទន្តេ ទស្សេន្តោ បហដ្ឋាការំ ទស្សេសិ។ កស្មា? តា កិរ ទេវតា ន សភាវេន ខមាបេន្តិ, លោកិយមហាជនញ្ច សទេវកេ លោកេ អគ្គបុគ្គលំ តថាគតញ្ច ឯកសទិសំ ករោន្តិ។ អថ ភគវា “បរតោ កថាយ ឧប្បន្នាយ ពុទ្ធពលំ ទីបេត្វា បច្ឆា ខមិស្សាមី”តិ សិតំ បាត្វាកាសិ។ **ភិយ្យោសោ មត្តាយា**តិ អតិរេកប្បមាណេន។ **ឥមំ គាថំ អភាសី**តិ កុបិតោ ឯស អម្ហាកន្តិ មញ្ញមានា អភាសិ។

ន បដិគណ្ហតីតិ ន ខមតិ នាធិវាសេតិ។ **កោបន្តរោ**តិ អព្ភន្តរេ ឧប្បន្នកោបោ។ **ទោសគរូ**តិ ទោសំ គរុំ ក ត្វា អាទាយ វិហរន្តោ។ **ស វេរំ បដិមុញ្ចតី**តិ សោ ឯវរូបោ គណ្ឋិកំ បដិមុញ្ចន្តោ វិយ តំ វេរំ អត្តនិ បដិមុញ្ចតិ ឋបេតិ, ន បដិនិស្សជ្ជតីតិ អត្ថោ។ **អច្ចយោ ចេ ន វិជ្ជេថា**តិ សចេ អច្ចាយិកកម្មំ ន ភវេយ្យ។ **នោ ចិធាបគតំ សិយា**តិ យទិ អបរាធោ នាម ន ភវេយ្យ។ **វេរានីធ កុសលោ សិយា**តិ យទិ វេរានិ ន សម្មេយ្យុំ, កេន ការណេន កុសលោ ភវេយ្យ។

កស្សច្ចយាតិ គាថាយ កស្ស អតិក្កមោ នត្ថិ? កស្ស អបរាធោ នត្ថិ? កោ សម្មោហំ នាបជ្ជតិ? កោ និច្ច មេវ បណ្ឌិតោ នាមាតិ អត្ថោ? ឥមំ កិរ គាថំ ភណាបនត្ថំ ភគវតោ សិតបាតុកម្មំ។ តស្មា ឥទានិ ទេវតានំ ពុទ្ធពលំ ទីបេត្វា ខមិស្សាមីតិ **តថាគតស្ស ពុទ្ធស្សា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តថាគតស្សា**តិ តថា អាគតោតិ ឯវមាទីហិ ការណេហិ តថាគតស្ស។ **ពុទ្ធស្សា**តិ ចតុន្នំ សច្ចានំ ពុទ្ធត្តាទីហិ ការណេហិ វិមោក្ខន្តិកបណ្ណត្តិវសេន ឯវំ លទ្ធនាមស្ស។ **អច្ចយំ ទេសយន្តីន**ន្តិ យំ វុត្តំ តុម្ហេហិ “អច្ចយំ ទេសយន្តីនំ…បេ.… ស វេរំ បដិមុញ្ចតី”តិ, តំ សាធុ វុត្តំ, អហំ បន តំ វេរំ នាភិនន្ទាមិ ន បត្ថយាមីតិ អត្ថោ។ **បដិគ្គណ្ហាមិ វោច្ចយ**ន្តិ តុម្ហាកំ អបរាធំ ខមាមីតិ។ បញ្ចមំ។

៦. សទ្ធាសុត្តវណ្ណនា

៣៦. ឆដ្ឋេ **សទ្ធា ទុតិយា បុរិសស្ស ហោតី**តិ បុរិសស្ស ទេវលោកេ មនុស្សលោកេ ចេវ និព្ពានញ្ច គច្ឆន្តស្ស សទ្ធា ទុតិយា ហោតិ, សហាយកិច្ចំ សាធេតិ។ **នោ ចេ អស្សទ្ធិយំ អវតិដ្ឋតី**តិ យទិ អស្សទ្ធិយំ ន តិដ្ឋតិ។ **យសោ**តិ បរិវារោ។ **កិត្តី**តិ វណ្ណភណនំ។ **តត្វស្ស ហោតី**តិ តតោ អស្ស ហោតិ។ **នានុបតន្តិ សង្គា**តិ រាគសង្គាទយោ បញ្ច

សង្កា ន អនុបតន្តិ។ **បមាទមនុយុញ្ជន្តី**តិ យេ បមាទំ ករោន្តិ និព្ពត្តេន្តិ, តេ តំ អនុយុញ្ជន្តិ នាម។ **ធនំ សេដ្ឋំវ រក្ខតី**តិ មុត្តាមណិសារាទិឧត្តមធនំ វិយ រក្ខតិ។ **ឈាយន្តោ**តិ លក្ខណូបនិជ្ឈានេន ច អារម្មណូបនិជ្ឈានេន ច ឈាយន្តោ។ តត្ថ **លក្ខណូបនិជ្ឈានំ** នាម វិបស្សនាមគ្គផលានិ។ វិបស្សនា ហិ តីណិ លក្ខណានិ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ លក្ខណូបនិជ្ឈានំ។ មគ្គោ វិបស្សនាយ អាគតកិច្ចំ សាធេតីតិ លក្ខណូបនិជ្ឈានំ។ ផលំ តថលក្ខណំ និរោធសច្ចំ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ លក្ខណូបនិជ្ឈានំ។ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ បន កសិណារម្មណស្ស ឧបនិជ្ឈាយនតោ **អារម្មណូបនិជ្ឈាន**ន្តិ វេទិតព្ពា។ **បរមំ** នាម អរហត្តសុខំ អធិប្បេតន្តិ។ ឆដ្ឋំ។

៧. សមយសុត្តវណ្ណនា

៣៧. សត្តមេ **សក្កេសូ**តិ "សក្យា វត, ភោ កុមារា"តិ (ទី. និ. ១.២៦៧) ឧទានំ បដិច្ច សក្កាតិ លទ្ធនាមានំ រាជកុមារានំ និវាសោ ឯកោបិ ជនបទោ រុឡ្ហីសទ្ទេន សក្កាតិ វុច្ចតិ ។ តស្មឹ សក្កេសុ ជនបទេ។ **មហាវនេ**តិ សយំ ជាតេ អរោបិមេ ហិមវន្តេន សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធេ មហតិ វនេ។ **សព្ពេហេវ អរហន្តេហី**តិ ឥមំ សុត្តំ កថិតទិវសេយេវ បត្តអរហន្តេហិ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – សាកិយកោលិយា ហិ កិរ កបិលវត្ថុនគរស្ស ច កោលិយនគរស្ស ច អន្តរេ រោហិណី នាម នទី ឯកេនេវ អាវរណេន ពន្ធាបេត្វា សស្សានិ ការេន្តិ។ អថ ជេដ្ឋមូលមាសេ សស្សេសុ មិលាយន្តេសុ ឧភយនគរវាសីនម្បិ កម្មការា សន្និបតឹសុ។ តត្ថ កោលិយនគរវាសិនោ អាហំសុ – "ឥទំ ឧទកំ ឧភយតោ អាហរិយមានំ ន តុម្ហាកំ, ន អម្ហាកំ បហោស្សតិ , អម្ហាកំ បន សស្សំ ឯកេន ឧទកេនេវ និប្ផជ្ជិស្សតិ, ឥទំ ឧទកំ អម្ហាកំ ទេថា"តិ។ កបិលវត្ថុវាសិនោ អាហំសុ – "តុម្ហេសុ កោដ្ឋេ បូរេត្វា ឋិតេសុ មយំ រត្តសុវណ្ណនីលមណិកាឡកហាបណេ ច គហេត្វា បច្ឆិបសិព្ពកាទិហត្ថា ន សក្ខិស្សាម តុម្ហាកំ ឃរទ្វារេ វិចរិតុំ, អម្ហាកម្បិ សស្សំ ឯកេនេវ ឧទកេន និប្ផជ្ជិស្សតិ, ឥទំ ឧទកំ អម្ហាកំ ទេថា"តិ។ "ន មយំ ទស្សាមា"តិ។ "មយម្បិ ន ទស្សាមា"តិ។ ឯវំ កថំ វឌ្ឍេត្វា ឯកោ ឧដ្ឋាយ ឯកស្ស បហារំ អទាសិ, សោបិ អញ្ញស្សាតិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ បហរិត្វា រាជកុលានំ ជាតឹ ឃដ្ដេត្វា កលហំ វឌ្ឍយឹសុ។

កោលិយកម្មការា វទន្តិ – "តុម្ហេ កបិលវត្ថុវាសិកេ គហេត្វា គជ្ជថ, យេ សោណសិង្គាលាទយោ វិយ អត្តនោ ភគិនីហិ សទ្ធឹ សំវសឹសុ, ឯតេសំ ហត្ថិនោ ច អស្សា ច ផលកាវុធានិ ច អម្ហាកំ កឹ ករិស្សន្តី"តិ? សាកិយកម្មការា វទន្តិ – "តុម្ហេ ទានិ កុដ្ឋិនោ ទារកេ គហេត្វា គជ្ជថ, យេ អនាថា និគ្គតិកា តិរច្ឆានា វិយ កោលរុក្ខេ វសឹសុ, ឯតេសំ ហត្ថិនោ ច អស្សា ច ផលកាវុធានិ ច អម្ហាកំ កឹ ករិស្សន្តី"តិ? តេ គន្ត្វា តស្មឹ កម្មេ និយុត្តអមច្ចានំ កថេសុំ, អមច្ចា រាជកុលានំ កថេសុំ។ តតោ សាកិយា – "ភគិនីហិ សទ្ធឹ សំវសិតកានំ ថាមញ្ច ពលញ្ច ទស្សេស្សាមា"តិ យុទ្ធសជ្ជា និក្ខមឹសុ។ កោលិយាបិ – "កោលរុក្ខវាសីនំ ថាមញ្ច ពលញ្ច ទស្សេស្សាមា"តិ យុទ្ធសជ្ជា និក្ខមឹសុ។

ភគវាបិ រត្តិយា បច្ចូសសមយេវ មហាករុណាសមាបត្តិតោ ឧដ្ឋាយ លោកំ វោលោកេន្តោ ឥមេ ឯវំ យុទ្ធសជ្ជេ និក្ខមន្តេ អទ្ទស។ ទិស្វា – "មយិ គតេ អយំ កលហោ វូបសម្មិស្សតិ នុ ខោ ឧទាហុ នោ"តិ ឧបធារេន្តោ – "អហមេត្ថ គន្ត្វា កលហវូបសមនត្ថំ តីណិ ជាតកានិ កថេស្សាមិ, តតោ កលហោ វូបសម្មិស្សតិ។ អថ សាមគ្គិទីបនត្ថាយ ទ្វេ ជាតកានិ កថេត្វា **អត្តទណ្ឌសុត្តំ** ទេសេស្សាមិ។ ទេសនំ សុត្វា ឧភយនគរវាសិនោបិ អឌ្ឍតិយានិ អឌ្ឍតិយានិ កុមារសតានិ ទស្សន្តិ, អហំ តេ បព្ពាជេស្សាមិ, តទា មហាសមាគមោ ភវិស្សតី"តិ សន្និដ្ឋានំ អកាសិ។ តស្មា ឥមេសុ យុទ្ធសជ្ជេសុ និក្ខមន្តេសុ កស្សចិ អនារោចេត្វា សយមេវ បត្តចីវរមាទាយ គន្ត្វា ទ្វិន្នំ សេនានំ អន្តរេ អាកាសេ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ វិស្សជ្ជេត្វា និសីទិ។

កបិលវត្ថុវាសិនោ ភគវន្តំ ទិស្វាវ, "អម្ហាកំ ញាតិសេដ្ឋោ សត្ថា អាគតោ។ ទិដ្ឋោ នុ ខោ តេន អម្ហាកំ កលហករណភាវោ"តិ ចិន្តេត្វា, "ន ខោ បន សក្កា ភគវតិ អាគតេ អម្ហេហិ បរស្ស សរីរេ សត្ថំ បាតេតុំ។ កោលិយនគរវាសិនោ អម្ហេ ហនន្តុ វា ពជ្ឈន្តុ វា"តិ។ អាវុធានិ ឆឌ្ឌេត្វា, ភគវន្តំ វន្ទិត្វា, និសីទឹសុ។ កោលិយនគរវាសិនោបិ តថេវ ចិន្តេត្វា អាវុធានិ ឆឌ្ឌេត្វា, ភគវន្តំ វន្ទិត្វា, និសីទឹសុ។

ភគវា ជានន្តោវ, "កស្មា អាគតត្ថ, មហារាជា"តិ បុច្ឆិ? "ន, ភគវា, តិត្ថកីឡាយ ន បព្ពតកីឡាយ, ន នទីកីឡាយ, ន គិរិទស្សនត្ថំ, ឥមស្មឹ បន ឋានេ សង្គាមំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា អាគតម្ហា"តិ។ "កឹ និស្សាយ វោ កលហោ, មហារាជាតិ? ឧទកំ, ភន្តេតិ។ ឧទកំ កឹ អគ្ឃតិ, មហារាជាតិ? អប្បំ, ភន្តេតិ។ បថវី នាម កឹ អគ្ឃតិ, មហារាជាតិ? អនគ្ឃា, ភន្តេតិ។ ខត្តិយា កឹ អគ្ឃន្តីតិ? ខត្តិយា នាម អនគ្ឃា, ភន្តេតិ។ អប្បមូលំ ឧទកំ និស្សាយ កិមត្ថំ អនគ្ឃេ ខត្តិយេ នាសេថ, មហារាជ, កលហេ អស្សាទោ នាម នត្ថិ, កលហវសេន, មហារាជ, អដ្ឋានេ វេរំ

កត្វា ឯកាយ រុក្ខទេវតាយ កាឡសីហេន សទ្ធឹ ពទ្ធាឃាតោ សកលម្បិ ឥមំ កប្បំ អនុប្បត្តោយេវាតិ វត្វា **ផន្ទនជាតកំ** (ជា. ១.១៣.១៤ អាទយោ) កថេសិ”។ តតោ “បរបត្តិយេន នាម, មហារាជ, ន ភវិតព្ពំ។ បរបត្តិយា ហុត្វា ហិ ឯកស្ស សសកស្ស កថាយ តិយោជនសហស្សវិត្ថតេ ហិមវន្តេ ចតុប្បទគណា មហាសមុទ្ទំ បក្ខន្ទិនោ អហេសុំ។ តស្មា បរបត្តិយេន ន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា, **បថវីឧន្ទ្រិយជាតកំ** កថេសិ។ តតោ “កទាចិ, មហារាជ, ទុព្ពលោបិ មហាពលស្ស រន្ធំ វិវរំ បស្សតិ, កទាចិ មហាពលោ ទុព្ពលស្ស។ លដុកិកាបិ ហិ សកុណិកា ហត្ថិនាគំ ឃាតេសី”តិ **លដុកិកជាតកំ** (ជា. ១.៥.៣៩ អាទយោ) កថេសិ។ ឯវំ កលហវូបសមនត្ថាយ តីណិ ជាតកានិ កថេត្វា សាមគ្គិបរិទីបនត្ថាយ ទ្វេ ជាតកានិ កថេសិ។ កថំ? “សមគ្គានញ្ហិ, មហារាជ, កោចិ ឱតារំ នាម បស្សិតុំ ន សក្កោតី”តិ វត្វា, **រុក្ខធម្មជាតកំ** (ជា. ១.១.៧៤) កថេសិ ។ តតោ “សមគ្គានំ, មហារាជ, កោចិ វិវរំ ទស្សិតុំ ន សក្ខិ។ យទា បន អញ្ញមញ្ញំ វិវាទមកំសុ, អថ តេ នេសាទបុត្តោ ជីវិតា វោរោបេត្វា អាទាយ គតោតិ វិវាទេ អស្សាទោ នាម នត្ថី”តិ វត្វា, **វដ្ដកជាតកំ** (ជា. ១.១.១១៨) កថេសិ។ ឯវំ ឥមានិ បញ្ច ជាតកានិ កថេត្វា អវសានេ **អត្តទណ្ឌសុត្តំ** (សុ. និ. ៩៤១ អាទយោ) កថេសិ។

រាជានោ បសន្នា – “សចេ សត្ថា នាគមិស្ស, មយំ សហត្ថា អញ្ញមញ្ញំ វធិត្វា លោហិតនទឹ បវត្តយិស្សាម។ អម្ហាកំ បុត្តភាតរោ ច គេហទ្វារេ ន បស្សេយ្យាម, សាសនបដិសាសនម្បិ នោ អាហរណកោ នាភវិស្ស។ សត្ថារំ និស្សាយ នោ ជីវិតំ លទ្ធំ។ សចេ បន សត្ថា អាគារំ អជ្ឈាវសិស្ស ទីបសហស្សទ្វយបរិវារំ ចតុមហាទីបរជ្ជមស្ស ហត្ថគតំ អភវិស្ស, អតិរេកសហស្សំ ខោ បនស្ស បុត្តា អភវិស្សំសុ, តតោ ខត្តិយបរិវារោ អវិចរិស្ស។ តំ ខោ បនេស សម្បត្តឹ បហាយ និក្ខមិត្វា សម្ពោធឹ បត្តោ។ ឥទានិបិ ខត្តិយបរិវារោយេវ វិចរតូ”តិ ឧភយនគរវាសិនោ អឌ្ឍតិយានិ អឌ្ឍតិយានិ កុមារសតានិ អទំសុ។ ភគវាបិ តេ បព្ពាជេត្វា មហាវនំ អគមាសិ។ តេសំ គរុគារវេន ន អត្តនោ រុចិយា បព្ពជិតានំ អនភិរតិ ឧប្បជ្ជិ។ បុរាណទុតិយិកាយោបិ តេសំ – “អយ្យបុត្តា ឧក្កណ្ឋន្តុ, ឃរាវាសោ ន សណ្ឋាតី”តិអាទីនិ វត្វា សាសនំ បេសេន្តិ។ តេ ច អតិរេកតរំ ឧក្កណ្ឋឹសុ។

ភគវា អាវជ្ជេន្តោ តេសំ អនភិរតិភាវំ ញត្វា – “ឥមេ ភិក្ខូ មាទិសេន ពុទ្ធេន សទ្ធឹ ឯកតោ វសន្តា ឧក្កណ្ឋន្តិ, ហន្ទ នេសំ កុណាលទហស្ស វណ្ណំ កថេត្វា តត្ថ នេត្វា អនភិរតឹ វិនោទេមី”តិ កុណាលទហស្ស វណ្ណំ កថេសិ។ តេ តំ ទដ្ឋុកាមា អហេសុំ។ ទដ្ឋុកាមត្ថ, ភិក្ខវេ, កុណាលទហន្តិ? អាម ភគវាតិ។ យទិ ឯវំ ឯថ គច្ឆាមាតិ។ ឥទ្ធិមន្តានំ ភគវា គមនដ្ឋានំ មយំ កថំ គមិស្សាមាតិ។ តុម្ហេ គន្តុកាមា ហោថ, អហំ មមានុភាវេន គហេត្វា គមិស្សាមីតិ។ សាធុ, ភន្តេតិ។ ភគវា បញ្ច ភិក្ខុសតានិ គហេត្វា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា កុណាលទហេ បតិដ្ឋាយ តេ ភិក្ខូ អាហ – “ភិក្ខវេ, ឥមស្មឹ កុណាលទហេ យេសំ មច្ឆានំ នាមំ ន ជានាថ មមំ បុច្ឆថា”តិ។

តេ បុច្ឆឹសុ។ ភគវា បុច្ឆិតំ បុច្ឆិតំ កថេសិ។ ន កេវលញ្ច, មច្ឆានំយេវ, តស្មឹ វនសណ្ឌេ រុក្ខានម្បិ បព្ពតបាទេ ទ្វិបទចតុប្បទសកុណានម្បិ នាមានិ បុច្ឆាបេត្វា កថេសិ។ អថ ទ្វីហិ សកុណេហិ មុខតុណ្ឌកេន ឌំសិត្វា គហិតទណ្ឌកេ និសិន្នោ កុណាលសកុណរាជា បុរតោ បច្ឆតោ ឧភោសុ ច បស្សេសុ សកុណសង្ឃបរិវុតោ អាគច្ឆតិ។ ភិក្ខូ តំ ទិស្វា – “ឯស, ភន្តេ, ឥមេសំ សកុណានំ រាជា ភវិស្សតិ, បរិវារា ឯតេ ឯតស្សា”តិ មញ្ញាមាតិ។ ឯវមេតំ, ភិក្ខវេ, អយម្បិ មមេវ វំសោ មម បវេណីតិ។ ឥទានិ តាវ មយំ, ភន្តេ, ឯតេ សកុណេ បស្សាម។ យំ បន ភគវា “អយម្បិ មមេវ វំសោ មម បវេណី”តិ អាហ, តំ សោតុកាមម្ហាតិ។ សោតុកាមត្ថ, ភិក្ខវេតិ? អាម ភគវាតិ។ តេន ហិ សុណាថាតិ តីហិ គាថាសតេហិ មណ្ឌេត្វា **កុណាលជាតកំ** (ជា. ២.២១.កុណាលជាតក) កថេន្តោ អនភិរតឹ វិនោទេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សព្ពេបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ, មគ្គេនេវ ច នេសំ ឥទ្ធិបិ អាគតា។ ភគវា “ហោតុ តាវ ឯត្តកំ តេសំ ភិក្ខូន”ន្តិ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា មហាវនមេវ អគមាសិ។ តេបិ ភិក្ខូ គមនកាលេ ទសពលស្ស អានុភាវេន គន្ត្វា អាគមនកាលេ អត្តនោ អានុភាវេន ភគវន្តំ បរិវារេត្វា មហាវនេ ឱតរឹសុ។

ភគវា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិត្វា តេ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា – “ឯថ, ភិក្ខវេ, និសីទថ។ ឧបរិមគ្គត្តយវជ្ឈានំ វោ កិលេសានំ កម្មដ្ឋានំ កថេស្សាមី”តិ កម្មដ្ឋានំ កថេសិ។ ភិក្ខូ ចិន្តយឹសុ – “ភគវា អម្ហាកំ អនភិរតភាវំ ញត្វា កុណាលទហំ នេត្វា អនភិរតឹ វិនោទេសិ, តត្ថ សោតាបត្តិផលំ បត្តានំ នោ ឥទានិ ឥធ តិណ្ណំ មគ្គានំ កម្មដ្ឋានំ អទាសិ, ន ខោ បន អម្ហេហិ ‘សោតាបន្នា មយ’ន្តិ វីតិនាមេតុំ វដ្ដតិ, បុរិសបុរិសេហិ នោ ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ តេ ទសពលស្ស បាទេ វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយ និសីទនំ បប្ផោដេត្វា វិសុំ វិសុំ បព្ភាររុក្ខមូលេសុ និសីទឹសុ។

ភគវា ចិន្តេសិ – “ឥមេ ភិក្ខូ បកតិយាបិ អវិស្សដ្ឋកម្មដ្ឋានា, លទ្ធុបាយស្ស បន ភិក្ខុនោ កិលមនការណំ នាម នត្ថិ។ គច្ឆន្តា គច្ឆន្តា ច វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្វា ‘អត្តនា បដិវិទ្ធគុណំ អារោចេស្សាមា’តិ មម សន្តិកំ អាគមិស្សន្តិ។ ឯតេសុ អាគតេសុ ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា ឯកចក្កវាឡេ សន្និបតិស្សន្តិ,

មហាសមយោ ភវិស្សតិ, វិវិត្តេ ឱកាសេ មយា និសីទិតុំ វដ្ដតី”តិ តតោ វិវិត្តេ ឱកាសេ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វា
និសីទិ។

សព្ពបឋមំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា គតត្ថេរោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ **តតោ អបរោ តតោ**
អបរោតិ បញ្ចសតាបិ បទុមិនិយំ បទុមានិ វិយ វិកសឹសុ។ សព្ពបឋមំ អរហត្តំ បត្តភិក្ខុ “ភគវតោ
អារោចេស្សាមី”តិ បល្លង្កំ វិនិព្ពុជិត្វា និសីទនំ បប្ផោដេត្វា ឧដ្ឋាយ ទសពលាភិមុខោ អហោសិ។ **ឯវំ អបរោបិ**
អបរោបីតិ បញ្ចសតា ភត្តសាលំ បវិសន្តា វិយ បដិបាដិយាវ អាគមឹសុ។ បឋមំ អាគតោ វន្ទិត្វា និសីទនំ
បញ្ញាបេត្វា, ឯកមន្តំ និសីទិត្វា, បដិវិទ្ធគុណំ អារោចេតុកាមោ “អត្ថិ នុ ខោ អញ្ញោ កោចិ? នត្ថី”តិ និវត្តិត្វា
អាគតមគ្គំ ឱលោកេន្តោ អបរម្បិ អទ្ទស អបរម្បិ អទ្ទសយេវាតិ សព្ពេបិ តេ អាគន្ត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា, អយំ
ឥមស្ស ហរាយមានោ ន កថេសិ, អយំ ឥមស្ស ហរាយមានោ ន កថេសិ។ ខីណាសវានំ កិរ ទ្វេ អាការា ហោន្តិ –
“អហោ វត មយា បដិវិទ្ធគុណំ សទេវកោ លោកោ ខិប្បមេវ បដិវិជ្ឈេយ្យា”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ បដិវិទ្ធភាវំ បន
និធិលទ្ធបុរិសោ វិយ ន អញ្ញស្ស អារោចេតុកាមា ហោន្តិ។

ឯវំ ឱសដមត្តេ បន តស្មឹ អរិយមណ្ឌលេ បាចីនយុគន្ធរបរិក្ខេបតោ អព្ភា មហិកា ធូមោ រជោ រាហូតិ, ត
មេហិ ឧបក្កិលេសេហិ វិប្បមុត្តំ ពុទ្ធុប្បាទបដិមណ្ឌិតស្ស លោកស្ស រាមណេយ្យកទស្សនត្ថំ បាចីនទិសាយ
ឧក្ខិត្តរជតមយមហាអាទាសមណ្ឌលំ វិយ, នេមិវដ្ដិយំ គហេត្វា, បរិវត្តិយមានរជតចក្កសស្សិរិកំ បុណ្ណចន្ទ
មណ្ឌលំ ឧល្លង្ឃិត្វា, អនិលបថំ បដិបជ្ជិត្ថ។ ឥតិ ឯវរូបេ ខណេ លយេ មុហុត្តេ ភគវា សក្កេសុ វិហរតិ កបិលវត្ថុស្មឹ
មហាវនេ មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហិ សព្ពេហេវ អរហន្តេហិ។

តត្ថ ភគវាបិ មហាសម្មតស្ស វំសេ ឧប្បន្នោ, តេបិ បញ្ចសតា ភិក្ខូ មហាសម្មតស្ស កុលេ ឧប្បន្នា។ ភគវាបិ
ខត្តិយគព្ភេ ជាតោ, តេបិ ខត្តិយគព្ភេ ជាតា។ ភគវាបិ រាជបព្ពជិតោ, តេបិ រាជបព្ពជិតា។ ភគវាបិ សេតច្ឆត្តំ
បហាយ ហត្ថគតំ ចក្កវត្តិរជ្ជំ និស្សជ្ជិត្វា បព្ពជិតោ, តេបិ សេតច្ឆត្តំ បហាយ ហត្ថគតានិ រជ្ជានិ វិស្សជ្ជិត្វា បព្ព
ជិតា។ ឥតិ ភគវា បរិសុទ្ធេ ឱកាសេ, បរិសុទ្ធេ រត្តិភាគេ, សយំ បរិសុទ្ធោ បរិសុទ្ធបរិវារោ, វីតរាគោ វីតរាគ
បរិវារោ, វីតទោសោ វីតទោសបរិវារោ, វីតមោហោ វីតមោហបរិវារោ, និត្តណ្ហោ និត្តណ្ហបរិវារោ, និក្កិលេសោ
និក្កិលេសបរិវារោ, សន្តោ សន្តបរិវារោ, ទន្តោ ទន្តបរិវារោ, មុត្តោ មុត្តបរិវារោ, អតិវិយ វិរោចតីតិ។ វណ្ណភូមិ
នាមេសា, យត្តកំ សក្កោតិ, តត្តកំ វត្តព្ពំ។ ឥតិ ឥមេ ភិក្ខូ សន្ធាយ វុត្តំ, “បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហិ សព្ពេហេវ
អរហន្តេហី”តិ។

យេភុយ្យេនាតិ ពហុតរា សន្និបតិតា, មន្ទា ន សន្និបតិតា អសញ្ញី អរូបាវចរទេវតា សមាបន្នទេវតាយោ
ច។ តត្រាយំ សន្និបាតក្កមោ – មហាវនស្ស កិរ សាមន្តា ទេវតា ចលឹសុ, “អាយាម ភោ! ពុទ្ធទស្សនំ នាម ពហូប
ការំ, ធម្មស្សវនំ ពហូបការំ, ភិក្ខុសង្ឃទស្សនំ ពហូបការំ។ អាយាម អាយាមា”តិ! មហាសទ្ទំ កុរុមានា អាគន្ត្វា
ភគវន្តញ្ច តំមុហុត្តំ អរហត្តប្បត្តខីណាសវេ ច វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន តាសំ តាសំ សទ្ទំ សុ
ត្វា សទ្ធន្តរអឌ្ឍគាវុតគាវុតអឌ្ឍយោជនយោជនាទិវសេន តិយោជនសហស្សវិត្ថតេ ហិមវន្តេ, តិក្ខត្តុំ តេសដ្ឋិយា
នគរសហស្សេសុ, នវនវុតិយា ទោណមុខសតសហស្សេសុ, ឆនវុតិយា បដ្ដនកោដិសតសហស្សេសុ, ឆបណ្ណាសាយ
រតនាករេសូតិ សកលជម្ពុទីបេ, បុព្ពវិទេហេ, អបរគោយានេ, ឧត្តរកុរុម្ហិ, ទ្វីសុ បរិត្តទីបសហស្សេសូតិ សកល
ចក្កវាឡេ, តតោ ទុតិយតតិយចក្កវាឡេតិ ឯវំ ទសសហស្សចក្កវាឡេសុ ទេវតា សន្និបតិតាតិ វេទិតព្ពា។ ទស
សហស្សចក្កវាឡញ្ហិ ឥធ ទសលោកធាតុយោតិ អធិប្បេតំ។ តេន វុត្តំ – “ទសហិ ច លោកធាតូហិ ទេវតា
យេភុយ្យេន សន្និបតិតា ហោន្តី”តិ។

ឯវំ សន្និបតិតាហិ ទេវតាហិ សកលចក្កវាឡគព្ភំ យាវ ព្រហ្មលោកា សូចិឃរេ និរន្តរំ បក្ខិត្តសូចីហិ វិយ
បរិបុណ្ណំ ហោតិ។ តត្ថ ព្រហ្មលោកស្ស ឯវំ ឧច្ចត្តនំ វេទិតព្ពំ – លោហបាសាទេ កិរ សត្តកូដាគារសមោ បាសាណោ
ព្រហ្មលោកេ ឋត្វា អធោ ខិត្តោ ចតូហិ មាសេហិ បឋវឹ បាបុណាតិ។ ឯវំ មហន្តេ ឱកាសេ យថា ហេដ្ឋា ឋត្វា
ខិត្តានិ បុប្ផានិ វា ធូមោ វា ឧបរិ គន្តុំ, ឧបរិ វា ឋត្វា ខិត្តសាសបា ហេដ្ឋា ឱតរិតុំ អន្តរំ ន លភន្តិ, ឯវំ និរន្តរា
ទេវតា អហេសុំ។ យថា ខោ បន ចក្កវត្តិរញ្ញោ និសិន្នដ្ឋានំ អសម្ពាធំ ហោតិ, អាគតាគតា មហេសក្ខា ខត្តិយា
ឱកាសំ លភន្តិយេវ, បរតោ បរតោ បន អតិសម្ពាធំ ហោតិ។ ឯវមេវ ភគវតោ និសិន្នដ្ឋានំ អសម្ពាធំ,
អាគតាគតា មហេសក្ខា ទេវា ច ព្រហ្មានោ ច ឱកាសំ លភន្តិយេវ។ អបិ សុទំ ភគវតោ អាសន្នាសន្នដ្ឋានេ
វាលគ្គនិត្តុទនមត្តេ បទេសេ ទសបិ វីសតិបិ ទេវា សុខុមេ អត្តភាវេ មាបេត្វា អដ្ឋំសុ។ សព្ពបរតោ សដ្ឋិ សដ្ឋិ
ទេវតា អដ្ឋំសុ។

សុទ្ធាវាសកាយិកានន្តិ សុទ្ធាវាសវាសីនំ។ សុទ្ធាវាសា នាម សុទ្ធានំ អនាគាមិខីណាសវានំ អាវាសា បញ្ច ព្រហ្មលោកា។ **ឯតទហោសី**តិ កស្មា អហោសិ? តេ កិរ ព្រហ្មានោ សមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា យថា បរិច្ឆេទេន វុដ្ឋិតា ព្រហ្មភវនំ ឱលោកេន្តា បច្ឆាភត្តេ ភត្តគេហំ វិយ សុញ្ញតំ អទ្ទសំសុ។ តតោ "កុហឹ ព្រហ្មានោ គតា"តិ អាវជ្ជន្តា មហាសមាគមំ ញត្វា – "អយំ សមាគមោ មហា, មយំ ឱហីនា, ឱហីនកានំ បន ឱកាសោ ទុល្លភោ ហោតិ, តស្មា គច្ឆន្តា អតុច្ឆហត្ថា ហុត្វា ឯកេកំ គាថំ អភិសង្ខរិត្វា គច្ឆាម។ តាយ មហាសមាគមេ ច អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេស្សាម, ទសពលស្ស ច វណ្ណំ ភាសិស្សាមា"តិ។ ឥតិ តេសំ សមាបត្តិតោ ឧដ្ឋាយ អាវជ្ជិតត្តា ឯតទហោសិ។

ភគវតោ បុរតោ បាតុរហេសុន្តិ បាឡិយំ ភគវតោ សន្តិកេ អភិមុខដ្ឋានេយេវ ឱតិណ្ណា វិយ កត្វា វុត្តា, ន ខោ បនេតួ ឯវំ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តេ បន ព្រហ្មលោកេ ឋិតាយេវ គាថា អភិសង្ខរិត្វា ឯកោ បុរត្ថិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតរិ, ឯកោ ទក្ខិណចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ, ឯកោ បច្ឆិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ, ឯកោ ឧត្តរចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតរិ។ តតោ បុរត្ថិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតិណ្ណព្រហ្មា នីលកសិណំ សមាបជ្ជិត្វា នីលរស្មិយោ វិស្សជ្ជេត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានំ មណិវម្មំ បដិមុញ្ចន្តោ វិយ អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេត្វា ពុទ្ធវីថិ នាម កេនចិ ឧត្តរិតុំ ន សក្កា, តស្មា មហតិយា ពុទ្ធវីថិយាវ អាគន្ត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតោ ខោ អត្តនា អភិសង្ខតំ គាថំ អភាសិ។

ទក្ខិណចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតិណ្ណព្រហ្មា បីតកសិណំ សមាបជ្ជិត្វា សុវណ្ណបភំ មុញ្ចិត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានំ សុវណ្ណបដំ បារុបន្តោ វិយ អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេត្វា តថេវ អកាសិ។ បច្ឆិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតិណ្ណព្រហ្មា លោហិតកសិណំ សមាបជ្ជិត្វា លោហិតករស្មិយោ មុញ្ចិត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានំ រត្តវរកម្ពលេន បរិក្ខិបន្តោ វិយ អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេត្វា តថេវ អកាសិ។ ឧត្តរចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឱតិណ្ណព្រហ្មា ឱទាតកសិណំ សមាបជ្ជិត្វា ឱទាតរស្មិយោ វិស្សជ្ជេត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានំ សុមនកុសុមបដំ បារុបន្តោ វិយ អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេត្វា តថេវ អកាសិ។

បាឡិយំ បន **ភគវតោ បុរតោ បាតុរហេសុំ។ អថ ខោ តា ទេវតា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសូ**តិ ឯវំ ឯកក្ខណេ វិយ បុរតោ បាតុភាវោ ច អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ ឋិតភាវោ ច វុត្តោ, សោ ឥមិនា អនុក្កមេន អហោសិ, ឯកតោ កត្វា បន ទស្សិតោ។ គាថាភាសនំ បន បាឡិយម្បិ វិសុំ វិសុំយេវ វុត្តំ។

តត្ថ **មហាសមយោ**តិ មហាសមូហោ។ **បវនំ** វុច្ចតិ វនសណ្ឌោ។ ឧភយេនបិ ភគវា "ឥមស្មឹ បន វនសណ្ឌេ អជ្ជ មហាសមូហោ សន្និបាតោ"តិ អាហ។ តតោ យេសំ សោ សន្និបាតោ, តេ ទស្សេតុំ **ទេវកាយា សមាគតា**តិ អាហ។ តត្ថ **ទេវកាយា**តិ ទេវឃដា។ **អាគតម្ហ ឥមំ ធម្មសមយ**ន្តិ ឯវំ សមាគតេ ទេវកាយេ ទិស្វា មយម្បិ ឥមំ ធម្មសមូហំ អាគតា។ កឹ ការណា? **ទក្ខិតាយេ អបរាជិតសង្ឃ**ន្តិ កេនចិ អបរាជិតំ អជេយ្យំ តយោ មារេ មទ្ទិត្វា វិជិតសង្គាមំ ឥមំ អបរាជិតសង្ឃំ ទស្សនត្ថាយ អាគតម្ហាតិ អត្ថោ។ សោ បន, ព្រហ្មា, ឥមំ គាថំ ភាសិត្វា, ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា, បុរត្ថិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំយេវ អដ្ឋាសិ។

អថ ទុតិយោ វុត្តនយេនេវ អាគន្ត្វា អភាសិ។ តត្ថ **តត្រ ភិក្ខវោ**តិ តស្មឹ សន្និបាតដ្ឋានេ ភិក្ខូ។ **សមាទហំសូ**តិ សមាធិនា យោជេសុំ។ **ចិត្តមត្តនោ ឧជុកំ អកំសូ**តិ អត្តនោ ចិត្តេ សព្ពេ វង្កកុដិលជិម្ហភាវេ ហរិត្វា ឧជុកំ អករិំសុ។ **សារថីវ នេត្តានិ គហេត្វា**តិ យថា សមប្បវត្តេសុ សិន្ធវេសុ ឱធស្តបតោទោ សារថិ សព្ពយោត្តានិ គហេត្វា អចោទេន្តោ អវារេន្តោ តិដ្ឋតិ, ឯវំ ឆឡង្គុបេក្ខាយ សមន្នាគតា គុត្តទ្វារា សព្ពេបេតេ បញ្ចសតា ភិក្ខូ ឥន្ទ្រិយានិ រក្ខន្តិ បណ្ឌិតា, ឯតេ ទដ្ឋុំ ឥធាគតម្ហា ភគវាតិ, សោបិ គន្ត្វា យថាឋានេយេវ អដ្ឋាសិ។

អថ តតិយោ វុត្តនយេនេវ អាគន្ត្វា អភាសិ។ តត្ថ **ឆេត្វា ខីល**ន្តិ រាគទោសមោហខីលំ ឆិន្ទិត្វា។ **បលិឃ**ន្តិ រាគទោសមោហបលិឃមេវ។ **ឥន្ទខីល**ន្តិ រាគទោសមោហឥន្ទខីលមេវ ។ **ឩហច្ច មនេជា**តិ ឯតេ តណ្ហាឯជាយ អនេជា ភិក្ខូ ឥន្ទខីលំ ឩហច្ច សមូហនិត្វា ចតូសុ ទិសាសុ អប្បដិហតចារិកំ ចរន្តិ។ **សុទ្ធា**តិ និរុបក្កិលេសា។ **វិមលា**តិ និម្មលា។ ឥទំ តស្សេវ វេវចនំ។ **ចក្ខុមតា**តិ បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមន្តេន។ **សុទន្តា**តិ ចក្ខុតោបិ ទន្តា សោតតោបិ ឃានតោបិ ជិវ្ហាតោបិ កាយតោបិ មនតោបិ ទន្តា។ **សុសុនាគា**តិ តរុណនាគា។ តត្រាយំ វចនត្ថោ – ឆន្ទាទីហិ ន គច្ឆន្តីតិ **នាគា,** តេន តេន មគ្គេន បហីនេ កិលេសេ ន អាគច្ឆន្តីតិ នាគា, នានប្បការំ អាគុំ ន ករោន្តីតិ នាគា។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន មហានិទ្ទេសេ (មហានិ. ៨០) វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

អបិច –

“អាគុំ ន ករោតិ កិញ្ចិ លោកេ,
សព្ពសំយោគេ វិសជ្ជ ពន្ធនានិ;
សព្ពត្ថ ន សជ្ជតី វិមុត្តោ,
នាគោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តា”តិ។ –

ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **សុសុនាគា**តិ សុសូ នាគា, សុសុនាគភាវសម្បត្តិំ បត្តាតិ អត្ថោ។ តេ ឯវរូបេ អនុត្តរេន យោគ្គាចរិយេន ទមិតេ តរុណនាគេ ទស្សនាយ អាគតម្ហ ភគវាតិ។ សោបិ គន្ធា យថាឋានេយេវ អដ្ឋាសិ។

អថ ចតុត្ថោ វុត្តនយេនេវ អាគន្ធា អភាសិ។ តត្ថ **គតាសេ**តិ និព្ពានគមិកសរណគមនេន គតា។ សោបិ គន្ធា យថាឋានេយេវ អដ្ឋាសីតិ។ សត្តមំ។

៨. សកលិកសុត្តវណ្ណនា

៣៨. អដ្ឋមេ **មទ្ទកុច្ឆិស្មិ**ន្តិ ឯវំនាមកេ ឧយ្យានេ។ តញ្ហិ អជាតសត្តុម្ហិ កុច្ឆិគតេ តស្ស មាតរា – “អយំ មយ្ហំ កុច្ឆិគតោ គព្ភោ រញ្ញោ សត្តុ ភវិស្សតិ។ កឹ មេ ឥមិនា”តិ? គព្ភបាតនត្ថំ កុច្ឆិ មទ្ទាបិតា។ តស្មា “មទ្ទកុច្ឆី”តិ សង្ខំ គតំ។ មិគានំ បន អភយវាសត្ថាយ ទិន្នត្តា **មិគទាយោ**តិ វុច្ចតិ។

តេន ខោ បន សមយេនាតិ ឯត្ថ អយំ អនុបុព្ពិកថា – ទេវទត្តោ ហិ អជាតសត្តុំ និស្សាយ ធនុគ្គហេ ច ធនបាលកញ្ច បយោជេត្វាបិ តថាគតស្ស ជីវិតន្តរាយំ កាតុំ អសក្កោន្តោ “សហត្ថេនេវ មារេស្សាមី”តិ គិជ្ឈកូដបព្ពតំ អភិរុហិត្វា មហន្តំ កូដាគារប្បមាណំ សិលំ ឧក្ខិបិត្វា, “សមណោ គោតមោ ចុណ្ណវិចុណ្ណោ ហោតូ”តិ បវិជ្ឈិ។ មហាថាមវា កិរេស បញ្ចន្នំ ហត្ថីនំ ពលំ ធារេតិ។ អដ្ឋានំ ខោ បនេតំ, យំ ពុទ្ធានំ បរូបក្កមេន ជីវិតន្តរាយោ ភវេយ្យាតិ តំ តថាគតស្ស សរីរាភិមុខំ អាគច្ឆន្តំ អាកាសេ អញ្ញា សិលា ឧដ្ឋហិត្វា សម្បដិច្ឆិ។ ទ្វិន្នំ សិលានំ សម្បហារេន មហន្តោ បាសាណស្ស សកលិកា ឧដ្ឋហិត្វា ភគវតោ បិដ្ឋិបាទបរិយន្តំ អភិហនិ, បាទោ មហាផរសុនា បហតោ វិយ សមុគ្គតលោហិតេន លាខារសមក្ខិតោ វិយ អហោសិ។ ភគវា ឧទ្ធំ ឧល្លោកេត្វា ទេវទត្តំ ឯតទវោច – “ពហុ តយា មោឃបុរិស, អបុញ្ញំ បសុតំ, យោ ត្វំ បទុដ្ឋចិត្តោ វធកចិត្តោ តថាគតស្ស លោហិតំ ឧប្បាទេសី”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ ភគវតោ អផាសុ ជាតំ។ ភិក្ខូ ចិន្តយឹសុ – “អយំ វិហារោ ឧជ្ជង្គលោ វិសមោ, ពហូនំ ខត្តិយាទីនញ្ចេវ បព្ពជិតានញ្ច អនោកាសោ”តិ។ តេ តថាគតំ មញ្ចសិវិកាយ អាទាយ មទ្ទកុច្ឆិំ នយឹសុ។ តេន វុត្តំ – “តេន ខោ បន សមយេន ភគវតោ បាទោ សកលិកាយ ខតោ ហោតី”តិ។

ភុសាតិ ពលវតិយោ។ **សុទ**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **ទុក្ខ**ន្តិ សុខបដិក្ខេបោ។ **តិព្ពា**តិ ពហលា។ **ខរា**តិ ផរុសា។ **កដុកា**តិ តិខិណា។ **អសាតា**តិ អមធុរា។ ន តាសុ មនោ អប្បេតិ, ន តា មនំ អប្បាយន្តិ វឌ្ឍេន្តីតិ **អមនាបា។ សតោ សម្បជានោ**តិ វេទនាធិវាសនសតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ ហុត្វា។ **អវិហញ្ញមានោ**តិ អបីឡិយមានោ, សម្បរិវត្តសាយិតាយ វេទនានំ វសំ អគច្ឆន្តោ។

សីហសេយ្យន្តិ ឯត្ថ កាមភោគិសេយ្យា, បេតសេយ្យា, សីហសេយ្យា, តថាគតសេយ្យាតិ ចតស្សោ សេយ្យា។ តត្ថ “យេភុយ្យេន, ភិក្ខវេ, កាមភោគី សត្តា វាមេន បស្សេន សេន្តី”តិ អយំ កាមភោគិសេយ្យា។ តេសុ ហិ យេភុយ្យេន ទក្ខិណបស្សេន សយានោ នាម នត្ថិ។ “យេភុយ្យេន, ភិក្ខវេ, បេតា ឧត្តានា សេន្តី”តិ អយំ បេតសេយ្យា។ អប្បមំសលោហិតត្តា ហិ អដ្ឋិសង្ឃាដជដិតា ឯកេន បស្សេន សយិតុំ ន សក្កោន្តិ, ឧត្តានាវ សេន្តិ។ “យេភុយ្យេន, ភិក្ខវេ, សីហោ មិគរាជា នង្គុដ្ឋំ អន្តរសត្ថិម្ហិ អនុបក្ខិបិត្វា ទក្ខិណេន បស្សេន សេតី”តិ អយំ សីហសេយ្យា។ តេជុស្សទត្តា ហិ សីហោ មិគរាជា ទ្វេ បុរិមបាទេ ឯកស្មិំ, ‘បច្ឆិមបាទេ ឯកស្មិំ ឋានេ ឋបេត្វា នង្គុដ្ឋំ អន្តរសត្ថិម្ហិ បក្ខិបិត្វា បុរិមបាទបច្ឆិមបាទនង្គុដ្ឋានំ ឋិតោកាសំ សល្លក្ខេត្វា ទ្វិន្នំ បុរិមបាទានំ មត្ថកេ សីសំ ឋបេត្វា សយតិ, ទិវសម្បិ សយិត្វា បពុជ្ឈមានោ ន ឧត្រសន្តោ បពុជ្ឈតិ, សីសំ បន ឧក្ខិបិត្វា បុរិមបាទាទីនំ ឋិតោកាសំ សល្លក្ខេតិ’។ សចេ កិញ្ចិ ឋានំ វិជហិត្វា ឋិតំ ហោតិ, “នយិទំ តុយ្ហំ ជាតិយា, ន សូរភាវស្ស អនុរូប”ន្តិ អនត្តមនោ ហុត្វា តត្ថេវ សយតិ, ន គោចរាយ បក្កមតិ។ អវិជហិត្វា ឋិតេ បន “តុយ្ហំ ជាតិយា ច សូរភាវស្ស ច អនុរូបមិទ”ន្តិ ហដ្ឋតុដ្ឋោ ឧដ្ឋាយ សីហវិជម្ភិតំ វិជម្ភិត្វា កេសរភារំ វិធុនិត្វា តិក្ខត្តុំ សីហនាទំ នទិត្វា គោចរាយ បក្កមតិ។ ចតុត្ថជ្ឈានសេយ្យា បន “តថាគតសេយ្យា”តិ វុច្ចតិ។ តាសុ ឥធ សីហសេយ្យា អាគតា។ អយញ្ហិ តេជុស្សទឥរិយាបថត្តា ឧត្តមសេយ្យា នាម។

បាទេ បាទន្តិ ទក្ខិណបាទេ វាមបាទំ។ **អច្ចាធាយា**តិ អតិអាធាយ, ឦសកំ អតិក្កម្ម ឋបេត្វា ។ គោប្ផកេន ហិ គោប្ផកេ ជាណុនា វា ជាណុម្ហិ សង្ឃដ្ដិយមានេ អភិណ្ហំ វេទនា ឧប្បជ្ជតិ, ចិត្តំ ឯកគ្គំ ន ហោតិ, សេយ្យា អផាសុកា ហោតិ។ យថា ន សង្ឃដ្ដេតិ, ឯវំ អតិក្កម្ម ឋបិតេ វេទនា នុប្បជ្ជតិ, ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ, សេយ្យា ផាសុ ហោតិ។ តស្មា ឯវំ និបជ្ជិ។ **សតោ សម្បជានោ**តិ សយនបរិគ្គាហកសតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ។ “ឧដ្ឋានសញ្ញ”ន្តិ បនេត្ថ ន វុត្តំ, គិលានសេយ្យា ហេសា តថាគតស្ស។

សត្តសតាតិ ឥមស្មិំ សុត្តេ សត្តាបិ តា ទេវតា គិលានសេយ្យដ្ឋានំ អាគតា។ **ឧទានំ ឧទានេសី**តិ គិលានសេយ្យំ អាគតានំ ទោមនស្សេន ភវិតព្ពំ សិយា។ ឥមាសំ បន តថាគតស្ស វេទនាធិវាសនំ ទិស្វា, “អហោ ពុទ្ធានំ មហានុភាវតា! ឯវរូបាសុ នាម វេទនាសុ វត្តមានាសុ វិការមត្តម្បិ នត្ថិ, សិរិសយនេ អលង្ករិត្វា ឋបិត សុវណ្ណរូបកំ វិយ អនិញ្ជមានេន កាយេន និបន្នោ, ឥទានិស្ស អធិកតរំ មុខវណ្ណោ វិរោចតិ, អាភាសម្បន្នោ បុណ្ណចន្ទោ វិយ សម្បតិ វិកសិតំ វិយ ច អរវិន្ទំ អស្ស មុខំ សោភតិ, កាយេបិ វណ្ណាយតនំ ឥទានិ សុសម្មដ្ឋកញ្ចនំ វិយ វិប្បសីទតី”តិ ឧទានំ ឧទបាទិ។

នាគោ វត ភោតិ, ឯត្ថ **ភោ**តិ ធម្មាលបនំ។ ពលវន្តដ្ឋេន **នាគោ។ នាគវតា**តិ នាគភាវេន។ **សីហោ វតា**តិអាទីសុ អសន្តាសនដ្ឋេន **សីហោ**។ ព្យត្តបរិចយដ្ឋេន ការណាការណជាននេន វា **អាជានីយោ**។ អប្បដិសមដ្ឋេន **និសភោ**។ គវសតជេដ្ឋកោ ហិ ឧសភោ, គវសហស្សជេដ្ឋកោ វសភោ, គវសតសហស្សជេដ្ឋកោ និសភោតិ វុច្ចតិ។ ភគវា បន អប្បដិសមដ្ឋេន អាសភំ ឋានំ បដិជានាតិ។ តេនេវត្ថេន ឥធ “និសភោ”តិ វុត្តោ។ ធុរវាហដ្ឋេន **ធោរយ្ហោ**។ និព្ពិសេវនដ្ឋេន **ទន្តោ**។

បស្សាតិ អនិយមិតាណត្តិ។ **សមាធិ**ន្តិ អរហត្តផលសមាធិំ។ **សុវិមុត្ត**ន្តិ ផលវិមុត្តិយា សុវិមុត្តំ។ រាគានុគតំ បន ចិត្តំ អភិនតំ នាម ហោតិ, ទោសានុគតំ អបនតំ។ តទុភយបដិក្ខេបេន **ន ចាភិនតំ ន ចាបនត**ន្តិ អាហ។ **ន ច សសង្ខារនិគ្គយ្ហវារិតគត**ន្តិ ន សសង្ខារេន សប្បយោគេន កិលេសេ និគ្គហេត្វា វារិតវតំ, កិលេសានំ បន ឆិន្នត្តា វតំ ផលសមាធិនា សមាហិតន្តិ អត្ថោ។ **អតិក្កមិតព្ព**ន្តិ វិហេឋេតព្ពំ ឃដ្ដេតព្ពំ។ **អទស្សនា**តិ អញ្ញាណា។ អញ្ញាណី ហិ អន្ធពាលោវ ឯវរូបេ សត្ថរិ អបរជ្ឈេយ្យាតិ ទេវទត្តំ យក្ខយមានា វទន្តិ។

បញ្ចវេទាតិ ឥតិហាសបញ្ចមានំ វេទានំ ធារកា។ **សតំ សម**ន្តិ វស្សសតំ។ **តបស្សី**តិ តបនិស្សិតកា ហុត្វា។ **ចរ**ន្តិ ចរន្តា។ **ន សម្មាវិមុត្ត**ន្តិ សចេបិ ឯវរូបា ព្រាហ្មណា វស្សសតំ ចរន្តិ, ចិត្តញ្ច នេសំ សម្មា វិមុត្តំ ន ហោតិ។ **ហីនត្តរូបា ន បារំ គមា តេ**តិ ហីនត្តសភាវា តេ និព្ពានង្គមា ន ហោន្តិ។ “ហីនត្ថរូបា”តិបិ បាឋោ, ហីនត្ថជាតិកា បរិហីនត្ថាតិ អត្ថោ។ **តណ្ហាធិបន្នា**តិ តណ្ហាយ អជ្ឈោត្ថដា។ **វតសីលពទ្ធា**តិ អជវតកុក្កុរវតាទីហិ ច វតេហិ តាទិសេហេវ ច សីលេហិ ពទ្ធា។ **លូខំ តប**ន្តិ បញ្ចាតបតាបនំ កណ្ដកសេយ្យាទិកំ តបំ។ ឥទានិ សា ទេវតា សាសនស្ស និយ្យានិកភាវំ កថេន្តី **ន មានកាមស្សា**តិអាទិមាហ។ តំ វុត្តត្ថមេវាតិ។ អដ្ឋមំ។

៩. បឋមបជ្ជុន្នធីតុសុត្តវណ្ណនា

៣៩. នវមេ **បជ្ជុន្នស្ស ធីតា**តិ បជ្ជុន្នស្ស នាម វស្សវលាហកទេវរញ្ញោ ចាតុមហារាជិកស្ស ធីតា។ **អភិវន្ទេ**តិ ភគវា តុម្ហាកំ បាទេ វន្ទាមិ។ **ចក្ខុមតា**តិ បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមន្តេន តថាគតេន។ **ធម្មោ អនុពុទ្ធោ**តិ, “ឥទំ មយា បុព្ពេ បរេសំ សន្តិកេ កេវលំ សុតំយេវ អាសី”តិ វទតិ។ **សាហំ ទានី**តិ, សា អហំ ឥទានិ។ **សក្ខិ ជានាមី**តិ, បដិវេធវសេន បច្ចក្ខមេវ ជានាមិ។ **វិគរហន្តា**តិ, “ហីនក្ខរបទព្យញ្ជនោ”តិ វា “អនិយ្យានិកោ”តិ វា ឯវំ គរហន្តា។ **រោរុវ**ន្តិ, ទ្វេ រោរុវា – ធូមរោរុវោ ច ជាលរោរុវោ ច។ តត្ថ ធូមរោរុវោ វិសុំ ហោតិ, ជាលរោរុវោតិ បន អវីចិមហានិរយស្សេវេតំ នាមំ។ តត្ថ ហិ សត្តា អគ្គិម្ហិ ជលន្តេ ជលន្តេ បុនប្បុនំ រវំ រវន្តិ, តស្មា សោ “រោរុវោ”តិ វុច្ចតិ។ **ឃោរ**ន្តិ ទារុណំ។ **ខន្តិយា ឧបសមេន ឧបេតា**តិ វុច្ចិត្វា ខមាបេត្វា គហណខន្តិយា ច រាគាទិឧបសមេន ច ឧបេតាតិ។ នវមំ។

១០. ទុតិយបជ្ជុន្នធីតុសុត្តវណ្ណនា

៤០. ទសមេ **ធម្មញ្ចា**តិ ច សទ្ទេន សង្ឃញ្ច, ឥតិ តីណិ រតនានិ នមស្សមានា ឥធាគតាតិ វទតិ។ **អត្ថវតី**តិ, អត្ថវតិយោ។ **ពហុនាបិ ខោ ត**ន្តិ យំ ធម្មំ សា អភាសិ, តំ ធម្មំ ពហុនាបិ បរិយាយេន អហំ វិភជេយ្យំ។ **តាទិសោ ធម្មោ**តិ, តាទិសោ ហិ អយំ ភគវា ធម្មោ, តំសណ្ឋិតោ តប្បដិភាគោ ពហូហិ បរិយាយេហិ វិភជិតព្ពយុត្តកោតិ ទស្សេតិ។ **លបយិស្សាមី**តិ, កថយិស្សាមិ។ **យាវតា មេ មនសា បរិយត្ត**ន្តិ យត្តកំ មយា មនសា បរិយាបុដំ, តស្សត្ថំ ទិវសំ អវត្វា មធុបដលំ បីឡេន្តី វិយ មុហុត្តេនេវ សំខិត្តេន កថេស្សាមិ។ សេសំ ឧត្តានមេវាតិ។ ទសមំ។

៥. អាទិត្តវគ្គោ

១. អាទិត្តសុត្តវណ្ណនា

៤១. អាទិត្តវគ្គស្ស បឋមេ **ជរាយ មរណេន ចា**តិ ទេសនាសីសមេតំ, រាគាទីហិ បន ឯកាទសហិ អគ្គីហិ លោកោ អាទិត្តោវ។ **ទានេនា**តិ ទានចេតនាយ។ **ទិន្នំ ហោតិ សុនីហត**ន្តិ ទានបុញ្ញចេតនាហិ ទាយកស្សេវ ហោតិ យរសាមិកស្ស វិយ នីហតភណ្ឌកំ, តេនេតំ វុត្តំ។ **ចោរា ហរន្តី**តិ អទិន្នេ ភោគេ ចោរាបិ ហរន្តិ រាជានោបិ, អគ្គិបិ ឌហតិ, ឋបិតដ្ឋានេបិ នស្សន្តិ។ **អន្តេនា**តិ មរណេន។ **សរីរំ សបរិគ្គហ**ន្តិ សរីរញ្ចេវ ចោរាទីនំ វសេន អវិនដ្ឋភោគេ ច។ **សគ្គមុបេតី**តិ វេស្សន្តរមហារាជាទយោ វិយ សគ្គេ និព្ពត្តតីតិ។ បឋមំ។

២. កឹទទសុត្តវណ្ណនា

៤២. ទុតិយេ **អន្នទោ**តិ យស្មា អតិពលវាបិ ទ្វេ តីណិ ភត្តានិ អភុត្វា ឧដ្ឋាតុំ ន សក្កោតិ, ភុត្វា បន ទុព្ពលោបិ ហុត្វា ពលសម្បន្នោ ហោតិ, តស្មា “អន្នទោ ពលទោ”តិ អាហ។ **វត្ថទោ**តិ យស្មា សុរូបោបិ ទុច្ចោឡោ វា អចោឡោ វា វិរូបោ ហោតិ ឱហីឡិតោ ទុទ្ទសិកោ, វត្ថច្ឆន្នោ ទេវបុត្តោ វិយ សោភតិ , តស្មា “វត្ថទោ ហោតិ វណ្ណទោ”តិ អាហ។ **យានទោ**តិ ហត្ថិយានាទីនំ ទាយកោ។ តេសុ បន –

> “ន ហត្ថិយានំ សមណស្ស កប្បតិ,
> ន អស្សយានំ, ន រថេន យាតុំ;
> ឥទញ្ច យានំ សមណស្ស កប្បតិ,
> ឧបាហនា រក្ខតោ សីលខន្ធ”ន្តិ។

តស្មា ឆត្តុបាហនកត្តរយដ្ឋិមញ្ចបីឋានំ ទាយកោ, យោ ច មគ្គំ សោធេតិ, និស្សេណី ករោតិ, សេតុំ ករោតិ, នាវំ បដិយាទេតិ, សព្ពោបិ យានទោវ ហោតិ។ **សុខទោ ហោតី**តិ យានស្ស សុខាវហនតោ សុខទោ នាម ហោតិ។ **ចក្ខុទោ**តិ អន្ធការេ ចក្ខុមន្តានម្បិ រូបទស្សនាភាវតោ ទីបទោ ចក្ខុទោ នាម ហោតិ, អនុរុទ្ធត្ថេរោ វិយ ទិព្ពចក្ខុសម្បទម្បិ លភតិ។

សព្ពទទោ ហោតីតិ សព្ពេសំយេវ ពលាទីនំ ទាយកោ ហោតិ។ ទ្វេ តយោ គាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កិញ្ចិ អលទ្ធា អាគតស្សាបិ សីតលាយ បោក្ខរណិយា ន្ហាយិត្វា បតិស្សយំ បវិសិត្វា មុហុត្តំ មញ្ចេ និបជ្ជិត្វា ឧដ្ឋាយ និសិន្នស្ស ហិ កាយេ ពលំ អាហរិត្វា បក្ខិត្តំ វិយ ហោតិ។ ពហិ វិចរន្តស្ស ច កាយេ វណ្ណាយតនំ វាតាតបេហិ ឈាយតិ, បតិស្សយំ បវិសិត្វា ទ្វារំ បិធាយ មុហុត្តំ និបន្នស្ស ច វិសភាគសន្តតិ វូបសម្មតិ, សភាគសន្តតិ ឱក្កមតិ, វណ្ណាយតនំ អាហរិត្វា បក្ខិត្តំ វិយ ហោតិ។ ពហិ វិចរន្តស្ស បាទេ កណ្ដកោ វិជ្ឈតិ, ខាណុ បហរតិ, សរីសបាទិបរិស្សយោ ចេវ ចោរភយញ្ច ឧប្បជ្ជតិ, បតិស្សយំ បវិសិត្វា ទ្វារំ បិធាយ និបន្នស្ស សព្ពេតេ បរិស្សយា ន ហោន្តិ, ធម្មំ សជ្ឈាយន្តស្ស ធម្មបីតិសុខំ, កម្មដ្ឋានំ មនសិករោន្តស្ស ឧបសមសុខំ ឧប្បជ្ជតិ។ តថា ពហិ វិចរន្តស្ស ច សេទា មុច្ចន្តិ, អក្ខីនិ ផន្ទន្តិ, សេនាសនំ បវិសនក្ខណេ កូបេ ឱតិណ្ណោ វិយ ហោតិ, មញ្ចបីឋាទីនិ ន បញ្ញាយន្តិ។ មុហុត្តំ និសិន្នស្ស បន អក្ខិបសាទោ អាហរិត្វា បក្ខិត្តោ វិយ ហោតិ, ទ្វារវាតបានមញ្ចបីឋាទីនិ បញ្ញាយន្តិ។ តេន វុត្តំ – “សោ ច សព្ពទទោ ហោតិ, យោ ទទាតិ ឧបស្សយ”ន្តិ។

អមតំទទោ ច សោ ហោតីតិ បណីតភោជនស្ស បត្តំ បូរេន្តោ វិយ អមរណទានំ នាម ទេតិ។ **យោ ធម្មមនុសាសតី**តិ យោ ធម្មំ អនុសាសតិ, អដ្ឋកថំ កថេតិ, បាឡឹ វាចេតិ, បុច្ឆិតបញ្ហំ វិស្សជ្ជេតិ, កម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខតិ, ធម្មស្សវនំ ករោតិ, សព្ពោបេស ធម្មំ អនុសាសតិ នាម។ សព្ពទានានញ្ច ឥទំ ធម្មទានមេវ អគ្គន្តិ វេទិតព្ពំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “សព្ពទានំ ធម្មទានំ ជិនាតិ,
> សព្ពរសំ ធម្មរសោ ជិនាតិ;
> សព្ពរតឹ ធម្មរតិ ជិនាតិ,
> តណ្ហក្ខយោ សព្ពទុក្ខំ ជិនាតី”តិ។ (ធ. ប. ៣៥៤); ទុតិយំ;

៣. អន្ធសុត្តវណ្ណនា

៤៣. តតិយេ **អភិនន្ទន្តី**តិ បត្ថេន្តិ។ **ភជតី**តិ ឧបគច្ឆតិ, ចិត្តគហបតិសីវលិត្ថេរាទិកេ វិយ បច្ឆតោ អនុពន្ធតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឥធលោកេ បរលោកេ ច អន្ធទាយកមេវ អនុគច្ឆតិ, តស្មា។ សេសំ ឧត្តានមេវាតិ។ តតិយំ។

៤. ឯកមូលសុត្តវណ្ណនា

៤៤. ចតុត្ថេ **ឯកមូល**ន្តិ អវិជ្ជា តណ្ហាយ មូលំ, តណ្ហា អវិជ្ជាយ។ ឥធ បន តណ្ហា អធិប្បេតា។ ទ្វីហិ សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋីហិ អាវដ្ដតីតិ **ទ្វិរាវដ្ដា**។ សា ច រាគាទីហិ តីហិ មលេហិ **តិមលា**។ តត្រាស្សា មោហោ សហជាតកោដិយា មលំ ហោតិ, រាគទោសា ឧបនិស្សយកោដិយា។ បញ្ច បន កាមគុណា អស្សា បត្ថរណដ្ឋានា, តេសុ សា បត្ថរតីតិ **បញ្ចបត្ថរា**។ សា ច អបូរណីយដ្ឋេន **សមុទ្ទោ**។ អជ្ឈត្តិកពាហិរេសុ បនេសា ទ្វាទសាយតនេសុ អាវដ្ដតិ បរិវដ្ដតីតិ **ទ្វាទសាវដ្ដា**។ អបតិដ្ឋដ្ឋេន បន **បាតាលោ**តិ វុច្ចតីតិ។ ឯកមូលំ...បេ.... បាតាលំ, អតរិ ឥសិ, ឧត្តរិ សមតិក្កមីតិ អត្ថោ។ ចតុត្ថំ។

៥. អនោមសុត្តវណ្ណនា

៤៥. បញ្ចមេ **អនោមនាម**ន្តិ សព្ពគុណសមន្នាគតត្តា អវេកល្លនាមំ, បរិបូរនាមន្តិ អត្ថោ។ **និបុណត្ថទស្សិ**ន្តិ ភគវា សណ្ហសុខុមេ ខន្ធន្តរាទយោ អត្ថេ បស្សតីតិ និបុណត្ថទស្សី។ **បញ្ញាទទ**ន្តិ អន្វយបញ្ញាធិគមាយ បដិបទំ កថនវសេន បញ្ញាយ ទាយកំ។ **កាមាលយេ អសត្ត**ន្តិ បញ្ចកាមគុណាលយេ អលគ្គំ។ **គមមាន**ន្តិ ភគវា មហាពោធិមណ្ឌេយេវ អរិយមគ្គេន គតោ, ន ឥទានិ គច្ឆតិ, អតីតំ បន ឧបាទាយ ឥទំ វុត្តំ។ **មហេសិ**ន្តិ មហន្តានំ សីលក្ខន្ធាទីនំ ឯសិតារំ បរិយេសិតារន្តិ។ បញ្ចមំ។

៦. អច្ឆរាសុត្តវណ្ណនា

៤៦. ឆដ្ឋេ **អច្ឆរាគណសង្ឃុដ្ឋ**ន្តិ អយំ កិរ ទេវបុត្តោ សត្ថុសាសនេ បព្ពជិត្វា វត្តបដិបត្តឹ បូរយមានោ បញ្ចវស្សកាលេ បវារេត្វា ទ្វេមាតិកំ បគុណំ កត្វា កម្មាកម្មំ ឧគ្គហេត្វា ចិត្តរុចិតំ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហិត្វា សល្លហុកវុត្តិកោ អរញ្ញំ បវិសិត្វា យោ ភគវតា មជ្ឈិមយាមោ សយនស្ស កោដ្ឋាសោតិ អនុញ្ញាតោ។ តស្មិម្បិ សម្បត្តេ "បមាទស្ស ភាយាមី"តិ មញ្ចកំ ឧក្ខិបិត្វា រត្តិញ្ច ទិវា ច និរាហារោ កម្មដ្ឋានមេវ មនសាកាសិ។

អថស្ស អព្ភន្តរេ សត្ថកវាតា ឧប្បជ្ជិត្វា ជីវិតំ បរិយាទិយឹសុ។ សោ ធុរស្មឹយេវ កាលមកាសិ។ យោ ហិ កោចិ ភិក្ខុ ចង្កមេ ចង្កមមានោ វា អាលម្ពនត្ថម្ភំ និស្សាយ ឋិតោ វា ចង្កមកោដិយំ ចីវរំ សីសេ បបេត្វា និសិន្នោ វា និបន្នោ វា បរិសមជ្ឈេ អលង្កតធម្មាសនេ ធម្មំ ទេសេន្តោ វា កាលំ ករោតិ, សព្ពោ សោ ធុរស្មឹ កាលំ ករោតិ នាម។ ឥតិ អយំ ចង្កមនេ កាលំ កត្វា ឧបនិស្សយមន្ទតាយ អាសវក្ខយំ អប្បត្តោ តាវតឹសភវនេ មហាវិមានទ្វារេ និទ្ទាយិត្វា បពុជ្ឈន្តោ វិយ បដិសន្ធឹ អគ្គហេសិ។ តាវទេវស្ស សុវណ្ណតោរណំ វិយ តិគាវុតោ អត្តភាវោ និព្ពត្តិ។

អន្តោវិមានេ សហស្សមត្តា អច្ឆរា តំ ទិស្វា, "វិមានសាមិកោ ទេវបុត្តោ អាគតោ, រមយិស្សាម ន"ន្តិ តូរិយានិ គហេត្វា បរិវារយឹសុ។ ទេវបុត្តោ ន តាវ ចុតភាវំ ជានាតិ, បព្ពជិតសញ្ញីយេវ អច្ឆរា ឱលោកេត្វា វិហារចារិកំ អាគតំ មាតុគាមំ ទិស្វា លជ្ជី។ បំសុកូលិកោ វិយ ឧបរិ ឋិតំ ឃនទុកូលំ ឯកំសំ ករោន្តោ អំសកូដំ បដិច្ឆាទេត្វា ឥន្ទ្រិយានិ ឱក្ខិបិត្វា អធោមុខោ អដ្ឋាសិ។ តស្ស កាយវិការេនេវ តា ទេវតា "សមណទេវបុត្តោ អយ"ន្តិ ញត្វា ឯវមាហំសុ – "អយ្យ, ទេវបុត្ត, ទេវលោកោ នាមាយំ, ន សមណធម្មស្ស ករណោកាសោ, សម្បត្តិំ អនុភវនោកាសោ"តិ។ សោ តថេវ អដ្ឋាសិ។ ទេវតា "ន តាវាយំ សល្លក្ខេតី"តិ តូរិយានិ បគ្គណ្ហឹសុ។ សោ តថាបិ អនោលោកេន្តោវ អដ្ឋាសិ។

អថស្ស សព្ពកាយិកំ អាទាសំ បុរតោ ឋបយឹសុ។ សោ ឆាយំ ទិស្វា ចុតភាវំ ញត្វា, "ន មយា ឥមំ ឋានំ បត្ថេត្វា សមណធម្មោ កតោ, ឧត្តមត្ថំ អរហត្តំ បត្ថេត្វា កតោ"តិ សម្បត្តិយា វិប្បដិសារី អហោសិ, "សុវណ្ណបដំ បដិលភិស្សាមី"តិ តក្កយិត្វា យុទ្ធដ្ឋានំ ឱតិណ្ណមល្លោ មូលកមុដ្ឋឹ លភិត្វា វិយ។ សោ – "អយំ សគ្គសម្បត្តិ នាម សុលភា, ពុទ្ធានំ បាតុភាវោ ទុល្លភោ"តិ ចិន្តេត្វា វិមានំ អបវិសិត្វាវ អសម្ភិន្នេនេវ សីលេន អច្ឆរាសង្ឃបរិវុតោ ទសពលស្ស សន្តិកំ អាគម្ម អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ ឥមំ គាថំ អភាសិ។

តត្ថ **អច្ឆរាគណសង្ឃុដ្ឋន្តិ** អច្ឆរាគណេន គីតវាទិតសទ្ទេហិ សង្ឃោសិតំ។ **បិសាចគណសេវិតន្តិ** តមេវ អច្ឆរាគណំ បិសាចគណំ កត្វា វទតិ។ **វនន្តិ** នន្ទនវនំ សន្ធាយ វទតិ។ អយញ្ហិ និយាមចិត្តតាយ អត្តនោ គរុភាវេន ទេវគណំ “ទេវគណោ”តិ វត្តុំ ន រោចេតិ។ “បិសាចគណោ”តិ វទតិ។ នន្ទនវនញ្ច “នន្ទន”ន្តិ អវត្វា “មោហន”ន្តិ វទតិ ។ **កថំ យាត្រា ភវិស្សតីតិ** កថំ និក្ខមនំ ភវិស្សតិ, កថំ អតិក្កមោ ភវិស្សតិ, អរហត្តស្ស មេ បទដ្ឋានភូតំ វិបស្សនំ អាចិក្ខថ ភគវាតិ វទតិ។

អថ ភគវា “អតិសល្លិខតេវ អយំ ទេវបុត្តោ, កឹ នុ ខោ ឥទ”ន្តិ? អាវជ្ជេន្តោ អត្តនោ សាសនេ បព្ពជិតភាវំ ញត្វា – “អយំ អច្ចារទ្ធវីរិយតាយ កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តោ, អជ្ជាបិស្ស ចង្កមនស្មឹយេវ អត្តភាវោ អសម្ភិន្នេន សីលេន អាគតោ”តិ ចិន្តេសិ។ ពុទ្ធា ច អកតាភិនិវេសស្ស អាទិកម្មិកស្ស អកតបរិកម្មស្ស អន្តេវាសិនោ ចិត្តកាចោ ភិត្តិបរិកម្មំ វិយ – “សីលំ តាវ សោធេហិ, សមាធឹ ភាវេហិ, កម្មស្សកតបញ្ញំ ឧជុំ ករោហី”តិ បឋមំ បុព្ពភាគប្បដិបទំ អាចិក្ខន្តិ, ការកស្ស បន យុត្តបយុត្តស្ស អរហត្តមគ្គបទដ្ឋានភូតំ សណ្ហសុខុមំ សុញ្ញតាវិបស្សនំយេវ អាចិក្ខន្តិ, អយញ្ច ទេវបុត្តោ ការកោ អភិន្នសីលោ, ឯកោ មគ្គោ អស្ស អនាគតោតិ សុញ្ញតាវិបស្សនំ អាចិក្ខន្តោ **ឧជុកោ នាមា**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **ឧជុកោ**តិ កាយវង្កាទីនំ អភាវតោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ឧជុកោ នាម។ **អភយា នាម សា ទិសា**តិ និព្ពានំ សន្ធាយាហ។ តស្មឹ ហិ កិញ្ចិ ភយំ នត្ថិ, តំ វា បត្តស្ស ភយំ នត្ថីតិ “អភយា នាម សា ទិសា”តិ វុត្តំ។ **រថោ អកូជនោ**តិ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោវ អធិប្បេតោ។ យថា ហិ បាកតិករថោ អក្ខេ វា អនព្ភញ្ជិតេ អតិរេកេសុ វា មនុស្សេសុ អភិរុឡ្ហេសុ កូជតិ វិរវតិ, ន ឯវំ អរិយមគ្គោ។ សោ ហិ ឯកប្បហារេន ចតុរាសីតិយាបិ បាណសហស្សេសុ អភិរុហន្តេសុ ន កូជតិ ន វិរវតិ។ តស្មា “អកូជនោ”តិ វុត្តោ។ **ធម្មចក្កេហិ សំយុតោ**តិ កាយិកចេតសិកវីរិយសង្ខាតេហិ ធម្មចក្កេហិ សំយុត្តោ។

ហិរីតិ ឯត្ថ ហិរិគ្គហណេន ឱត្តប្បម្បិ គហិតមេវ ហោតិ។ **តស្ស អបាលម្ពោ**តិ យថា ពាហិរករថស្ស រថេ ឋិតានំ យោធានំ អបតនត្ថាយ ទារុមយំ អបាលម្ពនំ ហោតិ, ឯវំ ឥមស្ស មគ្គរថស្ស អជ្ឈត្តពហិទ្ធាសមុដ្ឋានំ ហិរោត្តប្បំ អបាលម្ពនំ។ **សត្យស្ស បរិវារណន្តិ** រថស្ស សីហចម្មាទិបរិវារោ វិយ ឥមស្សាបិ មគ្គរថស្ស សម្បយុត្តា សតិ បរិវារណំ។ **ធម្មន្តិ** លោកុត្តរមគ្គំ ។ **សម្មាទិដ្ឋិបុរេជវន្តិ** វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋិបុរេជវា អស្ស បុព្ពយាយិកាតិ សម្មាទិដ្ឋិបុរេជវោ, តំ សម្មាទិដ្ឋិបុរេជវំ។ យថា ហិ បឋមតរំ រាជបុរិសេហិ កាណកុណិអាទីនំនីហរណេន មគ្គេ សោធិតេ បច្ឆា រាជា និក្ខមតិ, ឯវមេវ វិបស្សនា សម្មាទិដ្ឋិយា អនិច្ចាទិវសេន ខន្ធាទីសុ សោធិតេសុ បច្ឆា ភូមិលទ្ធវដ្ដំ បរិជានមានា មគ្គសម្មាទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតិ។ តេន វុត្តំ “ធម្មាហំ សារថឹ ព្រូមិ, សម្មាទិដ្ឋិបុរេជវ”ន្តិ។

ឥតិ ភគវា ទេសនំ និដ្ឋាបេត្វា អវសានេ ចត្តារិ សច្ចានិ ទីបេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ទេវបុត្តោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ យថា ហិ រញ្ញោ ភោជនកាលេ អត្តនោ មុខប្បមាណេ កពឡេ ឧក្ខិត្តេ អង្កេ និសិន្នោ បុត្តោ អត្តនោ មុខប្បមាណេនេវ តតោ កពឡំ ករោតិ, ឯវមេវ ភគវតិ អរហត្តនិកូដេន ទេសនំ ទេសេន្តេបិ សត្តា អត្តនោ ឧបនិស្សយានុរូបេន សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណន្តិ។ អយម្បិ ទេវបុត្តោ សោតាបត្តិផលំ បត្វា ភគវន្តំ គន្ធាទីហិ បូជេត្វា បក្កាមីតិ។ ឆដ្ឋំ។

៧. វនរោបសុត្តវណ្ណនា

៤៧. សត្តមេ **ធម្មដ្ឋា សីលសម្បន្នា**តិ កេ ធម្មដ្ឋា, កេ សីលសម្បន្នាតិ បុច្ឆតិ។ ភគវា ឥមំ បញ្ហំ ថាវរវត្ថុនា ទីបេន្តោ **អារាមរោបា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អារាមរោបា**តិ បុប្ផារាមផលារាមរោបកា។ **វនរោបា**តិ សយំជាតេ អរោបិមវនេ សីមំ បរិក្ខិបិត្វា ចេតិយពោធិចង្កមនមណ្ឌបកុដិលេណរត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានំ ការកា ឆាយូបគេ រុក្ខេ រោបេត្វា ទទមានាបិ វនរោបាយេវ នាម។ **សេតុការកា**តិ វិសមេ សេតុំ ករោន្តិ, ឧទកេ នាវំ បដិយាទេន្តិ ។ **បបន្តិ** បានីយទានសាលំ។ **ឧទបានន្តិ** យំកិញ្ចិ បោក្ខរណីតឡាកាទឹ។ **ឧបស្សយន្តិ** វាសាគារំ។ “ឧបាសយ”ន្តិបិ បាឋោ។

សទា បុញ្ញំ បវឌ្ឍតីតិ ន អកុសលវិតក្កំ វា វិតក្កេន្តស្ស និទ្ទាយន្តស្ស វា បវឌ្ឍតិ។ យទា យទា បន អនុស្សរតិ, តទា តទា តស្ស វឌ្ឍតិ។ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ “សទា បុញ្ញំ បវឌ្ឍតី”តិ វុត្តំ។ **ធម្មដ្ឋា សីលសម្បន្នា**តិ តស្មឹ ធម្មេ ឋិតត្តា តេនេវ សីលេន សម្បន្នត្តា ធម្មដ្ឋា សីលសម្បន្នា។ អថ វា ឯវរូបានិ បុញ្ញានិ ករោន្តានំ ទស កុសលា ធម្មា បូរេន្តិ, តេសុ ឋិតត្តា ធម្មដ្ឋា។ តេនេវ ច សីលេន សម្បន្នត្តា សីលសម្បន្នាតិ។ សត្តមំ។

៨. ជេតវនសុត្តវណ្ណនា

៤៨. អដ្ឋមេ **ឥទំ ហិ តំ ជេតវនន្តិ** អនាថបិណ្ឌិកោ ទេវបុត្តោ ជេតវនស្ស ថេរ ពុទ្ធាទីនញ្ច វណ្ណភណនត្ថំ អាគតោ ឯវមាហ។ **ឥសិសង្ឃនិសេវិតន្តិ** ភិក្ខុសង្ឃនិសេវិតំ។

ឯវំ បឋមគាថាយ ជេតវនស្ស វណ្ណំ កថេត្វា ឥទានិ អរិយមគ្គស្ស កថេន្តោ **កម្មំ វិជ្ជា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កម្មន្តិ** មគ្គចេតនា។ **វិជ្ជា**តិ មគ្គបញ្ញា។ **ធម្មោ**តិ សមាធិបក្ខិកា ធម្មា។ **សីលំ ជីវិតមុត្តមន្តិ** សីលេ បតិដ្ឋិតស្ស ជីវិតំ ឧត្តមន្តិ ទស្សេតិ។ អថ វា **វិជ្ជា**តិ ទិដ្ឋិសង្កប្បា។ **ធម្មោ**តិ វាយាមសតិសមាធយោ។ **សីលន្តិ** វាចាកម្មន្តាជីវា។ **ជីវិតមុត្តមន្តិ** ឯតស្មិំ សីលេ ឋិតស្ស ជីវិតំ នាម ឧត្តមំ។ **ឯតេន មច្ចា សុជ្ឈន្តី**តិ ឯតេន អដ្ឋង្គិកមគ្គេន សត្តា វិសុជ្ឈន្តិ។

តស្មាតិ យស្មា មគ្គេន សុជ្ឈន្តិ, ន គោត្តធនេហិ, តស្មា។ **យោនិសោ វិចិនេ ធម្មន្តិ** ឧបាយេន សមាធិបក្ខិយធម្មំ វិចិនេយ្យ។ **ឯវំ តត្ថ វិសុជ្ឈតី**តិ ឯវំ តស្មិំ អរិយមគ្គេ វិសុជ្ឈតិ។ អថ វា **យោនិសោ វិចិនេ ធម្មន្តិ** ឧបាយេន បញ្ចក្ខន្ធធម្មំ វិចិនេយ្យ។ **ឯវំ តត្ថ វិសុជ្ឈតី**តិ ឯវំ តេសុ ចតូសុ សច្ចេសុ វិសុជ្ឈតិ។

ឥទានិ សារិបុត្តត្ថេរស្ស វណ្ណំ កថេន្តោ **សារិបុត្តោវា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សារិបុត្តោវា**តិ អវធារណវចនំ, ឯតេហិ បញ្ញាទីហិ សារិបុត្តោវ សេយ្យោតិ វទតិ។ **ឧបសមេនា**តិ កិលេសឧបសមេន ។ **បារំ គតោ**តិ និព្ពានំ គតោ។ យោ កោចិ និព្ពានំ បត្តោ ភិក្ខុ, សោ **ឯតាវបរមោ សិយា,** ន ថេរេន ឧត្តរិតរោ នាម អត្ថីតិ វទតិ។ សេសំ ឧត្តានមេវាតិ។ អដ្ឋមំ។

៩. មច្ឆរិសុត្តវណ្ណនា

៤៩. នវមេ **មច្ឆរិនោ**តិ មច្ឆេរេន សមន្នាគតា។ ឯកច្ចោ ហិ អត្តនោ វសនដ្ឋានេ ភិក្ខុំ ហត្ថំ បសារេត្វាបិ ន វន្ទតិ, អញ្ញត្ថ គតោ វិហារំ បវិសិត្វា សក្កច្ចំ វន្ទិត្វា មធុរបដិសន្ថារំ ករោតិ – “ភន្តេ, អម្ហាកំ វសនដ្ឋានំ នាគច្ឆថ, សម្បន្នោ បទេសោ, បដិពលា មយំ អយ្យានំ យាគុភត្តាទីហិ ឧបដ្ឋានំ កាតុ”ន្តិ។ ភិក្ខូ “សទ្ធោ អយំ ឧបាសកោ”តិ យាគុភត្តាទីហិ សង្គណ្ហន្តិ។ អថេកោ ថេរោ តស្ស គាមំ គន្ត្វា បិណ្ឌាយ ចរតិ។ សោ តំ ទិស្វា អញ្ញេន វា គច្ឆតិ, ឃរំ វា បវិសតិ។ សចេបិ សម្មុខីភាវំ អាគច្ឆតិ, ហត្ថេន វន្ទិត្វា – “អយ្យស្ស ភិក្ខំ ទេថ, អហំ ឯកេន កម្មេន គច្ឆាមី”តិ បក្កមតិ។ ថេរោ សកលគាមំ ចរិត្វា តុច្ឆបត្តោវ និក្ខមតិ។ ឥទំ តាវ មុទុមច្ឆរិយំ នាម, យេន សមន្នាគតោ អទាយកោបិ ទាយកោ វិយ បញ្ញាយតិ។ ឥធ បន ថទ្ធមច្ឆរិយំ អធិប្បេតំ, យេន សមន្នាគតោ ភិក្ខូសុ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋេសុ, “ថេរា ឋិតា”តិ វុត្តេ, “កឹ មយ្ហំ បាទា រុជ្ជន្តី”តិអាទីនិ វត្វា សិលាថម្ភោ វិយ ខាណុកោ វិយ ច ថទ្ធោ ហុត្វា តិដ្ឋតិ, សាមីចិម្បិ ន ករោតិ។ **កទរិយា**តិ ឥទំ មច្ឆរិនោតិ បទស្សេវ វេវចនំ។ មុទុកម្បិ ហិ មច្ឆរិយំ “មច្ឆរិយ”ន្តេវ វុច្ចតិ, ថទ្ធំ បន កទរិយំ នាម។ **បរិភាសកា**តិ ភិក្ខូ ឃរទ្វារេ ឋិតេ ទិស្វា, “កឹ តុម្ហេ កសិត្វា អាគតា, វបិត្វា, លាយិត្វា? មយំ អត្តនោបិ ន លភាម, កុតោ តុម្ហាកំ, សីឃំ និក្ខមថា”តិអាទីហិ សំតជ្ជកា។ **អន្តរាយករា**តិ ទាយកស្ស សគ្គន្តរាយោ, បដិគ្គាហកានំ លាភន្តរាយោ, អត្តនោ ឧបឃាតោតិ ឥមេសំ អន្តរាយានំ ការកា។

សម្បរាយោតិ បរលោកោ។ **រតី**តិ បញ្ចកាមគុណរតិ។ **ខិឌ្ឌា**តិ កាយិកខិឌ្ឌាទិកា តិវិធា ខិឌ្ឌា។ **ទិដ្ឋេ ធម្មេស វិបាកោ**តិ តស្មិំ និព្ពត្តភវនេ ទិដ្ឋេ ធម្មេ ឯស វិបាកោ។ **សម្បរាយេ ច ទុគ្គតី**តិ “យមលោកំ ឧបបជ្ជរេ”តិ វុត្តេ សម្បរាយេ ច ទុគ្គតិ។

វទញ្ញូតិ ភិក្ខូ ឃរទ្វារេ ឋិតា កិញ្ចាបិ តុណ្ហីវ ហោន្តិ, អត្ថតោ បន – “ភិក្ខំ ទេថា”តិ វទន្តិ នាម។ តត្រ យេ “មយំ បចាម, ឥមេ បន ន បចន្តិ, បចមានេ បត្វា អលភន្តា កុហឹ លភិស្សន្តី”តិ? ទេយ្យធម្មំ សំវិភជន្តិ, តេ វទញ្ញូ នាម។ **បកាសន្តី**តិ វិមានប្បភាយ ជោតន្តិ។ **បរសម្ភតេសូ**តិ បរេហិ សម្បិណ្ឌិតេសុ។ **សម្បរាយេ ច សុគ្គតី**តិ, “ឯតេ សគ្គា”តិ ឯវំ វុត្តសម្បរាយេ សុគតិ។ ឧភិន្នម្បិ វា ឯតេសំ តតោ ចវិត្វា បុន សម្បរាយេបិ ទុគ្គតិ សុគតិយេវ ហោតីតិ។ នវមំ។

១០. ឃដីការសុត្តវណ្ណនា

៥០. ទសមេ **ឧបបន្នាសេ**តិ និព្ពត្តិវសេន ឧបគតា។ **វិមុត្តា**តិ អវិហាព្រហ្មលោកស្មិំ ឧបបត្តិសមនន្តរមេវ អរហត្តផលវិមុត្តិយា វិមុត្តា។ **មានុសំ ទេហន្តិ** ឥធ បញ្ចោរម្ភាគិយសំយោជនានិ ឯវំ វុត្តានិ។ **ទិព្ពយោគន្តិ** បញ្ចុទ្ធម្ភាគិយសំយោជនានិ។ **ឧបច្ចគុន្តិ** អតិក្កមឹសុ។ **ឧបកោ**តិអាទីនិ តេសំ ថេរានំ នាមានិ។ **កុសលី ភាសសី តេសន្តិ**, “កុសល”ន្តិ ឥទំ វចនំ ឥមស្ស អត្ថីតិ **កុសលី,** តេសំ ថេរានំ ត្វំ កុសលំ អនវជ្ជំ ភាសសិ, ថោមេសិ

បសំសសិ , បណ្ឌិតោសិ ទេវបុត្តាតិ វទតិ។ **តំ តេ ធម្មំ ឥធញ្ញាយា**តិ តេ ថេរា តំ ធម្មំ ឥធ តុម្ហាកំ សាសនេ ជានិត្វា។ **តម្ពីវន្តិ** តម្ពីវត្ថុំ។ **ព្រហ្មចារី និរាមិសោ**តិ និរាមិសព្រហ្មចារី នាម អនាគាមី, អនាគាមី អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **អហុវា**តិ អហោសិ។ **សគាមេយ្យោ**តិ ឯកគាមវាសី។ បរិយោសានគាថា សង្គីតិការេហិ ឋបិតាតិ។ ទសមំ។

អាទិត្តវគ្គោ បញ្ចមោ។

៦. ជរាវគ្គោ

១. ជរាសុត្តវណ្ណនា

៥១. ជរាវគ្គស្ស បឋមេ **សាធូ**តិ លទ្ធកំ ភទ្ទកំ។ **សីលំ យាវ ជរា**តិ ឥមិនា ឥទំ ទស្សេតិ – យថា មុត្តាមណិវត្ថាទីនិ អាភរណានិ តរុណកាលេយេវ សោភន្តិ, ជរាជិណ្ណកាលេ តានិ ធារេន្តោ “អយំ អជ្ជាបិ ពាលភាវំ បត្ថេតិ, ឧម្មត្តកោ មញ្ញេ”តិ វត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ , ន ឯវំ សីលំ។ សីលញ្ហិ និច្ចកាលំ សោភតិ។ ពាលកាលេបិ ហិ សីលំ រក្ខន្តំ “កឹ ឥមស្ស សីលេនា”តិ? វត្តារោ នត្ថិ។ មជ្ឈិមកាលេបិ មហល្លកកាលេបីតិ។

សទ្ធា សាធុ បតិដ្ឋិតាតិ ហត្ថាឡវកចិត្តគហបតិអាទីនំ វិយ មគ្គេន អាគតា បតិដ្ឋិតសទ្ធា នាម សាធុ។ **បញ្ញា នរានំ រតន**ន្តិ ឯត្ថ ចិត្តីកតដ្ឋាទីហិ រតនំ វេទិតព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ –

> “យទិ ចិត្តីកតន្តិ រតនំ, ននុ ភគវា ចិត្តីកតោ បុរិសសីហោ, យេ ច លោកេ ចិត្តីកតា, តេសំ ចិត្តីកតោ ភគវា។ យទិ រតិករន្តិ រតនំ, ននុ ភគវា រតិករោ បុរិសសីហោ, តស្ស វចនេន ចរន្តា ឈានរតិសុខេន អភិរមន្តិ។ យទិ អតុល្យន្តិ រតនំ, ននុ ភគវា អតុលោ បុរិសសីហោ។ ន ហិ សក្កា តុលេតុំ គុណេហិ គុណបារមី គតោ។ យទិ ទុល្លភន្តិ រតនំ, ននុ ភគវា ទុល្លភោ បុរិសសីហោ។ យទិ អនោមសត្តបរិភោគន្តិ រតនំ, ននុ ភគវា អនោមោ សីលេន សមាធិនា បញ្ញាយ វិមុត្តិយា វិមុត្តិញាណទស្សនេនា”តិ។

ឥធ បន ទុល្លភបាតុភាវដ្ឋេន បញ្ញា “រតន”ន្តិ វុត្តំ។ **បុញ្ញ**ន្តិ បុញ្ញចេតនា, សា ហិ អរូបត្តា បរិហរិតុំ ន សក្កាតិ។ បឋមំ។

២. អជរសាសុត្តវណ្ណនា

៥២. ទុតិយេ **អជរសា**តិ អជីរណេន, អវិបត្តិយាតិ អត្ថោ។ សីលញ្ហិ អវិបន្នមេវ សាធុ ហោតិ, វិបន្នសីលំ អាចរិយុបជ្ឈាយាទយោបិ ន សង្គណ្ហន្តិ, គតគតដ្ឋានេ និទ្ធមិតព្ពោវ ហោតីតិ។ ទុតិយំ។

៣. មិត្តសុត្តវណ្ណនា

៥៣. តតិយេ **សត្ថោ**តិ សទ្ធិចរោ, ជង្ឃសត្ថោ វា សកដសត្ថោ វា។ **មិត្ត**ន្តិ រោគេ ឧប្បន្នេ បាដង្កិយា វា អញ្ញេន វា យានេន ហរិត្វា ខេមន្តសម្បាបនេន មិត្តំ។ **សកេ ឃរេ**តិ អត្តនោ គេហេ ។ តថារូបេ រោគេ ជាតេ បុត្តភរិយាទយោ ជិគុច្ឆន្តិ, មាតា បន អសុចិម្បិ ចន្ទនំ វិយ មញ្ញតិ។ តស្មា សា សកេ ឃរេ មិត្តំ។ **សហាយោ អត្ថជាតស្សា**តិ ឧប្បន្នកិច្ចស្ស យោ តំ កិច្ចំ វហតិ និត្ថរតិ, សោ កិច្ចេសុ សហ អយនភាវេន សហាយោ មិត្តំ, សុរាបានាទិសហាយា បន ន មិត្តា។ **សម្បរាយិក**ន្តិ សម្បរាយហិតំ។ តតិយំ។

៤. វត្ថុសុត្តវណ្ណនា

៥៤. ចតុត្ថេ **បុត្តា វត្ថូ**តិ មហល្លកកាលេ បដិជគ្គនដ្ឋេន បុត្តា បតិដ្ឋា។ **បរមោ**តិ អញ្ញេសំ អកថេតព្ពស្សបិ គុយ្ហស្ស កថេតព្ពយុត្តតាយ ភរិយា បរមោ សខា នាម។ ចតុត្ថំ។

៥-៧. បឋមជនសុត្តាទិវណ្ណនា

៥៥. បញ្ចមេ **វិធាវតី**តិ បរសមុទ្ទាទិគមនវសេន ឥតោ ចិតោ ច វិធាវតិ។ បញ្ចមំ។

៥៦. ឆដ្ឋេ **ទុក្ខា**តិ វដ្ដទុក្ខតោ។ ឆដ្ឋំ។

៥៧. សត្តមេ **បរាយណ**ន្តិ និប្ផត្តិ អវស្សយោ។ សត្តមំ។

៨. ឧប្បថសុត្តវណ្ណនា

៥៨. អដ្ឋមេ **រាគោ ឧប្បថោ**តិ សុគតិញ្ច និព្ពានញ្ច គច្ឆន្តស្ស អមគ្គោ។ **រត្តិន្ទិវក្ខយោ**តិ រត្តិទិវេហិ, រត្តិទិវេសុ វា ខីយតិ។ **ឥត្ថី មល**ន្តិ សេសំ ពាហិរមលំ ភស្មខារាទីហិ ធោវិត្វា សក្កា សោធេតុំ, មាតុគាមមលេន ទុដ្ឋោ បន ន សក្កា សុទ្ធោ នាម កាតុន្តិ ឥត្ថី “មល”ន្តិ វុត្តា។ **ឯត្ថា**តិ ឯត្ថ ឥត្ថិយំ បជា សជ្ជតិ។ **តបោ**តិ ឥន្ទ្រិយសំវរធុតង្គគុណវីរិយទុក្ករការិកានំ នាមំ, ឥធ បន បបេត្វា ទុក្ករការិកំ សព្ពាបិ កិលេសសន្តាបិកា បដិបទា វដ្ដតិ។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ មេថុនវិរតិ។ អដ្ឋមំ។

៩. ទុតិយសុត្តវណ្ណនា

៥៩. នវមេ **កិស្ស ចាភិរតោ**តិ កិស្មឹ អភិរតោ។ **ទុតិយា**តិ សុគតិញ្ចេវ និព្ពានញ្ច គច្ឆន្តស្ស ទុតិយិកា។ **បញ្ញា ចេនំ បសាសតី**តិ បញ្ញា ឯតំ បុរិសំ “ឥទំ ករោហិ, ឥទំ មាករី”តិ អនុសាសតិ។ នវមំ។

១០. កវិសុត្តវណ្ណនា

៦០. ទសមេ **ឆន្ទោ និទាន**ន្តិ គាយត្តិអាទិកោ ឆន្ទោ គាថានំ និទានំ។ បុព្ពបដ្ឋាបនគាថា អារភន្តោ ហិ “កតរច្ឆន្ទេន ហោតូ”តិ អារភតិ ។ **វិយញ្ជន**ន្តិ ជននំ។ អក្ខរំ ហិ បទំ ជនេតិ, បទំ គាថំ ជនេតិ, គាថា អត្ថំ បកាសេតីតិ។ **នាមសន្និស្សិតា**តិ សមុទ្ទាទិបណ្ណត្តិនិស្សិតា។ គាថា អារភន្តោ ហិ សមុទ្ទំ វា បថវឹ វា យំ កិញ្ចិ នាមំ និស្សយិត្វាវ អារភតិ។ **អាសយោ**តិ បតិដ្ឋា។ កវិតោ ហិ គាថា បវត្តន្តិ។ សោ តាសំ បតិដ្ឋា ហោតីតិ។ ទសមំ។

ជរាវគ្គោ ឆដ្ឋោ។

៧. អទ្ធវគ្គោ

១. នាមសុត្តវណ្ណនា

៦១. អទ្ធវគ្គស្ស បឋមេ **នាមំ សព្ពំ អទ្ធភវី**តិ នាមំ សព្ពំ អភិភវតិ អនុបតតិ។ ឱបបាតិកេន វា ហិ កិត្តិមេន វា នាមេន មុត្តោ សត្តោ វា សង្ខារោ វា នត្ថិ។ យស្សបិ ហិ រុក្ខស្ស វា បាសាណស្ស វា “ឥទំ នាម នាម”ន្តិ ន ជានន្តិ, អនាមកោត្វេវ តស្ស នាមំ ហោតិ។ បឋមំ។

២-៣. ចិត្តសុត្តាទិវណ្ណនា

៦២. ទុតិយេ **សព្ពេវ វសមន្វគូ**តិ យេ ចិត្តស្ស វសំ គច្ឆន្តិ, តេសំយេវ អនវសេសបរិយាទានមេតំ។ ទុតិយំ។

៦៣. តតិយេបិ ឯសេវ នយោ។ តតិយំ។

៤-៥. សំយោជនសុត្តាទិវណ្ណនា

៦៤. ចតុត្ថេ **កឹ សុ សំយោជនោ**តិ កឹ សំយោជនោ កឹ ពន្ធនោ? **វិចារណ**ន្តិ វិចរណា បាទានិ។ ពហុវចនេ ឯកវចនំ កតំ។ **វិតក្កស្ស វិចារណ**ន្តិ វិតក្កោ តស្ស បាទា។ ចតុត្ថំ។

៦៥. បញ្ចមេបិ ឯសេវ នយោ។ បញ្ចមំ។

៦. អត្តហតសុត្តវណ្ណនា

៦៦. ឆដ្ឋេ **កេនស្សុព្ភាហតោ**តិ កេន អព្ភាហតោ។ សុ-ការោ និបាតមត្តំ។ **ឥច្ឆាធូបាយិតោ**តិ ឥច្ឆាយ អាទិត្តោ។ ឆដ្ឋំ។

៧-៩. ឧឌ្ឌិតសុត្តាទិវណ្ណនា

៦៧. សត្តមេ **តណ្ហាយ ឧឌ្ឌិតោ**តិ តណ្ហាយ ឧល្លង្ឃិតោ។ ចក្ខុញ្ហិ តណ្ហារជ្ជុនា អាវុនិត្វា រូបនាគទន្តេ ឧឌ្ឌិតំ, សោតាទីនិ សទ្ទាទីសូតិ តណ្ហាយ ឧឌ្ឌិតោ លោកោ។ **មច្ចុនា បិហិតោ**តិ អនន្តរេ អត្តភាវេ កតំ កម្មំ ន ទូរំ ឯកចិត្តន្តរំ, ពលវតិយា បន មារណន្តិកវេទនាយ បព្ពតេន វិយ ឱត្ថដត្តា សត្តា តំ ន ពុជ្ឈន្តីតិ "មច្ចុនា បិហិតោ លោកោ"តិ វុត្តំ។ សត្តមំ។

៦៨. អដ្ឋមេ ស្វេវ បញ្ហោ ទេវតាយ ហេដ្ឋុបរិយាយវសេន បុច្ឆិតោ។ អដ្ឋមំ។

៦៩. នវមេ សព្ពំ ឧត្តានមេវ។ នវមំ។

១០. លោកសុត្តវណ្ណនា

៧០. ទសមេ **កិស្មិំ លោកោ សមុប្បន្នោ**តិ កិស្មិំ ឧប្បន្នេ លោកោ ឧប្បន្នោតិ បុច្ឆតិ។ **ឆសូ**តិ ឆសុ អជ្ឈត្តិកេសុ អាយតនេសុ ឧប្បន្នេសុ ឧប្បន្នោតិ វុច្ចតិ។ **ឆសុ កុព្ពតី**តិ តេសុយេវ ឆសុ សន្ថវំ ករោតិ។ **ឧបាទាយា**តិ តានិយេវ ច ឧបាទាយ អាគម្ម បដិច្ច បវត្តតិ។ **វិហញ្ញតី**តិ តេសុយេវ ឆសុ វិហញ្ញតិ បីឡិយតិ។ ឥតិ អជ្ឈត្តិកាយតនវសេន អយំ បញ្ហោ អាគតោ, អជ្ឈត្តិកពាហិរានំ បន វសេន អាហរិតុំ វដ្ដតិ។ ឆសុ ហិ អជ្ឈត្តិកាយតនេសុ ឧប្បន្នេសុ អយំ ឧប្បន្នោ នាម ហោតិ, ឆសុ ពាហិរេសុ សន្ថវំ ករោតិ, ឆន្នំ អជ្ឈត្តិកានំ ឧបាទាយ ឆសុ ពាហិរេសុ វិហញ្ញតីតិ។ ទសមំ។

អទ្ធវគ្គោ សត្តមោ។

៨. ឆេត្វាវគ្គោ

១. ឆេត្វាសុត្តវណ្ណនា

៧១. ឆេត្វាវគ្គស្ស បឋមេ **ឆេត្វា**តិ វធិត្វា។ **សុខំ សេតី**តិ កោធបរិឡាហេន អបរិទយ្ហមានត្តា សុខំ សយតិ។ **ន សោចតី**តិ កោធវិនាសេន វិនដ្ឋទោមនស្សត្តា ន សោចតិ។ **វិសមូលស្សា**តិ ទុក្ខវិបាកស្ស ។ **មធុរគ្គស្សា**តិ កុទ្ធស្ស បដិកុជ្ឈិត្វា, អក្កុដ្ឋស្ស បច្ចក្កោសិត្វា, បហដស្ស ច បដិបហរិត្វា សុខំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ សន្ធាយ មធុរគ្គោតិ វុត្តោ។ ឥមស្មិំ ហិ ឋានេ បរិយោសានំ អគ្គន្តិ វុត្តំ។ **អរិយា**តិ ពុទ្ធាទយោ។ បឋមំ។

២. រថសុត្តវណ្ណនា

៧២. ទុតិយេ បញ្ញាយតិ ឯតេនាតិ **បញ្ញាណំ។ ធជោ រថស្សា**តិ មហន្តស្មិំ ហិ សង្គាមសីសេ ទូរតោវ ធជំ ទិស្វា "អសុករញ្ញោ នាម អយំ រថោ"តិ រថោ បាកដោ ហោតិ។ តេន វុត្តំ "ធជោ រថស្ស បញ្ញាណ"ន្តិ។ **អគ្គិ**បិ ទូរតោវ ធូមេន បញ្ញាយតិ។ ចោឡរដ្ឋំ បណ្ឌុរដ្ឋន្តិ ឯវំ **រដ្ឋ**ម្បិ រញ្ញា បញ្ញាយតិ។ ចក្កវត្តិរញ្ញោ ធីតាបិ បន **ឥត្ថី** "អសុកស្ស នាម ភរិយា"តិ ភត្តារំ បត្វាវ បញ្ញាយតិ។ តស្មា **ធូមោ បញ្ញាណមគ្គិនោ**តិអាទិ វុត្តំ។ ទុតិយំ។

៣. វិត្តសុត្តវណ្ណនា

៧៣. តតិយេ **សទ្ធីធ វិត្ត**ន្តិ យស្មា សទ្ធោ សទ្ធាយ មុត្តមណិអាទីនិបិ វិត្តានិ លភតិ, តិស្សោបិ កុលសម្បទា, ឆ កាមសគ្គានិ, នវ ព្រហ្មលោកេ បត្វា បរិយោសានេ អមតមហានិព្ពានទស្សនម្បិ លភតិ, តស្មា មណិមុត្តាទីហិ វិត្តេហិ សទ្ធាវិត្តមេវ សេដ្ឋំ។ **ធម្មោ**តិ ទសកុសលកម្មបថោ។ **សុខមាវហតី**តិ សព្ពម្បិ សាសវានាសវំ អសំកិលិដ្ឋសុខំ អាវហតិ។ **សាទុតរ**ន្តិ លោកស្មិំ លោណម្ពិលាទីនំ សព្ពរសានំ សច្ចមេវ មធុរតរំ។ សច្ចស្មិំ ហិ ឋិតា សីឃវេគំ នទិម្បិ និវត្តេន្តិ, វិសម្បិ និម្មទ្ទេន្តិ, អគ្គិម្បិ បដិពាហន្តិ, ទេវម្បិ វស្សាបេន្តិ, តស្មា តំ សព្ពរសានំ មធុរតរន្តិ វុត្តំ។ **បញ្ញាជីវិំ ជីវិតមាហុ សេដ្ឋ**ន្តិ យោ បញ្ញាជីវី គហដ្ឋោ សមានោ បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាយ សលាកភត្តាទីនិ បដ្ឋបេត្វា បញ្ញាយ ជីវតិ, បព្ពជិតោ វា បន ធម្មេន ឧប្បន្នេ បច្ចយេ "ឥទមត្ថ"ន្តិ បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ជន្តោ កម្មដ្ឋានំ អាទាយ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរិយផលាធិគមវសេន បញ្ញាយ ជីវតិ, តំ បញ្ញាជីវិំ បុគ្គលំ សេដ្ឋំ ជីវិតំ ជីវតីតិ អាហុ។ តតិយំ។

៤. វុដ្ឋិសុត្តវណ្ណនា

៧៤. ចតុត្ថេ **ពីជន្តិ** ឧប្បតន្តានំ សត្តវិធំ ធញ្ញពីជំ សេដ្ឋំ។ តស្មិញ្ហិ ឧគ្គតេ ជនបទោ ខេមោ ហោតិ សុភិក្ខោ។ **និបតតន្តិ** និបតន្តានំ មេឃវុដ្ឋិ សេដ្ឋា។ មេឃវុដ្ឋិយញ្ហិ សតិ វិវិធានិ សស្សានិ ឧប្បជ្ជន្តិ, ជនបទា ផីតា ហោន្តិ ខេមា សុភិក្ខា។ **បវជមានានន្តិ** ជង្គមានំ បទសា ចរមានានំ គាវោ សេដ្ឋា។ តា និស្សាយ ហិ សត្តា បញ្ច គោរសេ បរិភុញ្ជមានា សុខំ វិហរន្តិ។ **បវទតន្តិ** រាជកុលមជ្ឈាទីសុ វទន្តានំ បុត្តោ វរោ។ សោ ហិ មាតាបិតូនំ អនត្ថាវហំ ន វទតិ។

វិជ្ជា ឧប្បតតំ សេដ្ឋាតិ បុរិមបញ្ហេ កិរ សុត្វា សមីបេ ឋិតា ឯកា ទេវតា “ទេវតេ, កស្មា ត្វំ ឯតំ បញ្ហំ ទសពលំ បុច្ឆសិ? អហំ តេ កថេស្សាមី”តិ អត្តនោ ខន្តិយា លទ្ធិយា បញ្ហំ កថេសិ។ អថ នំ ឥតរា ទេវតា អាហ – “យាវ បធំសី វទេសិ ទេវតេ យាវ បគព្ភា មុខរា, អហំ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ បុច្ឆាមិ។ ត្វំ មយ្ហំ កស្មា កថេសី”តិ? និវត្តេត្វា តទេវ បញ្ហំ ទសពលំ បុច្ឆិ។ អថស្សា សត្ថា វិស្សជ្ជេន្តោ **វិជ្ជា ឧប្បតតន្តិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **វិជ្ជាតិ** ចតុមគ្គវិជ្ជា។ សា ហិ ឧប្បតមានា សព្ពាកុសលធម្មេ សមុគ្ឃាតេតិ។ តស្មា “ឧប្បតតំ សេដ្ឋា”តិ វុត្តា។ **អវិជ្ជាតិ** វដ្ដមូលកមហាអវិជ្ជា។ សា ហិ និបតន្តានំ ឱសីទន្តានំ វរា។ **បវជមានានន្តិ** បទសា ចរមានានំ ជង្គមានំ អនោមបុញ្ញក្ខេត្តភូតោ សង្ឃោ វរោ។ តញ្ហិ តត្ថ តត្ថ ទិស្វា បសន្នចិត្តា សត្តា សោត្ថឹ បាបុណន្តិ។ **ពុទ្ធោតិ** យាទិសោ បុត្តោ វា ហោតុ អញ្ញោ វា, យេសំ កេសញ្ចិ វទមានានំ ពុទ្ធោ វរោ។ តស្ស ហិ ធម្មទេសនំ អាគម្ម អនេកសតសហស្សានំ បាណានំ ពន្ធនមោក្ខោ ហោតីតិ។ ចតុត្ថំ។

៥. ភីតាសុត្តវណ្ណនា

៧៥. បញ្ចមេ **កឹសូធ ភីតាតិ** កឹ ភីតា? **មគ្គោ ចនេកាយតនប្បវុត្តោតិ** អដ្ឋតឹសារម្មណវសេន អនេកេហិ ការណេហិ កថិតោ។ ឯវំ សន្តេ កិស្ស ភីតា ហុត្វា អយំ ជនតា ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិយោ អគ្គហេសីតិ វទតិ។ **ភូរិបញ្ញាតិ** ពហុបញ្ញ ឧស្សន្នបញ្ញ។ **បរលោកំ ន ភាយេតិ** ឥមស្មា លោកា បរំ លោកំ គច្ឆន្តោ ន ភាយេយ្យ។ **បណិធាយាតិ** ឋបេត្វា។ **ពហ្វន្នបានំ ឃរមាវសន្តោតិ** អនាថបិណ្ឌិកាទយោ វិយ ពហ្វន្នបានេ ឃរេ វសន្តោ។ **សំវិភាគីតិ** អច្ឆរាយ គហិតម្បិ នខេន ផាលេត្វា បរស្ស ទត្វាវ ភុញ្ជនសីលោ។ **វទញ្ញូតិ** វុត្តត្ថមេវ។

ឥទានិ គាថាយ អង្គានិ ឧទ្ធរិត្វា ទស្សេតព្ពានិ – “វាច”ន្តិ ហិ ឥមិនា ចត្តារិ វចីសុចរិតានិ គហិតានិ, “មនេនា”តិបទេន តីណិ មនោសុចរិតានិ, “កាយេនា”តិ បទេន តីណិ កាយសុចរិតានិ។ ឥតិ ឥមេ ទស កុសលកម្មបថា បុព្ពសុទ្ធិអង្គំ នាម។ **ពហ្វន្នបានំ ឃរមាវសន្តោតិ** ឥមិនា យញ្ញឧបក្ខរោ គហិតោ។ **សទ្ធោតិ** ឯកមង្គំ, **មុទូតិ** ឯកំ, **សំវិភាគីតិ** ឯកំ, **វទញ្ញូតិ** ឯកំ។ ឥតិ ឥមានិ ចត្តារិ អង្គានិ សន្ធាយ “ឯតេសុ ធម្មេសុ ឋិតោ ចតូសូ”តិ អាហ។

អបរោបិ បរិយាយោ – វាចន្តិអាទីនិ តីណិ អង្គានិ, ពហ្វន្នបានន្តិ ឥមិនា យញ្ញឧបក្ខរោវ គហិតោ, សទ្ធោ មុទូ សំវិភាគី វទញ្ញូតិ ឯកំ អង្គំ។ អបរោ ទុកនយោ នាម ហោតិ។ “វាចំ មនញ្ចា”តិ ឥទមេកំ អង្គំ, “កាយេន បាបានិ អកុព្ពមានោ, ពហ្វន្នបានំ ឃរមាវសន្តោ”តិ ឯកំ, “សទ្ធោ មុទូ”តិ ឯកំ, “សំវិភាគី វទញ្ញូ”តិ ឯកំ។ ឯតេសុ ចតូសុ ធម្មេសុ ឋិតោ ធម្មេ ឋិតោ នាម ហោតិ។ សោ ឥតោ បរលោកំ គច្ឆន្តោ ន ភាយតិ។ បញ្ចមំ។

៦. នជីរតិសុត្តវណ្ណនា

៧៦. ឆដ្ឋេ **នាមគោត្តំ ន ជីរតីតិ** អតីតពុទ្ធានំ យាវជ្ជទិវសា នាមគោត្តំ កថិយតិ, តស្មា ន ជីរតីតិ វុច្ចតិ។ បោរាណា បន “អទ្ធានេ គច្ឆន្តេ ន បញ្ញាយិស្សតិ, ជីរណសភាវោ បន ន ហោតិយេវា”តិ វទន្តិ។ **អាលស្សន្តិ** អាលសិយំ, យេន ឋិតដ្ឋានេ ឋិតោវ, និសិន្នដ្ឋានេ និសិន្នោវ ហោតិ, តេលេបិ ឧត្តរន្តេ ឋិតឹ ន ករោតិ។ **បមាទោតិ** និទ្ទាយ វា កិលេសវសេន វា បមាទោ។ **អនុដ្ឋានន្តិ** កម្មសមយេ កម្មករណវីរិយាភាវោ។ **អសំយមោតិ** សីលសញ្ញមាភាវោ វិស្សដ្ឋាចារតា។ **និទ្ទាតិ** សោប្បពហុលតា។ តាយ គច្ឆន្តោបិ ឋិតោបិ និសិន្នោបិ និទ្ទាយតិ, បគេវ និបន្នោ។ **តន្ទីតិ** អតិច្ឆាតាទិវសេន អាគន្តុកាលសិយំ។ **តេ ឆិទ្ទេតិ** តានិ ឆ ឆិទ្ទានិ វិវរានិ។ **សព្ពសោតិ** សព្ពាការេន។ **តន្តិ** និបាតមត្តំ។ **វិវជ្ជយេតិ** វជ្ជេយ្យ ជហេយ្យ។ ឆដ្ឋំ។

៧. ឥស្សរិយសុត្តវណ្ណនា

៧៧. សត្តមេ **សត្ថមលន្តិ** មលគ្គហិតសត្ថំ។ **កឹ សុ ហរន្តំ វារេន្តីតិ** កំ ហរន្តំ និសេធេន្តិ។ **វសោតិ** អាណាបវត្តនំ។ **ឥត្ថីតិ** អវិស្សជ្ជនីយភណ្ឌត្តា “ឥត្ថី ភណ្ឌានមុត្តមំ, វរភណ្ឌ”ន្តិ អាហ។ អថ វា សព្ពេបិ ពោធិសត្តា ច ចក្កវត្តិនោ ច មាតុកុច្ឆិយំយេវ និព្ពត្តន្តីតិ “ឥត្ថី ភណ្ឌានមុត្តម”ន្តិ អាហ។ **កោធោ សត្ថមលន្តិ** កោធោ

មលគ្គហិតសត្ថសទិសោ, បញ្ញាសត្ថស្ស វា មលន្តិ សត្ថមលំ។ **អត្ថុទន្តិ** វិនាសការណំ, ចោរា លោកស្មិំ វិនាសកាតិ អត្ថោ។ **ហរន្តោតិ** សលាកភត្តាទីនិ គហេត្វា គច្ឆន្តោ។ សលាកភត្តាទីនិ ហិ បដ្ឋបិតកាលេយេវ មនុស្សេហិ បរិច្ចត្តានិ។ តេសំ តានិ ហរន្តោ សមណោ បិយោ ហោតិ, អនាហរន្តេ បុញ្ញហានី និស្សាយ វិប្បដិសារិនោ ហោន្តិ។ សត្ថមំ។

៨. កាមសុត្តវណ្ណនា

៧៨. អដ្ឋមេ **អត្តានំ ន ទទេតិ** បរស្ស ទាសំ កត្វា អត្តានំ ន ទទេយ្យ ឋបេត្វា សព្ពពោធិសត្តេតិ វុត្តំ។ **ន បរិច្ចជេតិ** សីហព្យគ្ឃាទីនំ ន បរិច្ចជេយ្យ សព្ពពោធិសត្តេ ឋបេត្វាយេវាតិ វុត្តំ។ **កល្យាណន្តិ** សណ្ហំ មុទុកំ។ **បាបិកន្តិ** ផរុសំ វាចំ។ អដ្ឋមំ។

៩. បាថេយ្យសុត្តវណ្ណនា

៧៩. នវមេ **សទ្ធា ពន្ធតិ បាថេយ្យន្តិ** សទ្ធំ ឧប្បាទេត្វា ទានំ ទេតិ, សីលំ រក្ខតិ, ឧបោសថកម្មំ ករោតិ, តេនេតំ វុត្តំ។ **សិរីតិ** ឥស្សរិយំ។ **អាសយោតិ** វសនដ្ឋានំ។ ឥស្សរិយេ ហិ អភិមុខីភូតេ ថលតោបិ ជលតោបិ ភោគា អាគច្ឆន្តិយេវ។ តេនេតំ វុត្តំ។ **បរិកស្សតីតិ** បរិកឌ្ឍតិ។ នវមំ។

១០. បជ្ជោតសុត្តវណ្ណនា

៨០. ទសមេ **បជ្ជោតោតិ** បទីបោ វិយ ហោតិ។ **ជាគរោតិ** ជាគរព្រាហ្មណោ វិយ ហោតិ។ **គាវោ កម្មេ សជីវានន្តិ** កម្មេន សហ ជីវន្តានំ គាវោវ កម្មេ កម្មសហាយា កម្មទុតិយកា នាម ហោន្តិ។ គោមណ្ឌលេហិ សទ្ធិំ កសិកម្មាទីនិ និប្ផជ្ជន្តិ។ **សីតស្ស ឥរិយាបថោតិ** សីតំ អស្ស សត្តកាយស្ស ឥរិយាបថោ ជីវិតវុត្តិ។ **សីតន្តិ** នង្គលំ។ យស្ស ហិ នង្គលេហិ ខេត្តំ អប្បមត្តកម្បិ កដ្ឋំ ន ហោតិ, សោ កថំ ជីវិស្សតីតិ វទតិ។ ទសមំ។

១១. អរណសុត្តវណ្ណនា

៨១. ឯកាទសមេ **អរណាតិ** និក្កិលេសា។ **វុសិតន្តិ** វុសិតវាសោ។ **ភោជិស្សិយន្តិ** អទាសភាវោ។ **សមណាតិ** ខីណាសវសមណា។ តេ ហិ ឯកន្តេន អរណា នាម។ **វុសិតំ ន នស្សតីតិ** តេសំ អរិយមគ្គវាសោ ន នស្សតិ។ **បរិជាននន្តីតិ** បុថុជ្ជនកល្យាណកតោ បដ្ឋាយ សេខា លោកិយលោកុត្តរាយ បរិញ្ញាយ បរិជានន្តិ។ **ភោជិស្សិយន្តិ** ខីណាសវសមណានំយេវ និច្ចំ ភុជិស្សភាវោ នាម។ **វន្ទន្តីតិ** បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ វន្ទន្តិ។ **បតិដ្ឋិតន្តិ** សីលេ បតិដ្ឋិតំ ។ **សមណីធាតិ** សមណំ ឥធ។ **ជាតិហីនន្តិ** អបិ ចណ្ឌាលកុលា បព្ពជិតំ។ **ខត្តិយាតិ** ន កេវលំ ខត្តិយាវ, ទេវាបិ សីលសម្បន្នំ សមណំ វន្ទន្តិយេវាតិ។ ឯកាទសមំ។

ឆេត្វាវគ្គោ អដ្ឋមោ។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ទេវតាសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទេវបុត្តសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. បឋមកស្សបសុត្តវណ្ណនា

៨២. ទេវបុត្តសំយុត្តស្ស បឋមេ **ទេវបុត្តោ**តិ ទេវានញ្ហិ អង្កេ និព្ពត្តា បុរិសា ទេវបុត្តា នាម, ឥត្ថិយោ ទេវធីតរោ នាម ហោន្តិ។ នាមវសេន អបាកដាវ “អញ្ញតរា ទេវតា”តិ វុច្ចតិ, បាកដោ “ឥត្ថន្នាមោ ទេវបុត្តោ”តិ។ តស្មា ហេដ្ឋា “អញ្ញតរា ទេវតា”តិ វត្វា ឥធ “ទេវបុត្តោ”តិ វុត្តំ។ **អនុសាស**ន្តិ អនុសិដ្ឋឹ។ អយំ កិរ ទេវបុត្តោ ភគវតា សម្ពោធិតោ សត្តមេ វស្សេ យមកបាដិហារិយំ កត្វា តិទសបុរេ វស្សំ ឧបគម្ម អភិធម្មំ ទេសេន្តេន ឈានវិភង្គេ – “ភិក្ខូតិ សមញ្ញាយ ភិក្ខុ, បដិញ្ញាយ ភិក្ខូ”តិ (វិភ. ៥១០)។ ឯវំ ភិក្ខុនិទ្ទេសំ កថិយមានំ អស្សោសិ។ “ឯវំ វិតក្កេថ, មា ឯវំ វិតក្កយិត្ថ, ឯវំ មនសិករោថ, មា ឯវំ មនសាកត្ថ។ ឥទំ បជហថ, ឥទំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរថា”តិ (បារា. ១៩)។ ឯវរូបំ បន ភិក្ខុឱវាទំ ភិក្ខុអនុសាសនំ ន អស្សោសិ។ សោ តំ សន្ធាយ – “ភិក្ខុំ ភគវា បកាសេសិ, នោ ច ភិក្ខុនោ អនុសាស”ន្តិ អាហ។

តេន ហីតិ យស្មា មយា ភិក្ខុនោ អនុសិដ្ឋិ ន បកាសិតាតិ វទសិ, តស្មា។ **តញ្ញេវេត្ថ បដិភាតូ**តិ តុយ្ហេវេសា អនុសិដ្ឋិបកាសនា ឧបដ្ឋាតូតិ។ យោ ហិ បញ្ហំ កថេតុកាមោ ហោតិ, ន ច សក្កោតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន សទ្ធឹ សំសន្ទិត្វា កថេតុំ។ យោ វា ន កថេតុកាមោ ហោតិ, សក្កោតិ បន កថេតុំ។ យោ វា នេវ កថេតុកាមោ ហោតិ, កថេតុំ ន ច សក្កោតិ។ សព្ពេសម្បិ តេសំ ភគវា បញ្ហំ ភារំ ន ករោតិ។ អយំ បន ទេវបុត្តោ កថេតុកាមោ ចេវ, សក្កោតិ ច កថេតុំ។ តស្មា តស្សេវ ភារំ ករោន្តោ ភគវា ឯវមាហ។ សោបិ បញ្ហំ កថេសិ។

តត្ថ **សុភាសិតស្ស សិក្ខេថា**តិ សុភាសិតំ សិក្ខេយ្យ, ចតុសច្ចនិស្សិតំ ទសកថាវត្ថុនិស្សិតំ សត្តតឹសពោធិបក្ខិយនិស្សិតំ ចតុព្ពិធំ វចីសុចរិតមេវ សិក្ខេយ្យ។ **សមណូបាសនស្ស ចា**តិ សមណេហិ ឧបាសិតព្ពំ សមណូបាសនំ នាម អដ្ឋតឹសភេទំ កម្មដ្ឋានំ, តម្បិ សិក្ខេយ្យ ភាវេយ្យាតិ អត្ថោ។ ពហុស្សុតានំ វា ភិក្ខូនំ ឧបាសនម្បិ សមណូបាសនំ។ តម្បិ ‘កឹ, ភន្តេ, កុសល”ន្តិអាទិនា បញ្ហបុច្ឆនេន បញ្ញាវុទ្ធត្ថំ សិក្ខេយ្យ។ **ចិត្តវូបសមស្ស ចា**តិ អដ្ឋសមាបត្តិវសេន ចិត្តវូបសមំ សិក្ខេយ្យ។ ឥតិ ទេវបុត្តេន តិស្សោ សិក្ខា កថិតា ហោន្តិ។ បុរិមបទេន ហិ អធិសីលសិក្ខា កថិតា, ទុតិយបទេន អធិបញ្ញាសិក្ខា, ចិត្តវូបសមេន អធិចិត្តសិក្ខាតិ ឯវំ ឥមាយ គាថាយ សកលម្បិ សាសនំ បកាសិតមេវ ហោតិ។ បឋមំ។

២. ទុតិយកស្សបសុត្តវណ្ណនា

៨៣. ទុតិយេ **ឈាយី**តិ ទ្វីហិ ឈានេហិ ឈាយី។ **វិមុត្តចិត្តោ**តិ កម្មដ្ឋានវិមុត្តិយា វិមុត្តចិត្តោ។ **ហទយស្សានុបត្តិ**ន្តិ អរហត្តំ។ **លោកស្សា**តិ សង្ខារលោកស្ស។ **អនិស្សិតោ**តិ តណ្ហាទិដ្ឋីហិ អនិស្សិតោ, តណ្ហាទិដ្ឋិយោ វា អនិស្សិតោ។ **តទានិសំសោ**តិ អរហត្តានិសំសោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អរហត្តានិសំសោ ភិក្ខុ អរហត្តំ បត្ថេន្តោ ឈាយី ភវេយ្យ, សុវិមុត្តចិត្តោ ភវេយ្យ, លោកស្ស ឧទយព្ពយំ ញត្វា អនិស្សិតោ ភវេយ្យ។ តន្តិធម្មោ បន ឥមស្មឹ សាសនេ បុព្ពភាគោតិ។ ទុតិយំ។

៣-៤. មាឃសុត្តាទិវណ្ណនា

៨៤. តតិយេ **មាឃោ**តិ សក្កស្សេតំ នាមំ។ ស្វេវ វត្តេន អញ្ញេ អភិភវិត្វា ទេវិស្សរិយំ បត្តោតិ **វត្រភូ**, វត្រ នាមកំ វា អសុរំ អភិភវតីតិ វត្រភូ។ តតិយំ។

៨៥. ចតុត្ថំ វុត្តត្ថមេវ។ ចតុត្ថំ។

៥. ទាមលិសុត្តវណ្ណនា

៨៦. បញ្ចមេ **ន តេនាសីសតេ ភវ**ន្តិ តេន ការណេន យំ កិញ្ចិ ភវំ ន បត្ថេតិ។ អាយតបគ្គហោ នាមេស ទេវបុត្តោ, ខីណាសវស្ស កិច្ចវោសានំ នត្ថិ។ ខីណាសវេន ហិ អាទិតោ អរហត្តប្បត្តិយា វីរិយំ កតំ , អបរភាគេ មយា អរហត្តំ បត្តន្តិ មា តុណ្ហី ភវតុ, តថេវ វីរិយំ ទឡ្ហំ ករោតុ បរក្កមតូតិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហ។

អថ ភគវា “អយំ ទេវបុត្តោ ខីណាសវស្ស កិច្ចវោសានំ អកថេន្តោ មម សាសនំ អនិយ្យានិកំ កថេតិ, កិច្ចវោសានមស្ស កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា **នត្ថិ កិច្ច**ន្តិអាទិមាហ។ តីសុ កិរ បិដកេសុ អយំ គាថា អសំកិណ្ណា។ ភគវតា ហិ អញ្ញត្ថ វីរិយស្ស ទោសោ នាម ទស្សិតោ នត្ថិ។ ឥធ បន ឥមំ ទេវបុត្តំ បដិពាហិត្វា “ខីណាសវេន បុព្ពភាគេ អាសវក្ខយត្ថាយ អរញ្ញេ វសន្តេន កម្មដ្ឋានំ អាទាយ វីរិយំ កតំ, អបរភាគេ សចេ ឥច្ឆតិ, ករោតុ, នោ ចេ ឥច្ឆតិ, យថាសុខំ វិហរតូ”តិ ខីណាសវស្ស កិច្ចវោសានទស្សនត្ថំ ឯវមាហ។ តត្ថ **គាធ**ន្តិ បតិដ្ឋំ។ បញ្ចមំ។

៦. កាមទសុត្តវណ្ណនា

៨៧. ឆដ្ឋេ **ទុក្ករ**ន្តិ អយំ កិរ ទេវបុត្តោ បុព្ពយោគាវចរោ ពហលកិលេសតាយ សប្បយោគេន កិលេសេ វិក្ខម្ភេន្តោ សមណធម្មំ កត្វា បុព្ពូបនិស្សយមន្ទតាយ អរិយភូមឹ អប្បត្វាវ កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តោ។ សោ “តថាគតស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ទុក្ករភាវំ អារោចេស្សាមី”តិ អាគន្ត្វា ឯវមាហ។ តត្ថ **ទុក្ករ**ន្តិ ទសបិ វស្សានិ…បេ.… សដ្ឋិបិ យទេតំ ឯកន្តបរិសុទ្ធស្ស សមណធម្មស្ស ករណំ នាម, តំ ទុក្ករំ។ **សេខា**តិ សត្ត សេខា។ **សីលសមាហិតា**តិ សីលេន សមាហិតា សមុបេតា។ **ឋិតត្តា**តិ បតិដ្ឋិតសភាវា។ ឯវំ បុច្ឆិតបញ្ហំ វិស្សជ្ជេត្វា ឥទានិ ឧបរិបញ្ហសមុដ្ឋាបនត្ថំ **អនគារិយុបេតស្សា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អនគារិយុបេតស្សា**តិ អនគារិយំ និគ្គេហភាវំ ឧបេតស្ស។ សត្តភូមិកេបិ ហិ បាសាទេ វសន្តោ ភិក្ខុ វុឌ្ឍតរេន អាគន្ត្វា “មយ្ហំ ឥទំ បាបុណាតី”តិ វុត្តេ បត្តចីវរំ អាទាយ និក្ខមតេវ។ តស្មា “អនគារិយុបេតោ”តិ វុច្ចតិ។ **តុដ្ឋី**តិ ចតុបច្ចយសន្តោសោ។ **ភាវនាយា**តិ ចិត្តវូបសមភាវនាយ។

តេ ឆេត្វា មច្ចុនោ ជាលន្តិ យេ រត្តិន្ទិវំ ឥន្ទ្រិយូបសមេ រតា, តេ ទុស្សមាទហំ ចិត្តំ សមាទហន្តិ។ យេ ច សមាហិតចិត្តា, តេ ចតុបច្ចយសន្តោសំ បូរេន្តា ន កិលមន្តិ។ យេ សន្តុដ្ឋា, តេ សីលំ បូរេន្តា ន កិលមន្តិ ។ យេ សីលេ បតិដ្ឋិតា សត្ត សេខា, តេ អរិយា មច្ចុនោ ជាលសង្ខាតំ កិលេសជាលំ ឆិន្ទិត្វា គច្ឆន្តិ។ **ទុគ្គមោ**តិ “សច្ចមេតំ, ភន្តេ, យេ ឥន្ទ្រិយូបសមេ រតា, តេ ទុស្សមាទហំ សមាទហន្តិ…បេ.… យេ សីលេ បតិដ្ឋិតា, តេ មច្ចុនោ ជាលំ ឆិន្ទិត្វា គច្ឆន្តី”។ កឹ ន គច្ឆិស្សន្តិ? អយំ បន ទុគ្គមោ ភគវា វិសមោ មគ្គោតិ អាហ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អរិយមគ្គោ នេវ ទុគ្គមោ ន វិសមោ, បុព្ពភាគបដិបទាយ បនស្ស ពហូ បរិស្សយា ហោន្តិ។ តស្មា ឯវំ វុត្តោ។ **អវំសិរា**តិ ញាណសិរេន អធោសិរា ហុត្វា បបតន្តិ។ អរិយមគ្គំ អារោហិតុំ អសមត្ថតាយេវ ច តេ អនរិយមគ្គេ បបតន្តីតិ ច វុច្ចន្តិ។ **អរិយានំ សមោ មគ្គោ**តិ ស្វេវ មគ្គោ អរិយានំ សមោ ហោតិ។ **វិសមេ សមា**តិ វិសមេបិ សត្តកាយេ សមាយេវ។ ឆដ្ឋំ។

៧. បញ្ចាលចណ្ឌសុត្តវណ្ណនា

៨៨. សត្តមេ **សម្ពាធេ**តិ នីវរណសម្ពាធំ កាមគុណសម្ពាធន្តិ ទ្វេ សម្ពាធា។ តេសុ ឥធ នីវរណសម្ពាធំ អធិប្បេតំ។ **ឱកាស**ន្តិ ឈានស្សេតំ នាមំ។ **បដិលីននិសភោ**តិ បដិលីនសេដ្ឋោ។ បដិលីនោ នាម បហីនមានោ វុច្ចតិ។ យថាហ – “កថញ្ច, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ បដិលីនោ ហោតិ ។ ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ អស្មិមានោ បហីនោ ហោតិ ឧច្ឆិន្នមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនភាវំកតោ អាយតឹ អនុប្បាទធម្មោ”តិ (អ. និ. ៤.៣៨; មហានិ. ៨៧)។ **បច្ចលត្ថំសូ**តិ បដិលភឹសុ។ **សម្មា តេ**តិ យេ និព្ពានបត្តិយា សតឹ បដិលភឹសុ, តេ លោកុត្តរសមាធិនាបិ សុសមាហិតាតិ មិស្សកជ្ឈានំ កថិតំ។ សត្តមំ។

៨. តាយនសុត្តវណ្ណនា

៨៩. អដ្ឋមេ **បុរាណតិត្ថករោ**តិ បុព្ពេ តិត្ថករោ។ ឯត្ថ ច តិត្ថំ នាម ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិយោ, តិត្ថករោ នាម តាសំ ឧប្បាទកោ សត្ថា។ សេយ្យថិទំ នន្ទោ, វច្ឆោ, កិសោ, សំកិច្ចោ។ បុរាណាទយោ បន តិត្ថិយា នាម។ អយំ បន ទិដ្ឋឹ ឧប្បាទេត្វា កថំ សគ្គេ និព្ពត្តោតិ? កម្មវាទិតាយ។ ឯស កិរ ឧបោសថភត្តាទីនិ អទាសិ, អនាថានំ វត្តំ បដ្ឋបេសិ, បតិស្សយេ អកាសិ, បោក្ខរណិយោ ខណាបេសិ, អញ្ញម្បិ ពហុំ កល្យាណំ អកាសិ។ សោ តស្ស និស្សន្ទេន សគ្គេ និព្ពត្តោ, សាសនស្ស បន និយ្យានិកភាវំ ជានាតិ។ សោ តថាគតស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា សាសនានុច្ឆវិកា វីរិយប្បដិសំយុត្តា គាថា វក្ខាមីតិ អាគន្ត្វា **ឆិន្ទ សោត**ន្តិអាទិមាហ។

តត្ថ **ឆិន្ទា**តិ អនិយមិតអាណត្តិ។ **សោត**ន្តិ តណ្ហាសោតំ។ **បរក្កម្មា**តិ បរក្កមិត្វា វីរិយំ កត្វា។ **កាមេ**តិ កិលេសកាមេបិ វត្ថុកាមេបិ។ **បនុទា**តិ នីហរ។ **ឯកត្ត**ន្តិ ឈានំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – កាមេ អជហិត្វា មុនិ ឈានំ ន ឧបបជ្ជតិ, ន បដិលភតីតិ អត្ថោ។ **កយិរា ចេ កយិរាថេន**ន្តិ យទិ វីរិយំ ករេយ្យ, ករេយ្យាថ, តំ វីរិយំ ន ឱសក្កេយ្យ។ **ទឡ្ហមេនំ បរក្កមេ**តិ ទឡ្ហំ ឯនំ ករេយ្យ។ **សិថិលោ ហិ បរិព្ពាជោ**តិ សិថិលគហិតា បព្ពជ្ជា។ **ភិយ្យោ**

អាកិរតេ រជន្តិ អតិរេកំ ឧបរិ កិលេសរជំ អាកិរតិ។ **អកតំ ទុក្កដំ សេយ្យោ**តិ ទុក្កដំ អកតមេវ សេយ្យោ។ **យំ កិញ្ចី**តិ ន កេវលំ ទុក្កដំ កត្វា កតសាមញ្ញមេវ, អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចិ សិថិលំ កតំ ឯវរូបមេវ ហោតិ។ **សំកិលិដ្ឋ**ន្តិ ទុក្ករការិករតំ។ តមស្មឹ ហិ សាសនេ បច្ចយហេតុ សមាទិន្នធុតង្គវតំ សំកិលិដ្ឋមេវ។ **សង្កស្សរ**ន្តិ សង្កាយ សរិតំ, “ឥទម្បិ ឥមិនា កតំ ភវិស្សតិ, ឥទម្បិ ឥមិនា”តិ ឯវំ អាសង្កិតបរិសង្កិតំ។ **អាទិព្រហ្មចរិយិកា**តិ មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស អាទិភូតា បុព្ពបធានភូតា។ អដ្ឋមំ។

៩. ចន្ទិមសុត្តវណ្ណនា

៩០. នវមេ **ចន្ទិមា**តិ ចន្ទវិមានវាសី ទេវបុត្តោ។ **សព្ពធី**តិ សព្ពេសុ ខន្ធអាយតនាទីសុ។ **លោកានុកម្បកា**តិ តុម្ហេបិ ឯតស្សបិ តាទិសា ឯវ។ **សន្តរមានោវា**តិ តុរិតោ វិយ។ **បមុញ្ចសី**តិ អតីតត្ថេ វត្តមានវចនំ។ នវមំ។

១០. សូរិយសុត្តវណ្ណនា

៩១. ទសមេ **សូរិយោ**តិ សូរិយវិមានវាសី ទេវបុត្តោ។ **អន្ធការេ**តិ ចក្ខុវិញ្ញាណុប្បត្តិនិវារណេន អន្ធភាវករណេ។ វិរោចតីតិ **វេរោចនោ។ មណ្ឌលី**តិ មណ្ឌលសណ្ឋានោ។ **មា, រាហុ, គិលី ចរមន្តលិក្ខេ**តិ អន្តលិក្ខេ ចរំ សូរិយំ, រាហុ, មា គិលីតិ វទតិ។ កឹ បនេស តំ គិលតីតិ ? អាម, គិលតិ។ រាហុស្ស ហិ អត្តភាវោ មហា, ឧច្ចត្តនេន អដ្ឋយោជនសតាធិកានិ ចត្តារិ យោជនសហស្សានិ, ពាហន្តរមស្ស ទ្វាទសយោជនសតានិ, ពហលត្តេន ឆ យោជនសតានិ, សីសំ នវ យោជនសតំ, នលាដំ តិយោជនសតំ, ភមុកន្តរំ បណ្ណាសយោជនំ, មុខំ ទ្វិយោជនសតំ, ឃានំ តិយោជនសតំ, មុខាធានំ តិយោជនសតគម្ភីរំ ហត្ថតលបាទតលានិ បុថុលតោ ទ្វិយោជនសតានិ ។ អង្គុលិបព្ពានិ បណ្ណាស យោជនានិ។ សោ ចន្ទិមសូរិយេ វិរោចមានេ ទិស្វា ឥស្សាបកតោ តេសំ គមនវីថឹ ឱតរិត្វា មុខំ វិវរិត្វា តិដ្ឋតិ។ ចន្ទវិមានំ សូរិយវិមានំ វា តិយោជនសតិកេ មហានរកេ បក្ខិត្តំ វិយ ហោតិ។ វិមានេ អធិវត្ថា ទេវតា មរណភយតជ្ជិតា ឯកប្បហារេនេវ វិរវន្តិ។ សោ បន វិមានំ កទាចិ ហត្ថេន ឆាទេតិ, កទាចិ ហនុកស្ស ហេដ្ឋា បក្ខិបតិ, កទាចិ ជិវ្ហាយ បរិមជ្ជតិ, កទាចិ អវគណ្ឌការកំ ភុញ្ជន្តោ វិយ កបោលន្តរេ ឋបេតិ។ វេគំ បន វារេតុំ ន សក្កោតិ។ សចេ វារេស្សាមីតិ គណ្ឋកំ កត្វា តិដ្ឋេយ្យ, មត្ថកំ តស្ស ភិន្ទិត្វា និក្ខមេយ្យ, អាកឌ្ឍិត្វា វា នំ ឱនមេយ្យ។ តស្មា វិមានេន សហេវ គច្ឆតិ។ **បជំ មម**ន្តិ ចន្ទិមសូរិយា កិរ ទ្វេបិ ទេវបុត្តា មហាសមយសុត្តកថនទិវសេ សោតាបត្តិផលំ បត្តា។ តេន ភគវា “បជំ មម”ន្តិ អាហ, បុត្តោ មម ឯសោតិ អត្ថោ។ ទសមំ។

បឋមោ វគ្គោ។

២. អនាថបិណ្ឌិកវគ្គោ

១. ចន្ទិមសសុត្តវណ្ណនា

៩២. ទុតិយវគ្គស្ស បឋមេ **កច្ឆេវា**តិ កច្ឆេ វិយ។ **កច្ឆេ**តិ បព្ពតកច្ឆេបិ នទីកច្ឆេបិ។ **ឯកោទិ និបកា**តិ ឯកគ្គចិត្តា ចេវ បញ្ញានេបក្កេន ច សមន្នាគតា។ **សតា**តិ សតិមន្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យេ ឈានានិ លភិត្វា ឯកោទី និបកា សតា វិហរន្តិ, តេ អមកសេ បព្ពតកច្ឆេ វា នទីកច្ឆេ វា មគា វិយ សោត្ថឹ គមិស្សន្តីតិ។ **បារ**ន្តិ និព្ពានំ។ **អម្ពុជោ**តិ មច្ឆោ។ **វណញ្ចហា**តិ កិលេសញ្ចហា។ យេបិ ឈានានិ លភិត្វា អប្បមត្តា កិលេសេ ជហន្តិ, តេ សុត្តជាលំ ភិន្ទិត្វា មច្ឆា វិយ និព្ពានំ គមិស្សន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ បឋមំ។

២. វេណ្ឌុសុត្តវណ្ណនា

៩៣. ទុតិយេ **វេណ្ឌូ**តិ តស្ស ទេវបុត្តស្ស នាមំ។ **បយិរុបាសិយា**តិ បរិរុបាសិត្វា។ **អនុសិក្ខរេ**តិ សិក្ខន្តិ។ **សិង្ឃបទេ**តិ អនុសិង្ឃបទេ។ **កាលេ តេ អប្បមជ្ជន្តា**តិ កាលេ តេ អប្បមាទំ ករោន្តា។ ទុតិយំ។

៣. ទីឃលដ្ឋិសុត្តវណ្ណនា

៩៤. តតិយេ **ទីឃលដ្ឋី**តិ ទេវលោកេ សព្ពេ សមប្បមាណា តិគាវុតិកាវ ហោន្តិ, មនុស្សលោកេ បនស្ស ទីឃត្តភាវតាយ ឯវំនាមំ អហោសិ។ សោ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តោបិ តថេវ បញ្ញាយិ។ តតិយំ។

៤. នន្ទនសុត្តវណ្ណនា

៨៥. ចតុត្ថេ **គោតមា**តិ ភគវន្តំ គោត្តេន អាលបតិ។ **អនាវដ**ន្តិ តថាគតស្ស ហិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បេសេន្តស្ស រុក្ខោ វា បព្ពតោ វា អាវរិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ តេនាហ “អនាវដ”ន្តិ។ ឥតិ តថាគតំ ថោមេត្វា ទេវលោកេ អភិសង្ខតបញ្ហំ បុច្ឆន្តោ **កថំវិធ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ទុក្ខមតិច្ច ឥរិយតី**តិ ទុក្ខំ អតិក្កមិត្វា វិហរតិ។ **សីលវា**តិ លោកិយលោកុត្តរេន សីលេន សមន្នាគតោ ខីណាសវោ។ **បញ្ញា**ទយោបិ មិស្សកាយេវ វេទិតព្ពា។ **បូជយន្តី**តិ គន្ធបុប្ផាទីហិ បូជេន្តិ។ ចតុត្ថំ។

៥-៦. ចន្ទនសុត្តាទិវណ្ណនា

៨៦. បញ្ចមេ **អប្បតិដ្ឋេ អនាលម្ពេ**តិ ហេដ្ឋា អបតិដ្ឋេ ឧបរិ អនាលម្ពនេ។ **សុសមាហិតោ**តិ អប្បនាយបិ ឧបចារេនបិ សុដ្ឋុ សមាហិតោ ។ **បហិតត្តោ**តិ បេសិតត្តោ។ **នន្ទីរាគបរិក្ខីណោ**តិ បរិក្ខីណនន្ទីរាគោ។ នន្ទីរាគោ នាម តយោ កម្មាភិសង្ខារា។ ឥតិ ឥមាយ គាថាយ កាមសញ្ញាគហណេន បញ្ចោរម្ភាគិយសំយោជនានិ, រូបសំយោជនគហណេន បញ្ច ឧទ្ធម្ភាគិយសំយោជនានិ, នន្ទីរាគេន តយោ កម្មាភិសង្ខារា គហិតា។ ឯវំ យស្ស ទស សំយោជនានិ តយោ ច កម្មាភិសង្ខារា បហីនា, សោ គម្ភីរេ មហោឃេ ន សីទតីតិ។ កាមសញ្ញាយ វា កាមភវោ, រូបសំយោជនេន រូបភវោ គហិតោ, តេសំ គហណេន អរូបភវោ គហិតោវ , នន្ទីរាគេន តយោ កម្មាភិសង្ខារា គហិតាតិ ឯវំ យស្ស តីសុ ភវេសុ តយោ សង្ខារា នត្ថិ, សោ គម្ភីរេ ន សីទតីតិបិ ទស្សេតិ។ បញ្ចមំ។

៨៧. ឆដ្ឋំ វុត្តត្ថមេវ។ ឆដ្ឋំ។

៧. សុព្រហ្មសុត្តវណ្ណនា

៨៨. សត្តមេ **សុព្រហ្មា**តិ សោ កិរ ទេវបុត្តោ អច្ឆរាសង្ឃបរិវុតោ នន្ទនកីឡិកំ គន្ត្វា បារិច្ឆត្តកមូលេ បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ តំ បញ្ចសតា ទេវធីតរោ បរិវារេត្វា និសិន្នា, បញ្ចសតា រុក្ខំ អភិរូឡ្ហា។ នន្ទុ ច ទេវតានំ ចិត្តវសេន យោជនសតិកោបិ រុក្ខោ ឱនមិត្វា ហត្ថំ អាគច្ឆតិ, កស្មា តា អភិរូឡ្ហាតិ។ ខិឌ្ឌាបសុតតាយ។ អភិរុយ្ហ បន មធុរស្សរេន គាយិត្វា គាយិត្វា បុប្ផានិ បាតេន្តិ, តានិ គហេត្វា ឥតរា ឯកតោវណ្ដិកមាលាទិវសេន គន្ថេន្តិ។ អថ រុក្ខំ អភិរូឡ្ហា ឧបច្ឆេទកកម្មវសេន ឯកប្បហារេនេវ កាលំ កត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តា មហាទុក្ខំ អនុភវន្តិ។

អថ កាលេ គច្ឆន្តេ ទេវបុត្តោ “ឥមាសំ នេវ សទ្ទោ សុយ្យតិ, ន បុប្ផានិ បាតេន្តិ។ កហំ នុ ខោ គតា”តិ? អាវជ្ជេន្តោ និរយេ និព្ពត្តភាវំ ទិស្វា បិយវត្ថុកសោកេន រុប្បមានោ ចិន្តេសិ – “ឯតា តាវ យថាកម្មេន គតា, មយ្ហំ អាយុសង្ខារោ កិត្តកោ”តិ។ សោ – “សត្តមេ ទិវសេ មយាបិ អវសេសាហិ បញ្ចសតាហិ សទ្ធិំ កាលំ កត្វា តត្ថេវ និព្ពត្តិតព្ព”ន្តិ ទិស្វា ពលវតរេន សោកេន រុប្បិ។ សោ – “ឥមំ មយ្ហំ សោកំ សទេវកេ លោកេ អញ្ញត្រ តថាគតា និទ្ធមិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថី”តិ ចិន្តេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា **និច្ចំ ឧត្រស្ត**ន្តិ គាថមាហ។

តត្ថ **ឥទ**ន្តិ អត្តនោ ចិត្តំ ទស្សេតិ។ ទុតិយបទំ បុរិមស្សេវ វេវចនំ។ **និច្ច**ន្តិ ច បទស្ស ទេវលោកេ និព្ពត្តកាលតោ បដ្ឋាយាតិ អត្ថោ ន គហេតព្ពោ, សោកុប្បត្តិកាលតោ បន បដ្ឋាយ និច្ចន្តិ វេទិតព្ពំ។ **អនុប្បន្នេសុ កិច្ចេសូ**តិ ឥតោ សត្តាហច្ចយេន យានិ ទុក្ខានិ ឧប្បជ្ជិស្សន្តិ, តេសុ។ **អថោ ឧប្បតិតេសុ ចា**តិ យានិ បញ្ចសតានំ អច្ឆរានំ និរយេ និព្ពត្តានំ ទិដ្ឋានិ, តេសុ ចាតិ ឯវំ ឥមេសុ ឧប្បន្នានុប្បន្នេសុ ទុក្ខេសុ និច្ចំ មម ឧត្រស្តំ ចិត្តំ, អព្ភន្តរេ ឧយ្ហមានោ វិយ ហោមិ ភគវាតិ ទស្សេតិ។

នាញ្ញត្រ ពោជ្ឈា តបសាតិ ពោជ្ឈង្គភាវនញ្ច តបោគុណញ្ច អញ្ញត្រ មុញ្ចិត្វា សោត្ថិំ ន បស្សាមីតិ អត្ថោ។ **សព្ពនិស្សគ្គា**តិ និព្ពានតោ។ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ ពោជ្ឈង្គភាវនា បឋមំ គហិតា, ឥន្ទ្រិយសំវរោ បច្ឆា, អត្ថតោ បន ឥន្ទ្រិយសំវរោវ បឋមំ វេទិតព្ពោ។ ឥន្ទ្រិយសំវរេ ហិ គហិតេ ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ គហិតំ ហោតិ។ តស្មិំ បតិដ្ឋិតោ ភិក្ខុ និស្សយមុត្តកោ ធុតង្គសង្ខាតំ តបោគុណំ សមាទាយ អរញ្ញំ បវិសិត្វា កម្មដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សហ វិបស្សនាយ ពោជ្ឈង្គេ ភាវេតិ។ តស្ស អរិយមគ្គោ យំ និព្ពានំ អារម្មណំ កត្វា ឧប្បជ្ជតិ, សោ “សព្ពនិស្សគ្គោ”តិ ភគវា ចតុសច្ចវសេន ទេសនំ វិនិវត្តេសិ។ ទេវបុត្តោ ទេសនាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហីតិ។ សត្តមំ។

៨-១០. កកុធសុត្តាទិវណ្ណនា

៩៩. អដ្ឋមេ **កកុធោ ទេវបុត្តោ**តិ អយំ កិរ កោលនគរេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស ឧបដ្ឋាកបុត្តោ ទហរកាលេយេវ ថេរស្ស សន្តិកេ វសន្តោ ឈានំ និព្ពត្តេត្វា កាលង្កតោ, ព្រហ្មលោកេ ឧប្បជ្ជិ។ តត្រាបិ នំ កកុធោព្រហ្មាត្វេវ សញ្ជានន្តិ។ **នន្ទសី**តិ តុស្សសិ។ **កិំ លទ្ធា**តិ តុដ្ឋិ នាម កិញ្ចិ មនាបំ លភិត្វា ហោតិ, តស្មា ឯវមាហ។ **កិំ ជីយិត្ថា**តិ យស្ស ហិ កិញ្ចិ មនាបំ ចីវរាទិវត្ថុ ជិណ្ណំ ហោតិ, សោ សោចតិ, តស្មា ឯវមាហ។ **អរតី នាភិកីរតី**តិ ឧក្កណ្ឋិតា នាភិភវតិ។ **អឃជាតស្សា**តិ ទុក្ខជាតស្ស, វដ្ដទុក្ខេ ឋិតស្សាតិ អត្ថោ។ **នន្ទីជាតស្សា**តិ ជាតតណ្ហស្ស។ **អឃ**ន្តិ ឯវរូបស្ស ហិ វដ្ដទុក្ខំ អាគតមេវ ហោតិ ។ “ទុក្ខី សុខំ បត្ថយតី”តិ ហិ វុត្តំ។ ឥតិ អឃជាតស្ស នន្ទី ហោតិ, សុខវិបរិណាមេន ទុក្ខំ អាគតមេវាតិ នន្ទីជាតស្ស អឃំ ហោតិ។ អដ្ឋមំ។

១០០. នវមំ វុត្តត្ថមេវ។ នវមំ។

១០១. ទសមេ អានន្ទត្ថេរស្ស អនុមានពុទ្ធិយា អានុភាវប្បកាសនត្ថំ **អញ្ញតរោ**តិ អាហ។ ទសមំ។

ទុតិយោ វគ្គោ។

៣. នានាតិត្ថិយវគ្គោ

១-២. សិវសុត្តាទិវណ្ណនា

១០២. តតិយវគ្គស្ស បឋមំ វុត្តត្ថមេវ។ បឋមំ។

១០៣. ទុតិយេ **បដិកច្ចេវា**តិ បឋមំយេវ។ **អក្ខច្ឆិន្នោវឈាយតី**តិ អក្ខច្ឆិន្នោ អវឈាយតិ, ពលវចិន្តនំ ចិន្តេតិ។ ទុតិយគាថាយ **អក្ខច្ឆិន្នោវា**តិ អក្ខច្ឆិន្នោ វិយ។ ទុតិយំ។

៣-៤. សេរីសុត្តាទិវណ្ណនា

១០៤. តតិយេ **ទាយកោ**តិ ទានសីលោ។ **ទានបតី**តិ យំ ទានំ ទេមិ, តស្ស បតិ ហុត្វា ទេមិ, ន ទាសោ ន សហាយោ។ យោ ហិ អត្តនា មធុរំ ភុញ្ជតិ, បរេសំ អមធុរំ ទេតិ, សោ ទានសង្ខាតស្ស ទេយ្យធម្មស្ស ទាសោ ហុត្វា ទេតិ។ យោ យំ អត្តនា ភុញ្ជតិ, តទេវ ទេតិ, សោ សហាយោ ហុត្វា ទេតិ។ យោ បន អត្តនា យេន តេន យាបេតិ, បរេសំ មធុរំ ទេតិ, សោ បតិ ជេដ្ឋកោ សាមិ ហុត្វា ទេតិ។ អហំ “តាទិសោ អហោសិ”ន្តិ វទតិ។

ចតូសុ ទ្វារេសុតិ តស្ស កិរ រញ្ញោ សិន្ធវរដ្ឋំ សោធិវាករដ្ឋន្តិ ទ្វេ រដ្ឋានិ អហេសុំ, នគរំ រោរុវំ នាម។ តស្ស ឯកេកស្មិំ ទ្វារេ ទេវសិកំ សតសហស្សំ ឧប្បជ្ជតិ, អន្តោនគរេ វិនិច្ឆយដ្ឋានេ សតសហស្សំ។ សោ ពហុហិរញ្ញសុវណ្ណំ រាសិភូតំ ទិស្វា កម្មស្សកតញាណំ ឧប្បាទេត្វា ចតូសុ ទ្វារេសុ ទានសាលាយោ ការេត្វា តស្មិំ តស្មិំ ទ្វារេ ឧដ្ឋិតអាយេន ទានំ ទេថាតិ អមច្ចេ បបេសិ។ តេនាហ – “ចតូសុ ទ្វារេសុ ទានំ ទីយិត្ថា”តិ។

សមណព្រាហ្មណកបណទ្ធិកវនិព្ពកយាចកានន្តិ ឯត្ថ **សមណា**តិ បព្ពជ្ជូបគតា។ **ព្រាហ្មណា**តិ ភោវាទិនោ។ សមិតបាបពាហិតបាបេ បន សមណព្រាហ្មណេ ឯស នាលត្ថ។ **កបណា**តិ ទុគ្គតា ទលិទ្ទមនុស្សា កាណកុណិអាទយោ។ **អទ្ធិកា**តិ បថាវិនោ។ **វនិព្ពកា**តិ យេ “ឥដ្ឋំ, ទិន្នំ, កន្តំ, មនាបំ, កាលេន, អនវជ្ជំ ទិន្នំ, ទទំ ចិត្តំ បសាទេយ្យ, គច្ឆតុ ភវំ ព្រហ្មលោក”ន្តិអាទិនា នយេន ទានស្ស វណ្ណំ ថោមយមានា វិចរន្តិ។ **យាចកា**តិ យេ “បសតមត្តំ ទេថ, សរាវមត្តំ ទេថា”តិអាទីនិ ច វត្វា យាចមានា វិចរន្តិ។ **ឥត្ថាគារស្ស ទានំ ទីយិត្ថា**តិ បឋមទ្វារស្ស លទ្ធត្ថា តត្ថ ឧប្បជ្ជនកសតសហស្សេ អញ្ញម្បិ ធនំ បក្ខិបិត្វា រញ្ញោ អមច្ចេ ហារេត្វា អត្តនោ អមច្ចេ បបេត្វា រញ្ញោ ទិន្នទានតោ រាជិត្ថិយោ មហន្តតរំ ទានំ អទំសុ។ តំ សន្ធាយេវមាហ។ **មម ទានំ បដិក្កមី**តិ យំ មម ទានំ តត្ថ ទីយិត្ថ, តំ បដិនិវត្តិ។ សេសទ្វារេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **កោចី**តិ កត្ថចិ។ **ទីឃរត្ត**ន្តិ អសីតិវស្សសហស្សានិ។ ឯត្តកំ កិរ កាលំ តស្ស រញ្ញោ ទានំ ទីយិត្ថ។ តតិយំ។

១០៥. ចតុត្ថំ វុត្តត្ថមេវ។ ចតុត្ថំ។

៥. ឃដីករសុត្តវណ្ណនា

១០៦. បញ្ចមេ **កោសលេសុ វិហរន្តី**តិ ភគវតោ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា តត្ថ គន្ត្វា វិហរន្តិ។ **ឧទ្ធតា**តិ អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតាយ ច កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតាយ ច អនវជ្ជេ សាវជ្ជសញ្ញិតាយ ច សាវជ្ជេ

អនវជ្ជសញ្ញិតាយ ច ឧទ្ទច្ចបកតិកា ហុត្វា។ **ឧន្នឡា**តិ ឧគ្គតនឡា, ឧដ្ឋិតតុច្ឆមានាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ចបលា**តិ បត្តចីវរមណ្ឌនាទិនា ចាបល្លេន យុត្តា។ **មុខរា**តិ មុខខរា, ខរវចនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វិកិណ្ណវាចា**តិ អសំយតវចនា, ទិវសម្បិ និរត្ថកវចនបលាបិនោ។ **មុដ្ឋស្សតិនោ**តិ នដ្ឋស្សតិនោ សតិវិរហិតា, ឥធ កតំ ឯត្ថ បមុស្សន្តិ។ **អសម្បជានា**តិ និប្បញ្ញា។ **អសមាហិតា**តិ អប្បនាឧបចារសមាធិរហិតា, ចណ្ឌសោតេ ពទ្ធនាវាសទិសា។ **វិព្ភន្តចិត្តា**តិ អនវដ្ឋិតចិត្តា, បន្ថារុឡ្ហពាលមិគសទិសា។ **បាកតិន្ទ្រិយា**តិ សំវរាភាវេន គិហិកាលេ វិយ វិវដឥន្ទ្រិយា។

ជន្តូតិ ឯវំនាមកោ ទេវបុត្តោ។ **តទហុបោសថេ**តិ តស្មឹ អហុ ឧបោសថេ, ឧបោសថទិវសេតិ អត្ថោ។ **បន្នរសេ**តិ ចាតុទ្ទសិកាទិបដិក្ខេបោ។ **ឧបសង្កមី**តិ ចោទនត្ថាយ ឧបគតោ។ សោ កិរ ចិន្តេសិ – “ឥមេ ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា និក្ខន្តា, ឥទានិ បមត្តា វិហរន្តិ, ន ខោ បនេតេ បាដិយេក្កំ និសិន្នដ្ឋានេ ចោទិយមានា កថំ គណ្ហិស្សន្តិ, សមាគមនកាលេ ចោទិស្សាមី”តិ ឧបោសថទិវសេ តេសំ សន្និបតិតភាវំ ញត្វា ឧបសង្កមិ។ **គាថាហិ អជ្ឈភាសី**តិ សព្ពេសំ មជ្ឈេ ឋត្វា គាថា អភាសិ។

តត្ថ យស្មា គុណកថាយ សទ្ធឹ និក្កណស្ស អគុណោ បាកដោ ហោតិ, តស្មា គុណំ តាវ កថេន្តោ **សុខជីវិនោ បុរេ អាសុ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សុខជីវិនោ បុរេ អាសុ**ន្តិ បុព្ពេ ភិក្ខូ សុប្បោសា សុភរា អហេសុំ, ឧច្ចនីចកុលេសុ សបទានំ ចរិត្វា លទ្ធេន មិស្សកបិណ្ឌេន យាបេសុន្តិ អធិប្បាយេន ឯវមាហ។ **អនិច្ឆា**តិ និត្តណ្ហា ហុត្វា។

ឯវំ បោរាណកភិក្ខូនំ វណ្ណំ កថេត្វា ឥទានិ តេសំ អវណ្ណំ កថេន្តោ **ទុប្បោសន្តិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **គាមេ គាមណិកា វិយា**តិ យថា គាមេ គាមកុដា នានប្បការេន ជនំ បីឡេត្វា ខីរទធិតណ្ឌុលាទីនិ អាហរាបេត្វា ភុញ្ជន្តិ, ឯវំ តុម្ហេបិ អនេសនាយ បិតា តុម្ហាកំ ជីវិកំ កប្បេថាតិ អធិប្បាយេន វទតិ។ **និបជ្ជន្តី**តិ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាមនសិការេហិ អនត្ថិកា ហុត្វា សយនម្ហិ ហត្ថបាទេ វិស្សជ្ជេត្វា និបជ្ជន្តិ។ **បរាគារេសូ**តិ បរគេហេសុ, កុលសុណ្ហាទីសូតិ អត្ថោ។ **មុច្ឆិតា**តិ កិលេសមុច្ឆាយ មុច្ឆិតា។

ឯកច្ចេតិ វត្តព្ពយុត្តកេយេវ។ **អបវិទ្ធា**តិ ឆឌ្ឌិតកា។ **អនាថា**តិ អបតិដ្ឋា។ **បេតា**តិ សុសានេ ឆឌ្ឌិតា កាលង្កតមនុស្សា។ យថា ហិ សុសានេ ឆឌ្ឌិតា នានាសកុណាទីហិ ខជ្ជន្តិ, ញាតកាបិ នេសំ នាថកិច្ចំ ន ករោន្តិ, ន រក្ខន្តិ, ន គោបយន្តិ, ឯវមេវំ ឯវរូបាបិ អាចរិយុបជ្ឈាយាទីនំ សន្តិកា ឱវាទានុសាសនឹ ន លភន្តីតិ អបវិទ្ធា អនាថា, យថា បេតា, តថេវ ហោន្តិ។ បញ្ចមំ។

៦. រោហិតស្សសុត្តវណ្ណនា

១០៧. ឆដ្ឋេ **យត្ថា**តិ ចក្កវាឡលោកស្ស ឯកោកាសេ ភុម្មំ។ **ន ចវតិ ន ឧបបជ្ជតី**តិ ឥទំ អបរាបរំ ចុតិបដិសន្ធិវសេន គហិតំ។ **គមនេនា**តិ បទគមនេន។ **នាហំ តំ លោកស្ស អន្ត**ន្តិ សត្ថា សង្ខារលោកស្ស អន្តំ សន្ធាយ វទតិ។ **ញាតេយ្យ**ន្តិអាទីសុ ញាតព្ពំ, ទដ្ឋព្ពំ, បត្តព្ពន្តិ អត្ថោ។

ឥតិ ទេវបុត្តេន ចក្កវាឡលោកស្ស អន្តោ បុច្ឆិតោ, សត្ថារា សង្ខារលោកស្ស កថិតោ។ សោ បន អត្តនោ បញ្ហេន សទ្ធឹ សត្ថុ ព្យាករណំ សមេតីតិ សញ្ញាយ បសំសន្តោ **អច្ឆរិយ**ន្តិអាទិមាហ។

ទឡ្ហធម្មោតិ ទឡ្ហធនុ, ឧត្តមប្បមាណេន ធនុនា សមន្នាគតោ។ **ធនុគ្គហោ**តិ ធនុអាចរិយោ។ **សុសិក្ខិតោ**តិ ទស ទ្វាទស វស្សានិ ធនុសិប្បំ សិក្ខិតោ។ **កតហត្ថោ**តិ ឧសភប្បមាណេបិ វាលគ្គំ វិជ្ឈិតុំ សមត្ថភាវេន កតហត្ថោ។ **កតូបាសនោ**តិ កតសរក្ខេបោ ទស្សិតសិប្បោ។ **អសនេនា**តិ កណ្ឌេន។ **អតិបាតេយ្យា**តិ អតិក្កមេយ្យ។ យាវតា សោ តាលច្ឆាយំ អតិក្កមេយ្យ, តាវតា កាលេន ឯកចក្កវាឡំ អតិក្កមាមីតិ អត្តនោ ជវសម្បត្តឹ ទស្សេតិ។

បុរត្ថិមា សមុទ្ទា បច្ឆិមោតិ យថា បុរត្ថិមសមុទ្ទា បច្ឆិមសមុទ្ទោ ទូរេ, ឯវំ មេ ទូរេ បទវីតិហារោ អហោសីតិ វទតិ។ សោ កិរ បាចីនចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឋិតោ បាទំ បសារេត្វា បច្ឆិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ អក្កមតិ, បុន ទុតិយំ បាទំ បសារេត្វា បរចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ អក្កមតិ។ **ឥច្ឆាគត**ន្តិ ឥច្ឆា ឯវ។ **អញ្ញត្រេវា**តិ និប្បបញ្ចតំ ទស្សេតិ។ ភិក្ខាចារកាលេ កិរេស នាគលតាទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា អនោតត្តេ មុខំ ធោវិត្វា កាលេ សម្បត្តេ ឧត្តរកុរុម្ហិ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ និសិន្នោ ភត្តកិច្ចំ ករោតិ, តត្ថ មុហុត្តំ វិស្សមិត្វា បុន ជវតិ។ **វស្សសតាយុកោ**តិ តទា ទីឃាយុកកាលោ ហោតិ, អយំ បន វស្សសតាវសិដ្ឋេ អាយុម្ហិ គមនំ អារភិ។ **វស្សសតជីវី**តិ តំ វស្សសតំ អនន្តរាយេន ជីវន្តោ។ **អន្តរាវ កាលង្កតោ**តិ ចក្កវាឡលោកស្ស អន្តំ អប្បត្វា អន្តរាវ មតោ។ សោ បន តត្ថ កាលំ កត្វាបិ អាគន្ត្វា ឥមស្មឹយេវ ចក្កវាឡេ និព្ពត្តិ។ **អប្បត្វា**តិ សង្ខារលោកស្ស អន្តំ អប្បត្វា។ **ទុក្ខស្សា**តិ វដ្ដទុក្ខស្ស។

អន្តកិរិយន្តិ បរិយន្តករណំ។ **កឡេវរេ**តិ អត្តភាវេ។ **សសញ្ញិម្ហិ សមនកេ**តិ សសញ្ញេ សចិត្តេ។ **លោក**ន្តិ ទុក្ខសច្ចំ។ **លោកសមុទយ**ន្តិ សមុទយសច្ចំ។ **លោកនិរោធ**ន្តិ និរោធសច្ចំ។ **បដិបទ**ន្តិ មគ្គសច្ចំ។ ឥតិ – “នាហំ, អាវុសោ, ឥមានិ ចត្តារិ សច្ចានិ តិណកដ្ឋាទីសុ បញ្ញបេមិ, ឥមស្មិំ បន ចាតុមហាភូតិកេ កាយស្មិំ យេវ បញ្ញបេមី”តិ ទស្សេតិ។ **សមិតាវី**តិ សមិតបាបោ។ **នាសីសតី**តិ ន បត្ថេតិ។ ឆដ្ឋំ។

១០៨-១០៩. សត្តមដ្ឋមានិ វុត្តត្ថានេវ។ សត្តមំ, អដ្ឋមំ។

៩. សុសិមសុត្តវណ្ណនា

១១០. នវមេ **តុយ្ហម្បិ នោ, អានន្ទ, សារិបុត្តោ រុច្ចតី**តិ សត្ថា ថេរស្ស វណ្ណំ កថេតុកាមោ, វណ្ណោ ច នាមេស វិសភាគបុគ្គលស្ស សន្តិកេ កថេតុំ ន វដ្ដតិ។ តស្ស សន្តិកេ កថិតោ ហិ មត្ថកំ ន បាបុណាតិ។ សោ ហិ “អសុកោ នាម ភិក្ខុ សីលវា”តិ វុត្តេ។ “កឹ តស្ស សីលំ? គោរូបសីលោ សោ។ កឹ តយា អញ្ញោ សីលវា ន ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ វា? “បញ្ញវា”តិ វុត្តេ, “កឹ បញ្ញោ សោ? កឹ តយា អញ្ញោ បញ្ញវា ន ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ? វា, អាទីនិ វត្វា វណ្ណកថាយ អន្តរាយំ ករោតិ។ អានន្ទត្ថេរោ បន សារិបុត្តត្ថេរស្ស សភាគោ, បណីតានិ លភិត្វា ថេរស្ស ទេតិ, អត្តនោ ឧបដ្ឋាកទារកេ បព្ពាជេត្វា ថេរស្ស សន្តិកេ ឧបជ្ឈំ គណ្ហាបេតិ, ឧបសម្បាទេតិ។ សារិបុត្តត្ថេរោបិ អានន្ទត្ថេរស្ស តថេវ ករោតិ។ កឹ ការណា? អញ្ញមញ្ញស្ស គុណេសុ បសីទិត្វា។ អានន្ទត្ថេរោ ហិ – “អម្ហាកំ ជេដ្ឋភាតិកោ ឯកំ អសង្ខ្យេយ្យំ សតសហស្សញ្ច កប្បេ បារមិយោ បូរេត្វា សោឡសវិធំ បញ្ញំ បដិវិជ្ឈិត្វា ធម្មសេនាបតិដ្ឋានេ ឋិតោ”តិ ថេរស្ស គុណេសុ បសីទិត្វាវ ថេរំ មមាយតិ។ សារិបុត្តត្ថេរោបិ – “សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស មយា កត្តព្ពំ មុខោទកទាននាទិកិច្ចំ សព្ពំ អានន្ទោ ករោតិ។ អានន្ទំ និស្សាយ អហំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ សមាបត្តឹ សមាបជ្ជិតុំ លភាមី”តិ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស គុណេសុ បសីទិត្វាវ តំ មមាយតិ។ តស្មា ភគវា សារិបុត្តត្ថេរស្ស វណ្ណំ កថេតុកាមោ អានន្ទត្ថេរស្ស សន្តិកេ កថេតុំ អារទ្ធោ។

តត្ថ **តុយ្ហម្បី**តិ សម្បិណ្ឌនត្ថោ បិ-ការោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “អានន្ទ, សារិបុត្តស្ស អាចារោ គោចរោ វិហារោ អភិក្កមោ បដិក្កមោ អាលោកិតវិលោកិតំ សមិញ្ជិតបសារណំ មយ្ហំ រុច្ចតិ, អសីតិមហាថេរានំ រុច្ចតិ, សទេវកស្ស លោកស្ស រុច្ចតិ។ តុយ្ហម្បិ រុច្ចតី”តិ?

តតោ ថេរោ សាដកន្តរេ លទ្ធោកាសោ ពលវមល្លោ វិយ តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា – “សត្ថា មយ្ហំ បិយសហាយស្ស វណ្ណំ កថាបេតុកាមោ។ លភិស្សាមិ នោ អជ្ជ, ទីបធជភូតំ មហាជម្ពុំ វិធុនន្តោ វិយ វលាហកន្តរតោ ចន្ទំ នីហរិត្វា ទស្សេន្តោ វិយ សារិបុត្តត្ថេរស្ស វណ្ណំ កថេតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា បឋមតរំ តាវ ចតូហិ បទេហិ បុគ្គលបលាបេ ហរន្តោ **កស្ស ហិ នាម, ភន្តេ, អពាលស្សា**តិអាទិមាហ។ ពាលោ ហិ ពាលតាយ, ទុដ្ឋោ ទោសតាយ, មូឡ្ហោ មោហេន, វិបល្លត្ថចិត្តោ ឧម្មត្តកោ ចិត្តវិបល្លាសេន វណ្ណំ “វណ្ណោ”តិ វា អវណ្ណំ “អវណ្ណោ”តិ វា, “អយំ ពុទ្ធោ, អយំ សាវកោ”តិ វា ន ជានាតិ។ អពាលាទយោ បន ជានន្តិ, តស្មា **អពាលស្សា**តិអាទិមាហ។ **ន រុច្ចេយ្យា**តិ ពាលាទីនំយេវ ហិ សោ ន រុច្ចេយ្យ, ន អញ្ញស្ស កស្សចិ ន រុច្ចេយ្យ។

ឯវំ បុគ្គលបលាបេ ហរិត្វា ឥទានិ សោឡសហិ បទេហិ យថាភូតំ វណ្ណំ កថេន្តោ **បណ្ឌិតោ, ភន្តេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បណ្ឌិតោ**តិ បណ្ឌិច្ចេន សមន្នាគតោ, ចតូសុ កោសល្លេសុ ឋិតស្សេតំ នាមំ។ វុត្តញ្ហេតំ – “យតោ ខោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ធាតុកុសលោ ច ហោតិ អាយតនកុសលោ ច បដិច្ចសមុប្បាទកុសលោ ច ឋានាដ្ឋានកុសលោ ច, ឯត្តាវតា ខោ, អានន្ទ, ‘បណ្ឌិតោ ភិក្ខូ’តិ អលំ វចនាយា”តិ (ម. និ. ៣.១២៤)។ **មហាបញ្ញោ**តិអាទីសុ មហាបញ្ញាទីហិ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ តត្រិទំ មហាបញ្ញាទីនំ នានត្តំ (បដិ. ម. ៣.៤) – កតមា **មហាបញ្ញា**? មហន្តេ សីលក្ខន្ធេ បរិគ្គណ្ហាតីតិ មហាបញ្ញា, មហន្តេ សមាធិក្ខន្ធេ, បញ្ញាក្ខន្ធេ, វិមុត្តិក្ខន្ធេ, វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធេ បរិគ្គណ្ហាតីតិ មហាបញ្ញា។ មហន្តានិ ឋានាដ្ឋានានិ, មហាវិហារសមាបត្តិយោ, មហន្តានិ អរិយសច្ចានិ, មហន្តេ សតិបដ្ឋានេ, សម្មប្បធានេ, ឥទ្ធិបាទេ, មហន្តានិ ឥន្ទ្រិយានិ, ពលានិ, ពោជ្ឈង្គានិ, មហន្តេ អរិយមគ្គេ, មហន្តានិ សាមញ្ញផលានិ, មហាអភិញ្ញាយោ, មហន្តំ បរមត្ថំ និព្ពានំ បរិគ្គណ្ហាតីតិ មហាបញ្ញា។

សា បន ថេរស្ស ទេវោរោហនំ កត្វា សង្កស្សនគរទ្វារេ ឋិតេន សត្ថារា បុថុជ្ជនបញ្ចកេ បញ្ហេ បុច្ឆិតេ តំ វិស្សជ្ជេន្តស្ស បាកដា ជាតា។

កតមា **បុថុបញ្ញា**? បុថុ នានាខន្ធេសុ, (ញាណំ បវត្តតីតិ បុថុបញ្ញា។) បុថុ នានាធាតូសុ, បុថុ នានាអាយតនេសុ, បុថុ នានាបដិច្ចសមុប្បាទេសុ, បុថុ នានាសុញ្ញតមនុបលព្ភេសុ, បុថុ នានាអត្ថេសុ, ធម្មេសុ

និរុត្តីសុ បដិភានេសុ, បុថុ នានាសីលក្ខន្ធេសុ, បុថុ នានាសមាធិ-បញ្ញាវិមុត្តិ-វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធេសុ, បុថុ នានាឋានាដ្ឋានេសុ, បុថុ នានាវិហារសមាបត្តីសុ, បុថុ នានាអរិយសច្ចេសុ, បុថុ នានាសតិបដ្ឋានេសុ, សម្មប្បធានេសុ, ឥទ្ធិបាទេសុ, ឥន្ទ្រិយេសុ, ពលេសុ, ពោជ្ឈង្គេសុ, បុថុ នានាអរិយមគ្គេសុ, សាមញ្ញផលេសុ, អភិញ្ញាសុ, បុថុ នានាជនសាធារណេ ធម្មេ សមតិក្កម្ម បរមត្ថេ និព្ពានេ ញាណំ បវត្តតីតិ បុថុបញ្ញា។

កតមា **ហាសបញ្ញា**? ឥធេកច្ចោ ហាសពហុលោ វេទពហុលោ តុដ្ឋិពហុលោ បាមោជ្ជពហុលោ សីលំ បរិបូរេតិ, ឥន្ទ្រិយសំវរំ បរិបូរេតិ, ភោជនេ មត្តញ្ញុតំ, ជាគរិយានុយោគំ, សីលក្ខន្ធំ, សមាធិក្ខន្ធំ, បញ្ញាក្ខន្ធំ, វិមុត្តិក្ខន្ធំ, វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ បរិបូរេតីតិ, ហាសបញ្ញា។ ហាសពហុលោ បាមោជ្ជពហុលោ ឋានាដ្ឋានំ បដិវិជ្ឈតីតិ ហាសបញ្ញា។ ហាសពហុលោ វិហារសមាបត្តិយោ បរិបូរេតីតិ ហាសបញ្ញា។ ហាសពហុលោ អរិយសច្ចានិ បដិវិជ្ឈតិ។ សតិបដ្ឋានេ , សម្មប្បធានេ, ឥទ្ធិបាទេ, ឥន្ទ្រិយានិ, ពលានិ , ពោជ្ឈង្គានិ, អរិយមគ្គំ ភាវេតីតិ ហាសបញ្ញា។ ហាសពហុលោ សាមញ្ញផលានិ សច្ឆិករោតិ, អភិញ្ញាយោ បដិវិជ្ឈតីតិ ហាសបញ្ញា, ហាសពហុលោ វេទតុដ្ឋិបាមោជ្ជពហុលោ បរមត្ថំ និព្ពានំ សច្ឆិករោតីតិ ហាសបញ្ញា។

ថេរោ ច សរទោ នាម តាបសោ ហុត្វា អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ បាទមូលេ អគ្គសាវកបត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។ តំកាលតោ បដ្ឋាយ ហាសពហុលោ សីលបរិបូរណាទីនិ អកាសីតិ ហាសបញ្ញោ។

កតមា **ជវនបញ្ញា**? យំកិញ្ចិ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ...បេ.... យំ ទូរេ សន្តិកេ វា, សព្ពំ រូបំ អនិច្ចតោ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ ទុក្ខតោ ខិប្បំ, អនត្តតោ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ យា កាចិ វេទនា...បេ.... យា កាចិ សញ្ញា... យេ កេចិ សង្ខារា... យំកិញ្ចិ វិញ្ញាណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ...បេ.... សព្ពំ វិញ្ញាណំ អនិច្ចតោ, ទុក្ខតោ, អនត្តតោ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ ចក្ខុ...បេ.... ជរាមរណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អនិច្ចតោ, ទុក្ខតោ, អនត្តតោ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អនិច្ចំ ខយដ្ឋេន, ទុក្ខំ ភយដ្ឋេន, អនត្តា អសារកដ្ឋេនាតិ តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា រូបនិរោធេ និព្ពានេ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ វេទនា... សញ្ញា... សង្ខារា... វិញ្ញាណំ... ចក្ខុ...បេ.... ជរាមរណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ អនិច្ចំ ខយដ្ឋេន...បេ.... វិភូតំ កត្វា ជរាមរណនិរោធេ និព្ពានេ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ...បេ.... វិញ្ញាណំ។ ចក្ខុ...បេ.... ជរាមរណំ អនិច្ចំ សង្ខតំ បដិច្ចសមុប្បន្នំ ខយធម្មំ វយធម្មំ វិរាគធម្មំ និរោធធម្មន្តិ តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា ជរាមរណនិរោធេ និព្ពានេ ខិប្បំ ជវតីតិ ជវនបញ្ញា។

កតមា **តិក្ខបញ្ញា**? ខិប្បំ កិលេសេ ឆិន្ទតីតិ តិក្ខបញ្ញា។ ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតិ, ឧប្បន្នំ ព្យាបាទវិតក្កំ... ឧប្បន្នំ វិហឹសាវិតក្កំ... ឧប្បន្នុប្បន្នេ បាបកេ អកុសលេ ធម្មេ... ឧប្បន្នំ រាគំ... ទោសំ... មោហំ... កោធំ... ឧបនាហំ... មក្ខំ... បឡាសំ... ឥស្សំ... មច្ឆរិយំ... មាយំ... សាឋេយ្យំ... ថម្ភំ... សារម្ភំ... មានំ... អតិមានំ... មទំ... បមាទំ... សព្ពេ កិលេសេ... សព្ពេ ទុច្ចរិតេ... សព្ពេ អភិសង្ខារេ... សព្ពេ ភវគាមិកម្មេ នាធិវាសេតិ បជហតិ វិនោទេតិ, ព្យន្តីករោតិ, អនភាវំ គមេតីតិ តិក្ខបញ្ញា។ ឯកស្មឹ អាសនេ ចត្តារោ ច អរិយមគ្គា, ចត្តារិ ច សាមញ្ញផលានិ, ចតស្សោ ច បដិសម្ភិទាយោ, ឆ ច អភិញ្ញាយោ អធិគតា ហោន្តិ សច្ឆិកតា ផស្សិតា បញ្ញាយាតិ តិក្ខបញ្ញា។

ថេរោ ច ភាគិនេយ្យស្ស ទីឃនខបរិព្ពាជកស្ស វេទនាបរិគ្គហសុត្តេ ទេសិយមានេ ឋិតកោវ សព្ពកិលេសេ ឆិន្ទិត្វា សាវកបារមិញាណំ បដិវិទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ តិក្ខបញ្ញោ នាម ជាតោ។ តេនាហ – “តិក្ខបញ្ញោ, ភន្តេ, អាយស្មា សារិបុត្តោ”តិ។

កតមា **និព្ពេធិកបញ្ញា**? ឥធេកច្ចោ សព្ពសង្ខារេសុ ឧព្ពេគពហុលោ ហោតិ ឧត្តាសពហុលោ ឧក្កណ្ឋនពហុលោ អរតិពហុលោ អនភិរតិពហុលោ ពហិមុខោ ន រមតិ សព្ពសង្ខារេសុ, អនិព្ពិទ្ធបុព្ពំ អប្បទាលិតបុព្ពំ លោភក្ខន្ធំ និព្ពិជ្ឈតិ បទាលេតីតិ និព្ពេធិកបញ្ញា។ អនិព្ពិទ្ធបុព្ពំ អប្បទាលិតបុព្ពំ ទោសក្ខន្ធំ... មោហក្ខន្ធំ... កោធំ... ឧបនាហំ...បេ.... សព្ពេ ភវគាមិកម្មេ និព្ពិជ្ឈតិ បទាលេតីតិ និព្ពេធិកបញ្ញា។

អប្បិច្ឆោតិ សន្តគុណនិគុហនតា, បច្ចយបដិគ្គហណេ ច មត្តញ្ញុតា, ឯតំ អប្បិច្ឆលក្ខណន្តិ ឥមិនា លក្ខណេន សមន្នាគតោ។ **សន្តុដ្ឋោ**តិ ចតូសុ បច្ចយេសុ យថាលាភសន្តោសោ យថាពលសន្តោសោ យថាសារុប្បសន្តោសោតិ, ឥមេហិ តីហិ សន្តោសេហិ សមន្នាគតោ។ **បវិវិត្តោ**តិ កាយវិវេកោ ច វិវេកដ្ឋកាយានំ នេក្ខម្មាភិរតានំ, ចិត្តវិវេកោ ច បរិសុទ្ធចិត្តានំ បរមវោទានប្បត្តានំ, ឧបធិវិវេកោ ច និរុបធីនំ បុគ្គលានំ វិសង្ខារគតានន្តិ, ឥមេសំ តិណ្ណំ វិវេកានំ លាភី។ **អសំសដ្ឋោ**តិ ទស្សនសំសគ្គោ សវនសំសគ្គោ សមុល្លបនសំសគ្គោ

បរិភោគសំសគ្គោ កាយសំសគ្គោតិ, ឥមេហិ បញ្ចហិ សំសគ្គេហិ វិរហិតោ។ អយញ្ច បញ្ចវិធោ សំសគ្គោ រាជូហិ រាជមហាមត្តេហិ តិត្ថិយេហិ តិត្ថិយសាវកេហិ ឧបាសកេហិ ឧបាសិកាហិ ភិក្ខូហិ ភិក្ខុនីហីតិ អដ្ឋហិ បុគ្គលេហិ សទ្ធិំ ជាយតិ, សោ សព្ពោបិ ថេរស្ស នត្ថីតិ អសំសដ្ឋោ។

អារទ្ធវីរិយោតិ បគ្គហិតវីរិយោ បរិបុណ្ណវីរិយោ។ តត្ថ អារទ្ធវីរិយោ ភិក្ខុ គមនេ ឧប្បន្នកិលេសស្ស ឋានំ បាបុណិតុំ ន ទេតិ, ឋានេ ឧប្បន្នស្ស និសជ្ជំ, និសជ្ជាយ ឧប្បន្នស្ស សេយ្យំ បាបុណិតុំ ន ទេតិ, តស្មិំ តស្មិំ ឥរិយាបថេ ឧប្បន្នំ តត្ថ តត្ថេវ និគ្គណ្ហាតិ។ ថេរោ បន ចតុចត្តាលីស វស្សានិ មញ្ចេ បិដ្ឋិំ ន បសារេតិ។ តំ សន្ធាយ “អារទ្ធវីរិយោ”តិ អាហ។ **វត្តា**តិ ឱធុននវត្តា។ ភិក្ខូនំ អជ្ឈាចារំ ទិស្វា “អជ្ជ កថេស្សាមិ, ស្វេ កថេស្សាមី”តិ កថាវវត្ថានំ ន ករោតិ, តស្មិំ តស្មិំ យេវ ឋានេ ឱវទតិ អនុសាសតីតិ អត្ថោ។

វចនក្ខមោតិ វចនំ ខមតិ។ ឯកោ ហិ បរស្ស ឱវាទំ ទេតិ, សយំ បន អញ្ញេន ឱវទិយមានោ កុជ្ឈតិ។ ថេរោ បន បរស្សបិ ឱវាទំ ទេតិ, សយំ ឱវទិយមានោបិ សិរសា សម្បដិច្ឆតិ។ ឯកទិវសំ កិរ សារិបុត្តត្ថេរំ សត្តវស្សិកោ សាមណេរោ – “ភន្តេ, សារិបុត្ត, តុម្ហាកំ និវាសនកណ្ណោ ឱលម្ពតី”តិ អាហ។ ថេរោ កិញ្ចិ អវត្វាវ ឯកមន្តំ គន្ត្វា បរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា អាគម្ម “ឯត្តកំ វដ្ដតិ អាចរិយា”តិ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ អដ្ឋាសិ។

> “តទហុ បព្ពជិតោ សន្តោ, ជាតិយា សត្តវស្សិកោ;
> សោបិ មំ អនុសាសេយ្យ, សម្បដិច្ឆាមិ មត្ថកេ”តិ។ (មិ. ប. ៦.៤.៨) –

អាហ។

ចោទកោតិ វត្ថុស្មិំ ឱតិណ្ណេ វា អនោតិណ្ណេ វា វីតិក្កមំ ទិស្វា – “អាវុសោ, ភិក្ខុនា នាម ឯវំ និវាសេតព្ពំ, ឯវំ បារុបិតព្ពំ, ឯវំ គន្តព្ពំ, ឯវំ ឋាតព្ពំ, ឯវំ និសីទិតព្ពំ, ឯវំ ខាទិតព្ពំ, ឯវំ ភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ តន្តិវសេន អនុសិដ្ឋិំ ទេតិ។

បាបគរហីតិ បាបបុគ្គលេ ន បស្សេ, ន តេសំ វចនំ សុណេ, តេហិ សទ្ធិំ ឯកចក្កវាឡេបិ ន វសេយ្យំ។

> “មា មេ កទាចិ បាបិច្ឆោ, កុសីតោ ហីនវីរិយោ;
> អប្បស្សុតោ អនាទរោ, សមេតោ អហុ កត្ថចី”តិ។ –

ឯវំ បាបបុគ្គលេបិ គរហតិ, “សមណេន នាម រាគវសិកេន ទោសមោហវសិកេន ន ហោតព្ពំ, ឧប្បន្នោ រាគោ ទោសោ មោហោ បហាតព្ពោ”តិ ឯវំ បាបធម្មេបិ គរហតីតិ ទ្វីហិ ការណេហិ “បាបគរហី, ភន្តេ, អាយស្មា សារិបុត្តោ”តិ វទតិ។

ឯវំ អាយស្មតា អានន្ទេន សោឡសហិ បទេហិ ថេរស្ស យថាភូតវណ្ណប្បកាសនេ កតេ – “កឹ អានន្ទោ អត្តនោ បិយសហាយស្ស វណ្ណំ កថេតុំ ន លភតិ, កថេតុ កឹ បន តេន កថិតំ តថេវ ហោតិ, កឹ សោ សព្ពញ្ញូ”តិ? កោចិ បាបបុគ្គលោ វត្តុំ មា លភតូតិ សត្ថា តំ វណ្ណភណនំ អកុប្បំ សព្ពញ្ញុភាសិតំ ករោន្តោ ជិនមុទ្ទិកាយ លញ្ឆន្តោ **ឯវមេត**ន្តិអាទិមាហ។

ឯវំ តថាគតេន ច អានន្ទត្ថេរេន ច មហាថេរស្ស វណ្ណេ កថិយមានេ ភុម្មដ្ឋកា ទេវតា ឧដ្ឋហិត្វា ឯតេហេវ សោឡសហិ បទេហិ វណ្ណំ កថយឹសុ។ តតោ អាកាសដ្ឋកទេវតា សីតវលាហកា ឧណ្ហវលាហកា ចាតុមហារាជិកាតិ យាវ អកនិដ្ឋព្រហ្មលោកា ទេវតា ឧដ្ឋហិត្វា ឯតេហេវ សោឡសហិ បទេហិ វណ្ណំ កថយឹសុ។ ឯតេនុបាយេន ឯកចក្កវាឡំ អាទឹ កត្វា ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ ទេវតា ឧដ្ឋហិត្វា កថយឹសុ។ អថាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស សទ្ធិវិហារិកោ សុសីមោ ទេវបុត្តោ ចិន្តេសិ – “ឥមា ទេវតា អត្តនោ អត្តនោ នក្ខត្តកីឡំ បហាយ តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា មយ្ហំ ឧបជ្ឈាយស្សេវ វណ្ណំ កថេន្តិ, គច្ឆាមិ តថាគតស្ស សន្តិកំ, គន្ត្វា ឯតទេវ វណ្ណភណនំ ទេវតាភាសិតំ ករោមី”តិ, សោ តថា អកាសិ។ តំ ទស្សេតុំ **អថ ខោ សុសីមោ**តិអាទិ វុត្តំ។

ឧច្ចាវចាតិ អញ្ញេសុ ឋានេសុ បណីតំ ឧច្ចំ វុច្ចតិ, ហីនំ អវចំ។ ឥធ បន ឧច្ចាវចាតិ នានាវិធា វណ្ណនិភា។ តស្សា កិរ ទេវបរិសាយ នីលដ្ឋានំ អតិនីលំ, បីតកដ្ឋានំ អតិបីតកំ, លោហិតដ្ឋានំ អតិលោហិតំ, ឱទាតដ្ឋានំ អច្ចោទាតន្តិ, ចតុព្ពិធា វណ្ណនិភា បាតុភវិ។ តេនេវ **សេយ្យថាបិ នាមា**តិ ចតស្សោ ឧបមា អាគតា។ តត្ថ **សុភោ**តិ សុន្ទរោ។ **ជាតិមា**តិ ជាតិសម្បន្នោ។ **សុបរិកម្មកតោ**តិ ធោវនាទិបរិកម្មេន សុដ្ឋុ បរិកម្មកតោ។ **បណ្ឌុកម្ពលេ និក្ខិត្តោ**តិ រត្តកម្ពលេ ឋបិតោ។ **ឯវមេវ**ន្តិ រត្តកម្ពលេ និក្ខិត្តមណិ វិយ សព្ពា ឯកប្បហារេនេវ វិរោចិតុំ

អារទ្ធា។ **និក្ខន្តិ** អតិរេកបញ្ចសុវណ្ណេន កតបិឡន្ធនំ។ តញ្ហិ យដ្ឋនមជ្ឈនក្ខមំ ហោតិ។ **ជម្ពោនទន្តិ** មហាជម្ពុសាខាយ បវត្តនទិយំ និព្ពត្តំ, មហាជម្ពុផលរសេ វា បថវិយំ បវិដ្ឋេ សុវណ្ណង្កុរា ឧដ្ឋហន្តិ, តេន សុវណ្ណេន កតបិឡន្ធនន្តិបិ អត្ថោ។ **ទក្ខកម្មារបុត្តឧក្កាមុខសុកុសលសម្បហដ្ឋន្តិ** សុកុសលេន កម្មារបុត្តេន ឧក្កាមុខេ បចិត្វា សម្បហដ្ឋំ។ ធាតុវិភង្គេ (ម. និ. ៣.៣៥៧ អាទយោ) អកតភណ្ឌំ គហិតំ, ឥធ បន កតភណ្ឌំ។

វិទ្ធេតិ ទូរីភូតេ។ **ទេវេ**តិ អាកាសេ។ **នភំ អព្ភុស្សក្កមានោ**តិ អាកាសំ អភិលង្ឃន្តោ។ ឥមិនា តរុណសូរិយភាវោ ទស្សិតោ។ **សោរតោ**តិ សោរច្ចេន សមន្នាគតោ។ **ទន្តោ**តិ និព្ពិសេវនោ។ **សត្ថុវណ្ណភតោ**តិ សត្ថារា អាភតវណ្ណោ។ សត្ថា ហិ អដ្ឋបរិសមជ្ឈេ និសីទិត្វា “សេវថ, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តមោគ្គល្លានេ”តិអាទិនា (ម. និ. ៣.៣៧១) នយេន ថេរស្ស វណ្ណំ អាហរីតិ ថេរោ អាភតវណ្ណោ នាម ហោតិ។ **កាលំ កង្ខតី**តិ បរិនិព្ពានកាលំ បត្ថេតិ។ ខីណាសវោ ហិ នេវ មរណំ អភិនន្ទតិ, ន ជីវិតំ បត្ថេតិ, ទិវសសង្ខេបំ វេតនំ គហេត្វា ឋិតបុរិសោ វិយ កាលំ បន បត្ថេតិ, ឱលោកេន្តោ តិដ្ឋតីតិ អត្ថោ។ តេនេវាហ –

“នាភិនន្ទាមិ មរណំ, នាភិនន្ទាមិ ជីវិតំ;
កាលញ្ច បដិកង្ខាមិ, និព្ពិសំ ភតកោ យថា”តិ។ (ថេរគា. ១០០១-១០០២); នវមំ;

១០. នានាតិត្ថិយសាវកសុត្តវណ្ណនា

១១១. ទសមេ **នានាតិត្ថិយសាវកា**តិ តេ កិរ កម្មវាទិនោ អហេសុំ, តស្មា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា សគ្គេ និព្ពត្តា, តេ “អត្តនោ អត្តនោ សត្ថុ បសាទេន និព្ពត្តម្ហា”តិ សញ្ញិនោ ហុត្វា “គច្ឆាម ទសពលស្ស សន្តិកេ ឋត្វា អម្ហាកំ សត្ថារានំ វណ្ណំ កថេស្សាមា”តិ អាគន្ត្វា បច្ចេកគាថាហិ កថយឹសុ។ តត្ថ **ឆិន្ទិតមារិតេ**តិ ឆិន្ទិតេ ច មារិតេ ច។ **ហតជានីសូ**តិ បោថនេ ច ធនជានីសុ ច។ **បុញ្ញំ វា បនា**តិ អត្តនោ បុញ្ញម្បិ ន សមនុបស្សតិ, សង្ខេបតោ បុញ្ញាបុញ្ញានំ វិបាកោ នត្ថីតិ វទតិ។ **ស វេ វិស្សាសមាចិក្ខី**តិ សោ – “ឯវំ កតបាបានម្បិ កតបុញ្ញានម្បិ វិបាកោ នត្ថី”តិ វទន្តោ សត្តានំ វិស្សាសំ អវស្សយំ បតិដ្ឋំ អាចិក្ខតិ, តស្មា មាននំ វន្ទនំ បូជនំ អរហតីតិ វទតិ។

តបោជិគុច្ឆាយាតិ កាយកិលមថតបេន បាបជិគុច្ឆនេន។ **សុសំវុតត្តោ**តិ សមន្នាគតោ បិហិតោ វា។ **ជេគុច្ឆី**តិ តបេន បាបជិគុច្ឆកោ។ **និបកោ**តិ បណ្ឌិតោ។ **ចាតុយាមសុសំវុតោ**តិ ចាតុយាមេន សុសំវុតោ។ ចាតុយាមោ នាម សព្ពវារិវារិតោ ច ហោតិ សព្ពវារិយុត្តោ ច សព្ពវារិធុតោ ច សព្ពវារិផុដោ ចាតិ ឥមេ ចត្តារោ កោដ្ឋាសា។ តត្ថ **សព្ពវារិវារិតោ**តិ វារិតសព្ពឧទកោ, បដិក្ខិត្តសព្ពសីតោទកោតិ អត្ថោ។ សោ កិរ សីតោទកេ សត្តសញ្ញី ហោតិ , តស្មា តំ ន វលញ្ជេតិ។ **សព្ពវារិយុត្តោ**តិ សព្ពេន បាបវារណេន យុតោ។ **សព្ពវារិធុតោ**តិ សព្ពេន បាបវារណេន ធុតបាបោ ។ **សព្ពវារិផុដោ**តិ សព្ពេន បាបវារណេន ផុដ្ឋោ។ **ទិដ្ឋំ សុតញ្ច អាចិក្ខន្តិ** ទិដ្ឋំ “ទិដ្ឋំ មេ”តិ សុតំ “សុតំ មេ”តិ អាចិក្ខន្តោ, ន និគុហន្តោ។ **ន ហិ នូន កិព្ពិសី**តិ ឯវរូបោ សត្ថា កិព្ពិសការកោ នាម ន ហោតិ។

នានាតិត្ថិយេតិ សោ កិរ នានាតិត្ថិយានំយេវ ឧបដ្ឋាកោ, តស្មា តេ អារព្ភ វទតិ។ **បកុធកោ កាតិយានោ**តិ បកុធោ កច្ចាយនោ។ **និគណ្ឋោ**តិ នាដបុត្តោ។ **មក្ខលិបូរណាសេ**តិ មក្ខលិ ច បូរណោ ច។ **សាមញ្ញប្បត្តា**តិ សមណធម្មេ កោដិប្បត្តា។ **ន ហិ នូន តេ**តិ សប្បុរិសេហិ ន ទូរេ, តេយេវ លោកេ សប្បុរិសាតិ វទតិ។ **បច្ចភាសី**តិ “អយំ អាកោដកោ ឥមេសំ នគ្គនិស្សិរិកានំ ទសពលស្ស សន្តិកេ ឋត្វា វណ្ណំ កថេតីតិ តេសំ អវណ្ណំ កថេស្សាមី”តិ បតិអភាសីតិ។

តត្ថ **សហាចរិតេនា**តិ សហ ចរិតមត្តេន។ **ឆវោ សិគាលោ**តិ លាមកោ កាលសិគាលោ។ **កោត្ថុកោ**តិ តស្សេវ វេវចនំ។ **សង្កស្សរាចារោ**តិ អាសង្កិតសមាចារោ។ **ន សតំ សរិក្ខោ**តិ បណ្ឌិតានំ សប្បុរិសានំ សទិសោ ន ហោតិ, កឹ ត្វំ កាលសិគាលសទិសេ តិត្ថិយេ សីហេ ករោសីតិ?

អន្វាវិសិត្វាតិ “អយំ ឯវរូបានំ សត្ថារានំ អវណ្ណំ កថេតិ, តេនេវ នំ មុខេន វណ្ណំ កថាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តស្ស សរីរេ អនុអាវិសិ អធិមុច្ចិ, ឯវំ អន្វាវិសិត្វា។ **អាយុត្តា**តិ តបោជិគុច្ឆនេ យុត្តបយុត្តា។ **បាលយំ បវិវេកិយ**ន្តិ បវិវេកំ បាលយន្តា។ តេ កិរ “ន្ហាបិតបវិវេកំ បាលេស្សាមា”តិ សយំ កេសេ លុញ្ចន្តិ។ “ចីវរបវិវេកំ បាតេស្សាមា”តិ នគ្គា វិចរន្តិ។ “បិណ្ឌបាតបវិវេកំ បាលេស្សាមា”តិ សុនខា វិយ ភូមិយំ វា ភុញ្ជន្តិ ហត្ថេសុ វា។ “សេនាសនបវិវេកំ បាលេស្សាមា”តិ កណ្ដកសេយ្យាទីនិ កប្បេន្តិ។ **រូបេ និវិដ្ឋា**តិ តណ្ហាទិដ្ឋីហិ រូបេ បតិដ្ឋិតា។ **ទេវ**

លោកាភិនន្ទិនោតិ ទេវលោកបត្ថនកាមា។ **មាតិយា**តិ មច្ចា, តេ វេ មច្ចា បរលោកត្ថាយ សម្មា អនុសាសន្តីតិ វទតិ។

ឥតិ វិទិត្វាតិ “អយំ បឋមំ ឯតេសំ អវណ្ណំ កថេត្វា ឥទានិ វណ្ណំ កថេតិ, កោ នុ ខោ ឯសោ”តិ អាវជ្ជេន្តោ ជានិត្វា។ **យេ ចន្ទលិក្ខស្មិ បភាសវណ្ណា**តិ យេ អន្តលិក្ខេ ចន្ទោភាសសូរិយោភាសសញ្ញារាគឥន្ទធនុតារករូបានំ បភាសវណ្ណា។ **សព្ពេវ តេ តេ**តិ សព្ពេវ តេ តយា។ **នមុចី**តិ មារំ អាលបតិ។ **អាមិសំវ មច្ឆានំ វធាយ ខិត្តា**តិ យថា មច្ឆានំ វធត្ថាយ ពឡិសលគ្គំ អាមិសំ ខិបតិ, ឯវំ តយា បសំសមានេន ឯតេ រូបា សត្តានំ វធាយ ខិត្តាតិ វទតិ។

មាណវគាមិយោតិ អយំ កិរ ទេវបុត្តោ ពុទ្ធុបដ្ឋាកោ។ **រាជគហីយានន្តិ** រាជគហបព្ពតានំ។ **សេតោ**តិ កេលាសោ។ **អឃគាមិនន្តិ** អាកាសគាមីនំ។ **ឧទធិនន្តិ** ឧទកនិធានានំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា រាជគហីយានំ បព្ពតានំ វិបុលោ សេដ្ឋោ, ហិមវន្តបព្ពតានំ កេលាសោ, អាកាសគាមីនំ អាទិច្ចោ, ឧទកនិធានានំ សមុទ្ទោ, នក្ខត្តានំ ចន្ទោ, ឯវំ សទេវកស្ស លោកស្ស ពុទ្ធោ សេដ្ឋោតិ។ ទសមំ។

នានាតិត្ថិយវគ្គោ តតិយោ។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ទេវបុត្តសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. កោសលសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. ទហរសុត្តវណ្ណនា

១១២. កោសលសំយុត្តស្ស បឋមេ **ភគវតា សទ្ធិំ សម្មោទីតិ** យថា ខមនីយាទីនិ បុច្ឆន្តោ ភគវា តេន, ឯវំ សោបិ ភគវតា សទ្ធិំ សមប្បវត្តមោទោ អហោសិ។ សីតោទកំ វិយ ឧណ្ហោទកេន សម្មោទិតំ ឯកីភាវំ អគមាសិ។ យាយ ច – “កច្ចិ, ភោ គោតម, ខមនីយំ, កច្ចិ យាបនីយំ, កច្ចិ ភោតោ ច គោតមស្ស សាវកានញ្ច អប្បាពាធំ អប្បាតង្កំ លហុដ្ឋានំ ពលំ ផាសុវិហារោ”តិអាទិកាយ កថាយ សម្មោទិ, តំ បីតិបាមោជ្ជសង្ខាតសម្មោទជននតោ សម្មោទិតុំ យុត្តភាវតោ ច **សម្មោទនីយំ,** អត្ថព្យញ្ជនមធុរតាយ ចិរម្បិ កាលំ សារេតុំ និរន្តរំ បវត្តេតុំ អរហរូបតោ សរិតព្ពភាវតោ ច **សារណីយំ**។ សុយ្យមានសុខតោ ច សម្មោទនីយំ, អនុស្សរិយមានសុខតោ សារណីយំ។ តថា ព្យញ្ជនបរិសុទ្ធតាយ សម្មោទនីយំ, អត្ថបរិសុទ្ធតាយ សារណីយន្តិ ឯវំ អនេកេហិ បរិយាយេហិ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា បរិយោសាបេត្វា និដ្ឋបេត្វា ឥតោ បុព្ពេ តថាគតស្ស អទិដ្ឋត្តា គុណាគុណវសេន គម្ភីរភាវំ វា ឧត្តានភាវំ វា អជានន្តោ ឯកមន្តំ និសីទិ, ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ យំ ឱវដ្ដិកសារំ កត្វា អាគតោ លោកនិស្សរណភវោក្កន្តិបញ្ហំ សត្ថុ សម្មាសម្ពុទ្ធតំ បុច្ឆិតុំ **ភវម្បិ នោ**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **ភវម្បីតិ** បិ-ការោ សម្បិណ្ឌនត្ថេ និបាតោ, តេន ច ឆ សត្ថារេ សម្បិណ្ឌេតិ។ យថា បូរណាទយោ “សម្មាសម្ពុទ្ធម្ហា”តិ បដិជានន្តិ, ឯវំ ភវម្បិ នុ បដិជានាតីតិ អត្ថោ។ ឥទំ បន រាជា ន អត្តនោ លទ្ធិយា, លោកេ មហាជនេន គហិតបដិញ្ញាវសេន បុច្ឆតិ។ អថ ភគវា ពុទ្ធសីហនាទំ នទន្តោ **យំ ហិ តំ មហារាជា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អហំ ហិ មហារាជា**តិ អនុត្តរំ សព្ពសេដ្ឋំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណសង្ខាតំ សម្មាសម្ពោធិំ អហំ អភិសម្ពុទ្ធោតិ អត្ថោ។ **សមណព្រាហ្មណា**តិ បព្ពជ្ជូបគមនេន សមណា, ជាតិវសេន ព្រាហ្មណា។ **សង្ឃិនោ**តិអាទីសុ បព្ពជិតសមូហសង្ខាតោ សង្ឃោ ឯតេសំ អត្ថីតិ **សង្ឃិនោ**។ ស្វេវ គណោ ឯតេសំ អត្ថីតិ **គណិនោ**។ អាចារសិក្ខាបនវសេន តស្ស គណស្ស អាចរិយាតិ **គណាចរិយា។ ញាតា**តិ បញ្ញាតា បាកដា។ “អប្បិច្ឆា សន្តុដ្ឋា អប្បិច្ឆតាយ វត្ថម្បិ ន និវាសេន្តី”តិ ឯវំ សមុគ្គតោ យសោ ឯតេសំ អត្ថីតិ **យសស្សិនោ។ តិត្ថករា**តិ លទ្ធិករា។ **សាធុសម្មតា**តិ “សន្តោ សប្បុរិសា”តិ ឯវំ សម្មតា។ **ពហុជនស្សា**តិ អស្សុតវតោ អន្ធពាលបុថុជ្ជនស្ស។ **បូរណោ**តិអាទីនិ តេសំ នាមគោត្តានិ។ **បូរណោ**តិ ហិ នាមមេវ។ តថា, **មក្ខលីតិ**។ សោ បន គោសាលាយ ជាតត្តា **គោសាលោ**តិ វុត្តោ។ **នាដបុត្តោ**តិ នាដស្ស បុត្តោ។ **ពេលដ្ឋបុត្តោ**តិ ពេលដ្ឋស្ស បុត្តោ។ **កច្ចាយនោ**តិ បកុធស្ស គោត្តំ។ កេសកម្ពលស្ស ធារណតោ **អជិតោ កេសកម្ពលោ**តិ វុត្តោ។

តេបិ មយាតិ កប្បកោលាហលំ ពុទ្ធកោលាហលំ ចក្កវត្តិកោលាហលន្តិ តីណិ កោលាហលានិ។ តត្ថ “វស្សសតសហស្សមត្ថកេ កប្បុដ្ឋានំ ភវិស្សតី”តិ កប្បកោលាហលំ នាម ហោតិ – “ឥតោ វស្សសតសហស្សមត្ថកេ លោកោ វិនស្សិស្សតិ, មេត្តំ មារិសា, ភាវេថ, ករុណំ មុទិតំ ឧបេក្ខ”ន្តិ មនុស្សប្បថេ ទេវតា ឃោសេន្តិយោ វិចរន្តិ។ “វស្សសហស្សមត្ថកេ បន ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ពុទ្ធកោលាហលំ នាម ហោតិ – “ឥតោ វស្សសហស្សមត្ថកេ ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិត្វា ធម្មានុធម្មបដិបទំ បដិបន្នេន សង្ឃរតនេន បរិវារិតោ ធម្មំ ទេសេន្តោ វិចរិស្សតី”តិ ទេវតា ឧគ្ឃោសេន្តិ។ “វស្សសតមត្ថកេ បន ចក្កវត្តី ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ចក្កវត្តិកោលាហលំ នាម ហោតិ – “ឥតោ វស្សសតមត្ថកេ សត្តរតនសមន្នាគតោ ចតុទ្ទីបិស្សរោ សហស្សបុត្តបរិវារោ វេហាសង្គមោ ចក្កវត្តិរាជា ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ទេវតា ឧគ្ឃោសេន្តិ។

ឥមេសុ តីសុ កោលាហលេសុ ឥមេ ឆ សត្ថារោ ពុទ្ធកោលាហលំ សុត្វា អាចរិយេ បយិរុបាសិត្វា ចិន្តាមាណិវិជ្ជាទីនិ ឧគ្គណ្ហិត្វា – “មយំ ពុទ្ធម្ហា”តិ បដិញ្ញំ កត្វា មហាជនបរិវុតា ជនបទំ វិចរន្តា អនុបុព្ពេន សាវត្ថិយំ បត្តា។ តេសំ ឧបដ្ឋាកា រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា, “មហារាជ, បូរណោ កស្សបោ…បេ.… អជិតោ កេសកម្ពលោ ពុទ្ធោ កិរ សព្ពញ្ញូ កិរា”តិ អារោចេសុំ។ រាជា “តុម្ហេវ នេ និមន្តេត្វា អានេថា”តិ អាហ ។ តេ គន្ត្វា តេហិ, “រាជា វោ និមន្តេតិ។ រញ្ញោ គេហេ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ វុត្តា គន្តុំ ន ឧស្សហន្តិ, បុនប្បុនំ វុច្ចមានា ឧបដ្ឋាកានំ ចិត្តានុរក្ខណត្ថាយ អធិវាសេត្វា សព្ពេ ឯកតោវ អគមំសុ។ រាជា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា “និសីទន្តូ”តិ អាហ។ និគ្គុណានំ អត្តភាវេ រាជុស្មា នាម ផរតិ, តេ មហារហេសុ អាសនេសុ និសីទិតុំ អសក្កោន្តា ផលកេសុ ចេវ ភូមិយំ ច និសីទីសុ។

រាជា “ឯត្តកេនេវ នត្ថិ តេសំ អន្តោ សុក្កធម្មោ”តិ វត្វា អាហារំ អទត្វាវ តាលតោ បតិតំ មុគ្គរេន បោថេន្តោ វិយ “តុម្ហេ ពុទ្ធា, ន ពុទ្ធា”តិ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ តេ ចិន្តយឹសុ – “សចេ ‘ពុទ្ធម្ហា’តិ វក្ខាម, រាជា ពុទ្ធវិសយេ បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា កថេតុំ អសក្កោន្តេ ‘តុម្ហេ មយំ ពុទ្ធាតិ មហាជនំ វញ្ចេត្វា អាហិណ្ឌថា’តិ ជិវ្ហម្បិ ឆិន្ទាបេយ្យ, អញ្ញម្បិ អនត្ថំ ករេយ្យា”តិ សកបដិញ្ញាយ ឯវ ‘ន មយំ ពុទ្ធា’តិ វទឹសុ។ អថ នេ រាជា គេហតោ និកឌ្ឍាបេសិ។ តេ រាជឃរតោ និក្ខន្តេ ឧបដ្ឋាកា បុច្ឆឹសុ – “កឹ អាចរិយា រាជា តុម្ហេ បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា សក្ការសម្មានំ អកាសី”តិ? រាជា “ពុទ្ធា តុម្ហេ”តិ បុច្ឆិ, តតោ មយំ – “សចេ អយំ រាជា ពុទ្ធវិសយេ បញ្ហំ កថិយមានំ អជានន្តោ អម្ហេសុ មនំ បទោសេស្សតិ, ពហុំ អបុញ្ញំ បសវិស្សតី”តិ រញ្ញោ អនុកម្បាយ ‘ន មយំ ពុទ្ធា’តិ វទិម្ហា, មយំ បន ពុទ្ធា ឯវ, អម្ហាកំ ពុទ្ធភាវោ, ឧទកេន ធោវិត្វាបិ ហរិតុំ ន សក្កាតិ។ ឥតិ ពហិទ្ធា ‘ពុទ្ធម្ហា’តិ អាហំសុ – រញ្ញោ សន្តិកេ ‘ន មយំ ពុទ្ធា’តិ វទឹសូតិ, ឥទំ គហេត្វា រាជា ឯវមាហ។ តត្ថ **កឹ បន ភវំ គោតមោ ទហរោ ចេវ ជាតិយា, នវោ ច បព្ពជ្ជាយា**តិ ឥទំ អត្តនោ បដិញ្ញំ គហេត្វា វទតិ។ តត្ថ **កិ**ន្តិ បដិក្ខេបវចនំ។ ឯតេ ជាតិមហល្លកា ច ចិរបព្ពជិតា ច “ពុទ្ធម្ហា”តិ ន បដិជានន្តិ, ភវំ គោតមោ ជាតិយា ច ទហរោ បព្ពជ្ជាយ ច នវោ កឹ បដិជានាតិ? មា បដិជានាហីតិ អត្ថោ។

ន ឧញ្ញាតព្ពាតិ ន អវជានិតព្ពា។ **ន បរិភោតព្ពា**តិ ន បរិភវិតព្ពា។ **កតមេ ចត្តារោ**តិ កថេតុកម្យតាបុច្ឆា។ **ខត្តិយោ**តិ រាជកុមារោ។ **ឧរគោ**តិ អាសីវិសោ។ **អគ្គី**តិ អគ្គិយេវ។ **ភិក្ខូ**តិ ឥមស្មឹ បន បទេ ទេសនាកុសលតាយ អត្តានំ អព្ភន្តរំ កត្វា សីលវន្តំ បព្ពជិតំ ទស្សេតិ។ ឯត្ថ ច ទហរំ រាជកុមារំ ទិស្វា, ឧក្កមិត្វា មគ្គំ អទេន្តោ, បារុបនំ អនបនេន្តោ, និសិន្នាសនតោ អនុដ្ឋហន្តោ, ហត្ថិបិដ្ឋាទីហិ អនោតរន្តោ, ហេដ្ឋា កត្វា មញ្ញនវសេន អញ្ញម្បិ ឯវរូបំ អនាចារំ ករោន្តោ ខត្តិយំ អវជានាតិ នាម។ “ភទ្ទកោ វតាយំ រាជកុមារោ, មហាកណ្ណោ មហោទរោ – កឹ នាម យំកិញ្ចិ ចោរូបទ្ទវំ វូបសមេតុំ យត្ថ កត្ថចិ ឋានេ រជ្ជំ អនុសាសិតុំ សក្ខិស្សតី”តិអាទីនិ វទន្តោ បរិភោតិ នាម។ អញ្ញនិសលាកមត្តម្បិ អាសីវិសបោតកំ កណ្ណាទីសុ បិឡន្ធន្តោ អង្គុលិម្បិ ជិវ្ហម្បិ ឌំសាបេន្តោ ឧរគំ អវជានាតិ នាម ។ “ភទ្ទកោ វតាយំ អាសីវិសោ ឧទកទេឌ្ឌុភោ វិយ កឹ នាម កិញ្ចិទេវ ឌំសិតុំ កស្សចិទេវ កាយេ វិសំ ផរិតុំ សក្ខិស្សតី”តិអាទីនិ វទន្តោ បរិភោតិ នាម។ ខជ្ជោបនកមត្តម្បិ អគ្គឹ គហេត្វា ហត្ថេន កីឡន្តោ ភណ្ឌុក្ខលិកាយ ខិបន្តោ ចូឡាយ វា សយនបិដ្ឋសាដកបសិព្ពកាទីសុ វា បបេន្តោ អគ្គឹ អវជានាតិ នាម។ “ភទ្ទកោ វតាយំ អគ្គិ កតរំ នុ ខោ យាគុភត្តំ បចិស្សតិ, កតរំ មច្ឆមំសំ, កស្ស សីតំ វិនោទេស្សតី”តិអាទីនិ វទន្តោ បរិភោតិ នាម។ ទហរសាមណេរម្បិ បន ទិស្វា ឧក្កមិត្វា មគ្គំ អទេន្តោតិ រាជកុមារេ វុត្តំ អនាចារំ ករោន្តោ ភិក្ខុំ អវជានាតិ នាម។ “ភទ្ទកោ វតាយំ សាមណេរោ មហាកណ្ណោ មហោទរោ យំកិញ្ចិ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គហេតុំ យំកិញ្ចិ អរញ្ញំ អជ្ឈោគាហេត្វា វសិតុំ សក្ខិស្សតិ, សង្ឃត្ថេរកាលេ មនាបោ ភវិស្សតី”តិអាទីនិ វទន្តោ បរិភោតិ នាម។ តំ សព្ពម្បិ ន កាតព្ពន្តិ ទស្សេន្តោ **ន ឧញ្ញាតព្ពោ ន បរិភោតព្ពោ**តិ អាហ។

ឯតទវោចាតិ ឯតំ គាថាពន្ធំ អវោច។ គាថា ច នាមេតា តទត្ថទីបនាបិ ហោន្តិ វិសេសត្ថទីបនាបិ, តត្រិមា តទត្ថម្បិ វិសេសត្ថម្បិ ទីបេន្តិយេវ។ តត្ថ **ខត្តិយ**ន្តិ ខេត្តានំ អធិបតឹ។ វុត្តញ្ចេតំ “ខេត្តានំ អធិបតីតិ ខោ, វាសេដ្ឋ, ‘ខត្តិយោ ខត្តិយោ’ត្វេវ ទុតិយំ អក្ខរំ ឧបនិព្ពត្ត”ន្តិ (ទី. និ. ៣.១៣១)។ **ជាតិសម្បន្ន**ន្តិ តាយេវ ខត្តិយជាតិយា ជាតិសម្បន្នំ។ **អភិជាត**ន្តិ តីណិ កុលានិ អតិក្កមិត្វា ជាតំ។

ឋានំ ហីតិ ការណំ វិជ្ជតិ។ **មនុជិន្ទោ**តិ មនុស្សជេដ្ឋកោ។ **រាជទណ្ឌេនា**តិ រញ្ញោ ឧទ្ទដទណ្ឌេន, សោ អប្បកោ នាម ន ហោតិ, ទសសហស្សវីសតិសហស្សប្បមាណោ ហោតិយេវ។ **តស្មឹ បក្កមតេ ភុស**ន្តិ តស្មឹ បុគ្គលេ ពលវឧបក្កមំ ឧបក្កមតិ។ **រក្ខំ ជីវិតមត្តនោ**តិ អត្តនោ ជីវិតំ រក្ខមានោ តំ ខត្តិយំ បរិវជ្ជេយ្យ ន ឃដ្ដេយ្យ។

ឧច្ចាវចេហីតិ នានាវិធេហិ។ **វណ្ណេហី**តិ សណ្ឋានេហិ។ យេន យេន ហិ វណ្ណេន ចរន្តោ គោចរំ លភតិ, យទិ សប្បវណ្ណេន, យទិ ទេឌ្ឌុភវណ្ណេន, យទិ ធមនិវណ្ណេន, អន្តមសោ កលន្ទកវណ្ណេនបិ ចរតិយេវ។ **អាសជ្ជា**តិ បត្វា។ **ពាល**ន្តិ យេន ពាលេន ឃដ្ដិតោ, តំ ពាលំ នរំ វា នារឹ វា ឌំសេយ្យ។

បហូតភក្ខន្តិ ពហុភក្ខំ។ អគ្គិស្ស ហិ អភក្ខំ នាម នត្ថិ។ **ជាលិន**ន្តិ ជាលវន្តំ។ **បាវក**ន្តិ អគ្គឹ។ បាវកន្តិបិ បាឋោ។ **កណ្ហវត្តនិ**ន្តិ វត្តនីតិ មគ្គោ, អគ្គិនា គតមគ្គោ កណ្ហោ ហោតិ កាឡកោ, តស្មា “កណ្ហវត្តនី”តិ វុច្ចតិ។

មហា ហុត្វានាតិ មហន្តោ ហុត្វា។ អគ្គិ ហិ ឯកទា យាវព្រហ្មលោកប្បមាណោបិ ហោតិ។ **ជាយន្តិ តត្ថ បារោហា**តិ តត្ថ អគ្គិនា ទឌ្ឍវនេ បារោហា ជាយន្តិ។ **បារោហា**តិ តិណរុក្ខាទយោ វុច្ចន្តិ។ តេ ហិ អគ្គិនា ទឌ្ឍដ្ឋានេ មូលមត្តេបិ អវសិដ្ឋេ បាទតោ រោហន្តិ ជាយន្តិ វឌ្ឍន្តិ, តស្មា “បារោហា”តិ វុច្ចន្តិ។ បុន រោហនត្ថេន វា **បារោហា។ អហោរត្តានមច្ចយេ**តិ រត្តិន្ទិវានំ អតិក្កមេ។ និទាឃេបិ ទេវេ វុដ្ឋមត្តេ ជាយន្តិ។

ភិក្ខុ ឧហតិ តេជសាតិ ឯត្ថ អក្កោសន្តំ បច្ចក្កោសន្តោ ភណ្ឌន្តំ បដិភណ្ឌន្តោ បហរន្តំ បដិបហរន្តោ ភិក្ខុ នាម កិញ្ចិ ភិក្ខុតេជសា ឧហិតុំ ន សក្កោតិ។ យោ បន អក្កោសន្តំ ន បច្ចក្កោសតិ, ភណ្ឌន្តំ ន បដិភណ្ឌតិ។ បហរន្តំ ន បដិបហរតិ, តស្មិំ វិប្បដិបន្នោ តស្ស សីលតេជេន ឧយ្ហតិ។ តេនេវេតំ វុត្តំ។ **ន តស្ស បុត្តា បសវោ**តិ តស្ស បុត្តធីតរោបិ គោមហឹសកុក្កុដសូករាទយោ បសវោបិ ន ភវន្តិ, វិនស្សន្តីតិ អត្ថោ។ **ទាយាទា វិន្ទរេ ធន**ន្តិ តស្ស ទាយាទាបិ ធនំ ន វិន្ទន្តិ។ **តាលាវត្ថុ ភវន្តិ តេ**តិ តេ ភិក្ខុតេជសា ទឌ្ឍា វត្ថុមត្តាវសិដ្ឋោ មត្ថកច្ឆិន្នតាលោ វិយ ភវន្តិ, បុត្តធីតាទិវសេន ន វឌ្ឍន្តីតិ អត្ថោ។

តស្មាតិ យស្មា សមណតេជេន ទឌ្ឍា មត្ថកច្ឆិន្នតាលោ វិយ អវិរុឡ្ហិធម្មា ភវន្តិ, តស្មា។ **សម្មទេវ សមាចរេ**តិ សម្មា សមាចរេយ្យ។ សម្មា សមាចរន្តេន បន កឹ កាតព្ពន្តិ? ខត្តិយំ តាវ និស្សាយ លទ្ធព្ពំ គាម និគមយានវាហនាទិអានិសំសំ, ឧរគំ និស្សាយ តស្ស កីឡាបនេន លទ្ធព្ពំ វត្ថហិរញ្ញសុវណ្ណាទិអានិសំសំ អគ្គិំ និស្សាយ តស្សានុភាវេន បត្តព្ពំ យាគុភត្តបចនសីតវិនោទនាទិអានិសំសំ, ភិក្ខុំ និស្សាយ តស្ស វសេន បត្តព្ពំ អសុតសវនសុតបរិយោទបន-សគ្គមគ្គាធិគមាទិអានិសំសំ សម្បស្សមានេន “ឯតេ និស្សាយ បុព្ពេ វុត្តប្បការោ អានិសំសោ អត្ថិ។ កឹ ឥមេហី”តិ? ន សព្ពសោ បហាតព្ពា។ ឥស្សរិយត្ថិកេន បន វុត្តប្បការំ អវជាននញ្ច បរិភវនញ្ច អកត្វា បុព្ពុដ្ឋាយិបច្ឆានិបាតិតាទីហិ ឧបាយេហិ ខត្តិយកុមារោ តោសេតព្ពោ, ឯវំ តតោ ឥស្សរិយំ អធិគមិស្សតិ។ អហិតុណ្ឌិកេន ឧរគេ វិស្សាសំ អកត្វា នាគវិជ្ជំ បរិវត្តេត្វា អជបទេន ទណ្ឌេន គីវាយ គហេត្វា វិសហរេន មូលេន ទាឋា ធោវិត្វា បេឡាយំ បក្ខិបិត្វា កីឡាបេន្តេន ចរិតព្ពំ។ ឯវំ តំ និស្សាយ ឃាសច្ឆាទនាទីនិ លភិស្សតិ។ យាគុបចនាទីនិ កត្តុកាមេន អគ្គិំ វិស្សាសេន ភណ្ឌុក្ខលិកាទីសុ អបក្ខិបិត្វា ហត្ថេហិ អនាមសន្តេន គោមយចុណ្ណាទីហិ ជាលេត្វា យាគុបចនាទីនិ កត្តព្ពានិ, ឯវំ តំ និស្សាយ អានិសំសំ លភិស្សតិ។ អសុតសវនាទីនិ បត្ថយន្តេនបិ ភិក្ខុំ អតិវិស្សាសេន វេជ្ជកម្មនវកម្មាទីសុ អយោជេត្វា ចតូហិ បច្ចយេហិ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋាតព្ពោ, ឯវំ តំ និស្សាយ អសុតបុព្ពំ ពុទ្ធវចនំ អសុតបុព្ពំ បញ្ហាវិនិច្ឆយំ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកំ អត្ថំ តិស្សោ កុលសម្បត្តិយោ ឆ កាមសគ្គានិ នវ ច ព្រហ្មលោកេ បត្វា អមតមហានិព្ពានទស្សនម្បិ លភិស្សតីតិ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ **សម្មទេវ សមាចរេ**តិ អាហ។

ឯតទវោចាតិ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នោ បសាទំ អាវិករោន្តោ ឯតំ “អភិក្កន្ត”ន្តិអាទិវចនំ អវោច។ តត្ថ **អភិក្កន្ត**ន្តិ អភិកន្តំ អតិឥដ្ឋំ អតិមនាបំ, អតិសុន្ទរន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ឯកេន អភិក្កន្តសទ្ទេន ទេសនំ ថោមេតិ “អភិក្កន្តំ, ភន្តេ, យទិទំ ភគវតោ ធម្មទេសនា”តិ។ ឯកេន អត្តនោ បសាទំ “អភិក្កន្តំ, ភន្តេ, យទិទំ ភគវតោ ធម្មទេសនំ អាគម្ម មម បសាទោ”តិ។

តតោ បរំ ចតូហិ ឧបមាហិ ទេសនំយេវ ថោមេតិ។ តត្ថ **និក្កុជ្ជិត**ន្តិ អធោមុខឋបិតំ, ហេដ្ឋាមុខជាតំ វា។ **ឧក្កុជ្ជេយ្យា**តិ ឧបរិមុខំ ករេយ្យ។ **បដិច្ឆន្ន**ន្តិ តិណបណ្ណាទិឆាទិតំ។ **វិវរេយ្យា**តិ ឧគ្ឃាដេយ្យ។ **មូឡ្ហស្សា**តិ ទិសាមូឡ្ហស្ស។ **មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យា**តិ ហត្ថេ គហេត្វា “ឯស មគ្គោ”តិ វទេយ្យ។ **អន្ធការេ**តិ កាឡបក្ខចាតុទ្ទសី អឌ្ឍរត្តឃនវនសណ្ឌ មេឃបដលេហិ ចតុរង្គេ តមេ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា កោចិ និក្កុជ្ជិតំ ឧក្កុជ្ជេយ្យ, ឯវំ សទ្ធម្មវិមុខំ អសទ្ធម្មេ បតិតំ មំ អសទ្ធម្មា វុដ្ឋាបេន្តេន, យថា បដិច្ឆន្នំ វិវរេយ្យ, ឯវំ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនន្តរធានា បភុតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិគហនបដិច្ឆន្នំ សាសនំ វិវរន្តេន, យថា មូឡ្ហស្ស មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យ, ឯវំ កុម្មគ្គមិច្ឆាមគ្គបដិបន្នស្ស មេ សគ្គមោក្ខមគ្គំ អាវិករោន្តេន, យថា អន្ធការេ តេលបជ្ជោតំ ធារេយ្យ, ឯវំ មោហន្ធការេ និមុគ្គស្ស មេ ពុទ្ធាទិរតនរូបានិ អបស្សតោ តប្បដិច្ឆាទកមោហន្ធការវិទ្ធំសកទេសនាបជ្ជោតំ ធារេន្តេន មយ្ហំ ភគវតា ឯតេហិ បរិយាយេហិ បកាសិតត្តា អនេកបរិយាយេន ធម្មោ បកាសិតោតិ។

ឯវំ ទេសនំ ថោមេត្វា ឥមាយ ទេសនាយ រតនត្តយេ បសន្នចិត្តោ បសន្នាការំ ករោន្តោ **ឯសាហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឯសាហ**ន្តិ ឯសោ អហំ។ **ភគវន្តំ សរណំ គច្ឆាមិ ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ចា**តិ ភគវន្តញ្ច ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ចាតិ ឥមំ រតនត្តយំ សរណំ គច្ឆាមិ។ **ឧបាសកំ មំ, ភន្តេ, ភគវា ធារេតូ**តិ មំ ភគវា ‘ឧបាសកោ អយ’ន្តិ ឯវំ ធារេតុ, ជានាតូតិ អត្ថោ។ **អជ្ជតគ្គេ**តិ អជ្ជតំ អាទឹ កត្វា។ អជ្ជទគ្គេតិ វា បាឋោ, ទ-ការោ បទសន្ធិករោ, អជ្ជ អគ្គំ កត្វាតិ អត្ថោ។ **បាណុបេត**ន្តិ បាណេហិ ឧបេតំ យាវ មេ ជីវិតំ បវត្តតិ, តាវ ឧបេតំ អនញ្ញសត្ថុកំ តីហិ សរណគមនេហិ សរណំ គតំ ឧបាសកំ កប្បិយការកំ មំ ភគវា ធារេតូតិ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយ សាមញ្ញផលសុត្តេ សព្ពាការេន វុត្តោតិ។

បឋមំ។

២. បុរិសសុត្តវណ្ណនា

១១៣. ទុតិយេ **អភិវាទេត្វា**តិ បុរិមសុត្តេ សរណគតត្តា ឥធ អភិវាទេសិ។ **អជ្ឈត្តន្តិ** និយកជ្ឈត្តំ, អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បជ្ជន្តីតិ អត្ថោ។ **លោភា**ទីសុ លុព្ភនលក្ខណោ លោភោ, ទុស្សនលក្ខណោ ទោសោ, មុយ្ហនលក្ខណោ មោហោតិ។ **ហឹសន្តី**តិ វិហេឋេន្តិ នាសេន្តិ វិនាសេន្តិ។ **អត្តសម្ភូតា**តិ អត្តនិ សម្ភូតា។ **តចសារំវ សម្ផល**ន្តិ យថា តចសារំ វេឡុំ វា នឡំ វា អត្តនោ ផលំ ហឹសតិ វិនាសេតិ, ឯវំ ហឹសន្តិ វិនាសេន្តីតិ។ ទុតិយំ។

៣. ជរាមរណសុត្តវណ្ណនា

១១៤. តតិយេ **អញ្ញត្រ ជរាមរណា**តិ ជរាមរណតោ មុត្តោ នាម អត្ថីតិ វុច្ចតិ។ **ខត្តិយមហាសាលា**តិ ខត្តិយមហាសាលា នាម មហាសារប្បត្តា ខត្តិយា។ យេសំ ហិ ខត្តិយានំ ហេដ្ឋិមន្តេន កោដិសតំ និធានគតំ ហោតិ, តយោ កហាបណកុម្ភា វលញ្ជនត្ថាយ គេហមជ្ឈេ រាសី កត្វា ឋបិតា ហោន្តិ, តេ **ខត្តិយមហាសាលា** នាម។ យេសំ ព្រាហ្មណានំ អសីតិកោដិធនំ និហិតំ ហោតិ, ទិយឌ្ឍោ កហាបណកុម្ភោ វលញ្ជនត្ថាយ គេហមជ្ឈេ រាសី កត្វា ឋបិតោ ហោតិ, តេ **ព្រាហ្មណមហាសាលា** នាម។ យេសំ គហបតីនំ ចត្តាលីសកោដិធនំ និហិតំ ហោតិ, កហាបណកុម្ភោ វលញ្ជនត្ថាយ គេហមជ្ឈេ រាសី កត្វា ឋបិតោ ហោតិ, តេ **គហបតិមហាសាលា** នាម។

អឌ្ឍាតិ ឥស្សរា។ និធានគតធនស្ស មហន្តតាយ **មហទ្ធនា**។ សុវណ្ណរជតភាជនាទីនំ ឧបភោគភណ្ឌានំ មហន្តតាយ **មហាភោគា**។ អនិធានគតស្ស ជាតរូបរជតស្ស បហូតតាយ, **បហូតជាតរូបរជតា** ។ វិត្តូបករណស្ស តុដ្ឋិករណស្ស បហូតតាយ **បហូតវិត្តូបករណា**។ គោធនាទីនញ្ច សត្តវិធធញ្ញានញ្ច បហូតតាយ **បហូតធនធញ្ញា**។ **តេសម្បិ ជាតានំ នត្ថិ អញ្ញត្រ ជរាមរណា**តិ តេសម្បិ ឯវំ ឥស្សរានំ ជាតានំ និព្ពត្តានំ នត្ថិ អញ្ញត្រ ជរាមរណា, ជាតត្តាយេវ ជរាមរណតោ មោក្ខោ នាម នត្ថិ, អន្តោជរាមរណេយេវ ហោតិ។

អរហន្តោតិអាទីសុ អារកា កិលេសេហីតិ អរហន្តោ។ ខីណា ឯតេសំ ចត្តារោ អាសវាតិ **ខីណាសវា**។ ព្រហ្មចរិយវាសំ វុដ្ឋា បរិនិដ្ឋិតវាសាតិ **វុសិតវន្តោ**។ ចតូហិ មគ្គេហិ ករណីយំ ឯតេសំ កតន្តិ **កតករណីយា**។ ខន្ធភារោ កិលេសភារោ អភិសង្ខារភារោ កាមគុណភារោតិ, ឥមេ ឱហិតា ភារា ឯតេសន្តិ **ឱហិតភារា**។ អនុប្បត្តោ អរហត្តសង្ខាតោ សកោ អត្ថោ ឯតេសន្តិ **អនុប្បត្តសទត្ថា**។ ទសវិធម្បិ បរិក្ខីណំ ភវសំយោជនំ ឯតេសន្តិ **បរិក្ខីណភវសំយោជនា**។ សម្មា ការណេហិ ជានិត្វា វិមុត្តាតិ **សម្មទញ្ញាវិមុត្តា**។ មគ្គបញ្ញាយ ចតុសច្ចធម្មំ ញត្វា ផលវិមុត្តិយា វិមុត្តាតិ អត្ថោ។ **ភេទនធម្មោ**តិ ភិជ្ជនសភាវោ។ **និក្ខេបនធម្មោ**តិ និក្ខិបិតព្ពសភាវោ។ ខីណាសវស្ស ហិ អជីរណធម្មោបិ អត្ថិ, អារម្មណតោ បដិវិទ្ធំ និព្ពានំ, តំ ហិ ន ជីរតិ។ ឥធ បនស្ស ជីរណធម្មំ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។ អត្ថុប្បត្តិកោ កិរស្ស សុត្តស្ស និក្ខេបោ។ សិរិកសាលាយ និសីទិត្វា កថិតន្តិ វទន្តិ។ តត្ថ ភគវា ចិត្រានិ រថយានាទីនិ ទិស្វា ទិដ្ឋមេវ ឧបមំ កត្វា, “ជីរន្តិ វេ រាជរថា”តិ គាថមាហ។

តត្ថ **ជីរន្តី**តិ ជរំ បាបុណន្តិ។ **រាជរថា**តិ រញ្ញោ អភិរូហនរថា។ **សុចិត្តា**តិ សុវណ្ណរជតាទីហិ សុដ្ឋុ ចិត្តិតា។ **អថោ សរីរម្បិ ជរំ ឧបេតី**តិ ឯវរូបេសុ អនុបាទិណ្ណកេសុ សារទារុមយេសុ រថេសុ ជីរន្តេសុ ឥមស្មិំ អជ្ឈត្តិកេ ឧបាទិណ្ណកេ មំសលោហិតាទិមយេ សរីរេ កឹ វត្តព្ពំ? សរីរម្បិ ជរំ ឧបេតិយេវាតិ អត្ថោ។ **សន្តោ ហវេ សព្ភិ បវេទយន្តី**តិ សន្តោ សព្ភីហិ សទ្ធឹ សតំ ធម្មោ ន ជរំ ឧបេតីតិ ឯវំ បវេទយន្តិ។ “សតំ ធម្មោ នាម និព្ពានំ, តំ ន ជីរតិ, អជរំ អមតន្តិ ឯវំ កថេន្តី”តិ អត្ថោ។ យស្មា វា និព្ពានំ អាគម្ម សីទនសភាវា កិលេសា ភិជ្ជន្តិ, តស្មា តំ សព្ភីតិ វុច្ចតិ។ ឥតិ បុរិមបទស្ស ការណំ ទស្សេន្តោ “សន្តោ ហវេ សព្ភិ បវេទយន្តី”តិ អាហ។ ឥទំ ហិ វុត្តំ ហោតិ – សតំ ធម្មោ ន ជរំ ឧបេតិ, តស្មា សន្តោ សព្ភិ បវេទយន្តិ។ អជរំ និព្ពានំ សតំ ធម្មោតិ អាចិក្ខន្តីតិ អត្ថោ។ សុន្ទរាធិវចនំ វា ឯតំ សព្ភីតិ។ យំ សព្ភិធម្មភូតំ និព្ពានំ សន្តោ បវេទយន្តិ កថយន្តិ, សោ សតំ ធម្មោ ន ជរំ ឧបេតីតិបិ អត្ថោ។ តតិយំ។

៤. បិយសុត្តវណ្ណនា

១១៥. ចតុត្ថេ **រហោគតស្សា**តិ រហសិ គតស្ស។ **បដិសល្លីនស្សា**តិ និលីនស្ស ឯកីភូតស្ស។ **ឯវមេតំ, មហារាជា**តិ ឥធ ភគវា ឥមំ សុត្តំ សព្ពញ្ញុភាសិតំ ករោន្តោ អាហ។ **អន្តកេនាធិបន្នស្សា**តិ មរណេន អជ្ឈោត្ថដស្ស។ ចតុត្ថំ។

៥. អត្តរក្ខិតសុត្តវណ្ណនា

១១៦. បញ្ចមេ **ហត្ថិកាយោ**តិ ហត្ថិឃដា។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **សំវរោ**តិ បិទហនំ។ **សាធុ សព្ពត្ថ សំវរោ**តិ ឥមិនា កម្មបថភេទំ អបត្តស្ស កម្មស្ស សំវរំ ទស្សេតិ។ **លជ្ជី**តិ ហិរិមា។ លជ្ជីគហណេន ចេត្ថ ឱត្តប្បម្បិ

គហិតមេវ ហោតិ។ បញ្ចមំ។

៦. អប្បកសុត្តវណ្ណនា

១១៧. ឆដ្ឋេ **ឧឡារេ ឧឡារេ**តិ បណីតេ ច ពហុកេ ច។ **មជ្ជន្តី**តិ មានមជ្ជនេន មជ្ជន្តិ។ **អតិសារន្តិ** អតិក្កមំ។ **កូដន្តិ** បាសំ។ **បច្ឆាសន្តិ** បច្ឆា តេសំ។ ឆដ្ឋំ។

៧. អឌ្ឌករណសុត្តវណ្ណនា

១១៨. សត្តមេ **កាមហេតូ**តិ កាមមូលកំ។ **កាមនិទានន្តិ** កាមបច្ចយា។ **កាមាធិករណន្តិ** កាមការណា។ សព្ពានិ ហេតានិ អញ្ញមញ្ញវេវចនានេវ។ **ភទ្រមុខោ**តិ សុន្ទរមុខោ។ ឯកទិវសំ កិរ រាជា អឌ្ឌករណេ និសីទិ។ តត្ថ បឋមតរំ លញ្ជំ គហេត្វា និសិន្នា អមច្ចា អស្សាមិកេបិ សាមិកេ ករឹសុ។ រាជា តំ ញត្វា – “មយ្ហំ តាវ បថវិស្សរស្ស សម្មុខាបេតេ ឯវំ ករោន្តិ, បរម្មុខា កឹ នាម ន ករិស្សន្តិ? បញ្ញាយិស្សតិ ទានិ វិដដូភោ សេនាបតិ សកេន រជ្ជេន, កឹ មយ្ហំ ឯវរូបេហិ លញ្ជខាទកេហិ មុសាវាទីហិ សទ្ធឹ ឯកដ្ឋានេ និសជ្ជាយា”តិ ចិន្តេសិ។ តស្មា ឯវមាហ។ **ខិប្បំវ ឱឌ្ឌិតន្តិ** កុមិនំ វិយ ឱឌ្ឌិតំ។ យថា មច្ឆា ឱឌ្ឌិតំ កុមិនំ បវិសន្តា ន ជានន្តិ, ឯវំ សត្តា កិលេសកាមេន វត្ថុកាមំ វីតិក្កមន្តា ន ជានន្តីតិ អត្ថោ។ សត្តមំ។

៨. មល្លិកាសុត្តវណ្ណនា

១១៩. អដ្ឋមេ **អត្ថិ នុ ខោ តេ មល្លិកេ**តិ កស្មា បុច្ឆតិ? អយំ កិរ មល្លិកា ទុគ្គតមាលាការស្ស ធីតា, ឯកទិវសំ អាបណតោ បូវំ គហេត្វា “មាលារាមំ គន្ត្វាវ ខាទិស្សាមី”តិ គច្ឆន្តី បដិបថេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវារំ ភគវន្តំ ភិក្ខាចារំ បវិសន្តំ ទិស្វា បសន្នចិត្តា តំ ភគវតោ អទាសិ។ សត្ថា និសីទនាការំ ទស្សេសិ។ អានន្ទត្ថេរោ ចីវរំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ ភគវា តត្ថ និសីទិត្វា តំ បូវំ បរិភុញ្ជិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា សិតំ បាត្វាកាសិ។ ថេរោ “ឥមិស្សា, ភន្តេ, កោ វិបាកោ ភវិស្សតី”តិ បុច្ឆិ។ អានន្ទ, អជ្ជេសា តថាគតស្ស បឋមភោជនំ អទាសិ, អជ្ជេវ កោសលរញ្ញោ អគ្គមហេសី ភវិស្សតីតិ។ តំទិវសមេវ ច រាជា កាសិគាមេ ភាគិនេយ្យេន យុទ្ធេន បរាជិតោ បលាយិត្វា នគរំ អាគច្ឆន្តោ មាលារាមំ បវិសិត្វា ពលកាយស្ស អាគមនំ អាគមេសិ។ តស្ស សា វត្តំ អកាសិ។ សោ តាយ វត្តេ បសីទិត្វា តំ អន្តេបុរំ អតិហារាបេត្វា តំ អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេសិ។

អថេកទិវសំ ចិន្តេសិ – “មយា ឥមិស្សា ទុគ្គតកុលស្ស ធីតុយា មហន្តំ ឥស្សរិយំ ទិន្នំ, យំនូនាហំ ឥមំ បុច្ឆេយ្យំ ‘កោ តេ បិយោ’តិ? សា ‘ត្វំ មេ, មហារាជ, បិយោ’តិ វត្វា បុន មំ បុច្ឆិស្សតិ។ អថស្សាហំ ‘មយ្ហម្បិ ត្វំយេវ បិយា’តិ វក្ខាមី”តិ។ ឥតិ សោ អញ្ញមញ្ញំ វិស្សាសជននត្ថំ សម្មោទនីយំ កថំ កថេន្តោ បុច្ឆតិ។ សា បន ទេវី បណ្ឌិតា ពុទ្ធុបដ្ឋាយិកា ធម្មុបដ្ឋាយិកា សង្ឃុបដ្ឋាយិកា មហាបញ្ញា , តស្មា ឯវំ ចិន្តេសិ – “នាយំ បញ្ហោ រញ្ញោ មុខំ ឱលោកេត្វា កថេតព្ពោ”តិ។ សា សរសេនេវ កថេត្វា រាជានំ បុច្ឆិ។ រាជា តាយ សរសេន កថិតត្តា និវត្តិតុំ អលភន្តោ សយម្បិ សរសេនេវ កថេត្វា “សការណំ ឥទំ, តថាគតស្ស នំ អារោចេស្សាមី”តិ គន្ត្វា ភគវតោ អារោចេសិ។ **នេវជ្ឈគា**តិ នាធិគច្ឆតិ។ **ឯវំ បិយោ បុថុ អត្តា បរេសន្តិ** យថា ឯកស្ស អត្តា បិយោ, ឯវំ បរេសំ បុថុសត្តានម្បិ អត្តា បិយោតិ អត្ថោ។ អដ្ឋមំ។

៩. យញ្ញសុត្តវណ្ណនា

១២០. នវមេ **ថូណូបនីតានី**តិ ថូណំ ឧបនីតានិ, ថូណាយ ពទ្ធានិ ហោន្តិ។ **បរិកម្មានិ ករោន្តី**តិ ឯត្តាវតា តេហិ ភិក្ខូហិ រញ្ញោ អារទ្ធយញ្ញោ តថាគតស្ស អារោចិតោ។ កស្មា បន រញ្ញា អយំ យញ្ញោ អារទ្ធោ? ទុស្សុបិនបដិឃាតាយ។ ឯកទិវសំ កិរ រាជា សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតោ ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ នគរំ អនុសញ្ចរន្តោ វាតបានំ វិវរិត្វា ឱលោកយមានំ ឯកំ ឥត្ថឹ ទិស្វា តស្សា បដិពទ្ធចិត្តោ តតោវ បដិនិវត្តិត្វា អន្តេបុរំ បវិសិត្វា ឯកស្ស បុរិសស្ស តមត្ថំ អារោចេត្វា “គច្ឆ តស្សា សស្សាមិកភាវំ វា អស្សាមិកភាវំ វា ជានាហី”តិ បេសេសិ។ សោ គន្ត្វា បុច្ឆិ។ សា “ឯសោ មេ សាមិកោ អាបណេ និសិន្នោ”តិ ទស្សេសិ។ រាជបុរិសោ រញ្ញោ តមត្ថំ អាចិក្ខិ។ រាជា តំ បុរិសំ បក្កោសាបេត្វា “មំ ឧបដ្ឋហា”តិ អាហ។ “នាហំ, ទេវ, ឧបដ្ឋហិតុំ ជានាមី”តិ ច វុត្តេ “ឧបដ្ឋានំ នាម ន អាចរិយស្ស សន្តិកេ ឧគ្គហេតព្ព”ន្តិ ពលក្ការេន អាវុធផលកំ គាហាបេត្វា ឧបដ្ឋាកំ អកាសិ។ ឧបដ្ឋហិត្វា គេហំ គតមត្តមេវ ច នំ បុន បក្កោសាបេត្វា “ឧបដ្ឋាកេន នាម រញ្ញោ វចនំ កត្តព្ពំ, គច្ឆ ឥតោ យោជនមត្តេ អម្ហាកំ សីសធោវនបោក្ខរណី អត្ថិ, តតោ អរុណមត្តិកញ្ច លោហិតុប្បលមាលញ្ច គណ្ហិត្វា ឯហិ។ សចេ អជ្ជេវ នាគច្ឆសិ, រាជទណ្ឌំ ករិស្សាមី”តិ វត្វា បេសេសិ។ សោ រាជភយេន និក្ខមិត្វា គតោ។

រាជាបិ តស្មឹ គតេ ទោវារិកំ បក្កោសាបេត្វា, “អជ្ជ សាយន្ហេយេវ ទ្វារំ បិទហិត្វា ‘អហំ រាជទូតោ’តិ វា ‘ឧបរាជទូតោ’តិ វា ភណន្តានម្បិ មា វិវរី”តិ អាហ។ សោ បុរិសោ មត្តិកញ្ច ឧប្បលានិ ច គហេត្វា ទ្វារេ បិហិតមត្តេ អាគន្ត្វា ពហុំ វទន្តោបិ ទ្វារំ អលភិត្វា បរិស្សយភយេន ជេតវនំ គតោ។ រាជាបិ រាគបរិឡាហេន អភិភូតោ កាលេ និសីទតិ, កាលេ តិដ្ឋតិ, កាលេ និបជ្ជតិ, សន្និដ្ឋានំ អលភន្តោ យត្ថ កត្ថចិ និសិន្នកោវ មក្កុដនិទ្ទាយ និទ្ទាយតិ។

បុព្ពេ ច តស្មិំយេវ នគរេ ចត្តារោ សេដ្ឋិបុត្តា បរទារិកកម្មំ កត្វា នន្ទោបនន្ទាយ នាម លោហកុម្ភិយា និព្ពត្តឹសុ។ តេ ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចមានា តឹសវស្សសហស្សានិ ហេដ្ឋា គច្ឆន្តា កុម្ភិយា តលំ បាបុណន្តិ, តឹសវស្សសហស្សានិ ឧបរិ គច្ឆន្តា មត្ថកំ បាបុណន្តិ។ តេ តំ ទិវសំ អាលោកំ ឱលោកេត្វា អត្តនោ ទុក្កដភយេន ឯកេកំ គាថំ វត្តុកាមា វត្តុំ អសក្កោន្តា ឯកេកំ អក្ខរមេវ អាហំសុ។ ឯកោ ស-ការំ, ឯកោ សោ-ការំ, ឯកោ ន-ការំ, ឯកោ ទុ-ការំ អាហ។ រាជា តេសំ នេរយិកសត្តានំ សទ្ទំ សុតកាលតោ បដ្ឋាយ សុខំ អវិន្ទមានោវ តំរត្តាវសេសំ វីតិនាមេសិ។

អរុណេ ឧដ្ឋិតេ បុរោហិតោ អាគន្ត្វា តំ សុខសេយ្យំ បុច្ឆិ។ សោ “កុតោ មេ, អាចរិយ, សុខ”ន្តិ ? វត្វា, “សុបិនេ ឯវរូបេ សទ្ទេ អស្សោសិ”ន្តិ អាចិក្ខិ។ ព្រាហ្មណោ – “ឥមស្ស រញ្ញោ ឥមិនា សុបិនេន វុឌ្ឍិ វា ហានិ វា នត្ថិ, អបិច ខោ បន យំ ឥមស្ស គេហេ អត្ថិ, តំ សមណស្ស គោតមស្ស ហោតិ, គោតមសាវកានំ ហោតិ, ព្រាហ្មណា កិញ្ចិ ន លភន្តិ, ព្រាហ្មណានំ ភិក្ខំ ឧប្បាទេស្សាមី”តិ, “ភារិយោ អយំ, មហារាជ, សុបិនោ តីសុ ជានីសុ ឯកា បញ្ញាយតិ, រជ្ជន្តរាយោ វា ភវិស្សតិ ជីវិតន្តរាយោ វា, ទេវោ វា ន វស្សិស្សតី”តិ អាហ។ កថំ សោត្ថិ ភវេយ្យ អាចរិយាតិ? “មន្តេត្វា ញាតុំ សក្កា, មហារាជាតិ។ គច្ឆថ អាចរិយេហិ សទ្ធឹ មន្តេត្វា អម្ហាកំ សោត្ថឹ ករោថា”តិ។

សោ សិរិកសាលាយំ ព្រាហ្មណេ សន្និបាតេត្វា តមត្ថំ អារោចេត្វា, “វិសុំ វិសុំ គន្ត្វា ឯវំ វទថា”តិ តយោ វគ្គេ អកាសិ ។ ព្រាហ្មណា បវិសិត្វា រាជានំ សុខសេយ្យំ បុច្ឆឹសុ។ រាជា បុរោហិតស្ស កថិតនិយាមេនេវ កថេត្វា “កថំ សោត្ថិ ភវេយ្យា”តិ បុច្ឆិ។ មហាព្រាហ្មណា – “សព្ពបញ្ចសតំ យញ្ញំ យជិត្វា ឯតស្ស កម្មស្ស សោត្ថិ ភវេយ្យ, ឯវំ, មហារាជ, អាចរិយា កថេន្តី”តិ អាហំសុ។ រាជា តេសំ សុត្វា អនភិនន្ទិត្វា អប្បដិក្កោសិត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ អថ ទុតិយវគ្គព្រាហ្មណាបិ អាគន្ត្វា តត្ថេវ កថេសុំ។ តថា តតិយវគ្គព្រាហ្មណាបិ។ អថ រាជា “យញ្ញំ ករោន្តូ”តិ អាណាបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ព្រាហ្មណា ឧសភាទយោ បាណេ អាហរាបេសុំ។ នគរេ មហាសទ្ទោ ឧទបាទិ ។ តំ បវត្តិំ ញត្វា មល្លិកា រាជានំ តថាគតស្ស សន្តិកំ បេសេសិ។ សោ គន្ត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ ភគវា – “ហន្ទ កុតោ នុ ត្វំ, មហារាជ, អាគច្ឆសិ ទិវាទិវស្សា”តិ អាហ។ រាជា – “អជ្ជ មេ, ភន្តេ, សុបិនកេ ចត្តារោ សទ្ទា សុតា, សោហំ ព្រាហ្មណេ បុច្ឆិំ។ ព្រាហ្មណា ‘ភារិយោ, មហារាជ, សុបិនោ, សព្ពបញ្ចសតំ យញ្ញំ យជិត្វា បដិកម្មំ ករោមាតិ អារទ្ធា’”តិ អាហ។ កិន្តិ តេ, មហារាជ, សទ្ទា សុតាតិ។ សោ យថាសុតំ អារោចេសិ។ អថ នំ ភគវា អាហ – បុព្ពេ, មហារាជ, ឥមស្មិំយេវ នគរេ ចត្តារោ សេដ្ឋិបុត្តា បរទារិកា ហុត្វា នន្ទោបនន្ទាយ លោហកុម្ភិយា និព្ពត្តា សដ្ឋិវស្សសហស្សមត្ថកេ ឧគ្គច្ឆឹសុ។

តត្ថ ឯកោ –

“សដ្ឋិវស្សសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ;
និរយេ បច្ចមានានំ, កទា អន្តោ ភវិស្សតី”តិ។(បេ. វ. ៨០២; ជា. ១.៤.៥៤) –

ឥមំ គាថំ វត្តុកាមោ អហោសិ។ ទុតិយោ –

“សោហំ នូន ឥតោ គន្ត្វា, យោនឹ លទ្ធាន មានុសឹ;
វទញ្ញូ សីលសម្បន្នោ, កាហាមិ កុសលំ ពហុ”ន្តិ។ (បេ. វ. ៨០៥; ជា. ១.៤.៥៦) –

ឥមំ គាថំ វត្តុកាមោ អហោសិ។ តតិយោ –

“នត្ថិ អន្តោ កុតោ អន្តោ, ន អន្តោ បដិទិស្សតិ;
តទា ហិ បកតំ បាបំ, មម តុយ្ហញ្ច មារិសា”តិ។ (បេ. វ. ៨០៣; ជា. ១.៤.៥៥) –

ឥមំ គាថំ វត្តុកាមោ អហោសិ។ ចតុត្ថោ –

“ទុជ្ជីវិតមជីវិម្ហា, យេ សន្តេ ន ទទម្ហសេ;
វិជ្ជមានេសុ ភោគេសុ, ទីបំ នាកម្ហ អត្តនោ”តិ។ (បេ. វ. ៨០៤; ជា. ១.៤.៥៣) –

ឥមំ ។ តេ ឥមា គាថា វត្តុំ អសក្កោន្តា ឯកេកំ អក្ខរំ វត្វា តត្ថេវ និមុគ្គា។ ឥតិ, មហារាជ, តេ នេរយិកសត្តា យថាកម្មេន វិរវិំសុ។ តស្ស សទ្ទស្ស សុតបច្ចយា តុយ្ហំ ហានិ វា វុឌ្ឍិ វា នត្ថិ។ ឯត្តកានំ បន បសូនំ ឃាតនកម្មំ នាម ភារិយន្តិ និរយភយេន តជ្ជេត្វា ធម្មកថំ កថេសិ។ រាជា ទសពលេ បសីទិត្វា, “មុញ្ចាមិ, នេសំ ជីវិតំ ទទាមិ, ហរិតានិ ចេវ តិណានិ ខាទន្តុ, សីតលានិ ច បានីយានិ បិវន្តុ, សីតោ ច នេសំ វាតោ ឧបវាយតូ”តិ វត្វា, “គច្ឆថ ហារេថា”តិ មនុស្សេ អាណាបេសិ។ តេ គន្ត្វា ព្រាហ្មណេ បលាបេត្វា តំ បាណសង្ឃំ ពន្ធនតោ មោចេត្វា នគរេ ធម្មភេរិំ ចរាបេសុំ។

អថ រាជា ទសពលស្ស សន្តិកេ និសិន្នោ អាហ – “ភន្តេ, ឯករត្តិ នាម តិយាមា ហោតិ, មយ្ហំ បន អជ្ជ ទ្វេ រត្តិយោ ឯកតោ ឃដិតា វិយ អហេសុ”ន្តិ។ សោបិ បុរិសោ តត្ថេវ និសិន្នោ អាហ – “ភន្តេ, យោជនំ នាម ចតុគាវុតំ ហោតិ, មយ្ហំ បន អជ្ជ ទ្វេ យោជនានិ ឯកតោ កតានិ វិយ អហេសុ”ន្តិ។ អថ ភគវា – “ជាគរស្ស តាវ រត្តិយា ទីឃភាវោ បាកដោ, សន្តស្ស យោជនស្ស ទីឃភាវោ បាកដោ, វដ្ដបតិតស្ស បន ពាលបុថុជ្ជនស្ស អនមតគ្គសំសារវដ្ដំ ឯកន្តទីឃមេវា”តិ រាជានញ្ច តញ្ច បុរិសំ នេរយិកសត្តេ ច អារព្ភ ធម្មបទេ ឥមំ គាថំ អភាសិ –

“ទីឃា ជាគរតោ រត្តិ, ទីឃំ សន្តស្ស យោជនំ;
ទីឃោ ពាលានំ សំសារោ, សទ្ធម្មំ អវិជានត”ន្តិ។ (ធ. ប. ៦០);

គាថាបរិយោសានេ សោ ឥត្ថិសាមិកោ បុរិសោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ **ឯតមត្ថំ វិទិត្វា**តិ ឯតំ ការណំ ជានិត្វា។

អស្សមេធន្តិអាទីសុ – បោរាណរាជកាលេ កិរ សស្សមេធំ បុរិសមេធំ សម្មាបាសំ វាចាបេយ្យន្តិ ចត្តារិ សង្គហវត្ថូនិ អហេសុំ, យេហិ រាជានោ លោកំ សង្គណ្ហឹសុ។ តត្ថ និប្ផន្នសស្សតោ ទសមភាគគ្គហណំ **សស្សមេធំ** នាម, សស្សសម្បាទនេ មេធាវិតាតិ អត្ថោ។ មហាយោធានំ ឆមាសិកំ ភត្ត-វេតនានុប្បទានំ **បុរិសមេធំ** នាម, បុរិសសង្គណ្ហនេ មេធាវិតាតិ អត្ថោ។ ទលិទ្ទមនុស្សានំ ហត្ថតោ លេខំ គហេត្វា តីណិ វស្សានិ វិនាវ វឌ្ឍិយា សហស្សទ្វិសហស្សមត្តធនានុប្បទានំ **សម្មាបាសំ** នាម។ តញ្ហិ សម្មា មនុស្សេ បាសេតិ, ហទយេ ពន្ធិត្វា វិយ ឋបេតិ, តស្មា សម្មាបាសន្តិ វុច្ចតិ។ “តាត មាតុលា”តិអាទិនា នយេន សណ្ហវាចាភណនំ វាចាបេយ្យំ នាម, បិយវាចាតិ អត្ថោ។ ឯវំ ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ សង្គហិតំ រដ្ឋំ ឥទ្ធញ្ចេវ ហោតិ ផីតញ្ច បហូតអន្នបានំ ខេមំ និរព្ពុទំ។ មនុស្សា មុទា មោទមានា ឧរេ បុត្តេ នច្ចេន្តា អបារុតឃរទ្វារា វិហរន្តិ។ ឥទំ ឃរទ្វារេសុ អគ្គឡានំ អភាវតោ **និរគ្គឡ**ន្តិ វុច្ចតិ។ អយំ បោរាណិកា បវេណី។

អបរភាគេ បន ឱក្កាករាជកាលេ ព្រាហ្មណា ឥមានិ ចត្តារិ សង្គហវត្ថូនិ ឥមញ្ច រដ្ឋសម្បត្តិំ បរិវត្តេត្វា ឧទ្ធំមូលកំ កត្វា អស្សមេធំ បុរិសមេធន្តិ អាទិកេ បញ្ច យញ្ញេ នាម អកំសុ។ តេសុ អស្សមេត្ថ មេធន្តិ វធន្តីតិ **អស្សមេធោ**។ ទ្វីហិ បរិយញ្ញេហិ យជិតព្ពស្ស ឯកវីសតិយូបស្ស ឯកស្មឹ មជ្ឈិមទិវសេយេវ សត្តនវុតិបញ្ចបសុសតឃាតភីសនស្ស ឋបេត្វា ភូមិញ្ច បុរិសេ ច អវសេសសព្ពវិភវទក្ខិណស្ស យញ្ញស្សេតំ អធិវចនំ។ បុរិសមេត្ថ មេធន្តីតិ **បុរិសមេធោ**។ ចតូហិ បរិយញ្ញេហិ យជិតព្ពស្ស សទ្ធឹ ភូមិយា អស្សមេធេ វុត្តវិភវទក្ខិណស្ស យញ្ញស្សេតំ អធិវចនំ។ សម្មមេត្ថ បាសេន្តីតិ **សម្មាបាសោ**។ ទិវសេ ទិវសេ សម្មំ ខិបិត្វា តស្ស បតិតោកាសេ វេទិំ កត្វា សំហារិមេហិ យូបាទីហិ សរស្សតិនទិយា និមុគ្គោកាសតោ បភុតិ បដិលោមំ គច្ឆន្តេន យជិតព្ពស្ស សត្រយាគស្សេតំ អធិវចនំ។ វាជមេត្ថ បិវន្តីតិ **វាជបេយ្យោ**។ ឯកេន បរិយញ្ញេន សត្តរសហិ បសូហិ យជិតព្ពស្ស ពេលុវយូបស្ស សត្តរសកទក្ខិណស្ស យញ្ញស្សេតំ អធិវចនំ។ នត្ថិ ឯត្ថ អគ្គឡាតិ **និរគ្គឡោ**។ នវហិ បរិយញ្ញេហិ យជិតព្ពស្ស សទ្ធឹ ភូមិយា ច បុរិសេហិ ច អស្សមេធេ វុត្តវិភវទក្ខិណស្ស សព្ពមេធបរិយាយនាមស្ស អស្សមេធវិកប្បស្សេវេតំ អធិវចនំ។ **មហារម្ភា**តិ មហាកិច្ចា មហាករណីយា។ **សម្មគ្គតា**តិ សម្មា បដិបន្នា ពុទ្ធាទយោ។ **និរារម្ភា**តិ អប្បត្ថា អប្បកិច្ចា។ **យជន្តិ អនុកុល**ន្តិ អនុកុលេសុ យជន្តិ, យំ និច្ចភត្តាទិ បុព្ពបុរិសេហិ បដ្ឋបិតំ, តំ អបរាបរំ អនុបច្ឆិន្នត្តា មនុស្សា ទទន្តីតិ អត្ថោ។ នវមំ។

១០. ពន្ធនសុត្តវណ្ណនា

១២១. ទសមេ **ឥធ, ភន្តេ, រញ្ញោ**តិ ឥទំ តេ ភិក្ខូ តេសុ មនុស្សេសុ អានន្ទត្ថេរស្ស សុកតការណំ អារោចេន្តា អារោចេសុំ។ រញ្ញោ កិរ សក្កេន កុសរាជស្ស ទិន្នោ អដ្ឋវង្កោ មណិ បវេណិយា អាគតោ។ រាជា អលង្ការណកាលេ តំ មណិំ អាហរថាតិ អាហ។ មនុស្សា “បបិតដ្ឋានេ ន បស្សាមា”តិ អារោចេសុំ។ រាជា អន្តោឃរចារិនោ “មណិំ បរិយេសិត្វា ទេថា”តិ ពន្ធាបេសិ។ អានន្ទត្ថេរោ តេ ទិស្វា មណិបដិសាមកានំ ឯកំ ឧបាយំ អាចិក្ខិ ។ តេ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា “បណ្ឌិតោ ថេរោ, ថេរស្ស វចនំ ករោថា”តិ។ បដិសាមកមនុស្សា រាជង្គណេ ឧទកចាដិំ បបេត្វា សាណិយា បរិក្ខិបាបេត្វា តេ មនុស្សេ អាហំសុ – “សាដកំ បារុបិត្វា ឯត្ថ គន្ត្វា ហត្ថំ ឱតារេថា”តិ។ មណិចោរោ ចិន្តេសិ – “រាជភណ្ឌំ វិស្សជ្ជេតុំ វា វលញ្ជេតុំ វា ន សក្កា”តិ។ សោ គេហំ គន្ត្វា មណិំ ឧបកច្ឆកេ បបេត្វា សាដកំ បារុបិត្វា អាគម្ម ឧទកចាដិយំ បក្ខិបិត្វា បក្កាមិ។ មហាជនេ បដិក្កន្តេ រាជមនុស្សា ចាដិយំ ហត្ថំ ឱតារេត្វា មណិំ ទិស្វា អាហរិត្វា រញ្ញោ អទំសុ។ “អានន្ទត្ថេរេន កិរ ទស្សិតនយេន មណិ ទិដ្ឋោ”តិ មហាជនោ កោលាហលំ អកាសិ។ តេ ភិក្ខូ តំ ការណំ តថាគតស្ស អារោចេន្តា ឥមំ បវត្តិំ អារោចេសុំ។ សត្ថា – “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, យំ អានន្ទោ មនុស្សានំ ហត្ថារុឡ្ហមណិំ អាហរាបេយ្យ , យត្ថ បុព្ពេ បណ្ឌិតា អត្តនោ ញាណេ បត្វា អហេតុកបដិសន្ធិយំ និព្ពត្តានំ តិរច្ឆានគតានម្បិ ហត្ថារុឡ្ហំ ភណ្ឌំ អាហរាបេត្វា រញ្ញោ អទំសូ”តិ វត្វា –

> “ឧក្កដ្ឋេ សូរមិច្ឆន្តិ, មន្តីសុ អកុតូហលំ;
> បិយញ្ច អន្នបានម្ហិ, អត្ថេ ជាតេ ច បណ្ឌិត”ន្តិ។ (ជា. ១.១.៩២) –

មហាសារជាតកំ កថេសិ។

ន តំ ទឡ្ហន្តិ តំ ពន្ធនំ ថិរន្តិ ន កថេន្តិ។ **យទាយស**ន្តិ យំ អាយសា កតំ។ **សារត្តរត្តា**តិ សុដ្ឋុ រត្តរត្តា, សារត្តេន វា រត្តា សារត្តរត្តា, សារំ ឥទន្តិ មញ្ញនាយ រត្តាតិ អត្ថោ។ **អបេក្ខា**តិ អាលយោ និកន្តិ។ **អាហូ**តិ កថេន្តិ។ **ឱហារិន**ន្តិ ចតូសុ អបាយេសុ អាកឌ្ឍនកំ។ **សិថិល**ន្តិ ន អាយសាទិពន្ធនំ វិយ ឥរិយាបថំ និវារេត្វា ឋិតំ។ តេន ហិ ពន្ធនេន ពទ្ធា បរទេសម្បិ គច្ឆន្តិយេវ។ **ទុប្បមុញ្ច**ន្តិ អញ្ញត្រ លោកុត្តរញាណេន មុញ្ចិតុំ អសក្កុណេយ្យន្តិ។ ទសមំ។

បឋមោ វគ្គោ។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. សត្តជដិលសុត្តវណ្ណនា

១២២. ទុតិយវគ្គស្ស បឋមេ **បុព្ពារាមេ មិគារមាតុបាសាទេ**តិ បុព្ពារាមសង្ខាតេ វិហារេ មិគារមាតុយា បាសាទេ។ តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – អតីតេ សតសហស្សកប្បមត្ថកេ ឯកា ឧបាសិកា បទុមុត្តរំ ភគវន្តំ និមន្តេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សតសហស្សទានំ ទត្វា ភគវតោ បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា – “អនាគតេ តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស អគ្គុបដ្ឋាយិកា ហោមី”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរិត្វា អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ ភទ្ទិយនគរេ មេណ្ឌកបុត្តស្ស ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ គេហេ សុមនទេវិយា កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ ។ ជាតកាលេ ចស្សា វិសាខាតិ នាមំ អកំសុ។ សា យទា ភគវា ភទ្ទិយនគរំ អគមាសិ, តទា បញ្ចហិ ទារិកាសតេហិ សទ្ធិំ ភគវតោ បច្ចុគ្គមនំ គតា បឋមទស្សនម្ហិយេវ សោតាបន្នា អហោសិ។ អបរភាគេ សាវត្ថិយំ មិគារសេដ្ឋិបុត្តស្ស បុណ្ណវឌ្ឍនកុមារស្ស គេហំ គតា។ តត្ថ នំ មិគារសេដ្ឋិ មាតិដ្ឋានេ ឋបេសិ, តស្មា មិគារមាតាតិ វុច្ចតិ។ តាយ ការិតេ បាសាទេ។

ពហិ ទ្វារកោដ្ឋកេតិ បាសាទទ្វារកោដ្ឋកស្ស ពហិ, ន វិហារទ្វារកោដ្ឋកស្ស។ សោ កិរ បាសាទោ លោហបាសាទោ វិយ សមន្តា ចតុទ្វារកោដ្ឋកយុត្តេន បាការេន បរិក្ខិត្តោ។ តេសុ បាចីនទ្វារកោដ្ឋកស្ស ពហិ បាសាទច្ឆាយាយំ បាចីនលោកធាតុំ ឱលោកេន្តោ បញ្ញត្តេ វរពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ ហោតិ។

បរូឡ្ហកច្ឆនខលោមាតិ បរូឡ្ហកច្ឆា បរូឡ្ហនខា បរូឡ្ហលោមា, កច្ឆាទីសុ ទីឃលោមា ទីឃនខា ចាតិ អត្ថោ។ **ខារិវិវិធ**ន្តិ វិវិធខារិំ នានប្បការកំ បព្ពជិតបរិក្ខារភណ្ឌកំ។ **អវិទូរេ អតិក្កមន្តី**តិ អវិទូរមគ្គេន នគរំ បវិសន្តិ។ **រាជាហំ , ភន្តេ**តិ អហំ, ភន្តេ, រាជា បសេនទិ កោសលោ, មយ្ហំ នាមំ តុម្ហេ ជានាថាតិ។ កស្មា បន រាជា លោកេ អគ្គបុគ្គលស្ស សន្តិកេ និសិន្នោ ឯវរូបានំ នគ្គភោគ្គនិស្សិរិកានំ អញ្ជលិំ បគ្គណ្ហាតីតិ។ សង្គណ្ហនត្ថាយ។ ឯវំ ហិស្ស អហោសិ – “សចាហំ ឯត្តកម្បិ ឯតេសំ ន ករិស្សាមិ , ‘មយំ បុត្តទារំ បហាយ ឯតស្សត្ថាយ ទុក្ខោជនទុក្ខសេយ្យាទីនិ អនុភោម, អយំ អម្ហាកំ អញ្ជលិមត្តម្បិ ន ករោតី’តិ អត្តនា ទិដ្ឋំ សុតំ បដិច្ឆាទេត្វា ន

កថេយ្យុំ។ ឯវំ កតេ បន អនិគូហិត្វា កថេស្សន្តី”តិ។ តស្មា ឯវមកាសិ។ អបិច សត្ថុ អជ្ឈាសយជាននត្ថំ ឯវមកាសិ។

កាសិកចន្ទនន្តិ សណ្ហចន្ទនំ។ **មាលាគន្ធវិលេបន**ន្តិ វណ្ណគន្ធត្ថាយ មាលំ, សុគន្ធភាវត្ថាយ គន្ធំ, វណ្ណគន្ធត្ថាយ វិលេបនញ្ច ធារេន្តេន។

សំវាសេនាតិ សហវាសេន។ **សីលំ វេទិតព្ព**ន្តិ អយំ សុសីលោ វា ទុស្សីលោ វាតិ សំវសន្តេន ឧបសង្កមន្តេន ជានិតព្ពំ។ **តញ្ច ខោ ទីឃេន អទ្ធុនា ន ឥត្តរ**ន្តិ តញ្ច សីលំ ទីឃេន កាលេន វេទិតព្ពំ, ន ឥត្តរេន។ ទ្វីហតីហញ្ហិ សំយតាការោ ច សំវុតិន្ទ្រិយាការោ ច ន សក្កា ទស្សេតុំ។ **មនសិករោតា**តិ សីលមស្ស បរិគ្គហេស្សាមីតិ មនសិករោន្តេន បច្ចវេក្ខន្តេនេវ សក្កា ជានិតុំ, ន ឥតរេន។ **បញ្ញវតា**តិ តម្បិ សប្បញ្ញេនេវ បណ្ឌិតេន។ ពាលោ ហិ មនសិករោន្តោបិ ជានិតុំ ន សក្កោតិ។

សំវោហារេនាតិ កថនេន។

> “យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, វោហារំ ឧបជីវតិ;
> ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាហិ, វាណិជោ សោ ន ព្រាហ្មណោ”តិ។ (ម. និ. ២.៤៥៧) –

ឯត្ថ ហិ ព្យវហារោ វោហារោ នាម។ “ចត្តារោ អរិយវោហារា ចត្តារោ អនរិយវោហារា”តិ (ទី. និ. ៣.៣១៣) ឯត្ថ ចេតនា។ “សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ”តិ (ធ. ស. ១៣១៣-១៣១៥) ឯត្ថ បញ្ញត្តិ។ “វោហារមត្តេន សោ វោហរេយ្យា”តិ (សំ. និ. ១.២៥) ឯត្ថ កថា វោហារោ។ ឥធាបិ ឯសោវ អធិប្បេតោ។ ឯកច្ចស្ស ហិ សម្មុខា កថា បរម្មុខាយ កថាយ ន សមេតិ, បរម្មុខា កថា ច សម្មុខាយ កថាយ, តថា បុរិមកថា ច បច្ឆិមកថាយ, បច្ឆិមកថា ច បុរិមកថាយ។ សោ កថេន្តេនេវ សក្កា ជានិតុំ “អសុចិ ឯសោ បុគ្គលោ”តិ។ សុចិសីលស្ស បន បុរិមំ បច្ឆិមេន, បច្ឆិមញ្ច បុរិមេន សមេតិ, សម្មុខាកថិតំ បរម្មុខាកថិតេន, បរម្មុខាកថិតញ្ច សម្មុខាកថិតេន, តស្មា កថេន្តេន សក្កា សុចិភាវោ ជានិតុន្តិ បកាសេន្តោ ឯវមាហ។

ថាមោតិ ញាណថាមោ។ យស្ស ហិ ញាណថាមោ នត្ថិ, សោ ឧប្បន្នេសុ ឧបទ្ទវេសុ គហេតព្ពគ្គហណំ កតព្ពកិច្ចំ អបស្សន្តោ អទ្វារឃរំ បវិដ្ឋោ វិយ ចរតិ។ តេនាហ **អាបទាសុ ខោ, មហារាជ, ថាមោ វេទិតព្ពោ**តិ។ **សាកច្ឆាយា**តិ សំកថាយ។ ទុប្បញ្ញស្ស ហិ កថា ឧទកេ គេណ្ឌុ វិយ ឧប្បលវតិ, បញ្ញវតោ កថេន្តស្ស បដិភានំ អនន្តរំ ហោតិ។ ឧទកវិប្ផន្ទិតេនេវ ហិ មច្ឆោ ខុទ្ទកោ វា មហន្តោ វាតិ ញាយតិ។ **ឱចរកា**តិ ហេដ្ឋាចរកា។ **ចរា** ហិ បព្ពតមត្ថកេន ចរន្តាបិ ហេដ្ឋា – ចរការ ហោន្តិ។ **ឱចរិត្វា**តិ អវចរិត្វា វីមំសិត្វា, តំ តំ បវត្តិំ ញត្វាតិ អត្ថោ។ **រជោជល្ល**ន្តិ រជញ្ច ជល្លញ្ច។ **វណ្ណរូបេនា**តិ វណ្ណសណ្ឋានេន។ **ឥត្តរទស្សនេនា**តិ លហុកទស្សនេន។ **វិយញ្ជនេនា**តិ បរិក្ខារភណ្ឌកេន។ **បតិរូបកោ មត្តិកាកុណ្ឌលោវា**តិ សុវណ្ណកុណ្ឌលបតិរូបកោ មត្តិកាកុណ្ឌលោវ។ **លោហឌ្ឍមាសោ**តិ លោហឌ្ឍមាសកោ។ បឋមំ។

២. បញ្ចរាជសុត្តវណ្ណនា

១២៣. ទុតិយេ **រូបា**តិ នីលបីតាទិភេទំ រូបារម្មណំ។ **កាមានំ អគ្គ**ន្តិ ឯតំ កាមានំ ឧត្តមំ សេដ្ឋន្តិ រូបគរុកោ អាហ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **យតោ**តិ យទា។ **មនាបបរិយន្ត**ន្តិ មនាបនិប្ផត្តិកំ មនាបកោដិកំ។ តត្ថ ទ្វេ មនាបានិ បុគ្គលមនាបំ សម្មុតិមនាបញ្ច។ បុគ្គលមនាបំ នាម យំ ឯកស្ស បុគ្គលស្ស ឥដ្ឋំ កន្តំ ហោតិ, តទេវ អញ្ញស្ស អនិដ្ឋំ អកន្តំ។ បច្ចន្តវាសីនញ្ហិ គណ្ឌុប្បាទាបិ ឥដ្ឋា ហោន្តិ កន្តា មនាបា, មជ្ឈិមទេសវាសីនំ អតិជេគុច្ឆា។ តេសញ្ច មោរមំសាទីនិ ឥដ្ឋានិ ហោន្តិ, ឥតរេសំ តានិ អតិជេគុច្ឆានិ។ ឥទំ បុគ្គលមនាបំ។ ឥតរំ សម្មុតិមនាបំ។

ឥដ្ឋានិដ្ឋារម្មណំ នាម លោកេ បដិវិភត្តំ នត្ថិ, វិភជិត្វា បន ទស្សេតព្ពំ។ វិភជន្តេន ច ន អតិឥស្សរានំ មហាសម្មតមហាសុទស្សនធម្មាសោកាទីនំ វសេន វិភជិតព្ពំ។ តេសញ្ហិ ទិព្យកប្បម្បិ អារម្មណំ អមនាបំ ឧបដ្ឋាតិ។ អតិទុគ្គតានំ ទុល្លភន្នបានានំ វសេនបិ ន វិភជិតព្ពំ។ តេសញ្ហិ កណាជកភត្តសិត្ថានិបិ បូតិមំសស្ស រសោបិ អតិមធុរោ អមតសទិសោ ហោតិ។ មជ្ឈិមានំ បន គណកមហាមត្តសេដ្ឋិ កុដុម្ពិកវាណិជាទីនំ កាលេន ឥដ្ឋំ កាលេន អនិដ្ឋំ លភមានានំ វសេន វិភជិតព្ពំ។ តញ្ច បនេតំ អារម្មណំ ជវនំ បរិច្ឆិន្ទិតុំ ន សក្កោតិ។ ជវនញ្ហិ ឥដ្ឋេបិ រជ្ជតិ អនិដ្ឋេបិ, ឥដ្ឋេបិ ទុស្សតិ អនិដ្ឋេបិ។ ឯកន្តតោ បន វិបាកចិត្តំ ឥដ្ឋានិដ្ឋំ បរិច្ឆិន្ទតិ។ កិញ្ចាបិ ហិ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា ពុទ្ធំ វា សង្ឃំ វា មហាចេតិយាទីនិ វា ឧឡារានិ អារម្មណានិ ទិស្វា អក្ខីនិ បិទហន្តិ ទោមនស្សំ

អាបជ្ជន្តិ, ធម្មសទ្ទំ សុត្វា កណ្ណេ ថកេន្តិ, ចក្ខុវិញ្ញាណសោតវិញ្ញាណានិ បន តេសំ កុសលវិបាកានេវ ហោន្តិ។ កិញ្ចាបិ គូថសូករាទយោ គូថគន្ធំ ឃាយិត្វា ខាទិតុំ លភិស្សាមាតិ សោមនស្សជាតា ហោន្តិ, គូថទស្សនេ បន នេសំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ, តស្ស គន្ធឃាយនេ ឃានវិញ្ញាណំ, រសសាយនេ ជិវ្ហាវិញ្ញាណញ្ច អកុសលវិបាកមេវ ហោតិ។ ភគវា បន បុគ្គលមនាបតំ សន្ធាយ **តេ ច, មហារាជ, រូបា**តិអាទិមាហ។

ចន្ទនង្គលិកោតិ ឥទំ តស្ស ឧបាសកស្ស នាមំ។ **បដិភាតិ មំ ភគវា**តិ ភគវា មយ្ហំ ឯកំ ការណំ ឧបដ្ឋាតិ បញ្ញាយតិ។ តស្ស តេ បញ្ច រាជានោ អាមុត្តមណិកុណ្ឌលេ សជ្ជិតាយ អាបានភូមិយា និសិន្នេវសេនេវ មហតា រាជានុភាវេន បរមេន ឥស្សរិយវិភវេន អាគន្ត្វាបិ ទសពលស្ស សន្តិកេ ឋិតកាលតោ បដ្ឋាយ ទិវា បទីបេ វិយ ឧទកាភិសិត្តេ អង្គារេ វិយ សូរិយុដ្ឋានេ ខជ្ជោបនកេ វិយ ច ហតប្បភេ ហតសោភេ តំ តថាគតញ្ច តេហិ សតគុណេន សហស្សគុណេន វិរោចមានំ ទិស្វា, “មហន្តា វត ភោ ពុទ្ធា នាមា”តិ បដិភានំ ឧទបាទិ។ តស្មា ឯវមាហ។

កោកនទន្តិ បទុមស្សេវេតំ វេវចនំ។ **បាតោ**តិ កាលស្សេវ។ **សិយា**តិ ភវេយ្យ។ **អវីតគន្ធ**ន្តិ អវិគតគន្ធំ។ **អង្គីរស**ន្តិ សម្មាសម្ពុទ្ធំ។ ភគវតោ ហិ អង្គតោ រស្មិយោ និក្ខមន្តិ, តស្មា អង្គីរសោតិ វុច្ចតិ។ យថា កោកនទសង្ខាតំ បទុមំ បាតោវ ផុល្លំ អវីតគន្ធំ សិយា, ឯវមេវ ភគវន្តំ អង្គីរសំ តបន្តំ អាទិច្ចមិវ អន្តលិក្ខេ វិរោចមានំ បស្សាតិ អយមេត្ថ សង្ខេបត្ថោ។ **ភគវន្តំ អច្ឆាទេសី**តិ ភគវតោ អទាសីតិ អត្ថោ។ លោកវោហារតោ បនេត្ថ ឯវ្ហទិសំ វចនំ ហោតិ។ សោ កិរ ឧបាសកោ – “ឯតេ តថាគតស្ស គុណេសុ បសីទិត្វា មយ្ហំ បញ្ច ឧត្តរាសង្គេ ទេន្តិ, អហម្បិ តេ ភគវតោវ ទស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អទាសិ។ ទុតិយំ។

៣. ទោណបាកសុត្តវណ្ណនា

១២៤. តតិយេ **ទោណបាកកុរ**ន្តិ ទោណបាកំ កុរំ, ទោណស្ស តណ្ឌុលានំ បក្កភត្តំ តទូបិយញ្ច សូបព្យញ្ជនំ ភុញ្ជតីតិ អត្ថោ។ **ភុត្តាវី**តិ បុព្ពេ ភត្តសម្មទំ វិនោទេត្វា មុហុត្តំ វិស្សមិត្វា ពុទ្ធុបដ្ឋានំ គច្ឆតិ, តំទិវសំ បន ភុញ្ជន្តោវ ទសពលំ សរិត្វា ហត្ថេ ធោវិត្វា អគមាសិ។ **មហស្សាសី**តិ តស្ស គច្ឆតោ ពលវា ភត្តបរិឡាហោ ឧទបាទិ, តស្មា មហន្តេហិ អស្សាសេហិ អស្សសតិ, គត្តតោបិស្ស សេទពិន្ទូនិ មុច្ចន្តិ, តមេនំ ឧភោសុ បស្សេសុ ឋត្វា យមកតាលវណ្ដេហិ ពីជន្តិ, ពុទ្ធគារវេន បន និបជ្ជិតុំ ន ឧស្សហតីតិ ឥទំ សន្ធាយ “មហស្សាសី”តិ វុត្តំ។ **ឥមំ គាថំ អភាសី**តិ, រាជា ភោជនេ អមត្តញ្ញុតាយ កិលមតិ, ផាសុ វិហារំ ទានិស្ស ករិស្សាមីតិ ចិន្តេត្វា អភាសិ។ **មនុជស្សា**តិ សត្តស្ស។ **កហាបណសត**ន្តិ បាតរាសេ បណ្ណាសំ សាយមាសេ បណ្ណាសន្តិ ឯវំ កហាបណសតំ។ **បរិយាបុណិត្វា**តិ រញ្ញោ សទ្ធឹ ថោកំ គន្ត្វា “ឥមំ មង្គលអសី កស្ស ទម្មិ, មហារាជា”តិ? អសុកស្ស នាម ទេហីតិ សោ តំ អសី ទត្វា ទសពលស្ស សន្តិកំ អាគម្ម វន្ទិត្វា ឋិតកោវ “គាថំ វទេថ, ភោ គោតមា”តិ វត្វា ភគវតា វុត្តំ បរិយាបុណិត្វាតិ អត្ថោ។

ភត្តាភិហារេ សុទំ ភាសតីតិ កថំ ភាសតិ? ភគវតា អនុសិដ្ឋនិយាមេន។ ភគវា ហិ នំ ឯវំ អនុសាសិ – “មាណវ, ឥមំ គាថំ នដោ វិយ បត្តបត្តដ្ឋានេ មា អវច, រញ្ញោ ភុញ្ជនដ្ឋានេ ឋត្វា បឋមបិណ្ឌាទីសុបិ អវត្វា វោសានបិណ្ឌេ គហិតេ វទេយ្យាសិ, រាជា សុត្វាវ ភត្តបិណ្ឌំ ឆឌ្ឌេស្សតិ។ អថ រញ្ញោ ហត្ថេសុ ធោតេសុ បាតី អបនេត្វា សិត្ថានិ គណេត្វា តទុបិយំ ព្យញ្ជនំ ញត្វា បុនទិវសេ តាវតកេ តណ្ឌុលេ ហារេយ្យាសិ, បាតរាសេ ច វត្វា សាយមាសេ មា វទេយ្យាសី”តិ។ សោ សាធូតិ បដិស្សុណិត្វា តំទិវសំ រញ្ញោ បាតរាសំ ភុត្វា គតគត្តា សាយមាសេ ភគវតោ អនុសិដ្ឋនិយាមេន គាថំ អភាសិ ។ រាជា ទសពលស្ស វចនំ សរិត្វា ភត្តបិណ្ឌំ បាតិយំយេវ ឆឌ្ឌេសិ។ រញ្ញោ ហត្ថេសុ ធោតេសុ បាតី អបនេត្វា សិត្ថានិ គណេត្វា តទុបិយំ ព្យញ្ជនំ ញត្វា បុនទិវសេ តត្តកេ តណ្ឌុលេ ហរិំសុ។

នាឡិកោទនបរមតាយ សណ្ឋាសីតិ សោ កិរ មាណវោ ទិវសេ ទិវសេ តថាគតស្ស សន្តិកំ គច្ឆតិ, ទសពលស្ស វិស្សាសិកោ អហោសិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ បុច្ឆិ “រាជា កិត្តកំ ភុញ្ជតី”តិ? សោ “នាឡិកោទន”ន្តិ អាហ។ វឌ្ឍិស្សតិ ឯត្តាវតា បុរិសភាគោ ឯស, ឥតោ បដ្ឋាយ គាថំ មា វទីតិ។ ឥតិ រាជា តត្ថេវ សណ្ឋាសិ។ **ទិដ្ឋធម្មិកេន ចេវ អត្ថេន សម្បរាយិកេន ចា**តិ ឯត្ថ សល្លិខិតសរីតា ទិដ្ឋធម្មិកត្ថោ នាម, សីលំ សម្បរាយិកត្ថោ។ ភោជនេ មត្តញ្ញុតា ហិ សីលង្គំ នាម ហោតីតិ។ តតិយំ។

៤. បឋមសង្គាមសុត្តវណ្ណនា

១២៥. ចតុត្ថេ **វេទេហិបុត្តោ**តិ **វេទេហី**តិ បណ្ឌិតាធិវចនមេតំ, បណ្ឌិតិត្ថិយា បុត្តោតិ អត្ថោ។ **ចតុរង្គិនិ**ន្តិ ហត្ថិអស្សរថបត្តិសង្ខាតេហិ ចតូហិ អង្គេហិ សមន្នាគតំ។ **សន្នយ្ហិត្វា**តិ ចម្មបដិមុញ្ចនាទីហិ សន្នាហំ ការេត្វា។ **សង្គាមេសុ**ន្តិ យុជ្ឈឹសុ។ កេន ការណេន? មហាកោសលរញ្ញោ កិរ ពិម្ពិសារស្ស ធីតរំ ទេន្តេន ទ្វិន្នំ រដ្ឋានំ អន្តរេ សតសហស្សុដ្ឋានោ កាសិគាមោ នាម ធីតុ ទិន្នោ។ អជាតសត្តុនា ច បិតរិ មារិតេ មាតាបិស្ស រញ្ញោ វិយោគសោកេន នចិរស្សេវ មតា។ តតោ រាជា បសេនទិ កោសលោ – “អជាតសត្តុនា មាតាបិតរោ មារិតា, មយ្ហំ បិតុ សន្តកោ គាមោ”តិ តស្សត្ថាយ អដ្ដំ ករោតិ។ អជាតសត្តុបិ “មយ្ហំ មាតុ សន្តកោ”តិ តស្ស គាមស្សត្ថាយ ទ្វេបិ មាតុលភាគិនេយ្យា យុជ្ឈឹសុ។

បាបា ទេវទត្តាទយោ មិត្តា អស្សាតិ **បាបមិត្តោ**។ តេយេវស្ស សហាយាតិ **បាបសហាយោ**។ តេស្វេវស្ស ចិត្តំ និន្នំ សម្បវង្កន្តិ **បាបសម្បវង្កោ**។ បសេនទិស្ស សារិបុត្តត្ថេរាទីនំ វសេន កល្យាណមិត្តាទិតា វេទិតព្ពា។ **ទុក្ខំ សេតី**តិ ជិតានិ ហត្ថិអាទីនិ អនុសោចន្តោ ទុក្ខំ សយិស្សតិ។ ឥទំ ភគវា បុន តស្ស ជយការណំ ទិស្វា អាហ។ **ជយំ វេរំ បសវតី**តិ ជិនន្តោ វេរំ បសវតិ, វេរិបុគ្គលំ លភតិ។ ចតុត្ថំ។

៥. ទុតិយសង្គាមសុត្តវណ្ណនា

១២៦. បញ្ចមេ **អព្ភុយ្យាសី**តិ បរាជយេ គរហប្បត្តោ “អារាមំ គន្ត្វា ភិក្ខូនំ កថាសល្លាបំ សុណាថា”តិ វត្តិភាគេ ពុទ្ធរក្ខិតេន នាម វុឌ្ឍបព្ពជិតេន ធម្មរក្ខិតស្ស វុឌ្ឍបព្ពជិតស្ស “សចេ រាជា ឥមញ្ច ឧបាយំ កត្វា គច្ឆេយ្យ, បុន ជិនេយ្យា”តិ វុត្តជយការណំ សុត្វា អភិឧយ្យាសិ។

យាវស្ស ឧបកប្បតីតិ យាវ តស្ស ឧបកប្បតិ សយ្ហំ ហោតិ។ **យទា ចញ្ញេ**តិ យទា អញ្ញេ។ **វិលុម្បន្តី**តិ តំ វិលុម្បិត្វា ឋិតបុគ្គលំ វិលុម្បន្តិ។ **វិលុម្បតី**តិ វិលុម្បិយតិ។ **ឋានំ ហិ មញ្ញតី**តិ “ការណ”ន្តិ ហិ មញ្ញតិ។ **យទា**តិ យស្មឹ កាលេ។ **ជេតារំ លភតេ ជយ**ន្តិ ជយន្តោ បុគ្គលោ បច្ឆា ជេតារម្បិ លភតិ។ **រោសេតារ**ន្តិ យដ្ដេតារំ។ **រោសកោ**តិ យដ្ដកោ។ **កម្មវិវដ្ដេនា**តិ កម្មបរិណាមេន, តស្ស វិលុម្បនកម្មស្ស វិបាកទានេន។ **សោ វិលុត្តោ វិលុប្បតី**តិ សោ វិលុម្បកោ វិលុម្បិយតិ។ បញ្ចមំ។

៦. មល្លិកាសុត្តវណ្ណនា

១២៧. ឆដ្ឋេ **ឧបសង្កមី**តិ មល្លិកាយ ទេវិយា គព្ភវុដ្ឋានកាលេ សូតិឃរំ បដិជគ្គាបេត្វា អារក្ខំ ទត្វា ឧបសង្កមិ។ **អនត្តមនោ អហោសី**តិ, “ទុគ្គតកុលស្ស មេ ធីតុ មហន្តំ ឥស្សរិយំ ទិន្នំ, សចេ បុត្តំ អលភិស្ស, មហន្តំ សក្ការំ អធិគមិស្ស, តតោ ទានិ បរិហីនា”តិ អនត្តមនោ អហោសិ។ **សេយ្យា**តិ ទន្ធបញ្ញស្មា ឯលមូគបុត្តតោ ឯកច្ចា ឥត្ថីយេវ សេយ្យា។ **បោសា**តិ បោសេហិ។ **ជនាធិបា**តិ ជនាធិភុំ រាជានំ អាលបតិ។ **សស្សុទេវា**តិ សស្សុសសុរទេវតា។ **ទិសម្បតី**តិ ទិសាជេដ្ឋកា។ **តាទិសា សុភគិយា**តិ តាទិសាយ សុភរិយាយ។ ឆដ្ឋំ។

៧. អប្បមាទសុត្តវណ្ណនា

១២៨. សត្តមេ **សមធិគ្គយ្ហា**តិ សមធិគ្គណ្ហិត្វា, អាទិយិត្វាតិ អត្ថោ។ **អប្បមាទោ**តិ ការាបកអប្បមាទោ។ **សមោធាន**ន្តិ សមវធានំ ឧបក្ខេបំ។ **ឯវមេវ ខោ**តិ ហត្ថិបទំ វិយ ហិ ការាបកអប្បមាទោ, សេសបទជាតានិ វិយ អវសេសា ចតុភូមកា កុសលធម្មា។ តេ ហត្ថិបទេ សេសបទានិ វិយ អប្បមាទេ សមោធានំ គច្ឆន្តិ, អប្បមាទស្ស អន្តោ បរិវត្តន្តិ។ យថា ច ហត្ថិបទំ សេសបទានំ អគ្គំ សេដ្ឋំ, ឯវំ អប្បមាទោ សេសធម្មានន្តិ ទស្សេតិ។ មហគ្គតលោកុត្តរធម្មានម្បិ ហេស បដិលាភកដ្ឋេន លោកិយោបិ សមានោ អគ្គោវ ហោតិ។

អប្បមាទំ បសំសន្តីតិ “ឯតានិ អាយុអាទីនិ បត្ថយន្តេន អប្បមាទោវ កាតព្ពោ”តិ អប្បមាទមេវ បសំសន្តិ។ យស្មា វា បុញ្ញកិរិយាសុ បណ្ឌិតា អប្បមាទំ បសំសន្តិ, តស្មា អាយុអាទីនិ បត្ថយន្តេន អប្បមាទោវ កាតព្ពោតិ អត្ថោ។ **អត្ថាភិសមយា**តិ អត្ថបដិលាភា។ សត្តមំ។

៨. កល្យាណមិត្តសុត្តវណ្ណនា

១២៩. អដ្ឋមេ **សោ ច ខោ កល្យាណមិត្តស្សា**តិ សោ ចាយំ ធម្មោ កល្យាណមិត្តស្សេវ ស្វាក្ខាតោ នាម ហោតិ, ន បាបមិត្តស្សាតិ។ កិញ្ចាបិ ហិ ធម្មោ សព្ពេសម្បិ ស្វាក្ខាតោវ, កល្យាណមិត្តស្ស បន សុស្សូសន្តស្ស

សទ្ទហន្តស្ស អត្ថំ បូរេតិ ភេសជ្ជំ វិយ វឡញ្ជន្តស្ស ន ឥតរស្សាតិ។ តេនេតំ វុត្តំ។ **ធម្មោ**តិ ចេត្ថ ទេសនាធម្មោ វេទិតព្ពោ។

ឧបឌ្ឍមិទន្តិ ថេរោ កិរ រហោគតោ ចិន្តេសិ – “អយំ សមណធម្មោ នាម ឱវាទកេ អនុសាសកេ កល្យាណមិត្តេ សតិ បច្ចត្តបុរិសការេ ឋិតស្ស សម្បជ្ជតិ, ឧបឌ្ឍំ កល្យាណមិត្តតោ ហោតិ, ឧបឌ្ឍំ បច្ចត្តបុរិសការតោ”តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “អហំ បទេសញាណេ ឋិតោ និប្បទេសំ ចិន្តេតុំ ន សក្កោមិ, សត្ថារំ បុច្ឆិត្វា និក្កង្ខោ ភវិស្សាមី”តិ។ តស្មា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ។ **ព្រហ្មចរិយស្សា**តិ អរិយមគ្គស្ស។ **យទិទំ កល្យាណមិត្តតា**តិ យា ឯសា កល្យាណមិត្តតា នាម, សា ឧបឌ្ឍំ, តតោ ឧបឌ្ឍំ អាគច្ឆតីតិ អត្ថោ។ ឥតិ ថេរេន “ឧបឌ្ឍបឌ្ឍា សម្មាទិដ្ឋិអាទយោ កល្យាណមិត្តតោ អាគច្ឆន្តិ, ឧបឌ្ឍបឌ្ឍា បច្ចត្តបុរិសការតោ”តិ វុត្តំ។ កិញ្ចាបិ ថេរស្ស អយំ មនោរថោ, យថា បន ពហូហិ សិលាថម្ភេ ឧស្សាបិតេ, “ឯត្តកំ ឋានំ អសុកេន ឧស្សាបិតំ, ឯត្តកំ អសុកេនា”តិ វិនិព្ភោគោ នត្ថិ, យថា ច មាតាបិតរោ និស្សាយ ឧប្បន្នេសុ បុត្តេសុ “ឯត្តកំ មាតិតោ និព្ពត្តំ, ឯត្តកំ បិតិតោ”តិ វិនិព្ភោគោ នត្ថិ, ឯវំ ឥធាបិ អវិនិព្ភោគធម្មោ ហេស, “ឯត្តកំ សម្មាទិដ្ឋិអាទីនំ កល្យាណមិត្តតោ និព្ពត្តំ, ឯត្តកំ បច្ចត្តបុរិសការតោ”តិ ន សក្កា លទ្ធុំ, កល្យាណមិត្តតាយ បន ឧបឌ្ឍគុណោ លព្ភតីតិ ថេរស្ស អជ្ឈាសយេន **ឧបឌ្ឍំ** នាម ជាតំ, សកលគុណោ បដិលព្ភតីតិ ភគវតោ អជ្ឈាសយេន **សកលំ** នាម ជាតំ។ **កល្យាណមិត្តតា**តិ ចេតំ បុព្ពភាគបដិលាភង្គំ នាមាតិ គហិតំ។ អត្ថតោ កល្យាណមិត្តំ និស្សាយ លទ្ធា សីលសមាធិវិបស្សនាវសេន ចត្តារោ ខន្ធា។ សង្ខារក្ខន្ធោតិបិ វទន្តិយេវ។

មា ហេវំ, អានន្ទាតិ, អានន្ទ, មា ឯវំ អភណិ, ពហុស្សុតោ ត្វំ សេខបដិសម្ភិទប្បត្តោ អដ្ឋ វរេ គហេត្វា មំ ឧបដ្ឋហសិ, ចតូហិ អច្ឆរិយព្ភុតធម្មេហិ សមន្នាគតោ, តាទិសស្ស ឯវំ កថេតុំ ន វដ្ដតិ។ **សកលមេវ ហិទំ, អានន្ទ, ព្រហ្មចរិយំ, យទិទំ កល្យាណមិត្តតា**តិ ឥទំ ភគវា – “ចត្តារោ មគ្គា ចត្តារិ ផលានិ តិស្សោ វិជ្ជា ឆ អភិញ្ញា សព្ពំ កល្យាណមិត្តមូលកមេវ ហោតី”តិ សន្ធាយាហ។ ឥទានិ វចីភេទេនេវ ការណំ ទស្សេន្តោ **កល្យាណមិត្តស្សេត**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បាដិកង្ខ**ន្តិ បាដិកង្ខិតព្ពំ ឥច្ឆិតព្ពំ, អវស្សំភាវីតិ អត្ថោ។

ឥធាតិ ឥមស្មិំ សាសនេ។ **សម្មាទិដ្ឋី ភាវេតី**តិអាទីសុ អដ្ឋន្នំ អាទិបទានំយេវ តាវ អយំ សង្ខេបវណ្ណនា – សម្មា ទស្សនលក្ខណា សម្មាទិដ្ឋិ។ សម្មា អភិនិរោបនលក្ខណោ សម្មាសង្កប្បោ។ សម្មា បរិគ្គហណលក្ខណា សម្មាវាចា។ សម្មា សមុដ្ឋាបនលក្ខណោ សម្មាកម្មន្តោ។ សម្មា វោទាបនលក្ខណា សម្មាអាជីវោ។ សម្មា បគ្គហលក្ខណោ សម្មាវាយាមោ។ សម្មា ឧបដ្ឋានលក្ខណា សម្មាសតិ។ សម្មា សមាធានលក្ខណោ សម្មាសមាធិ។

តេសុ ឯកេកស្ស តីណិ កិច្ចានិ ហោន្តិ។ សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ តាវ អញ្ញេហិបិ អត្តនោ បច្ចនីកកិលេសេហិ សទ្ធិំ មិច្ឆាទិដ្ឋិំ បជហតិ, និរោធំ អារម្មណំ ករោតិ, សម្បយុត្តធម្មេ ច បស្សតិ តប្បដិច្ឆាទកមោហវិធមនវសេន អសម្មោហតោ។ សម្មាសង្កប្បាទយោបិ តថេវ មិច្ឆាសង្កប្បាទីនិ ច បជហន្តិ, និរោធញ្ច អារម្មណំ ករោន្តិ។ វិសេសតោ បនេត្ថ សម្មាទិដ្ឋិ សហជាតធម្មេ សម្មា ទស្សេតិ ។ សម្មាសង្កប្បោ សហជាតធម្មេ អភិនិរោបេតិ, សម្មាវាចា សម្មា បរិគ្គណ្ហាតិ, សម្មាកម្មន្តោ សម្មា សមុដ្ឋាបេតិ, សម្មាអាជីវោ សម្មា វោទាបេតិ , សម្មាវាយាមោ សម្មា បគ្គណ្ហាតិ, សម្មាសតិ សម្មា ឧបដ្ឋាបេតិ, សម្មាសមាធិ សម្មា ទហតិ។

អបិចេសា សម្មាទិដ្ឋិ នាម បុព្ពភាគេ នានាខណា នានារម្មណា ហោតិ, មគ្គកាលេ ឯកក្ខណា ឯការម្មណា។ កិច្ចតោ បន សម្មាទិដ្ឋិ ទុក្ខេ ញាណន្តិអាទីនិ ចត្តារិ នាមានិ លភតិ។ សម្មាសង្កប្បាទយោបិ បុព្ពភាគេ នានាខណា នានារម្មណា ហោន្តិ, មគ្គកាលេ ឯកក្ខណា ឯការម្មណា។ តេសុ សម្មាសង្កប្បោ កិច្ចតោ នេក្ខម្មសង្កប្បោតិអាទីនិ តីណិ នាមានិ លភតិ។ សម្មាវាចាទយោ តយោ វិរតិយោបិ ហោន្តិ ចេតនាយោបិ, មគ្គក្ខណេ បន វិរតិយោវ។ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតីតិ ឥទម្បិ ទ្វយំ កិច្ចតោ សម្មប្បធានសតិបដ្ឋានវសេន ចត្តារិ នាមានិ លភតិ។ សម្មាសមាធិ បន បុព្ពភាគេបិ មគ្គក្ខណេបិ សម្មាសមាធិយេវ។

ឯវំ តាវ “សម្មាទិដ្ឋី”ន្តិអាទិនា នយេន វុត្តានំ អដ្ឋន្នំ អាទិបទានំយេវ អត្ថវណ្ណនំ ញត្វា ឥទានិ **ភាវេតិ វិវេកនិស្សិត**ន្តិអាទីសុ ឯវំ ញាតព្ពោ។ **ភាវេតី**តិ វឌ្ឍេតិ, អត្តនោ ចិត្តសន្តានេ បុនប្បុនំ ជនេតិ, អភិនិព្ពត្តេតីតិ អត្ថោ។ **វិវេកនិស្សិត**ន្តិ វិវេកំ និស្សិតំ, វិវេកេ វា និស្សិតន្តិ វិវេកនិស្សិតំ។ **វិវេកោ**តិ វិវិត្តតា។ វិវិត្តតា ចាយំ តទង្គវិវេកោ, វិក្ខម្ភន-សមុច្ឆេទ-បដិប្បស្សទ្ធិ-និស្សរណវិវេកោតិ បញ្ចវិធោ។ ឯវមេតស្មិំ បញ្ចវិធេ វិវេកេ។ **វិវេកនិស្សិត**ន្តិ តទង្គវិវេកនិស្សិតំ សមុច្ឆេទវិវេកនិស្សិតំ និស្សរណវិវេកនិស្សិតញ្ច សម្មាទិដ្ឋិំ ភាវេតីតិ អយមត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តថា ហិ អយំ អរិយមគ្គភាវនានុយុត្តោ យោគី វិបស្សនាក្ខណេ កិច្ចតោ តទង្គវិវេកនិស្សិតំ, អជ្ឈាសយតោ និស្សរណវិវេកនិស្សិតំ, មគ្គកាលេ បន កិច្ចតោ សមុច្ឆេទវិវេកនិស្សិតំ, អារម្មណតោ និស្សរណវិវេកនិស្សិតំ សម្មាទិដ្ឋិំ ភាវេតិ។ ឯស នយោ **វិរាគនិស្សិតា**ទីសុ។ វិវេកត្ថា ឯវ ហិ វិរាគាទយោ ។

កេវលញ្ចេត្ថ វោស្សគ្គោ ទុវិធោ បរិច្ចាគវោស្សគ្គោ ច បក្ខន្ទនវោស្សគ្គោ ចាតិ។ តត្ថ **បរិច្ចាគវោស្សគ្គោ**តិ វិបស្សនាក្ខណេ ច តទង្គវសេន, មគ្គក្ខណេ ច សមុច្ឆេទវសេន កិលេសប្បហានំ។ **បក្ខន្ទនវោស្សគ្គោ**តិ វិបស្សនាក្ខណេ តន្និន្នភាវេន, មគ្គក្ខណេ បន អារម្មណករណេន និព្ពានបក្ខន្ទនំ, តទុភយម្បិ ឥមស្មឹ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកេ អត្ថវណ្ណនានយេ វដ្តតិ។ តថា ហិ អយំ សម្មាទិដ្ឋិ យថាវុត្តេន បការេន កិលេសេ ច បរិច្ចជតិ, និព្ពានញ្ច បក្ខន្ទតិ។

វោស្សគ្គបរិណាមិន្តិ ឥមិនា បន សកលេន វចនេន វោស្សគ្គត្ថំ បរិណមន្តំ បរិណតញ្ច, បរិបច្ចន្តំ បរិបក្កញ្ចាតិ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ។ អយញ្ហិ អរិយមគ្គភាវនានុយុត្តោ ភិក្ខុ យថា សម្មាទិដ្ឋិ កិលេសបរិច្ចាគវោស្សគ្គត្ថំ និព្ពានបក្ខន្ទនវោស្សគ្គត្ថញ្ច បរិបច្ចតិ, យថា ច បរិបក្កា ហោតិ, តថា នំ ភាវេតីតិ។ ឯស នយោ សេសមគ្គង្គេសុ។

អាគម្មាតិ អារព្ភ សន្ធាយ បដិច្ច។ **ជាតិធម្មា**តិ ជាតិសភាវា ជាតិបកតិកា។ **តស្មា**តិ យស្មា សកលោ អរិយមគ្គោបិ កល្យាណមិត្តំ និស្សាយ លព្ភតិ, តស្មា។ **ហន្ទា**តិ វវស្សគ្គត្ថេ និបាតោ។ **អប្បមាទំ បសំសន្តី**តិ អប្បមាទំ វណ្ណយន្តិ, តស្មា អប្បមាទោ កាតព្ពោ។ **អត្ថាភិសមយា**តិ អត្ថបដិលាភា។ អដ្ឋមំ។

៩. បឋមអបុត្តកសុត្តវណ្ណនា

១៣០. នវមេ **ទិវា ទិវស្សា**តិ ទិវសស្ស ទិវា, មជ្ឈន្ហិកសមយេតិ អត្ថោ។ **សាបតេយ្យ**ន្តិ ធនំ។ **កោ បន វាទោ រូបិយស្សា**តិ សុវណ្ណរជតតម្ពលោហកាឡលោហផាលកច្ឆបកាទិភេទស្ស ឃនកតស្ស ចេវ បរិភោគភាជនាទិភេទស្ស ច រូបិយភណ្ឌស្ស បន កោ វាទោ? “ឯត្តកំ នាមា”តិ កា បរិច្ឆេទកថាតិ អត្ថោ។ **កណាជក**ន្តិ សកុណ្ឌកភត្តំ។ **ពិលង្គទុតិយ**ន្តិ កញ្ជិកទុតិយំ។ **សាណ**ន្តិ សាណវាកមយំ ។ **តិបក្ខវសន**ន្តិ តីណិ ខណ្ឌានិ ទ្វីសុ ឋានេសុ សិព្ពិត្វា កតនិវាសនំ។

អសប្បុរិសោតិ លាមកបុរិសោ។ **ឧទ្ធគ្គិក**ន្តិអាទីសុ ឧបរូបរិភូមីសុ ផលទានវសេន ឧទ្ធំ អគ្គមស្សាតិ **ឧទ្ធគ្គិកា**។ សគ្គស្ស ហិតា តត្រុបបត្តិជននតោតិ **សោវគ្គិកា**។ និព្ពត្តដ្ឋានេសុ សុខោ វិបាកោ អស្សាតិ **សុខវិបាកា**។ សុដ្ឋុ អគ្គានំ ទិព្ពវណ្ណាទីនំ វិសេសានំ និព្ពត្តនតោ **សគ្គសំវត្តនិកា**។ ឯវរូបំ ទក្ខិណទានំ ន បតិដ្ឋាបេតីតិ។

សាតោទកាតិ មធុរោទកា។ **សេត្តោទកា**តិ វីចិនំ ភិន្ទដ្ឋានេ ឧទកស្ស សេតតាយ សេតោទកា។ **សុបតិត្ថា**តិ សុន្ទរតិត្ថា។ **តំ ជនោ**តិ យេន ឧទកេន សាតោទកា, តំ ឧទកំ ជនោ ភាជនានិ បូរេត្វា នេវ ហរេយ្យ។ **ន យថាបច្ចយំ វា ករេយ្យា**តិ, យំ យំ ឧទកេន ឧទកកិច្ចំ កាតព្ពំ, តំ តំ ន ករេយ្យ។ **តទបេយ្យមាន**ន្តិ តំ អបេយ្យមានំ។ **កិច្ចករោ ច ហោតី**តិ អត្តនា កត្តព្ពកិច្ចករោ ចេវ កុសលកិច្ចករោ ច, ភុញ្ជតិ ច, កម្មន្តេ ច បយោជេតិ, ទានញ្ច ទេតីតិ អត្ថោ។ នវមំ។

១០. ទុតិយអបុត្តកសុត្តវណ្ណនា

១៣១. ទសមេ **បិណ្ឌបាតេន បដិបាទេសី**តិ បិណ្ឌបាតេន សទ្ធឹ សំយោជេសិ, បិណ្ឌបាតំ អទាសីតិ អត្ថោ។ **បក្កាមី**តិ កេនចិទេវ រាជុបដ្ឋានាទិនា កិច្ចេន គតោ។ **បច្ឆា វិប្បដិសារី អហោសី**តិ សោ កិរ អញ្ញេសុបិ ទិវសេសុ តំ បច្ចេកសម្ពុទ្ធំ បស្សតិ, ទាតុំ បនស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មឹ បន ទិវសេ អយំ បទុមវតិទេវិយា តតិយបុត្តោ តគ្គរសិខី បច្ចេកពុទ្ធោ គន្ធមាទនបព្ពតេ ផលសមាបត្តិសុខេន វីតិនាមេត្វា បុព្ពណ្ហសមយេ វុដ្ឋាយ អនោតត្តទហេ មុខំ ធោវិត្វា មនោសិលាតលេ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា បត្តចីវរមាទាយ អភិញ្ញាបាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា ឥទ្ធិយា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា នគរទ្វារេ ឱរុយ្ហ ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តមាទាយ នគរវាសីនំ ឃរទ្វារេសុ សហស្សភណ្ឌិកំ ឋបេន្តោ វិយ បាសាទិកេហិ អភិក្កន្តាទីហិ អនុបុព្ពេន សេដ្ឋិនោ ឃរទ្វារំ សម្បត្តោ។ តំទិវសញ្ច សេដ្ឋិ បាតោវ ឧដ្ឋាយ បណីតភោជនំ ភុញ្ជិត្វា, ឃរទ្វារកោដ្ឋកេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា, ទន្តន្តរានិ សោធេន្តោ និសិន្នោ ហោតិ។ សោ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា, តំទិវសំ បាតោ ភុត្វា និសិន្នត្តា ទានចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា, ភរិយំ បក្កោសាបេត្វា, “ឥមស្ស សមណស្ស បិណ្ឌបាតំ ទេហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។

សេដ្ឋិភរិយា ចិន្តេសិ – “មយា ឯត្តកេន កាលេន ឥមស្ស ‘ទេថា’តិ វចនំ ន សុតបុព្ពំ, ទាបេន្តោបិ ច អដ្ឋ ន យស្ស វា តស្ស វា ទាបេតិ, វីតរាគទោសមោហស្ស វន្តកិលេសស្ស ឱហិតភារស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទាបេតិ, យំ វា តំ វា អទត្វា បណីតំ បិណ្ឌបាតំ ទស្សាមី”តិ, ឃរា និក្ខម្ម បច្ចេកពុទ្ធំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា បត្តំ អាទាយ អន្តោ

និវេសនេ បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា សុបរិសុទ្ធេហិ សាលិតណ្ឌុលេហិ ភត្តំ សម្បាទេត្វា តទនុរូបំ ខាទនីយំ ព្យញ្ជនំ សុបេយ្យញ្ច សល្លក្ខេត្វា បត្តំ បូរេត្វា ពហិ គន្ធេហិ សមលង្ករិត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស ហត្ថេសុ បតិដ្ឋបេត្វា វន្ទិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ – “អញ្ញេសម្បិ បច្ចេកពុទ្ធានំ សង្គហំ ករិស្សាមី”តិ អបរិភុញ្ជិត្វាវ អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ សោបិ ខោ សេដ្ឋិ ពាហិរតោ អាគច្ឆន្តោ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា មយំ “តុម្ហាកំ បិណ្ឌបាតំ ទេថា”តិ វត្វា បក្កន្តា, អបិ វោ លទ្ធោតិ? អាម, សេដ្ឋិ លទ្ធោតិ។ “បស្សាមី”តិ គីវំ ឧក្ខិបិត្វា ឱលោកេសិ។ អថស្ស បិណ្ឌបាតគន្ធោ ឧដ្ឋហិត្វា នាសាបុដំ បហរិ។ សោ ចិត្តំ សំយមេតុំ អសក្កោន្តោ បច្ឆា វិប្បដិសារី អាហោសីតិ។

វរមេតន្តិអាទិ វិប្បដិសារស្ស ឧប្បន្នាការទស្សនំ។ **ភាតុ ច បន ឯកបុត្តកំ សាបតេយ្យស្ស ការណា ជីវិតា វោរោបេសី**តិ តទា កិរស្ស អវិភត្តេយេវ កុដុម្ពេ មាតាបិតរោ ច ជេដ្ឋភាតា ច កាលមកំសុ។ សោ ភាតុជាយាយ សទ្ធិំយេវ សំវាសំ កប្បេសិ។ ភាតុ បនស្ស ឯកោ បុត្តោ ហោតិ, តំ វីថិយា កីឡន្តំ មនុស្សា វទន្តិ – “អយំ ទាសោ អយំ ទាសី ឥទំ យានំ ឥទំ ធនំ តវ សន្តក”ន្តិ។ សោ តេសំ កថំ គហេត្វា – “អយំ ទាសោ មយ្ហំ សន្តក”ន្តិអាទីនិ កថេតិ។

អថស្ស ចូឡបិតា ចិន្តេសិ – “អយំ ទារកោ ឥទានេវ ឯវំ កថេសិ, មហល្លកកាលេ កុដុម្ពំ មជ្ឈេ ភិន្ទាបេយ្យ, ឥទានេវស្ស កត្តព្ពំ ករិស្សាមី”តិ ឯកទិវសំ វាសិំ អាទាយ – “ឯហិ បុត្ត, អរញ្ញំ គច្ឆាមា”តិ តំ អរញ្ញំ នេត្វា វិរវន្តំ វិរវន្តំ មារេត្វា អាវាដេ បក្ខិបិត្វា បំសុនា បដិច្ឆាទេសិ។ ឥទំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **សត្តក្ខត្តុ**ន្តិ សត្តវារេ។ បុព្ពបច្ឆិមចេតនាវសេន ចេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឯកបិណ្ឌបាតទានស្មិញ្ហិ ឯកាវ ចេតនា ទ្វេ បដិសន្ធិយោ ន ទេតិ, បុព្ពបច្ឆិមចេតនាហិ បនេស សត្តក្ខត្តុំ សគ្គេ, សត្តក្ខត្តុំ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តោ។ **បុរាណ**ន្តិ បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស ទិន្នបិណ្ឌបាតចេតនាកម្មំ។

បរិគ្គហន្តិ បរិគ្គហិតវត្ថុ។ **អនុជីវិនោ**តិ ឯកំ មហាកុលំ និស្សាយ បណ្ណាសម្បិ សដ្ឋិបិ កុលានិ ជីវន្តិ, តេ មនុស្សេ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **សព្ពំ នាទាយ គន្តព្ព**ន្តិ សព្ពមេតំ ន អាទិយិត្វា គន្តព្ពំ។ **សព្ពំ និក្ខិប្បគាមិន**ន្តិ សព្ពមេតំ និក្ខិប្បសភាវំ, បរិច្ចជិតព្ពសភាវមេវាតិ អត្ថោ។ ទសមំ។

ទុតិយោ វគ្គោ។

៣. តតិយវគ្គោ

១. បុគ្គលសុត្តវណ្ណនា

១៣២. តតិយវគ្គស្ស បឋមេ “នីចេ កុលេ បច្ចាជាតោ”តិអាទិកេន តមេន យុត្តោតិ **តមោ**។ កាយទុច្ចរិតាទីហិ បុន និរយតមូបគមនតោ **តមបរាយណោ**។ ឥតិ ឧភយេនបិ ខន្ធតមោវ កថិតោ ហោតិ។ “ឧច្ចេ កុលេ បច្ចាជាតោ”តិអាទិកេន ជោតិនា យុត្តោតោ **ជោតិ**, អាលោកីភូតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ កាយសុចរិតាទីហិ បុន សគ្គូបបត្តិជោតិភាវូបគមនតោ **ជោតិបរាយណោ**។ ឥមិនា នយេន ឥតរេបិ ទ្វេ វេទិតព្ពា។

វេនកុលេតិ វិលីវការកុលេ។ **នេសាទកុលេ**តិ មិគលុទ្ទកាទីនំ កុលេ។ **រថការកុលេ**តិ ចម្មការកុលេ។ **បុក្កុសកុលេ**តិ បុប្ផឆឌ្ឌកកុលេ។ **កសិរវុត្តិកេ**តិ ទុក្ខវុត្តិកេ។ **ទុព្ពណ្ណោ**តិ បំសុបិសាចកោ វិយ ឈាមខាណុវណ្ណោ។ **ទុទ្ទសិកោ**តិ វិជាតមាតុយាបិ អមនាបទស្សនោ ។ **ឱកោដិមកោ**តិ លកុណ្ឌកោ។ **កាណោ**តិ ឯកក្ខិកាណោ វា ឧភយក្ខិកាណោ វា។ **កុណី**តិ ឯកហត្ថកុណី វា ឧភយហត្ថកុណី វា។ **ខញ្ជោ**តិ ឯកបាទខញ្ជោ វា ឧភយបាទខញ្ជោ វា។ **បក្ខហតោ**តិ ហតបក្ខោ បីឋសប្បី។ **បទីបេយ្យស្សា**តិ តេលកបល្លកាទិនោ បទីបឧបករណស្ស។ **ឯវំ ខោ, មហារាជា**តិ ឯត្ថ ឯកោ បុគ្គលោ ពហិទ្ធា អាលោកំ អទិស្វា មាតុកុច្ឆិស្មិំយេវ កាលំ កត្វា អបាយេសុ និព្ពត្តន្តោ សកលំ កប្បម្បិ សំសរតិ, សោបិ តមោតមបរាយណោវ។ សោ បន កុហកបុគ្គលោ ភវេយ្យ។ កុហកស្ស ហិ ឯវរូបា និព្ពត្តិ ហោតីតិ វុត្តំ។

ឯត្ថ ច “នីចេ កុលេ បច្ចាជាតោ ហោតិ ចណ្ឌាលកុលេ វា”តិអាទីហិ អាគមនវិបត្តិ ចេវ បុព្ពុប្បន្នបច្ចយវិបត្តិ ច ទស្សិតា។ **ទលិទ្ទេ**តិអាទីហិ បវត្តបច្ចយវិបត្តិ។ **កសិរវុត្តិកេ**តិអាទីហិ អាជីវុបាយវិបត្តិ។ **ទុព្ពណ្ណោ**តិអាទីហិ អត្តភាវវិបត្តិ។ **ពវ្ហាពាធោ**តិអាទីហិ ទុក្ខការណសមាយោគោ។ **ន លាភី**តិអាទីហិ សុខការណវិបត្តិ ចេវ ឧបភោគវិបត្តិ ច។ **កាយេន ទុច្ចរិត**ន្តិអាទីហិ តមបរាយណភាវស្ស ការណសមាយោគោ។ **កាយស្ស ភេទា**តិអាទីហិ សម្បរាយិកតមូបគមោ។ សុក្កបក្ខោ វុត្តបដិបក្ខនយេន វេទិតព្ពោ។

អក្កោសតីតិ ទសហិ អក្កោសវត្ថូហិ អក្កោសតិ។ **បរិភាសតី**តិ, “កស្មា តិដ្ឋថ? កិំ តុម្ហេហិ អម្ហាកំ កសិកម្មាទីនិ កតានី”តិអាទីហិ? បរិភវវចនេហិ បរិភាសតិ។ **រោសកោ**តិ ឃដ្ដកោ។ **អព្យគ្គមនសោ**តិ ឯកគ្គចិត្តោ។ បឋមំ។

២. អយ្យិកាសុត្តវណ្ណនា

១៣៣. ទុតិយេ **ជិណ្ណា**តិ ជរាជិណ្ណា។ **វុឌ្ឍា**តិ វយោវុឌ្ឍា។ **មហល្លិកា**តិ ជាតិមហល្លិកា។ **អទ្ធគតា**តិ អទ្ធំ ចិរកាលំ អតិក្កន្តា។ **វយោអនុប្បត្តា**តិ បច្ឆិមវយំ សម្បត្តា។ **បិយា មនាបា**តិ រញ្ញោ កិរ មាតរិ មតាយ អយ្យិកា មាតុដ្ឋានេ ឋត្វា បដិជគ្គិ, តេនស្ស អយ្យិកាយ ពលវបេមំ ឧប្បជ្ជិ។ តស្មា ឯវមាហ។ **ហត្ថិរតនេនា**តិ សតសហស្សគ្ឃនកោ ហត្ថី សតសហស្សគ្ឃនកេន អលង្ការេន អលង្កតោ ហត្ថិរតនំ នាម។ **អស្សរតនេបិ** ឯសេវ នយោ។ **គាមវរេ**បិ សតសហស្សុដ្ឋានកគាមោវ។ **សព្ពានិ តានិ ភេទនធម្មានី**តិ តេសុ ហិ កិញ្ចិ ករិយមានមេវ ភិជ្ជតិ, កិញ្ចិ កតបរិយោសិតំ ចក្កតោ អនបនីតមេវ, កិញ្ចិ អបនេត្វា ភូមិយំ ឋបិតមត្តំ, កិញ្ចិ តតោ បរំ, ឯវមេវ សត្តេសុបិ កោចិ បដិសន្ធិ គហេត្វា មរតិ, កោចិ មុទ្ធគព្ភាយ មាតរិ មាតុកុច្ឆិតោ អនិក្ខន្តោវ, កោចិ និក្ខន្តមត្តោ, កោចិ តតោ បរន្តិ។ តស្មា ឯវមាហ។ ទុតិយំ។

១៣៤. តតិយេ សព្ពំ ឧត្តានមេវ។ តតិយំ។

៤. ឥស្សត្ថសុត្តវណ្ណនា

១៣៥. ចតុត្ថស្ស អដ្ឋុប្បត្តិកោ និក្ខេបោ។ ភគវតោ កិរ បឋមពោធិយំ មហាលាភសក្ការោ ឧទបាទិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច។ តិត្ថិយា ហតលាភសក្ការា ហុត្វា កុលេសុ ឯវំ កន្ទន្តា វិចរន្តិ – “សមណោ គោតមោ ឯវមាហ, ‘មយ្ហមេវ ទានំ ទាតព្ពំ, ន អញ្ញេសំ ទានំ ទាតព្ពំ។ មយ្ហមេវ សាវកានំ ទានំ ទាតព្ពំ, ន អញ្ញេសំ សាវកានំ ទានំ ទាតព្ពំ។ មយ្ហមេវ ទិន្នំ មហប្ផលំ, ន អញ្ញេសំ ទិន្នំ មហប្ផលំ។ មយ្ហមេវ សាវកានំ ទិន្នំ មហប្ផលំ, ន អញ្ញេសំ សាវកានំ ទិន្នំ មហប្ផល’ន្តិ។ យុត្តំ នុ ខោ សយម្បិ ភិក្ខាចារនិស្សិតេន បរេសំ ភិក្ខាចារនិស្សិតានំ ចតុន្នំ បច្ចយានំ អន្តរាយំ កាតុំ, អយុត្តំ ករោតិ អននុច្ឆវិក”ន្តិ។ សា កថា បត្ថរមានា រាជកុលំ សម្បត្តា។ រាជា សុត្វា ចិន្តេសិ – “អដ្ឋានមេតំ យំ តថាគតោ បរេសំ លាភន្តរាយំ ករេយ្យ។ ឯតេ តថាគតស្ស អលាភាយ អយសាយ បរិសក្កន្តិ។ សចាហំ ឥធេវ ឋត្វា ‘មា ឯវំ អវោចុត្ថ, ន សត្ថា ឯវំ កថេតី’តិ វទេយ្យំ, ឯវំ សា កថា និជ្ឈត្តិំ ន គច្ឆេយ្យ, ឥមស្ស មហាជនស្ស សន្និបតិតកាលេយេវ នំ និជ្ឈាបេស្សាមី”តិ ឯកំ ឆណទិវសំ អាគមេន្តោ តុណ្ហី អហោសិ។

អបរេន សមយេន មហាឆណេ សម្បត្តេ “អយំ ឥមស្ស កាលោ”តិ នគរេ ភេរិំ ចរាបេសិ – “សទ្ធា វា អស្សទ្ធា វា សម្មាទិដ្ឋិកា វា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា វា គេហរក្ខកេ ទារកេ វា មាតុគាមេ វា ឋបេត្វា អវសេសា យេ វិហារំ នាគច្ឆន្តិ, បញ្ចាសំ ទណ្ឌោ”តិ។ សយម្បិ បាតោវ ន្ហត្វា កតបាតរាសោ សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតោ មហតា ពលកាយេន សទ្ធិំ វិហារំ អគមាសិ។ គច្ឆន្តោ ច ចិន្តេសិ – “ភគវា តុម្ហេ កិរ ឯវំ វទថ ‘មយ្ហមេវ ទានំ ទាតព្ពំ…បេ… ន អញ្ញេសំ សាវកានំ ទិន្នំ មហប្ផល’ន្តិ ឯវំ បុច្ឆិតុំ អយុត្តំ, បញ្ហមេវ បុច្ឆិស្សាមិ, បញ្ហំ កថេន្តោ ច មេ ភគវា អវសានេ តិត្ថិយានំ វាទំ ភញ្ជិស្សតី”តិ។ សោ បញ្ហំ បុច្ឆន្តោ **កត្ថ នុ ខោ, ភន្តេ, ទានំ ទាតព្ព**ន្តិ អាហ។ **យត្ថា**តិ យស្មិំ បុគ្គលេ ចិត្តំ បសីទតិ, តស្មិំ ទាតព្ពំ, តស្ស វា ទាតព្ពន្តិ អត្ថោ។

ឯវំ វុត្តេ រាជា យេហិ មនុស្សេហិ តិត្ថិយានំ វចនំ អារោចិតំ, តេ ឱលោកេសិ។ តេ រញ្ញា ឱលោកិតមត្តាវ មង្កុភូតា អធោមុខា បាទង្គុដ្ឋកេន ភូមិំ លេខមានា អដ្ឋំសុ។ រាជា – “ឯកបទេនេវ, ភន្តេ, ហតា តិត្ថិយា”តិ មហាជនំ សាវេន្តោ មហាសទ្ទេន អភាសិ។ ឯវញ្ច បន ភាសិត្វា – “ភគវា ចិត្តំ នាម និគណ្ឋាចេលកបរិព្ពាជកាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ បសីទតិ , កត្ថ បន, ភន្តេ, ទិន្នំ មហប្ផល”ន្តិ បុច្ឆិ។ **អញ្ញំ ខោ ឯតន្តិ**, “មហារាជ, អញ្ញំ តយា បឋមំ បុច្ឆិតំ, អញ្ញំ បច្ឆា, សល្លក្ខេហិ ឯតំ, បញ្ហាកថនំ បន មយ្ហំ ភារោ”តិ វត្វា **សីលវតោ ខោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឥធ ត្យស្សា**តិ ឥធ តេ អស្សុ។ **សមុបព្យូឡ្ហា**តិ រាសិភូតោ។ **អសិក្ខិតោ**តិ ធនុសិប្បេ អសិក្ខិតោ។ **អកតហត្ថោ**តិ មុដ្ឋិពន្ធាទិវសេន អសម្បាទិតហត្ថោ។ **អកតយោគ្គោ**តិ តិណបុញ្ជមត្តិកាបុញ្ជាទីសុ អកតបរិចយោ។ **អកតូបាសនោ**តិ រាជរាជមហាមត្តានំ អទស្សិតសរក្ខេបោ។ **ឆម្ភី**តិ បវេធិតកាយោ។

កាមច្ឆន្ទោ បហីនោតិអាទីសុ អរហត្តមគ្គេន កាមច្ឆន្ទោ បហីនោ ហោតិ, អនាគាមិមគ្គេន ព្យាបាទោ , អរហត្តមគ្គេនេវ ថិនមិទ្ធំ, តថា ឧទ្ធច្ចំ, តតិយេនេវ កុក្កុច្ចំ, បឋមមគ្គេន វិចិកិច្ឆា បហីនា ហោតិ។ **អសេក្ខេន**

សីលក្ខន្ធេនាតិ អសេក្ខស្ស សីលក្ខន្ធោ អសេក្ខោ សីលក្ខន្ធោ នាម។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ ឯត្ថ ច បុរិមេហិ ចតូហិ បទេហិ លោកិយលោកុត្តរសីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិយោ កថិតា។ វិមុត្តិញាណទស្សនំ បច្ចវេក្ខណញាណំ ហោតិ, តំ លោកិយមេវ។

ឥស្សរត្តន្តិ ឧសុសិប្បំ។ **ពលវីរិយ**ន្តិ ឯត្ថ ពលំ នាម វាយោធាតុ, **វីរិយំ** កាយិកចេតសិកវីរិយមេវ។ **ភរេ**តិ ភរេយ្យ។ **នាសូរំ ជាតិបច្ចយា**តិ, “អយំ ជាតិសម្បន្នោ”តិ ឯវំ ជាតិការណា អសូរំ ន ភរេយ្យ។

ខន្តិសោរច្ចន្តិ ឯត្ថ **ខន្តី**តិ អធិវាសនខន្តិ, **សោរច្ច**ន្តិ អរហត្តំ។ **ធម្មា**តិ ឯតេ ទ្វេ ធម្មា។ **អស្សមេ**តិ អាវសថេ។ **វិវនេ**តិ អរញ្ញដ្ឋានេ, និរុទកេ អរញ្ញេ ចតុរស្សបោក្ខរណិអាទីនិ ការយេតិ អត្ថោ។ **ទុគ្គេ**តិ វិសមដ្ឋានេ។ **សង្កមនានី**តិ បណ្ណាសហត្ថសដ្ឋិហត្ថានិ សមោកិណ្ណបរិសុទ្ធវាលិកានិ សង្កមនានិ ការយេ្យ។

ឥទានិ ឯតេសុ អរញ្ញសេនាសនេសុ វសន្តានំ ភិក្ខូនំ ភិក្ខាចារវត្តំ អាចិក្ខន្តោ **អន្នំ បាន**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សេនាសនានី**តិ មញ្ចបីឋាទីនិ។ **វិប្បសន្នេនា**តិ ខីណាសវស្ស ទេន្តោបិ សកង្ខេន កិលេសមលិនេន ចិត្តេន អទត្វា វិប្បសន្នេនេវ ចិត្តេន ទទេយ្យ។ **ថនយ**ន្តិ គជ្ជន្តោ។ **សតក្កកូ**តិ សតសិខរោ, អនេកកូដោតិ អត្ថោ។ **អភិសង្ខច្ចា**តិ អភិសង្ខរិត្វា សមោធានេត្វា រាសី កត្វា។

អាមោទមានោតិ តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា។ **បកិរេតី**តិ ទានគ្គេ វិចិរតិ, បកិរន្តោ វិយ វា ទានំ ទេតិ។ **បុញ្ញធារា**តិ អនេកទានចេតនាមយា បុញ្ញធារា។ **ទាតារំ អភិវស្សតី**តិ យថា អាកាសេ សមុដ្ឋិតមេឃតោ និក្ខន្តា ឧទកធារា បថវី សិនេហយន្តិ តេមេន្តី កិលេទយន្តី អភិវស្សតិ, ឯវមេវ អយម្បិ ទាយកស្ស អព្ភន្តរេ ឧប្បន្នា បុញ្ញធារា តមេវ ទាតារំ អន្តោ សិនេហេតិ បូរេតិ អភិសន្ទេតិ។ តេន វុត្តំ “ទាតារំ អភិវស្សតី”តិ។ ចតុត្ថំ។

៥. បព្ពតូបមសុត្តវណ្ណនា

១៣៦. បញ្ចមេ **មុទ្ធាវសិត្តាន**ន្តិ ខត្តិយាភិសេកេន មុទ្ធនិ អវសិត្តានំ កតាភិសេកានំ។ **កាមគេធបរិយុដ្ឋិតាន**ន្តិ កាមេសុ គេធេន បរិយុដ្ឋិតានំ អភិភូតានំ។ **ជនបទត្ថាវរិយប្បត្តាន**ន្តិ ជនបទេ ថិរភាវប្បត្តានំ។ **រាជករណីយានី**តិ រាជកម្មានិ រាជូហិ កត្តព្ពកិច្ចានិ។ **តេសុ ខ្វាហ**ន្តិ តេសុ អហំ។ **ឧសុក្កមាបន្នោ**តិ ព្យាបារំ អាបន្នោ។ ឯស កិរ រាជា ទិវសស្ស តិក្ខត្តុំ ភគវតោ ឧបដ្ឋានំ គច្ឆតិ, អន្តរាគមនានិ ពហូនិបិ ហោន្តិ។ តស្ស និពទ្ធំ គច្ឆតោ ពលកាយោ មហាបិ ហោតិ អប្បោបិ។ អថេកទិវសំ បញ្ចសតា ចោរា ចិន្តយិំសុ – “អយំ រាជា អវេលាយ អប្បេន ពលេន សមណស្ស គោតមស្ស ឧបដ្ឋានំ គច្ឆតិ, អន្តរាមគ្គេ នំ គហេត្វា រជ្ជំ គណ្ហិស្សាមា”តិ។ តេ អន្ធវនេ និលីយិំសុ។ រាជានោ ច នាម មហាបុញ្ញា ហោន្តិ។ អថ តេសំយេវ អព្ភន្តរតោ ឯកោ បុរិសោ និក្ខមិត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា មហន្តំ ពលកាយំ អាទាយ អន្ធវនំ បរិវារេត្វា តេ សព្ពេ គហេត្វា អន្ធវនតោ យាវ នគរទ្វារា មគ្គស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ យថា អញ្ញមញ្ញំ ចក្ខុនា ចក្ខុំ ឧបនិពន្ធិត្វា ឱលោកេន្តិ, ឯវំ អាសន្នានិ សូលានិ រោបាបេត្វា សូលេសុ ឧត្តាសេសិ។ ឥទំ សន្ធាយ ឯវមាហ។

អថ សត្ថា ចិន្តេសិ – “សចាហំ វក្ខាមិ, ‘មហារាជ, មាទិសេ នាម សម្មាសម្ពុទ្ធេ ធុរវិហារេ វសន្តេ តយា ឯវរូបំ ទារុណំ កម្មំ កតំ, អយុត្តំ តេ កត’ន្តិ, អថាយំ រាជា មង្កុ ហុត្វា សន្ថម្ភិតុំ ន សក្កុណេយ្យ, បរិយាយេន ធម្មំ កថេន្តស្សេវ មេ សល្លក្ខេស្សតី”តិ ធម្មទេសនំ អារភន្តោ **តំ កិំ មញ្ញសី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សទ្ធាយិកោ**តិ សទ្ធាតព្ពោ, យស្ស តុំ វចនំ សទ្ទហសីតិ អត្ថោ។ **បច្ចយិកោ**តិ តស្សេវ វេវចនំ, យស្ស វចនំ បត្តិយាយសីតិ អត្ថោ។ **អព្ភសម**ន្តិ អាកាសសមំ។ **និប្បោថេន្តោ អាគច្ឆតី**តិ បថវិតលតោ យាវ អកនិដ្ឋព្រហ្មលោកា សព្ពេ សត្តេ សណ្ហករណីយំ តិណចុណ្ណំ វិយ ករោន្តោ បិសន្តោ អាគច្ឆតិ។

អញ្ញត្រ ធម្មចរិយាយាតិ ឋបេត្វា ធម្មចរិយំ អញ្ញំ កាតព្ពំ នត្ថិ, ទសកុសលកម្មបថសង្ខាតា ធម្មចរិយាវ កត្តព្ពា, ភន្តេតិ – **សមចរិយា**ទីនិ តស្សេវ វេវចនានិ។ **អារោចេមី**តិ អាចិក្ខាមិ។ **បដិវេទយាមី**តិ ជានាបេមិ។ **អធិវត្តតី**តិ អជ្ឈោត្ថរតិ។ **ហត្ថិយុទ្ធានី**តិ នាឡាគិរិសទិសេ ហេមកប្បនេ នាគេ អភិរុយ្ហ យុជ្ឈិតព្ពយុទ្ធានិ។ **គតី**តិ និប្ផត្តិ។ **វិសយោ**តិ ឱកាសោ, សមត្ថភាវោ វា។ ន ហិ សក្កា តេហិ ជរាមរណំ បដិពាហិតុំ ។ **មន្តិនោ មហាមត្តា**តិ មន្តសម្បន្នា មហោសធវិធុរបណ្ឌិតាទិសទិសា មហាអមច្ចា។ **ភូមិគត**ន្តិ មហាលោហកុម្ភិយោ បូរេត្វា ភូមិយំ ឋបិតំ។ **វេហាសដ្ឋ**ន្តិ ចម្មបសិព្ពកេ បូរេត្វា តុលាសង្ឃាដាទីសុ លគ្គេត្វា ថេរេ និយ្យុហាទីសុ ច បូរេត្វា ឋបិតំ។ **ឧបលាបេតុ**ន្តិ អញ្ញមញ្ញំ ភិន្ទិតុំ។ យថា ទ្វេ ជនា ឯកេន មគ្គេន ន គច្ឆន្តិ ឯវំ កាតុំ។

នភំ អាហច្ចាតិ អាកាសំ បូរេត្វា។ **ឯវំ ជរា ច មច្ចុ ចា**តិ ឥធ ទ្វេយេវ បព្ពតា គហិតា, រាជោវាទេ បន “ជរា អាគច្ឆតិ សព្ពយោព្ពនំ វិលុម្បមានា”តិ ឯវំ ជរា មរណំ ព្យាធិ វិបត្តីតិ ចត្តារោបេតេ អាគតាវ។ **តស្មា**តិ យស្មា ហត្ថិយុទ្ធាទីហិ ជរាមរណំ ជិនិតុំ ន សក្កា, តស្មា។ **សទ្ធំ និវេសយេ**តិ សទ្ធំ និវេសេយ្យ, បតិដ្ឋាបេយ្យាតិ។ បញ្ចមំ។

តតិយោ វគ្គោ។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

កោសលសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. មារសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. តបោកម្មសុត្តវណ្ណនា

១៣៧. មារសំយុត្តស្ស បឋមេ **ឧរុវេលាយំ វិហរតី**តិ បដិវិទ្ធសព្ពញ្ញុតញ្ញាណោ ឧរុវេលគាមំ ឧបនិស្សាយ វិហរតិ។ **បឋមាភិសម្ពុទ្ធោ**តិ អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា បឋមំ អន្តោសត្តាហស្មិំយេវ។ **ទុក្ករការិកាយា**តិ ឆព្ពស្សានិ កតាយ ទុក្ករការិកាយ។ **មារោ បាបិមា**តិ អត្តនោ វិសយំ អតិក្កមិតុំ បដិបន្នេ សត្តេ មារេតីតិ **មារោ**។ បាបេ និយោជេតិ, សយំ វា បាបេ និយុត្តោតិ **បាបិមា**។ អញ្ញានិបិស្ស កណ្ហោ, អធិបតិ, វសវត្តី, អន្តកោ, នមុចិ, បមត្តពន្ធូតិអាទីនិ ពហូនិ នាមានិ, ឥធ បន នាមទ្វយមេវ គហិតំ។ **ឧបសង្កមី**តិ – ‘‘អយំ សមណោ គោតមោ ‘មុត្តោស្មី’តិ មញ្ញតិ, អមុត្តភាវមស្ស កថេស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា ឧបសង្កមិ។

តបោកម្មា អបក្កម្មាតិ តបោកម្មតោ អបក្កមិត្វា។ **អបរទ្ធោ**តិ ‘‘ទូរេ ត្វំ សុទ្ធិមគ្គា’’តិ វទតិ។ **អមរំ តប**ន្តិ អមរតបំ អមរភាវត្ថាយ កតំ លូខតបំ, អត្តកិលមថានុយោគោ។ **សព្ពានត្ថាវហំ ហោតី**តិ, ‘‘សព្ពំ តបំ មយ្ហំ អត្ថាវហំ ន ភវតី’’តិ ញត្វា។ **ផិយារិត្តំវ ធម្មនី**តិ អរញ្ញេ ថលេ ផិយារិត្តំ វិយ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា អរញ្ញេ ថលេ នាវំ ឋបេត្វា ភណ្ឌស្ស បូរេត្វា មហាជនា អភិរុហិត្វា ផិយារិត្តំ គហេត្វា សំកឌ្ឍេយ្យុំ ចេវ ឧប្បីលេយ្យុំ ច, សោ មហាជនស្ស វាយាមោ ឯកង្គុលទ្វង្គុលមត្តម្បិ នាវាយ គមនំ អសាធេន្តោ និរត្ថកោ ភវេយ្យ ន អនត្ថាវហោ, ឯវមេវ អហំ ‘សព្ពំ អមរំ តបំ អនត្ថាវហំ ហោតី’តិ ញត្វា វិស្សជ្ជេសិន្តិ។

ឥទានិ តំ អមរំ តបំ បហាយ យេន មគ្គេន ពុទ្ធោ ជាតោ, តំ ទស្សេន្តោ **សីល**ន្តិអាទិមាហ ។ តត្ថ **សីល**ន្តិ វចនេន សម្មាវាចាកម្មន្តាជីវា គហិតា, **សមាធិនា** សម្មាវាយាមសតិសមាធយោ, **បញ្ញាយ** សម្មាទិដ្ឋិសង្កប្បា។ **មគ្គំ ពោធាយ ភាវយ**ន្តិ ឥមំ អដ្ឋង្គិកមេវ អរិយមគ្គំ ពោធត្ថាយ ភាវយន្តោ។ ឯត្ថ ច **ពោធាយា**តិ មគ្គត្ថាយ។ យថា ហិ យាគុត្ថាយ យាគុមេវ បចន្តិ, បូវត្ថាយ បូវមេវ បចន្តិ, ន អញ្ញំ កិញ្ចិ ករោន្តិ, ឯវំ មគ្គមេវ មគ្គត្ថាយ ភាវេតិ។ តេនាហ ‘‘មគ្គំ ពោធាយ ភាវយ’’ន្តិ។ **បរមំ សុទ្ធិ**ន្តិ អរហត្តំ។ **និហតោ**តិ ត្វំ មយា និហតោ បរាជិតោ។ បឋមំ។

២. ហត្ថិរាជវណ្ណសុត្តវណ្ណនា

១៣៨. ទុតិយេ **រត្តន្ធការតិមិសាយ**ន្តិ រត្តិំ អន្ធភាវការកេ មហាតមេ ចតុរង្គេ តមសិ។ **អព្ភោកាសេ និសិន្នោ ហោតី**តិ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា ចង្កមនកោដិយំ បាសាណផលកេ មហាចីវរំ សីសេ ឋបេត្វា បធានំ បរិគ្គណ្ហមានោ និសិន្នោ ហោតិ។

ននុ ច តថាគតស្ស អភាវិតោ វា មគ្គោ, អប្បហីនា វា កិលេសា, អប្បដិវិទ្ធំ វា អកុប្បំ, អសច្ឆិកតោ វា និរោធោ នត្ថិ, កស្មា ឯវមកាសីតិ? អនាគតេ កុលបុត្តានំ អង្គសត្ថំ។ ‘‘អនាគតេ ហិ កុលបុត្តា មយា គតមគ្គំ អាវជ្ជិត្វា អព្ភោកាសវាសំ វសិតព្ពំ មញ្ញមានា បធានកម្មំ ករិស្សន្តី’’តិ សម្បស្សមានោ សត្ថា ឯវមកាសិ។ **មហា**តិ មហន្តោ។ **អរិដ្ឋកោ**តិ កាឡកោ។ **មណី**តិ បាសាណោ។ **ឯវមស្ស សីសំ ហោតី**តិ ឯវរូបំ តស្ស កាឡវណ្ណំ កូដាគារប្បមាណំ មហាបាសាណសទិសំ សីសំ ហោតិ។

សុភាសុភន្តិ ទីឃមទ្ធានំ សំសរន្តោ សុន្ទរាសុន្ទរំ វណ្ណំ កត្វា អាគតោសីតិ វទតិ។ អថ វា **សំសរ**ន្តិ សំសរន្តោ អាគច្ឆន្តោ។ **ទីឃមទ្ធាន**ន្តិ វសវត្តិដ្ឋានតោ យាវ ឧរុវេលាយ ទីឃមគ្គំ, បុរេ ពោធាយ វា ឆព្ពស្សានិ ទុក្ករការិកសមយសង្ខាតំ ទីឃកាលំ។ **វណ្ណំ កត្វា សុភាសុភ**ន្តិ សុន្ទរញ្ច អសុន្ទរញ្ច នានប្បការំ វណ្ណំ កត្វា អនេកវារំ មម សន្តិកំ អាគតោសីតិ អត្ថោ។ សោ កិរ វណ្ណោ នាម នត្ថិ, យេន វណ្ណេន មារោ វិភីសកត្ថាយ ភគវតោ សន្តិកំ ន អាគតបុព្ពោ។ តេន តំ ភគវា ឯវមាហ។ **អលំ តេ តេនា**តិ អលំ តុយ្ហំ ឯតេន មារវិភីសាការទស្សនព្យាបារេន។ ទុតិយំ។

៣. សុភសុត្តវណ្ណនា

១៣៩. តតិយេ **សុសំវុតា**តិ សុបិហិតា។ **ន តេ មារវសានុគា**តិ, មារ, តេ តុយ្ហំ វសានុគា ន ហោន្តិ។ **ន តេ មារស្ស ពទ្ធគូ**តិ តេ តុយ្ហំ មារស្ស ពទ្ធចរា សិស្សា អន្តេវាសិកា ន ហោន្តិ។ តតិយំ។

៤. បឋមមារបាសសុត្តវណ្ណនា

១៤០. ចតុត្ថេ **យោនិសោ មនសិការា**តិ ឧបាយមនសិការេន។ **យោនិសោ សម្មប្បធានា**តិ ឧបាយវីរិយេន ការណវីរិយេន។ **វិមុត្តី**តិ អរហត្តផលវិមុត្តិ។ **អជ្ឈភាសី**តិ “អយំ អត្តនា វីរិយំ កត្វា អរហត្តំ បត្វាបិ ន តុស្សតិ, ឥទានិ អញ្ញេសម្បិ ‘បាបុណាថា’តិ ឧស្សាហំ ករោតិ, បដិពាហេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា អភាសិ។

មារបាសេនាតិ កិលេសបាសេន។ **យេ ទិព្ពា យេ ច មានុសា**តិ យេ ទិព្ពា កាមគុណសង្ខាតា មានុសា កាមគុណសង្ខាតា ច មារបាសា នាម អត្ថិ, សព្ពេហិ តេហិ ត្វំ ពទ្ធោតិ វទតិ។ **មារពន្ធនពទ្ធោ**តិ មារពន្ធនេន ពទ្ធោ, មារពន្ធនេ វា ពទ្ធោ។ **ន មេ សមណ មោក្ខសី**តិ សមណ ត្វំ មម វិសយតោ ន មុច្ចិស្សសិ។ ចតុត្ថំ។

៥. ទុតិយមារបាសសុត្តវណ្ណនា

១៤១. បញ្ចមេ **មុត្តាហ**ន្តិ មុត្តោ អហំ។ បុរិមំ សុត្តំ អន្តោវស្សេ វុត្តំ, ឥទំ បន បវារេត្វា វុដ្ឋវស្សកាលេ។ **ចារិក**ន្តិ អនុបុព្ពគមនចារិកំ។ (បវារេត្វា) ទិវសេ ទិវសេ យោជនបរមំ គច្ឆន្តា ចរថាតិ វទតិ។ **មា ឯកេន ទ្វេ**តិ ឯកមគ្គេន ទ្វេ ជនា មា អគមិត្ថ។ ឯវញ្ហិ គតេសុ ឯកស្មិំ ធម្មំ ទេសេន្តេ, ឯកេន តុណ្ហីភូតេន ឋាតព្ពំ ហោតិ។ តស្មា ឯវមាហ។

អាទិកល្យាណន្តិ អាទិម្ហិ កល្យាណំ សុន្ទរំ ភទ្ទកំ។ តថា មជ្ឈបរិយោសានេសុ។ អាទិមជ្ឈបរិយោសានញ្ចនាមេតំ សាសនស្ស ច ទេសនាយ ច វសេន ទុវិធំ។ តត្ថ សាសនស្ស សីលំ អាទិ, សមថវិបស្សនាមគ្គា មជ្ឈំ, ផលនិព្ពានានិ បរិយោសានំ។ សីលសមាធយោ វា អាទិ , វិបស្សនាមគ្គា មជ្ឈំ, ផលនិព្ពានានិ បរិយោសានំ។ សីលសមាធិវិបស្សនា វា អាទិ, មគ្គោ មជ្ឈំ, ផលនិព្ពានានិ បរិយោសានំ។ ទេសនាយ បន ចតុប្បទិកាយ គាថាយ តាវ បឋមបាទោ អាទិ, ទុតិយតតិយា មជ្ឈំ, ចតុត្ថោ បរិយោសានំ។ បញ្ចបទឆប្បទានំ បឋមបាទោ អាទិ, អវសានបាទោ បរិយោសានំ, អវសេសា មជ្ឈំ។ ឯកានុសន្ធិកសុត្តស្ស និទានំ អាទិ, “ឥទមវោចា”តិ បរិយោសានំ, សេសំ មជ្ឈំ។ អនេកានុសន្ធិកស្ស មជ្ឈេ ពហូបិ អនុសន្ធី មជ្ឈមេវ, និទានំ អាទិ, “ឥទមវោចា”តិ បរិយោសានំ។

សាត្ថន្តិ សាត្ថកំ កត្វា ទេសេថ។ **សព្យញ្ជន**ន្តិ ព្យញ្ជនេហិ ចេវ បទេហិ ច បរិបូរំ កត្វា ទេសេថ។ **កេវលបរិបុណ្ណ**ន្តិ សកលបរិបុណ្ណំ។ **បរិសុទ្ធ**ន្តិ និរុបក្កិលេសំ។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ សិក្ខត្តយសង្គហំ សាសនព្រហ្មចរិយំ។ **បកាសេថា**តិ អាវិករោថ។

អប្បរជក្ខជាតិកាតិ បញ្ញាចក្ខុម្ហិ អប្បកិលេសរជសភាវា, ទុកូលសាណិយា បដិច្ឆន្នា វិយ ចតុប្បទិកគាថាបរិយោសានេ អរហត្តំ បត្តុំ សមត្ថា សន្តីតិ អត្ថោ។ **អស្សវនតា**តិ អស្សវនតាយ។ **បរិហាយន្តី**តិ អលាភបរិហានិយា ធម្មតោ បរិហាយន្តិ។ **សេនានិគមោ**តិ បឋមកប្បិកានំ សេនាយ និវិដ្ឋោកាសេ បតិដ្ឋិតគាមោ, សុជាតាយ វា បិតុ សេនានី នាម និគមោ។ **តេនុបសង្កមិស្សាមី**តិ នាហំ តុម្ហេ ឧយ្យោជេត្វា បរិវេណាទីនិ ការេត្វា ឧបដ្ឋាកាទីហិ បរិចរិយមានោ វិហរិស្សាមិ, តិណ្ណំ បន ជដិលានំ អឌ្ឍុឌ្ឍានិ បាដិហារិយសហស្សានិ ទស្សេត្វា ធម្មមេវ ទេសេតុំ ឧបសង្កមិស្សាមីតិ។ **តេនុបសង្កមី**តិ, “អយំ សមណោ គោតមោ មហាយុទ្ធំ វិចារេន្តោ វិយ, ‘មា ឯកេន ទ្វេ អគមិត្ថ, ធម្មំ ទេសេថា’តិ សដ្ឋិ ជនេ ឧយ្យោជេតិ, ឥមស្មិំ បន ឯកស្មិម្បិ ធម្មំ ទេសេន្តេ មយ្ហំ ចិត្តស្សាទំ នត្ថិ, ឯវំ ពហូសុ ទេសេន្តេសុ កុតោ ភវិស្សតិ, បដិពាហាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា ឧបសង្កមិ។ បញ្ចមំ។

៦. សប្បសុត្តវណ្ណនា

១៤២. ឆដ្ឋេ **សោណ្ឌិកាកិលញ្ជ**ន្តិ សុរាការកានំ បិដ្ឋបត្ថរណកកិលញ្ជំ។ **កោសលិកា កំសបាតី**តិ កោសលរញ្ញោ រថចក្កប្បមាណា បរិភោគបាតិ ។ **គឡគឡាយន្តេ**តិ គជ្ជន្តេ។ **កម្មារគគ្គរិយា**តិ កម្មារុទ្ធនបណាឡិយា។ **ធមមានាយា**តិ ភស្តវាតេន បូរិយមានាយ។ **ឥតិ វិទិត្វា**តិ – “សមណោ គោតមោ បធានមនុយុត្តោ សុខេន និសិន្នោ, យន្តយិស្សាមិ ន”ន្តិ វុត្តប្បការំ អត្តភាវំ មាបេត្វា និយាមភូមិយំ ឥតោ ចិតោ ច សញ្ចរន្តំ វិជ្ជុលតាលោកេន ទិស្វា, “កោ នុ ខោ ឯសោ សត្តោ”តិ? អាវជ្ជេន្តោ, “មារោ អយ”ន្តិ ឯវំ វិទិត្វា។

សុញ្ញគេហានីតិ សុញ្ញាគារានិ។ **សេយ្យា**តិ សេយ្យត្ថាយ។ បស្សាមិ ចង្កមិស្សាមិ និសីទិស្សាមិ និបជ្ជិស្សាមីតិ ឯតទត្ថាយ យោ សុញ្ញាគារានិ សេវតីតិ អត្ថោ។ **សោ មុនិ អត្តសញ្ញតោ**តិ សោ ពុទ្ធមុនិ ហត្ថបាទកុក្កុច្ចាភាវេន សំយតត្តភាវោ។ **វោស្សជ្ជ ចរេយ្យ តត្ថ សោ**តិ សោ តស្មិំ អត្តភាវេ អាលយំ និកន្តិំ វោស្សជ្ជិត្វា បហាយ ចរេយ្យ។ **បតិរូបំ ហិ តថាវិធស្ស តន្តិ** តាទិសស្ស តំសណ្ឋិតស្ស ពុទ្ធមុនិនោ តំ អត្តភាវេ និកន្តិំ វោស្សជ្ជិត្វា ចរណំ នាម បតិរូបំ យុត្តំ អនុច្ឆវិកំ។

ចរកាតិ សីហព្យគ្ឃាទិកា សញ្ចរណសត្តា។ **ភេរវា**តិ សវិញ្ញាណកអវិញ្ញាណកភេរវា។ តត្ថ សវិញ្ញាណកា សីហព្យគ្ឃាទយោ, អវិញ្ញាណកា រត្តិភាគេ ខាណុវម្មិកាទយោ។ តេបិ ហិ តស្មិំ កាលេ យក្ខា វិយ ឧបដ្ឋហន្តិ, រជ្ជុវល្លិយាទីនិ សព្ពានិ សប្បា វិយ ឧបដ្ឋហន្តិ។ **តត្ថា**តិ តេសុ ភេរវេសុ សុញ្ញាគារគតោ ពុទ្ធមុនិ លោមចលនមត្តកម្បិ ន ករោតិ។

ឥទានិ អដ្ឋានបរិកប្បំ ទស្សេន្តោ **នភំ ផលេយ្យា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ផលេយ្យា**តិ កាកបទំ វិយ ហីរហីរសោ ផលេយ្យ។ **ចលេយ្យា**តិ បោក្ខរបត្តេ ឋិតាហតោ ឧទកពិន្ទុ វិយ ចលេយ្យ។ **សព្ពេបិ បាណា សន្តសេយ្យុន្តិ** តិខិណសត្តិសល្លំ ថេបិ ឧរស្មិំ ចារេយេយ្យុំ។ **ឧបធីសូ**តិ ខន្ធូបធីសុ។ **តាណំ ន ករោន្តី**តិ តិខិណេ សល្លេ ឧរស្មិំ ចារិយមានេ ភយេន គុម្ពន្តរកន្ទរាទីនិ បវិសន្តា តាណំ ករោន្តិ នាម។ ពុទ្ធា បន សមុច្ឆិន្នសព្ពភយា ឯវរូបំ តាណំ នាម ន ករោន្តិ។ ឆដ្ឋំ។

៧. សុបតិសុត្តវណ្ណនា

១៤៣. សត្តមេ **បាទេ បក្ខាលេត្វា**តិ ឧតុគាហាបនត្ថំ ធោវិត្វា។ ពុទ្ធានំ បន សរីរេ រជោជល្លំ ន ឧបលិម្បតិ, ឧទកម្បិ បោក្ខរបត្តេ បក្ខិត្តំ វិយ វិវដ្ដិត្វា គច្ឆតិ។ អបិច ខោ ធោតបាទកេ គេហេ បាទេ ធោវិត្វា បវិសនំ បព្ពជិតានំ វត្តំ។ តត្ថ ពុទ្ធានំ វត្តភេទោ នាម នត្ថិ, វត្តសីសេ បន ឋត្វា ធោវន្តិ។ សចេ ហិ តថាគតោ នេវ ន្ហាយេយ្យ, ន បាទេ ធោវេយ្យ, "នាយំ មនុស្សោ"តិ វទេយ្យុំ។ តស្មា មនុស្សកិរិយំ អមុញ្ចន្តោ ធោវតិ។ **សតោ សម្បជានោ**តិ សោប្បបរិគ្គាហកេន សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោ។ **ឧបសង្កមី**តិ សមណោ គោតមោ សព្ពរត្តិំ អព្ភោកាសេ ចង្កមិត្វា គន្ធកុដិំ បវិសិត្វា និទ្ទាយតិ, អតិវិយ សុខសយិតោ ភវិស្សតិ, ឃដ្ដយិស្សាមិ នន្តិ ចិន្តេត្វា ឧបសង្កមិ។

កិំ សោប្បសីតិ កិំ សុបសិ, កិំ សោប្បំ នាមិទំ តវាតិ វទតិ។ **កិំ នុ សោប្បសី**តិ កស្មា នុ សុបសិ? **ទុព្ភគោ វិយា**តិ មតោ វិយ, វិសញ្ញី វិយ ច។ **សុញ្ញមគារន្តិ** សុញ្ញំ មេ ឃរំ លទ្ធន្តិ សោប្បសីតិ វទតិ។ **សូរិយេ ឧគ្គតេ**តិ សូរិយម្ហិ ឧដ្ឋិតេ។ ឥទានិ ហិ អញ្ញេ ភិក្ខូ សម្មជ្ជន្តិ , បានីយំ ឧបដ្ឋបេន្តិ, ភិក្ខាចារគមនសជ្ជា ភវន្តិ, ត្វំ កស្មា សោប្បសិយេវ។

ជាលិនីតិ តយោ ភវេ អជ្ឈោត្ថរិត្វា ឋិតេន "អជ្ឈត្តិកស្សុបាទាយ អដ្ឋារសតណ្ហាវិចរិតានី"តិអាទិនា (វិភ. ៨៤២) តេន តេន អត្ថេនា កោដ្ឋាសភូតេន ជាលេន ជាលិនី។ **វិសត្តិកា**តិ រូបាទីសុ តត្ថ តត្ថ វិសត្តតាយ វិសម្វូលតាយ វិសបរិភោគតាយ ច វិសត្តិកា។ **កុហិញ្ចិ នេតវេ**តិ កត្ថចិ នេតុំ។ **សព្ពូបធិ បរិក្ខយា**តិ សព្ពេសំ ខន្ធកិលេសាភិសង្ខារកាមគុណភេទានំ ឧបធីនំ បរិក្ខយា។ **កិំ តវេត្ថ, មារា**តិ, មារ, តុយ្ហំ កិំ ឯត្ថ? កស្មា ត្វំ ឧណ្ហយាគុយំ និលីយិតុំ អសក្កោន្តី ខុទ្ទកមក្ខិកា វិយ អន្តន្តេនេវ ឧជ្ឈាយន្តោ អាហិណ្ឌសីតិ។ សត្តមំ។

៨. នន្ទតិសុត្តវណ្ណនា

១៤៤. អដ្ឋមំ ទេវតាសំយុត្តេ វុត្តត្ថមេវ។ អដ្ឋមំ។

៩. បឋមអាយុសុត្តវណ្ណនា

១៤៥. នវមេ **អប្បំ វា ភិយ្យោ**តិ ភិយ្យោ ជីវន្តោ អបរំ វស្សសតំ ជីវិតុំ ន សក្កោតិ, បណ្ណាសំ វា សដ្ឋិំ វា វស្សានិ ជីវតិ។ **អជ្ឈភាសី**តិ សមណោ គោតមោ "មនុស្សានំ អប្បមាយូ"តិ កថេតិ, ទីឃភាវមស្ស កថេស្សាមីតិ បច្ចនីកសាតតាយ អភិភវិត្វា អភាសិ។

ន នំ ហីឡេតិ តំ អាយុំ "អប្បកមិទ"ន្តិ ន ហីឡេយ្យ។ **ខីរមត្តោ វា**តិ យថា ទហរោ កុមារោ ឧត្តានសេយ្យកោ ខីរំ បិវិត្វា ទុកូលចុម្ពដកេ និបន្នោ អសញ្ញី វិយ និទ្ទាយតិ, កស្សចិ អាយុំ អប្បំ វា ទីឃំ វាតិ ន

ចិន្តេតិ, ឯវំ សប្បុរិសោ។ **ចរេយ្យាទិត្តសីសោ វា**តិ អាយុំ បរិត្តន្តិ ញត្វា បជ្ជលិតសីសោ វិយ ចរេយ្យ។ នវមំ។

១០. ទុតិយអាយុសុត្តវណ្ណនា

១៤៦. ទសមេ **នេមីវ រថកុព្ពរ**ន្តិ យថា ទិវសំ គច្ឆន្តស្ស រថស្ស ចក្កនេមិ កុព្ពរំ អនុបរិយាយតិ ន វិជហតិ, ឯវំ អាយុ អនុបរិយាយតីតិ។ ទសមំ។

បឋមោ វគ្គោ។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. បាសាណសុត្តវណ្ណនា

១៤៧. ទុតិយវគ្គស្ស បឋមេ **និសិន្នោ**តិ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ បធានំ បរិគ្គណ្ហន្តោ និសិន្នោ។ មារោបិស្ស សុខនិសិន្នភាវំ ញត្វា យន្តុយិស្សាមីតិ ឧបសង្កមន្តោ។ **បទាលេសី**តិ បព្ពតបិដ្ឋេ បត្វា បវិជ្ឈិ។ បាសាណា និរន្តរា អញ្ញមញ្ញំ អភិហនន្តា បតន្តិ។ **កេវល**ន្តិ សកលំ។ **សព្ព**ន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ បឋមំ។

២. កិន្នុសីហសុត្តវណ្ណនា

១៤៨. ទុតិយេ **វិចក្ខុកម្មាយា**តិ បរិសាយ បញ្ញាចក្ខុំ វិនាសេតុកម្យតាយ។ ពុទ្ធានំ បនេស បញ្ញាចក្ខុំ វិនាសេតុំ ន សក្កោតិ, បរិសាយ ភេរវារម្មណំ សារេន្តោ វា ទស្សេន្តោ វា សក្កោតិ។ **វិជិតាវី នុ មញ្ញសី**តិ កឹ នុ ត្វំ “វិជិតវិជយោ អហ”ន្តិ មញ្ញសិ? មា ឯវំ មញ្ញិ, នត្ថិ តេ ជយោ។ **បរិសាសូ**តិ, អដ្ឋសុ បរិសាសុ។ **ពលប្បត្តា**តិ ទសពលប្បត្តា។ ទុតិយំ។

៣. សកលិកសុត្តវណ្ណនា

១៤៩. តតិយេ **មន្ទិយា នុ**តិ មន្ទភាវេន មោមូហភាវេន។ **ឧទាហុ កាវេយ្យមត្តោ**តិ ឧទាហុ យថា កវិ កព្ពំ ចិន្តេន្តោ តេន កព្ពករណេន មត្តោ សយតិ, ឯវំ សយសិ។ **សម្បចុរា**តិ ពហវោ។ **កិមិទំ សោប្បសេ វា**តិ កស្មា ឥទំ សោប្បំ សោប្បសិយេវ? **អត្ថំ សមេច្ចា**តិ អត្ថំ សមាគន្ត្វា បាបុណិត្វា។ មយ្ហំ ហិ អសង្គហោ នាម សង្គហវិបន្នោ វា អត្ថោ នត្ថិ។ **សល្ល**ន្តិ តិខិណំ សត្តិសល្លំ។ **ជគ្គំ ន សង្កេ**តិ យថា ឯកច្ចោ សីហបឋាទីសុ ជគ្គន្តោ សង្កតិ, តថា អហំ ជគ្គន្តោបិ ន សង្កាមិ។ **នបិ ភេមិ សោត្តុ**ន្តិ យថា ឯកច្ចោ សីហបឋាទីសុយេវ សុបិតុំ ភាយតិ, ឯវំ អហំ សុបិតុម្បិ ន ភាយាមិ។ **នានុតបន្តិ មាម**ន្តិ យថា អាចរិយស្ស វា អន្តេវាសិកស្ស វា អផាសុកេ ជាតេ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាយ បិតត្តា អន្តេវាសី វត្តិទ្ទិវា អតិក្កមន្តា អនុតបន្តិ, ឯវំ មំ នានុតបន្តិ។ ន ហិ មយ្ហំ កិញ្ចិ អបរិនិដ្ឋិតកម្មំ នាម អត្ថិ។ តេនេវាហ **ហានឹ ន បស្សាមិ កុហិញ្ចិ លោកេ**តិ។ តតិយំ។

៤. បតិរូបសុត្តវណ្ណនា

១៥០. ចតុត្ថេ **អនុរោធវិរោធេសូ**តិ រាគបដិឃេសុ។ **មា សជ្ជិត្ថោ តទាចរ**ន្តិ ឯវំ ធម្មកថំ អាចរន្តោ មា លគ្គិ។ ធម្មកថំ កថេន្តស្ស ហិ ឯកច្ចេ សាធុការំ ទទន្តិ, តេសុ រាគោ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯកច្ចេ អសក្កច្ចំ សុណន្តិ, តេសុ បដិឃោ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥតិ ធម្មកថិកោ អនុរោធវិរោធេសុ សជ្ជតិ នាម។ ត្វំ ឯវំ មា សជ្ជិត្ថោតិ វទតិ។ **យទញ្ញមនុសាសតី**តិ យំ អញ្ញំ អនុសាសតិ, តំ។ សម្ពុទ្ធោ ហិតានុកម្បី ហិតេន អនុបកម្បតិ។ យស្មា ច ហិតានុកម្បី , តស្មា អនុរោធវិរោធេហិ វិប្បមុត្តោ តថាគតោតិ។ ចតុត្ថំ។

៥. មានសសុត្តវណ្ណនា

១៥១. បញ្ចមេ អាកាសេ ចរន្តេបិ ពន្ធតីតិ **អន្តលិក្ខចរោ។ បាសោ**តិ រាគបាសោ។ **មានសោ**តិ មនសម្បយុត្តោ។ បញ្ចមំ។

៦. បត្តសុត្តវណ្ណនា

១៥២. ឆដ្ឋេ **បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ ឧបាទាយា**តិ បញ្ច ឧបាទានក្ខន្ធេ អាទិយិត្វា, សភាវសាមញ្ញលក្ខណវសេន នានប្បការតោ វិភជិត្វា ទស្សេន្តោ។ **សន្ទស្សេតី**តិ ខន្ធានំ សភាវលក្ខណាទីនិ ទស្សេតិ។ **សមាទបេតី**តិ គណ្ហាបេតិ។ **សមុត្តេជេតី**តិ សមាទានម្ហិ ឧស្សាហំ ជនេតិ។ **សម្បហំសេតី**តិ បដិវិទ្ធគុណេន វោទាបេតិ ជោតាបេតិ។ **អដ្ឋឹ កត្វា**តិ អត្ថិកំ កត្វា, "អយំ នោ អធិគន្តព្ពោ អត្ថោ"តិ ឯវំ សល្លក្ខេត្វា តាយ ទេសនាយ អត្ថិកា ហុត្វា។ **មនសិ កត្វា**តិ ចិត្តេ ឋបេត្វា។ **សព្ពចេតសោ សមន្នាហរិត្វា**តិ សព្ពេន តេន កម្មការកចិត្តេន សមន្នាហរិត្វា។ **ឱហិតសោតា**តិ ឋបិតសោតា។ **អព្ភោកាសេ និក្ខិត្តា**តិ ឱតាបនត្ថាយ ឋបិតា។

រូបំ វេទយិតំ សញ្ញាន្តិ, ឯតេ រូបាទយោ តយោ ខន្ធា។ **យញ្ច សង្ខត**ន្តិ ឥមិនា សង្ខារក្ខន្ធោ គហិតោ។ **ឯវំ តត្ថ វិរជ្ជតី**តិ "ឯសោ អហំ ន ហោមិ, ឯតំ មយ្ហំ ន ហោតី"តិ បស្សន្តោ ឯវំ តេសុ ខន្ធេសុ វិរជ្ជតិ។ **ខេមត្ត**ន្តិ ខេមីភូតំ អត្តភាវំ។ ឥមិនា ផលក្ខណំ ទស្សេតិ។ **អន្វេស**ន្តិ ភវយោនិគតិឋិតិសត្តាវាសសង្ខាតេសុ សព្ពដ្ឋានេសុ បរិយេសមានា។ **នាជ្ឈគា**តិ ន បស្សីតិ។ ឆដ្ឋំ។

៧. ឆផស្សាយតនសុត្តវណ្ណនា

១៥៣. សត្តមេ **ផស្សាយតនាន**ន្តិ សញ្ជាតិសមោសរណដ្ឋេន ឆទ្វារិកស្ស ផស្សស្ស អាយតនានំ។ **ភយភេរវំ សទ្ទ**ន្តិ មេឃទុន្ទុភិអសនិបាតសទ្ទសទិសំ ភយជនកំ សទ្ទំ។ **បថវី មញ្ញេ ឧន្ទ្រីយតី**តិ អយំ មហាបថវី បដបដសទ្ទំ កុរុមានា វិយ អហោសិ។ **ឯត្ថ លោកោ វិមុច្ឆិតោ**តិ ឯតេសុ ឆសុ អារម្មណេសុ លោកោ អធិមុច្ឆិតោ។ **មារធេយ្យ**ន្តិ មារស្ស ឋានភូតំ តេភូមកវដ្ដំ។ សត្តមំ។

៨. បិណ្ឌសុត្តវណ្ណនា

១៥៤. អដ្ឋមេ **បាហុនកានិ ភវន្តី**តិ តថារូបេ នក្ខត្តេ តត្ថ តត្ថ បេសេតព្ពានិ បាហុនកានិ ភវន្តិ, អាគន្តុកបណ្ណាការទានានិ វា។ សយំចរណទិវសេ សមវយជាតិគោត្តា កុមារកា តតោ តតោ សន្និបតន្តិ។ កុមារិកាយោបិ អត្តនោ អត្តនោ វិភវានុរូបេន អលង្កតា តហំ តហំ វិចរន្តិ។ តត្រ កុមារិកាយោបិ យថារុចិកានំ កុមារកានំ បណ្ណាការំ បេសេន្តិ, កុមារកាបិ កុមារិកានំ អញ្ញស្មឹ អសតិ អន្តមសោ មាលាគុឡេនបិ បរិក្ខិបន្តិ។ **អន្វាវិដ្ឋោ**តិ អនុ អាវិដ្ឋោ។ តំទិវសំ កិរ បញ្ចសតា កុមារិកាយោ ឧយ្យានកីឡំ គច្ឆន្តិយោ បដិបថេ សត្ថារំ ទិស្វា ឆណបូវំ ទទេយ្យុំ។ សត្ថា តាសំ ទានានុមោទនត្ថំ បកិណ្ណកធម្មទេសនំ ទេសេយ្យ, ទេសនាបរិយោសានេ សព្ពាបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហេយ្យុំ។ មារោ តាសំ សម្បត្តិយា អន្តរាយំ ករិស្សាមីតិ អន្វាវិសិ។ បាឡិយំ បន **មា សមណោ គោតមោ បិណ្ឌមលត្ថា**តិ ឯត្តកំយេវ វុត្តន្តិ។

កឹ បន សត្ថា មារាវដ្ដនំ អជានិត្វា បវិដ្ឋោតិ? អាម អជានិត្វា។ កស្មា? អនាវជ្ជនតាយ។ ពុទ្ធានញ្ហិ – "អសុកដ្ឋានេ ភត្តំ លភិស្សាម, ន លភិស្សាមា"តិ អាវជ្ជនំ ន អននុច្ឆវិកំ។ បវិដ្ឋោ បន មនុស្សានំ ឧបចារភេទំ ទិស្វា, "កឹ ឥទ"ន្តិ? អាវជ្ជេន្តោ ញត្វា, "អាមិសត្ថំ មារាវដ្ដនំ ភិន្ទិតុំ អននុច្ឆវិក"ន្តិ អភិន្ទិត្វាវ និក្ខន្តោ។

ឧបសង្កមីតិ អមិត្តវិជយេន វិយ តុដ្ឋោ សកលគាមេ កដច្ឆុមត្តម្បិ ភត្តំ អលភិត្វា គាមតោ និក្ខមន្តំ ភគវន្តំ គាមិយមនុស្សវេសេន ឧបសង្កមិ។ **តថាហំ ករិស្សាមី**តិ ឥទំ សោ មុសា ភាសតិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – "មយា ឯវំ វុត្តេ បុន បវិសិស្សតិ, អថ នំ គាមទារកា 'សកលគាមេ ចរិត្វា កដច្ឆុភិក្ខម្បិ អលភិត្វា គាមតោ និក្ខម្ម បុន បវិដ្ឋោសី'តិអាទីនិ វត្វា ឧប្បណ្ឌេស្សន្តី"តិ។ ភគវា បន – "សចាយំ មំ ឯវំ វិហេឋេស្សតិ មុទ្ធមស្សេវ សត្តធា ផលិស្សតី"តិ តស្មឹ អនុកម្បាយ អបវិសិត្វា គាថាទ្វយមាហ។

តត្ថ **បសវី**តិ ជនេសិ និប្ផាទេសិ។ **អាសជ្ជា**តិ អាសាទេត្វា ឃដ្ដេត្វា។ **ន មេ បាបំ វិបច្ចតី**តិ មម បាបំ ន បច្ចតិ។ **និប្បលំ ឯត**ន្តិ កឹ នុ ត្វំ ឯវំ មញ្ញសិ? មា ឯវំ មញ្ញិ, អត្ថិ តយា កតស្ស បាបស្ស ផលន្តិ ទីបេតិ។ **កិញ្ចន**ន្តិ មទ្ទិតុំ សមត្ថំ រាគកិញ្ចនាទិ កិលេសជាតំ។ **អាភស្សរា យថា**តិ យថា អាភស្សរា ទេវា សប្បីតិកជ្ឈានេន យាបេន្តា បីតិភក្ខា នាម ហោន្តិ, ឯវំ ភវិស្សាមាតិ។ អដ្ឋមំ។

៩. កស្សកសុត្តវណ្ណនា

១៥៥. នវមេ **និព្ពានបដិសំយុត្តាយា**តិ និព្ពានំ អបទិសិត្វា បវត្តាយ។ **ហដហដកេសោ**តិ បុរិមកេសេ បច្ឆតោ, បច្ឆិមកេសេ បុរតោ វាមបស្សកេសេ ទក្ខិណតោ, ទក្ខិណបស្សកេសេ វាមតោ ផរិត្វា ផរិត្វា វិប្បកិណ្ណកេសោ។ **មម ចក្ខុសម្ផស្សវិញ្ញាណាយតន**ន្តិ ចក្ខុវិញ្ញាណេន សម្បយុត្តោ ចក្ខុសម្ផស្សោបិ

វិញ្ញាណាយតនម្បិ មមេវាតិ។ ឯត្ថ ច ចក្ខុសម្ផស្សេន វិញ្ញាណសម្បយុត្តកា ធម្មា គហិតា, វិញ្ញាណាយតនេន សព្ពានិបិ ចក្ខុទ្វារេ ឧប្បន្នានិ អាវជ្ជនាទិវិញ្ញាណានិ។ សោតទ្វារាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ មនោទ្វារេ បន **មនោ**តិ សាវជ្ជនកំ ភវង្គចិត្តំ។ **ធម្មា**តិ អារម្មណធម្មា។ **មនោសម្ផស្សោ**តិ សាវជ្ជនេន ភវង្គេន សម្បយុត្តផស្សោ។ **វិញ្ញាណាយតន**ន្តិ ជវនចិត្តំ តទារម្មណម្បិ វដ្ដតិ។

តវេវ បាបិម, ចក្ខូតិ យំ លោកេ តិមិរកាចាទីហិ ឧបទ្ទុតំ អនេករោគាយតនំ ឧបក្កវិបក្កំ អន្តមសោ កាណចក្ខុបិ, សព្ពំ តំ តវេវ ភវតុ។ រូបាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

យំ វទន្តីតិ យំ ភណ្ឌកំ “មម ឥទ”ន្តិ វទន្តិ។ **យេ វទន្តិ មមន្តិ ចា**តិ យេ ច បុគ្គលា “មម”ន្តិ វទន្តិ។ **ឯត្ថ ចេ តេ មនោ អត្ថី**តិ ឯតេសុ ច ឋានេសុ យទិ ចិត្តំ អត្ថិ។ **ន មេ សមណ មោក្ខសី**តិ សមណ មយ្ហំ វិសយតោ ន មុច្ចិស្សសិ។ **យំ វទន្តី**តិ យំ ភណ្ឌកំ វទន្តិ, ន តំ មយ្ហំ។ **យេ វទន្តី**តិ យេបិ បុគ្គលា ឯវំ វទន្តិ, ន តេ អហំ។ **ន មេ មគ្គម្បិ ទក្ខសី**តិ ភវយោនិគតិអាទីសុ មយ្ហំ គតមគ្គម្បិ ន បស្សសិ។ នវមំ។

១០. រជ្ជសុត្តវណ្ណនា

១៥៦. ទសមេ **អហនំ អឃាតយ**ន្តិ អហនន្តេន អឃាតយន្តេន។ **អជិនំ អជាបយ**ន្តិ បរស្ស ធនជានិំ អករោន្តេន អការាបេន្តេន។ **អសោចំ អសោចាបយ**ន្តិ អសោចន្តេន អសោចាបយន្តេន។ ឥតិ ភគវា អធម្មិក រាជូនំ រជ្ជេ វិជិតេ ទណ្ឌករបីឡិតេ មនុស្សេ ទិស្វា ការុញ្ញវសេន ឯវំ ចិន្តេសិ។ **ឧបសង្កមី**តិ “សមណោ គោតមោ ‘សក្កា នុ ខោ រជ្ជំ ការេតុ’ន្តិ ចិន្តេសិ, រជ្ជំ ការេតុកាមោ ភវិស្សតិ, រជ្ជញ្ច នាមេតំ បមាទដ្ឋានំ, រជ្ជំ ការេន្តេ សក្កា ឱតារំ លភិតុំ, គច្ឆាមិ ឧស្សាហមស្ស ជនេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឧបសង្កមិ។ **ឥទ្ធិបាទា**តិ ឥជ្ឈនកកោដ្ឋាសា ។ **ភាវិតា**តិ វឌ្ឍិតា។ **ពហុលីកតា**តិ បុនប្បុនំ កតា។ **យានីកតា**តិ យុត្តយានំ វិយ កតា។ **វត្ថុកតា**តិ បតិដ្ឋានដ្ឋេន វត្ថុកតា។ **អនុដ្ឋិតា**តិ អវិជហិតា និច្ចានុពទ្ធា។ **បរិចិតា**តិ សាតច្ចកិរិយាយ សុបរិចិតា កតា ឥស្សាសស្ស អវិរាធិតវេធិហត្ថោ វិយ។ **សុសមារទ្ធា**តិ សុដ្ឋុ សមារទ្ធា បរិបុណ្ណភាវនា។ **អធិមុច្ចេយ្យា**តិ ចិន្តេយ្យ។

បព្ពតស្សាតិ បព្ពតោ ភវេយ្យ។ **ទ្វិត្តាវា**តិ តិដ្ឋតុ ឯកោ បព្ពតោ, ទ្វិក្ខត្តុម្បិ តាវ មហន្តោ សុវណ្ណបព្ពតោ ឯកស្ស នាលំ, ន បរិយត្តោតិ អត្ថោ។ **ឥតិ វិទ្វា សមញ្ចរេ**តិ ឯវំ ជានន្តោ សមំ ចរេយ្យ។ **យតោនិទាន**ន្តិ ទុក្ខំ នាម បញ្ចកាមគុណនិទានំ, តំ យតោនិទានំ ហោតិ, ឯវំ យោ អទក្ខិ។ **កថំ នមេយ្យា**តិ សោ ជន្តុ តេសុ ទុក្ខស្ស និទានភូតេសុ កាមេសុ កេន ការណេន នមេយ្យ។ **ឧបធឹ វិទិត្វា**តិ កាមគុណឧបធឹ “សង្គោ ឯសោ, លគ្គនមេត”ន្តិ ឯវំ វិទិត្វា។ **តស្សេវ ជន្តុ វិនយាយ សិក្ខេ**តិ តស្សេវ ឧបធិស្ស វិនយាយ សិក្ខេយ្យ។ ទសមំ។

ទុតិយោ វគ្គោ។

៣. តតិយវគ្គោ

១. សម្ពហុលសុត្តវណ្ណនា

១៥៧. តតិយវគ្គស្ស បឋមេ **ជដណ្ឌុវេនា**តិ ជដាចុម្ពដកេន។ **អជិនក្ខិបនិវត្ថោ**តិ សខុរំ អជិនចម្មំ ឯកំ និវត្ថោ ឯកំ បារុតោ។ **ឧទុម្ពរទណ្ឌ**ន្តិ អប្បិច្ឆភាវប្បកាសនត្ថំ វ្ឋសកំ វង្កំ ឧទុម្ពរទណ្ឌំ គហេត្វា។ **ឯតទវោចា**តិ លោកេ ព្រាហ្មណស្ស វចនំ នាម សុស្សូសន្តិ, ព្រាហ្មណេសុបិ បព្ពជិតស្ស, បព្ពជិតេសុបិ មហល្លកស្សាតិ មហល្លកព្រាហ្មណស្ស បព្ពជិតវេសំ គហេត្វា បធានភូមិយំ កម្មំ ករោន្តេ តេ ភិក្ខូ ឧបសង្កមិត្វា ហត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា ឯតំ “ទហរា ភវន្តោ”តិអាទិវចនំ អវោច។ **ឱកម្បេត្វា**តិ ហនុកេន ឧរំ បហរន្តោ អធោនតំ កត្វា។ **ជិវ្ហំ និល្លាលេត្វា**តិ កពរមហាជិវ្ហំ នីហរិត្វា ឧទ្ធមជោ ឧភយបស្សេសុ ច លាលេត្វា។ **តិវិសាខ**ន្តិ តិសាខំ។ **នលាដិក**ន្តិ ភកុដិំ, នលាដេ ឧដ្ឋិតំ វលិត្តយន្តិ អត្ថោ។ **បក្កាមី**តិ តុម្ហេ ជានន្តានំ វចនំ អកត្វា អត្តនោវ តេលេ បច្ចិស្សថាតិ វត្វា ឯកំ មគ្គំ គហេត្វា គតោ។ បឋមំ។

២. សមិទ្ធិសុត្តវណ្ណនា

១៥៨. ទុតិយេ **លាភា វត មេ, សុលទ្ធំ វត មេ**តិ ឯវរូបស្ស សត្ថុ ចេវ ធម្មស្ស ច សព្រហ្មចារីនញ្ច លទ្ធត្តា មយ្ហំ លាភា មយ្ហំ សុលទ្ធន្តិ។ សោ កិរាយស្មា បច្ចា មូលកម្មដ្ឋានំ សម្មសិត្វា “អរហត្តំ គហេស្សាមី”តិ បាសាទិកំ តាវ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ពុទ្ធធម្មសង្ឃគុណេ អាវជ្ជេត្វា ចិត្តកល្លតំ ឧប្បាទេត្វា ចិត្តំ ហាសេត្វា តោសេត្វា

និសិន្នោ។ តេនស្ស ឯវមហោសិ។ **ឧបសង្កមីតិ** “អយំ សមិទ្ធិ ភិក្ខុ បាសាទិកំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា និសិន្នសទិសោ, យាវ មូលកម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរហត្តំ ន គណ្ហាតិ, តាវស្ស អន្តរាយំ ករិស្សាមី”តិ ឧបសង្កមិ។ **គច្ឆ ត្វន្តិ** សត្ថា សកលជម្ពុទីបំ ឱលោកេន្តោ “តស្មិំយេវ ឋានេ តស្ស កម្មដ្ឋានំ សប្បាយំ ភវិស្សតី”តិ អទ្ទស, តស្មា ឯវមាហ។ **សតិបញ្ញា ច មេ ពុទ្ធាតិ** មយា សតិ ច បញ្ញា ច ញាតា។ **ករស្សុ រូបានីតិ** ពហូនិបិ វិភីសការហានិ រូបានិ ករស្សុ។ **នេវ មំ ព្យាធយិស្សសីតិ** មំ នេវ វេធយិស្សសិ ន កម្បេស្សសិ។ ទុតិយំ។

៣. គោធិកសុត្តវណ្ណនា

១៥៩. តតិយេ **ឥសិគិលិបស្សេតិ** ឥសិគិលិស្ស នាម បព្ពតស្ស បស្សេ។ **កាឡសិលាយន្តិ** កាឡវណ្ណាយ សិលាយំ។ **សាមយិកំ ចេតោវិមុត្តិន្តិ** អប្បិតប្បិតក្ខណេ បច្ចនីកធម្មេហិ វិមុច្ចតិ, អារម្មណេ ច អធិមុច្ចតីតិ លោកិយសមាបត្តិ សាមយិកា ចេតោវិមុត្តិ នាម។ **ផុសីតិ** បដិលភិ។ **បរិហាយីតិ** កស្មា យាវ ឆដ្ឋំ បរិហាយិ? សាពាធត្តា។ ថេរស្ស កិរ វាតបិត្តសេម្ហវសេន អនុសាយិកោ អាពាធោ អត្ថិ, តេន សមាធិស្ស សប្បាយេ ឧបការកធម្មេ បូរេតុំ ន សក្កោតិ, អប្បិតប្បិតាយ សមាបត្តិយា បរិហាយតិ។

យំនូនាហំ សត្ថំ អាហរេយ្យន្តិ សោ កិរ ចិន្តេសិ, យស្មា បរិហីនជ្ឈានស្ស កាលង្ករោតោ អនិពទ្ធា គតិ ហោតិ, អបរិហីនជ្ឈានស្ស និពទ្ធា គតិ ហោតិ, ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តតិ, តស្មា សត្ថំ អាហរិតុកាមោ អហោសិ។ **ឧបសង្កមីតិ** – “អយំ សមណោ សត្ថំ អាហរិតុកាមោ, សត្ថាហរណញ្ច នាមេតំ កាយេ ច ជីវិតេ ច អនបេក្ខស្ស ហោតិ។ យោ ឯវំ កាយេ ច ជីវិតេ ច អនបេក្ខោ ហោតិ, សោ មូលកម្មដ្ឋានំ សម្មសិត្វា អរហត្តម្បិ គហេតុំ សមត្ថោ ហោតិ, មយា បន បដិពាហិតោបិ ឯស ន ឱរមិស្សតិ, សត្ថារា បដិពាហិតោ ឱរមិស្សតី”តិ ថេរស្ស អត្ថកាមោ វិយ ហុត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ។

ជលាតិ ជលមានា។ **បាទេ វន្ទាមិ ចក្ខុមាតិ** បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា តវ បាទេ វន្ទាមិ។ **ជុតិន្ធរាតិ** អានុភាវធរា។ **អប្បត្តមានសោតិ** អប្បត្តអរហត្តោ។ **សេខោតិ** សីលាទីនិ សិក្ខមានោ សករណីយោ។ **ជនេ សុតាតិ** ជនេ វិស្សុតា។ **សត្ថំ អាហរិតំ ហោតីតិ** ថេរោ កិរ “កឹ មយ្ហំ ឥមិនា ជីវិតេនា”តិ? ឧត្តានោ និបជ្ជិត្វា សត្ថេន គលនាឡឹ ឆិន្ទិ, ទុក្ខា វេទនា ឧប្បជ្ជឹសុ។ ថេរោ វេទនំ វិក្ខម្ភេត្វា តំយេវ វេទនំ បរិគ្គហេត្វា សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា មូលកម្មដ្ឋានំ សម្មសន្តោ អរហត្តំ បត្វា សមសីសី ហុត្វា បរិនិព្ពាយិ។ **សមសីសី** នាម តិវិធោ ហោតិ ឥរិយាបថសមសីសី, រោគសមសីសី, ជីវិតសមសីសីតិ។

តត្ថ យោ ឋានាទីសុ ឥរិយាបថេសុ អញ្ញតរំ អធិដ្ឋាយ – “ឥមំ អកោបេត្វាវ អរហត្តំ បាបុណិស្សាមី”តិ វិបស្សនំ បដ្ឋបេតិ, អថស្ស អរហត្តប្បត្តិ ច ឥរិយាបថកោបនញ្ច ឯកប្បហារេនេវ ហោតិ។ អយំ **ឥរិយាបថសមសីសី** នាម។ យោ បន ចក្ខុរោគាទីសុ អញ្ញតរស្មិំ សតិ – “ឥតោ អនុដ្ឋិតោវ អរហត្តំ បាបុណិស្សាមី”តិ វិបស្សនំ បដ្ឋបេតិ, អថស្ស អរហត្តប្បត្តិ ច រោគតោ វុដ្ឋានញ្ច ឯកប្បហារេនេវ ហោតិ។ អយំ **រោគសមសីសី** នាម។ កេចិ បន តស្មិំយេវ ឥរិយាបថេ តស្មិញ្ច រោគេ បរិនិព្ពានវសេនេត្ថ សមសីសិតំ បញ្ញាបេន្តិ។ យស្ស បន អាសវក្ខយោ ច ជីវិតក្ខយោ ច ឯកប្បហារេនេវ ហោតិ។ អយំ **ជីវិតសមសីសី** នាម។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “យស្ស បុគ្គលស្ស អបុព្ពំ អចរិមំ អាសវបរិយាទានញ្ច ហោតិ ជីវិតបរិយាទានញ្ច, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សមសីសី”តិ (បុ. ប. ១៦)។

ឯត្ថ ច បវត្តិសីសំ កិលេសសីសន្តិ ទ្វេ សីសានិ។ តត្ថ **បវត្តិសីសំ** នាម ជីវិតិន្ទ្រិយំ, **កិលេសសីសំ** នាម អវិជ្ជា។ តេសុ ជីវិតិន្ទ្រិយំ ចុតិចិត្តំ ខេបេតិ, អវិជ្ជា មគ្គចិត្តំ។ ទ្វិន្នំ ចិត្តានំ ឯកតោ ឧប្បាទោ នត្ថិ។ មគ្គានន្តរំ បន ផលំ, ផលានន្តរំ ភវង្គំ, ភវង្គតោ វុដ្ឋាយ បច្ចវេក្ខណំ, តំ បរិបុណ្ណំ វា ហោតិ អបរិបុណ្ណំ វា។ តិខិណេន អសិនា សីសេ ឆិជ្ជន្តេបិ ហិ ឯកោ វា ទ្វេ វា បច្ចវេក្ខណវារា អវស្សំ ឧប្បជ្ជន្តិយេវ, ចិត្តានំ បន លហុបរិវត្តិតាយ អាសវក្ខយោ ច ជីវិតបរិយាទានញ្ច ឯកក្ខណេ វិយ បញ្ញាយតិ។

សមូលំ តណ្ហមព្ពុយ្ហាតិ អវិជ្ជាមូលេន សមូលកំ តណ្ហំ អរហត្តមគ្គេន ឧប្បាដេត្វា។ **បរិនិព្ពុតោតិ** អនុបាទិសេសនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតោ។

វិវត្តក្ខន្ធន្តិ បរិវត្តក្ខន្ធំ។ **សេមានន្តិ** ឧត្តានំ ហុត្វា សយិតំ ហោតិ។ ថេរោ បន កិញ្ចាបិ ឧត្តានកោ សយិតោ, តថាបិស្ស ទក្ខិណេន បស្សេន បរិចិតសយនត្តា សីសំ ទក្ខិណតោវ បរិវត្តិត្វា ឋិតំ។ **ធូមាយិតត្តន្តិ** ធូមាយិតភាវំ។ តស្មិំ ហិ ខណេ ធូមវលាហកា វិយ តិមិរវលាហកា វិយ ច ឧដ្ឋហឹសុ។ **វិញ្ញាណំ សមន្វេសតីតិ** បដិសន្ធិចិត្តំ បរិយេសតិ។ **អប្បតិដ្ឋិតេនាតិ** បដិសន្ធិវិញ្ញាណេន អប្បតិដ្ឋិតេន, អប្បតិដ្ឋិតការណាតិ អត្ថោ។

ពេលុវបណ្ឌុវីណន្តិ ពេលុវបក្កំ វិយ បណ្ឌុវណ្ណំ សុវណ្ណមហាវីណំ។ **អាទាយាតិ** គហេត្វា។ **ឧបសង្កមីតិ** “គោធិកគ្គោ ឥវស្ស និព្ពត្តដ្ឋានំ ន ជានាមិ, សមណំ គោតមំ បុច្ឆិត្វា និក្កង្ខោ ភវិស្សាមី”តិ ខុទ្ទកទារករណ្ណី ហុត្វា ឧបសង្កមិ។ **នាធិគច្ឆាមីតិ** ន បស្សាមិ។ **សោកបរេតស្សាតិ** សោកេន ផុដ្ឋស្ស។ **អភស្សថាតិ** បាទបិដ្ឋិយំ បតិតា។ តតិយំ។

៤. សត្តវស្សានុពន្ធសុត្តវណ្ណនា

១៦០. ចតុត្ថេ **សត្ត វស្សានីតិ** បុរេ ពោធិយា ឆព្ពស្សានិ, ពោធិតោ បច្ឆា ឯកំ វស្សំ។ **ឱតារាបេក្ខោតិ** “សចេ សមណស្ស គោតមស្ស កាយទ្វារាទីសុ កិញ្ចិទេវ អននុច្ឆវិកំ បស្សាមិ, ចោទេស្សាមិ ន”ន្តិ ឯវំ វិវរំ អបេក្ខមានោ។ **អលភមានោតិ** រថរេណុមត្តម្បិ អវក្ខលិតំ អបស្សន្តោ។ តេនាហ –

“សត្ត វស្សានិ ភគវន្តំ, អនុពន្ធិ បទាបទំ;
ឱតារំ នាធិគច្ឆិស្សំ, សម្ពុទ្ធស្ស សតីមតោ”តិ។ (សុ. និ. ៤៤៨);

ឧបសង្កមីតិ “អជ្ជ សមណំ គោតមំ អតិគហេត្វា គមិស្សាមី”តិ ឧបសង្កមិ។

ឈាយសីតិ ឈាយន្តោ អវជ្ឈាយន្តោ និសិន្នោសីតិ វទតិ។ **វិត្តំ នុ ជីនោតិ** សតំ វា សហស្សំ វា ជិតោសិ នុ។ **អាគុំ នុ គាមស្មិន្តិ**, កឹ នុ អន្តោគាមេ បមាណាតិក្កន្តំ បាបកម្មំ អកាសិ, យេន អញ្ញេសំ មុខំ ឱលោកេតុំ អវិសហន្តោ អរញ្ញេ វិចរសិ? **សក្ខិន្តិ** មិត្តភាវំ។

បលិខាយាតិ ខណិត្វា។ **ភវលោភជប្បន្តិ** ភវលោភសង្ខាតំ តណ្ហំ។ **អនាសវោ ឈាយាមីតិ** និត្តណ្ហោ ហុត្វា ទ្វីហិ ឈានេហិ ឈាយាមិ។ **បមត្តពន្ធូតិ** មារំ អាលបតិ។ សោ ហិ យេកេចិ លោកេ បមត្តា, តេសំ ពន្ធុ។

សចេ មគ្គំ អនុពុទ្ធន្តិ យទិ តយា មគ្គោ អនុពុទ្ធោ។ **អបេហីតិ** អបយាហិ។ **អមច្ចុធេយ្យន្តិ** មច្ចុនោ អនោកាសភូតំ និព្ពានំ។ **បារគាមិនោតិ** យេបិ បារំ គតា, តេបិ បារគាមិនោ។ យេបិ បារំ គច្ឆិស្សន្តិ, យេបិ បារំ គន្តុកាមា, តេបិ បារគាមិនោ។

វិសូកាយិកានីតិ មារវិសូកានិ។ **វិសេវិតានីតិ** វិរុទ្ធសេវិតានិ, “អប្បមាយុ មនុស្សានំ, អច្ចយន្តិ អហោរត្តា”តិ វុត្តេ។ “ទីឃមាយុ មនុស្សានំ, នាច្ចយន្តិ អហោរត្តា”តិអាទីនិ បដិលោមការណានិ។ **វិប្ផន្ទិតានីតិ**, តម្ហិ តម្ហិ កាលេ ហត្ថិរាជវណ្ណសប្បវណ្ណាទិទស្សនានិ។ **និព្ពេជនីយាតិ** ឧក្កណ្ឋនីយា។

អនុបរិយគាតិអាទីសុ កិញ្ចាបិ អតីតវចនំ កតំ, អត្ថោ បន វិកប្បវសេន វេទិតព្ពោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា មេទវណ្ណំ បាសាណំ វាយសោ ទិស្វា – “អបិ នាមេត្ថ មុទុំ វិន្ទេយ្យាម, អបិ អស្សាទោ សិយា”តិ អនុបរិគច្ឆេយ្យ, អថ សោ តត្ថ អស្សាទំ អលភិត្វាវ វាយសោ ឯត្តោ អបក្កមេយ្យ, តតោ បាសាណា អបគច្ឆេយ្យ, ឯវំ មយម្បិ សោ កាកោ វិយ សេលំ គោតមំ អាសជ្ជ អស្សាទំ វា សន្ថវំ វា អលភន្តា គោតមា និព្ពិន្ទិត្វា អបគច្ឆាម។ ចតុត្ថំ។

៥. មារធីតុសុត្តវណ្ណនា

១៦១. បញ្ចមេ **អភាសិត្វាតិ** ឯត្ថ អ-ការោ និបាតមត្តំ, ភាសិត្វាតិ អត្ថោ។ អភាសយិត្វាតិបិ បាឋោ។ **ឧបសង្កមីសូតិ** “គោបាលកទារកំ វិយ ទណ្ឌកេន ភូមី លេខំ ទត្វា អតិវិយ ទុម្មនោ ហុត្វា និសិន្នោ។ ‘កិន្នុ ខោ ការណ’ន្តិ? បុច្ឆិត្វា, ជានិស្សាមា”តិ ឧបសង្កមិំសុ។

សោចសីតិ ចិន្តេសិ។ **អារញ្ញមិវ កុញ្ជរន្តិ** យថា អរញ្ញតោ បេសិតគណិការហត្ថិនិយោ អារញ្ញកំ កុញ្ជរំ ឥត្ថិកុត្តទស្សនេន បលោភេត្វា ពន្ធិត្វា អានយន្តិ, ឯវំ អានយិស្សាម។ **មារធេយ្យន្តិ** តេភូមកវដ្តំ។

ឧបសង្កមីសូតិ – “កុម្ភេ ថោកំ អធិវាសេថ, មយំ តំ អានេស្សាមា”តិ បិតរំ សមស្សាសេត្វា ឧបសង្កមីសុ។ **ឧច្ចាវចាតិ** នានាវិធា។ **ឯកសតំ ឯកសតន្តិ** ឯកេកំ សតំ សតំ កត្វា។ **កុមារិវណ្ណសតន្តិ** ឥមិនា នយេន កុមារិអត្តភាវានំ សតំ។

អត្ថស្ស បត្តិំ ហទយស្ស សន្តិន្តិ, ទ្វីហិបិ បទេហិ អរហត្តមេវ កថេសិ។ **សេនន្តិ** កិលេសសេនំ។ សា ហិ បិយរូបសាតរូបា នាម។ **ឯកាហំ ឈាយន្តិ** ឯកោ អហំ ឈាយន្តោ។ **សុខមនុពោធិន្តិ** អរហត្តសុខំ អនុពុជ្ឈិំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – បិយរូបំ សាតរូបំ សេនំ ជិនិត្វា អហំ ឯកោ ឈាយន្តោ “អត្ថស្ស បត្តិំ ហទយស្ស សន្តិ”ន្តិ សង្ខំ គតំ អរហត្តសុខំ អនុពុជ្ឈិំ។ តស្មា ជនេន មិត្តសន្ថវំ ន ករោមិ, តេនេវ ច មេ ការណេន កេនចិ សទ្ធិំ សក្ខី ន សម្បជ្ជតីតិ។

កថំវិហារីពហុលោតិ កតមេន វិហារេន ពហុលំ វិហរន្តោ។ **អលទ្ធាតិ** អលភិត្វា។ **យោតិ** និបាតមត្តំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – កតមេន ឈានេន ពហុលំ ឈាយន្តំ តំ បុគ្គលំ កាមសញ្ញា អលភិត្វាវ បរិពាហិរា ហោន្តីតិ។

បស្សទ្ធកាយោតិ ចតុត្ថជ្ឈានេន អស្សាសបស្សាសកាយស្ស បស្សទ្ធត្តា បស្សទ្ធកាយោ។ **សុវិមុត្តចិត្តោតិ** អរហត្តផលវិមុត្តិយា សុដ្ឋុ វិមុត្តចិត្តោ។ **អសង្ខរានោតិ** តយោ កម្មាភិសង្ខារេ អនភិសង្ខរោន្តោ។ **អនោកោតិ** អនាលយោ។ **អញ្ញាយ ធម្មន្តិ** ចតុសច្ចធម្មំ ជានិត្វា។ **អវិតក្កឈាយីតិ** អវិតក្កេន ចតុត្ថជ្ឈានេន ឈាយន្តោ។ **ន កុប្បតីតិ**អាទីសុ ទោសេន ន កុប្បតិ, រាគេន ន សរតិ, មោហេន ន ថីនោ។ ឥមេសុ តីសុ មូលកិលេសេសុ គហិតេសុ ទិយឌ្ឍកិលេសសហស្សំ គហិតមេវ ហោតិ។ បឋមបទេន វា ព្យាបាទនីវរណំ គហិតំ, ទុតិយេន កាមច្ឆន្ទនីវរណំ, តតិយេន ថិនំ អាទិំ កត្វា សេសនីវរណានិ។ ឥតិ ឥមិនា នីវរណប្បហានេន ខីណាសវំ ទស្សេតិ។

បញ្ចោឃតិណ្ណោតិ បញ្ចទ្វារិកំ កិលេសោឃំ តិណ្ណោ។ **ឆដ្ឋន្តិ** មនោទ្វារិកម្បិ ឆដ្ឋំ កិលេសោឃំ អតរិ។ បញ្ចោឃគ្គហណេន វា បញ្ចោរម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ , ឆដ្ឋគ្គហណេន បញ្ចុទ្ធម្ភាគិយានិ វេទិតព្ពានិ។ **គណសង្ឃចារីតិ** គណេ ច សង្ឃេ ច ចរតីតិ សត្ថា គណសង្ឃចារី នាម។ **អទ្ធា ចរិស្សន្តីតិ** អញ្ញេបិ សទ្ធា ពហុជនា ឯកំសេន ចរិស្សន្តិ។ **អយន្តិ** អយំ សត្ថា។ **អនោកោតិ** អនាលយោ។

អច្ឆេជ្ជ នេស្សតីតិ អច្ឆិន្ទិត្វា នយិស្សតិ, មច្ចុរាជស្ស ហត្ថតោ អច្ឆិន្ទិត្វា និព្ពានបារំ នយិស្សតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **នយមានានន្តិ** នយមានេសុ។

សេលំវ សិរសូហច្ច, បាតាលេ គាធមេសថាតិ មហន្តំ កូដាគារប្បមាណំ សិលំ សីសេ ឋបេត្វា បាតាលេ បតិដ្ឋគវេសនំ វិយ។ **ខាណុំវ ឧរសាសជ្ជាតិ** ឧរសិ ខាណុំ បហរិត្វា វិយ។ **អបេថាតិ** អបគច្ឆថ។ ឥមស្មិំ ឋានេ សង្គីតិការា “ឥទមវោចា”តិ ទេសនំ និដ្ឋបេត្វា **ទទ្ទល្លមានាតិ** គាថំ អាហំសុ។ តត្ថ **ទទ្ទល្លមានាតិ** អតិវិយ ជលមានា សោភមានា។ **អាគញ្ឆុន្តិ** អាគតា។ **បនុទីតិ** នីហរិ។ **តូលំ ភដ្ឋំវ មាលុតោតិ** យថា ផលតោ ភដ្ឋំ សិម្ពលិតូលំ វា បោដកិតូលំ វា វាតោ បនុទតិ នីហរតិ, ឯវំ បនុទីតិ។ បញ្ចមំ។

តតិយោ វគ្គោ។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

មារសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ភិក្ខុនីសំយុត្តំ

១. អាឡវិកាសុត្តវណ្ណនា

១៦២. ភិក្ខុនីសំយុត្តស្ស បឋមេ **អាឡវិកា**តិ អាឡវិយំ ជាតា អាឡវិនគរតោយេវ ច និក្ខម្ម បព្ពជិតា។ **អន្ធវន**ន្តិ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ចេតិយេ នវកម្មត្ថាយ ធនំ សមាទបេត្វា អាគច្ឆន្តស្ស យសោធរស្ស នាម ធម្មភាណកស្ស អរិយបុគ្គលស្ស អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា តត្ថេវ អក្ខិភេទប្បត្តេហិ បញ្ចហិ ចោរសតេហិ និវុត្ថត្តា តតោ បដ្ឋាយ "អន្ធវន"ន្តិ សង្ខំ គតំ វនំ។ តំ កិរ សាវត្ថិតោ ទក្ខិណបស្សេ គាវុតមត្តេ ហោតិ រាជារក្ខាយ គុត្តំ។ តត្ថ បវិវេកកាមា ភិក្ខូ ច ភិក្ខុនិយោ ច គច្ឆន្តិ។ តស្មា អយម្បិ កាយវិវេកត្ថិនី យេន តំ វនំ, តេនុបសង្កមិ។ **និស្សរណ**ន្តិ និព្ពានំ។ **បញ្ញាយា**តិ បច្ចវេក្ខណញាណេន។ **ន ត្វំ ជានាសិ តំ បទ**ន្តិ ត្វំ ឯតំ និព្ពានបទំ វា និព្ពានគាមិមគ្គបទំ វា ន ជានាសិ។ **សត្តិសូលូបមា**តិ វិនិវិជ្ឈនដ្ឋេន សត្តិសូលសទិសា។ **ខន្ធាសំ អធិកុដ្ដនា**តិ ខន្ធា តេសំ អធិកុដ្ដនភណ្ឌិកា។ បឋមំ។

២. សោមាសុត្តវណ្ណនា

១៦៣. ទុតិយេ **ឋាន**ន្តិ អរហត្តំ។ **ទុរភិសម្ភវ**ន្តិ ទុប្បសហំ។ **ទ្វង្គុលបញ្ញាយា**តិ បរិត្តបញ្ញាយ។ យស្មា វា ទ្វីហិ អង្គុលេហិ កប្បាសវដ្ដិំ គហេត្វា សុត្តំ កន្តន្តិ, តស្មា ឥត្ថី "ទ្វង្គុលបញ្ញា"តិ វុច្ចតិ។ **ញាណម្ហិ វត្តមានម្ហី**តិ ផលសមាបត្តិញាណេ បវត្តមានេ។ **ធម្មំ វិបស្សតោ**តិ ចតុសច្ចធម្មំ វិបស្សន្តស្ស, បុព្ពភាគេ វា វិបស្សនាយ អារម្មណភូតំ ខន្ធបញ្ចកមេវ។ **កិញ្ចិ វា បន អញ្ញស្សី**តិ អញ្ញំ វា កិញ្ចិ "អហំ អស្មី"តិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន យស្ស សិយា។ ទុតិយំ។

៣. កិសាគោតមីសុត្តវណ្ណនា

១៦៤. តតិយេ **កិសាគោតមី**តិ អប្បមំសលោហិតកាយ កិសា, គោតមីតិ បនស្សា នាមំ។ បុព្វេ កិរ សាវត្ថិយំ ឯកស្មិំ កុលេ អសីតិកោដិធនំ សព្ពំ អង្គារាវ ជាតំ។ កុដុម្ពិកោ អង្គារជាតានិ អនីហរិត្វា – "អវស្សំ កោចិ បុញ្ញវា ភវិស្សតិ, តស្ស បុញ្ញេន បុន បាកតិកំ ភវិស្សតី"តិ សុវណ្ណហិរញ្ញស្ស ចាដិយោ បូរេត្វា អាបណេ ឋបេត្វា សមីបេ និសីទិ។ អថេកា ទុគ្គតកុលស្ស ធីតា – "អឌ្ឍមាសកំ គហេត្វា ទារុសាកំ អាហរិស្សាមី"តិ វីថិំ គតា តំ ទិស្វា កុដុម្ពិកំ អាហ – "អាបណេ តាវ ធនំ ឯត្តកំ, គេហេ កិត្តកំ ភវិស្សតី"តិ។ កិំ ទិស្វា អម្ម ឯវំ កថេសីតិ? ឥមំ ហិរញ្ញសុវណ្ណន្តិ។ សោ "បុញ្ញវតី ឯសា ភវិស្សតី"តិ តស្សា វសនដ្ឋានំ បុច្ឆិត្វា អាបណេ ភណ្ឌំ បដិសាមេត្វា តស្សា មាតាបិតរោ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – "អម្ហាកំ គេហេ វយប្បត្តោ ទារកោ អត្ថិ, តស្សេតំ ទារិកំ ទេថា"តិ។ កឹ សាមិ ទុគ្គតេហិ សទ្ធិំ គេឡិំ ករោសីតិ? មិត្តសន្ថវោ នាម ទុគ្គតេហិបិ សទ្ធិំ ហោតិ, ទេថ នំ, កុដុម្ពសាមិនី ភវិស្សតីតិ នំ គហេត្វា ឃរំ អានេសិ។ សា សំវាសមន្វាយ បុត្តំ វិជាតា។ បុត្តោ បទសា អាហិណ្ឌនកាលេ កាលមកាសិ។ សា ទុគ្គតកុលេ ឧប្បជ្ជិត្វា មហាកុលំ គន្ត្វាបិ "បុត្តវិនាសំ បត្តាម្ហី"តិ ឧប្បន្នពលវសោកា បុត្តស្ស សរីរកិច្ចំ វារេត្វា តំ មតកឡេវរំ អាទាយ នគរេ វិប្បលបន្តី ចរតិ។

ឯកទិវសំ មហតិយា ពុទ្ធវីថិយា ទសពលស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា – "បុត្តស្ស មេ អរោគភាវត្ថាយ ភេសជ្ជំ ទេថ ភគវា"តិ អាហ។ គច្ឆ សាវត្ថិំ អាហិណ្ឌិត្វា យស្មិំ គេហេ មតបុព្ពោ នត្ថិ, តតោ សិទ្ធត្ថកំ អាហរ, បុត្តស្ស តេ ភេសជ្ជំ ភវិស្សតីតិ។ សា នគរំ បវិសិត្វា ធុរគេហតោ បដ្ឋាយ ភគវតា វុត្តនយេន គន្ត្វា សិទ្ធត្ថកំ យាចន្តី ឃរេ ឃរេ, "កុតោ ត្វំ ឯវរូបំ ឃរំ បស្សិស្សសី"តិ វុត្តា កតិបយានិ គេហានិ អាហិណ្ឌិត្វា – "សព្ពេសម្បិ កិរាយំ ធម្មតា, ន មយ្ហំ បុត្តស្សេវា"តិ សាលាយំ ឆវំ ឆឌ្ឌេត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ សត្ថា "ឥមំ បព្ពាជេតូ"តិ ភិក្ខុនិឧបស្សយំ បេសេសិ។ សា ឧរុគ្គេយេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ ឥមំ ថេរិំ សន្ធាយ "អថ ខោ កិសាគោតមី"តិ វុត្តំ។

ឯកមាសីតិ ឯកា អាសិ។ **រុទម្មុខី**តិ រុទមានមុខី វិយ។ **អច្ចន្តំ មតបុត្តាម្ហី**តិ ឯត្ថ អន្តំ អតីតំ អច្ចន្តំ, ភាវនបុំសកមេតំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា បុត្តមរណំ អន្តំ អតីតំ ហោតិ, ឯវំ មតបុត្តា អហំ, ឥទានិ មម បុន បុត្តមរណំ នាម នត្ថិ។ **បុរិសា ឯតទន្តិកា**តិ បុរិសាបិ មេ ឯតទន្តិកាវ ។ យោ មេ បុត្តមរណស្ស អន្តោ, បុរិសានម្បិ មេ ឯសេវន្តោ, អភព្ពា អហំ ឥទានិ បុរិសំ គវេសិតុន្តិ។ **សព្ពត្ថ វិហតា នន្ទី**តិ សព្ពេសុ ខន្ធាយតនធាតុភវយោនិគតិឋិតិនិវាសេសុ មម តណ្ហានន្ទី វិហតា។ **តមោក្ខន្ធោ**តិ អវិជ្ជាក្ខន្ធោ។ **បទាលិតោ**តិ ញាណេន ភិន្នោ។ តតិយំ។

៤. វិជយាសុត្តវណ្ណនា

១៦៥. ចតុត្ថេ **បញ្ចង្គិកេនា**តិ អាគតំ វិគតំ អាគតវិគតំ យនំ សុសិរន្តិ ឯវំ បញ្ចង្គសមន្នាគតេន។ **និយ្យាតយាមិ តុយ្ហេវា**តិ សព្ពេ តុយ្ហំយេវ ទេមិ។ **នាហំ តេនត្ថិកា**តិ នាហំ តេន អត្ថិកា។ **បូតិកាយេនា**តិ សុវណ្ណវណ្ណោបិ កាយោ និច្ចំ ឧគ្ឃរិតបគ្ឃរិតដ្ឋេន បូតិកាយោវ, តស្មា ឯវមាហ។ **ភិន្ទនេនា**តិ ភិជ្ជនសភាវេន។ **បភង្គុនា**តិ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ អាបជ្ជនធម្មេន។ **អដ្ដីយាមី**តិ អដ្ដា បីឡិតា ហោមិ។ **ហរាយាមី**តិ លជ្ជាមិ។ **សន្តា សមាបត្តី**តិ អដ្ឋវិធា លោកិយសមាបត្តិ អារម្មណសន្តតាយ អង្គសន្តតាយ ច សន្តាតិ វុត្តា។ **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពេសុ រូបារូបភវេសុ, តេសំ ទ្វិន្នំ ភវានំ គហិតត្តា គហិតេ កាមភវេ អដ្ឋសុ ច សមាបត្តីសូតិ ឯតេសុ សព្ពេសុ ឋានេសុ មយ្ហំ អវិជ្ជាតមោ វិហតោតិ វទតិ។ ចតុត្ថំ។

៥. ឧប្បលវណ្ណាសុត្តវណ្ណនា

១៦៦. បញ្ចមេ **សុបុប្ផិតគ្គ**ន្តិ អគ្គតោ បដ្ឋាយ សុដ្ឋុ បុប្ផិតំ សាលរុក្ខំ។ **ន ចត្ថិ តេ ទុតិយា វណ្ណធាតូ**តិ តវ វណ្ណធាតុសទិសា ទុតិយា វណ្ណធាតុ នត្ថិ, តយា សទិសា អញ្ញា ភិក្ខុនី នត្ថីតិ វទតិ។ **ឥធាគតា តាទិសិកា ភវេយ្យុ**ន្តិ យថា ត្វំ ឥធាគតា កិញ្ចិ សន្ថវំ វា សិនេហំ វា ន លភសិ, ឯវមេវ តេបិ តយាវ សទិសា ភវេយ្យុំ។ **បខុមន្តរិកាយ**ន្តិ ទ្វិន្នំ អក្ខីនំ មជ្ឈេ នាសវំសេបិ តិដ្ឋន្តីំ មំ ន បស្សសិ។ **វសីភូតម្ហី**តិ វសីភូតា អស្មិ។ បញ្ចមំ។

៦. ចាលាសុត្តវណ្ណនា

១៦៧. ឆដ្ឋេ **កោ នុ តំ ឥទមាទបយី**តិ កោ នុ មន្ទពុទ្ធិ ពាលោ តំ ឯវំ គាហាបេសិ? **បរិក្លេស**ន្តិ អញ្ញម្បិ នានប្បការំ ឧបទ្ទវំ។ ឥទានិ យំ មារោ អាហ – “កោ នុ តំ ឥទមាទបយី”តិ, តំ មទ្ទន្តី – “ន មំ អន្ធពាលោ អាទបេសិ, លោកេ បន អគ្គបុគ្គលោ សត្ថា ធម្មំ ទេសេសី”តិ ទស្សេតុំ, **ពុទ្ធោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សច្ចេ និវេសយី**តិ បរមត្ថសច្ចេ និព្ពានេ និវេសេសិ។ **និរោធំ អប្បជានន្តា**តិ និរោធសច្ចំ អជានន្តា។ ឆដ្ឋំ។

៧. ឧបចាលាសុត្តវណ្ណនា

១៦៨. សត្តមេ **ឯន្តិ មារវសំ បុនា**តិ បុនប្បុនំ មរណមារកិលេសមារទេវបុត្តមារានំ វសំ អាគច្ឆន្តិ។ **បច្ចុបិតោ**តិ សន្តាបិតោ។ **អគតិ យត្ថ មារស្សា**តិ យត្ថ តុយ្ហំ មារស្ស អគតិ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ និព្ពានេ។ សត្តមំ។

៨. សីសុបចាលាសុត្តវណ្ណនា

១៦៩. អដ្ឋមេ **សមណី វិយ ទិស្សសី**តិ សមណិសទិសា ទិស្សសិ។ **កិមិវ ចរសិ មោមូហា**តិ កឹ ការណា មោមូហា វិយ ចរសិ? **ឥតោ ពហិទ្ធា**តិ ឥមម្ហា សាសនា ពហិ។ បាសំ ឌេន្តីតិ **បាសណ្ឌា**, សត្តានំ ចិត្តេសុ ទិដ្ឋិបាសំ ខិបន្តីតិ អត្ថោ។ សាសនំ បន បាសេ មោចេតិ, តស្មា បាសណ្ឌោតិ ន វុច្ចតិ, ឥតោ ពហិទ្ធាយេវ បាសណ្ឌា ហោន្តិ។ **បសីទន្តី**តិ សំសីទន្តិ លគ្គន្តិ។

ឥទានិ “កំ នុ ឧទ្ទិស្ស មុណ្ឌាសី”តិ បញ្ហំ កថេន្តី **អត្ថិ សក្យកុលេ ជាតោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សព្ពាភិភូ**តិ សព្ពានិ ខន្ធាយតនធាតុភវយោនិគតិអាទីនិ អភិភវិត្វា ឋិតោ។ មរណមារទយោ នុទិ នីហរីតិ **មារនុទោ។ សព្ពត្ថមបរាជិតោ**តិ សព្ពេសុ រាគាទីសុ វា មារយុទ្ធេ វា អជិតោ។ **សព្ពត្ថ មុត្តោ**តិ សព្ពេសុ ខន្ធាទីសុ មុត្តោ។ **អសិតោ**តិ តណ្ហាទិដ្ឋិនិស្សយេន អនិស្សិតោ។ **សព្ពកម្មក្ខយំ បត្តោ**តិ សព្ពកម្មក្ខយសង្ខាតំ អរហត្តំ បត្តោ។ **ឧបធិសង្ខយេ**តិ ឧបធិសង្ខយសង្ខាតេ និព្ពានេ អារម្មណតោ វិមុត្តោ។ អដ្ឋមំ។

៩. សេលាសុត្តវណ្ណនា

១៧០. នវមេ **កេនិទំ បកត**ន្តិ កេន ឥទំ កតំ។ **ពិម្ព**ន្តិ អត្តភាវំ សន្ធាយ វទតិ។ **អឃ**ន្តិ ទុក្ខបតិដ្ឋានត្តា អត្តភាវមេវ វទតិ។ **ហេតុភង្គា**តិ ហេតុនិរោធេន បច្ចយវេកល្លេន។ នវមំ។

១០. វជិរាសុត្តវណ្ណនា

១៧១. ទសមេ **នយិធ សត្តុបលព្ភតី**តិ ឥមស្មិំ សុទ្ធសង្ខារបុញ្ជេ បរមត្ថតោ សត្តោ នាម ន ឧបលព្ភតិ។ **ខន្ធេសុ សន្តេសូ**តិ បញ្ចសុ ខន្ធេសុ វិជ្ជមានេសុ តេន តេនាការេន វត្តិតេសុ។ **សម្មុតី**តិ សត្តោតិ សមញ្ញាមត្ត

មេវ ហោតិ។ **ទុក្ខន្តិ** បញ្ចក្ខន្ធទុក្ខំ។ **នាញ្ញត្រ ទុក្ខា**តិ ឋបេត្វា ទុក្ខំ អញ្ញោ នេវ សម្ភោតិ ន និរុជ្ឈតីតិ។ ទសមំ។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ភិក្ខុនីសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ព្រហ្មសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. ព្រហ្មាយាចនសុត្តវណ្ណនា

១៧២. ព្រហ្មសំយុត្តស្ស បឋមេ **បរិវិតក្កោ ឧទបាទី**តិ សព្ពពុទ្ធានំ អាចិណ្ណសមាចិណ្ណោ អយំ ចេតសោ វិតក្កោ ឧទបាទិ។ កទា ឧទបាទីតិ? ពុទ្ធភូតស្ស អដ្ឋមេ សត្តាហេ រាជាយតនមូលេ សក្កេន ទេវានមិន្ទេន អាភតំ ទន្តកដ្ឋញ្ច ឱសធហរីតកញ្ច ខាទិត្វា មុខំ ធោវិត្វា ចតូហិ លោកបាលេហិ ឧបនីតេ បច្ចគ្ឃេ សេលមយបត្តេ តបុស្សភល្លិកានំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា បុន បច្ចាគន្ត្វា អជបាលនិគ្រោធេ និសិន្នមត្តស្ស។

អធិគតោតិ បដិវិទ្ធោ។ **ធម្មោ**តិ ចតុសច្ចធម្មោ។ **គម្ភីរោ**តិ ឧត្តានបដិក្ខេបវចនមេតំ។ **ទុទ្ទសោ**តិ គម្ភីរត្តាវ ទុទ្ទសោ ទុក្ខេន ទដ្ឋព្ពោ, ន សក្កា សុខេន ទដ្ឋុំ។ ទុទ្ទសត្តាវ **ទុរនុពោធោ** ទុក្ខេន អវពុជ្ឈិតព្ពោ, ន សក្កា សុខេន អវពុជ្ឈិតុំ។ **សន្តោ**តិ និព្ពុតោ។ **បណីតោ**តិ អតប្បកោ។ ឥទំ ទ្វយំ លោកុត្តរមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ **អតក្កាវចរោ**តិ តក្កេន អវចរិតព្ពោ ឱគាហិតព្ពោ ន ហោតិ, ញាណេនេវ អវចរិតព្ពោ។ **និបុណោ**តិ សណ្ហោ។ **បណ្ឌិតវេទនីយោ**តិ សម្មាបដិបទំ បដិបន្នេហិ បណ្ឌិតេហិ វេទិតព្ពោ។ **អាលយរាមា**តិ សត្តា បញ្ចសុ កាមគុណេសុ អល្លីយន្តិ, តស្មា តេ **អាលយា**តិ វុច្ចន្តិ។ អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតានិ វា អល្លីយន្តិ, តស្មាបិ អាលយាតិ វុច្ចន្តិ។ តេហិ អាលយេហិ រមន្តីតិ **អាលយរាមា**។ អាលយេសុ រតាតិ **អាលយរតា**។ អាលយេសុ សុដ្ឋុ មុទិតាតិ **អាលយសម្មុទិតា**។ យថេវ ហិ សុសជ្ជិតំ បុប្ផផលភរិតរុក្ខាទិសម្បន្នំ ឧយ្យានំ បវិដ្ឋោ រាជា តាយ តាយ សម្បត្តិយា រមតិ, សម្មុទិតោ អាមោទិតបមោទិតោ ហោតិ, ន ឧក្កណ្ឋតិ, សាយម្បិ និក្ខមិតុំ ន ឥច្ឆតិ, ឯវមិមេហិបិ កាមាលយតណ្ហាលយេហិ សត្តា រមន្តិ, សំសារវដ្ដេ សម្មុទិតា អនុក្កណ្ឋិតា វសន្តិ។ តេន តេសំ ភគវា ទុវិធំ អាលយំ ឧយ្យានភូមឹ វិយ ទស្សេន្តោ "អាលយរាមា"តិអាទិមាហ។

តត្ថ **យទិទ**ន្តិ និបាតោ, តស្ស ឋានំ សន្ធាយ "យំ ឥទ"ន្តិ, បដិច្ចសមុប្បាទំ សន្ធាយ "យោ អយ"ន្តិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បាទោ**តិ ឥមេសំ បច្ចយា ឥទប្បច្ចយា, ឥទប្បច្ចយា ឯវ ឥទប្បច្ចយតា, ឥទប្បច្ចយតា ច សា បដិច្ចសមុប្បាទោ ចាតិ **ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បាទោ**។ សង្ខារាទិបច្ចយានំ ឯតំ អធិវចនំ។ **សព្ពសង្ខារសមថោ**តិអាទិ សព្ពំ និព្ពានមេវ។ យស្មា ហិ តំ អាគម្ម សព្ពសង្ខារវិប្ផន្ទិតានិ សមន្តិ, វូបសម្មន្តិ, តស្មា **សព្ពសង្ខារសមថោ**តិ វុច្ចតិ។ យស្មា ច តំ អាគម្ម សព្ពេ ឧបធយោ បដិនិស្សដ្ឋា ហោន្តិ, សព្ពា តណ្ហា ខីយន្តិ, សព្ពេ កិលេសរាគា វិរជ្ជន្តិ, សព្ពំ ទុក្ខំ និរុជ្ឈតិ, តស្មា **សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហាក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ**តិ វុច្ចតិ។ យា បនេសា តណ្ហា ភវេន ភវំ, ផលេន វា សទ្ធឹ កម្មំ វិនតិ សំសិព្ពតីតិ កត្វា **វាន**ន្តិ វុច្ចតិ, តតោ និក្ខន្តំ វានតោតិ **និព្ពានំ។ សោ មមស្ស កិលមថោ**តិ យា អជានន្តានំ ទេសនា នាម, សោ មម កិលមថោ អស្ស, សា មម វិហេសា អស្សាតិ អត្ថោ។ កាយកិលមថោ ចេវ កាយវិហេសា ច អស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ចិត្តេ បន ឧភយម្បេតំ ពុទ្ធានំ នត្ថិ។ **អបិស្សុ**តិ អនុព្រូហនត្ថេ និបាតោ។ សោ "ន កេវលំ អយំ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ, ឥមាបិ គាថា បដិភំសូ"តិ ទីបេតិ។ **អនច្ឆរិយា**តិ អនុអច្ឆរិយា។ **បដិភំសូ**តិ បដិភានសង្ខាតស្ស ញាណស្ស គោចរា អហេសុំ, បរិវិតក្កយិតព្ពតំ បាបុណិំសុ។

កិច្ឆេនាតិ ទុក្ខេន, ន ទុក្ខាយ បដិបទាយ។ ពុទ្ធានំ ហិ ចត្តារោបិ មគ្គា សុខបដិបទាវ ហោន្តិ។ បារមីបូរណកាលេ បន សរាគសទោសសមោហស្សេវ សតោ អាគតាគតានំ យាចកានំ អលង្កតបដិយត្តំ សីសំ កន្តិត្វា គលលោហិតំ នីហរិត្វា សុអញ្ជិតានិ អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា កុលវំសប្បទីបំ បុត្តំ មនាបចារិនី ភរិយន្តិ ឯវមាទីនិ ទេន្តស្ស អញ្ញានិ ច ខន្តិវាទិសទិសេសុ អត្តភាវេសុ ឆេជ្ជភេជ្ជាទីនិ បាបុណន្តស្ស អាគមនីយបដិបទំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ហល**ន្តិ ឯត្ថ **ហ**-ការោ និបាតមត្តោ, អលន្តិ អត្ថោ។ **បកាសិតុ**ន្តិ ទេសិតុំ, ឯវំ កិច្ឆេន អធិគតស្ស អលំ ទេសិតុំ បរិយត្តំ ទេសិតុំ។ កោ អត្ថោ ទេសិតេនាតិ វុត្តំ ហោតិ? **រាគទោសបរេតេហី**តិ រាគទោសផុដ្ឋេហិ រាគទោសានុគតេហិ វា។

បដិសោតគាមិន្តិ និច្ចាទីនំ បដិសោតំ, "អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តា អសុភ"ន្តិ ឯវំ គតំ ចតុសច្ចធម្មំ។ **រាគរត្តា**តិ កាមរាគេន ភវរាគេន ទិដ្ឋិរាគេន ច រត្តា។ **ន ទក្ខន្តី**តិ អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តា អសុភន្តិ ឥមិនា សភាវេន ន បស្សិស្សន្តិ , តេ អបស្សន្តេ កោ សក្ខិស្សតិ ឯវំ គាហាបេតុំ។ **តមោខន្ធេន អាវុដា**តិ អវិជ្ជារាសិនា អជ្ឈោត្ថដា។

អប្បោស្សុក្កតាយាតិ និរុស្សុក្កភាវេន, អទេសេតុកាមតាយាតិ អត្ថោ។ កស្មា បនស្ស ឯវំ ចិត្តំ នមិ? ននុ ឯស មុត្តោ មោចេស្សាមិ, តិណ្ណោ តារេស្សាមិ –

> “កឹ មេ អញ្ញាតវេសេន, ធម្មំ សច្ឆិកតេនិធ;
> សព្ពញ្ញុតំ បាបុណិត្វា, តារយិស្សំ សទេវក”ន្តិ។ (ពុ. វំ. ២.៥៦) –

បត្ថនំ កត្វា បារមិយោ បូរេត្វា សព្ពញ្ញុតំ បត្តោតិ? សច្ចមេតំ, តទេវំ បច្ចវេក្ខណានុភាវេន បនស្ស ឯវំ ចិត្តំ នមិ។ តស្ស ហិ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា សត្តានំ កិលេសគហនតំ, ធម្មស្ស ច គម្ភីរតំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស សត្តានំ កិលេសគហនតា ច ធម្មគម្ភីរតា ច សព្ពាការេន បាកដា ជាតា។ អថស្ស – “ឥមេ សត្តា កញ្ជិយបុណ្ណា លាពុ វិយ, តក្កភរិតា ចាដិ វិយ, វសាតេលបីតបិលោតិកា វិយ, អញ្ជនមក្ខិតហត្ថា វិយ ច កិលេសភរិតា អតិសំកិលិដ្ឋា រាគរត្តា ទោសទុដ្ឋា មោហមូឡ្ហា, តេ កឹ នាម បដិវិជ្ឈិស្សន្តី”តិ? ចិន្តយតោ កិលេសគហនបច្ចវេក្ខណានុភាវេនាបិ ឯវំ ចិត្តំ នមិ។

“អយញ្ច ធម្មោ បថវិសន្ធារកឧទកក្ខន្ធោ វិយ គម្ភីរោ, បព្ពតេន បដិច្ឆាទេត្វា ឋបិតោ សាសបោ វិយ ទុទ្ទសោ, សតធា ភិន្នស្ស វាលស្ស កោដិយា កោដិបដិបាទនំ វិយ ទុរនុពោធោ។ ននុ មយា ហិ ឥមំ ធម្មំ បដិវិជ្ឈិតុំ វាយមន្តេន អទិន្នំ ទានំ នាម នត្ថិ, អរក្ខិតំ សីលំ នាម នត្ថិ, អបរិបូរិតា កាចិ បារមី នាម នត្ថិ, តស្ស មេ និរុស្សាហំ វិយ មារពលំ វិធមន្តស្សាបិ បថវី ន កម្បិត្ថ, បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរន្តស្សាបិ ន កម្បិត្ថ, មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធេន្តស្សាបិ ន កម្បិត្ថ, បច្ឆិមយាមេ បន បដិច្ចសមុប្បាទំ បដិវិជ្ឈន្តស្សេវ មេ ទសសហស្សិលោកធាតុ កម្បិត្ថ។ ឥតិ មាទិសេនាបិ តិក្ខញាណេន កិច្ឆេនេវាយំ ធម្មោ បដិវិទ្ធោ។ តំ លោកិយមហាជនា កថំ បដិវិជ្ឈិស្សន្តី”តិ? ធម្មគម្ភីរបច្ចវេក្ខណានុភាវេនាបិ ឯវំ ចិត្តំ នមីតិ វេទិតព្ពំ។

អបិច ព្រហ្មុនា យាចិតេ ទេសេតុកាមតាយបិស្ស ឯវំ ចិត្តំ នមិ។ ជានាតិ ហិ ភគវា – “មម អប្បោស្សុក្កតាយ ចិត្តេ នមមានេ មំ មហាព្រហ្មា ធម្មទេសនំ យាចិស្សតិ, ឥមេ ច សត្តា ព្រហ្មគរុកា។ តេ ‘សត្ថា កិរ ធម្មំ ន ទេសេតុកាមោ អហោសិ។ អថ នំ មហាព្រហ្មា យាចិត្វា ទេសាបេសិ។ សន្តោ វត ភោ ធម្មោ, បណីតោ វត ភោ ធម្មោ’តិ មញ្ញមានា សុស្សូសិស្សន្តី”តិ។ ឥទម្បិស្ស ការណំ បដិច្ច អប្បោស្សុក្កតាយ ចិត្តំ នមិ, នោ ធម្មទេសនាយាតិ វេទិតព្ពំ។

សហម្បតិស្សាតិ សោ កិរ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ សហកោ នាម ថេរោ បឋមជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា បឋមជ្ឈានភូមិយំ កប្បាយុកព្រហ្មា ហុត្វា និព្ពត្តោ។ តត្រ នំ “សហម្បតិព្រហ្មា”តិ បដិសញ្ជានន្តិ។ តំ សន្ធាយាហ “ព្រហ្មុនោ សហម្បតិស្សា”តិ។ **នស្សតិ វត ភោ**តិ សោ កិរ ឥមំ សទ្ទំ តថា និច្ឆារេសិ, យថា ទសសហស្សិលោកធាតុព្រហ្មានោ សុត្វា សព្ពេ សន្និបតឹសុ។ **យត្រ ហិ នាមា**តិ យស្មិំ នាម លោកេ។ **បុរតោ បាតុរហោសី**តិ តេហិ ទសហិ ព្រហ្មសហស្សេហិ សទ្ធិំ បាតុរហោសិ។ **អប្បរជក្ខជាតិកា**តិ បញ្ញាមយេ អក្ខិម្ហិ អប្បំ បរិត្តំ រាគទោសមោហរជំ ឯតេសំ ឯវំសភាវាតិ **អប្បរជក្ខជាតិកា។ អស្សវនតា**តិ អស្សវនតាយ។ **ភវិស្សន្តី**តិ បុរិមពុទ្ធេសុ ទសបុញ្ញកិរិយវសេន កតាធិការា បរិបាកគតា បទុមានិ វិយ សូរិយរស្មិសម្ផស្សំ, ធម្មទេសនំយេវ អាកង្ខមានា ចតុប្បទិកគាថាវសានេ អរិយភូមឹ ឱក្កមនារហា ន ឯកោ, ន ទ្វេ, អនេកសតសហស្សា ធម្មស្ស អញ្ញាតារោ ភវិស្សន្តីតិ ទស្សេតិ។

បាតុរហោសីតិ បាតុភវិ។ **សមលេហិ ចិន្តិតោ**តិ សមលេហិ ឆហិ សត្ថារេហិ ចិន្តិតោ។ តេ ហិ បុរេតរំ ឧប្បជ្ជិត្វា សកលជម្ពុទីបេ កណ្ដកេ បត្ថរមានា វិយ, វិសំ សិញ្ចមានា វិយ ច សមលំ មិច្ឆាទិដ្ឋិធម្មំ ទេសយិំសុ។ **អបាបុរេត**ន្តិ វិវរ ឯតំ។ **អមតស្ស ទ្វារ**ន្តិ អមតស្ស និព្ពានស្ស ទ្វារភូតំ អរិយមគ្គំ។ **សុណន្តុ ធម្មំ វិមលេនានុពុទ្ធ**ន្តិ ឥមេ សត្តា រាគាទិមលានំ អភាវតោ វិមលេន សម្មាសម្ពុទ្ធេន អនុពុទ្ធំ ចតុសច្ចធម្មំ សុណន្តុ តាវ ភគវាតិ យាចតិ។

សេលេ យថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោតិ សេលមយេ ឯកឃនេ បព្ពតមុទ្ធនិ យថាឋិតោវ។ ន ហិ តស្ស ឋិតស្ស ទស្សនត្ថំ គីវុក្ខិបនបសារណាទិកិច្ចំ អត្ថិ។ **តថូបម**ន្តិ តប្បដិភាគំ សេលបព្ពតូបមំ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបត្ថោ – យថា សេលបព្ពតមុទ្ធនិ ឋិតោវ ចក្ខុមា បុរិសោ សមន្តតោ ជនតំ បស្សេយ្យ , តថា ត្វម្បិ សុមេធ សុន្ទរបញ្ញ សព្ពញ្ញុតញាណេន សមន្តចក្ខុ ភគវា ធម្មមយំ បាសាទមារុយ្ហ សយំ អបេតសោកោ សោកាវតិណ្ណំ ជាតិជរាភិភូតំ ជនតំ អវេក្ខស្សុ ឧបធារយ ឧបបរិក្ខ។ អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយោ – យថា ហិ បព្ពតបាទេ សមន្តា មហន្តំ ខេត្តំ កត្វា, តត្ថ កេទារបាឡីសុ កុដិកាយោ កត្វា រត្តិំ អគ្គិំ ជាលេយ្យុំ, ចតុរង្គសមន្នាគតញ្ច អន្ធការំ អស្ស, អថ តស្ស បព្ពតស្ស មត្ថកេ ឋត្វា ចក្ខុមតោ បុរិសស្ស ភូមឹ ឱលោកយតោ នេវ ខេត្តំ ន

កេទារបាឡិយោ ន កុដិយោ ន តត្ថ សយិតមនុស្សា បញ្ញាយេយ្យុំ។ កុដិកាសុ បន អគ្គិជាលាមត្តកមេវ បញ្ញាយេយ្យ, ឯវំ ធម្មបាសាទំ អារុយ្ហ សត្តនិកាយំ ឱលោកយតោ តថាគតស្ស យេ តេ អកតកល្យាណា សត្តា, តេ ឯកវិហារេ ទក្ខិណជាណុបស្សេ និសិន្នាបិ ពុទ្ធចក្ខុស្ស អាបាថំ នាគច្ឆន្តិ, រត្តិំ ខិត្តា សរា វិយ ហោន្តិ។ យេ បន កតកល្យាណា វេនេយ្យបុគ្គលា, តេ ឯវស្ស ទូរេបិ ឋិតា អាបាថំ អាគច្ឆន្តិ សោ អគ្គិ វិយ ហិមវន្តបព្ពតោ វិយ ច។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “ទូរេ សន្តោ បកាសេន្តិ, ហិមវន្តោវ បព្ពតោ;
> អសន្តេត្ថ ន ទិស្សន្តិ, រត្តិំ ខិត្តា យថា សរា”តិ។ (ធ. ប. ៣០៤);

អជ្ឈេសនន្តិ យាចនំ។ **ពុទ្ធចក្ខុនា**តិ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញាណេន ច អាសយានុសយញាណេន ច។ ឥមេសំ ហិ ទ្វិន្នំ ញាណានំ “ពុទ្ធចក្ខូ”តិ នាមំ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស “សមន្តចក្ខូ”តិ, តិណ្ណំ មគ្គញាណានំ “ធម្មចក្ខូ”តិ។ **អប្បរជក្ខេ**តិអាទីសុ យេសំ វុត្តនយេនេវ បញ្ញាចក្ខុម្ហិ រាគាទិរជំ អប្បំ, តេ **អប្បរជក្ខា**។ យេសំ តំ មហន្តំ, តេ **មហារជក្ខា**។ យេសំ សទ្ធាទីនិ ឥន្ទ្រិយានិ តិក្ខានិ, តេ **តិក្ខិន្ទ្រិយា**។ យេសំ តានិ មុទូនិ, តេ **មុទិន្ទ្រិយា**។ យេសំ តេយេវ សទ្ធាទយោ អាការា សុន្ទរា, តេ **ស្វាការា**។ យេ កថិតការណំ សល្លក្ខេន្តិ, សុខេន សក្កា ហោន្តិ វិញ្ញាបេតុំ, តេ **សុវិញ្ញាបយា**។ យេ បរលោកញ្ចេវ វជ្ជញ្ច ភយតោ បស្សន្តិ, តេ **បរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ** នាម។

អយំ បនេត្ថ បាឡិ – “សទ្ធោ បុគ្គលោ អប្បរជក្ខោ, អស្សទ្ធោ បុគ្គលោ មហារជក្ខោ។ អារទ្ធវីរិយោ, កុសីតោ។ ឧបដ្ឋិតស្សតិ, មុដ្ឋស្សតិ។ សមាហិតោ , អសមាហិតោ។ បញ្ញវា, ទុប្បញ្ញោ បុគ្គលោ មហារជក្ខោ។ តថា សទ្ធោ បុគ្គលោ តិក្ខិន្ទ្រិយោ...បេ.... បញ្ញវា បុគ្គលោ បរលោកវជ្ជភយទស្សាវី, ទុប្បញ្ញោ បុគ្គលោ ន បរលោកវជ្ជភយទស្សាវី។ លោកោតិ ខន្ធលោកោ, អាយតនលោកោ, ធាតុលោកោ, សម្បត្តិភវលោកោ, សម្បត្តិសម្ភវលោកោ, វិបត្តិភវលោកោ, វិបត្តិសម្ភវលោកោ។ ឯកោ លោកោ សព្ពេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកា។ ទ្វេ លោកា នាមញ្ច រូបញ្ច។ តយោ លោកា តិស្សោ វេទនា។ ចត្តារោ លោកា ចត្តារោ អាហារា។ បញ្ច លោកា បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា។ ឆ លោកា ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ។ សត្ត លោកា សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ។ អដ្ឋ លោកា អដ្ឋ លោកធម្មា។ នវ លោកា នវ សត្តាវាសា។ ទស លោកា ទសាយតនានិ។ ទ្វាទស លោកា ទ្វាទសាយតនានិ។ អដ្ឋារស លោកា អដ្ឋារស ធាតុយោ។ វជ្ជន្តិ សព្ពេ កិលេសា វជ្ជា, សព្ពេ ទុច្ចរិតា វជ្ជា, សព្ពេ អភិសង្ខារា វជ្ជា, សព្ពេ ភវគាមិកម្មា វជ្ជា, ឥតិ ឥមស្មិញ្ច លោកេ ឥមស្មិញ្ច វជ្ជេ តិព្ពា ភយសញ្ញា បច្ចុបដ្ឋិតា ហោតិ, សេយ្យថាបិ ឧក្ខិត្តាសិកេ វធកេ។ ឥមេហិ បញ្ញាសាយ អាការេហិ ឥមានិ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ ជានាតិ បស្សតិ អញ្ញាសិ បដិវិជ្ឈិ។ ឥទំ តថាគតស្ស ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តេ ញាណ”ន្តិ (បដិ. ម. ១.១១២)។

ឧប្បលិនិយន្តិ ឧប្បលវនេ។ ឥតរេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **អន្តោនិមុគ្គបោសីនី**តិ យានិ អន្តោ និមុគ្គានេវ បោសិយន្តិ។ **ឧទកំ អច្ចុគ្គម្ម ឋិតានី** តិ ឧទកំ អតិក្កមិត្វា ឋិតានិ។ តត្ថ យានិ អច្ចុគ្គម្ម ឋិតានិ, តានិ សូរិយរស្មិសម្ផស្សំ អាគមយមានានិ ឋិតានិ អជ្ជ បុប្ផនកានិ។ យានិ បន សមោទកំ ឋិតានិ, តានិ ស្វេ បុប្ផនកានិ។ យានិ ឧទកានុគ្គតានិ អន្តោនិមុគ្គបោសីនិ, តានិ តតិយទិវសេ បុប្ផនកានិ។ ឧទកា បន អនុគ្គតានិ អញ្ញានិបិ សរោគឧប្បលាទីនិ នាម អត្ថិ, យានិ នេវ បុប្ផិស្សន្តិ, មច្ឆកច្ឆបភក្ខានេវ ភវិស្សន្តិ, តានិ បាឡិំ នារូឡ្ហានិ។ អាហរិត្វា បន ទីបេតព្ពានីតិ ទីបិតានិ។ យថេវ ហិ តានិ ចតុព្ពិធានិ បុប្ផានិ, ឯវមេវំ ឧគ្ឃដិតញ្ញូ វិបញ្ចិតញ្ញូ នេយ្យោ បទបរមោតិ ចត្តារោ បុគ្គលា។

តត្ថ “យស្ស បុគ្គលស្ស សហ ឧទាហដវេលាយ ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ **ឧគ្ឃដិតញ្ញូ**។ យស្ស បុគ្គលស្ស សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថេ វិភជិយមានេ ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ **វិបញ្ចិតញ្ញូ**។ យស្ស បុគ្គលស្ស ឧទ្ទេសតោ បរិបុច្ឆតោ យោនិសោ មនសិករោតោ កល្យាណមិត្តេ សេវតោ ភជតោ បយិរុបាសតោ អនុបុព្ពេន ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ **នេយ្យោ**។ យស្ស បុគ្គលស្ស ពហុម្បិ សុណតោ ពហុម្បិ ភណតោ ពហុម្បិ ធារយតោ ពហុម្បិ វាចយតោ ន តាយ ជាតិយា ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ **បទបរមោ** (បុ. ប. ១៤៨-១៥១)។ តត្ថ ភគវា ឧប្បលវនាទិសទិសំ ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឱលោកេន្តោ – “អជ្ជ បុប្ផនកានិ វិយ ឧគ្ឃដិតញ្ញូ, ស្វេ បុប្ផនកានិ វិយ វិបញ្ចិតញ្ញូ, តតិយទិវសេ បុប្ផនកានិ វិយ នេយ្យោ, មច្ឆកច្ឆបភក្ខានិ បុប្ផានិ វិយ បទបរមោ”តិ អទ្ទស្ស។ បស្សន្តោ ច “ឯត្តកា អប្បរជក្ខា, ឯត្តកា មហារជក្ខា, តត្រាបិ ឯត្តកា ឧគ្ឃដិតញ្ញូ”តិ ឯវំ សព្ពាការតោវ អទ្ទស។

តត្ថ តិណ្ណំ បុគ្គលានំ ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ ភគវតោ ធម្មទេសនា អត្ថំ សាធេតិ។ បទបរមានំ អនាគតត្ថាយ វាសនា ហោតិ។ អថ ភគវា ឥមេសំ ចតុន្នំ បុគ្គលានំ អត្ថាវហំ ធម្មទេសនំ វិទិត្វា ទេសេតុកម្យតំ ឧប្បាទេត្វា បុន សព្ពេបិ តីសុ ភវេសុ សត្តេ ភព្ពាភព្ពវសេន ទ្វេ កោដ្ឋាសេ អកាសិ។ យេ សន្ធាយ

វុត្តំ – “កតមេ សត្តា អភព្វា? យេ តេ សត្តា កម្មាវរណេន សមន្នាគតា កិលេសាវរណេន សមន្នាគតា វិបាកាវរណេន សមន្នាគតា អស្សទ្ធា អច្ឆន្ទិកា ទុប្បញ្ញា អភព្វា និយាមំ ឱក្កមិតុំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្តំ, ឥមេ តេ សត្តា អភព្វា។ កតមេ សត្តា ភព្វា? យេ តេ សត្តា ន កម្មាវរណេន...បេ.... ឥមេ តេ សត្តា ភព្វា”តិ (វិភ. ៨២៧; បដិ. ម. ១.១១៥)។ តត្ថ សព្ពេបិ អភព្ពបុគ្គលេ បហាយ ភព្ពបុគ្គលេយេវ ញាណេន បរិគ្គហេត្វា, “ឯត្តកា រាគចរិតា ឯត្តកា ទោស-មោហចរិតា វិតក្ក-សទ្ធា-ពុទ្ធិចរិតា”តិ ឆ កោដ្ឋាសេ អកាសិ។ ឯវំ កត្វា ធម្មំ ទេសេស្សាមីតិ ចិន្តេសិ។

បច្ចភាសីតិ បតិអភាសិ។ **អបារុតា**តិ វិវដា។ **អមតស្ស ទ្វារា**តិ អរិយមគ្គោ។ សោ ហិ អមតសង្ខាតស្ស និព្ពានស្ស ទ្វារំ, សោ មយា វិវរិត្វា ឋបិតោតិ ទស្សេតិ។ **បមុញ្ចន្តុ សទ្ធ**ន្តិ សព្ពេ អត្តនោ សទ្ធំ បមុញ្ចន្តុ វិស្សជ្ជេន្តុ។ បច្ឆិមបទទ្វយេ អយមត្ថោ – អហញ្ហិ អត្តនោ បគុណំ សុប្បវត្តិតម្បិ ឥមំ បណីតំ ឧត្តមំ ធម្មំ កាយវាចាកិលមថសញ្ញី ហុត្វា ន ភាសឹ។ ឥទានិ បន សព្ពោ ជនោ សទ្ធាភាជនំ ឧបនេតុ, បូរេស្សាមិ តេសំ សង្កប្បន្តិ។

អន្តរធាយីតិ សត្ថារំ គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា អន្តរហិតោ, សកដ្ឋានមេវ គតោតិ អត្ថោ។ គតេ ច បន តស្មិំ ភគវា “កស្ស នុ ខោ អហំ បឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ”ន្តិ? អាឡារុទកានំ កាលង្កតភាវំ, បញ្ចវគ្គិយានញ្ច ពហូបការភាវំ ញត្វា តេសំ ធម្មំ ទេសេតុកាមោ ពារាណសិយំ ឥសិបតនំ គន្ត្វា ធម្មចក្កំ បវត្តេសីតិ។ បឋមំ។

២. គារវសុត្តវណ្ណនា

១៧៣. ទុតិយេ **ឧទបាទី**តិ អយំ វិតក្កោ បញ្ចមេ សត្តាហេ ឧទបាទិ។ **អគារវោ**តិ អញ្ញស្មិំ គារវរហិតោ, កញ្ចិ គរុដ្ឋានេ អដ្ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។ **អប្បតិស្សោ**តិ បតិស្សយរហិតោ, កញ្ចិ ជេដ្ឋកដ្ឋានេ អដ្ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។

សទេវកេតិអាទីសុ សទ្ធិំ ទេវេហិ **សទេវកេ**។ ទេវគ្គហណេន ចេត្ថ មារព្រហ្មេសុ គហិតេសុបិ មារោ នាម វសវត្តី សព្ពេសំ ឧបរិ វសំ វត្តេតិ, ព្រហ្មា នាម មហានុភាវោ ឯកង្គុលិយា ឯកស្មិំ ចក្កវាឡសហស្សេ អាលោកំ ផរតិ។ ទ្វីហិ ទ្វីសុ...បេ.... ទសហិ អង្គុលីហិ ទសសុបិ ចក្កវាឡសហស្សេសុ អាលោកំ ផរតិ, សោ ឥមិនា សីលសម្បន្នតរោតិ វត្តុំ មា លភតូតិ **សមារកេ សព្រហ្មកេ**តិ វិសុំ វុត្តំ។ តថា សមណា នាម ឯកនិកាយាទិវសេន ពហុស្សុតា សីលវន្តោ បណ្ឌិតា, ព្រាហ្មណាបិ វត្ថុវិជ្ជាទិវសេន ពហុស្សុតា បណ្ឌិតា, តេ ឥមិនា សីលសម្បន្នតរាតិ វត្តុំ មា លភន្តូតិ **សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយា**តិ វុត្តំ។ **សទេវមនុស្សាយា**តិ ឥទំ បន និប្បទេសតោ ទស្សនត្ថំ គហិតមេវ គហេត្វា វុត្តំ។ អបិចេត្ថ បុរិមានិ តីណិ បទានិ លោកវសេន វុត្តានិ, បច្ឆិមានិ ទ្វេ បជាវសេន។ **សីលសម្បន្នតរ**ន្តិ សីលេន សម្បន្នតរំ, អធិកតរន្តិ អត្ថោ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច សីលាទយោ ចត្តារោ ធម្មា លោកិយលោកុត្តរា កថិតា, វិមុត្តិញាណទស្សនំ លោកិយមេវ។ បច្ចវេក្ខណញាណំ ហេតំ។

បាតុរហោសីតិ – “អយំ សត្ថា អវិចិតោ យាវ ភវគ្គា សីលាទីហិ អត្តនា អធិកតរំ អបស្សន្តោ ‘មយា បដិវិទ្ធំ នវលោកុត្តរធម្មមេវ សក្កត្វា គរុំ កត្វា ឧបនិស្សាយ វិហរិស្សាមី’តិ ចិន្តេតិ, ការណំ ភគវា ចិន្តេតិ, អត្ថំ វុឌ្ឍិវិសេសំ ចិន្តេតិ, គច្ឆាមិស្ស ឧស្សាហំ ជនេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បុរតោ បាកដោ អហោសិ, អភិមុខេ អដ្ឋាសីតិ អត្ថោ។

វិហរន្តិ ចាតិ ឯត្ថ យោ វទេយ្យ “វិហរន្តីតិ វចនតោ បច្ចុប្បន្នេបិ ពហូ ពុទ្ធា”តិ, សោ “ភគវាបិ, ភន្តេ, ឯតរហិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ ឥមិនា វចនេន បដិពាហិតព្ពោ។

> “ន មេ អាចរិយោ អត្ថិ, សទិសោ មេ ន វិជ្ជតិ;
> សទេវកស្មិំ លោកស្មិំ, នត្ថិ មេ បដិបុគ្គលោ”តិ។ (មហាវ. ១១; ម. និ. ១.២៨៥) –

អាទីហិ ចស្ស សុត្តេហិ អញ្ញេសំ ពុទ្ធានំ អភាវោ ទីបេតព្ពោ។ **តស្មា**តិ យស្មា សព្ពេបិ ពុទ្ធា សទ្ធម្មគរុនោ, តស្មា។ **មហត្តមភិកង្ខតា**តិ មហន្តភាវំ បត្ថយមានេន។ **សរំ ពុទ្ធាន-សាសន**ន្តិ ពុទ្ធានំ សាសនំ សរន្តេន។ ទុតិយំ។

៣. ព្រហ្មទេវសុត្តវណ្ណនា

១៧៤. តតិយេ **ឯកោ**តិ ឋានាទីសុ ឥរិយាបថេសុ ឯកកោ, ឯកវិហារីតិ អត្ថោ។ **វូបកដ្ឋោ**តិ កាយេន វូបកដ្ឋោ និស្សដោ។ **អប្បមត្តោ**តិ សតិយា អវិប្បវាសេ ឋិតោ។ **អាតាបី**តិ វីរិយាតាបេន សមន្នាគតោ។ **បហិតត្តោ**តិ បេសិតត្តោ។ **កុលបុត្តា**តិ អាចារកុលបុត្តា។ **សម្មទេវា**តិ ន ឥណដ្ដា ន ភយដ្ដា ន ជីវិតបកតា ហុ

ត្វា, យថា វា តថា វា បព្ពជិតាបិ យេ អនុលោមបដិបទំ បូរេន្តិ, តេ សម្មទេវ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជន្តិ នាម។ **ព្រហ្មចរិយបរិយោសានន្តិ** មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស បរិយោសានភូតំ អរិយផលំ។ **ទិដ្ឋេវ ធម្មេតិ** ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ។ **សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វាតិ** សាមំ ជានិត្វា បច្ចក្ខំ កត្វា។ **ឧបសម្បជ្ជាតិ** បដិលភិត្វា សម្បាទេត្វា វិហាសិ។ ឯវំ វិហរន្តោ ច **ខីណា ជាតិ...បេ.... អព្ភញ្ញាសីតិ**។ ឯតេនស្ស បច្ចវេក្ខណភូមិ ទស្សិតា។

កតមា បនស្ស ជាតិ ខីណា, កថញ្ច នំ អព្ភញ្ញាសីតិ? វុច្ចតេ, ន តាវស្ស អតីតា ជាតិ ខីណា បុព្ពេវ ខីណត្តា, ន អនាគតា តត្ថ វាយាមាភាវតោ, ន បច្ចុប្បន្នា វិជ្ជមានត្តា។ មគ្គស្ស បន អភាវិតត្តា យា ឧប្បជ្ជេយ្យ ឯកចតុបញ្ចវោការភវេសុ ឯកចតុបញ្ចក្ខន្ធប្បភេទា ជាតិ។ សា មគ្គស្ស ភាវិតត្តា អនុប្បាទធម្មតំ អាបជ្ជនេន ខីណា។ តំ សោ មគ្គភាវនាយ បហីនកិលេសេ បច្ចវេក្ខិត្វា – "កិលេសាភាវេ វិជ្ជមានម្បិ កម្មំ អាយតិំ អប្បដិសន្ធិកំ ហោតី"តិ ជានន្តោ ជានាតិ។

វុសិតន្តិ វុត្ថំ បរិវុត្ថំ, កតំ ចរិតំ និដ្ឋាបិតន្តិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មចរិយន្តិ** មគ្គព្រហ្មចរិយំ ។ **កតំ ករណីយន្តិ** ចតូសុ សច្ចេសុ ចតូហិ មគ្គេហិ បរិញ្ញាបហានសច្ឆិកិរិយភាវនាវសេន សោឡសវិធម្បិ កិច្ចំ និដ្ឋាបិតន្តិ អត្ថោ។ **នាបរំ ឥត្ថត្តាយាតិ** ឥទានិ បុន ឥត្ថភាវាយ, ឯវំ សោឡសកិច្ចភាវាយ, កិលេសក្ខយាយ វា កតមគ្គភាវនា នត្ថីតិ។ អថ វា **ឥត្ថត្តាយាតិ** ឥត្ថត្តភាវតោ, ឥមស្មា ឯវំបការា ឥទានិ វត្តមានក្ខន្ធសន្តានា អបរំ ខន្ធសន្តានំ នត្ថិ, ឥមេ បន បញ្ចក្ខន្ធា បរិញ្ញាតា តិដ្ឋន្តិ ឆិន្នមូលកោ រុក្ខោ វិយាតិ អព្ភញ្ញាសិ។ **អញ្ញតរោតិ** ឯកោ។ **អរហតន្តិ** អរហន្តានំ, ភគវតោ សាវកានំ អរហតំ អព្ភន្តរោ អហោសិ។

សបទានន្តិ សបទានចារំ, សម្បត្តឃរំ អនុក្កម្ម បដិបាដិយា ចរន្តោ។ **ឧបសង្កមីតិ** ឧបសង្កមន្តោ។ មាតា បនស្ស បុត្តំ ទិស្វាវ ឃរា និក្ខម្ម បត្តំ គហេត្វា អន្តោនិវេសនំ បវេសេត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេសិ។

អាហុតិំ និច្ចំ បគ្គណ្ហាតីតិ និច្ចកាលេ អាហុតិបិណ្ឌំ បគ្គណ្ហាតិ។ តំ ទិវសំ បន តស្មិំ ឃរេ ភូតពលិកម្មំ ហោតិ។ សព្ពគេហំ ហរិតុបលិត្តំ វិប្បកិណ្ណលាជំ វនមាលបរិក្ខិត្តំ ឧស្សិតទ្ធជបដាកំ តត្ថ តត្ថ បុណ្ណឃដេ ឋបេត្វា ទណ្ឌទីបិកា ជាលេត្វា គន្ធចុណ្ណមាលាទីហិ អលង្កតំ, សមន្តតោ សញ្ញាទិយមានា ធូមកដច្ឆុ អហោសិ។ សាបិ ព្រាហ្មណី កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ សោឡសហិ គន្ធោទកឃដេហិ ន្ហាយិត្វា សព្ពាលង្ការេន អត្តភាវំ អលង្ករិ។ សា តស្មិំ សមយេ មហាខីណាសវំ និសីទាបេត្វា, យាគុឧឡុង្កមត្តម្បិ អទត្វា, "មហាព្រហ្មំ ភោជេស្សាមី"តិ សុវណ្ណបាតិយំ បាយាសំ បូរេត្វា សប្បិមធុសក្ខរាទីហិ យោជេត្វា និវេសនស្ស បច្ឆាភាគេ ហរិតុបលិត្តភាវាទីហិ អលង្កតា ភូតបីឋិកា អត្ថិ។ សា តំ បាតិំ អាទាយ, តត្ថ គន្ត្វា, ចតូសុ កោណេសុ មជ្ឈេ ច ឯកេកំ បាយាសបិណ្ឌំ ឋបេត្វា, ឯកំ បិណ្ឌំ ហត្ថេន គហេត្វា, យាវ កប្បរា សប្បិនា បគ្ឃរន្តេន បថវិយំ ជាណុមណ្ឌលំ បតិដ្ឋាបេត្វា "ភុញ្ជតុ ភវំ មហាព្រហ្មា, សាយតុ ភវំ មហាព្រហ្មា, តប្បេតុ ភវំ មហាព្រហ្មា"តិ វទមានា ព្រហ្មានំ ភោជេតិ។

ឯតទហោសីតិ មហាខីណាសវស្ស សីលគន្ធំ ឆទេវលោកេ អជ្ឈោត្ថរិត្វា ព្រហ្មលោកំ ឧបគតំ ឃាយមានស្ស ឯតំ អហោសិ។ **សំវេជេយ្យន្តិ** ចោទេយ្យំ, សម្មាបដិបត្តិយំ យោជេយ្យំ។ 'អយំ ហិ ឯវរូបំ អគ្គទក្ខិណេយ្យំ មហាខីណាសវំ និសីទាបេត្វា យាគុឧឡុង្កមត្តម្បិ អទត្វា, "មហាព្រហ្មំ ភោជេស្សាមី"តិ តុលំ បហាយ ហត្ថេន តុលយន្តី វិយ, ភេរិំ បហាយ កុច្ឆិំ វាទេន្តី វិយ, អគ្គិំ បហាយ ខជ្ជោបនកំ ធមមានា វិយ ភូតពលិំ កុរុមានា អាហិណ្ឌតិ។ គច្ឆាមិស្សា មិច្ឆាទស្សនំ ភិន្ទិត្វា អបាយមគ្គតោ ឧទ្ធរិត្វា យថា អសីតិកោដិធនំ ពុទ្ធសាសនេ វិប្បកិរិត្វា សគ្គមគ្គំ អារោហតិ, តថា ករោមីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ទូរេ ឥតោតិ ឥមម្ហា ឋានា ទូរេ ព្រហ្មលោកោ។ តតោ ហិ កូដាគារមត្តា សិលា បាតិតា ឯកេន អហោរត្តេន អដ្ឋចត្តាលីសយោជនសហស្សានិ ខេបយមានា ចតូហិ មាសេហិ បថវិយំ បតិដ្ឋហេយ្យ, សព្ពហេដ្ឋិមោបិ ព្រហ្មលោកោ ឯវំ ទូរេ។ **យស្សាហុតិន្តិ** យស្ស ព្រហ្មនោ អាហុតិំ បគ្គណ្ហាសិ, តស្ស ព្រហ្មលោកោ ទូរេតិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មបថន្តិ** ឯត្ថ ព្រហ្មបថោ នាម ចត្តារិ កុសលជ្ឈានានិ, វិបាកជ្ឈានានិ បន នេសំ ជីវិតបថោ នាម, តំ ព្រហ្មបថំ អជានន្តី ត្វំ កឹ ជប្បសិ វិប្បលបសិ? ព្រហ្មានោ ហិ សប្បីតិកជ្ឈានេន យាបេន្តិ, ន ឯតំ តិណពីជានិ បក្ខិបិត្វា រន្ធំ គោយូសំ ខាទន្តិ, មា អការណា កិលមសីតិ។

ឯវំ វត្វា បុន សោ មហាព្រហ្មា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ អវកុជ្ជោ ហុត្វា ថេរំ ឧបទិសន្តោ **ឯសោ ហិ តេ ព្រាហ្មណិ ព្រហ្មទេវោតិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **និរូបធិកោតិ** កិលេសាភិសង្ខារកាមគុណោបធីហិ វិរហិតោ។ **អតិទេវបត្តោតិ** ទេវានំ អតិទេវភាវំ ព្រហ្មានំ អតិព្រហ្មភាវំ បត្តោ។ **អនញ្ញបោសីតិ** ឋបេត្វា ឥមំ អត្តភាវំ អញ្ញស្ស អត្តភាវស្ស វា បុត្តទារស្ស វា អបោសនតាយ អនញ្ញបោសី។

អាហុនេយ្យោតិ អាហុនបិណ្ឌំ បដិគ្គហេតុំ យុត្តោ។ **វេទគូ**តិ ចតុមគ្គសង្ខាតេហិ វេទេហិ ទុក្ខស្សន្តំ គតោ។ **ភាវិតត្តោ**តិ អត្តានំ ភាវេត្វា វឌ្ឍេត្វា ឋិតោ។ **អនូបលិត្តោ**តិ តណ្ហាទីហិ លេបេហិ អាលិត្តោ។ **ឃាសេសនំ ឥរិយតី**តិ អាហារបរិយេសនំ ចរតិ។

ន តស្ស បច្ឆា ន បុរត្ថមត្ថីតិ បច្ឆា វុច្ចតិ អតីតំ, បុរត្ថំ វុច្ចតិ អនាគតំ, អតីតានាគតេសុ ខន្ធេសុ ឆន្ទរាគវិរហិតស្ស បច្ឆា វា បុរត្ថំ វា នត្ថីតិ វទតិ។ **សន្តោ**តិអាទីសុ រាគាទិសន្តតាយ សន្តោ។ កោធធូមវិគមា **វិធូមោ,** ទុក្ខាភាវា **អនីឃោ,** កត្តរទណ្ឌាទីនិ គហេត្វា វិចរន្តោបិ វធកចេតនាយ អភាវា **និក្ខិត្តទណ្ឌោ។ តសថាវរេសូ**តិ ឯត្ថ បន បុថុជ្ជនា តសា នាម, ខីណាសវា ថាវរា នាម។ សត្ត បន សេខា តសាតិ វត្តុំ ន សក្កា, ថាវរា ន ហោន្តិ, ភជមានា បន ថាវរបក្ខមេវ ភជន្តិ។ **សោ ត្យាហុតិ**ន្តិ សោ តេ អាហុតិ។

វិសេនិភូតោតិ កិលេសសេនាយ វិសេនោ ជាតោ។ **អនេជោ**តិ និត្តណ្ហោ។ **សុសីលោ**តិ ខីណាសវសីលេន សុសីលោ។ **សុវិមុត្តចិត្តោ**តិ ផលវិមុត្តិយា សុដ្ឋុ វិមុត្តចិត្តោ។ **ឱឃតិណ្ណ**ន្តិ ចត្តារោ ឱឃេ តិណ្ណំ។ ឯត្តកេន កថាមគ្គេន ព្រហ្មា ថេរស្ស វណ្ណំ កថេន្តោ អាយតនេ ព្រាហ្មណី និយោជេសិ។ អវសានគាថា បន សង្គីតិការេហិ ឋបិតា។ **បតិដ្ឋបេសិ ទក្ខិណ**ន្តិ ចតុបច្ចយទក្ខិណំ បតិដ្ឋបេសិ។ **សុខមាយតិក**ន្តិ សុខាយតិកំ អាយតី សុខវិបាកំ, សុខាវហន្តិ អត្ថោ។ តតិយំ។

៤. ពកព្រហ្មសុត្តវណ្ណនា

១៧៥. ចតុត្ថេ **បាបកំ ទិដ្ឋិគត**ន្តិ លាមិកា សស្សតទិដ្ឋិ។ **ឥទំ និច្ច**ន្តិ ឥទំ សហ កាយេន ព្រហ្មដ្ឋានំ អនិច្ចំ “និច្ច”ន្តិ វទតិ។ ធុវាទីនិ តស្សេវ វេវចនានិ។ តត្ថ **ធុវ**ន្តិ ថិរំ។ **សស្សត**ន្តិ សទា វិជ្ជមានំ។ **កេវល**ន្តិ អខណ្ឌំ សកលំ។ **អចវនធម្ម**ន្តិ អចវនសភាវំ។ **ឥទំ ហិ ន ជាយតី**តិអាទីសុ ឥមស្មិំ ឋានេ កោចិ ជាយនកោ វា ជីយនកោ វា មីយនកោ វា ចវនកោ វា ឧបបជ្ជនកោ វា នត្ថិ, តំ សន្ធាយ វទតិ។ **ឥតោ ច បនញ្ញ**ន្តិ ឥតោ សហកាយា ព្រហ្មដ្ឋានា ឧត្តរិ អញ្ញំ និស្សរណំ នាម នត្ថីតិ។ ឯវមស្ស ថាមគតា សស្សតទិដ្ឋិ ឧប្បន្នា ហោតិ។ ឯវំវាទី ច បន សោ ឧបរិ តិស្សោ ឈានភូមិយោ ចត្តារោ មគ្គេ ចត្តារិ ផលានិ និព្ពានន្តិ សព្ពំ បដិពាហតិ។ កទា បនស្ស សា ទិដ្ឋិ ឧប្បន្នាតិ? បឋមជ្ឈានភូមិយំ និព្ពត្តកាលេ។ ទុតិយជ្ឈានភូមិយន្តិ ឯកេ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – ហេដ្ឋុបបត្តិកោ កិរេស ព្រហ្មា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធុប្បាទេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា កសិណបរិកម្មំ កត្វា សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ កាលំ កត្វា ចតុត្ថជ្ឈានភូមិយំ វេហប្ផលព្រហ្មលោកេ បញ្ចកប្បសតិកំ អាយុំ គហេត្វា និព្ពត្តិ។ តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា ហេដ្ឋុបបត្តិកំ កត្វា តតិយជ្ឈានំ បណីតំ ភាវេត្វា សុភកិណ្ហព្រហ្មលោកេ ចតុសដ្ឋិកប្បំ អាយុំ គហេត្វា និព្ពត្តិ។ តត្ថ ទុតិយជ្ឈានំ ភាវេត្វា អាភស្សរេ អដ្ឋ កប្បេ អាយុំ គហេត្វា និព្ពត្តិ។ តត្ថ បឋមជ្ឈានំ ភាវេត្វា, បឋមជ្ឈានភូមិយំ កប្បាយុកោ ហុត្វា និព្ពត្តិ ។ សោ បឋមកាលេ អត្តនា កតកម្មញ្ច និព្ពត្តដ្ឋានញ្ច អញ្ញាសិ, កាលេ បន គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ ឧភយំ បមុស្សិត្វា សស្សតទិដ្ឋឹ ឧប្បាទេសិ។

អវិជ្ជាគតោតិ អវិជ្ជាយ គតោ សមន្នាគតោ អញ្ញាណី អន្ធីភូតោ។ **យត្រ ហិ នាមា**តិ យោ នាម។ **វក្ខតី**តិ ភណតិ។ “យត្រា”តិ និបាតយោគេន បន អនាគតវចនំ កតំ។

ឯវំ វុត្តេ សោ ព្រហ្មា យថា នាម មគ្គចោរោ ទ្វេ តយោ បហារេ អធិវាសេន្តោ សហាយេ អនាចិក្ខិត្វាបិ ឧត្តរិ បហារំ បហរិយមានោ “អសុកោ ច អសុកោ ច មយ្ហំ សហាយោ”តិ អាចិក្ខតិ, ឯវមេវ ភគវតា សន្តជ្ជិយមានោ សតី លភិត្វា, “ភគវា មយ្ហំ បទានុបទំ បេក្ខន្តោ មំ និប្បីឡិតុកាមោ”តិ ភីតោ អត្តនោ សហាយេ អាចិក្ខន្តោ **ទ្វាសត្តតី**តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ – ភោ គោតម, មយំ ទ្វាសត្តតិ ជនា **បុញ្ញកម្មា** តេន បុញ្ញកម្មេន ឥធ និព្ពត្តា។ **វសវត្តិនោ** សយំ អញ្ញេសំ វសេ អវត្តិត្វា បរេ អត្តនោ វសេ វត្តេម, ជាតិញ្ច ជរញ្ច អតីតា, អយំ នោ វេទេហិ គតត្តា “វេទគូ”តិ សង្ខំ គតា ភគវា អន្តិមា ព្រហ្មុបបត្តិ។ **អស្មាភិជប្បន្តិ ជនា អនេកា**តិ អនេកជនា អម្ហេ អភិជប្បន្តិ។ “អយំ ខោ ភវំ ព្រហ្មា, មហាព្រហ្មា, អភិភូ, អនភិភូតោ, អញ្ញទត្ថុទសោ, វសវត្តី, ឥស្សរោ, កត្តា, និម្មាតា, សេដ្ឋោ, សជិតា, វសី, បិតា ភូតភព្យាន”ន្តិ ឯវំ បត្ថេន្តិ បិហេន្តីតិ។

អថ នំ ភគវា **អប្បំ ហិ ឯត**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឯត**ន្តិ យំ ត្វំ ឥធ តវ អាយុំ “ទីឃ”ន្តិ មញ្ញសិ, ឯតំ អប្បំ បរិត្តកំ។ **សតំ សហស្សានំ និរព្ពុទាន**ន្តិ និរព្ពុទគណនាយ សតសហស្សនិរព្ពុទានំ។ **អាយុំ បជានាមី**តិ, “ឥទានិ តវ អវសិដ្ឋំ ឯត្តកំ អាយូ”តិ អហំ ជានាមិ។ **អនន្តទស្សី ភគវា ហមស្មី**តិ, ភគវា, តុម្ហេ “អហំ អនន្តទស្សី ជាតិ

អាទីនិ ឧបាតិវត្តោ”តិ វទថ។ **កី មេ បុរាណ**ន្តិ, យទិ ត្វំ អនន្តទស្សី, ឯវំ សន្តេ ឥទំ មេ អាចិក្ខ, កី មយ្ហំ បុរាណំ? **វតសីលវត្ត**ន្តិ សីលមេវ វុច្ចតិ។ **យមហំ វិជញ្ញា**តិ យំ អហំ តយា កថិតំ ជានេយ្យំ, តំ មេ អាចិក្ខាតិ វទតិ។

ឥទានិស្ស អាចិក្ខន្តោ ភគវា **យំ ត្វំ អបាយេសី**តិអាទិមាហ។ តត្រាយំ អធិប្បាយោ – បុព្ពេ កិរេស កុលឃរេ និព្ពត្តិត្វា កាមេសុ អាទីនវំ ទិស្វា – “ជាតិជរាមរណស្ស អន្តំ ករិស្សាមី”តិ និក្ខម្ម ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា អភិញ្ញាបាទកជ្ឈានស្ស លាភី ហុត្វា គង្គាតីរេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា ឈានរតិយា វីតិនាមេតិ។ តទា ច កាលេនកាលំ សត្ថវាហា បញ្ចហិ សកដសតេហិ មរុកន្តារំ បដិបជ្ជន្តិ។ មរុកន្តារេ បន ទិវា ន សក្កា គន្តុំ, រត្តឹ គមនំ ហោតិ។ អថ បុរិមសកដស្ស អគ្គយុគេ យុត្តពលិពទ្ទា គច្ឆន្តា គច្ឆន្តា និវត្តិត្វា អាគតមគ្គាភិមុខា អហេសុំ, សព្ពសកដានិ តថេវ និវត្តិត្វា អរុណេ ឧគ្គតេ និវត្តិតភាវំ ជានឹសុ។ តេសញ្ច តទា កន្តារំ អតិក្កមនទិវសោ អហោសិ។ សព្ពំ ទារុទកំ បរិក្ខីណំ – តស្មា “នត្ថិ ទានិ អម្ហាកំ ជីវិត”ន្តិ ចិន្តេត្វា, គោណេ ចក្កេសុ ពន្ធិត្វា, មនុស្សា សកដច្ឆាយំ បវិសិត្វា និបជ្ជឹសុ។

តាបសោបិ កាលស្សេវ បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា បណ្ណសាលទ្វារេ និសិន្នោ គង្គំ ឱលោកយមានោ អទ្ទស គង្គំ មហតា ឧទកោឃេន បូរិយមានំ បវត្តិតមណិក្ខន្ធំ វិយ អាគច្ឆន្តំ, ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អត្ថិ នុ ខោ ឥមស្មឹ លោកេ ឯវរូបស្ស មធុរោទកស្ស អលាភេន កិលិស្សមានា សត្តា”តិ? សោ ឯវំ អាវជ្ជេន្តោ មរុកន្តារេ តំ សត្ថំ ទិស្វា ‘ឥមេ សត្តា មា នស្សន្តូ’តិ “ឥតោ ចិតោ ច មហាឧទកក្ខន្ធោ ឆិជ្ជិត្វា មរុកន្តារេ សត្ថាភិមុខោ គច្ឆតូ”តិ អភិញ្ញាចិត្តេន អធិដ្ឋាសិ។ សហ ចិត្តុប្បាទេន មាតិការុឡ្ហំ វិយ ឧទកំ តត្ថ អគមាសិ។ មនុស្សា ឧទកសទ្ទេន វុដ្ឋាយ ឧទកំ ទិស្វា ហដ្ឋតុដ្ឋា ន្ហាយិត្វា បិវិត្វា គោណេបិ បាយេត្វា សោត្ថិនា ឥច្ឆិតដ្ឋានំ អគមំសុ។ សត្ថា តំ ព្រហ្មុនោ បុព្ពកម្មំ ទស្សេន្តោ បឋមំ គាថមាហ។ តត្ថ **អបាយេសី**តិ បាយេសិ។ អ-ការោ និបាតមត្តំ។ **គម្មនី**តិ គិម្ហេ។ **សម្បរេតេ**តិ គិម្ហាតបេន ផុដ្ឋេ អនុគតេ។

អបរស្មិម្បិ សមយេ តាបសោ គង្គាតីរេ បណ្ណសាលំ មាបេត្វា អរញ្ញគាមកំ និស្សាយ វសតិ។ តេន ច សមយេន ចោរា តំ គាមំ បហរិត្វា ហត្ថសារំ គហេត្វា ការិយោ ច ករមរេ ច គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ គាវោបិ សុនខាបិ មនុស្សាបិ មហាវិរវំ វិរវន្តិ។ តាបសោ តំ សទ្ទំ សុត្វា “កិន្នុ ខោ ឯត”ន្តិ? អាវជ្ជេន្តោ “មនុស្សានំ ភយំ ឧប្បន្ន”ន្តិ ញត្វា “មយិ បស្សន្តេ ឥមេ សត្តា មា នស្សន្តូ”តិ អភិញ្ញាបាទកជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ អភិញ្ញាចិត្តេន ចោរានំ បដិបថេ ចតុរង្គិនី សេនំ មាបេសិ។ កម្មសជ្ជា អាគច្ឆន្តា ចោរា ទិស្វា, “រាជា មញ្ញេ អាគតោ”តិ វិលោបំ ឆឌ្ឌេត្វា បក្កមឹសុ។ តាបសោ “យំ យស្ស សន្តកំ, តំ តស្សេវ ហោតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ, តំ តថេវ អហោសិ។ មហាជនោ សោត្ថិភាវំ បាបុណិ។ សត្ថា ឥទម្បិ តស្ស បុព្ពកម្មំ ទស្សេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ។ តត្ថ **ឯណិកូលស្មិ**ន្តិ គង្គាតីរេ។ **គយ្ហកំ នីយមាន**ន្តិ គហេត្វា នីយមានំ, ករមរំ នីយមានន្តិបិ អត្ថោ។

បុន ឯកស្មឹ សមយេ ឧបរិគង្គាវាសិកំ ឯកំ កុលំ ហេដ្ឋាគង្គាវាសិកេន កុលេន សទ្ធឹ មិត្តសន្ថវំ កត្វា, នាវាសង្ឃាដំ ពន្ធិត្វា, ពហុំ ខាទនីយញ្ចេវ ភោជនីយញ្ច គន្ធមាលាទីនិ ច អារោបេត្វា គង្គាសោតេន អាគច្ឆតិ។ មនុស្សា ខាទមានា ភុញ្ជមានា នច្ចន្តា គាយន្តា ទេវវិមានេន គច្ឆន្តា វិយ ពលវសោមនស្សា អហេសុំ។ គង្គេយ្យកោ នាគោ ទិស្វា កុបិតោ “ឥមេ មយិ សញ្ញម្បិ ន ករោន្តិ។ ឥទានិ នេ សមុទ្ទមេវ បាបេស្សាមី”តិ មហន្តំ អត្តភាវំ មាបេត្វា ឧទកំ ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយ ផណំ កត្វា, សុសុការំ ករោន្តោ អដ្ឋាសិ។ មហាជនោ ទិស្វា ភីតោ វិស្សរមកាសិ។ តាបសោ បណ្ណសាលាយំ និសិន្នោ សុត្វា, “ឥមេ គាយន្តា នច្ចន្តា សោមនស្សជាតា អាគច្ឆន្តិ។ ឥទានិ បន ភយរវំ រវឹសុ, កិន្នុ ខោ”តិ? អាវជ្ជេន្តោ នាគរាជំ ទិស្វា, “មយិ បស្សន្តេ សត្តា មា នស្សន្តូ”តិ អភិញ្ញាបាទកជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា អត្តភាវំ បជហិត្វា សុបណ្ណវណ្ណំ មាបេត្វា នាគរាជស្ស ទស្សេសិ។ នាគរាជា ភីតោ ផណំ សំហរិត្វា ឧទកំ បវិដ្ឋោ, មហាជនោ សោត្ថិភាវំ បាបុណិ។ សត្ថា ឥទម្បិ តស្ស បុព្ពកម្មំ ទស្សេន្តោ តតិយំ គាថមាហ។ តត្ថ **លុទ្ទេនា**តិ ទារុណេន។ **មនុស្សកម្យា**តិ មនុស្សកាមតាយ, មនុស្សេ វិហេឋេតុកាមតាយាតិ អត្ថោ។

អបរស្មិម្បិ សមយេ ឯស ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា កេសវោ នាម តាបសោ អហោសិ។ តេន សមយេន អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ កប្បោ នាម មាណវោ កេសវស្ស ពទ្ធចរោ អន្តេវាសិកោ ហុត្វា អាចរិយស្ស កិំការបដិស្សាវី មនាបចារី ពុទ្ធិសម្បន្នោ អត្ថចរោ អហោសិ។ កេសវោ តេន វិនា វសិតុំ ន សក្កោតិ, តំ និស្សាយេវ ជីវិកំ កប្បេសិ។ សត្ថា ឥទម្បិ តស្ស បុព្ពកម្មំ ទស្សេន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ។

តត្ថ **ពទ្ធចរោ**តិ អន្តេវាសិកោ, សោ បន ជេដ្ឋន្តេវាសិកោ អហោសិ។ **សម្ពុទ្ធិមន្តំ វតិនំ អមញ្ញី**តិ, “សម្ពុទ្ធិមា វតសម្បន្នោ អយ”ន្តិ ឯវំ មញ្ញមានោ កប្បោ តវ អន្តេវាសិកោ អហោសិ អហំ សោ តេន សមយេនាតិ ទស្សេតិ។ **អញ្ញេបិ ជានាសី**តិ ន កេវលំ មយ្ហំ អាយុមេវ, អញ្ញេបិ ត្វំ ជានាសិយេវ។ **តថា ហិ ពុទ្ធោ**តិ តថា ហិ ត្វំ

ពុទ្ធោ, យស្មា ពុទ្ធោ, តស្មា ជានាសីតិ អត្ថោ។ **តថា ហិ ត្យាយំ ជលិតានុភាវោ**តិ យស្មា ច ត្វំ ពុទ្ធោ, តស្មា តេ អយំ ជលិតោ អានុភាវោ។ **ឱភាសយំ តិដ្ឋតី**តិ សព្ពំ ព្រហ្មលោកំ ឱភាសយន្តោ តិដ្ឋតិ។ ចតុត្ថំ។

៥. អញ្ញតរព្រហ្មសុត្តវណ្ណនា

១៧៦. បញ្ចមេ **តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា**តិ តេជោកសិណបរិកម្មំ កត្វា បាទកជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ, “**សរីរតោ ជាលា និក្ខមន្តូ”តិ** អធិដ្ឋហន្តោ អធិដ្ឋានចិត្តានុភាវេន សកលសរីរតោ ជាលា និក្ខមន្តិ, ឯវំ តេជោធាតុំ សមាបន្នោ នាម ហោតិ, តថា សមាបជ្ជិត្វា។ **តស្មិំ ព្រហ្មលោកេ**តិ កស្មា ថេរោ តត្ថ អគមាសិ? ថេរស្ស កិរ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា តស្ស ព្រហ្មុនោ ឧបរិ និសិន្នំ តថាគតំ ទិស្វា “អឌ្ឍវេធី អយំ បុគ្គលោ, មយាបេត្ថ គន្តព្ព”ន្តិ អហោសិ, តស្មា អគមាសិ។ សេសានំ គមនេបិ ឯសេវ នយោ។ សោ ហិ ព្រហ្មា តថាគតស្ស ចេវ តថាគតសាវកានញ្ច អានុភាវំ អទិស្វា អភព្ពោ វិនយំ ឧបគន្តុំ, តេន សោ សន្និបាតោ អហោសិ។ តត្ថ តថាគតស្ស សរីរតោ ឧគ្គតជាលា សកលព្រហ្មលោកំ អតិក្កមិត្វា អជដាកាសេ បក្ខន្ទា, តា ច បន ឆព្ពណ្ណា អហេសុំ, តថាគតស្ស សាវកានំ អាភា បកតិវណ្ណាវ។

បស្សសិ វីតិវត្តន្តន្តិ ឥមស្មិំ ព្រហ្មលោកេ អញ្ញព្រហ្មសរីរវិមានាលង្ការាទីនំ បភា អតិក្កមមានំ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បភស្សរំ បភំ បស្សសីតិ បុច្ឆតិ។ **ន មេ, មារិស, សា ទិដ្ឋី**តិ យា មេសា, “ឥធាគន្តុំ សមត្ថោ អញ្ញោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា នត្ថី”តិ បុរេ ទិដ្ឋិ, នត្ថិ មេ សា។ **កថំ វជ្ជ**ន្តិ កេន ការណេន វទេយ្យំ។ **និច្ចោម្ហិ សស្សតោ**តិ ឥមស្ស កិរ ព្រហ្មុនោ លទ្ធិទិដ្ឋិ សស្សតទិដ្ឋិ ចាតិ ទ្វេ ទិដ្ឋិយោ។ តត្រាស្ស តថាគតញ្ចេវ តថាគតសាវកេ ច បស្សតោ លទ្ធិទិដ្ឋិ បហីនា។ ភគវា បនេត្ថ មហន្តំ ធម្មទេសនំ ទេសេសិ។ ព្រហ្មា ទេសនាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ ឥតិស្ស មគ្គេន សស្សតទិដ្ឋិ បហីនា, តស្មា ឯវមាហ។

ព្រហ្មបារិសជ្ជន្តិ ព្រហ្មបារិចារិកំ។ ថេរានញ្ហិ ភណ្ឌគាហកទហរា វិយ ព្រហ្មានម្បិ បារិសជ្ជា ព្រហ្មានោ នាម ហោន្តិ។ **តេនុបសង្កមា**តិ កស្មា ថេរស្សេវ សន្តិកំ បេសេសិ? ថេរេ កិរស្ស តត្ថកេនេវ កថាសល្លាបេន វិស្សាសោ ឧទបាទិ, តស្មា តស្សេវ សន្តិកំ បេសេសិ **អញ្ញេបី**តិ យថា តុម្ហេ ចត្តារោ ជនា, កិន្នុ ខោ ឯវរូបា អញ្ញេបិ អត្ថិ, ឧទាហុ តុម្ហេ ចត្តារោ ឯវ មហិទ្ធិកាតិ? **តេវិជ្ជា**តិ បុព្ពេនិវាសទិព្ពចក្ខុអាសវក្ខយសង្ខាតាហិ តីហិ វិជ្ជាហិ សមន្នាគតា។ **ឥទ្ធិបត្តា**តិ ឥទ្ធិវិធញាណំ បត្តា។ **ចេតោបរិយាយកោវិទា**តិ បរេសំ ចិត្តាចារេ កុសលា។ ឯវមេត្ថ បញ្ច អភិញ្ញាបិ សរូបេន វុត្តា។ ទិព្ពសោតំ បន តាសំ វសេន អាគតមេវ ហោតិ។ **ពហូ**តិ ឯវរូបា ឆឡភិញ្ញា ពុទ្ធសាវកា ពហូ គណនបថំ អតិក្កន្តា, សកលំ ជម្ពុទីបំ កាសាវបជ្ជោតំ កត្វា វិចរន្តីតិ។ បញ្ចមំ។

៦. ព្រហ្មលោកសុត្តវណ្ណនា

១៧៧. ឆដ្ឋេ **បច្ចេកំ ទ្វារពាហ**ន្តិ ឯកេកោ ឯកេកំ ទ្វារពាហំ និស្សាយ ទ្វារបាលា វិយ អដ្ឋំសុ។ **ឥទ្ធោ**តិ ឈានសុខេន សមិទ្ធោ។ **ផីតោ**តិ អភិញ្ញាបុប្ផេហិ សុបុប្ផិតោ។ **អនធិវាសេន្តោ**តិ អសហន្តោ។ **ឯតទវោចា**តិ ឯតេសំ និម្មិតព្រហ្មានំ មជ្ឈេ និសិន្នោ ឯតំ “បស្សសិ មេ”តិអាទិវចនំ អវោច។

តយោ សុបណ្ណាតិ គាថាយ បញ្ចសតាតិ សតបទំ រូបវសេន វា បន្តិវសេន វា យោជេតព្ពំ។ រូបវសេន តាវ **តយោ សុបណ្ណា**តិ តីណិ សុបណ្ណរូបសតានិ។ **ចតុរោ ច ហំសា**តិ ចត្តារិ ហំសរូបសតានិ។ **ព្យគ្ឃីនិសា បញ្ចសតា**តិ ព្យគ្ឃសទិសា ឯកច្ចេ មិគា ព្យគ្ឃីនិសា នាម, តេសំ ព្យគ្ឃីនិសារូបកានំ បញ្ចសតានិ, បន្តិវសេន **តយោ សុបណ្ណា**តិ តីណិ សុបណ្ណបន្តិសតានិ, **ចតុរោ ហំសា**តិ ចត្តារិ ហំសបន្តិសតានិ។ **ព្យគ្ឃីនិសា បញ្ចសតា**តិ បញ្ច ព្យគ្ឃីនិសា បន្តិសតានិ។ **ឈាយិនោ**តិ ឈាយិស្ស មយ្ហំ វិមានេ អយំ វិភូតីតិ ទស្សេតិ។ **ឱភាសយ**ន្តិ ឱភាសយមានំ។ **ឧត្តរស្សំ ទិសាយ**ន្តិ តំ កិរ កនកវិមានំ តេសំ មហាព្រហ្មានំ ឋិតដ្ឋានតោ ឧត្តរទិសាយំ ហោតិ។ តស្មា ឯវមាហ។ អយំ បនស្ស អធិប្បាយោ – ឯវរូបេ កនកវិមានេ វសន្តោ អហំ កស្ស អញ្ញស្ស ឧបដ្ឋានំ គមិស្សាមីតិ។ **រូបេ រណំ ទិស្វា**តិ រូបម្ហិ ជាតិជរាភង្គសង្ខាតំ ទោសំ ទិស្វា។ **សទា បវេធិត**ន្តិ សីតាទីហិ ច និច្ចំ បវេធិតំ ចលិតំ ឃដ្ដិតំ រូបំ ទិស្វា។ **តស្មា ន រូបេ រមតិ សុមេធោ**តិ យស្មា រូបេ រណំ បស្សតិ, សទា បវេធិតញ្ច រូបំ បស្សតិ, តស្មា សុមេធោ សុន្ទរបញ្ញោ សោ សត្ថា រូបេ ន រមតីតិ។ ឆដ្ឋំ។

៧. កោកាលិកសុត្តវណ្ណនា

១៧៨. សត្តមេ **អប្បមេយ្យំ បមិនន្តោ**តិ អប្បមេយ្យំ ខីណាសវបុគ្គលំ “ឯត្តកំ សីលំ, ឯត្តកោ សមាធិ, ឯត្តកា បញ្ញា”តិ ឯវំ មិនន្តោ។ **កោធវិទ្វា វិកប្បយេ**តិ កោ ឥធ វិទ្វា មេធាវី វិកប្បេយ្យ, ខីណាសវោវ ខីណាសវំ

មិនន្តោ កប្បេយ្យាតិ ទីបេតិ។ **និវុតំ តំ មញ្ញេ**តិ យោ បន បុថុជ្ជនោ តំ បមេតុំ អារភតិ, តំ និវុតំ អវកុជ្ជបញ្ញំ មញ្ញាមីតិ។ សត្តមំ។

៨. កតមោទកតិស្សសុត្តវណ្ណនា

១៧៨. អដ្ឋមេ **អកិស្សវ**ន្តិ កិស្សវា វុច្ចតិ បញ្ញា, និប្បញ្ញោតិ អត្ថោ។ អដ្ឋមំ។

៩. តុរូព្រហ្មសុត្តវណ្ណនា

១៨០. នវមេ **អាពាធិកោ**តិ “សាសបមត្តីហិ បីឡកាហី”តិអាទិនា នយេន អនន្តរសុត្តេ អាគតេន អាពាធេន អាពាធិកោ។ **ពាឡ្ហគិលានោ**តិ អធិមត្តគិលានោ។ **តុរូ**តិ កោកាលិកស្ស ឧបជ្ឈាយោ តុរុត្ថេរោ នាម អនាគាមិផលំ បត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ។ សោ ភូមដ្ឋកទេវតា អាទឹ កត្វា, “អយុត្តំ កោកាលិកេន កតំ អគ្គសាវកេ អន្តិមវត្ថុនា អព្ភាចិក្ខន្តេនា”តិ បរម្បរាយ ព្រហ្មលោកសម្បត្តំ កោកាលិកស្ស បាបកម្មំ សុត្វា – “មា មយ្ហំ បស្សន្តស្សេវ វរាកោ នស្សិ, ឱវទិស្សាមិ នំ ថេរេសុ ចិត្តបសាទត្ថាយា”តិ អាគន្ត្វា តស្ស បុរតោ អដ្ឋាសិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “តុរូ បច្ចេកព្រហ្មា”តិ។ **បេសលា**តិ បិយសីលា។ **កោសិ ត្វំ, អាវុសោ**តិ និបន្នកោវ កពរក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា ឯវមាហ។ **បស្ស យាវញ្ច តេ**តិ បស្ស យត្តកំ តយា អបរទ្ធំ, អត្តនោ នលាដេ មហាគណ្ឌំ អបស្សន្តោ សាសបមត្តាយ បីឡកាយ មំ ចោទេតព្ពំ មញ្ញសីតិ អាហ។

អថ នំ “អទិដ្ឋិប្បត្តោ អយំ វរាកោ, គិលវិសោ វិយ កស្សចិ វចនំ ន ករិស្សតី”តិ ញត្វា **បុរិសស្ស ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កុឋារី**តិ កុឋារិសទិសា ផរុសា វាចា។ **ឆិន្ទតី**តិ កុសលមូលសង្ខាតេ មូលេយេវ និកន្តតិ។ **និន្ទិយ**ន្តិ និន្ទិតព្ពំ ទុស្សីលបុគ្គលំ។ **បសំសតី**តិ ឧត្តមត្ថេ សម្ភាវេត្វា ខីណាសវោតិ វទតិ។ **តំ វា និន្ទតិ យោ បសំសិយោ**តិ , យោ វា បសំសិតព្ពោ ខីណាសវោ, តំ អន្តិមវត្ថុនា ចោទេន្តោ “ទុស្សីលោ អយ”ន្តិ វទតិ។ **វិចិនាតិ មុខេន សោ កលិ**ន្តិ, សោ តំ អបរាធំ មុខេន វិចិនាតិ នាម។ **កលិនា តេនា**តិ តេន អបរាធេន សុខំ ន វិន្ទតិ។ និន្ទិយបសំសាយ ហិ បសំសិយនិន្ទាយ ច សមកោវ វិបាកោ។

សព្ពស្សាបិ សហាបិ អត្តនាតិ សព្ពេន សកេនបិ អត្តនាបិ សទ្ធឹ យោ អក្ខេសុ ធនបរាជយោ នាម, អយំ អប្បមត្តកោ អបរាធោ។ **យោ សុគតេសូ**តិ យោ បន សម្មគ្គតេសុ បុគ្គលេសុ ចិត្តំ បទុស្សេយ្យ, អយំ ចិត្តបទោសោវ តតោ កលិតោ មហន្តតរោ កលិ។

ឥទានិ តស្ស មហន្តតរភាវំ ទស្សេន្តោ **សតំ សហស្សាន**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សតំ សហស្សាន**ន្តិ និរព្ពុទគណនាយ សតសហស្សំ។ **ឆត្តឹសតី**តិ អបរានិ ឆត្តឹសតិ និរព្ពុទានិ។ **បញ្ច ចា**តិ អព្ពុទគណនាយ បញ្ច អព្ពុទានិ។ **យមរិយគរហី**តិ យំ អរិយេ គរហន្តោ និរយំ ឧបបជ្ជតិ, តត្ថ ឯត្តកំ អាយុប្បមាណន្តិ។ នវមំ។

១០. កោកាលិកសុត្តវណ្ណនា

១៨១. ទសមេ **កោកាលិកោ ភិក្ខុ យេន ភគវា តេនុបសង្កមី**តិ, កោ អយំ កោកាលិកោ, កស្មា ច ឧបសង្កមិ? អយំ កិរ កោកាលិករដ្ឋេ កោកាលិកនគរេ កោកាលិកសេដ្ឋិស្ស បុត្តោ បព្ពជិត្វា បិតរា ការាបិតេ វិហារេ បដិវសតិ ចូឡកោកាលិកោតិ នាមេន, ន ទេវទត្តស្ស សិស្សោ។ សោ ហិ ព្រាហ្មណបុត្តោ មហាកោកាលិកោ នាម។ ភគវតិ បន សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ ទ្វេ អគ្គសាវកា បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ ជនបទចារិកំ ចរមានា ឧបកដ្ឋាយ វស្សូបនាយិកាយ វិវេកាវាសំ វសិតុកាមា តេ ភិក្ខូ ឧយ្យោជេត្វា អត្តនោ បត្តចីវរមាទាយ តស្មឹ ជនបទេ តំ នគរំ បត្វា តំ វិហារំ អគមំសុ។ តត្ថ នេសំ កោកាលិកោ វត្តំ ទស្សេសិ។ តេ តេន សទ្ធឹ សម្មោទិត្វា, “អាវុសោ, មយំ ឥធ តេមាសំ វសិស្សាម, មា កស្សចិ អារោចេហី”តិ បដិញ្ញំ គហេត្វា វសឹសុ។ វសិត្វា បវារណាទិវសេ បវារេត្វា, “គច្ឆាម មយំ, អាវុសោ”តិ កោកាលិកំ អាបុច្ឆឹសុ។ កោកាលិកោ “អជ្ជេកទិវសំ, អាវុសោ, វសិត្វា ស្វេ គមិស្សថា”តិ វត្វា ទុតិយទិវសេ នគរំ បវិសិត្វា មនុស្សេ អាមន្តេសិ – “អាវុសោ, តុម្ហេ អគ្គសាវកេ ឥធាគន្ត្វា វសមានេបិ ន ជានាថ, ន នេ កោចិ បច្ចយេនាបិ និមន្តេតី”តិ។ នគរវាសិនោ, “កហំ, ភន្តេ, ថេរា, កស្មា នោ ន អារោចយិត្ថា”តិ? កឹ អាវុសោ អារោចិតេន, កឹ ន បស្សថ ទ្វេ ភិក្ខូ ថេរាសនេ និសីទន្តេ, ឯតេ អគ្គសាវកាតិ។ តេ ខិប្បំ សន្និបតិត្វា សប្បិផាណិតាទីនិ ចេវ ចីវរទុស្សានិ ច សំហរិំសុ។

កោកាលិកោ ចិន្តេសិ – “បរមប្បិច្ឆា អគ្គសាវកា បយុត្តវាចាយ ឧប្បន្នំ លាភំ ន សាទិយិស្សន្តិ , អសាទិយន្តា ‘អាវាសិកស្ស ទេថា’តិ វក្ខន្តី”តិ។ តំ តំ លាភំ គាហាបេត្វា ថេរានំ សន្តិកំ អគមាសិ។ ថេរា ទិស្វាវ “ឥមេ

បច្ចយា នេវ អម្ហាកំ, ន កោកាលិកស្ស កប្បន្តី”តិ បដិក្ខិបិត្វា បក្កមឹសុ។ កោកាលិកោ “កថំ ហិ នាម អត្តនា អគណ្ហន្តា មយ្ហម្បិ អទាបេត្វា បក្កមិស្សន្តី”តិ? អាឃាតំ ឧប្បាទេសិ។ តេបិ ភគវតោ សន្តិកំ គន្ត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា បុន អត្តនោ បរិសំ អាទាយ ជនបទចារិកំ ចរន្តា អនុបុព្ពេន តស្មឹ រដ្ឋេ តមេវ នគរំ បច្ចាគមឹសុ។ នាគរា ថេរេ សញ្ជានិត្វា សហ បរិក្ខារេហិ ទានំ សជ្ជិត្វា នគរមជ្ឈេ មណ្ឌបំ កត្វា ទានំ អទំសុ, ថេរានញ្ច បរិក្ខារេ ឧបនាមេសុំ។ ថេរា ភិក្ខុសង្ឃស្ស និយ្យាទយឹសុ។ តំ ទិស្វា កោកាលិកោ ចិន្តេសិ – “ឥមេ បុព្ពេ អប្បិច្ឆា អហេសុំ, ឥទានិ បាបិច្ឆា ជាតា, បុព្ពេបិ អប្បិច្ឆសន្តុដ្ឋបវិវិត្តសទិសា មញ្ញេ”តិ ថេរេ ឧបសង្កមិត្វា, “អាវុសោ, តុម្ហេ បុព្ពេ អប្បិច្ឆា វិយ, ឥទានិ បន បាបភិក្ខូ ជាតា”តិ វត្វា “មូលដ្ឋានេយេវ នេសំ បតិដ្ឋំ ភិន្ទិស្សាមី”តិ តរមានរូបោ និក្ខមិត្វា សាវត្ថឹ គន្ត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ។ អយមេវ កោកាលិកោ ឥមិនា ច ការណេន ឧបសង្កមីតិ វេទិតព្ពោ។

ភគវា តំ តុរិតតុរិតំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វាវ អាវជ្ជេន្តោ អញ្ញាសិ – “អយំ អគ្គសាវកេ អក្កោសិតុកាមោ អាគតោ”តិ។ “សក្កា នុ ខោ បដិសេធេតុ”ន្តិ ច អាវជ្ជេន្តោ, “ន សក្កា បដិសេធេតុំ, ថេរេសុ អបរជ្ឈិត្វា កាលង្កតោ ឯកំសេន បទុមនិរយេ និព្ពត្តិស្សតី”តិ ទិស្វា, “សារិបុត្តមោគ្គល្លានេបិ នាម គរហន្តំ សុត្វា ន និសេធេតី”តិ វាទមោចនត្ថំ អរិយូបវាទស្ស ច មហាសាវជ្ជភាវទស្សនត្ថំ **មា ហេវ**ន្តិ តិក្ខត្តុំ បដិសេធេសិ។ តត្ថ **មា ហេវ**ន្តិ មា ឯវំ អភណិ។ **សទ្ធាយិកោ**តិ សទ្ធាយ អាករោ បសាទាវហោ សទ្ធាតព្ពវចនោ វា។ **បច្ចយិកោ**តិ បត្តិយាយិតព្ពវចនោ។

បក្កាមីតិ កម្មានុភាវេន ចោទិយមានោ បក្កាមិ។ ឱកាសកតំ ហិ កម្មំ ន សក្កា បដិពាហិតុំ, តំ តស្ស តត្ថ ឋាតុំ ន អទាសិ។ **អចិរបក្កន្តស្សា**តិ បក្កន្តស្ស សតោ ន ចិរេនេវ។ **សព្ពោ កាយោ ផុដោ អហោសី**តិ កេសគ្គមត្តម្បិ ឱកាសំ អាវជ្ជេត្វា សកលសរីរំ អដ្ឋីនិ ភិន្ទិត្វា ឧគ្គតាហិ បីឡកាហិ អជ្ឈោត្ថដំ អហោសិ។ យស្មា បន ពុទ្ធានុភាវេន តថារូបំ កម្មំ ពុទ្ធានំ សម្មុខីភាវេ វិបាកំ ន ទេតិ, ទស្សនូបចារេ វិជហិតមត្តេ ទេតិ, តស្មា តស្ស អចិរបក្កន្តស្ស បីឡកា ឧដ្ឋហឹសុ។ **កលាយមត្តិយោ**តិ ចណកមត្តិយោ។ **ពេលុវសលាដុកមត្តិយោ**តិ តរុណពេលុវមត្តិយោ។ (**ពិល្លមត្តិយោ**តិ មហាពេលុវមត្តិយោ។) **បភិជ្ជឹសូ**តិ ភិជ្ជឹសុ។ តាសុ ភិន្នាសុ សកលសរីរំ បនសបក្កំ វិយ អហោសិ។ សោ បក្កេន គត្តេន ជេតវនទ្វារកោដ្ឋកេ វិសគិលិតោ មច្ឆោ វិយ កទលិបត្តេសុ សយិ។ អថ ធម្មស្សវនត្ថំ អាគតាគតា មនុស្សា – “ធិ កោកាលិក, ធិ កោកាលិក, អយុត្តមកាសិ, អត្តនោយេវ មុខំ និស្សាយ អនយព្យសនំ បត្តោ”តិ អាហំសុ។ តេសំ សុត្វា អារក្ខទេវតា ធិ-ការំ អកំសុ។ អារក្ខកទេវតានំ អាកាសទេវតាតិ ឥមិនា ឧបាយេន យាវ អកនិដ្ឋភវនា ឯកធិការោ ឧទបាទិ។ អថស្ស ឧបជ្ឈាយោ អាគន្ត្វា ឱវាទំ អគណ្ហន្តំ ញត្វា គរហិត្វា បក្កាមិ។

កាលមកាសីតិ ឧបជ្ឈាយេ បក្កន្តេ កាលមកាសិ។ **បទុមំ និរយ**ន្តិ បាដិយេក្កោ បទុមនិរយោ នាម នត្ថិ, អវីចិមហានិរយម្ហិយេវ បន បទុមគណនាយ បច្ចិតព្ពេ ឯកស្មឹ ឋានេ និព្ពត្តិ។

វីសតិខារិកោតិ មាគធកេន បត្ថេន ចត្តារោ បត្ថា កោសលរដ្ឋេ ឯកបត្ថោ ហោតិ, តេន បត្ថេន ចត្តារោ បត្ថា អាឡ្ហកំ, ចត្តារិ អាឡ្ហកានិ ទោណំ, ចតុទោណា មានិកា, ចតុមានិកា ខារី, តាយ ខារិយា វីសតិខារិកោ។ **តិលវាហោ**តិ មាគធកានំ សុខុមតិលានំ តិលសកដំ។ **អព្ពុទោ និរយោ**តិ អព្ពុទោ នាម បាដិយេក្កោ និរយោ នត្ថិ។ អវីចិម្ហិយេវ បន អព្ពុទគណនាយ បច្ចិតព្ពដ្ឋានស្សេតំ នាមំ។ **និរព្ពុទា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

វស្សគណនាបិ បនេត្ថ ឯវំ វេទិតព្ពា – យថេវ ហិ សតំ សតសហស្សានិ កោដិ ហោតិ, ឯវំ សតំ សតសហស្សកោដិយោ បកោដិ នាម ហោតិ, សតំ សតសហស្សបកោដិយោ កោដិបកោដិ នាម, សតំ សតសហស្សកោដិបកោដិយោ នហុតំ, សតំ សតសហស្សនហុតានិ និន្នហុតំ, សតំ សតសហស្សនិន្នហុតានិ ឯកំ អព្ពុទំ, តតោ វីសតិគុណំ និរព្ពុទំ។ ឯសេវ នយោ សព្ពត្ថាតិ។ ទសមំ។

បឋមោ វគ្គោ។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. សនង្កុមារសុត្តវណ្ណនា

១៨២. ទុតិយវគ្គស្ស បឋមេ **សប្បិនីតីរេ**តិ សប្បិនីនាមិកាយ នទិយា តីរេ។ **សនង្កុមារោ**តិ សោ កិរ បញ្ចសិខកុមារកកាលេ ឈានំ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ កុមារកវណ្ណេនេវ វិចរតិ។ តេន នំ “កុមារោ”តិ

សញ្ញានន្តិ, បោរាណកត្ថា បន “សនង្កុមារោ”តិ វុច្ចតិ។ **ជនេតស្មិន្តិ** ជនិតស្មឹ, បជាយាតិ អត្ថោ។ **យេ គោត្តបដិសារិនោ**តិ យេ ជនេតស្មឹ គោត្តំ បដិសរន្តិ តេសុ លោកេ គោត្តបដិសារីសុ ខត្តិយោ សេដ្ឋោ។ **វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ**តិ ភយភេរវសុត្តបរិយាយេន (ម. និ. ១.៣៤ អាទយោ) បុព្ពេនិវាសាទីហិ វា តីហិ, អម្ពដ្ឋសុត្តបរិយាយេន (ទី. និ. ១.២៧៨ អាទយោ) វិបស្សនាញាណំ មនោមយិទ្ធិ ឆ អភិញ្ញាយោតិ ឥមាហិ វា អដ្ឋហិ វិជ្ជាហិ, សីលេសុ បរិបូរការិតា ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា ភោជនេ មត្តញ្ញុតា ជាគរិយានុយោគោ សត្ត សទ្ធម្មា ចត្តារិ រូបាវចរជ្ឈានានីតិ ឯវំ បន្នរសធម្មភេទេន ចរណេន ច សមន្នាគតោ។ **សោ សេដ្ឋោ ទេវមានុសេ**តិ សោ ខីណាសវព្រាហ្មណោ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សេដ្ឋោ ឧត្តមោតិ។ បឋមំ។

២. ទេវទត្តសុត្តវណ្ណនា

១៨៣. ទុតិយេ **អចិរបក្កន្តេ**តិ សង្ឃំ ភិន្ទិត្វា នចិរស្សេវ វេឡុវនតោ គយាសីសំ គតេ។ **អស្សតរិន្តិ** គទ្រភស្ស វឡវាយ ជាតំ។ ទុតិយំ។

៣. អន្ធកវិន្ទសុត្តវណ្ណនា

១៨៤. តតិយេ **អន្ធកវិន្ទន្តិ** ឯវំនាមកំ គាមំ។ **ឧបសង្កមី**តិ “សត្ថា ឥទានិបិ វីរិយំ ករោតិ បធានមនុយុញ្ជតិ, គច្ឆាមិស្ស សន្តិកេ បត្វា សាសនានុច្ឆវិកំ វីរិយបដិសំយុត្តំ គាថំ វក្ខាមី”តិ ឧបសង្កមិ។

បន្តានីតិ ជនតំ អតិក្កមិត្វា មនុស្សានំ អនុបចារេ ឋិតានិ។ **សំយោជនវិប្បមោក្ខា**តិ តានិ ច សេនាសនានិ សេវមានោ ន ចីវរាទីនំ អត្ថាយ សេវេយ្យ, អថ ខោ ទសសំយោជនវិប្បមោក្ខត្ថាយ ចរេយ្យ។ **សង្ឃេ វសេ**តិ តេសុ សេនាសនេសុ រតឹ អលភន្តោ ឧបដ្ឋាកាទីនំ ចិត្តានុរក្ខណត្ថំ គទ្រភបិដ្ឋេ រជំ វិយ ឧប្បតន្តោ អរញ្ញេ អចរិត្វា សង្ឃមជ្ឈេ វសេយ្យ។ **រក្ខិតត្តោ សតីមា**តិ តត្ថ ច វសន្តោ សគវចណ្ឌោ គោណោ វិយ សព្រហ្មចារិនោ អវិជ្ឈន្តោ អឃដ្ដេន្តោ រក្ខិតត្តោ សតិបដ្ឋានបរាយណោ ហុត្វា វសេយ្យ។

ឥទានិ សង្ឃេ វសមានស្ស ភិក្ខុនោ ភិក្ខាចារវត្តំ អាចិក្ខន្តោ **កុលាកុល**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បិណ្ឌិកាយ ចរន្តោ**តិ បិណ្ឌត្ថាយ ចរមានោ។ **សេវេថ បន្តានិ សេនាសនានី**តិ សង្ឃមជ្ឈំ ឱតរិត្វា វសមានោបិ ធុរបរិវេណ តាលនាឡិកេរអាទីនិ រោបេត្វា ឧបដ្ឋាកាទិសំសដ្ឋោ ន វសេយ្យ, ចិត្តកល្លតំ បន ជនេត្វា ចិត្តំ ហាសេត្វា តោសេត្វា បុន បន្តសេនាសនេ វសេយ្យាតិ អរញ្ញស្សេវ វណ្ណំ កថេតិ។ **ភយា**តិ វដ្ដភយតោ។ **អភយេ**តិ និព្ពានេ។ **វិមុត្តោ**តិ អធិមុត្តោ ហុត្វា វសេយ្យ។

យត្ថ ភេរវាតិ យស្មឹ ឋានេ ភយជនកា សវិញ្ញាណកា សីហព្យគ្ឃាទយោ, អវិញ្ញាណកា រត្តិភាគេ ខាណុវល្លិអាទយោ ពហូ អត្ថិ។ **សរីសបា**តិ ទីឃជាតិកាទិសរីសបា។ **និសីទិ តត្ថ ភិក្ខូ**តិ តាទិសេ ឋានេ ភិក្ខុ និសិន្នោ។ ឥមិនា ឥទំ ទីបេតិ – ភគវា យថា តុម្ហេ ឯតរហិ គត្រដ្ឋកភេរវារម្មណានិ ចេវ សរីសបេ ច វិជ្ជុនិច្ឆារណាទីនិ ច អមនសិកត្វា និសិន្នា, ឯវមេវ បធានមនុយុត្តា ភិក្ខូ និសីទន្តីតិ។

ជាតុ មេ ទិដ្ឋន្តិ ឯកំសេន មយា ទិដ្ឋំ។ **ន យិទំ ឥតិហីតិហ**ន្តិ ឥទំ ឥតិហ ឥតិហាតិ ន តក្កហេតុ វា នយហេតុ វា បិដកសម្បទានេន វា អហំ វទាមិ។ **ឯកស្មិំ ព្រហ្មចរិយស្មិន្តិ** ឯកាយ ធម្មទេសនាយ។ ធម្មទេសនា ហិ ឥធ ព្រហ្មចរិយន្តិ អធិប្បេតា។ **មច្ចុហាយិន**ន្តិ មរណបរិច្ចាគិនំ ខីណាសវានំ។

ទសា ច ទសធា ទសាតិ ឯត្ថ **ទសា**តិ ទសេវ, **ទសធា ទសា**តិ សតំ, អញ្ញេ ច ទសុត្តរំ សេខសតំ បស្សាមីតិ វទតិ។ **សោតសមាបន្នា**តិ មគ្គសោតំ សមាបន្នា។ **អតិរច្ឆានគាមិនោ**តិ ទេសនាមត្តមេតំ, អវិនិបាតធម្មាតិ អត្ថោ។ **សង្ខាតុំ នោបិ សក្កោមី**តិ មុសាវាទភយេន ឯត្តកា នាម បុញ្ញភាគិនោ សត្តាតិ គណេតុំ ន សក្កោមីតិ ពហុំ ព្រហ្មធម្មទេសនំ សន្ធាយ ឯវមាហ។ តតិយំ។

៤. អរុណវតីសុត្តវណ្ណនា

១៨៥. ចតុត្ថេ **អភិភូសម្ភវន្តិ** អភិភូ ច សម្ភវោ ច។ តេសុ អភិភូថេរោ សារិបុត្តត្ថេរោ វិយ បញ្ញាយ អគ្គោ, សម្ភវត្ថេរោ មហាមោគ្គល្លានោ វិយ សមាធិនា អគ្គោ។ **ឧជ្ឈាយន្តី**តិ អវជ្ឈាយន្តិ, លាមកតោ វា ចិន្តេន្តិ។ **ខិយ្យន្តី**តិ, កិន្នាមេតំ កិន្នាមេតន្តិ? អញ្ញមញ្ញំ កថេន្តិ។ **វិបាចេន្តី**តិ វិត្ថារយន្តា បុនប្បុនំ កថេន្តិ។ **ហេដ្ឋិមេន ឧបឌ្ឍកាយេនា**តិ នាភិតោ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋិមកាយេន។ បាឡិយំ ឯត្តកមេវ អាគតំ។ ថេរោ បន “បកតិវណ្ណំ

វិជហិត្វា នាគវណ្ណំ គហេត្វា ទស្សេតិ, សុបណ្ណវណ្ណំ គហេត្វា វា ទស្សេតី”តិអាទិនា (បដិ. ម. ៣.១៣) នយេន អាគតំ អនេកប្បការំ ឥទ្ធិវិកុព្ពនំ ទស្សេសិ។ **ឥមា គាថាយោ អភាសី**តិ ថេរោ កិរ ចិន្តេសិ – “កថំ ទេសិតា នុ ខោ ធម្មទេសនា សព្ពេសំ បិយា អស្ស មនាបា”តិ។ តតោ អាវជ្ជេន្តោ – “សព្ពេបិ បាសណ្ឌា សព្ពេ ទេវមនុស្សា អត្តនោ អត្តនោ សមយេ បុរិសការំ វណ្ណយន្តិ, វីរិយស្ស អវណ្ណវាទី នាម នត្ថិ, វីរិយបដិសំយុត្តំ កត្វា ទេសេស្សាមិ, ឯវំ អយំ ធម្មទេសនា សព្ពេសំ បិយា ភវិស្សតិ មនាបា”តិ ញត្វា តីសុ បិដកេសុ វិចិនិត្វា ឥមា គាថា អភាសិ។

តត្ថ **អារម្ភថា**តិ អារម្ភវីរិយំ ករោថ។ **និក្កមថា**តិ និក្កមវីរិយំ ករោថ។ **យុញ្ជថា**តិ បយោគំ ករោថ បរក្កមថ។ **មច្ចុនោ សេន**ន្តិ មច្ចុនោ សេនា នាម កិលេសសេនា, តំ ធុនាថ។ **ជាតិសំសារ**ន្តិ ជាតិញ្ច សំសារញ្ច, ជាតិសង្ខាតំ វា សំសារំ។ **ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សតី**តិ វដ្ដទុក្ខស្ស បរិច្ឆេទំ ករិស្សតិ។ កី បន កត្វា ថេរោ សហស្សិលោកធាតុំ វិញ្ញាបេសីតិ? នីលកសិណំ តាវ សមាបជ្ជិត្វា សព្ពត្ថ អាលោកដ្ឋានេ អន្ធការំ ផរិ, ឱទាតកសិណំ សមាបជ្ជិត្វា អន្ធការដ្ឋានេ ឱភាសំ។ តតោ “កិមិទំ អន្ធការ”ន្តិ? សត្តានំ អាភោគេ ឧប្បន្នេ អាលោកំ ទស្សេសិ។ អាលោកដ្ឋានេ អាលោកកិច្ចំ នត្ថិ, “កី អាលោកោ អយ”ន្តិ? វិចិនន្តានំ អត្តានំ ទស្សេសិ។ អថ តេសំ ថេរោតិ វទន្តានំ ឥមា គាថាយោ អភាសិ, សព្ពេ ឱសដាយ បរិសាយ មជ្ឈេ និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសេន្តស្ស វិយ សទ្ទំ សុណិំសុ។ អត្ថោបិ នេសំ បាកដោ អហោសិ។ ចតុត្ថំ។

៥. បរិនិព្ពានសុត្តវណ្ណនា

១៨៦. បញ្ចមេ **ឧបវត្តនេ មល្លានំ សាលវនេ**តិ យថេវ ហិ កទម្ពនទីតីរតោ រាជមាតុវិហារទ្វារេន ថូបារាមំ គន្តព្ពំ ហោតិ, ឯវំ ហិរញ្ញវតិកាយ នាម នទិយា បារិមតីរតោ សាលវនំ ឧយ្យានំ។ យថា អនុរាធបុរស្ស ថូបារាមោ, ឯវំ តំ កុសិនារាយ ហោតិ។ យថា ថូបារាមតោ ទក្ខិណទ្វារេន នគរំ បវិសនមគ្គោ បាចីនមុខោ គន្ត្វា ឧត្តរេន និវត្តតិ, ឯវំ ឧយ្យានតោ សាលបន្តិ បាចីនមុខា គន្ត្វា ឧត្តរេន និវត្តា។ តស្មា តំ “ឧបវត្តន”ន្តិ វុច្ចតិ។ តស្មិំ ឧបវត្តនេ មល្លានំ សាលវនេ។ **អន្តរេន យមកសាលាន**ន្តិ មូលក្ខន្ធវិដបបត្តេហិ អញ្ញមញ្ញំ សំសិព្ពិត្វា ឋិតសាលានំ អន្តរិកាយ។ **អប្បមាទេន សម្បាទេថា**តិ សតិអវិប្បវាសេន កត្តព្ពកិច្ចានិ សម្បាទយថ។ ឥតិ ភគវា យថា នាម មរណមញ្ចេ និបន្នោ មហទ្ធនោ កុដុម្ពិកោ បុត្តានំ ធនសារំ អាចិក្ខេយ្យ, ឯវមេវំ បរិនិព្ពានមញ្ចេ និបន្នោ បញ្ចចត្តាលីស វស្សានិ ទិន្នំ ឱវាទំ សព្ពំ ឯកស្មិំ អប្បមាទបទេយេវ បក្ខិបិត្វា អភាសិ។ **អយំ តថាគតស្ស បច្ឆិមា វាចា**តិ ឥទំ បន សង្គីតិការានំ វចនំ។

ឥតោ បរំ យំ បរិនិព្ពានបរិកម្មំ កត្វា ភគវា បរិនិព្ពុតោ, តំ ទស្សេតុំ, **អថ ខោ ភគវា បឋមំ ឈាន**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ សញ្ញាវេទយិតនិរោធំ សមាបន្នេ ភគវតិ អស្សាសបស្សាសានំ អប្បវត្តិំ ទិស្វា, “បរិនិព្ពុតោ សត្ថា”តិ សញ្ញាយ ទេវមនុស្សា ឯកប្បហារេន វិរវិំសុ, អានន្ទត្ថេរោបិ – “បរិនិព្ពុតោ នុ ខោ, ភន្តេ, អនុរុទ្ធ ភគវា”តិ ថេរំ បុច្ឆិ។ ថេរោ “ន ខោ, អាវុសោ អានន្ទ, តថាគតោ បរិនិព្ពុតោ, អបិច សញ្ញាវេទយិតនិរោធំ សមាបន្នោ”តិ អាហ។ កថំ បន សោ អញ្ញាសិ? ថេរោ កិរ សត្ថារា សទ្ធិំយេវ តំ តំ សមាបត្តិំ សមាបជ្ជន្តោ យាវ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនវុដ្ឋានំ, តាវ គន្ត្វា, “ឥទានិ ភគវា និរោធំ សមាបន្នោ, អន្តោនិរោធេ ច កាលំកិរិយា នាម នត្ថី”តិ អញ្ញាសិ។

អថ ខោ ភគវា សញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋហិត្វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបជ្ជិ…បេ…. តតិយជ្ឈានា វុដ្ឋហិត្វា ចតុត្ថំ ឈានំ សមាបជ្ជីតិ ឯត្ថ បន ភគវា ចតុវីសតិយា ឋានេសុ បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជិ, តេរសសុ ឋានេសុ ទុតិយំ ឈានំ… តថា តតិយំ… បន្នរសសុ ឋានេសុ ចតុត្ថំ ឈានំ សមាបជ្ជិ។ កថំ? ទសសុ អសុភេសុ ទ្វត្តិំសាការេ អដ្ឋសុ កសិណេសុ មេត្តាករុណាមុទិតេសុ អានាបានេ បរិច្ឆេទាកាសេតិ ឥមេសុ តាវ ចតុវីសតិយា ឋានេសុ បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជិ។ ឋបេត្វា បន ទ្វត្តិំសាការញ្ច ទស ច អសុភានិ សេសេសុ តេរសសុ ទុតិយំ ឈានំ… តេសុយេវ តតិយំ ឈានំ សមាបជ្ជិ។ អដ្ឋសុ បន កសិណេសុ ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារេ អានាបានេ បរិច្ឆេទាកាសេ ចតូសុ អរូបេសូតិ ឥមេសុ បន្នរសសុ ឋានេសុ ចតុត្ថំ ឈានំ សមាបជ្ជិ។ អយម្បិ ច សង្ខេបកថាវ។ និព្ពានបុរំ បវិសន្តោ បន ភគវា ធម្មស្សាមិ សព្ពាបិ ចតុវីសតិកោដិសតសហស្សសង្ខា សមាបត្តិយោ បវិសិត្វា វិទេសំ គច្ឆន្តោ ញាតិជនំ អាលិង្គេត្វា វិយ សព្ពសមាបត្តិសុខំ អនុភវិត្វា បវិដ្ឋោ។

ចតុត្ថជ្ឈានា វុដ្ឋហិត្វា សមនន្តរា ភគវា បរិនិព្ពាយីតិ ឯត្ថ ច ឈានសមនន្តរំ បច្ចវេក្ខណសមនន្តរន្តិ, ទ្វេ សមនន្តរានិ។ ចតុត្ថជ្ឈានា វុដ្ឋាយ ភវង្គំ ឱតិណ្ណស្ស តត្ថេវ បរិនិព្ពានំ **ឈានសមនន្តរំ** នាម, ចតុត្ថជ្ឈានា វុដ្ឋហិត្វា បុន ឈានង្គានិ បច្ចវេក្ខិត្វា ភវង្គំ ឱតិណ្ណស្ស តត្ថេវ បរិនិព្ពានំ **បច្ចវេក្ខណសមនន្តរំ** នាម។ ឥមានិ ទ្វេបិ សមនន្តរានេវ។ ភគវា បន ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា ឈានា វុដ្ឋាយ ឈានង្គានិ បច្ចវេក្ខិត្វា ភវង្គចិត្តេន

អព្យាកតេន ទុក្ខសច្ចេន បរិនិព្ពាយិ។ យេ ហិ កេចិ ពុទ្ធា វា បច្ចេកពុទ្ធា វា អរិយសាវកា វា អន្តមសោ កុន្ថកិបិល្លិកំ ឧបាទាយ សព្ពេ ភវង្គចិត្តេនេវ អព្យាកតេន ទុក្ខសច្ចេន កាលំ ករោន្តិ។

ភូតាតិ សត្តា។ **អប្បដិបុគ្គលោ**តិ បដិភាគបុគ្គលវិរហិតោ។ **ពលប្បត្តោ**តិ ទសវិធំ ញាណពលំ បត្តោ។ **ឧប្បាទវយធម្មិនោ**តិ ឧប្បាទវយសភាវា។ **តេសំ វូបសមោ**តិ តេសំ សង្ខារានំ វូបសមោ។ **សុខោ**តិ អសង្ខតំ និព្ពានមេវ សុខន្តិ អត្ថោ។ **តទាសី**តិ “សហ បរិនិព្ពានា មហាភូមិចាលោ អហោសី”តិ ឯវំ មហាបរិនិព្ពានេ (ទី. និ. ២.២២០) វុត្តំ ភូមិចាលំ សន្ធាយាហ។ សោ ហិ លោមហំសនកោ ច ភឹសនកោ ច អាសិ។ **សព្ពាការវរូបេតេ**តិ សព្ពាការវរគុណូបេតេ។ **នាហុ អស្សាសបស្សាសោ**តិ ន ជាតោ អស្សាសបស្សាសោ។ **អនេជោ**តិ តណ្ហាសង្ខាតាយ ឯជាយ អភាវេន អនេជោ។ **សន្តិមារព្ភា**តិ អនុបាទិសេសំ និព្ពានំ អារព្ភ បដិច្ច សន្ធាយ។ **ចក្ខុមា**តិ បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា។ **បរិនិព្ពុតោ**តិ ខន្ធបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតោ។ **អសល្លីនេនា**តិ អនល្លីនេន អសង្កុដិតេន សុវិកសិតេនេវ ចិត្តេន។ **វេទនំ អជ្ឈវាសយី**តិ វេទនំ អធិវាសេសិ, ន វេទនានុវត្តី ហុត្វា ឥតោ ចិតោ សម្បរិវត្តិ។ **វិមោក្ខោ**តិ កេនចិ ធម្មេន អនាវរណវិមោក្ខោ សព្ពសោ អបញ្ញត្តិភាវូបគមោ បជ្ជោតនិព្ពានសទិសោ ជាតោតិ។ បញ្ចមំ។

ទុតិយោ វគ្គោ។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ព្រហ្មសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. ព្រាហ្មណសំយុត្តំ

១. អរហន្តវគ្គោ

១. ធនញ្ជានីសុត្តវណ្ណនា

១៨៧. ព្រាហ្មណសំយុត្តស្ស បឋមេ **ធនញ្ជានី**តិ ធនញ្ជានិគោត្តា។ ឧក្កដ្ឋគោត្តា កិរេសា។ សេសព្រាហ្មណា កិរ ព្រហ្មុនោ មុខតោ ជាតា, ធនញ្ជានិគោត្តា មត្ថកំ ភិន្ទិត្វា និក្ខន្តាតិ តេសំ លទ្ធិ។ **ឧទានំ ឧទានេសី**តិ កស្មា ឧទានេសិ? សោ កិរ ព្រាហ្មណោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ “ពុទ្ធោ ធម្មោ សង្ឃោ”តិ វុត្តេ កណ្ណេ បិទហតិ, ថទ្ធោ ខទិរខាណុសទិសោ។ ព្រាហ្មណី បន សោតាបន្នា អរិយសាវិកា។ ព្រាហ្មណោ ទានំ ទេន្តោ បញ្ចសតានំ ព្រាហ្មណានំ អប្បោទកំ បាយាសំ ទេតិ, ព្រាហ្មណី ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស នានារសភោជនំ។ ព្រាហ្មណស្ស ទានទិវសេ ព្រាហ្មណី តស្ស វសវត្តិតាយ បហីនមច្ឆេរតាយ ច សហត្ថា បរិវិសតិ។ ព្រាហ្មណិយា បន ទានទិវសេ ព្រាហ្មណោ បាតោវ ឃរា និក្ខមិត្វា បលាយតិ។ អថេកទិវសំ ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណិយា សទ្ធិំ អសម្មន្តេត្វា បញ្ចសតេ ព្រាហ្មណេ និមន្តេត្វា ព្រាហ្មណិំ អាហ – “ស្វេ ភោតិ អម្ហាកំ ឃរេ បញ្ចសតា ព្រាហ្មណា ភុញ្ជិស្សន្តី”តិ។ មយា កឹ កាតព្ពំ ព្រាហ្មណាតិ? តយា អញ្ញំ កិញ្ចិ កាតព្ពំ នត្ថិ, សព្ពំ បចនបរិវេសនំ អញ្ញេ ករិស្សន្តិ។ យំ បន ត្វំ ឋិតាបិ និសិន្នាបិ ខិបិត្វាបិ ឧក្កាសិត្វាបិ “នមោ ពុទ្ធស្សា”តិ តស្ស មុណ្ឌកស្ស សមណកស្ស នមក្ការំ ករោសិ, តំ ស្វេ ឯកទិវសមត្តំ មា អកាសិ។ តំ ហិ សុត្វា ព្រាហ្មណា អនត្តមនា ហោន្តិ, មា មំ ព្រាហ្មណេហិ ភិន្ទសីតិ។ ត្វំ ព្រាហ្មណេហិ វា ភិន្ទ ទេវេហិ វា, អហំ បន សត្ថារំ អនុស្សរិត្វា ន សក្កោមិ អនមស្សមានា សណ្ឋាតុន្តិ។ ភោតិ កុលសតិកេ គាមេ គាមទ្វារម្បិ តាវ បិទហិតុំ វាយមន្តិ, ត្វំ ទ្វីហង្គុលេហិ បិទហិតព្ពំ មុខំ ព្រាហ្មណានំ ភោជនកាលមត្តំ បិទហិតុំ ន សក្កោសីតិ។ ឯវំ បុនប្បុនំ កថេត្វាបិ សោ និវារេតុំ អសក្កោន្តោ ឧស្សីសកេ ឋបិតំ មណ្ឌលគ្គខគ្គំ គហេត្វា – “ភោតិ សចេ ស្វេ ព្រាហ្មណេសុ និសិន្នេសុ តំ មុណ្ឌសមណកំ នមស្សសិ, ឥមិនា តំ ខគ្គេន បាទតលតោ បដ្ឋាយ យាវ កេសមត្ថកា កឡីរំ វិយ កោដ្ដេត្វា រាសឹ ករិស្សាមី”តិ ឥមំ គាថំ អភាសិ –

“ឥមិនា មណ្ឌលគ្គេន, បាទតោ យាវ មត្ថកា;
កឡីរមិវ ឆេជ្ជាមិ, យទិ មិច្ឆំ ន កាហសិ។

“សចេ ពុទ្ធោតិ ភណសិ, សចេ ធម្មោតិ ភាសសិ;
សចេ សង្ឃោតិ កិត្តេសិ, ជីវន្តី មេ និវេសនេ”តិ។

អរិយសាវិកា បន បថវី វិយ ទុប្បកម្បា, សិនេរុ វិយ ទុប្បវិវត្តិយា។ សា តេន នំ ឯវមាហ –

“សចេ មេ អង្គមង្គានិ, កាមំ ឆេជ្ជសិ ព្រាហ្មណ;
នេវាហំ វិរមិស្សាមិ, ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស សាសនា។

“នាហំ ឱក្កា វរធរា, សក្កា រោចយិតុំ ជិនា;
ធីតាហំ ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស, ឆិន្ទ វា មំ វធស្សុ វា”តិ។

ឯវំ ធនញ្ជានិគជ្ជិតំ នាម គជ្ជន្តី បញ្ច គាថាសតានិ អភាសិ។ ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណី បរាមសិតុំ វា បហរិតុំ វា អសក្កោន្តោ “ភោតិ យំ តេ រុច្ចតិ, តំ ករោហី”តិ វត្វា ខគ្គំ សយនេ ខិបិ។ បុនទិវសេ គេហំ ហរិតុបលិត្តំ ការាបេត្វា លាជាបុណ្ណឃដមាលាគន្ធាទីហិ តត្ថ តត្ថ អលង្ការាបេត្វា បញ្ចន្នំ ព្រាហ្មណសតានំ នវសប្បិសក្ខរមធុយុត្តំ អប្បោទកបាយាសំ បដិយាទាបេត្វា កាលំ អារោចាបេសិ។

ព្រាហ្មណីបិ បាតោវ គន្ធោទកេន សយំ ន្ហាយិត្វា សហស្សគ្ឃនកំ អហតវត្ថំ និវាសេត្វា បញ្ចសតគ្ឃនកំ ឯកំសំ កត្វា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា សុវណ្ណកដច្ឆុំ គហេត្វា ភត្តគ្គេ ព្រាហ្មណេ បរិវិសមានា តេហិ សទ្ធិំ ឯកបន្តិយំ និសិន្នស្ស តស្ស ព្រាហ្មណស្ស ភត្តំ ឧបសំហរន្តី ទុន្និក្ខិត្តេ ទារុភណ្ឌេ បក្ខលិ។ បក្ខលនឃដ្ដនាយ ទុក្ខា វេទនា ឧប្បជ្ជិ។ តស្មិំ សមយេ ទសពលំ សរិ។ សតិសម្បន្នតាយ បន បាយាសបាតឹ អឆឌ្ឌេត្វា សណិកំ ឱតារេត្វា ភូមិយំ សណ្ឋបេត្វា បញ្ចន្នំ ព្រាហ្មណសតានំ មជ្ឈេ សិរសិ អញ្ជលឹ ឋបេត្វា យេន វេឡុវនំ, តេនញ្ជលឹ បណាមេត្វា ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ។

តស្មិញ្ច សមយេ តេសុ ព្រាហ្មណេសុ កេចិ ភុត្តា ហោន្តិ, កេចិ ភុញ្ជមានា, កេចិ ហត្ថេ ឱតារិតមត្តា, កេសញ្ចិ ភោជនំ បុរតោ ឋបិតមត្តំ ហោតិ។ តេ តំ សទ្ទំ សុត្វាវ សិនេរុមត្តេន មុគ្គរេន សីសេ បហដា វិយ កណ្ណេសុ សូលេន វិទ្ធា វិយ ទុក្ខទោមនស្សំ បដិសំវេទិយមានា “ឥមិនា អញ្ញលទ្ធិកេន មយំ ឃរំ បវេសិតា”តិ កុជ្ឈិត្វា ហត្ថេ បិណ្ឌំ ឆឌ្ឌេត្វា មុខេន គហិតំ និដ្ឋុភិត្វា ធនុំ ទិស្វា កាកា វិយ ព្រាហ្មណំ អក្កោសមានា ទិសាវិទិសា បក្កមឹសុ។ ព្រាហ្មណោ ឯវំ ភិជ្ជិត្វា គច្ឆន្តេ ព្រាហ្មណេ ទិស្វា ព្រាហ្មណិំ សីសតោ បដ្ឋាយ ឱលោកេត្វា, “ឥទមេវ ភយំ សម្បស្សមានា មយំ ហិយ្យោ បដ្ឋាយ ភោតី យាចន្តា ន លភិម្ហា”តិ នានប្បការេហិ ព្រាហ្មណិំ អក្កោសិត្វា, ឯតំ “ឯវមេវំ បនា”តិអាទិវចនំ អវោច។

ឧបសង្កមីតិ “សមណោ គោតមោ គាមនិគមរដ្ឋបូជិតោ, ន សក្កា គន្ត្វា យំ វា តំ វា វត្វា សន្តជ្ជេតុំ, ឯកមេវ នំ បញ្ហំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ គច្ឆន្តោវ **“កឹសុ ឆេត្វា”**តិ គាថំ អភិសង្ខរិត្វា – “សចេ ‘អសុកស្ស នាម វធំ រោចេមី’តិ វក្ខតិ, អថ នំ ‘យេ តុយ្ហំ ន រុច្ចន្តិ, តេ មារេតុកាមោសិ, លោកវធាយ ឧប្បន្នោ, កឹ តុយ្ហំ សមណភាវេនា’តិ? និគ្គហេស្សាមិ។ សចេ ‘ន កស្សចិ វធំ រោចេមី’តិ វក្ខតិ, អថ នំ ‘ត្វំ រាគាទីនម្បិ វធំ ន ឥច្ឆសិ។ កស្មា សមណោ ហុត្វា អាហិណ្ឌសី’តិ? និគ្គហេស្សាមី។ ឥតិ ឥមំ ឧភតោកោដិកំ បញ្ហំ សមណោ គោតមោ នេវ គិលិតុំ ន ឧគ្គិលិតុំ សក្ខិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា ឧបសង្កមិ ។ **សម្មោទី**តិ អត្តនោ បណ្ឌិតតាយ កុទ្ធភាវំ អទស្សេត្វា មធុរកថំ កថេន្តោ សម្មោទិ។ បញ្ហោ ទេវតាសំយុត្តេ កថិតោ។ សេសម្បិ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតមេវាតិ។ បឋមំ។

២. អក្កោសសុត្តវណ្ណនា

១៨៨. ទុតិយេ **អក្កោសកភារទ្វាជោ**តិ ភារទ្វាជោវ សោ, បញ្ចមត្តេហិ បន គាថា សតេហិ តថាគតំ អក្កោសន្តោ អាគតោតិ។ “អក្កោសកភារទ្វាជោ”តិ តស្ស សង្គីតិការេហិ នាមំ គហិតំ។ **កុបិតោ អនត្តមនោ**តិ “សមណេន គោតមេន មយ្ហំ ជេដ្ឋកភាតរំ បព្ពាជេន្តេន ជានិ កតា, បក្ខោ ភិន្នោ”តិ កោធេន កុបិតោ ទោមនស្សេន ច អនត្តមនោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **អក្កោសតី**តិ “ចោរោសិ, ពាលោសិ, មូឡ្ហោសិ, ថេនោសិ, ឱដ្ឋោសិ, មេណ្ឌោសិ, គោណោសិ, គទ្រភោសិ, តិរច្ឆានគតោសិ, នេរយិកោសី”តិ ទសហិ អក្កោសវត្ថូហិ អក្កោសតិ។ **បរិភាសតី**តិ “ហោតុ មុណ្ឌកសមណក, ‘អទណ្ឌោ អហ’ន្តិ ករោសិ, ឥទានិ តេ រាជកុលំ គន្ត្វា ទណ្ឌំ អារោបេស្សាមី”តិអាទីនិ វទន្តោ បរិភាសតិ នាម។

សម្ភុញ្ជតីតិ ឯកតោ ភុញ្ជតិ។ **វីតិហរតី**តិ កតស្ស បដិការំ ករោតិ។ **ភគវន្តំ ខោ, គោតម**ន្តិ កស្មា ឯវមាហ? “តវេវេតំ, ព្រាហ្មណ, តវេវេតំ, ព្រាហ្មណា”តិ កិរស្ស សុត្វា។ “ឥសយោ នាម កុបិតា សបន្តំ ទេន្តិ កិសវច្ឆាទយោ វិយា”តិ អនុស្សវវសេន “សបតិ មំ មញ្ញេ សមណោ គោតមោ”តិ ភយំ ឧប្បជ្ជិ។ តស្មា ឯវមាហ។

ទន្តស្សាតិ និព្ពិសេវនស្ស។ **តាទិនោ**តិ តាទិលក្ខណំ បត្តស្ស។ **តស្សេវ តេន បាបិយោ**តិ តស្សេវ បុគ្គលស្ស តេន កោធេន បាបំ ហោតិ។ **សតោ ឧបសម្មតី**តិ សតិយា សមន្នាគតោ ហុត្វា អធិវាសេតិ។ **ឧភិន្នំ តិកិច្ឆន្តាន**ន្តិ ឧភិន្នំ តិកិច្ឆន្តំ។ អយមេវ វា បាឋោ។ យោ បុគ្គលោ សតោ ឧបសម្មតិ, ឧភិន្នមត្ថំ ចរតិ តិកិច្ឆតិ សាធេតិ, តំ បុគ្គលំ ជនា ពាលោតិ មញ្ញន្តិ។ កីទិសា ជនា? **យេ ធម្មស្ស អកោវិទា។ ធម្មស្សា**តិ បញ្ចក្ខន្ធធម្មស្ស វា ចតុសច្ចធម្មស្ស វា។ **អកោវិទា**តិ តស្មិំ ធម្មេ អកុសលា អន្ធពាលបុថុជ្ជនា។ ទុតិយំ។

៣. អសុរិន្ទកសុត្តវណ្ណនា

១៨៩. តតិយេ **អសុរិន្ទកភារទ្វាជោ**តិ អក្កោសកភារទ្វាជស្ស កនិដ្ឋោ។ **កុបិតោ**តិ តេនេវ ការណេន កុទ្ធោ។ **ជយញ្ចេវស្ស តំ ហោតី**តិ អស្សេវ តំ ជយំ ហោតិ, សោ ជយោ ហោតីតិ អត្ថោ ។ កតមស្សាតិ? យា តិតិក្ខា វិជានតោ អធិវាសនាយ គុណំ វិជានន្តស្ស តិតិក្ខា អធិវាសនា, អយំ តស្ស វិជានតោវ ជយោ។ ពាលោ បន ផរុសំ ភណន្តោ “មយ្ហំ ជយោ”តិ កេវលំ ជយំ មញ្ញតិ។ តតិយំ។

៤. ពិលង្គិកសុត្តវណ្ណនា

១៩០. ចតុត្ថេ **ពិលង្គិកភារទ្វាជោ**តិ ភារទ្វាជោវ សោ, នានប្បការំ បន សុទ្ធញ្ច សម្ភារយុត្តញ្ច កញ្ជិកំ ការេត្វា វិក្កិណាបេន្តោ ពហុធនំ សង្ហរីតិ “ពិលង្គិកភារទ្វាជោ”តិ តស្ស សង្គីតិការេហិ នាមំ គហិតំ។ **តុណ្ហីភូតោ**តិ “តយោ មេ ជេដ្ឋកភាតរោ ឥមិនា បព្ពាជិតា”តិ អតិវិយ កុទ្ធោ កិញ្ចិ វត្តុំ អសក្កោន្តោ តុណ្ហីភូតោ អដ្ឋាសិ។ គាថា បន ទេវតាសំយុត្តេ កថិតាវ។ ចតុត្ថំ។

៥. អហីសកសុត្តវណ្ណនា

១៩១. បញ្ចមេ **អហីសកភារទ្វាជោ**តិ ភារទ្វាជោវេស, អហីសកបញ្ហំ បន បុច្ឆិ, តេនស្សេតំ សង្គីតិការេហិ នាមំ គហិតំ។ នាមេន វា ឯស អហីសកោ, គោត្តេន ភារទ្វាជោ។ **អហីសកាហ**ន្តិ អហីសកោ អហំ, ឥតិ មេ ភវំ គោតមោ ជានាតូតិ អាហ។ **តថា ចស្សា**តិ តថា ចេ អស្ស, ភវេយ្យាសីតិ អត្ថោ។ **ន ហីសតី**តិ ន វិហេឋេតិ ន ទុក្ខាបេតិ។ បញ្ចមំ។

៦. ជដាសុត្តវណ្ណនា

១៩២. ឆដ្ឋេ **ជដាភារទ្វាជោ**តិ ភារទ្វាជោវេស, ជដាបញ្ហស្ស បន បុច្ឆិតត្តា សង្គីតិការេហិ ឯវំ វុត្តោ។ សេសំ ទេវតាសំយុត្តេ កថិតមេវ។ ឆដ្ឋំ។

៧. សុទ្ធិកសុត្តវណ្ណនា

១៩៣. សត្តមេ **សុទ្ធិកភារទ្វាជោ**តិ អយម្បិ ភារទ្វាជោវ, សុទ្ធិកបញ្ហស្ស បន បុច្ឆិតត្តា សង្គីតិការេហិ ឯវំ វុត្តោ។ **សីលវាបិ តបោករ**ន្តិ សីលសម្បន្នោបិ តបោកម្មំ ករោន្តោ។ **វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ**តិ ឯត្ថ **វិជ្ជា**តិ តយោ វេទា។ **ចរណ**ន្តិ គោត្តចរណំ។ **សោ សុជ្ឈតិ ន អញ្ញា ឥតរា បជា**តិ សោ តេវិជ្ជោ ព្រាហ្មណោ សុជ្ឈតិ, អយំ បន អញ្ញា នាមិកា បជា ន សុជ្ឈតីតិ វទតិ។ **ពហុម្បិ បលបំ ជប្ប**ន្តិ ពហុម្បិ បលបំ ជប្បន្តោ, “ព្រាហ្មណោវ សុជ្ឈតី”តិ ឯវំ វចនសហស្សម្បិ ភណន្តោតិ អត្ថោ។ **អន្តោកសម្ពូ**តិ អន្តោ កិលេសបូតិសភាវេន បូតិកោ។ **សំកិលិដ្ឋោ**តិ កិលិដ្ឋេហិ កាយកម្មាទីហិ សមន្នាគតោ។ សត្តមំ។

៨. អគ្គិកសុត្តវណ្ណនា

១៩៤. អដ្ឋមេ **អគ្គិកភារទ្វាជោ**តិ អយម្បិ ភារទ្វាជោវ, អគ្គិ បរិចរណវសេន បនស្ស សង្គីតិការេហិ ឯតំ នាមំ គហិតំ។ **សន្និហិតោ ហោតី**តិ សំយោជិតោ ហោតិ។ **អដ្ឋាសី**តិ កស្មា តត្ថ អដ្ឋាសិ? ភគវា កិរ បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ ឥមំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អយំ ព្រាហ្មណោ ឯវរូបំ អគ្គបាយាសំ គហេត្វា ‘មហាព្រហ្មានំ ភោជេមី’តិ អគ្គិម្ហិ ឈាបេន្តោ អផលំ ករោតិ អបាយមគ្គំ ឱក្កមតិ, ឥមំ លទ្ធិំ អវិស្សជ្ជន្តោ អបាយបូរកោវ ភវិស្សតិ, គច្ឆាមិស្ស ធម្មទេសនាយ, មិច្ឆាទិដ្ឋិំ ភិន្ទិត្វា បព្ពាជេត្វា ចត្តារោ មគ្គេ ចេវ ចត្តារិ ច ផលានិ ទេមី”តិ, តស្មា បុព្ពណ្ហសមយេ រាជគហំ បវិសិត្វា តត្ថ អដ្ឋាសិ។

តីហិ វិជ្ជាហីតិ តីហិ វេទេហិ។ **ជាតិមា**តិ យាវ សត្តមា បិតាមហយុគា បរិសុទ្ធាយ ជាតិយា សមន្នាគតោ។ **សុតវា ពហូ**តិ ពហុ នានប្បការេ គន្ថេ សុតវា។ **សោមំ ភុញ្ជេយ្យា**តិ សោ តេវិជ្ជោ ព្រាហ្មណោ ឥមំ បាយាសំ ភុញ្ជិតុំ យុត្តោ, តុម្ហាកំ បនេស បាយាសោ អយុត្តោតិ វទតិ។

វេទីតិ បុព្ពេនិវាសញាណេន ជានិ បដិវិជ្ឈិ។ **សគ្គាបាយ**ន្តិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា សគ្គម្បិ អបាយម្បិ បស្សតិ។ **ជាតិក្ខយ**ន្តិ អរហត្តំ។ **អភិញ្ញាវោសិតោ**តិ ជានិត្វា វោសិតវោសានោ។ **ព្រាហ្មណោ ភវ**ន្តិ អវិចិតោ យាវ ភវគ្គា ភោតា គោតមេន សទិសោ ជាតិសម្បន្នោ ខីណាសវព្រាហ្មណោ នត្ថិ, ភវំយេវ ព្រាហ្មណោតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា សុវណ្ណបាតិំ បូរេត្វា ទសពលស្ស បាយាសំ ឧបនាមេសិ។ សត្ថា ឧប្បត្តិំ ទីបេត្វា ភោជនំ បដិក្ខិបន្តោ **គាថាភិគីតំ មេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **គាថាភិគីត**ន្តិ គាថាហិ អភិគីតំ។ **អភោជនេយ្យ**ន្តិ អភុញ្ជិតព្ពំ ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ត្វំ, ព្រាហ្មណ, មយ្ហំ ឯត្តកំ កាលំ ភិក្ខាចារវេត្តេន ឋិតស្ស កដច្ឆុមត្តម្បិ ទាតុំ នាសក្ខិ, ឥទានិ បន មយា តុយ្ហំ កិលញ្ជម្ហិ តិលេ វិត្ថារេន្តេន វិយ សព្ពេ ពុទ្ធគុណា បកាសិតា, ឥតិ គាយនេន គាយិត្វា លទ្ធំ វិយ ឥទំ ភោជនំ ហោតិ, តស្មា ឥទំ គាថាភិគីតំ មេ អភោជនេយ្យន្តិ។ **សម្បស្សតំ, ព្រាហ្មណ, នេស ធម្មោ**តិ, ព្រាហ្មណ, អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច សម្បស្សន្តានំ “ឯវរូបំ ភោជនំ ភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ ឯស ធម្មោ ន ហោតិ។ សុធាភោជនម្បិ **គាថាភិគីតំ បនុទន្តិ ពុទ្ធា**, គាថាហិ គាយិត្វា លទ្ធំ ពុទ្ធា នីហរន្តិយេវ។ **ធម្មេ សតិ, ព្រាហ្មណ, វុត្តិរេសា**តិ, ព្រាហ្មណ, ធម្មេ សតិ ធម្មំ អបេក្ខិត្វា ធម្មេ បតិដ្ឋាយ ជីវិតំ កប្បេន្តានំ ឯសា វុត្តិ អយំ អាជីវោ – ឯវរូបំ នីហរិត្វា ធម្មលទ្ធមេវ ភុញ្ជិតព្ពន្តិ។

អថ ព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ – អហំ បុព្ពេ សមណស្ស គោតមស្ស គុណេ វា អគុណេ វា ន ជានាមិ។ ឥទានិ បនស្សាហំ គុណេ ញត្វា មម គេហេ អសីតិកោដិមត្តំ ធនំ សាសនេ វិប្បកិរិតុកាមោ ជាតោ, អយញ្ច “មយា

ទិន្នបច្ចយា អកប្បិយា’’តិ វទតិ។ អប្បដិក្កូឃ្លោ អហំ សមណេន គោតមេនាតិ។ អថ ភគវា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បេសេត្វា តស្ស ចិត្តាចារំ វីមំសន្តោ, “អយំ សព្ពេបិ អត្តនា ទិន្នបច្ចយេ ‘អកប្បិយា’តិ សល្លក្ខេតិ។ យំ ហិ ភោជនំ អារព្ភ កថា ឧប្បន្នា, ឯតទេវ ន វដ្ដតិ, សេសា និទ្ទោសា’’តិ ព្រាហ្មណស្ស ចតុន្នំ បច្ចយានំ ទានទ្វារំ ទស្សេន្តោ **អញ្ញេន ចា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កុក្កុច្ចវូបសន្ត**ន្តិ ហត្ថកុក្កុច្ចាទីនំ វសេន វូបសន្តកុក្កុច្ចំ។ **អន្នេន បានេនា**តិ ទេសនាមត្តមេតំ ។ អយំ បនត្ថោ – អញ្ញេហិ តយា “បរិច្ចជិស្សាមី’’តិ សល្លក្ខិតេហិ ចីវរាទីហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហស្សុ។ **ខេត្តំ ហិ តំ បុញ្ញបេក្ខស្ស ហោតី**តិ ឯតំ តថាគតសាសនំ នាម បុញ្ញបេក្ខស្ស បុញ្ញត្ថិកស្ស តុយ្ហំ អប្បេបិ ពីជេ ពហុសស្សផលទាយកំ សុខេត្តំ វិយ បដិយត្តំ ហោតិ។ អដ្ឋមំ។

៩. សុន្ទរិកសុត្តវណ្ណនា

១៩៥. នវមេ **សុន្ទរិកភារទ្វាជោ**តិ សុន្ទរិកាយ នទិយា តីរេ អគ្គិជុហណេន ឯវំលទ្ធនាមោ។ **សុន្ទរិកាយា**តិ ឯវំនាមិកាយ នទិយា។ **អគ្គិំ ជុហតី**តិ អាហុតិំ បក្ខិបនេន ជាលេតិ ។ **អគ្គិហុត្តំ បរិចរតី**តិ អគ្យាយតនំ សម្មជ្ជនុបលេបនពលិកម្មាទិនា បយិរុបាសតិ។ **កោ នុ ខោ ឥមំ ហព្យសេសំ ភុញ្ជេយ្យា**តិ សោ កិរ ព្រាហ្មណោ អគ្គិម្ហិ ហុតាវសេសំ បាយាសំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អគ្គិម្ហិ តាវ បក្ខិត្តបាយាសោ មហាព្រហ្មុនា ភុត្តោ, អយំ បន អវសេសោ អត្ថិ, តំ យទិ ព្រហ្មុនោ មុខតោ ជាតស្ស ព្រាហ្មណស្ស ទទេយ្យំ, ឯវំ មេ បិតរា សហ បុត្តោបិ សន្តប្បិតោ ភវេយ្យ, សុវិសោធិតោ ចស្ស ព្រហ្មលោកគាមិមគ្គោ’’តិ។ សោ ព្រាហ្មណស្ស ទស្សនត្ថំ ឧដ្ឋាយាសនា ចតុទ្ទិសា អនុវិលោកេសិ, “កោ នុ ខោ ឥមំ ហព្យសេសំ ភុញ្ជេយ្យា’’តិ?

រុក្ខមូលេតិ តស្មិំ វនសណ្ឌេ ជេដ្ឋករុក្ខស្ស មូលេ។ **សសីសំ បារុតំ និសិន្ន**ន្តិ សហ សីសេន បារុតកាយំ និសិន្នំ។ កស្មា បន ភគវា តត្ថ និសីទិ? ភគវា កិរ បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ ឥមំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – អយំ ព្រាហ្មណោ ឯវរូបំ អគ្គបាយាសំ គហេត្វា “មហាព្រហ្មានំ ភោជេមី’’តិ អគ្គិម្ហិ ឈាបេន្តោ អផលំ ករោតិ… បេ…. ចត្តារោ មគ្គេ ចេវ ចត្តារិ ច ផលានិ ទេមីតិ។ តស្មា កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា បត្តចីវរំ អាទាយ គន្ត្វា វុត្តនយេន តស្មិំ រុក្ខមូលេ និសីទិ។ អថ កស្មា សសីសំ បារុបីតិ? ហិមបាតស្ស ច សីតវាតស្ស ច បដិពាហណត្ថំ, បដិពលោវ ឯតំ តថាគតោ អធិវាសេតុំ។ សចេ បន អបារុបិត្វា និសីទេយ្យ, ព្រាហ្មណោ ទូរតោវ សញ្ជានិត្វា និវត្តេយ្យ, ឯវំ សតិ កថា នប្បវត្តេយ្យ។ ឥតិ ភគវា – “ព្រាហ្មណេ អាគតេ សីសំ វិវរិស្សាមិ, អថ មំ សោ ទិស្វា កថំ បវត្តេស្សតិ, តស្សាហំ កថានុសារេន ធម្មំ ទេសេស្សាមី’’តិ កថាបវត្តនត្ថំ ឯវមកាសិ។

ឧបសង្កមីតិ ព្រាហ្មណោ – “អយំ សសីសំ បារុបិត្វា សព្ពរត្តិំ បធានមនុយុត្តោ។ ឥមស្ស ទក្ខិណោទកំ ទត្វា ឥមំ ហព្យសេសំ ទស្សាមី’’តិ, ព្រាហ្មណសញ្ញី ហុត្វា ឧបសង្កមិ។ **មុណ្ឌោ អយំ ភវំ, មុណ្ឌកោ អយំ ភវ**ន្តិ សីសេ វិវរិតមត្តេ នីចកេសន្តំ ទិស្វា “មុណ្ឌោ’’តិ អាហ។ តតោ សុដ្ឋុតរំ ឱលោកេន្តោ បរិត្តមត្តម្បិ សិខំ អទិស្វា ហីឡេន្តោ “មុណ្ឌកោ’’តិ អាហ។ **តតោវា**តិ យត្ថ ឋិតោ អទ្ទស, តម្ហាវ បទេសា។ **មុណ្ឌាបិ ហី**តិ កេនចិ ការណេន មុណ្ឌិតសីសាបិ ហោន្តិ។

មា ជាតិំ បុច្ឆាតិ យទិ ទានស្ស មហប្ផលតំ បច្ចាសីសសិ, ជាតិំ មា បុច្ឆ។ អការណំ ហិ ទក្ខិណេយ្យភាវស្ស ជាតិ។ **ចរណញ្ច បុច្ឆា**តិ អបិច ខោ សីលាទិគុណភេទំ ចរណំ បុច្ឆ។ ឯតំ ហិ ទក្ខិណេយ្យភាវស្ស ការណំ។ ឥទានិស្ស តមត្ថំ វិភាវេន្តោ **កដ្ឋា ហវេ ជាយតិ ជាតវេទោ**តិអាទិមាហ ។ តត្រាយំ អធិប្បាយោ – ឥធ កដ្ឋា អគ្គិ ជាយតិ, ន ច សោ សាលាទិកដ្ឋា ជាតោវ អគ្គិកិច្ចំ ករោតិ, សាបាន-ទោណិអាទិកដ្ឋា ជាតោ ន ករោតិ, អត្តនោ បន អច្ចិយាទិគុណសម្បត្តិយា យតោ វា តតោ វា ជាតោ ករោតិយេវ។ ឯវំ ន ព្រាហ្មណកុលាទីសុ ជាតោវ ទក្ខិណេយ្យោ ហោតិ, ចណ្ឌាលកុលាទីសុ ជាតោ ន ហោតិ, អបិច ខោ នីចកុលិនោបិ ឧច្ចកុលិនោបិ ខីណាសវ-មុនិ ធិតិមា ហិរីនិសេធោ អាជានីយោ ហោតិ។ ឥមាយ ធិតិហិរិបមោក្ខាយ គុណសម្បត្តិយា ជាតិមា ឧត្តមទក្ខិណេយ្យោ ហោតិ។ សោ ហិ ធិតិយា គុណេ ធារេតិ, ហិរិយា ទោសេ និសេធេតីតិ។ អបិចេត្ថ **មុនី**តិ មោនធម្មេន សមន្នាគតោ។ **ធិតិមា**តិ វីរិយវា។ **អាជានីយោ**តិ ការណាការណជាននកោ។ **ហិរីនិសេធោ**តិ ហិរិយា បាបានិ និសេធេត្វា ឋិតោ។

សច្ចេន ទន្តោតិ បរមត្ថសច្ចេន ទន្តោ។ **ទមសា ឧបេតោ**តិ ឥន្ទ្រិយទមេន ឧបេតោ។ **វេទន្តគូ**តិ ចតុន្នំ មគ្គវេទានំ អន្តំ, ចតូហិ វា មគ្គវេទេហិ កិលេសានំ អន្តំ គតោ។ **វុសិតព្រហ្មចរិយោ**តិ មគ្គព្រហ្មចរិយវាសំ វុត្ថោ។ **យញ្ញោបនីតោ**តិ ឧបនីតយញ្ញោ បដិយាទិតយញ្ញោ ច។ **តមុបវ្ហយេថា**តិ យេន យញ្ញោ បដិយាទិតោ, សោ តំ បរមត្ថព្រាហ្មណំ អវ្ហយេយ្យ។ “ឥន្ទមវ្ហយាម, សោមមវ្ហយាម, វរុណមវ្ហយាម, ឦសានមវ្ហយាម, យាមមវ្ហយាមា’’តិ ឥទំ បន អវ្ហានំ និរត្ថកំ។ **កាលេនា**តិ អវ្ហយន្តោ ច “កាលោ, ភន្តេ, និដ្ឋិតំ ភត្ត’’ន្តិ អន្តោមជ្ឈន្ហិកកាលេយេវ តំ

ឧបវុត្ថយេយ្យ។ **សោ ជុហតិ ទក្ខិណេយ្យេ**តិ យោ ឯវំ កាលេ ខីណាសវំ អាមន្តេត្វា តត្ថ ចតុបច្ចយទក្ខិណំ បតិដ្ឋបេតិ, សោ ទក្ខិណេយ្យេ ជុហតិ នាម, ន អចេតនេ អគ្គិម្ហិ បក្ខិបន្តោ។

ឥតិ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ កថំ សុណន្តោ បសីទិត្វា ឥទានិ អត្តនោ បសាទំ អាវិករោន្តោ **អទ្ធា សុយិដ្ឋ**ន្តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ – អទ្ធា មម យិទំ ឥទានិ សុយិដ្ឋញ្ច សុហុតញ្ច ភវិស្សតិ, បុព្ពេ បន អគ្គិម្ហិ ឈាបិតំ និរត្ថកំ អហោសីតិ។ **អញ្ញោ ជនោ**តិ “អហំ ព្រាហ្មណោ, អហំ ព្រាហ្មណោ”តិ វទន្តោ អន្ធពាលបុថុជ្ជនោ។ **ហព្យសេស**ន្តិ ហុតសេសំ។ **ភុញ្ជតុ ភវ**ន្តិអាទិ បុរិមសុត្តេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

ន ខ្វាហន្តិ ន ខោ អហំ។ កស្មា បនេវមាហាតិ? តស្មឹ កិរ ភោជនេ ឧបហដមត្តេវ “សត្ថា ភុញ្ជិស្សតី”តិ សញ្ញាយ ចតូសុ មហាទីបេសុ ទ្វីសុ បរិត្តទីបសហស្សេសុ ទេវតា បុប្ផផលាទីនិ ចេវ សប្បិនវនីតតេលមធុផាណិតាទីនិ ច អាទាយ មធុបដលំ បីឡេត្វា មធុំ គណ្ហន្តិយោ វិយ ទិព្ពានុភាវេន និព្ពត្តិតោជមេវ គហេត្វា បក្ខិបឹសុ។ តេន តំ សុខុមត្តំ គតំ, មនុស្សានញ្ច ឱឡារិកំ វត្ថូតិ តេសំ តាវ ឱឡារិកវត្ថុតាយ សម្មា បរិណាមំ ន គច្ឆតិ។ គោយូសេ បន តិលពីជានិ បក្ខិបិត្វា បក្កត្តា ឱឡារិកមិស្សកំ ជាតំ, ទេវានញ្ច សុខុមំ វត្ថូតិ តេសំ សុខុមវត្ថុតាយ សម្មា បរិណាមំ ន គច្ឆតិ។ សុក្ខវិបស្សកខីណាសវស្សាបិ កុច្ឆិយំ ន បរិណមតិ។ អដ្ឋសមាបត្តិលាភីខីណាសវស្ស បន សមាបត្តិពលេន បរិណាមេយ្យ។ ភគវតោ បន បាកតិកេនេវ កម្មជតេជេន បរិណាមេយ្យ។

អប្បហរិតេតិ អហរិតេ។ សចេ ហិ ហរិតេសុ តិណេសុ បក្ខិបេយ្យ, សិនិទ្ធបាយាសេន តិណានិ បូតីនិ ភវេយ្យុំ។ ពុទ្ធា ច ភូតគាមសិក្ខាបទំ ន វីតិក្កមន្តិ, តស្មា ឯវមាហ។ យត្ថ បន គលប្បមាណានិ មហាតិណានិ, តាទិសេ ឋានេ បក្ខិបិតុំ វដ្ដតិ។ **អប្បាណកេ**តិ សប្បាណកស្មឹ ហិ បរិត្តកេ ឧទកេ បក្ខិត្តេ បាណកា មរន្តិ, តស្មា ឯវមាហ។ យំ បន គម្ភីរំ មហាឧទកំ ហោតិ, បាតិសតេបិ បាតិសហស្សេបិ បក្ខិត្តេ ន អាលុឡតិ, តថារូបេ ឧទកេ វដ្ដតិ។ **ឱបិលាបេសី**តិ សុវណ្ណបាតិយា សទ្ធឹយេវ និមុជ្ជាបេសិ។ **ចិច្ចិដាយតិ ចិដិចិដាយតី**តិ ឯវរូបំ សទ្ទំ ករោតិ។ កឹ បនេស បាយាសស្ស អានុភាវោ, ឧទាហុ តថាគតស្សាតិ? តថាគតស្ស។ អយំ ហិ ព្រាហ្មណោ តំ បាយាសំ ឱបិលាបេត្វា ឧម្មត្តំ អារុយ្ហ សត្ថុ សន្តិកំ អនាគន្ត្វាវ គច្ឆេយ្យ, អថ ភគវា – “ឯត្តកំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា មម សន្តិកំ អាគមិស្សតិ។ អថស្សាហំ ធម្មទេសនាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិគហណំ ភិន្ទិត្វា សាសនេ ឱតារេត្វា អមតបានំ បាយេស្សាមី”តិ អធិដ្ឋានពលេន ឯវមកាសិ។

ទារុ សមាទហានោតិ ទារុំ ឈាបយមានោ។ **ពហិទ្ធា ហិ ឯត**ន្តិ ឯតំ ទារុជ្ឈាបនំ នាម អរិយធម្មតោ ពហិទ្ធា។ យទិ ឯតេន សុទ្ធិ ភវេយ្យ, យេ ទវឌាហកាទយោ ពហូនិ ទារូនិ ឈាបេន្តិ, តេ បឋមតរំ សុជ្ឈេយ្យុំ។ **កុសលា**តិ ខន្ធាទីសុ កុសលា។ **អជ្ឈត្តមេវុជ្ជលយាមិ ជោតិ**ន្តិ និយកជ្ឈត្តេ អត្តនោ សន្តានស្មឹយេវ ញាណជោតឹ ជាលេមិ។ **និច្ចគ្គិនី**តិ អាវជ្ជនបដិពទ្ធេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន និច្ចំ បជ្ជលិតគ្គិ។ **និច្ចសមាហិតត្តោ**តិ និច្ចំ សម្មា ឋបិតចិត្តោ។ **ព្រហ្មចរិយំ ចរាមី**តិ ពោធិមណ្ឌេ ចរិតំ ព្រហ្មចរិយំ គហេត្វា ឯវំ វទតិ។

មានោ ហិ តេ, ព្រាហ្មណ, ខារិភារោតិ យថា ខារិភារោ ខន្ធេន វយ្ហមានោ ឧបរិ ឋិតោបិ អក្កន្តក្កន្តដ្ឋានេ បថវិយា សទ្ធឹ ផុសេតិ, ឯវមេវ ជាតិគោត្តកុលាទីនិ មានវត្ថូនិ និស្សាយ ឧស្សាបិតោ មានោបិ តត្ថ តត្ថ ឥស្សំ ឧប្បាទេន្តោ ចតូសុ អបាយេសុ សំសីទាបេតិ។ តេនាហ “មានោ ហិ តេ, ព្រាហ្មណ, ខារិភារោ”តិ ។ **កោធោ ធូមោ**តិ តវ ញាណគ្គិស្ស ឧបក្កិលេសដ្ឋេន កោធោ ធុមោ។ តេន ហិ តេ ឧបក្កិលិដ្ឋោ ញាណគ្គិ ន វិរោចតិ។ **ភស្មនិ មោសវជ្ជ**ន្តិ និរោជដ្ឋេន មុសាវាទោ ឆារិកា នាម។ យថា ហិ ឆារិកាយ បដិច្ឆន្នោ អគ្គិ ន ជោតេតិ, ឯវំ តេ មុសាវាទេន បដិច្ឆន្នំ ញាណន្តិ ទស្សេតិ។ **ជិវ្ហា សុជា**តិ យថា តុយ្ហំ សុវណ្ណរជតលោហកដ្ឋមត្តិកាសុ អញ្ញតរមយា យាគយជនត្ថាយ សុជា ហោតិ, ឯវំ មយ្ហំ ធម្មយាគំ យជនត្ថាយ បហូតជិវ្ហា សុជាតិ វទតិ។ **ហទយំ ជោតិដ្ឋាន**ន្តិ យថា តុយ្ហំ នទីតីរេ ជោតិដ្ឋានំ, ឯវំ មយ្ហំ ធម្មយាគស្ស យជនដ្ឋានត្ថេន សត្តានំ ហទយំ ជោតិដ្ឋានំ។ **អត្តា**តិ ចិត្តំ។

ធម្មោ រហទោតិ យថា តុំ អគ្គឹ បរិចរិត្វា ធូមឆារិកសេទកិលិដ្ឋសរីរោ សុន្ទរិកំ នទឹ ឱតរិត្វា ន្ហាយសិ, ឯវំ មយ្ហំ សុន្ទរិកាសទិសេន ពាហិរេន រហទេន អត្ថោ នត្ថិ, អដ្ឋង្គិកមគ្គធម្មោ បន មយ្ហំ រហទោ, តត្រាហំ បាណសតម្បិ បាណសហស្សម្បិ ចតុរាសីតិបាណសហស្សានិបិ ឯកប្បហារេន ន្ហាបេមិ។ **សីលតិត្ថោ**តិ តស្ស បន មេ ធម្មរហទស្ស ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ តិត្ថន្តិ ទស្សេតិ។ **អនាវិលោ**តិ យថា តុយ្ហំ សុន្ទរិកា នទី ចត្តូហិ បញ្ចហិ ឯកតោ ន្ហាយន្តេហិ ហេដ្ឋុបរិយវាលិកា អាលុឡា ហោតិ , ន ឯវំ មយ្ហំ រហទោ, អនេកសតសហស្សេសុបិ បាណេសុ ឱតរិត្វា ន្ហាយន្តេសុ សោ អនាវិលោ វិប្បសន្នោវ ហោតិ។ **សព្ភិ សតំ បសត្ថោ**តិ បណ្ឌិតេហិ បណ្ឌិតានំ បសដ្ឋោ។ ឧត្តមត្ថេន វា សោ សព្ភីតិ វុច្ចតិ, បណ្ឌិតេហិ បសត្ថត្តា សតំ បសត្ថោ។ **តរន្តិ បារ**ន្តិ និព្ពានបារំ គច្ឆន្តិ។

ឥទានិ អរិយមគ្គរហទស្ស អង្គានិ ឧទ្ធរិត្វា ទស្សេន្តោ **សច្ចំ ធម្មោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សច្ច**ន្តិ វចីសច្ចំ។ **ធម្មោ**តិ ឥមិនា ទិដ្ឋិសង្កប្បវាយាមសតិសមាធយោ ទស្សេតិ។ **សំយមោ**តិ ឥមិនា កម្មន្តាជីវា គហិតា។ **សច្ច**ន្តិ វា ឥមិនា មគ្គសច្ចំ គហិតំ។ សា អត្ថតោ សម្មាទិដ្ឋិ។ វុត្តញ្ហេតំ – “សម្មាទិដ្ឋិ មគ្គោ ចេវ ហេតុ ចា”តិ (ធ. ស. ១០៣៩)។ សម្មាទិដ្ឋិយា បន គហិតាយ តគ្គតិកត្តា សម្មាសង្កប្បោ គហិតោវ ហោតិ។ **ធម្មោ**តិ ឥមិនា វាយាមសតិសមាធយោ។ **សំយមោ**តិ ឥមិនា វាចាកម្មន្តាជីវា។ ឯវម្បិ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ទស្សិតោ ហោតិ។ អថ វា **សច្ច**ន្តិ បរមត្ថសច្ចំ , តំ អត្ថតោ និព្ពានំ។ **ធម្មោ**តិបទេន ទិដ្ឋិ សង្កប្បោ វាយាមោ សតិ សមាធីតិ បញ្ចង្គានិ គហិតានិ។ **សំយមោ**តិ វាចា កម្មន្តោ អាជីវោតិ តីណិ។ ឯវម្បិ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ទស្សិតោ ហោតិ។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ ឯតំ ព្រហ្មចរិយំ នាម។ **មជ្ឈេ សិតា**តិ សស្សតុច្ឆេទេ វជ្ជេត្វា មជ្ឈេ និស្សិតា។ **ព្រហ្មបត្តី**តិ សេដ្ឋបត្តិ។ **ស តុជ្ជភូតេសុ នមោ ករោហី**តិ ឯត្ថ ត-ការោ បទសន្ធិករោ, ស ត្វំ ឧជុភូតេសុ ខីណាសវេសុ នមោ ករោហីតិ អត្ថោ។ **តមហំ នរំ ធម្មសារីតិ ព្រូមី**តិ យោ ឯវំ បដិបជ្ជតិ, តមហំ បុគ្គលំ “ធម្មសារី ឯសោ ធម្មសារិយា បដិច្ឆន្នោ”តិ ច “កុសលធម្មេហិ អកុសលធម្មេ សារេត្វា ឋិតោ”តិ វាតិ វទាមីតិ។ នវមំ។

១០. ពាហុធីតរសុត្តវណ្ណនា

១៨៦. ទសមេ **អញ្ញតរស្មឹ វនសណ្ឌេ**តិ បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា “គច្ឆាមិស្ស សង្គហំ ករិស្សាមី”តិ គន្ត្វា តស្មឹ វនសណ្ឌេ វិហរតិ។ **នដ្ឋា ហោន្តី**តិ កសិត្វា វិស្សដ្ឋា អដវិមុខា ចរមានា ព្រាហ្មណេ ភុញ្ជិតុំ គតេ បលាតា ហោន្តិ។ **បល្លង្ក**ន្តិ សមន្តតោ ឩរុពទ្ធាសនំ។ **អាភុជិត្វា**តិ ពន្ធិត្វា ។ **ឧជុំ កាយំ បណិធាយា**តិ ឧបរិមំ សរីរំ ឧជុកំ ឋបេត្វា, អដ្ឋារស បិដ្ឋិកណ្ដកេ កោដិយា កោដឹ បដិបាទេត្វា។ **បរិមុខំ សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា**តិ កម្មដ្ឋានាភិមុខំ សតឹ ឋបយិត្វា, មុខសមីបេ វា កត្វាតិ អត្ថោ។ តេនេវ វិភង្គេ វុត្តំ – “អយំ សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ សូបដ្ឋិតា នាសិកគ្គេ វា មុខនិមិត្តេ វា, តេន វុច្ចតិ បរិមុខំ សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា”តិ (វិភ. ៥៣៧)។ អថ វា “**បរី**តិ បរិគ្គហដ្ឋោ។ **មុខ**ន្តិ និយ្យានដ្ឋោ។ **សតី**តិ ឧបដ្ឋានដ្ឋោ។ តេន វុច្ចតិ បរិមុខំ សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា”តិ ឯវំ បដិសម្ភិទាយំ (បដិ. ម. ១.១៦៤) វុត្តនយេនបេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ តត្រាយំ សង្ខេបោ – “បរិគ្គហិតនិយ្យានំ សតឹ កត្វា”តិ។ ឯវំ និសីទន្តោ ច បន ឆព្ពណ្ណា ឃនពុទ្ធរស្មិយោ វិស្សជ្ជេត្វា និសីទិ។ **ឧបសង្កមី**តិ ទោមនស្សាភិភូតោ អាហិណ្ឌន្តោ, “សុខេន វតាយំ សមណោ និសិន្នោ”តិ ចិន្តេត្វា ឧបសង្កមិ។

អជ្ជសដ្ឋី ន ទិស្សន្តីតិ អជ្ជ ឆទិវសមត្ថកា បដ្ឋាយ ន ទិស្សន្តិ។ **បាបកា**តិ លាមកា តិលខាណុកា។ តេន កិរ តិលខេត្តេ វបិតេ តទហេវ ទេវោ វស្សិត្វា តិលេ បំសុម្ហិ ឱសីទាបេសិ , បុប្ផំ វា ផលំ វា គហេតុំ នាសក្ខីសុ។ យេបិ វឌ្ឍីសុ, តេសំ ឧបរិ បាណកា បតិត្វា បណ្ណានិ ខាទីសុ, ឯកបណ្ណទុបណ្ណា ខាណុកា អវសិស្សីសុ។ ព្រាហ្មណោ ខេត្តំ ឱលោកេតុំ គតោ តេ ទិស្វា – “វឌ្ឍិយា មេ តិលា គហិតា, តេបិ នដ្ឋា”តិ ទោមនស្សជាតោ អហោសិ, តំ គហេត្វា ឥមំ គាថមាហ។

ឧស្សោឡ្ហិកាយាតិ ឧស្សាហេន កណ្ណនង្គុដ្ឋាទីនិ ឧក្ខិបិត្វា វិចរន្តា ឧប្បតន្តិ។ តស្ស កិរ អនុបុព្ពេន ភោគេសុ បរិក្ខីណេសុ បក្ខិបិតព្ពស្ស អភាវេន តុច្ឆកោដ្ឋា អហេសុំ។ តស្ស ឥតោ ចិតោ ច សត្តហិ ឃរេហិ អាគតា មូសិកា តេ តុច្ឆកោដ្ឋេ បរិសិត្វា ឧយ្យានកីឡំ កីឡន្តា វិយ នច្ចន្តិ, តំ គហេត្វា ឯវមាហ។

ឧប្បាដកេហិ សញ្ឆន្នោតិ ឧប្បាដកបាណកេហិ សញ្ឆន្នោ។ តស្ស កិរ ព្រាហ្មណស្ស សយនត្ថាយ សន្ថតំ តិណបណ្ណសន្ថារំ កោចិ អន្តរន្តរា បដិជគ្គន្តោ នត្ថិ។ សោ ទិវសំ អរញ្ញេ កម្មំ កត្វា សាយំ អាគន្ត្វា តស្មឹ និបជ្ជតិ។ អថស្ស ឧប្បាដកបាណកា សរីរំ ឯកច្ឆន្នំ ករោន្តា ខាទន្តិ, តំ គហេត្វា ឯវមាហ។

វិធវាតិ មតបតិកា។ យាវ កិរ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស គេហេ វិភវមត្តា អហោសិ, តាវ តា វិធវាបិ ហុត្វា បតិកុលេសុ វសិតុំ លភីសុ។ យទា បន សោ និទ្ធនោ ជាតោ, តទា តា “បិតុឃរំ គច្ឆថា”តិ សស្សុសសុរាទីហិ និក្កឌ្ឍិតា តតោ តស្សេវ ឃរំ អាគន្ត្វា វសន្តិយោ ព្រាហ្មណស្ស ភោជនកាលេ “គច្ឆថ អយ្យកេន សទ្ធឹ ភុញ្ជថា”តិ បុត្តេ បេសេន្តិ, តេហិ បាតិយំ ហត្ថេសុ ឱតារិតេសុ ព្រាហ្មណោ ហត្ថស្ស ឱកាសំ ន លភតិ។ តំ គហេត្វា ឥមំ គាថមាហ។

បិង្គលាតិ កឡារបិង្គលា។ **តិលកាហតា**តិ កាឡសេតាទិវណ្ណេហិ តិលកេហិ អាហតគត្តា។ **សោត្តំ បាទេន ពោធេតី**តិ និទ្ទំ ឱក្កន្តំ បាទេន បហរិត្វា បពោធេតិ។ អយំ កិរ ព្រាហ្មណោ មូសិកសទ្ទេន ឧព្ពាឡ្ហោ ឧប្បាដកេហិ ច ខជ្ជមានោ សព្ពរត្តឹ និទ្ទំ អលភិត្វា បច្ចូសកាលេ និទ្ទាយតិ។ អថ នំ អក្ខីសុ និម្មិលិតមត្តេស្វេវ – “កឹ ករោសិ, ព្រាហ្មណ, បច្ឆា ច បុព្ពេ ច គហិតស្ស ឥណស្ស? វឌ្ឍិ មត្ថកំ បត្តា, សត្ត ធីតរោ បោសេតព្ពា។ ឥទានិ

ឥណាយិកា អាគន្ត្វា គេហំ បរិវារេស្សន្តិ, គច្ឆ កម្មំ ករោហី”តិ បាទេន បហរិត្វា បពោធេតិ។ តំ គហេត្វា ឥមំ គាថមាហ។

ឥណាយិកាតិ យេសំ អនេន ហត្ថតោ ឥណំ គហិតំ។ សោ កិរ កស្សចិ ហត្ថតោ ឯកំ កហាបណំ កស្សចិ ទ្វេ កស្សចិ ទស...បេ.... កស្សចិ សតន្តិ ឯវំ ពហូនំ ហត្ថតោ ឥណំ អគ្គហេសិ។ តេ ទិវា ព្រាហ្មណំ អបស្សន្តា “គេហតោ តំ និក្ខន្តមេវ គណ្ហិស្សាមា”តិ ពលវបច្ចូសេ គន្ត្វា ចោទេន្តិ។ តំ គហេត្វា ឥមំ គាថមាហ។

ភគវា តេន ព្រាហ្មណេន ឥមាហិ សត្តហិ គាថាហិ ទុក្ខេ កថិតេ “យំ យំ, ព្រាហ្មណ, តយា ទុក្ខំ កថិតំ, សព្ពមេតំ មយ្ហំ នត្ថី”តិ ទស្សេន្តោ បដិគាថាហិ ព្រាហ្មណស្ស ធម្មទេសនំ វឌ្ឍេសិ។ ព្រាហ្មណោ តា គាថា សុត្វា ភគវតិ បសន្នោ សរណេសុ បតិដ្ឋាយ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ តំ ទស្សេតុំ **ឯវំ វុត្តេ ភារទ្វាជគោត្តោ**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **អលត្ថា**តិ លភិ។

តញ្ច បន ព្រាហ្មណំ ភគវា បព្ពាជេត្វា អាទាយ ជេតវនំ គន្ត្វា បុនទិវសេ តេន ថេរេន បច្ឆាសមណេន កោសលរញ្ញោ គេហទ្វារំ អគមាសិ ។ រាជា “សត្ថា អាគតោ”តិ សុត្វា បាសាទា ឱរុយ្ហ វន្ទិត្វា ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា តថាគតំ ឧបរិបាសាទំ អារោបេត្វា រាសនេ និសីទាបេត្វា គន្ធោទកេន បាទេ ធោវិត្វា សតបាកតេលេន មក្ខេត្វា យាគុំ អាហរាបេត្វា រជតទណ្ឌំ សុវណ្ណកដច្ឆុំ គហេត្វា សត្ថុ ឧបនាមេសិ។ សត្ថា បត្តំ បិទហិ។ រាជា តថាគតស្ស បាទេសុ បតិត្វា, “សចេ មេ, ភន្តេ, ទោសោ អត្ថិ, ខមថា”តិ អាហ។ នត្ថិ, មហារាជាតិ។ អថ កស្មា យាគុំ ន គណ្ហថាតិ? បលិពោធោ អត្ថិ, មហារាជាតិ។ កី បន, ភន្តេ, យាគុំ អគណ្ហន្តេហេវ លភិតព្ពោ ឯស បលិពោធោ, បដិពលោ អហំ បលិពោធំ ទាតុំ, គណ្ហថ, ភន្តេតិ។ សត្ថា អគ្គហេសិ។ មហល្លកត្ថេរោបិ ទីឃរត្តំ ឆាតោ យាវទត្ថំ យាគុំ បិវិ។ រាជា ខាទនីយភោជនីយំ ទត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា អាហ – “ភគវា តុម្ហេ បវេណិយា អាគតេ ឱក្កាកវំសេ ឧប្បជ្ជិត្វា ចក្កវត្តិសិរិំ បហាយ បព្ពជិត្វា លោកេ អគ្គតំ បត្តោ, កោ នាម, ភន្តេ, តុម្ហាកំ បលិពោធោ”តិ? មហារាជ, ឯតស្ស មហល្លកត្ថេរស្ស បលិពោធោ អម្ហាកំ បលិពោធសទិសោវាតិ។

រាជា ថេរំ វន្ទិត្វា – “កោ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ បលិពោធោ”តិ បុច្ឆិ? ឥណបលិពោធោ, មហារាជាតិ។ កិត្តកោ, ភន្តេតិ? គណេហិ, មហារាជាតិ។ រញ្ញោ “ឯកំ ទ្វេ សតំ សហស្ស”ន្តិ គណេន្តស្ស អង្គុលិយោ នប្បហោន្តិ។ អថេកំ បុរិសំ បក្កោសិត្វា, “គច្ឆ, ភណេ, នគរេ ភេរិំ ចរាបេហិ ‘សព្ពេ ពហុជីតិកព្រាហ្មណស្ស ឥណាយិកា រាជង្គណេ សន្និបតន្តូ’”តិ។ មនុស្សា ភេរិំ សុត្វា សន្និបតឹសុ។ រាជា តេសំ ហត្ថតោ បណ្ណានិ អាហរាបេត្វា សព្ពេសំ អន្ធនំ ធនមទាសិ។ តត្ថ សុវណ្ណមេវ សតសហស្សគ្ឃនកំ អហោសិ។ បុន រាជា បុច្ឆិ – “អញ្ញោបិ អត្ថិ, ភន្តេ, បលិពោធោ”តិ។ ឥណំ នាម, មហារាជ, ទត្វា មុច្ចិតុំ សក្កា, ឯតា បន សត្ត ទារិកា មហាបលិពោធា មយ្ហន្តិ។ រាជា យានានិ បេសេត្វា តស្ស ធីតរោ អាហរាបេត្វា អត្តនោ ធីតរោ កត្វា តំ តំ កុលឃរំ បេសេត្វា, “អញ្ញោបិ, ភន្តេ, អត្ថិ បលិពោធោ”តិ បុច្ឆិ? ព្រាហ្មណី, មហារាជាតិ។ រាជា យានំ បេសេត្វា, តស្ស ព្រាហ្មណឹ អាហរាបេត្វា, អយ្យិកដ្ឋានេ ឋបេត្វា បុន បុច្ឆិ – “អញ្ញោបិ, ភន្តេ, អត្ថិ បលិពោធោ”តិ? នត្ថិ , មហារាជាតិ វុត្តេ រាជាបិ ចីវរទុស្សានិ ទាបេត្វា, “ភន្តេ, មម សន្តកំ តុម្ហាកំ ភិក្ខុភាវំ ជានាថា”តិ អាហ។ អាម, មហារាជាតិ។ អថ នំ រាជា អាហ – “ភន្តេ, ចីវរបិណ្ឌបាតាទយោបិ សព្ពេ បច្ចយា អម្ហាកំ សន្តកា ភវិស្សន្តិ។ តុម្ហេ តថាគតស្ស មនំ គហេត្វា សមណធម្មំ ករោថា”តិ។ ថេរោ តថេវ អប្បមត្តោ សមណធម្មំ ករោន្តោ នចិរស្សេវ អាសវក្ខយំ បត្តោតិ។

ទសមំ។

បឋមោ វគ្គោ។

២. ឧបាសកវគ្គោ

១. កសិភារទ្វាជសុត្តវណ្ណនា

១៩៧. ទុតិយវគ្គស្ស បឋមេ **មគធេសូ**តិ ឯវំនាមកេ ជនបទេ។ **ទក្ខិណាគិរិស្មិ**ន្តិ រាជគហំ បរិវារេត្វា ឋិតស្ស គិរិនោ ទក្ខិណភាគេ ជនបទោ អត្ថិ, តស្មឹ ជនបទេ, តត្ថ វិហារស្សាបិ តទេវ នាមំ។ **ឯកនាឡាយំ ព្រាហ្មណគាមេ**តិ ឯកនាឡាតិ តស្ស គាមស្ស នាមំ។ ព្រាហ្មណា បនេត្ថ សម្ពហុលា បដិវសន្តិ, ព្រាហ្មណភោគោ ឯវ វា សោ។ តស្មា “ព្រាហ្មណគាមោ”តិ វុច្ចតិ។

តេន ខោ បន សមយេនាតិ យំ សមយំ ភគវា មគធរដ្ឋេ ឯកនាឡំ ព្រាហ្មណគាមំ ឧបនិស្សាយ ទក្ខិណគិរិមហាវិហារេ ព្រាហ្មណស្ស ឥន្ទ្រិយបរិបាកំ អាគមយមានោ វិហរតិ, តេន សមយេន។ **កសិភារទ្វាជស្សា**តិ សោ ព្រាហ្មណោ កសឹ និស្សាយ ជីវតិ, ភារទ្វាជោតិ ចស្ស គោត្តំ។ **បញ្ចមត្តានី**តិ បញ្ច បមាណានិ, អនូនានិ អនធិកានិ បញ្ចនង្គលសតានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បយុត្តានី**តិ យោជិតានិ, ពលិពទ្ទានំ ខន្ធេសុ ឋបេត្វា យុគេ យោត្តេហិ យោជិតានីតិ អត្ថោ។

វប្បកាលេតិ វប្បនកាលេ ពីជនិក្ខេបសមយេ។ តត្ថ ទ្វេ វប្បានិ កលលវប្បញ្ច បំសុវប្បញ្ច។ បំសុវប្បំ ឥធ អធិប្បេតំ, តញ្ច ខោ បឋមទិវសេ មង្គលវប្បំ។ តត្ថាយំ ឧបករណសម្បទា – តីណិ ពលិពទ្ទសហស្សានិ ឧបដ្ឋាបិតានិ ហោន្តិ, សព្ពេសំ សុវណ្ណមយានិ សិង្គានិ បដិមុក្កានិ, រជតមយា ខុរា, សព្ពេ សេតមាលាហិ ចេវ គន្ធបញ្ចង្គុលីហិ ច អលង្កតា បរិបុណ្ណបញ្ចង្គា សព្ពលក្ខណសម្បន្នា, ឯកច្ចេ កាឡា អញ្ជនវណ្ណា, ឯកច្ចេ សេតា ផលិកវណ្ណា, ឯកច្ចេ រត្តា បវាឡវណ្ណា, ឯកច្ចេ កម្មាសា មសារគល្លវណ្ណា។ ឯវំ បញ្ចសតា កស្សកា សព្ពេ អហតសេតវត្ថា គន្ធមាលាលង្កតា ទក្ខិណអំសកូដេសុ បតិដ្ឋិតបុប្ផចុម្ពដកា ហរិតាលមនោសិលាលញ្ឆនុជ្ជលគត្តា ទស ទស នង្គលា ឯកេកគុម្ពា ហុត្វា គច្ឆន្តិ។ នង្គលានំ សីសញ្ច យុគញ្ច បតោទា ច សុវណ្ណខចិតា ។ បឋមនង្គលេ អដ្ឋ ពលិពទ្ទា យុត្តា, សេសេសុ ចត្តារោ ចត្តារោ, អវសេសា កិលន្តបរិវត្តនត្ថំ អានីតា។ ឯកេកគុម្ពេ ឯកេកពីជសកដំ ឯកេកោ កសតិ, ឯកេកោ វប្បតិ។

ព្រាហ្មណោ បន បគេវ មស្សុកម្មំ ការាបេត្វា ន្ហាយិត្វា សុគន្ធគន្ធេហិ វិលិត្តោ បញ្ចសតគ្ឃនកំ វត្ថំ និវាសេត្វា សហស្សគ្ឃនកំ ឯកំសំ ករិត្វា ឯកេកិស្សា អង្គុលិយា ទ្វេ ទ្វេតិ វីសតិ អង្គុលិមុទ្ទិកាយោ កណ្ណេសុ សីហកុណ្ឌលានិ សីសេ ព្រហ្មវេឋនំ បដិមុញ្ចិត្វា សុវណ្ណមាលំ កណ្ឋេ កត្វា ព្រាហ្មណគណបរិវុតោ កម្មន្តំ វោសាសតិ។ អថស្ស ព្រាហ្មណី អនេកសតភាជនេសុ បាយាសំ បចាបេត្វា មហាសកដេសុ អារោបេត្វា គន្ធោទកេន ន្ហាយិត្វា សព្ពាលង្ការវិភូសិតា ព្រាហ្មណីគណបរិវុតា កម្មន្តំ អគមាសិ។ គេហម្បិស្ស ហរិតុបលិត្តំ វិប្បកិណ្ណលាជំ បុណ្ណឃដកទលិធជបដាកាហិ អលង្កតំ គន្ធបុប្ផាទីហិ សុកតពលិកម្មំ, ខេត្តញ្ច តេសុ តេសុ ឋានេសុ សមុស្សិតទ្ធជបដាកំ អហោសិ។ បរិជនកម្មការេហិ សទ្ធឹ ឱសដបរិសា អឌ្ឍតេយ្យសហស្សា អហោសិ, សព្ពេ អហតវត្ថា, សព្ពេសំ បាយាសភោជនមេវ បដិយត្តំ។

អថ ព្រាហ្មណោ សុវណ្ណបាតឹ ធោវាបេត្វា បាយាសស្ស បូរេត្វា សប្បិមធុផាណិតេហិ អភិសង្ខរិត្វា នង្គលពលិកម្មំ ការាបេសិ។ ព្រាហ្មណី បញ្ចន្នំ កស្សកសតានំ សុវណ្ណរជតកំសតម្ពលោហមយានិ ភាជនានិ ទាបេត្វា សុវណ្ណកដច្ឆុំ គហេត្វា បាយាសេន បរិវិសន្តី គច្ឆតិ។ ព្រាហ្មណោ បន ពលិកម្មំ ការេត្វា រត្តពន្ធិកាយោ ឧបាហនាយោ អារោហិត្វា រត្តសុវណ្ណទណ្ឌកំ គហេត្វា, “ឥធ បាយាសំ ទេថ, ឥធ សប្បឹ ទេថ, ឥធ សក្ខរំ ទេថា”តិ វោសាសមានោ វិចរតិ។ អយំ តាវ កម្មន្តេ បវត្តិ។

វិហារេ បន យត្ថ យត្ថ ពុទ្ធា វសន្តិ, តត្ថ តត្ថ នេសំ ទេវសិកំ បញ្ច កិច្ចានិ ភវន្តិ, សេយ្យថិទំ – បុរេភត្តកិច្ចំ បច្ឆាភត្តកិច្ចំ បុរិមយាមកិច្ចំ មជ្ឈិមយាមកិច្ចំ បច្ឆិមយាមកិច្ចន្តិ។

តត្រិទំ បុរេភត្តកិច្ចំ – ភគវា ហិ បាតោវ ឧដ្ឋាយ ឧបដ្ឋាកានុគ្គហត្ថំ សរីរផាសុកត្ថញ្ច មុខធោវនាទិបរិកម្មំ កត្វា យាវ ភិក្ខាចារវេលា, តាវ វិវិត្តាសនេ វីតិនាមេត្វា ភិក្ខាចារវេលាយ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តមាទាយ កទាចិ ឯកកោ កទាចិ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ គាមំ វា និគមំ វា បិណ្ឌាយ បវិសតិ កទាចិ បកតិយា, កទាចិ អនេកេហិ បាដិហារិយេហិ វត្តមានេហិ។ សេយ្យថិទំ – បិណ្ឌាយ បវិសតោ លោកនាថស្ស បុរតោ បុរតោ គន្ត្វា មុទុគតិយោ វាតា បថវឹ សោធេន្តិ, វលាហកា ឧទកផុសិតានិ មុញ្ចន្តា មគ្គេ រេណុំ វូបសមេត្វា ឧបរិ វិតានំ ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ, អបរេ វាតា បុប្ផានិ ឧបហរិត្វា មគ្គេ ឱកិរន្តិ។ ឧន្នតា ភូមិប្បទេសា ឱនមន្តិ, ឱនតា ឧន្នមន្តិ។ បាទនិក្ខេបសមយេ សមាវ ភូមិ ហោតិ, សុខសម្ផស្សានិ បទុមបុប្ផានិ វា បាទេ សម្បដិច្ឆន្តិ។ ឥន្ទខីលស្ស អន្តោ ឋបិតមត្តេ ទក្ខិណបាទេ សរីរា ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ និក្ខមិត្វា សុវណ្ណរសសិញ្ចនានិ វិយ ចិត្របដបរិក្ខិត្តានិ វិយ ច បាសាទកូដាគារាទីនិ ករោន្តិយោ ឥតោ ចិតោ ច វិធាវន្តិ។ ហត្ថិអស្សវិហង្គាទយោ សកសកដ្ឋានេសុ ឋិតាយេវ មធុរេនាការេន សទ្ទំ ករោន្តិ , តថា ភេរិវីណាទីនិ តូរិយានិ មនុស្សានញ្ច កាយូបគានិ អាភរណានិ។ តេន សញ្ញាណេន មនុស្សា ជានន្តិ “អជ្ជ ភគវា ឥធ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋោ”តិ។ តេ សុនិវត្ថា សុបារុតា គន្ធបុប្ផាទីនិ អាទាយ ឃរា និក្ខមិត្វា អន្តរវីថិ បដិបជ្ជិត្វា ភគវន្តំ គន្ធបុប្ផាទីហិ សក្កច្ចំ បូជេត្វា វន្ទិត្វា – “អម្ហាកំ, ភន្តេ, ទស ភិក្ខូ, អម្ហាកំ វីសតិ, អម្ហាកំ ភិក្ខុសតំ ទេថា”តិ យាចិត្វា ភគវតោបិ បត្តំ គហេត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា សក្កច្ចំ បិណ្ឌបាតេន បដិមានេន្តិ។

ភគវា កតភត្តកិច្ចោ តេសំ សន្តានានិ ឱលោកេត្វា តថា ធម្មំ ទេសេតិ, យថា កេចិ សរណគមនេ បតិដ្ឋហន្តិ, កេចិ បញ្ចសុ សីលេសុ, កេចិ សោតាបត្តិសកទាគាមិអនាគាមិផលានំ អញ្ញតរស្មឹ, កេចិ បព្ពជិត្វា អគ្គផលេ អរហត្តេតិ ។ ឯវំ មហាជនំ អនុគ្គហេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ គច្ឆតិ។ តត្ថ គន្ធមណ្ឌលមាឡេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទតិ ភិក្ខូនំ ភត្តកិច្ចបរិយោសានំ អាគមយមានោ។ តតោ ភិក្ខូនំ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ឧបដ្ឋាកោ ភគវតោ និវេទេតិ។ អថ ភគវា គន្ធកុដឹ បវិសតិ។ ឥទំ តាវ **បុរេភត្តកិច្ចំ**។

អថ ភគវា ឯវំ កតបុរេភត្តកិច្ចោ គន្ធកុដិយា ឧបដ្ឋានេ និសីទិត្វា បាទេ បក្ខាលេត្វា បាទបីឋេ ឋត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ ឱវទតិ – **"ភិក្ខវេ, អប្បមាទេន សម្បាទេថ, ទុល្លភោ ពុទ្ធុប្បាទោ លោកស្មឹ, ទុល្លភោ មនុស្សត្តបដិលាភោ, ទុល្លភា សទ្ធាសម្បត្តិ, ទុល្លភា បព្ពជ្ជា, ទុល្លភំ សទ្ធម្មស្សវន"ន្តិ។** តត្ថ កេចិ ភគវន្តំ កម្មដ្ឋានំ បុច្ឆន្តិ។ ភគវា តេសំ អត្តនោ ចរិយានុរូបំ កម្មដ្ឋានំ ទេតិ។ តតោ សព្ពេបិ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា អត្តនោ អត្តនោ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ គច្ឆន្តិ, កេចិ អរញ្ញំ, កេចិ រុក្ខមូលំ, កេចិ បព្ពតាទីនំ អញ្ញតរំ, កេចិ ចាតុមហារាជិកភវនំ...បេ.... កេចិ វសវត្តិភវនន្តិ។ តតោ ភគវា គន្ធកុដឹ បវិសិត្វា សចេ អាកង្ខតិ, ទក្ខិណេន បស្សេន សតោ សម្បជានោ មុហុត្តំ សីហសេយ្យំ កប្បេតិ។ អថ សមស្សាសិតកាយោ ឧដ្ឋហិត្វា ទុតិយភាគេ លោកំ វោលោកេតិ។ តតិយភាគេ យំ គាមំ វា និគមំ វា ឧបនិស្សាយ វិហរតិ, តត្ថ មហាជនោ បុរេភត្តំ ទានំ ទត្វា បច្ឆាភត្តំ សុនិវត្ថោ សុបារុតោ គន្ធបុប្ផាទីនិ អាទាយ វិហារេ សន្និបតតិ។ តតោ ភគវា សម្បត្តបរិសាយ អនុរូបេន បាដិហារិយេន គន្ត្វា ធម្មសភាយំ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសជ្ជ ធម្មំ ទេសេតិ កាលយុត្តំ សមយយុត្តំ។ អថ កាលំ វិទិត្វា បរិសំ ឧយ្យោជេតិ, មនុស្សា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា បក្កមន្តិ។ ឥទំ **បច្ឆាភត្តកិច្ចំ**។

សោ ឯវំ និដ្ឋិតបច្ឆាភត្តកិច្ចោ សចេ គត្តានិ ឱសិញ្ចិតុកាមោ ហោតិ, ពុទ្ធាសនា វុដ្ឋាយ ន្ហានកោដ្ឋកំ បវិសិត្វា ឧបដ្ឋាកេន បដិយាទិតឧទកេន គត្តានិ ឧតុំ គាហាបេតិ ។ ឧបដ្ឋាកោបិ ពុទ្ធាសនំ អានេត្វា បប្ផោដេត្វា គន្ធកុដិបរិវេណេ បញ្ញាបេតិ។ ភគវា សុរត្តទុបដ្ដំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា ឧត្តរាសង្គំ កត្វា តត្ថ អាគន្ត្វា និសីទតិ ឯកកោវ មុហុត្តំ បដិសល្លីនោ។ អថ ភិក្ខូ តតោ តតោ អាគម្ម ភគវតោ ឧបដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ។ តត្ថ ឯកច្ចេ បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ, ឯកច្ចេ កម្មដ្ឋានំ, ឯកច្ចេ ធម្មស្សវនំ យាចន្តិ។ ភគវា តេសំ អធិប្បាយំ សម្បាទេន្តោ បុរិមយាមំ វីតិនាមេតិ។ ឥទំ **បុរិមយាមកិច្ចំ**។

បុរិមយាមកិច្ចបរិយោសានេ បន ភិក្ខូសុ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា បក្កមន្តេសុ សកលទសសហស្សិលោកធាតុទេវតាយោ ឱកាសំ លភមានា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ យថាភិសង្ខតំ អន្តមសោ ចតុរក្ខរម្បិ។ ភគវា តាសំ តាសំ ទេវតានំ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តោ មជ្ឈិមយាមំ វីតិនាមេតិ។ ឥទំ **មជ្ឈិមយាមកិច្ចំ**។

បច្ឆិមយាមំ បន តយោ កោដ្ឋាសេ កត្វា បុរេភត្តតោ បដ្ឋាយ និសជ្ជាបីឡិតស្ស សរីរស្ស កិលាសុភាវមោចនត្ថំ ឯកំ កោដ្ឋាសំ ចង្កមេន វីតិនាមេតិ។ ទុតិយកោដ្ឋាសេ គន្ធកុដឹ បវិសិត្វា ទក្ខិណេន បស្សេន សតោ សម្បជានោ សីហសេយ្យំ កប្បេតិ។ តតិយកោដ្ឋាសេ បច្ចុដ្ឋាយ និសីទិត្វា បុរិមពុទ្ធានំ សន្តិកេ ទានសីលាទិវសេន កតាធិការបុគ្គលទស្សនត្ថំ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ ឱលោកេតិ។ ឥទំ **បច្ឆិមយាមកិច្ចំ**។

តទាបិ ឯវំ ឱលោកេន្តោ កសិភារទ្វាជំ ព្រាហ្មណំ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បន្នំ ទិស្វា – "តត្ថ មយិ គតេ កថា បវត្តិស្សតិ, កថាវសានេ ធម្មទេសនំ សុត្វា ឯសោ ព្រាហ្មណោ សបុត្តទារោ តីសុ សរណេសុ បតិដ្ឋាយ អសីតិកោដិធនំ មម សាសនេ វិប្បកិរិត្វា អបរភាគេ និក្ខម្ម បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិស្សតី"តិ ញត្វា តត្ថ គន្ត្វា កថំ សមុដ្ឋាបេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ ឯតមត្ថំ ទស្សេតុំ **អថ ខោ ភគវា**តិអាទិ វុត្តំ។

តត្ថ **បុព្ពណ្ហសមយ**ន្តិ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនំ, បុព្ពណ្ហសមយេតិ អត្ថោ។ **និវាសេត្វា**តិ បរិទហិត្វា។ វិហារចីវរបរិវត្តនវសេនេតំ វុត្តំ។ **បត្តចីវរមាទាយា**តិ បត្តំ ហត្ថេហិ, ចីវរំ កាយេន អាទិយិត្វា, សម្បដិច្ឆិត្វា ធារេត្វាតិ អត្ថោ។ ភគវតោ កិរ បិណ្ឌាយ បវិសិតុកាមស្ស ភមរោ វិយ វិកសិតបទុមទ្វយមជ្ឈំ, ឥន្ទនីលមណិវណ្ណសេលមយបត្តោ ហត្ថទ្វយមជ្ឈំ អាគច្ឆតិ។ តំ ឯវមាគតំ បត្តំ ហត្ថេហិ សម្បដិច្ឆិត្វា ចីវរញ្ច បរិមណ្ឌលំ បារុតំ កាយេន ធារេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តេនុបសង្កមី**តិ យេន មគ្គេន កម្មន្តោ គន្តព្ពោ, តេន ឯកកោវ ឧបសង្កមិ។ កស្មា បន នំ ភិក្ខូ នានុពន្ធឹសូតិ? យទា ហិ ភគវា ឯកកោវ កត្ថចិ គន្តុកាមោ ហោតិ, យាវ ភិក្ខាចារវេលា ទ្វារំ បិទហិត្វា អន្តោគន្ធកុដិយំ និសីទតិ។ ភិក្ខូ តាយ សញ្ញាយ ជានន្តិ "អជ្ជ ភគវា ឯកកោវ បិណ្ឌាយ ចរិតុកាមោ, អទ្ធា កញ្ចិ ឯវ វិនេតព្ពបុគ្គលំ អទ្ទសា"តិ។ តេ អត្តនោ បត្តចីវរំ គហេត្វា គន្ធកុដឹ បទក្ខិណំ កត្វា វន្ទិត្វា ភិក្ខាចារំ គច្ឆន្តិ។ តទា ច ភគវា ឯវមកាសិ, តស្មា ភិក្ខូ នានុពន្ធឹសូតិ។

បរិវេសនា វត្តតីតិ តេសំ សុវណ្ណភាជនាទីនិ គហេត្វា និសិន្នានំ បញ្ចសតានំ កស្សកានំ បរិវិសនា វិប្បកតា ហោតិ។ **ឯកមន្តំ អដ្ឋាសី**តិ យត្ថ ឋិតំ ព្រាហ្មណោ បស្សតិ, តថារូបេ ទស្សនូបចារេ កថាសវនផាសុកេ ឧច្ចដ្ឋានេ អដ្ឋាសិ។ ឋត្វា ច រជតសុវណ្ណរសបិញ្ជរំ ចន្ទិមសូរិយានំ បភំ អតិរោចមានំ សមន្តតោ សរីរប្បភំ មុញ្ចិ, យាយ អជ្ឈោត្ថដត្តា ព្រាហ្មណស្ស កម្មន្តសាលាភិត្តិរុក្ខកសិតមត្តិកបិណ្ឌាទយោ សុវណ្ណមយា វិយ អហេសុំ។ អថ មនុស្សា ភុញ្ជន្តា ច កសន្តា ច សព្ពកិច្ចានិ បហាយ អសីតិអនុព្យញ្ជនបរិវារំ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណបដិមណ្ឌិតំ សរីរំ ព្យាមប្បភាបរិក្ខេបវិភូសិតំ ពាហុយុគលំ ជង្គមំ វិយ បទុមសរំ, រស្មិជាលសមុជ្ជលិតតារាគណមិវ គគនតលំ, វិជ្ជុលតាវិនទ្ធមិវ ច កនកសិខរំ សិរិយា ជលមានំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ឯកមន្តំ ឋិតំ ទិស្វា ហត្ថបាទេ ធោវិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ សម្បរិវារេត្វា អដ្ឋំសុ។ ឯវំ តេហិ សម្បរិវារិតំ អទ្ទសា ខោ កសិភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ បិណ្ឌាយ ឋិតំ, ទិស្វាន ភគវន្តំ ឯតទវោច – **អហំ ខោ, សមណ, កសាមិ ច វបាមិ ចា**តិ។

កស្មា បនាយំ ឯវមាហ, កឹ សមន្តបាសាទិកេ បសាទនីយេ ឧត្តមទមថសមថមនុប្បត្តេបិ តថាគតេ អប្បសាទេន, ឧទាហុ អឌ្ឍតិយានំ ជនសហស្សានំ បាយាសំ បដិយាទេត្វាបិ កដច្ឆុភិក្ខាយ មច្ឆេរេនាតិ? ឧភយថាបិ នោ, ភគវតោ បនស្ស ទស្សនេន អតិត្តំ និក្ខិត្តកម្មន្តំ ជនំ ទិស្វា “កម្មភង្គំ មេ កាតុំ អាគតោ”តិ អនត្តមនតា អហោសិ, តស្មា ឯវមាហ។ ភគវតោ ច លក្ខណសម្បត្តឹ ទិស្វា – “សចាយំ កម្មន្តេ អប្បយោជយិស្ស, សកលជម្ពុទីបេ មនុស្សានំ សីសេ ចូឡាមណិ វិយ អភវិស្ស, កោ នាមស្ស អត្ថោ ន សម្បជ្ជិស្សតិ, ឯវមេវំ អលសតាយ កម្មន្តេ អប្បយោជេត្វា វប្បមង្គលាទីសុ បិណ្ឌាយ ចរតី”តិបិស្ស អនត្តមនតា អហោសិ។ តេនាហ – “អហំ ខោ, សមណ, កសាមិ ច វបាមិ ច, កសិត្វា ច វបិត្វា ច ភុញ្ជាមី”តិ។

អយំ កិរស្ស អធិប្បាយោ – មយ្ហម្បិ តាវ កម្មន្តា ន ព្យាបជ្ជន្តិ, ន ចម្ហិ យថា ត្វំ ឯវំ លក្ខណសម្បន្នោ, ត្វម្បិ កសិត្វា ច វបិត្វា ច ភុញ្ជស្សុ, កោ តេ អត្ថោ ន សម្បជ្ជេយ្យ ឯវំ លក្ខណសម្បន្នស្សាតិ។ អបិចាយំ អស្សោសិ – “សក្យរាជកុលេ កិរ កុមារោ ឧប្បន្នោ, សោ ចក្កវត្តិរជ្ជំ បហាយ បព្ពជិតោ”តិ។ តស្មា ឥទានិ “អយំ សោ”តិ ញត្វា “ចក្កវត្តិរជ្ជំ បហាយ កិលន្តោសី”តិ ឧបារម្ភំ អារោបេន្តោ ឯវមាហ។ អបិច តិក្ខបញ្ញោ ឯស ព្រាហ្មណោ, ន ភគវន្តំ អបសាទេន្តោ ភណតិ, ភគវតោ បន រូបសម្បត្តឹ ទិស្វា បុញ្ញសម្បត្តឹ សម្ភាវយមានោ កថាបវត្តនត្ថម្បិ ឯវមាហ។ អថ ភគវា វេនេយ្យវសេន សទេវកេ លោកេ អគ្គកស្សកវប្បកភាវំ អត្តនោ ទស្សេន្តោ **អហម្បិ ខោ ព្រាហ្មណោ**តិអាទិមាហ។

អថ ព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ – “អយំ សមណោ” ‘អហម្បិ កសាមិ ច វបាមិ ចា’តិ ភណតិ។ ន ចស្ស ឱឡារិកានិ យុគនង្គលាទីនិ កសិភណ្ឌានិ បស្សាមិ, កឹ នុ ខោ មុសា ភណតី”តិ? ភគវន្តំ បាទតលតោ បដ្ឋាយ យាវ កេសគ្គា ឱលោកយមានោ, អង្គវិជ្ជាយ កតាធិការត្តា ទ្វត្តឹសវរលក្ខណសម្បត្តិមស្ស ញត្វា, “អដ្ឋានមេតំ យំ ឯវរូបោ មុសា ភណេយ្យា”តិ សញ្ជាតពហុមានោ ភគវតិ សមណវាទំ បហាយ គោត្តេន ភគវន្តំ សមុទាចរមានោ **ន ខោ បន មយំ បស្សាម ភោតោ គោតមស្សា**តិអាទិមាហ។ ភគវា បន យស្មា បុព្ពធម្មសភាគតាយ កថនំ នាម ពុទ្ធានំ អានុភាវោ, តស្មា ពុទ្ធានុភាវំ ទីបេន្តោ **សទ្ធា ពីជ**ន្តិអាទិមាហ។

កា បនេត្ថ បុព្ពធម្មសភាគតា? ននុ ព្រាហ្មណេន ភគវា នង្គលាទិកសិសម្ភារសមាយោគំ បុដ្ឋោ អបុច្ឆិតស្ស ពីជស្ស សភាគតាយ អាហ “សទ្ធា ពីជ”ន្តិ, ឯវញ្ច សតិ កថាបិ អននុសន្ធិកា ហោតិ? ន ហិ ពុទ្ធានំ អននុសន្ធិកកថា នាម អត្ថិ, នបិ បុព្ពធម្មស្ស អសភាគតាយ កថេន្តិ។ ឯវំ បនេត្ថ អនុសន្ធិ វេទិតព្ពា – ព្រាហ្មណេន ហិ ភគវា យុគនង្គលាទិកសិសម្ភារវសេន កសឹ បុច្ឆិតោ។ សោ តស្ស អនុកម្បាយ “ឥទំ អបុច្ឆិត”ន្តិ អបរិហាបេត្វា សមូលំ សឧបការំ សសម្ភារំ សផលំ កសឹ បញ្ញាបេតុំ មូលតោ បដ្ឋាយ ទស្សេន្តោ “សទ្ធា ពីជ”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ពីជំ កសិយា មូលំ, តស្មឹ សតិ កត្តព្ពតោ, អសតិ អកត្តព្ពតោ, តប្បមាណេន ច កត្តព្ពតោ។ ពីជេ ហិ សតិ កសឹ ករោន្តិ, ន អសតិ។ ពីជប្បមាណេន ច កុសលា កស្សកា ខេត្តំ កសន្តិ, ន ឩនំ “មា នោ សស្សំ បរិហាយី”តិ, ន អធិកំ “មា នោ មោឃោ វាយាមោ អហោសី”តិ។ យស្មា ច ពីជមេវ មូលំ, តស្មា ភគវា មូលតោ បដ្ឋាយ កសិសម្ភារំ ទស្សេន្តោ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស កសិយា បុព្ពធម្មស្ស ពីជស្ស សភាគតាយ អត្តនោ កសិយា បុព្ពធម្មំ ទស្សេន្តោ អាហ “សទ្ធា ពីជ”ន្តិ។ ឯវមេត្ថ បុព្ពធម្មសភាគតាបិ វេទិតព្ពា។

បុច្ឆិតំយេវ វត្វា អបុច្ឆិតំ បច្ឆា កឹ ន វុត្តន្តិ ចេ? តស្ស ឧបការភាវតោ ច ធម្មសម្ពន្ធសមត្ថភាវតោ ច។ អយំ ហិ ព្រាហ្មណោ បញ្ញវា, មិច្ឆាទិដ្ឋិកុលេ បន ជាតត្តា សទ្ធារហិតោ, សទ្ធារហិតោ ច បញ្ញវា បរេសំ សទ្ធាយ អត្តនោ អវិសយេ អបដិបជ្ជមានោ វិសេសំ នាធិគច្ឆតិ, កិលេសកាលុស្សិយបរាមដ្ឋាបិ ចស្ស ទុព្ពលា សទ្ធា ពលវតិយា បញ្ញាយ សហសា វត្តមានា អត្ថសិទ្ធឹ ន ករោតិ ហត្ថិនា សទ្ធឹ ឯកធុរេ យុត្តោ គោណោ វិយ។ ឥតិស្ស សទ្ធា ឧបការិកាតិ តំ ព្រាហ្មណំ សទ្ធាយ បតិដ្ឋាបេន្តេន បឋមម្បិ វត្តព្ពោ អយមត្ថោ ទេសនាកុសលតាយ បុព្ពេ

វុត្តោ។ ពីជស្ស ច ឧបការិកា វុដ្ឋិ, សា តទនន្តរំយេវ វុច្ចមានា សមត្ថា ហោតិ។ ឯវំ ធម្មសម្ពន្ធសមត្ថភាវតោ បច្ឆាបិ វត្តព្ពោ អយមត្ថោ, អញ្ញោ ច ឯវរូបោ ឦសាយោត្តាទិ បុព្វេ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ សម្បសាទលក្ខណា សទ្ធា, ឱកប្បនលក្ខណា វា។ **ពីជ**ន្តិ បញ្ចវិធំ ពីជំ មូលពីជំ ខន្ធពីជំ ផលុពីជំ អគ្គពីជំ ពីជពីជមេវ បញ្ចមន្តិ។ តំ សព្ពម្បិ វិរុហណដ្ឋេន ពីជន្តេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។

តត្ថ យថា ព្រាហ្មណស្ស កសិយា មូលភូតំ ពីជំ ទ្វេ កិច្ចានិ ករោតិ, ហេដ្ឋា មូលេន បតិដ្ឋាតិ, ឧបរិ អង្កុរំ ឧដ្ឋាបេតិ, ឯវំ ភគវតោ កសិយា មូលភូតា សទ្ធា ហេដ្ឋា សីលមូលេន បតិដ្ឋាតិ , ឧបរិ សមថវិបស្សនង្កុរំ ឧដ្ឋាបេតិ។ យថា ច តំ មូលេន បថវិរសំ អាបោរសំ គហេត្វា នាឡេន ធញ្ញបរិបាកគហណត្ថំ វឌ្ឍតិ, ឯវមយំ សីលមូលេន សមថវិបស្សនារសំ គហេត្វា អរិយមគ្គនាឡេន អរិយផលធញ្ញបរិបាកគហណត្ថំ វឌ្ឍតិ។ យថា ច តំ សុភូមិយំ បតិដ្ឋហិត្វា មូលង្កុរបណ្ណនាឡកណ្ឌបសវេហិ វុទ្ធិំ វិរូឡ្ហិំ វេបុល្លំ បត្វា ខីរំ ជនេត្វា អនេកសាលិផលភរិតំ សាលិសីសំ និប្ផាទេតិ, ឯវមេសា ចិត្តសន្តានេ បតិដ្ឋហិត្វា ឆហិ វិសុទ្ធីហិ វុទ្ធិំ វិរូឡ្ហិំ វេបុល្លំ បត្វា ញាណទស្សនវិសុទ្ធិខីរំ ជនេត្វា អនេកបដិសម្ភិទាភិញ្ញាភរិតំ អរហត្តផលំ និប្ផាទេតិ។ តេន វុត្តំ “សទ្ធា ពីជ”ន្តិ។

កស្មា បន អញ្ញេសុ បរោបណ្ណាសាយ កុសលធម្មេសុ ឯកតោ ឧប្បជ្ជមានេសុ សទ្ធាវ “ពីជ”ន្តិ វុត្តាតិ ចេ? ពីជកិច្ចករណតោ។ យថា ហិ តេសុ វិញ្ញាណំយេវ វិជាននកិច្ចំ ករោតិ, ឯវំ សទ្ធា ពីជកិច្ចំ។ សា ច សព្ពកុសលានំ មូលភូតា។ យថាហ – “សទ្ធាជាតោ ឧបសង្កមតិ, ឧបសង្កមន្តោ បយិរុបាសតិ…បេ…. បញ្ញាយ ច នំ អតិវិជ្ឈ បស្សតី”តិ (ម. និ. ២.១៨៣)។

អកុសលធម្មេ ចេវ កាយញ្ច តបតីតិ **តបោ**។ ឥន្ទ្រិយសំវរវីរិយធុតង្គទុក្ករការិកានំ ឯតំ អធិវចនំ, ឥធ បន ឥន្ទ្រិយសំវរោ អធិប្បេតោ។ **វុដ្ឋី**តិ វស្សវុដ្ឋិ វាតវុដ្ឋីតិអាទិ អនេកវិធា, ឥធ វស្សវុដ្ឋិ អធិប្បេតា។ យថា ហិ ព្រាហ្មណស្ស វស្សវុដ្ឋិសមនុគ្គហិតំ ពីជំ ពីជមូលកញ្ច សស្សំ វិរុហតិ ន មិលាយតិ និប្ផត្តិំ គច្ឆតិ, ឯវំ ភគវតោ ឥន្ទ្រិយសំវរសមនុគ្គហិតា សទ្ធា, សទ្ធាមូលា ច សីលាទយោ ធម្មា វិរុហន្តិ, ន មិលាយន្តិ និប្ផត្តិំ គច្ឆន្តិ។ តេនាហ “តបោ វុដ្ឋី”តិ។

បញ្ញា មេតិ ឯត្ថ វុត្តោ មេ-សទ្ទោ បុរិមបទេសុបិ យោជេតព្ពោ “សទ្ធា មេ ពីជំ, តបោ មេ វុដ្ឋី”តិ តេន កិំ ទីបេតិ? យថា, ព្រាហ្មណ, តយា វបិតេ ខេត្តេ សចេ វុដ្ឋិ អត្ថិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ អត្ថិ, ឧទកម្បិ តាវ ទាតព្ពំ ហោតិ។ តថា មយា ហិរិឦសេ បញ្ញាយុគនង្គលេ មនោយោត្តេន ឯកាពទ្ធេ កតេ វីរិយពលិពទ្ទេ យោជេត្វា សតិបាចនេន វិជ្ឈិត្វា អត្តនោ ចិត្តសន្តានខេត្តម្ហិ សទ្ធាពីជេ វបិតេ វុដ្ឋិយា អភាវោ នាម នត្ថិ, អយំ បន មេ និច្ចកាលំ ឥន្ទ្រិយសំវរតបោ វុដ្ឋីតិ។

បញ្ញាតិ កាមាវចរាទិភេទតោ អនេកវិធា។ ឥធ បន សហ វិបស្សនាយ មគ្គបញ្ញា អធិប្បេតា។ **យុគនង្គល**ន្តិ យុគញ្ច នង្គលញ្ច យុគនង្គលំ។ យថា ហិ ព្រាហ្មណស្ស យុគនង្គលំ, ឯវំ ភគវតោ ទុវិធាបិ វិបស្សនា បញ្ញា ច។ តត្ថ យថា យុគំ ឦសាយ ឧបនិស្សយំ ហោតិ, បុរតោ ច ឦសាពទ្ធំ ហោតិ, យោត្តានំ និស្សយំ ហោតិ, ពលិពទ្ទានំ ឯកតោ គមនំ ធារេតិ, ឯវំ បញ្ញា ហិរិប្បមុខានំ ធម្មានំ ឧបនិស្សយា ហោតិ។ យថាហ – “បញ្ញុត្តរា សព្ពេ កុសលា ធម្មា”តិ (អ. និ. ៨.៨៣; ១០.៥៨) ច, “បញ្ញា ហិ សេដ្ឋា កុសលា វទន្តិ, នក្ខត្តរាជារិវ តារកាន”ន្តិ (ជា. ២.១៧.៨១) ច។ កុសលានំ ធម្មានំ បុព្វង្គមដ្ឋេន បុរតោ ច ហោតិ។ យថាហ – “សីលំ សិរី ចាបិ សតញ្ច ធម្មោ, អន្វាយិកា បញ្ញវតោ ភវន្តី”តិ ហិរិវិប្បយោគេន អនុប្បត្តិតោ បន ឦសាពទ្ធោ ហោតិ។ មនោសង្ខាតស្ស សមាធិយោត្តស្ស និស្សយបច្ចយតោ យោត្តានំ និស្សយោ ហោតិ។ អច្ចារទ្ធាតិលីនភាវបដិសេធនតោ វីរិយពលិពទ្ទានំ ឯកតោ គមនំ ធារេតិ, យថា ច នង្គលំ ផាលយុត្តំ កសនកាលេ បថវិឃនំ ភិន្ទតិ, មូលសន្តានកានិ បទាលេតិ, ឯវំ សតិយុត្តា បញ្ញា វិបស្សនាកាលេ ធម្មានំ សន្តតិសមូហកិច្ចារម្មណឃនំ ភិន្ទតិ, សព្ពកិលេសមូលសន្តានកានិ បទាលេតិ។ សា ច ខោ លោកុត្តរាវ, ឥតរា បន លោកិកាបិ សិយា។ តេនាហ “បញ្ញា មេ យុគនង្គល”ន្តិ។

ហិរីយតិ បាបកេហិ ធម្មេហីតិ **ហិរី**។ តគ្គហណេន តាយ អវិប្បយុត្តំ ឱត្តប្បម្បិ គហិតមេវ ហោតិ។ **ឦសា**តិ យុគនង្គលសន្ធារិកា រថ្កលន្ធិ។ យថា ហិ ព្រាហ្មណស្ស ឦសា យុគនង្គលំ ធារេតិ, ឯវំ ភគវតោបិ ហិរី លោកិយលោកុត្តរបញ្ញាសង្ខាតំ យុគនង្គលំ ធារេតិ ហិរិអភាវេ បញ្ញាយ អភាវតោ។ យថា ច ឦសាបដិពទ្ធយុគនង្គលំ កិច្ចករំ ហោតិ អចលំ អសិថិលំ, ឯវំ ហិរិបដិពទ្ធា ច បញ្ញា កិច្ចការី ហោតិ អចលា អសិថិលា អព្វោកិណ្ណា អហិរិកេន។ តេនាហ “ហិរី ឦសា”តិ។ មុនាតីតិ **មនោ,** ចិត្តស្សេតំ នាមំ។ ឥធ បន មនោសីសេន តំសម្បយុត្តោ

សមាធិ អធិប្បេតោ។ **យោត្ត**ន្តិ រជ្ជុពន្ធនំ។ តំ តិវិធំ ឦសាយ សហ យុគស្ស ពន្ធនំ, យុគេន សហ ពលិពទ្ទានំ ពន្ធនំ, សារថិនា សហ ពលីពទ្ទានំ ឯកាពន្ធនន្តិ។ តត្ថ យថា ព្រាហ្មណស្ស យោត្តំ ឦសាយុគពលិពទ្ទេ ឯកាពទ្ធេ កត្វា សកកិច្ចេ បដិបាទេតិ, ឯវំ ភគវតោ សមាធិ សព្ពេវ តេ ហិរិបញ្ញាវីរិយធម្មេ ឯការម្មណេ អវិក្ខេបសភាវេន ពន្ធិត្វា សកកិច្ចេ បដិបាទេតិ។ តេនាហ “មនោ យោត្ត”ន្តិ។

ចិរកតាទិមត្ថំ សរតីតិ **សតិ**។ ផាលេតីតិ **ផាលោ**។ បាជេន្តិ ឯតេនាតិ **បាជនំ**។ តំ ឥធ “បាចន”ន្តិ វុត្តំ។ បតោទស្សេតំ នាមំ។ ផាលោ ច បាចនញ្ច ផាលបាចនំ។ យថា ហិ ព្រាហ្មណស្ស ផាលបាចនំ, ឯវំ ភគវតោ វិបស្សនាសម្បយុត្តា មគ្គសម្បយុត្តា ច សតិ។ តត្ថ យថា ផាលោ នង្គលំ អនុរក្ខតិ, បុរតោ ចស្ស គច្ឆតិ, ឯវំ សតិ កុសលាកុសលានំ ធម្មានំ គតិយោ សមន្វេសមានា អារម្មណេ វា ឧបដ្ឋាបយមានា បញ្ញានង្គលំ រក្ខតិ។ តេនេវេសា “សតារក្ខេន ចេតសា វិហរតី”តិអាទីសុ (អ. និ. ១០.២០) វិយ អារក្ខាតិ វុត្តា។ អប្បមុស្សនវសេន ចស្សា បុរតោ ហោតិ។ សតិបរិចិតេ ហិ ធម្មេ បញ្ញា បជានាតិ, នោ បមុដ្ឋេ។ យថា ច បាចនំ ពលិពទ្ទានំ វិជ្ឈនភយំ ទស្សេន្តំ សំសីទិតុំ ន ទេតិ, ឧប្បថគមនំ វារេតិ, ឯវំ សតិ វីរិយពលិពទ្ទានំ អបាយភយំ ទស្សេន្តី កោសជ្ជសំសីទនំ ន ទេតិ, កាមគុណសង្ខាតេ អគោចរេ ចារំ និវារេត្វា កម្មដ្ឋានេ និយោជេន្តី ឧប្បថគមនំ វារេតិ។ តេនាហ “សតិ មេ ផាលបាចន”ន្តិ។

កាយគុត្តោតិ តិវិធេន កាយសុចរិតេន គុត្តោ។ **វចីគុត្តោ**តិ ចតុព្ពិធេន វចីសុចរិតេន គុត្តោ។ ឯត្តាវតា បាតិមោក្ខសំវរសីលំ វុត្តំ។ **អាហារេ ឧទរេ យតោ**តិ ឯត្ថ អាហារមុខេន សព្ពបច្ចយានំ គហិតត្តា ចតុព្ពិធេបិ បច្ចយេ យតោ សំយតោ និរុបក្កិលេសោតិ អត្ថោ។ ឥមិនា អាជីវបារិសុទ្ធិសីលំ វុត្តំ។ **ឧទរេ យតោ**តិ ឧទរេ យតោ សំយតោ មិតភោជី, អាហារេ មត្តញ្ញូតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមិនា ភោជនេ មត្តញ្ញុតាមុខេន បច្ចយបដិសេវនសីលំ វុត្តំ។ តេន កឹ ទីបេតិ? យថា ត្វំ, ព្រាហ្មណ, ពីជំ វបិត្វា សស្សបរិបាលនត្ថំ កណ្ដកវតឹ វា រុក្ខវតឹ វា បាការបរិក្ខេបំ វា ករោសិ, តេន តេ គោមហឹសមិគគណា បវេសំ អលភន្តា សស្សំ ន វិលុម្បន្តិ, ឯវមហម្បិ តំ សទ្ធាពីជំ វបិត្វា នានប្បការកុសលសស្សបរិបាលនត្ថំ កាយវចីអាហារគុត្តិមយំ តិវិធំ បរិក្ខេបំ ករោមិ , តេន មេ រាគាទិអកុសលធម្មគោមហឹសមិគគណា បវេសំ អលភន្តា នានប្បការកំ កុសលសស្សំ ន វិលុម្បន្តីតិ។

សច្ចំ ករោមិ និទ្ទានន្តិ ឯត្ថ ទ្វីហាការេហិ អវិសំវាទនំ **សច្ចំ**។ **និទ្ទាន**ន្តិ ឆេទនំ លុននំ ឧប្បាដនំ ។ ករណត្ថេ ចេតំ ឧបយោគវចនំ វេទិតព្ពំ។ អយំ ហេត្ថ អត្ថោ “សច្ចេន ករោមិ និទ្ទាន”ន្តិ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ – “យថា ត្វំ ពាហិរំ កសឹ កត្វា សស្សទូសកានំ តិណានំ ហត្ថេន វា អសិតេន វា និទ្ទានំ ករោសិ, ឯវំ អហម្បិ អជ្ឈត្តិកំ កសឹ កត្វា កុសលសស្សទូសកានំ វិសំវាទនតិណានំ សច្ចេន និទ្ទានំ ករោមី”តិ។ យថាភូតញាណំ វា ឯត្ថ **សច្ច**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ តេន អត្តសញ្ញាទីនំ តិណានំ និទ្ទានំ ករោមីតិ ទស្សេតិ។ អថ វា **និទ្ទាន**ន្តិ ឆេទកំ លាវកំ ឧប្បាដកន្តិ អត្ថោ។ យថា ត្វំ ទាសំ វា កម្មករំ វា និទ្ទានំ ករោសិ, “និទ្ទេហិ តិណានី”តិ តិណានំ ឆេទកំ លាវកំ ឧប្បាដកំ ករោសិ, ឯវមហំ សច្ចំ ករោមីតិ ទស្សេតិ, អថ វា **សច្ច**ន្តិ ទិដ្ឋិសច្ចំ។ តមហំ និទ្ទានំ ករោមិ, ឆិន្ទិតព្ពំ លុនិតព្ពំ ឧប្បាដេតព្ពំ ករោមីតិ។ ឥតិ ឥមេសុ ទ្វីសុ វិកប្បេសុ ឧបយោគេនេវត្ថោ យុជ្ជតិ។

សោរច្ចំ មេ បមោចនន្តិ ឯត្ថ យំ តំ “កាយិកោ អវីតិក្កមោ វាចសិកោ អវីតិក្កមោ”តិ សីលមេវ “សោរច្ច”ន្តិ វុត្តំ, ន តំ អធិប្បេតំ។ “កាយគុត្តោ”តិអាទិនា ហិ តំ វុត្តមេវ។ អរហត្តផលំ បន អធិប្បេតំ។ តំ ហិ សុន្ទរេ និព្ពានេ រតត្តា “សោរច្ច”ន្តិ វុច្ចតិ។ **បមោចន**ន្តិ យោគវិស្សជ្ជនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា តវ បមោចនំ បុនបិ សាយន្ហេ វា ទុតិយទិវសេ វា អនាគតសំវច្ឆរេ វា យោជេតព្ពតោ អប្បមោចនមេវ ហោតិ, ន មម ឯវំ។ ន ហិ មម អន្តរា មោចនំ នាម អត្ថិ។ អហំ ហិ ទីបង្ករទសពលកាលតោ បដ្ឋាយ បញ្ញានង្គលេ វីរិយពលីពទ្ទេ យោជេត្វា កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ មហាកសឹ កសន្តោ តាវ ន មុញ្ចឹ, យាវ ន សម្មាសម្ពោធឹ អភិសម្ពុជ្ឈឹ។ យទា ច មេ សព្ពំ តំ កាលំ ខេបេត្វា ពោធិមូលេ អបរាជិតបល្លង្កេ និសិន្នស្ស សព្ពគុណបរិវារំ អរហត្តផលំ ឧទបាទិ, តទា មយា តំ សព្ពុស្សុក្កបដិប្បស្សទ្ធិយា បមុត្តំ, ន ទានិ បុន យោជេតព្ពំ ភវិស្សតីតិ។ ឯតមត្ថំ សន្ធាយាហ “សោរច្ចំ មេ បមោចន”ន្តិ។

វីរិយំ មេ ធុរធោរយ្ហន្តិ ឯត្ថ **វីរិយ**ន្តិ កាយិកចេតសិកោ វីរិយារម្ភោ។ **ធុរធោរយ្ហ**ន្តិ ធុរាយំ ធោរយ្ហំ, ធុរាវហន្តិ អត្ថោ។ យថា ហិ ព្រាហ្មណស្ស ធុរាយំ ធោរយ្ហាកឌ្ឍិតំ នង្គលំ ភូមិឃនំ ភិន្ទតិ, មូលសន្តានកានិ ច បទាលេតិ, ឯវំ ភគវតោ វីរិយាកឌ្ឍិតំ បញ្ញានង្គលំ យថា វុត្តំ ឃនំ ភិន្ទតិ, កិលេសសន្តានកានិ ច បទាលេតិ។ តេនាហ “វីរិយំ មេ ធុរធោរយ្ហ”ន្តិ។ អថ វា បុរិមធុរាវហត្តា ធុរា, មូលធុរាវហត្តា ធោរយ្ហា, ធុរា ច ធោរយ្ហា ច ធុរធោរយ្ហា។ ឥតិ យថា ព្រាហ្មណស្ស ឯកេកស្មឹ នង្គលេ ចតុពលិពទ្ទបភេទំ ធុរធោរយ្ហំ វហន្តំ ឧប្បន្នុប្បន្នំ តិណមូលឃាតញ្ចេវ សស្សសម្បត្តិញ្ច សាធេតិ, ឯវំ ភគវតោ ចតុសម្មប្បធានវីរិយភេទំ ធុរធោរយ្ហំ វហន្តំ ឧប្បន្នុប្បន្នំ អកុសលឃាតញ្ចេវ កុសលសម្បត្តិញ្ច សាធេតិ។ តេនាហ “វីរិយំ មេ ធុរធោរយ្ហ”ន្តិ។

យោគក្ខេមាធិវាហនន្តិ ឯត្ថ យោគេហិ ខេមត្តា និព្ពានំ យោគក្ខេមំ នាម, តំ អធិកិច្ច វាហីយតិ, អភិមុខំ វា វាហីយតីតិ អធិវាហនំ, យោគក្ខេមស្ស អធិវាហនំ យោគក្ខេមាធិវាហនន្តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា គាវ ធុរធោរយ្ហំ បុរត្ថិមាទីសុ អញ្ញតរទិសាភិមុខំ វាហីយតិ, តថា មម ធុរធោរយ្ហំ និព្ពានាភិមុខំ វាហីយតីតិ។ ឯវំ វាហីយមានំវ **គច្ឆតិ អនិវត្តន្តំ**។ យថា គាវ នង្គលំ វហន្តំ ធុរធោរយ្ហំ ខេត្តកោដឹ បត្វា បុន និវត្តតិ, ឯវំ អនិវត្តន្តំ ទីឃរត្តកាលតោ បដ្ឋាយ គច្ឆតេវ។ យស្មា វា តេន តេន មគ្គេន បហីនា កិលេសា ន បុនប្បុនំ បហាតព្ពា ហោន្តិ, យថា គាវ នង្គលេន ឆិន្នានិ តិណានិ បុន អបរស្មិំ សមយេ ឆិន្ទិតព្ពានិ ហោន្តិ, តស្មាបិ ឯវំ បឋមមគ្គវសេន ទិដ្ឋេកដ្ឋេ កិលេសេ, ទុតិយវសេន ឱឡារិកេ, តតិយវសេន អណុសហគតេ, ចតុត្ថវសេន សព្ពកិលេសេ បជហន្តំ គច្ឆតិ អនិវត្តន្តំ។ អថ វា **គច្ឆតិ អនិវត្ត**ន្តិ និវត្តនរហិតំ ហុត្វា គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ **តន្តិ** តំ ធុរធោរយ្ហំ។ ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ គច្ឆន្តញ្ច យថា គាវ ធុរធោរយ្ហំ ន តំ ឋានំ គច្ឆតិ, យត្ថ គន្ត្វា កស្សកោ អសោកោ វិរជោ ហុត្វា ន សោចតិ។ ឯតំ បន តំ ឋានំ គច្ឆតិ **យត្ថ គន្ត្វា ន សោចតិ**។ យត្ថ សតិបាចនេន ឯតំ វីរិយធុរធោរយ្ហំ ចោទេន្តោ គន្ត្វា មាទិសោ កស្សកោ អសោកោ វិរជោ ហុត្វា ន សោចតិ, តំ សព្ពសោកសល្លសមុគ្ឃាតភូតំ និព្ពានំ នាម អសង្ខតំ ឋានំ គច្ឆតីតិ។

ឥទានិ និគមនំ ករោន្តោ **ឯវមេសា កសី**តិ គាថមាហ។ តស្សាយំ សង្ខេបត្ថោ – យស្ស, ព្រាហ្មណ, ឯសា សទ្ធាពីជា តបោវុដ្ឋិយា អនុគ្គហិតា កសី បញ្ញាមយំ យុគនង្គលំ ហិរិមយញ្ច ឦសំ មនោមយេន យោត្តេន ឯកាពទ្ធំ កត្វា បញ្ញានង្គលេន សតិផាលំ អាកោដេត្វា សតិបាចនំ គហេត្វា កាយវចីអាហារគុត្តិយា គោបេត្វា សច្ចំ និទ្ទានំ កត្វា សោរច្ចបមោចនំ វីរិយធុរធោរយ្ហំ យោគក្ខេមាភិមុខំ អនិវត្តន្តំ វាហេន្តេន កដ្ឋា កសី កម្មបរិយោសានំ ចតុព្ពិធំ សាមញ្ញផលំ បាបិកា, **សា ហោតិ អមតប្ផលា**, សា ឯសា កសី អមតប្ផលា ហោតិ។ អមតំ វុច្ចតិ និព្ពានំ, និព្ពានានិសំសា ហោតីតិ អត្ថោ។ សា ខោ បនេសា កសី ន មមេវេកស្ស អមតប្ផលា ហោតិ, អថ ខោ យោ កោចិ ខត្តិយោ វា ព្រាហ្មណោ វា វេស្សោ វា សុទ្ទោ វា គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា ឯតំ កសឹ កសតិ, សោ សព្ពោបិ ឯតំ កសិត្វាន សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតីតិ។

ឯវំ ភគវា ព្រាហ្មណស្ស អរហត្តនិកូដេន និព្ពានបរិយោសានំ កត្វា ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។ តតោ ព្រាហ្មណោ គម្ភីរត្ថំ ទេសនំ សុត្វា – “មម កសិផលំ ភុញ្ជិត្វា បុនបិ ទិវសេយេវ ឆាតោ ហោតិ, ឥមស្ស បន កសិ អមតប្ផលា, តស្ស ផលំ ភុញ្ជិត្វា សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតី”តិ ញត្វា បសន្នោ បសន្នាការំ ករោន្តោ **ភុញ្ជតុ ភវំ គោតមោ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ តតោ បរញ្ច វុត្តត្ថមេវាតិ។ បឋមំ។

២. ឧទយសុត្តវណ្ណនា

១៩៨. ទុតិយេ **ឱទនេន បូរេសី**តិ អត្តនោ អត្ថាយ សម្បាទិតេន សូបព្យញ្ជនេន ឱទនេន បូរេត្វា អទាសិ។ ភគវា កិរ បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោវ តំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា, បាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា, គន្ធកុដឹ បវិសិត្វា, ទ្វារំ បិធាយ, និសិន្នោ តស្ស ភោជនំ ឧបសំហរិយមានំ ទិស្វា, ឯកកោវ បត្តំ អំសកូដេ លគ្គេត្វា, គន្ធកុដិតោ និក្ខម្ម, នគរទ្វារេ បត្តំ នីហរិត្វា, អន្តោនគរំ បវិសិត្វា, បដិបាដិយា គច្ឆន្តោ ព្រាហ្មណស្ស ទ្វារកោដ្ឋកេ អដ្ឋាសិ។ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ ទិស្វា, អត្តនោ សជ្ជិតំ ភោជនំ អទាសិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ទុតិយម្បី**តិ ទុតិយទិវសេបិ។ **តតិយម្បី**តិ តតិយទិវសេបិ។ តានិ កិរ តីណិ ទិវសានិ និរន្តរំ ព្រាហ្មណស្ស ឃរទ្វារំ គច្ឆន្តស្ស ភគវតោ អន្តរា អញ្ញោ កោចិ ឧដ្ឋាយ បត្តំ គហេតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ, មហាជនោ ឱលោកេន្តោវ អដ្ឋាសិ។

ឯតទវោចាតិ ព្រាហ្មណោ តីណិ ទិវសានិ បត្តំ បូរេត្វា ទេន្តោបិ ន សទ្ធាយ អទាសិ, “ឃរទ្វារំ អាគន្ត្វា ឋិតស្ស បព្ពជិតស្ស ភិក្ខាមត្តម្បិ អទត្វា ភុញ្ជតី”តិ ឧបារម្ភភយេន អទាសិ។ ទទន្តោ ច ទ្វេ ទិវសានិ ទត្វា កិញ្ចិ អវត្វាវ និវត្តោ។ ភគវាបិ កិញ្ចិ អវត្វាវ បក្កន្តោ។ តតិយទិវសេ បន អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ ឯតំ “បកដ្ឋកោ”តិអាទិវចនំ អវោច។ ភគវាបិ ឯតំ វចនំ និច្ឆារាបនត្ថមេវ យាវ តតិយមគមាសិ។ តត្ថ **បកដ្ឋកោ**តិ រសគិទ្ធោ។

បុនប្បុនំ ចេវ វបន្តិ ពីជន្តិ សត្ថា ព្រាហ្មណស្ស វចនំ សុត្វា, “ព្រាហ្មណ, ត្វំ តីណិ ទិវសានិ បិណ្ឌបាតំ ទត្វា ឱសក្កសិ, បុនប្បុនំ កាតព្ពា នាម លោកស្មិំ សោឡស ធម្មា”តិ វត្វា តេ ធម្មេ ទស្សេតុំ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ តត្ថ **បុនប្បុនំ ចេវ វបន្តី**តិ ឯកស្មិំ សស្សវារេ វុត្តំ “អលមេត្តាវតា”តិ អនោសក្កិត្វា អបរាបរេសុបិ សស្សវារេសុ ច វបន្តិយេវ។ **បុនប្បុនំ វស្សតី**តិ ន ឯកទិវសំ វស្សិត្វា តិដ្ឋតិ, បុនប្បុនទិវសេសុបិ បុនប្បុនសំវច្ឆរេសុបិ វស្សតិយេវ, ឯវំ ជនបទា ឥទ្ធា ហោន្តិ។ ឯតេនុបាយេន សព្ពត្ថ នយោ វេទិតព្ពោ។

យាចកាតិ ឥមស្មឹ បទេ សត្ថា ទេសនាកុសលតាយ អត្តានម្បិ បក្ខិបិត្វា ទស្សេតិ។ **ឌីវនិកា**តិ ឌីវការកា គោទោហកា។ ន ហិ តេ ឯកវារមេវ ថនំ អញ្ឆន្តិ, បុនប្បុនំ អញ្ឆន្តា ធេនុំ ទុហន្តីតិ អត្ថោ។ **កិលមតិ ផន្ទតិ ចា**តិ អយំ សត្តោ តេន ឥរិយាបថេន កិលមតិ ចេវ ផន្ទតិ ច។ **គព្ភ**ន្តិ សោណសិង្គាលាទីនម្បិ តិរច្ឆានគតានំ កុច្ឆឹ។ **សិវថិក**ន្តិ សុសានំ, មតំ មតំ សត្តំ តត្ថ បុនប្បុនំ ហរន្តីតិ អត្ថោ។ **មគ្គញ្ច លទ្ធា អបុនព្ភវាយា**តិ អបុនព្ភវាយ មគ្គោ នាម និព្ពានំ, តំ លភិត្វាតិ អត្ថោ។

ឯវំ វុត្តេតិ ឯវំ ភគវតា អន្តរវីថិយំ ឋត្វាវ សោឡស បុនប្បុនធម្មេ ទេសេន្តេន វុត្តេ។ **ឯតទវោចា**តិ ទេសនា បរិយោសានេ បសន្នោ សទ្ធោ បុត្តទារមិត្តញាតិវគ្គេន ភគវតោ បាទេ វន្ទិត្វា ឯតំ “អភិក្កន្តំ ភោ”តិអាទិវចនំ អវោច។ ទុតិយំ។

៣. ទេវហិតសុត្តវណ្ណនា

១៩៩. តតិយេ **វាតេហី**តិ ឧទរវាតេហិ។ ភគវតោ កិរ ឆព្ពស្សានិ ទុក្ករការិកំ ករោន្តស្ស បសតមុគ្គយូសាទីនិ អាហារយតោ ទុព្ភោជនេន ចេវ ទុក្ខសេយ្យាយ ច ឧទរវាតោ កុប្បិ។ អបរភាគេ សម្មោធិ បត្វា បណីតភោជនំ ភុញ្ជន្តស្សាបិ អន្តរន្តរា សោ អាពាធោ អត្តានំ ទស្សេតិយេវ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ឧបដ្ឋាកោ ហោតី**តិ បឋមពោធិយំ អនិពទ្ធុបដ្ឋាកកាលេ ឧបដ្ឋាកោ ហោតិ។ តស្មឹ កិរ កាលេ សត្ថុអសីតិមហាថេរេសុ ឧបដ្ឋាកោ អភូតបុព្ពោ នាម នត្ថិ។ នាគសមាលោ ឧបវានោ សុនក្ខត្តោ ចុន្ទោ សមណុទ្ទេសោ សាគតោ ពោធិ មេឃិយោតិ ឥមេ បន បាឡិយំ អាគតុបដ្ឋាកា។ ឥមស្មឹ បន កាលេ ឧបវានត្ថេរោ បាតោវ ឧដ្ឋាយ បរិវេណសម្មជ្ជនំ ទន្តកដ្ឋទានំ ន្ហានោទកបរិយាទនំ បត្តចីវរំ គហេត្វា អនុគមនន្តិ សព្ពំ ភគវតោ ឧបដ្ឋានមកាសិ។ **ឧបសង្កមី**តិ បឋមពោធិយំ កិរ វីសតិ វស្សានិ និទ្ធូមំ អរញ្ញមេវ ហោតិ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧទកតាបនម្បិ ន ភគវតា អនុញ្ញាតំ។ សោ ច ព្រាហ្មណោ ឧទ្ទនបាឡឹ ពន្ធាបេត្វា មហា ចាដិយោ ឧទ្ទនមារោបេត្វា ឧណ្ហោទកំ ការេត្វា, ន្ហានីយចុណ្ណាទីហិ សទ្ធឹ តំ វិក្កិណន្តោ ជីវិកំ កប្បេតិ។ ន្ហាយិតុ កាមា តត្ថ គន្ត្វា មូលំ ទត្វា ន្ហាយិត្វា គន្ធេ វិលិម្បិត្វា មាលំ បិឡន្ធិត្វា បក្កមន្តិ។ តស្មា ថេរោ តត្ថ ឧបសង្កមិ។

កឹ បត្ថយានោតិ កឹ ឥច្ឆន្តោ។ **កឹ ឯស**ន្តិ កឹ គវេសន្តោ។ **បូជិតោ បូជនេយ្យាន**ន្តិ ឥទំ ថេរោ ទសពលស្ស វណ្ណំ កថេតុមារភិ។ គិលានភេសជ្ជត្ថំ គតេន កិរ គិលានស្ស វណ្ណោ កថេតព្ពោតិ វត្តមេតំ។ វណ្ណំ ហិ សុត្វា មនុស្សា សក្កច្ចំ ភេសជ្ជំ ទាតព្ពំ មញ្ញន្តិ។ សប្បាយភេសជ្ជំ លទ្ធា គិលានោ ខិប្បមេវ វុដ្ឋាតិ។ កថេន្តេន ច ឈានវិមោក្ខសមាបត្តិមគ្គផលានិ អារព្ភ កថេតុំ ន វដ្ដតិ។ “សីលវា លជ្ជី កុក្កុច្ចកោ ពហុស្សុតោ អាគមធរោ វំសានុរក្ខកោ”តិ ឯវំ បន អាគមនីយបដិបទំយេវ កថេតុំ វដ្ដតិ។ **បូជនេយ្យាន**ន្តិ អសីតិមហាថេរា សទេវកេន លោកេន បូជេតព្ពាតិ បូជនេយ្យា។ តេយេវ សក្កាតព្ពាតិ **សក្ករេយ្យា**។ តេសំយេវ អបចិតិ កត្តព្ពាតិ **អបចេយ្យា**។ ភគវា តេសំ បូជិតោ សក្កតោ អបចិតោ ច, ឥច្ឆាមស្ស តំ គុណំ បកាសេន្តោ ថេរោ ឯវមាហ។ **ហាតវេ**តិ ហរិតុំ។

ផាណិតស្ស ច បុដន្តិ មហន្តំ និច្ឆារិកំ គុឡបិណ្ឌំ។ សោ កិរ “កឹ សមណស្ស គោតមស្ស អផាសុក”ន្តិ? បុច្ឆិត្វា, “ឧទរវាតោ”តិ សុត្វា, “តេន ហិ មយមេត្ថ ភេសជ្ជំ ជានាម, ឥតោ ថោកេន ឧទកេន ឥទំ ផាណិតំ អាលោឡេត្វា ន្ហានបរិយោសានេ បាតុំ ទេថ, ឥតិ ឧណ្ហោទកេន ពហិ បរិសេទោ ភវិស្សតិ, ឥមិនា អន្តោតិ ឯវំ សមណស្ស គោតមស្ស ផាសុកំ ភវិស្សតី”តិ វត្វា ថេរស្ស បត្តេ បក្ខិបិត្វា អទាសិ។

ឧបសង្កមីតិ តស្មឹ កិរ អាពាធេ បដិប្បស្សទ្ធេ “ទេវហិតេន តថាគតស្ស ភេសជ្ជំ ទិន្នំ, តេនេវ រោគោ វូបសន្តោ, អហោ ទានំ បរមទានំ ព្រាហ្មណស្សា”តិ កថា វិត្ថារិតា ជាតា។ តំ សុត្វា កិត្តិកាមោ ព្រាហ្មណោ “ឯត្តកេនបិ តាវ មេ អយំ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គតោ”តិ សោមនស្សជាតោ អត្តនា កតភាវំ ជានាបេតុកាមោ តាវតកេនេវ ទសពលេ វិស្សាសំ អាបជ្ជិត្វា ឧបសង្កមិ។

ទជ្ជាតិ ទទេយ្យ។ **កថំ ហិ យជមានស្សា**តិ កេន ការណេន យជន្តស្ស។ **ឥជ្ឈតី**តិ សមិជ្ឈតិ មហប្ផលោ ហោតិ។ **យោវេទី**តិ យោ អវេទិ អញ្ញាសិ, វិទិតំ បាកដមកាសិ “យោវេទី”តិបិ បាឋោ, យោ អវេតិ ជានាតីតិ អត្ថោ។ **បស្សតី**តិ ទិព្ពចក្ខុនា បស្សតិ។ **ជាតិក្ខយ**ន្តិ អរហត្តំ។ **អភិញ្ញាវោសិតោ**តិ ជានិត្វា វោសិតោ វោសានំ កតកិច្ចតំ បត្តោ។ **ឯវំ ហិ យជមានស្សា**តិ ឥមិនា ខីណាសវេ យជនាការេន យជន្តស្ស។ តតិយំ។

៤. មហាសាលសុត្តវណ្ណនា

២០០. ចតុត្ថេ **លូខោ លូខបាវុរណោ**តិ ជិណ្ណោ ជិណ្ណបាវុរណោ។ **ឧបសង្កមី**តិ កស្មា ឧបសង្កមិ? តស្ស កិរ ឃរេ អដ្ឋសតសហស្សធនំ អហោសិ។ សោ ចតុន្នំ បុត្តានំ អាវាហំ កត្វា ចត្តារិ សតសហស្សានិ អទាសិ ។ អថស្ស ព្រាហ្មណិយា កាលង្កតាយ បុត្តា សម្មន្តយិំសុ – “សចេ អញ្ញំ ព្រាហ្មណិំ អានេស្សតិ, តស្សា កុច្ឆិយំ និព្ពត្តវសេន កុលំ ភិជ្ជិស្សតិ។ ហន្ទ នំ មយំ សង្គណ្ហាមា”តិ។ តេ ចត្តារោបិ បណីតេហិ ឃាសច្ឆាទនាទីហិ ឧបដ្ឋហន្តា ហត្ថបាទសម្ពាហនាទីនិ ករោន្តា សង្គណ្ហិត្វា ឯកទិវសំ ទិវា និទ្ទាយិត្វា វុដ្ឋិតស្ស ហត្ថបាទេ សម្ពាហមានា បាដិយេក្កំ ឃរាវាសេ អាទីនវំ វត្វា – “មយំ តុម្ហេ ឥមិនា នីហារេន យាវជីវំ ឧបដ្ឋហិស្សាម, សេសធនម្បិ នោ ទេថា”តិ យាចិំសុ។ ព្រាហ្មណោ បុន ឯកេកស្ស សតសហស្សំ សតសហស្សំ ទត្វា អត្តនោ និវត្ថបារុបនមត្តំ ឋបេត្វា សព្ពំ ឧបភោគបរិភោគំ ចត្តារោ កោដ្ឋាសេ កត្វា និយ្យាទេសិ។ តំ ជេដ្ឋបុត្តោ កតិបាហំ ឧបដ្ឋហិ។

អថ នំ ឯកទិវសំ ន្ហត្វា អាគច្ឆន្តំ ទ្វារកោដ្ឋកេ ឋត្វា សុណ្ហា ឯវមាហ – “កិំ តយា ជេដ្ឋបុត្តស្ស សតំ វា សហស្សំ វា អតិរេកំ ទិន្នមត្ថិ? ននុ សព្ពេសំ ទ្វេ ទ្វេ សតសហស្សានិ ទិន្នានិ, កិំ សេសបុត្តានំ ឃរស្ស មគ្គំ ន ជានាសី”តិ? សោ “នស្ស វសលី”តិ កុជ្ឈិត្វា អញ្ញស្ស ឃរំ អគមាសិ, តតោបិ កតិបាហច្ចយេន ឥមិនាវ ឧបាយេន បលាបិតោ អញ្ញស្សាតិ ឯវំ ឯកឃរេបិ បវេសនំ អលភមានោ បណ្ឌរង្គបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ភិក្ខាយ ចរន្តោ កាលានមច្ចយេន ជរាជិណ្ណោ ទុព្ភោជនទុក្ខសេយ្យាហិ មិលាតសរីរោ ភិក្ខាចារតោ អាគម្ម, បីឋកាយ និបន្នោ និទ្ទំ ឱក្កមិត្វា វុដ្ឋាយ និសិន្នោ អត្តានំ ឱលោកេត្វា បុត្តេសុ បតិដ្ឋំ អបស្សន្តោ ចិន្តេសិ – “សមណោ កិរ គោតមោ អព្ភាកុដិកោ ឧត្តានមុខោ សុខសម្ភាសោ បដិសន្ថារកុសលោ, សក្កា សមណំ គោតមំ ឧបសង្កមិត្វា បដិសន្ថារំ លភិតុ”ន្តិ និវាសនបារុបនំ សណ្ឋបេត្វា ភិក្ខាភាជនមាទាយ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ។

ទារេហិ សំបុច្ឆ ឃរា និក្ខាមេន្តីតិ សព្ពំ មម សន្តកំ គហេត្វា មយ្ហំ និទ្ទនភាវំ ញត្វា អត្តនោ ភរិយាហិ សទ្ធិំ មន្តយិត្វា មំ ឃរា និក្កឌ្ឍាបេន្តិ។

នន្ទិស្សន្តិ នន្ទិជាតោ តុដ្ឋោ បមុទិតោ អហោសិំ។ **ភវមិច្ឆិសន្តិ** វុឌ្ឍិំ បត្ថយិំ។ **សាវ វារេន្តិ សូករន្តិ** យថា សុនខា វគ្គវគ្គា ហុត្វា កុស្សន្តា កុស្សន្តា សូករំ វារេន្តិ, បុនប្បុនំ មហារវំ រវាបេន្តិ, ឯវំ ទារេហិ សទ្ធិំ មំ ពហុំ វត្វា វិរវន្តំ បលាបេន្តីតិ អត្ថោ។

អសន្តាតិ អសប្បុរិសា។ **ជម្មា**តិ លាមកា។ **ភាសរេ**តិ ភាសន្តិ។ **បុត្តរូបេនា**តិ បុត្តវេសេន។ **វយោគតន្តិ** គតេ វយេ គតំ អតិក្កន្តំ បច្ឆិមវយេ ឋិតំ មំ។ **ជហន្តី**តិ បរិច្ចជន្តិ។

និព្ភោគោតិ និប្បរិភោគោ។ **ខាទនា អបនីយតី**តិ អស្សោ ហិ យាវទេវ តរុណោ ហោតិ ជវសម្បន្នោ, តាវស្ស នានារសំ ខាទនំ ទទន្តិ, ជិណ្ណំ និព្ភោគំ តតោ អបនេន្តិ, អន្តិមវយេ តំ វត្តំ ន លភតិ, តាវីហិ សទ្ធិំ អជវិយំ សុក្ខតិណានិ ខាទន្តោ ចរតិ។ យថា សោ អស្សោ, ឯវំ ជិណ្ណកាលេ វិលុត្តសព្ពធនត្តា និព្ភោគោ មាទិសោបិ ពាលកានំ បិតា ថេរោ បរឃរេសុ ភិក្ខតិ។

យញ្ចេតិ និបាតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យេ មម បុត្តា អនស្សវា អប្បតិស្សា អវសវត្តិនោ, តេហិ ទណ្ឌោវ កិរ សេយ្យោ សុន្ទរតរោតិ។ ឥទានិស្ស សេយ្យភាវំ ទស្សេតុំ **ចណ្ឌម្បិ គោណ**ន្តិអាទិ វុត្តំ។

បុរេ ហោតីតិ អគ្គតោ ហោតិ, តំ បុរតោ កត្វា គន្តុំ សុខំ ហោតីតិ អត្ថោ ។ **គាធមេធតី**តិ ឧទកំ ឱតរណកាលេ គម្ភីរេ ឧទកេ បតិដ្ឋំ លភតិ។

បរិយាបុណិត្វាតិ ឧគ្គណ្ហិត្វា វា វាចុគ្គតា កត្វា។ **សន្និសិន្នេសូ**តិ តថារូបេ ព្រាហ្មណានំ សមាគមទិវសេ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតេសុ បុត្តេសុ តំ សភំ ឱគាហេត្វា ព្រាហ្មណានំ មជ្ឈេ មហារហេ អាសនេ និសិន្នេសុ។ **អភាសី**តិ ‘អយំ មេ កាលោ’តិ សភាយ មជ្ឈេ បវិសិត្វា ហត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា , “ភោ អហំ តុម្ហាកំ គាថា ភាសិតុកាមោ, ភាសិតេ សុណិស្សថា”តិ វត្វា – “ភាស, ព្រាហ្មណ, សុណោមា”តិ វុត្តោ ឋិតកោវ អភាសិ។ “តេន ច សមយេន មនុស្សានំ វត្តំ ហោតិ យោ មាតាបិតូនំ សន្តកំ ខាទន្តោ មាតាបិតរោ ន បោសេតិ, សោ មារេតព្ពោ”តិ។ តស្មា តេ ព្រាហ្មណបុត្តា បិតុបាទេសុ និបតិត្វា “ជីវិតំ នោ តាត, ទេហី”តិ យាចិំសុ។ សោ បិតុហទយស្ស បុត្តានំ មុទុត្តា “មា មេ, ភោ, ពាលកេ វិនាសយិត្ថ, បោសិស្សន្តិ ម”ន្តិ អាហ។

អថស្ស បុត្តេ មនុស្សា អាហំសុ – “សចេ, ភោ, អជ្ជ បដ្ឋាយ បិតរំ ន សម្មា បដិជគ្គិស្សថ, ឃាតេស្សាម វោ”តិ។ តេ ភីតា ឃរំ នេត្វា បដិជគ្គិំសុ។ តំ ទស្សេតុំ **អថ ខោ នំ ព្រាហ្មណមហាសាល**ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **នេត្វា**តិ បីឋេ និសីទាបេត្វា សយំ ឧក្ខិបិត្វា នយិំសុ។ **ន្ហាបេត្វា**តិ សរីរំ តេលេន អព្ភញ្ជិត្វា ឧព្ពដ្ដេត្វា គន្ធចុណ្ណាទីហិ

ន្នាបេសុំ។ ព្រាហ្មណិយោបិ បក្កោសាបេត្វា, “អជ្ជ បដ្ឋាយ អម្ហាកំ បិតរំ សម្មា បដិជគ្គថ។ សចេ បមាទំ អាបជ្ជិស្សថ, ឃរតោ វោ និក្កឌ្ឍិស្សាមា”តិ វត្វា, បណីតភោជនំ ភោជេសុំ។

ព្រាហ្មណោ សុភោជនញ្ច សុខសេយ្យញ្ច អាគម្ម កតិបាហច្ចយេន សញ្ជាតពលោ បីណិតិន្ទ្រិយោ អត្តភាវំ ឱលោកេត្វា, “អយំ មេ សម្បត្តិ សមណំ គោតមំ និស្សាយ លទ្ធា”តិ បណ្ណាការំ អាទាយ ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។ តំ ទស្សេតុំ **អថ ខោ សោ**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ឯកទរោចា**តិ ទុស្សយុគំ បាទមូលេ ឋបេត្វា ឯតំ អរោចេ។ សរណគមនាវសានេ ចាបិ ភគវន្តំ ឯវមាហ – “ភោ គោតម, មយ្ហំ បុត្តេហិ ចត្តារិ ធុវភត្តានិ ទិន្នានិ , តតោ អហំ ទ្វេ តុម្ហាកំ ទម្មិ, ទ្វេ សយំ បរិភុញ្ជិស្សាមី”តិ។ កល្យាណំ, ព្រាហ្មណ, បាដិយេក្កំ បន មា និយ្យាទេហិ, អម្ហាកំ រុច្ចនដ្ឋានមេវ គមិស្សាមាតិ។ “ឯវំ, ភោ”តិ ខោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ឃរំ គន្ត្វា បុត្តេ អាមន្តេសិ “តាតា, សមណោ គោតមោ មយ្ហំ សហាយោ, តស្ស ទ្វេ ធុវភត្តានិ ទិន្នានិ, តុម្ហេ តស្មិំ សម្បត្តេ មា បមជ្ជថា”តិ។ សាធុ, តាតាតិ។ បុនទិវសេ ភគវា បុព្ពណ្ហសមយេ បត្តចីវរំ អាទាយ ជេដ្ឋបុត្តស្ស និវេសនទ្វារំ គតោ។ សោ សត្ថារំ ទិស្វាវ ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា ឃរំ បវេសេត្វា មហារហេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា បណីតភោជនមទាសិ។ សត្ថា បុនទិវសេ ឥតរស្ស, បុនទិវសេ ឥតរស្សាតិ បដិបាដិយា សព្ពេសំ ឃរានិ អគមាសិ។ សព្ពេ តថេវ សក្ការំ អកំសុ។

អថេកទិវសំ ជេដ្ឋបុត្តស្ស ឃរេ មង្គលំ បច្ចុបដ្ឋិតំ។ សោ បិតរំ អាហ – “តាត, កស្ស មង្គលំ ទេមា”តិ។ អម្ហេ អញ្ញំ ន ជានាម? ននុ សមណោ គោតមោ មយ្ហំ សហាយោតិ? តេន ហិ តុម្ហេ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ ស្វាតនាយ សមណំ គោតមំ និមន្តេថាតិ។ ព្រាហ្មណោ តថា អកាសិ ។ ភគវា អធិវាសេត្វា បុនទិវសេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ តស្ស គេហទ្វារំ អគមាសិ។ សោ ហរិតុបលិត្តំ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ គេហំ សត្ថារំ បវេសេត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បញ្ញត្តាសនេសុ និសីទាបេត្វា អប្បោទកបាយាសញ្ចេវ ខជ្ជកវិកតិញ្ច អទាសិ។ អន្តរភត្តស្មិំយេវ ព្រាហ្មណស្ស ចត្តារោបិ បុត្តា សត្ថុ សន្តិកេ និសីទិត្វា អាហំសុ – “ភោ គោតម, មយំ អម្ហាកំ បិតរំ បដិជគ្គាម នប្បមជ្ជាម, បស្សថស្ស អត្តភាវ”ន្តិ។ សត្ថា “កល្យាណំ វោ កតំ, មាតាបិតុបោសកំ នាម បោរាណកបណ្ឌិតានំ អាចិណ្ណមេវា”តិ វត្វា មហានាគជាតកំ (ជា. ១.១១.១ អាទយោ; ចរិយា. ២.១ អាទយោ) នាម កថេត្វា, ចត្តារិ សច្ចានិ ទីបេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ព្រាហ្មណោ សទ្ធិំ ចតូហិ បុត្តេហិ ចតូហិ ច សុណ្ហាហិ ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ។ តតោ បដ្ឋាយ សត្ថា ន សព្ពកាលំ តេសំ គេហំ អគមាសីតិ។ ចតុត្ថំ។

៥. មានត្ថទ្ធសុត្តវណ្ណនា

២០១. បញ្ចមេ **មានត្ថទ្ធោ**តិ វាតភរិតភស្តា វិយ មានេន ថទ្ធោ។ **អាចរិយ**ន្តិ សិប្បុគ្គហណកាលេ អាចរិយោ អនភិវាទេន្តស្ស សិប្បំ ន ទេតិ, អញ្ញស្មិំ បន កាលេ តំ ន អភិវាទេតិ, អត្ថិភាវម្បិស្ស ន ជានាតិ។ **នាយំ សមណោ**តិ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “យស្មា អយំ សមណោ មាទិសេ ជាតិសម្បន្នព្រាហ្មណេ សម្បត្តេ បដិសន្ថារមត្តម្បិ ន ករោតិ, តស្មា ន កិញ្ចិ ជានាតី”តិ។

អព្ភុតវិត្តជាតាតិ អភូតបុព្ពាយ តុដ្ឋិយា សមន្នាគតា។ **កេសុ ចស្សា**តិ កេសុ ភវេយ្យ។ **ក្យស្សា**តិ កេ អស្ស បុគ្គលស្ស។ **អបចិតា អស្សូ**តិ អបចិតី ទស្សេតុំ យុត្តា ភវេយ្យុំ។ **អរហន្តេ**តិ ឥមាយ គាថាយ ទេសនាកុសលត្តា អត្តានំ អន្តោកត្វា បូជនេយ្យំ ទស្សេតិ។ បញ្ចមំ។

៦. បច្ចនីកសុត្តវណ្ណនា

២០២. ឆដ្ឋេ “សព្ពំ សេត”ន្តិ វុត្តេ “សព្ពំ កណ្ហ”ន្តិអាទិនា នយេន បច្ចនីកំ ករោន្តស្សេវស្ស សាតំ សុខំ ហោតីតិ **បច្ចនីកសាតោ**។ **យោ ច វិនេយ្យ សារម្ភ**ន្តិ យោ ករណុត្តរិយលក្ខណំ សារម្ភំ វិនេត្វា សុណាតីតិ អត្ថោ។ ឆដ្ឋំ។

៧. នវកម្មិកសុត្តវណ្ណនា

២០៣. សត្តមេ **នវកម្មិកភារទ្វាជោ**តិ សោ កិរ អរញ្ញេ រុក្ខំ ឆិន្ទាបេត្វា តត្ថេវ បាសាទកូដាគារាទីនិ យោជេត្វា នគរំ អាហរិត្វា វិក្កិណាតិ, ឥតិ នវកម្មំ និស្សាយ ជីវតីតិ នវកម្មិកោ, គោត្តេន ភារទ្វាជោតិ **នវកម្មិកភារទ្វាជោ**។ **ទិស្វានស្ស ឯតទហោសី**តិ ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ វិស្សជ្ជេត្វា និសិន្នំ ភគវន្តំ ទិស្វាន អស្ស ឯតំ អហោសិ។ **វនស្មិ**ន្តិ ឥមស្មិំ វនសណ្ឌេ។ **ឧច្ឆិន្នមូលំ មេ វន**ន្តិ មយ្ហំ កិលេសវនំ ឧច្ឆិន្នមូលំ។ **និព្ពនថោ**តិ និក្កិលេសវនោ។

ឯកោ រមេតិ ឯកកោ អភិរមាមិ។ **អរតី វិប្បហាយា**តិ បន្តសេនាសនេសុ ចេវ ភាវនាយ ច ឧក្កណ្ឋិតំ ជហិត្វា។ សត្តមំ។

៨. កដ្ឋហារសុត្តវណ្ណនា

២០៤. អដ្ឋមេ **អន្តេវាសិកា**តិ វេយ្យាវច្ចំ កត្វា សិប្បុគ្គណ្ហនកា ធម្មន្តេវាសិកា។ **និសិន្ន**ន្តិ ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ វិស្សជ្ជេត្វា និសិន្នំ។ **គម្ភីររូបេ**តិ គម្ភីរសភាវេ។

ពហុភេរវេតិ តត្រដ្ឋកសវិញ្ញាណកអវិញ្ញាណកភេរវេហិ ពហុភេរវេ។ **វិគាហិយា**តិ អនុបវិសិត្វា។ **អនិញ្ជមានេនា**តិអាទីនិ កាយវិសេសនានិ, ឯវរូបេន កាយេនាតិ អត្ថោ។ **សុចារុរូបំ វតា**តិ អតិសុន្ទរំ វត ឈានំ ឈាយសីតិ វទតិ។

វនវស្សិតោ មុនីតិ វនំ អវស្សិតោ ពុទ្ធមុនិ។ **ឥទ**ន្តិ ឥទំ តុម្ហាកំ ឯវំ វនេ និសិន្នការណំ មយ្ហំ អច្ឆេររូបំ បដិភាតិ។ **បីតិមនោ**តិ តុដ្ឋចិត្តោ។ **វនេ វសេ**តិ វនម្ហិ វសិ។

មញ្ញាមហន្តិ មញ្ញាមិ អហំ។ **លោកាធិបតិសហព្យត**ន្តិ លោកាធិបតិមហាព្រហ្មុនា សហភាវំ។ **អាកង្ខមានោ**តិ ឥច្ឆមានោ។ **តិទិវំ អនុត្តរ**ន្តិ ឥទំ ព្រហ្មលោកមេវ សន្ធាយាហ។ **កស្មា ភវំ វិជនមរញ្ញមស្សិតោ**តិ អហំ តាវ ព្រហ្មលោកំ អាកង្ខមានោតិ មញ្ញាមិ។ យទិ ឯវំ ន ហោតិ, អថ មេ អាចិក្ខ, កស្មា ភវន្តិ? បុច្ឆតិ។ **ព្រហ្មបត្តិយា**តិ សេដ្ឋបត្តិយា ។ ឥធ ឥទំ តបោ កស្មា ករោសីតិ អបរេនបិ អាការេន បុច្ឆតិ។

កង្ខាតិ តណ្ហា។ **អភិនន្ទនា**តិ អភិនន្ទនវសេន តណ្ហាវ វុត្តា។ **អនេកធាតូសូ**តិ អនេកសភាវេសុ អារម្មណេសុ។ **បុថូ**តិ នានប្បការា តណ្ហា សេសកិលេសា វា។ **សទាសិតា**តិ និច្ចកាលំ អវស្សិតា។ **អញ្ញាណមូលប្បភវា**តិ អវិជ្ជាមូលា ហុត្វា ជាតា។ **បជប្បិតា**តិ តណ្ហាវ “ឥទម្បិ មយ្ហំ, ឥទម្បិ មយ្ហ”ន្តិ បជប្បាបនវសេន បជប្បិតា នាមាតិ វុត្តា។ **សព្វា មយា ព្យន្តិកតា**តិ សព្វា តណ្ហា មយា អគ្គមគ្គេន វិគតន្តា និរន្តា កតា។ **សមូលិកា**តិ សទ្ធី អញ្ញាណមូលេន។

អនូបយោតិ អនុបគមនោ។ **សព្ពេសុ ធម្មេសុ វិសុទ្ធទស្សនោ**តិ ឥមិនា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ ទីបេតិ។ **សម្ពោធិមនុត្តរ**ន្តិ អរហត្តំ សន្ធាយាហ។ **សិវ**ន្តិ សេដ្ឋំ ។ **ឈាយាមី**តិ ទ្វីហិ ឈានេហិ ឈាយាមិ។ **វិសារទោ**តិ វិគតសារជ្ជោ។ អដ្ឋមំ។

៩. មាតុបោសកសុត្តវណ្ណនា

២០៥. នវមេ **បេច្ចា**តិ ឥតោ បដិគន្ត្វា។ នវមំ។

១០. ភិក្ខកសុត្តវណ្ណនា

២០៦. ទសមេ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ ភិក្ខុភាវេ។ **វិស្សំ ធម្ម**ន្តិ ទុគ្គន្ធំ អកុសលធម្មំ។ **ពាហិត្វា**តិ អគ្គមគ្គេន ជហិត្វា។ **សង្ខាយា**តិ ញាណេន។ **ស វេ ភិក្ខូតិ វុច្ចតី**តិ សោ វេ ភិន្នកិលេសត្តា ភិក្ខុ នាម វុច្ចតិ។ ទសមំ។

១១. សង្គារវសុត្តវណ្ណនា

២០៧. ឯកាទសមេ **បច្ចេតី**តិ ឥច្ឆតិ បត្ថេតិ។ **សាធុ, ភន្តេ**តិ អាយាចមានោ អាហ។ ថេរស្ស កិរេស គិហិសហាយោ, តស្មា ថេរោ “អយំ វរាកោ មំ សហាយំ លភិត្វាបិ មិច្ឆាទិដ្ឋី គហេត្វា មា អបាយបូរកោ អហោសី”តិ អាយាចតិ។ អបិចេស មហាបរិវារោ, តស្មិំ បសន្នេ បញ្ចកុលសតានិ អនុវត្តិស្សន្តីតិ មញ្ញមានោបិ អាយាចតិ។ **អត្ថវស**ន្តិ អត្ថានិសំសំ អត្ថការណំ។ **បាប**ន្តិ បាណាតិបាតាទិអកុសលំ។ **បវាហេមី**តិ គលប្បមាណំ ឧទកំ ឱតរិត្វា បវាហេមិ បលាបេមិ។ **ធម្មោ**តិ គាថា វុត្តត្ថាវ។ ឯកាទសមំ។

១២. ខោមទុស្សសុត្តវណ្ណនា

២០៨. ទ្វាទសមេ **ខោមទុស្សំ នាមា**តិ ខោមទុស្សានំ ឧស្សន្នត្តា ឯវំលទ្ធនាមំ។ **សភាយ**ន្តិ សាលាយំ។ **ផុសាយតី**តិ ផុសិតានិ មុញ្ចតិ វស្សតិ។ សត្ថា កិរ តំ សភំ ឧបសង្កមិតុកាមោ – “មយិ ឯវមេវំ ឧបសង្កមន្តេ

អផាសុកជាតុកំ ហោតិ, ឯកំ ការណំ បដិច្ច ឧបសង្កមិស្សាមី”តិ អធិដ្ឋានវសេន វុឌ្ឋី ឧប្បាទេសិ។ **សភាធម្ម**ន្តិ សុខនិសិន្នេ កិរ អសញ្ចាលេត្វា ឯកបស្សេន បរិសនំ តេសំ សភាធម្មោ នាម, ន មហាជនំ ចាលេត្វា ឧជុកមេវ បរិសនំ។ ភគវា ច ឧជុកមេវ អាគច្ឆតិ, តេន តេ កុបិតា ភគវន្តំ ហីឡេន្តា “កេ ច មុណ្ឌកា សមណកា, កេ ច សភាធម្មំ ជានិស្សន្តី”តិ អាហំសុ។ **សន្តោ**តិ បណ្ឌិតា សប្បុរិសា។ **បហាយា**តិ ឯតេ រាគាទយោ ជហិត្វា រាគាទិវិនយាយ ធម្មំ ភណន្តិ, តស្មា តេ សន្តោ នាមាតិ។ ទ្វាទសមំ។

ឧបាសកវគ្គោ ទុតិយោ។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ព្រាហ្មណសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. វង្គីសសំយុត្តំ

១. និក្ខន្តសុត្តវណ្ណនា

២០៩. វង្គីសសំយុត្តស្ស បឋមេ **អគ្គាឡវេ ចេតិយេ**តិ អាឡវិយំ អគ្គចេតិយេ។ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ អគ្គាឡវគោតមកាទីនិ យក្ខនាគាទីនំ ភវនានិ, ចេតិយានិ អហេសុំ។ ឧប្បន្នេ ពុទ្ធេ តានិ អបនេត្វា មនុស្សា វិហារេ ករឹសុ។ តេសំ តានេវ នាមានិ ជាតានិ។ **និគ្រោធកប្បេនា**តិ និគ្រោធរុក្ខមូលវាសិនា កប្បត្ថេរេន។ **ឱហិយ្យកោ**តិ ឱហីនកោ។ **វិហារបាលោ**តិ សោ កិរ តទា អវស្សិកោ ហោតិ បត្តចីវរគ្គហណេ អកោវិទោ។ អថ នំ ថេរា ភិក្ខូ – “អាវុសោ, ឥមានិ ឆត្តុបាហនកត្តរយដ្ឋិអាទីនិ ឱលោកេន្តោ និសីទា”តិ វិហាររក្ខកំ កត្វា បិណ្ឌាយ បវិសឹសុ។ តេន វុត្តំ “វិហារបាលោ”តិ។ **សមលង្ករិត្វា**តិ អត្តនោ វិភវានុរូបេន អលង្ការេន អលង្ករិត្វា។ **ចិត្តំ អនុទ្ធំសេតី**តិ កុសលចិត្តំ វិទ្ធំសេតិ វិនាសេតិ។ **តំ កុតេត្ថ លព្ភា**តិ ឯកស្មឹ រាគេ ឧប្បន្នេ តំ ការណំ កុតោ លព្ភា។ **យំ មេ បរោ**តិ យេន មេ ការណេន អញ្ញោ បុគ្គលោ វា ធម្មោ វា អនភិរតឹ វិនោទេត្វា ឥទានេវ អភិរតឹ ឧប្បាទេយ្យ អាចរិយុបជ្ឈាយាបិ មំ វិហារេ ឱហាយ គតា។

អគារស្មាតិ អគារតោ និក្ខន្តំ។ **អនគារិយ**ន្តិ បព្ពជ្ជំ ឧបគតន្តិ អត្ថោ។ **កណ្ហតោ**តិ កណ្ហបក្ខតោ មារបក្ខតោ អាធាវន្តិ។ **ឧគ្គបុត្តា**តិ ឧគ្គតានំ បុត្តា មហេសក្ខា រាជញ្ញភូតា។ **ទឡ្ហធម្មិនោ**តិ ទឡ្ហធនុនោ, ឧត្តមប្បមាណំ អាចរិយធនុំ ធារយមានា។ **សហស្សំ អបលាយិន**ន្តិ យេ តេ សមន្តា សរេហិ បរិកិរេយ្យុំ, តេសំ អបលាយិនំ សង្ខំ ទស្សេន្តោ “សហស្ស”ន្តិ អាហ។ **ឯតតោ ភិយ្យោ**តិ ឯតស្មា សហស្សា អតិរេកតរា។ **នេវ មំ ព្យាធយិស្សន្តី**តិ មំ ចាលេតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ **ធម្មេ សម្ហិ បតិដ្ឋិត**ន្តិ អនភិរតឹ វិនោទេត្វា អភិរតឹ ឧប្បាទន សមត្ថេ សកេ សាសនធម្មេ បតិដ្ឋិតំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឥស្សាសសហស្សេ តាវ សមន្តា សរេហិ បរិកិរន្តេ សិក្ខិតោ បុរិសោ ទណ្ឌកំ គហេត្វា សព្ពេ សរេ សរីរេ អបតមានេ អន្តរាវ បហរិត្វា បាទមូលេ បាតេតិ។ តត្ថ ឯកោបិ ឥស្សាសោ ទ្វេ សរេ ឯកតោ ន ខិបតិ, ឥមា បន ឥត្ថិយោ រូបារម្មណាទិវសេន បញ្ច បញ្ច សរេ ឯកតោ ខិបន្តិ។ ឯវំ ខិបន្តិយោ ឯតា សចេបិ អតិរេកសហស្សា ហោន្តិ, នេវ មំ ចាលេតុំ សក្ខិស្សន្តីតិ។

សក្ខី ហិ មេ សុតំ ឯតន្តិ មយា ហិ សម្មុខា ឯតំ សុតំ។ **និព្ពានគមនំ មគ្គ**ន្តិ វិបស្សនំ សន្ធាយាហ។ សោ ហិ និព្ពានស្ស បុព្ពភាគមគ្គោ, លិង្គវិបល្លាសេន បន “មគ្គ”ន្តិ អាហ។ **តត្ថ មេ**តិ តស្មឹ មេ អត្តនោ តរុណវិបស្សនាសង្ខាតេ និព្ពានគមនមគ្គេ មនោ និរតោ។ **បាបិមា**តិ កិលេសំ អាលបតិ។ **មច្ចូ**តិបិ តមេវ អាលបតិ។ **ន មេ មគ្គម្បិ ទក្ខសី**តិ យថា មេ ភវយោនិអាទីសុ គតមគ្គម្បិ ន បស្សសិ, តថា ករិស្សាមីតិ។ បឋមំ។

២. អរតីសុត្តវណ្ណនា

២១០. ទុតិយេ **និក្ខមតី**តិ វិហារា និក្ខមតិ។ **អបរណ្ហេ វា កាលេ**តិ ទុតិយទិវសេ វា ភិក្ខាចារកាលេ។ វិហារគរុកោ កិរេស ថេរោ។ **អរតិញ្ច រតិញ្ចា**តិ សាសនេ អរតឹ កាមគុណេសុ ច រតឹ។ **សព្ពសោ គេហសិតញ្ច វិតក្ក**ន្តិ បញ្ចកាមគុណគេហនិស្សិតំ បាបវិតក្កញ្ច សព្ពាការេន បហាយ។ **វនថ**ន្តិ កិលេសមហាវនំ។ **កុហិញ្ចី**តិ កិស្មិញ្ចិ អារម្មណេ។ **និព្ពនថោ**តិ និក្កិលេសវនោ។ **អរតោ**តិ តណ្ហារតិរហិតោ។

បថវិញ្ច វេហាសន្តិ បថវិនិស្សិតញ្ច ឥត្ថិបុរិសវត្ថាលង្ការាទិវណ្ណំ, វេហាសដ្ឋកញ្ច ចន្ទសូរិយោភាសាទិ។ **រូបគត**ន្តិ រូបមេវ។ **ជគតោគធ**ន្តិ ជគតិយា ឱគធំ, អន្តោបថវិយំ នាគភវនគតន្តិ អត្ថោ។ **បរិជីយតី**តិ បរិជីរតិ។ **សព្ពមនិច្ច**ន្តិ សព្ពំ តំ អនិច្ចំ។ អយំ ថេរស្ស មហាវិបស្សនាតិ វទន្តិ។ **ឯវំ សមច្ចា**តិ ឯវំ សមាគន្ត្វា។ **ចរន្តិ មុតត្តា**តិ វិញ្ញាតត្តភាវា វិហរន្តិ។

ឧបធីសូតិ ខន្ធកិលេសាភិសង្ខារេសុ។ **គធិតា**តិ គិទ្ធា។ **ទិដ្ឋសុតេ**តិ ចក្ខុនា ទិដ្ឋេ រូបេ, សោតេន សុតេ សទ្ទេ។ **បដិឃេ ច មុតេ ចា**តិ ឯត្ថ បដិឃបទេន គន្ធរសា គហិតា, មុតបទេន ផោដ្ឋព្ពារម្មណំ ។ **យោ ឯត្ថ ន លិម្បតី**តិ យោ ឯតេសុ បញ្ចកាមគុណេសុ តណ្ហាទិដ្ឋិលេបេហិ ន លិម្បតិ។

អថ សដ្ឋិនិស្សិតា សវិតក្កា, បុថូ ជនតាយ អធម្មា និវិដ្ឋាតិ អថ ឆ អារម្មណនិស្សិតា បុថូ អធម្មវិតក្កា ជនតាយ និវិដ្ឋាតិ អត្ថោ។ **ន ច វគ្គគតស្ស កុហិញ្ចី**តិ តេសំ វសេន ន កត្ថចិ កិលេសវគ្គគតោ ភវេយ្យ។ **នោ បន ទុដ្ឋុល្លភាណី**តិ ទុដ្ឋុល្លវចនភាណីបិ ន សិយា។ **ស ភិក្ខូ**តិ សោ ឯវំវិធោ ភិក្ខុ នាម ហោតិ។

ទន្តោតិ ទន្តជាតិកោ បណ្ឌិតោ។ **ចិររត្តសមាហិតោ**តិ ទីឃរត្តំ សមាហិតចិត្តោ។ **និបកោ**តិ នេបក្កេន សមន្នាគតោ បរិណតបញ្ញោ។ **អបិហាលូ**តិ និត្តណ្ហោ។ **សន្តំ បទ**ន្តិ និព្ពានំ។ **អជ្ឈគមា មុនី**តិ អធិគតោ មុនិ។ **បដិច្ច បរិនិព្ពុតោ កង្ខតិ កាល**ន្តិ និព្ពានំ បដិច្ច កិលេសបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតោ បរិនិព្ពានកាលំ អាគមេតិ។ ទុតិយំ។

៣. បេសលសុត្តវណ្ណនា

២១១. តតិយេ **អតិមញ្ញតី**តិ "កឹ ឥមេ មហល្លកា? ន ឯតេសំ បាឡិ, ន អដ្ឋកថា, ន បទព្យញ្ជនមធុរតា, អម្ហាកំ បន បាឡិបិ អដ្ឋកថាបិ នយសតេន នយសហស្សេន ឧបដ្ឋាតី"តិ អតិក្កមិត្វា មញ្ញតិ។ **គោតមា**តិ គោតមពុទ្ធសាវកត្តា អត្តានំ អាលបតិ។ **មានបថ**ន្តិ មានារម្មណញ្ចេវ មានសហភុនោ ច ធម្មេ។ **វិប្បដិសារី ហុវា**តិ វិប្បដិសារី អហុវា, អហោសីតិ អត្ថោ។ **មគ្គជិនោ**តិ មគ្គេន ជិតកិលេសោ។ **កិត្តិញ្ច សុខញ្ចា**តិ វណ្ណភណនញ្ច កាយិកចេតសិកសុខញ្ច។ **អខិលោធ បធានវា**តិ អខិលោ ឥធ បធានវា វីរិយសម្បន្នោ។ **វិសុទ្ធោ**តិ វិសុទ្ធោ ភវេយ្យ។ **អសេស**ន្តិ និស្សេសំ នវវិធំ។ **វិជ្ជាយន្តករោ**តិ វិជ្ជាយ កិលេសានំ អន្តករោ។ **សមិតាវី**តិ រាគាទីនំ សមិតតាយ សមិតាវី។ តតិយំ។

៤. អានន្ទសុត្តវណ្ណនា

២១២. ចតុត្ថេ **រាគោ**តិ អាយស្មា អានន្ទោ មហាបុញ្ញោ សម្ភាវិតោ, តំ រាជរាជមហាមត្តាទយោ និមន្តេត្វា អន្តោនិវេសនេ និសីទាបេន្តិ។ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតាបិ ឥត្ថិយោ ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា តាលវណ្ដេន ពីជេន្តិ, ឧបនិសីទិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ ធម្មំ សុណន្តិ។ តត្ថ អាយស្មតោ វង្គីសស្ស នវបព្ពជិតស្ស អារម្មណំ បរិគ្គហេតុំ អសក្កោន្តស្ស ឥត្ថិរូបារម្មណេ រាគោ ចិត្តំ អនុទ្ធំសេតិ។ សោ សទ្ធាបព្ពជិតត្តា ឧជុជាតិកោ កុលបុត្តោ "អយំ មេ រាគោ វឌ្ឍិត្វា ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកំ អត្ថំ នាសេយ្យា"តិ ចិន្តេត្វា អនន្តរំ និសិន្នោវ ថេរស្ស អត្តានំ អាវិករោន្តោ **កាមរាគេនា**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **និព្ពាបន**ន្តិ រាគនិព្ពានការណំ។ **វិបរិយេសា**តិ វិបល្លាសេន។ **សុភំ រាគូបសញ្ហិត**ន្តិ រាគដ្ឋានិយំ ឥដ្ឋារម្មណំ។ **បរតោ បស្សា**តិ អនិច្ចតោ បស្ស។ **មា ច អត្តតោ**តិ អត្តតោ មា បស្ស។ **កាយគតា ត្យត្ថូ**តិ កាយគតា តេ អត្ថុ។ **អនិមិត្តញ្ច ភាវេហី**តិ និច្ចាទីនំ និមិត្តានំ ឧគ្ឃាដិតត្តា វិបស្សនា អនិមិត្តា នាម, តំ ភាវេហីតិ វទតិ។ **មានាភិសមយា**តិ មានស្ស ទស្សនាភិសមយា ចេវ បហានាភិសមយា ច។ **ឧបសន្តោ**តិ រាគាទិសន្តតាយ ឧបសន្តោ។ ចតុត្ថំ។

៥. សុភាសិតសុត្តវណ្ណនា

២១៣. បញ្ចមេ **អង្គេហី**តិ ការណេហិ, អវយវេហិ វា។ មុសាវាទាវេរមណិអាទីនិ ហិ ចត្តារិ សុភាសិតវាចាយ ការណានិ, សច្ចវចនាទយោ ចត្តារោ អវយវា។ ការណត្ថេ ច អង្គសទ្ទេ "ចតូហី"តិ និស្សក្កវចនំ ហោតិ, អវយវត្ថេ ករណវចនំ។ **សមន្នាគតា**តិ សមនុអាគតា បវត្តា យុត្តា ច។ **វាចា**តិ សមុល្លបនវាចា, យា "វាចា គិរា ព្យប្បថោ"តិ (ធ. ស. ៦៣៦) ច, "នេលា កណ្ណសុខា"តិ (ទី. និ. ១.៩) ច អាគតា។ "យា បន វាចាយ ចេ កតំ កម្ម"ន្តិ ឯវំ វិញ្ញត្តិ ច "យា ចតូហិ វចីទុច្ចរិតេហិ អារតិ...បេ.... អយំ វុច្ចតិ សម្មាវាចា"តិ (វិភ. ២០៦) ឯវំ វិរតិ ច, "ផរុសវាចា, ភិក្ខវេ, អាសេវិតា ភាវិតា ពហុលីកតា និរយសំវត្តនិកា ហោតី"តិ (អ. និ. ៨.៤០) ឯវំ ចេតនា ច វាចាតិ អាគតា, ន សា ឥធ អធិប្បេតា។ កស្មា? អភាសិតព្ពតោ។ **សុភាសិតា**តិ សុដ្ឋុ ភាសិតា។ តេនស្សា អត្ថាវហតំ ទីបេតិ។ **នោ ទុព្ភាសិតា**តិ ន ទុដ្ឋុ ភាសិតា។ តេនស្សា អនត្ថាវហនបហានតំ ទីបេតិ។ **អនវជ្ជា**តិ រាគាទិវជ្ជរហិតា។ ឥមិនាស្សា ការណសុទ្ធី ចតុទោសាភាវញ្ច ទីបេតិ។ **អននុវជ្ជា**តិ អនុវាទវិមុត្តា ។ ឥមិនាស្សា សព្ពាការសម្បត្តី ទីបេតិ។ **វិញ្ញូន**ន្តិ បណ្ឌិតានំ។ តេន និន្ទាបសំសាសុ ពាលា អប្បមាណាតិ ទីបេតិ។

សុភាសិតំយេវ ភាសតីតិ បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ ទេសនាយ ចតូសុ វាចង្គេសុ អញ្ញតរនិទ្ទោសវចនមេតំ។ **នោ ទុព្ភាសិត**ន្តិ តស្សេវ វាចង្គស្ស បដិបក្ខភាសននិវារណំ។ **នោ ទុព្ភាសិត**ន្តិ ឥមិនា មិច្ឆាវាចប្បហានំ ទីបេតិ។ **សុភាសិត**ន្តិ ឥមិនា បហីនមិច្ឆាវាចេន ភាសិតព្ពវចនលក្ខណំ។ អង្គបរិទីបនត្ថំ បនេត្ថ អភាសិតព្ពំ បុព្ពេ អវត្វា ភាសិតព្ពមេវាហ។ ឯស នយោ **ធម្មំយេវា**តិអាទីសុបិ។ ឯត្ថ ច បឋមេន បិសុណទោសរហិតំ សមគ្គករណំ វចនំ វុត្តំ, ទុតិយេន សម្ផប្បលាបទោសរហិតំ ធម្មតោ អនបេតំ មន្តាវចនំ, ឥតរេហិ ទ្វីហិ ផរុសាលិករហិតានិ បិយសច្ចវចនានិ។ **ឥមេហិ ខោ**តិ អាទិនា តានិ អង្គានិ បច្ចក្ខតោ ទស្សេន្តោ តំ វាចំ និគមេតិ។ យញ្ច អញ្ញេ បដិញ្ញាទីហិ អវយវេហិ, នាមាទីហិ បទេហិ, លិង្គវចនវិភត្តិកាលការកសម្បត្តីហិ ច សមន្នាគតំ មុសាវាទាទិវា

ចម្បិ សុភាសិតន្តិ មញ្ញន្តិ, តំ បដិសេធេតិ។ អវយវាទិសមន្នាគតាបិ ហិ តថារូបី វាចា ទុព្ភាសិតាវ ហោតិ អត្តនោ ច បរេសញ្ច អនត្ថាវហត្តា។ ឥមេហិ បន ចតូហង្គេហិ សមន្នាគតា សចេបិ មិលក្ខភាសាបរិយាបន្នា ឃដចេដិកាគីតិកបរិយាបន្នាបិ ហោតិ, តថាបិ សុភាសិតាវ លោកិយលោកុត្តរហិតសុខាវហត្តា។ តថា ហិ មគ្គបស្សេ សស្សំ រក្ខន្តិយា សីហឡចេដិកាយ សីហឡកេនេវ ជាតិជរាមរណយុត្តំ គីតិកំ គាយន្តិយា សទ្ទំ សុត្វា មគ្គំ គច្ឆន្តា សដ្ឋិមត្តា វិបស្សកា ភិក្ខូ អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ តថា តិស្សោ នាម អារទ្ធវិបស្សកោ ភិក្ខុ បទុមសរសមីបេន គច្ឆន្តោ បទុមសរេ បទុមានិ ភញ្ជិត្វា –

“បាតោវ ផុល្លិតកោកនទំ, សូរិយាលោកេន ភិជ្ជិយតេ;
ឯវំ មនុស្សត្តំ គតា សត្តា, ជរាភិវេគេន មទ្ទិយន្តី”តិ។ –

ឥមំ គីតិកំ គាយន្តិយា ចេដិកាយ សុត្វា អរហត្តំ បត្តោ។

ពុទ្ធន្តរេបិ អញ្ញតរោ បុរិសោ សត្តហិ បុត្តេហិ សទ្ធឹ អដវិតោ អាគម្ម អញ្ញតរាយ ឥត្ថិយា មុសលេន តណ្ឌុលេ កោដ្ដេន្តិយា –

“ជរាយ បរិមទ្ទិតំ ឯតំ, មិលាតឆវិចម្មនិស្សិតំ;
មរណេន ភិជ្ជតិ ឯតំ, មច្ចុស្ស ឃាសមាមិសំ។

“កិមីនំ អាលយំ ឯតំ, នានាកុណបេន បូរិតំ;
អសុចិស្ស ភាជនំ ឯតំ, កទលិក្ខន្ធសមំ ឥទ”ន្តិ។ –

ឥមំ គីតិកំ សុត្វា បច្ចវេក្ខន្តោ សហ បុត្តេហិ បច្ចេកពោធឹ បត្តោ។ ឯវំ ឥមេហិ ចតូហិ អង្គេហិ សមន្នាគតា វាចា សចេបិ មិលក្ខភាសាបរិយាបន្នា ឃដចេដិកាគីតិកបរិយាបន្នាបិ ហោតិ, តថាបិ សុភាសិតាតិ វេទិតព្ពា។ សុភាសិតត្តា ឯវ ច អនវជ្ជា ច អននុវជ្ជា ច វិញ្ញូនំ អត្ថត្ថិកានំ អត្ថបដិសរណានំ, នោ ព្យញ្ជនបដិសរណានន្តិ។

សារុប្បាហីតិ អនុច្ឆវិកាហិ។ **អភិត្ថវី**តិ បសំសិ។ **ន តាបយេ**តិ វិប្បដិសារេន ន តាបេយ្យ ន វិពាធេយ្យ។ **បរេ**តិ បរេហិ ភិន្ទន្តោ នាភិភវេយ្យ ន ពាធេយ្យ។ ឥតិ ឥមាយ គាថាយ អបិសុណវាចាវសេន ភគវន្តំ ថោមេតិ។ **បដិនន្ទិតា**តិ បិយាយិតា។ **យំ អនាទាយា**តិ យំ វាចំ ភាសន្តោ បរេសំ បាបានិ អប្បិយានិ ផរុសវចនានិ អនាទាយ អត្ថព្យញ្ជនមធុរំ បិយមេវ ភាសតិ, តំ វាចំ ភាសេយ្យាតិ បិយវាចាវសេន អភិត្ថវិ។

អមតាតិ សាធុភាវេន អមតសទិសា។ វុត្តម្បិ ហេតំ – “សច្ចំ ហវេ សាទុតរំ រសាន”ន្តិ (សំ. និ. ១.២៤៦) និព្ពានាមតបច្ចយត្តា វា អមតា។ **ឯស ធម្មោ សនន្តនោ**តិ យា អយំ សច្ចវាចា នាម, ឯស បោរាណោ ធម្មោ ចរិយា បវេណី។ ឥទមេវ ហិ បោរាណានំ អាចិណ្ណំ, ន តេ អលិកំ ភាសឹសុ។ តេនេវាហ – **សច្ចេ អត្ថេ ច ធម្មេ ច, អាហុ សន្តោ បតិដ្ឋិតា**តិ។

តត្ថ សច្ចេ បតិដ្ឋិតត្តាវ អត្តនោ ច បរេសញ្ច អត្ថេ បតិដ្ឋិតា, អត្ថេ បតិដ្ឋិតត្តា ឯវ ធម្មេ បតិដ្ឋិតា ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា។ សច្ចវិសេសនមេវ វា ឯតំ។ ឥទំ ហិ វុត្តំ ហោតិ – សច្ចេ បតិដ្ឋិតា, កីទិសេ? អត្ថេ ច ធម្មេ ច, យំ បរេសំ អត្ថតោ អនបេតត្តា អត្ថំ អនុបរោធករំ , ធម្មតោ អនបេតត្តា ធម្មំ ធម្មិកមេវ អត្ថំ សាធេតីតិ។ ឥតិ ឥមាយ គាថាយ សច្ចវចនវសេន អភិត្ថវិ។

ខេមន្តិ អភយំ និរុបទ្ទវំ។ កេន ការណេនាតិ ចេ។ **និព្ពានបត្តិយា ទុក្ខស្សន្តកិរិយាយ**, យស្មា កិលេសនិព្ពានំ បាបេតិ, វដ្ដទុក្ខស្ស ច អន្តកិរិយាយ សំវត្តតីតិ អត្ថោ។ អថ វា យំ ពុទ្ធោ និព្ពានបត្តិយា ទុក្ខស្សន្តកិរិយាយាតិ ទ្វិន្នំ និព្ពានធាតូនំ អត្ថាយ ខេមមគ្គប្បកាសនតោ ខេមំ វាចំ ភាសតិ, **សា វេ វាចានមុត្តមា**តិ សា វាចា សព្ពវាចានំ សេដ្ឋាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឥតិ ឥមាយ គាថាយ មន្តាវចនវសេន ភគវន្តំ អភិត្ថវន្តោ អរហត្តនិកូដេន ទេសនំ និដ្ឋបេសីតិ។ បញ្ចមំ។

៦. សារិបុត្តសុត្តវណ្ណនា

២១៤. ឆដ្ឋេ **បោរិយា**តិ អក្ខរាទិបរិបុណ្ណាយ។ **វិស្សដ្ឋាយា**តិ អវិពទ្ធាយ អបលិពុទ្ធាយ។ ធម្មសេនាបតិស្ស ហិ កថេន្តស្ស បិត្តាទីនំ វសេន អបលិពុទ្ធវចនំ ហោតិ, អយទណ្ឌេន បហតកំសតាលតោ សទ្ទោ វិយ និច្ឆរតិ។

អនេលគលាយាតិ អនេលាយ អគលាយ និទ្ទោសាយ ចេវ អក្ខលិតបទព្យញ្ជនាយ ច។ ថេរស្ស ហិ កថយតោ បទំ វា ព្យញ្ជនំ វា ន បរិហាយតិ។ **អត្ថស្ស វិញ្ញាបនិយា**តិ អត្ថស្ស វិញ្ញាបនសមត្ថាយ។ **ភិក្ខូន**ន្តិ ភិក្ខូនំ។

សំខិត្តេនបីតិ "ចត្តារិមានិ, អាវុសោ, អរិយសច្ចានិ។ កតមានិ ចត្តារិ? ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ...បេ.... ឥមានិ ខោ, អាវុសោ, ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ, តស្មាតិហ, អាវុសោ, ឥទំ ទុក្ខំ អរិយសច្ចន្តិ យោគោ ករណីយោ"តិ (សំ. និ. ៥.១០៩៦-១០៩៨) ឯវំ សំខិត្តេនបិ ទេសេតិ។ **វិត្ថារេនបី**តិ "កតមំ, អាវុសោ, ទុក្ខំ អរិយសច្ច"ន្តិអាទិនា (ម. និ. ៣.៣៧៣) នយេន តានេវ វិភជន្តោ វិត្ថារេនបិ ភាសតិ។ ខន្ធាទិទេសនាសុបិ ឯសេវ នយោ។ **សាឡិកាយិវ និគ្ឃោសោ**តិ យថា មធុរំ អម្ពបក្កំ សាយិត្វា បក្ខេហិ វាតំ ទត្វា មធុរស្សរំ និច្ឆារេន្តិយា សាឡិកសកុណិយា និគ្ឃោសោ, ឯវំ ថេរស្ស ធម្មំ កថេន្តស្ស មធុរោ និគ្ឃោសោ ហោតិ។ **បដិភានំ ឧទីរយី**តិ សមុទ្ទតោ ឧមិយោ វិយ អនន្តំ បដិភានំ ឧដ្ឋហតិ។ **ឱធេន្តី**តិ ឱទហន្តិ។ ឆដ្ឋំ។

៧. បវារណាសុត្តវណ្ណនា

២១៥. សត្តមេ **តទហូ**តិ តស្មិំ អហុ, តស្មិំ ទិវសេតិ អត្ថោ។ ឧបវសន្តិ ឯត្ថាតិ **ឧបោសថោ**។ ឧបវសន្តីតិ ច សីលេន វា អនសនេន វា ឧបេតា ហុត្វា វសន្តីតិ អត្ថោ។ សោ បនេស ឧបោសថទិវសោ អដ្ឋមីចាតុទ្ទសីបន្នរសីភេទេន តិវិធោ, តស្មា សេសទ្វយនិវារណត្ថំ **បន្នរសេតិ** វុត្តំ។ **បវារណាយា**តិ វស្សំ-វុដ្ឋ-បវារណាយ។ វិសុទ្ធិបវារណាតិបិ ឯតិស្សាវ នាមំ។ **និសិន្នោ ហោតី**តិ សាយន្ហសមយេ សម្បត្តបរិសាយ កាលយុត្តំ ធម្មំ ទេសេត្វា ឧទកកោដ្ឋកេ គត្តានិ បរិសិញ្ចិត្វា និវត្ថនិវាសនោ ឯកំសំ សុគតមហាចីវរំ កត្វា មជ្ឈិមត្ថម្ភំ និស្សាយ បញ្ញត្តេ វរពុទ្ធាសនេ បុរត្ថិមទិសាយ ឧដ្ឋហតោ ចន្ទមណ្ឌលស្ស សិរិំ សិរិយា អភិភវមានោ និសិន្នោ ហោតិ។ **តុណ្ហីភូតំ តុណ្ហីភូត**ន្តិ យតោ យតោ អនុវិលោកេតិ, តតោ តតោ តុណ្ហីភូតមេវ។ តត្ថ ហិ ឯក ភិក្ខុស្សាបិ ហត្ថកុក្កុច្ចំ វា បាទកុក្កុច្ចំ វា នត្ថិ, សព្ពេ និរវា សន្តេន ឥរិយាបថេន និសីទីសុ។ **អនុវិលោកេត្វា**តិ ទិស្សមានបញ្ចបសាទេហិ នេត្តេហិ អនុវិលោកេត្វា។ **ហន្ទា**តិ វោស្សគ្គត្ថេ និបាតោ។ **ន ច មេ កិញ្ចិ គរហថា**តិ ឯត្ថ **ន ច កិញ្ចី**តិ បុច្ឆនត្ថេ ន-ការោ។ កិំ មេ កិញ្ចិ គរហថ? យទិ គរហថ, វទថ, ឥច្ឆាបេមិ វោ វត្តន្តិ អត្ថោ។ **កាយិកំ វា វាចសិកំ វា**តិ ឥមិនា កាយវចីទ្វារានេវ បវារេតិ, ន មនោទ្វារំ។ កស្មា? អបាកដត្តា។ កាយវចីទ្វារេសុ ហិ ទោសោ បាកដោ ហោតិ, ន មនោទ្វារេ។ "ឯកមញ្ចេ សយតោបិ ហិ កីំ ចិន្តេសី"តិ? បុច្ឆិត្វា ចិត្តាចារំ ជានាតិ។ ឥតិ មនោទ្វារំ អបាកដត្តា ន បវារេតិ, នោ អបរិសុទ្ធត្តា។ ពោធិសត្តភូតស្សាបិ ហិ តស្ស ភូរិទត្ត ឆទ្ទន្តសង្ខបាលធម្មបាលាទិកាលេ មនោទ្វារំ បរិសុទ្ធំ, ឥទានេត្ថ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។

ឯតទវោចាតិ ធម្មសេនាបតិដ្ឋានេ ឋិតត្តា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ភារំ វហន្តោ ឯតំ អវោច។ **ន ខោ មយំ, ភន្តេ**តិ, ភន្តេ, មយំ ភគវតោ ន កិញ្ចិ គរហាម។ **កាយិកំ វា វាចសិកំ វា**តិ ឥទំ ចតុន្នំ អរក្ខិយតំ សន្ធាយ ថេរោ អាហ។ ភគវតោ ហិ ចត្តារិ អរក្ខិយានិ។ យថាហ –

"ចត្តារិមានិ , ភិក្ខវេ, តថាគតស្ស អរក្ខិយានិ។ កតមានិ ចត្តារិ? បរិសុទ្ធកាយសមាចារោ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ, នត្ថិ តថាគតស្ស កាយទុច្ចរិតំ, យំ តថាគតោ រក្ខេយ្យ 'មា មេ ឥទំ បរោ អញ្ញាសី'តិ។ បរិសុទ្ធវចីសមាចារោ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ, នត្ថិ តថាគតស្ស វចីទុច្ចរិតំ, យំ តថាគតោ រក្ខេយ្យ, 'មា មេ ឥទំ បរោ អញ្ញាសី'តិ។ បរិសុទ្ធមនោសមាចារោ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ, នត្ថិ តថាគតស្ស មនោទុច្ចរិតំ, យំ តថាគតោ រក្ខេយ្យ, 'មា មេ ឥទំ បរោ អញ្ញាសី'តិ។ បរិសុទ្ធាជីវោ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ, នត្ថិ តថាគតស្ស មិច្ឆាអាជីវោ, យំ តថាគតោ រក្ខេយ្យ "មា មេ ឥទំ បរោ អញ្ញាសី"តិ (អ. និ. ៧.៥៨)។

ឥទានិ ភគវតោ យថាភូតគុណេ កថេន្តោ **ភគវា ហិ, ភន្តេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អនុប្បន្នស្សា**តិ កស្សប សម្មាសម្ពុទ្ធតោ បដ្ឋាយ អញ្ញេន សមណេន វា ព្រាហ្មណេន វា អនុប្បាទិតបុព្ពស្ស។ **អសញ្ជាតស្សា**តិ ឥទំ អនុប្បន្នវេវចនមេវ។ **អនក្ខាតស្សា**តិ អញ្ញេន អទេសិតស្ស។ **បច្ឆា សមន្នាគតា**តិ បឋមគតស្ស ភគវតោ បច្ឆា សមនុអាគតា។ ឥតិ ថេរោ យស្មា សព្ពេបិ ភគវតោ សីលាទយោ គុណា អរហត្តមគ្គមេវ និស្សាយ អាគតា, តស្មា អរហត្តមគ្គមេវ និស្សាយ គុណំ កថេសិ។ តេន សព្ពគុណា កថិតាវ ហោន្តិ។ **អហញ្ច ខោ, ភន្តេ**តិ ឥទំ ថេរោ ស ទេវកេ លោកេ អគ្គបុគ្គលស្ស អត្តនោ ចេវ សង្ឃស្ស ច កាយិកវាចសិកំ បវារេន្តោ អាហ។

បិតរា បវត្តិតន្តិ ចក្កវត្តិម្ហិ កាលង្កតេ វា បព្ពជិតេ វា សត្តាហច្ចយេន ចក្កំ អន្តរធាយតិ, តតោ ទសវិធំ ទ្វាទសវិធំ ចក្កវត្តិវត្តំ បូរេត្វា និសិន្នស្ស បុត្តស្ស អញ្ញំ បាតុភវតិ, តំ សោ បវត្តេតិ។ រតនមយត្តា បន សទិសដ្ឋេន តទេវ វត្តំ កត្វា "បិតរា បវត្តិត"ន្តិ វុត្តំ។ យស្មា វា សោ "អប្បោស្សុក្កោ ត្វំ, ទេវ, ហោហិ, អហមនុសាសិស្សាមី"តិ អាហ, តស្មា បិតរា បវត្តិតំ អាណាចក្កំ អនុប្បវត្តេតិ នាម។ **សម្មទេវ អនុប្បវត្តេសី**តិ សម្មា នយេន

ហេតុនា ការណេនេវ អនុប្បវត្តេសិ។ ភគវា ហិ ចតុសច្ចធម្មំ កថេតិ, ថេរោ តមេវ អនុកថេតិ, តស្មា ឯវមាហ។ **ឧភតោភាគវិមុត្តា**តិ ទ្វីហិ ភាគេហិ វិមុត្តា , អរូបាវចរសមាបត្តិយា រូបកាយតោ វិមុត្តា, អគ្គមគ្គេន នាមកាយតោតិ។ **បញ្ញាវិមុត្តា**តិ បញ្ញាយ វិមុត្តា តេវិជ្ជាទិភាវំ អប្បត្តា ខីណាសវា។

វិសុទ្ធិយាតិ វិសុទ្ធត្ថាយ។ **សំយោជនពន្ធនច្ឆិទា**តិ សំយោជនសង្ខាតេ ចេវ ពន្ធនសង្ខាតេ ច កិលេសេ ឆិន្ទិត្វា ឋិតា។ **វិជិតសង្គាម**ន្តិ វិជិតរាគទោសមោហសង្គាមំ, មារពលស្ស វិជិតត្តាបិ វិជិតសង្គាមំ។ **សត្ថវាហ**ន្តិ អដ្ឋង្គិកមគ្គរថេ អារោបេត្វា វេនេយ្យសត្ថំ វាហេតិ សំសារកន្តារំ ឧត្តារេតីតិ ភគវា សត្ថវាហោ, តំ សត្ថវាហំ។ **បលាបោ**តិ អន្តោតុច្ឆោ ទុស្សីលោ។ **អាទិច្ចពន្ធុន**ន្តិ អាទិច្ចពន្ធុំ សត្ថារំ ទសពលំ វន្ទាមីតិ វទតិ។ សត្តមំ។

៨. បរោសហស្សសុត្តវណ្ណនា

២១៦. អដ្ឋមេ **បរោសហស្ស**ន្តិ អតិរេកសហស្សំ។ **អកុតោភយ**ន្តិ និព្ពានេ កុតោចិ ភយំ នត្ថិ, និព្ពានប្បត្តស្ស វា កុតោចិ ភយំ នត្ថីតិ និព្ពានំ អកុតោភយំ នាម។ **ឥសីនំ ឥសិសត្តមោ**តិ វិបស្សិតោ បដ្ឋាយ ឥសីនំ សត្តមកោ ឥសិ។

កីំ នុ តេ វង្គីសាតិ ឥទំ ភគវា អត្ថុប្បត្តិវសេន អាហ។ សង្ឃមជ្ឈេ កិរ កថា ឧទបាទិ “វង្គីសត្ថេរោ វិស្សដ្ឋវត្តោ , នេវ ឧទ្ទេសេ, ន បរិបុច្ឆាយ, ន យោនិសោមនសិការេ កម្មំ ករោតិ, គាថា ពន្ធន្តោ ចុណ្ណិយបទានិ ករោន្តោ វិចរតី”តិ។ អថ ភគវា ចិន្តេសិ – “ឥមេ ភិក្ខូ វង្គីសស្ស បដិភានសម្បត្តិំ ន ជានន្តិ, ចិន្តេត្វា ចិន្តេត្វា វទតីតិ មញ្ញន្តិ, បដិភានសម្បត្តិមស្ស ជានាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា, “**កីំ នុ តេ វង្គីសា**”តិអាទិមាហ។

ឧម្មគ្គបថន្តិ អនេកានិ កិលេសុម្មុជ្ជនសតានិ, វដ្ដបថត្តា បន បថន្តិ វុត្តំ។ **បភិជ្ជ ខិលានី**តិ រាគខិលាទីនិ បញ្ច ភិន្ទិត្វា ចរសិ។ **តំ បស្សថា**តិ តំ ឯវំ អភិភុយ្យ ភិន្ទិត្វា ចរន្តំ ពុទ្ធំ បស្សថ។ **ពន្ធបមុញ្ចករ**ន្តិ ពន្ធនមោចនករំ។ **អសិត**ន្តិ អនិស្សិតំ។ **ភាគសោ បវិភជ**ន្តិ សតិបដ្ឋានាទិកោដ្ឋាសវសេន ធម្មំ វិភជន្តំ។ បវិភជ្ជាតិ វា បាឋោ, អង្គបច្ចង្គកោដ្ឋាសវសេន វិភជិត្វា វិភជិត្វា បស្សថាតិ អត្ថោ។

ឱឃស្សាតិ ចតុរោឃស្ស។ **អនេកវិហិត**ន្តិ សតិបដ្ឋានាទិវសេន អនេកវិធំ។ **តស្មីំ ច អមតេ អក្ខាតេ**តិ តស្មីំ តេន អក្ខាតេ អមតេ។ **ធម្មទ្ទសា**តិ ធម្មស្ស បស្សិតារោ។ **ឋិតា អសំហីរា**តិ អសំហារិយា ហុត្វា បតិដ្ឋិតា។

អតិវិជ្ឈាតិ អតិវិជ្ឈិត្វា។ **សព្ពដ្ឋិតីន**ន្តិ សព្ពេសំ ទិដ្ឋិដ្ឋានានំ វិញ្ញាណដ្ឋិតីនំ វា ។ **អតិក្កមមទ្ទសា**តិ អតិក្កមភូតំ និព្ពានមទ្ទស។ **អគ្គ**ន្តិ ឧត្តមធម្មំ។ អគ្គេតិ វា បាឋោ, បឋមតរន្តិ អត្ថោ។ **ទសទ្ធាន**ន្តិ បញ្ចន្នំ, អគ្គធម្មំ បញ្ចវគ្គិយានំ, អគ្គេ វា បញ្ចវគ្គិយានំ ធម្មំ ទេសេសីតិ អត្ថោ។ **ឥស្មា**តិ យស្មា ឯស ធម្មោ សុទេសិតោតិ ជានន្តេន ច បមាទោ ន កាតព្ពោ, តស្មា។ **អនុសិក្ខេ**តិ តិស្សោ សិក្ខា សិក្ខេយ្យ។ អដ្ឋមំ។

៩. កោណ្ឌញ្ញសុត្តវណ្ណនា

២១៧. នវមេ **អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញោ**តិ បឋមំ ធម្មស្ស អញ្ញាតត្តា ឯវំ គហិតនាមោ ថេរោ។ **សុចិរស្សេវា**តិ កីវចិរស្ស? ទ្វាទសន្នំ សំវច្ឆរានំ។ ឯត្តកំ កាលំ កត្ថ វិហាសីតិ។ ឆទ្ទន្តភវនេ មន្ទាកិនិបោក្ខរណិយា តីរេ បច្ចេកពុទ្ធានំ វសនដ្ឋានេ។ កស្មា? វិហារគរុតាយ។ សោ ហិ បញ្ញវា មហាសាវកោ។ យថេវ ភគវតោ, ឯវមស្ស ទសសហស្សចក្កវាឡេ ទេវមនុស្សានំ អព្ភន្តរេ គុណា បត្ថដាវ។ ទេវមនុស្សា តថាគតស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជំ កត្វា “អគ្គធម្មំ បដិវិទ្ធសាវកោ”តិ អនន្តរំ ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា បូជេន្តិ។ សន្តិកំ អាគតានញ្ច នាម តថារូបា ធម្មកថា វា បដិសន្ថារោ វា កាតព្ពោ ហោតិ។ ថេរោ ច វិហារគរុកោ, តេនស្ស សោ បបញ្ចោ វិយ ឧបដ្ឋាតិ។ ឥតិ វិហារគរុតាយ តត្ថ គន្ត្វា វិហាសិ។

អបរម្បិ ការណំ – ភិក្ខាចារវេលាយំ តាវ សព្ពសាវកា វស្សគ្គេន គច្ឆន្តិ។ ធម្មទេសនាកាលេ បន មជ្ឈដ្ឋានេ អលង្កតពុទ្ធាសនម្ហិ សត្ថរិ និសិន្នេ ទក្ខិណហត្ថបស្សេ ធម្មសេនាបតិ, វាមហត្ថបស្សេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ និសីទតិ, តេសំ បិដ្ឋិភាគេ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរស្ស អាសនំ បញ្ញាបេន្តិ។ សេសា ភិក្ខូ តំ បរិវារេត្វា និសីទន្តិ។ ទ្វេ អគ្គសាវកា អគ្គធម្មបដិវិទ្ធត្តា ច មហល្លកត្តា ច ថេរេ សគារវា ថេរំ មហាព្រហ្មំ វិយ អគ្គិក្ខន្ធំ វិយ អាសីវិសំ វិយ ច មញ្ញមានា ធុរាសនេ និសីទន្តា ឱត្តប្បន្តិ ហរាយន្តិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “ឥមេហិ ធុរាសនត្ថាយ កប្បសតសហស្សាធិកំ អសង្ខ្យេយ្យំ បារមិយោ បូរិតា, តេ ឥទានិ ធុរាសនេ និសីទន្តា មម ឱត្តប្បន្តិ ហរាយន្តិ, ផាសុវិហារំ

នេសំ ករិស្សាមី”តិ។ សោ បតិរូបេ កាលេ តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា “ឥច្ឆាមហំ, ភន្តេ, ជនបទេ វសិតុ”ន្តិ អាហ, សត្ថា អនុជានិ។

ថេរោ សេនាសនំ សំសាមេត្វា បត្តចីវរមាទាយ ឆទ្ទន្តភវនេ មន្ទាកិនិតីរំ គតោ។ បុព្ពេ បច្ចេកពុទ្ធានំ បារិចរិយាយ កតបរិចយា អដ្ឋសហស្សា ហត្ថិនាគា ថេរំ ទិស្វាវ “អម្ហាកំ បុញ្ញក្ខេត្តំ អាគត”ន្តិ នខេហិ ចង្កមនំ និត្តិណំ កត្វា អាវរណសាខា ហរិត្វា ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ បដិជគ្គិត្វា វត្តំ កត្វា សព្ពេ សន្និបតិត្វា មន្តយឹសុ – “សចេ ហិ មយំ ‘អយំ ថេរស្ស កត្តព្ពំ ករិស្សតិ, អយំ ករិស្សតី’តិ បដិបជ្ជិស្សាម, ថេរោ ពហុញ្ញតិកគាមំ គតោ វិយ យថាធោតេនេវ បត្តេន គមិស្សតិ, វារេន នំ បដិជគ្គិស្សាម, ឯកស្ស បន វារេ បត្តេ សេសេហិបិ នប្បមជ្ជិតព្ព”ន្តិ វារំ ឋបយឹសុ។ វារិកនាគោ បាតោវ ថេរស្ស មុខោទកញ្ច ទន្តកដ្ឋញ្ច ឋបេតិ, វត្តំ ករោតិ។

មន្ទាកិនិបោក្ខរណី នាម ចេសា បណ្ណាសយោជនា ហោតិ។ តស្សា បញ្ចវីសតិយោជនមត្តេ ឋានេ សេវាលោ វា បណកំ វា នត្ថិ, ផលិកវណ្ណំ ឧទកមេវ ហោតិ។ តតោ បរំ បន កដិប្បមាណេ ឧទកេ អឌ្ឍយោជនវិត្ថតំ សេតបទុមវនំ បណ្ណាសយោជនំ សរំ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតំ។ តទនន្តរំ តាវ មហន្តមេវ រត្តបទុមវនំ, តទនន្តរំ រត្តកុមុទវនំ, តទនន្តរំ សេតកុមុទវនំ, តទនន្តរំ នីលុប្បលវនំ, តទនន្តរំ រត្តុប្បលវនំ, តទនន្តរំ សុគន្ធរត្តសាលិវនំ, តទនន្តរំ ឯឡាលុកលាពុកុម្ភណ្ឌាទីនិ មធុររសានិ វល្លិផលានិ, តទនន្តរំ អឌ្ឍយោជនវិត្ថារមេវ ឧច្ឆុវនំ, តត្ថ បូគរុក្ខក្ខន្ធប្បមាណា ឧច្ឆូ, តទនន្តរំ កទលិវនំ, យតោ ទុវេ បក្កានិ ខាទន្តា កិលមន្តិ, តទនន្តរំ ចាដិប្បមាណផលំ បនសវនំ, តទនន្តរំ ជម្ពុវនំ, តទនន្តរំ អម្ពវនំ, តទនន្តរំ កបិត្ថវនន្តិ។ សង្ខេបតោ តស្មិំ ទហេ ខាទិតព្ពយុត្តកំ ផលំ នាម នត្ថីតិ ន វត្តព្ពំ។ កុសុមានំ បុប្ផនសមយេ វាតោ រេណុវដ្ដិំ ឧដ្ឋាបេត្វា បទុមិនិបត្តេសុ ឋបេតិ, តត្ថ ឧទកផុសិតានិ បតន្តិ។ តតោ អាទិច្ចបាកេន បច្ចិត្វា បក្កបយោឃនិកា វិយ តិដ្ឋតិ, ឯតំ បោក្ខរមធុ នាម , តំ ថេរស្ស អាហរិត្វា ទេន្តិ។ មុឡាលំ នង្គលសីសមត្តំ ហោតិ, តម្បិ អាហរិត្វា ទេន្តិ។ ភិសំ មហាភេរិបោក្ខរប្បមាណំ ហោតិ, តស្ស ឯកស្មិំ បព្ពេ បាទឃដកប្បមាណំ ខីរំ ហោតិ, តំ អាហរិត្វា ទេន្តិ។ បោក្ខរដ្ឋីនិ មធុសក្ខរាយ យោជេត្វា ទេន្តិ។ ឧច្ឆុំ បាសាណបិដ្ឋេ ឋបេត្វា បាទេន អក្កមន្តិ។ តតោ រសោ បគ្ឃរិត្វា សោណ្ឌិអាវាដេ បូរេត្វា, អាទិច្ចបាកេន បច្ចិត្វា ខីរបាសាណបិណ្ឌោ វិយ តិដ្ឋតិ, តំ អាហរិត្វា ទេន្តិ។ បនសកទលិអម្ពបក្កាទីសុ កថាវ នត្ថិ។

កេលាសបព្ពតេ នាគទត្តោ នាម ទេវបុត្តោ វសតិ។ ថេរោ កាលេន កាលំ តស្ស វិមានទ្វារំ គច្ឆតិ។ សោ នវសប្បិបោក្ខរមធុចុណ្ណយុត្តស្ស និរុទកបាយាសស្ស បត្តំ បូរេត្វា ទេតិ។ សោ កិរ កស្សបពុទ្ធកាលេ វីសតិវស្សសហស្សានិ សុគន្ធសប្បិនា ខីរសលាកំ អទាសិ។ តេនស្សេតំ ភោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ ថេរោ ទ្វាទស វស្សានិ វសិត្វា អត្តនោ អាយុសង្ខារំ ឱលោកេន្តោ បរិក្ខីណភាវំ ញត្វា “កត្ថ បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា – “ហត្ថិនាគេហិ មំ ទ្វាទស វស្សានិ ឧបដ្ឋហន្តេហិ ទុក្ករំ កតំ, សត្ថារំ អនុជានាបេត្វា ឯតេសំយេវ សន្តិកេ បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ អាកាសេន ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។ តេន វុត្តំ “សុចិរស្សេវ យេន ភគវា តេនុបសង្កមី”តិ។

នាមញ្ញាតិ កស្មា នាមំ សាវេតិ? ថេរញ្ហិ កេចិ សញ្ជានន្តិ, កេចិ ន សញ្ជានន្តិ។ តត្ថ ថេរោ ចិន្តេសិ – “យេ មំ អជានន្តា ‘កោ ឯស បណ្ឌរសីសោ ឱភគ្គោ គោបានសិវង្កោ មហល្លកោ សត្ថារា សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ ករោតី’តិ ចិត្តំ បទូសេស្សន្តិ, តេ អបាយបូរកា ភវិស្សន្តិ។ យេ បន មំ ជានន្តា – ‘ទសសហស្សចក្កវាឡេ សត្ថា វិយ បញ្ញាតោ បាកដោ មហាសាវកោ’តិ ចិត្តំ បសាទេស្សន្តិ, តេ សគ្គូបគា ភវិស្សន្តី”តិ, សត្តានំ អបាយមគ្គំ បិទហិត្វា សគ្គមគ្គំ វិវរន្តោ នាមំ សាវេតិ។

ពុទ្ធានុពុទ្ធោតិ បឋមំ សត្ថា ចត្តារិ សច្ចានិ ពុជ្ឈិ, បច្ឆា ថេរោ, តស្មា ពុទ្ធានុពុទ្ធោតិ, វុច្ចតិ។ **តិព្ពនិក្កមោ**តិ ពាឡ្ហវិរិយោ។ **វិវេកាន**ន្តិ តិណ្ណំ វិវេកានំ។ **តេវិជ្ជោ, ចេតោបរិយាយកោវិទោ**តិ ឆសុ អភិញ្ញាសុ ចតស្សោ វទតិ។ ឥតរា ទ្វេ កិញ្ចាបិ ន វុត្តា, ថេរោ បន ឆឡភិញ្ញោវ។ ឥមិស្សា ច គាថាយ បរិយោសានេ បរិសា សន្និសីទិ។ បរិសាយ សន្និសិន្នភាវំ ញត្វា ថេរោ សត្ថារា សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ កត្វា “បរិក្ខីណា មេ, ភន្តេ, អាយុសង្ខារា, បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ, បរិនិព្ពានកាលំ អនុជានាបេសិ ។ កត្ថ បរិនិព្ពាយិស្សសិ កោណ្ឌញ្ញាតិ? ឧបដ្ឋាកេហិ មេ, ភន្តេ, ហត្ថិនាគេហិ ទុក្ករំ កតំ, តេសំ សន្តិកេតិ។ សត្ថា អនុជានិ។

ថេរោ ទសពលំ បទក្ខិណំ កត្វា – “បុព្ពំ តំ មេ, ភន្តេ, បឋមទស្សនំ, ឥទំ បច្ឆិមទស្សន”ន្តិ បរិទេវន្តេ មហាជនេ សត្ថារំ វន្ទិត្វា និក្ខមិត្វា, ទ្វារកោដ្ឋកេ ឋិតោ – “មា សោចិត្ថ, មា បរិទេវិត្ថ, ពុទ្ធា វា ហោន្តុ ពុទ្ធសាវកា វា, ឧប្បន្នា សង្ខារា អភិជ្ជនកា នាម នត្ថី”តិ មហាជនំ ឱវទិត្វា បស្សន្តស្សេវ មហាជនស្ស វេហាសំ អព្ភុគ្គម្ម មន្ទាកិនិតីរេ ឱតរិត្វា បោក្ខរណិយំ ន្ហត្វា និវត្ថនិវាសនោ កតុត្តរាសង្គោ សេនាសនំ សំសាមេត្វា ផលសមាបត្តិយា តយោ យាមេ វីតិនាមេត្វា ពលវបច្ចូសសមយេ បរិនិព្ពាយិ។ ថេរស្ស សហបរិនិព្ពានា ហិមវតិ សព្ព

រុក្ខា បុប្ផេហិ ច ផលេហិ ច ឱនតវិនតា អហេសុំ។ វារិកនាគោ ថេរស្ស បរិនិព្ពុតភាវំ អជានន្តោ បាតោវ មុខោទកទន្តកដ្ឋានិ ឧបដ្ឋបេត្វា វត្តំ កត្វា ខាទនីយផលានិ អាហរិត្វា ចង្កមនកោដិយំ អដ្ឋាសិ។ សោ យាវ សូរិយុគ្គមនា ថេរស្ស និក្ខមនំ អបស្សន្តោ “កឹ នុ ខោ ឯតំ? បុព្ពេ អយ្យោ បាតោវ ចង្កមតិ, មុខំ ធោវតិ។ អជ្ជ បន បណ្ណសាលតោបិ ន និក្ខមតី”តិ កុដិទ្វារំ កម្បេត្វា ឱលោកេន្តោ ថេរំ និសិន្នកមេវ ទិស្វា ហត្ថំ បសារេត្វា បរាមសិត្វា អស្សាសបស្សាសេ បរិយេសន្តោ តេសំ អប្បវត្តិភាវំ ញត្វា – “បរិនិព្ពុតោ ថេរោ”តិ សោណ្ឌំ មុខេ បក្ខិបិត្វា មហារវំ វិរវិ។ សកលហិមវន្តោ ឯកនិន្នាទោ អហោសិ។ អដ្ឋនាគសហស្សានិ សន្និបតិត្វា ថេរំ ជេដ្ឋកនាគស្ស កុម្ភេ និសីទាបេត្វា សុបុប្ផិតរុក្ខសាខា គហេត្វា បរិវារេត្វា សកលហិមវន្តំ អនុវិចរិត្វា សកដ្ឋានមេវ អាគតា។

សក្កោ វិស្សុកម្មំ អាមន្តេសិ – “តាត, អម្ហាកំ ជេដ្ឋភាតា បរិនិព្ពុតោ, សក្ការំ ករិស្សាម, នវយោជនិកំ សព្ពរតនមយំ កូដាគារំ មាបេហី”តិ។ សោ តថា កត្វា ថេរំ តត្ថ និបជ្ជាបេត្វា ហត្ថិនាគានំ អទាសិ។ តេ កូដាគារំ ឧក្ខិបិត្វា តិយោជនសហស្សំ ហិមវន្តំ បុនប្បុនំ អាវិជ្ឈឹសុ ។ តេសំ ហត្ថតោ អាកាសដ្ឋកា ទេវា គហេត្វា សាធុកីឡិតំ កីឡឹសុ។ តតោ វស្សវលាហកា សីតវលាហកា ឧណ្ហវលាហកា ចាតុមហារាជិកា តាវតឹសាតិ ឯតេនុបាយេន យាវ ព្រហ្មលោកា កូដាគារំ អគមាសិ, បុន ព្រហ្មានោ ទេវានន្តិ អនុបុព្ពេន ហត្ថិនាគានំយេវ កូដាគារំ អទំសុ។ ឯកេកា ទេវតា ចតុរង្គុលមត្តំ ចន្ទនឃដិកំ អាហរិ, ចិតកោ នវយោជនិកោ អហោសិ។ កូដាគារំ ចិតកំ អារោបយឹសុ។ បញ្ច ភិក្ខុសតានិ អាកាសេនាគន្ត្វា សព្ពរត្តឹ សជ្ឈាយមកំសុ។ អនុរុទ្ធត្ថេរោ ធម្មំ កថេសិ, ពហូនំ ទេវតានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ បុនទិវសេ អរុណុគ្គមនវេលាយមេវ ចិតកំ និព្ពាបេត្វា សុមនមកុឡវណ្ណានំ ធាតូនំ បរិស្សាវនំ បូរេត្វា ភគវតិ និក្ខមិត្វា វេឡុវនវិហារកោដ្ឋកំ សម្បត្តេ អាហរិត្វា សត្ថុ ហត្ថេ ឋបយឹសុ។ សត្ថា ធាតុបរិស្សាវនំ គហេត្វា បថវិយា ហត្ថំ បសារេសិ, មហាបថវឹ ភិន្ទិត្វា រជតពុព្ពុឡសទិសំ ចេតិយំ និក្ខមិ។ សត្ថា សហត្ថេន ចេតិយេ ធាតុយោ និធេសិ។ អជ្ជាបិ កិរ តំ ចេតិយំ ធរតិយេវាតិ។ នវមំ។

១០. មោគ្គល្លានសុត្តវណ្ណនា

២១៨. ទសមេ **សមន្នេសតី**តិ បរិយេសតិ បច្ចវេក្ខតិ។ **នគស្សា**តិ បព្ពតស្ស។ **មុនិ**ន្តិ ពុទ្ធមុនឹ។ **ទុក្ខស្ស បារគុ**ន្តិ ទុក្ខបារំ គតំ។ **សមន្នេស**ន្តិ សមន្នេសន្តោ។ **ឯវំ សព្ពង្គសម្បន្ន**ន្តិ ឯវំ សព្ពគុណសម្បន្នំ។ **អនេកាការសម្បន្ន**ន្តិ អនេកេហិ គុណេហិ សមន្នាគតំ។ ទសមំ។

១១. គគ្គរាសុត្តវណ្ណនា

២១៩. ឯកាទសមេ **ត្យាស្សុទ**ន្តិ តេ អស្សុទំ។ អស្សុទន្តិ និបាតមត្តំ។ **វណ្ណេនា**តិ សរីរវណ្ណេន។ **យសសា**តិ បរិវារេន។ **វិគតមលោវ ភាណុមា**តិ វិគតមលោ អាទិច្ចោ វិយ។ ឯកាទសមំ។

១២. វង្គីសសុត្តវណ្ណនា

២២០. ទ្វាទសមេ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ។ **វង្គីសោ**តិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ។ សោ កិរ បុព្ពេ បទុមុត្តរកាលេ បដិភានសម្បន្នំ សាវកំ ទិស្វា ទានំ ទត្វា បត្ថនំ កត្វា កប្បសតសហស្សំ បារមិយោ បូរេត្វា អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ សកលជម្ពុទីបេ វាទកាមតាយ ជម្ពុសាខំ បរិហរិត្វា ឯកេន បរិព្ពាជកេន សទ្ធឹ វាទំ កត្វា វាទេ ជយបរាជយានុភាវេន តេនេវ បរិព្ពាជកេន សទ្ធឹ សំវាសំ កប្បេត្វា វសមានាយ ឯកិស្សា បរិព្ពាជិកាយ កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តោ វយំ អាគម្ម មាតិតោ បញ្ចវាទសតានិ, បិតិតោ បញ្ចវាទសតានីតិ វាទសហស្សំ ឧគ្គណ្ហិត្វា វិចរតិ។ ឯកញ្ច វិជ្ជំ ជានាតិ, យំ វិជ្ជំ បរិជប្បិត្វា មតានំ សីសំ អង្គុលិយា បហរិត្វា – “អសុកដ្ឋានេ និព្ពត្តោ”តិ ជានាតិ។ សោ អនុបុព្ពេន គាមនិគមាទីសុ វិចរន្តោ បញ្ចហិ មាណវកសតេហិ សទ្ធឹ សាវត្ថឹ អនុប្បត្តោ នគរទ្វារេ សាលាយ និសីទតិ។

តទា ច នគរវាសិនោ បុរេភត្តំ ទានំ ទត្វា បច្ឆាភត្តំ សុទ្ធុត្តរាសង្គា គន្ធមាលាទិហត្ថា ធម្មស្សវនាយ វិហារំ គច្ឆន្តិ។ មាណវោ ទិស្វា, “កហំ គច្ឆថា”តិ? បុច្ឆិ។ តេ “ទសពលស្ស សន្តិកំ ធម្មស្សវនាយា”តិ អាហំសុ។ សោបិ ស បរិវារោ តេហិ សទ្ធឹ គន្ត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ ភគវា អាហ – “វង្គីស, ភទ្ទកំ កិរ សិប្បំ ជានាសី”តិ។ “ភោ គោតម, អហំ ពហុសិប្បំ ជានាមិ។ តុម្ហេ កតរំ សន្ធាយ វទថា”តិ? ឆវទូសកសិប្បន្តិ។ អាម, ភោ គោតមាតិ។ អថស្ស ភគវា អត្តនោ អានុភាវេន និរយេ និព្ពត្តស្ស សីសំ ទស្សេត្វា, “វង្គីស, អយំ កហំ និព្ពត្តោ”តិ បុច្ឆិ។ សោ មន្តំ ជប្បិត្វា អង្គុលិយា បហរិត្វា “និរយេ”តិ អាហ។ “សាធុ, វង្គីស, សុកថិត”ន្តិ ទេវ

លោកេ និព្ពត្តស្ស សីសំ ទស្សេសិ។ តម្បិ សោ តថេវ ព្យាកាសិ។ អថស្ស ខីណាសវស្ស សីសំ ទស្សេសិ។ សោ បុនប្បុនំ មន្តំ បរិវត្តេត្វាបិ អង្គុលិយា បហរិត្វាបិ និព្ពត្តដ្ឋានំ ន បស្សតិ។

អថ នំ ភគវា “កិលមសិ, វង្គីសា”តិ អាហ? អាម ភោ, គោតមាតិ។ បុនប្បុនំ ឧបធារេហីតិ។ តថា ករោន្តោបិ អទិស្វា, “តុម្ហេ, ភោ គោតម, ជានាថា”តិ អាហ។ អាម, វង្គីស, មំ និស្សាយ ចេស គតោ, អហមស្ស គតឹ ជានាមីតិ។ មន្តេន ជានាសិ, ភោ គោតមាតិ? អាម, វង្គីស, ឯកេន មន្តេនេវ ជានាមីតិ។ ភោ គោតម, មយ្ហំ មន្តេន តមំ មន្តំ ទេថាតិ។ អមូលិកោ, វង្គីស, មយ្ហំ មន្តោតិ។ ទេថ, ភោ គោតមាតិ។ ន សក្កា មយ្ហំ សន្តិកេ អបព្ពជិតស្ស ទាតុន្តិ។ សោ អន្តេវាសិកេ អាមន្តេសិ – “តាតា សមណោ គោតមោ អតិរេកសិប្បំ ជានាតិ, អហំ ឥមស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា សិប្បំ គណ្ហាមិ, តតោ សកលជម្ពុទីបេ អម្ហេហិ ពហុតរំ ជានន្តោ នាម ន ភវិស្សតិ។ តុម្ហេ យាវ អហំ អាគច្ឆាមិ, តាវ អនុក្កណ្ឋិត្វា វិចរថា”តិ តេ ឧយ្យោជេត្វា “បព្ពាជេថ ម”ន្តិ អាហ។ សត្ថា និគ្រោធកប្បស្ស បដិបាទេសិ។ ថេរោ តំ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ នេត្វា បព្ពាជេសិ។ សោ បព្ពជិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អាគម្ម វន្ទិត្វា ឋិតោ “សិប្បំ ទេថា”តិ យាចិ។ វង្គីស, តុម្ហេ សិប្បំ គណ្ហន្តា អលោណភោជនថណ្ឌិលសេយ្យាទីហិ បរិកម្មំ កត្វា គណ្ហថ, ឥមស្សាបិ សិប្បស្ស បរិកម្មំ អត្ថិ, តំ តាវ ករោហីតិ។ សាធុ, ភន្តេតិ។ អថស្ស សត្ថា ទ្វត្តឹសាការកម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិ។ សោ តំ អនុលោមបដិលោមំ មនសិករោន្តោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អនុក្កមេន អរហត្តំ បាបុណិ។

វិមុត្តិសុខំ បដិសំវេទីតិ ឯវំ អរហត្តំ បត្វា វិមុត្តិសុខំ បដិសំវេទេន្តោ។ **កាវេយ្យមត្តា**តិ កាវេយ្យេន កព្ពករណេន មត្តា។ **ខន្ធាយតនធាតុយោ**តិ ឥមានិ ខន្ធាទីនិ បកាសេន្តោ ធម្មំ ទេសេសិ។ **យេ និយាមគតទ្ទសា**តិ យេ និយាមគតា ចេវ និយាមទស្សាតិ ច។ **ស្វាគតន្តិ** សុអាគមនំ។ **ឥទ្ធិបត្តោម្ហី**តិ ឥមិនា ឥទ្ធិវិធញាណំ គហិតំ។ **ចេតោបរិយាយកោវិទោ**តិ ឥមិនា ចេតោបរិយញាណំ។ ទិព្ពសោតំ បន អវុត្តម្បិ គហិតមេវ ហោតិ។ ឯវំ ឆ អភិញ្ញាបត្តោ ឯសោ មហាសាវកោតិ វេទិតព្ពោ។ ទ្វាទសមំ។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

វង្គីសសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. វនសំយុត្តំ

១. វិវេកសុត្តវណ្ណនា

២២១. វនសំយុត្តស្ស បឋមេ **កោសលេសុ វិហរតី**តិ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា តស្ស ជនបទស្ស សុលភភិក្ខតាយ តត្ថ គន្ត្វា វិហរតិ។ **សំវេជេតុកាមា**តិ វិវេកំ បដិបជ្ជាបេតុកាមា។ **វិវេកកាមោ**តិ តយោ វិវេកេ បត្ថយន្តោ។ **និច្ឆរតី ពហិទ្ធា**តិ ពាហិរេសុ បុថុត្តារម្មណេសុ ចរតិ។ **ជនោ ជនស្មិ**ន្តិ ត្វំ ជនោ អញ្ញស្មិំ ជនេ ឆន្ទរាគំ វិនយស្សុ។ **បជហាសី**តិ បជហ។ **ភវាសី**តិ ភវ។ **សតំ តំ សារយាមសេ**តិ សតិមន្តំ បណ្ឌិតំ តំ មយម្បិ សារយាម, សតំ វា ធម្មំ មយំ តំ សារយាមាតិ អត្ថោ។ **បាតាលរជោ**តិ អប្បតិដ្ឋដ្ឋេន បាតាលសង្ខាតោ កិលេសរជោ។ **មា តំ កាមរជោ**តិ អយំ កាមរាគរជោ តំ មា អវហរិ, អបាយមេវ មា នេតូតិ អត្ថោ។ **បំសុកុន្ថិតោ**តិ បំសុមក្ខិតោ។ **វិធុន**ន្តិ វិធុនន្តោ។ **សិតំ រជ**ន្តិ សរីរលគ្គំ រជំ។ **សំវេគមាបាទី**តិ ទេវតាបិ នាម មំ ឯវំ សារេតីតិ វិវេកមាបន្នោ, ឧត្តមវីរិយំ វា បគ្គយ្ហ បរមវិវេកំ មគ្គមេវ បដិបន្នោតិ។ បឋមំ។

២. ឧបដ្ឋានសុត្តវណ្ណនា

២២២. ទុតិយេ **សុបតី**តិ អយំ កិរ ខីណាសវោ, សោ ទូរេ ភិក្ខាចារគាមំ គន្ត្វា អាគតោ បណ្ណសាលាយ បត្ត ចីវរំ បដិសាមេត្វា អវិទូរេ ជាតស្សរំ ឱតរិត្វា គត្តានិ ឧតុំ គាហាបេត្វា ទិវាដ្ឋានំ សម្មជ្ជិត្វា តត្ថ នីចមញ្ចកំ បញ្ញាបេត្វា និទ្ទំ អនោក្កមន្តោវ និបន្នោ។ ខីណាសវស្សាបិ ហិ កាយទរថោ ហោតិយេវាតិ តស្ស វិនោទនត្ថំ, តំ សន្ធាយ សុបតីតិ វុត្តំ។ **អជ្ឈភាសី**តិ “អយំ ភិក្ខុ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ទិវា សុបតិ, ទិវាសោប្បញ្ច នាមេតំ វណ្ណិតំ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកំ អត្ថំ នាសេតី”តិ មញ្ញមានា “ចោទេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា អភាសិ។

អាតុរស្សាតិ ជរាតុរោ រោគាតុរោ កិលេសាតុរោតិ តយោ អាតុរា, តេសុ កិលេសាតុរំ សន្ធាយេវមាហ។ **សល្លវិទ្ធស្សា**តិ សវិសេន សត្តិសល្លេន វិយ អវិជ្ជាវិសវិទ្ធេន តណ្ហាសល្លេន ហទយេ វិទ្ធស្ស។ **រុប្បតោ**តិ ឃដ្ដិយមានស្ស។

ឥទានិស្ស កាមេសុ អាទីនវំ កថយន្តី **អនិច្ចា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អសិត**ន្តិ តណ្ហាទិដ្ឋិនិស្សយេន អនិស្សិតំ។ **កស្មា បព្ពជិតំ តបេ**តិ ឯវរូបំ ខីណាសវំ ទិវាសោប្បំ ន តបតិ, តាទិសំ បន កស្មា ន តបេស្សតីតិ? វទតិ។ ថេរស្សេវ វា ឯតំ វចនំ, តស្មា អយមេត្ថ អត្ថោ – ពទ្ធេសុ មុត្តំ អសិតំ មាទិសំ ខីណាសវបព្ពជិតំ កស្មា ទិវាសោប្បំ តបេ, ន តបេស្សតីតិ? សេសគាថាសុបិ ឯសេវ នយោ។ ទេវតាយ ហិ វចនបក្ខេ – “ឯវរូបំ ខីណាសវបព្ពជិតំ ទិវាសោប្បំ ន តបតិ, តាទិសំ បន កស្មា ន តបេស្សតិ? តបេស្សតិយេវា”តិ អត្ថោ។ ថេរស្ស វចនបក្ខេ – “ឯវរូបំ មាទិសំ ខីណាសវបព្ពជិតំ កស្មា ទិវាសោប្បំ តបេ? ន តបតិយេវា”តិ អត្ថោ។ អយំ បនេត្ថ អនុត្តានបទវណ្ណនា។ **វិនយា**តិ វិនយេន។ **សមតិក្កមា**តិ វដ្ដមូលិកាយ អវិជ្ជាយ សមតិក្កមេន។ **តំ ញាណ**ន្តិ តំ ចតុសច្ចញាណំ។ **បរមោទាន**ន្តិ បរមបរិសុទ្ធំ។ **បព្ពជិត**ន្តិ ឯវរូបេន ញាណេន សមន្នាគតំ បព្ពជិតំ។ **វិជ្ជាយា**តិ ចតុត្ថមគ្គវិជ្ជាយ។ **អារទ្ធវីរិយ**ន្តិ បគ្គហិតវីរិយំ បរិបុណ្ណវីរិយំ។ ទុតិយំ។

៣. កស្សបគោត្តសុត្តវណ្ណនា

២២៣. តតិយេ **ឆេត**ន្តិ ឯកំ មិគលុទ្ទកំ។ **ឱវទតី**តិ សោ កិរ មិគលុទ្ទកោ បាតោវ ភុញ្ជិត្វា “មិគេ វធិស្សាមី”តិ អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ ឯកំ រោហិតមិគំ ទិស្វា “សត្តិយា នំ បហរិស្សាមី”តិ អនុពន្ធមានោ ថេរស្ស បឋមសុត្តេ វុត្តនយេនេវ ទិវាវិហារំ និសិន្នស្ស អវិទូរេន បក្កមតិ។ អថ នំ ថេរោ – “ឧបាសក, បាណាតិបាតោ នាមេស អបាយសំវត្តនិកោ អប្បាយុកសំវត្តនិកោ, សក្កា អញ្ញេនបិ កសិវណិជ្ជាទិកម្មេន ទារភរណំ កាតុំ, មា ឯវរូបំ កក្ខឡកម្មំ ករោហី”តិ អាហ។ សោបិ “មហាបំសុកូលិកត្ថេរោ កថេតី”តិ គារវេន ឋត្វា សោតុំ អារទ្ធោ។ អថស្ស សោតុកាមតំ ជនេស្សាមីតិ ថេរោ អង្គុដ្ឋកំ ជាលាបេសិ។ សោ អគ្គីហិបិ បស្សតិ, កណ្ណេហិបិ សុណាតិ, ចិត្តំ បនស្ស “អសុកដ្ឋានំ មិគោ គតោ ភវិស្សតិ, អសុកតិត្ថំ ឱតិណ្ណោ, តត្ថ នំ គន្ត្វា ឃាតេត្វា ឃាវទិច្ឆកំ មំសំ ខាទិត្វា សេសំ កាជេនាទាយ គន្ត្វា បុត្តកេ តោសេស្សាមី”តិ ឯវំ មិគស្សេវ អនុបទំ ធាវតិ។ ឯវំ វិក្ខិត្តចិត្តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តំ ថេរំ សន្ធាយ វុត្តំ “ឱវទតី”តិ។ **អជ្ឈភាសី**តិ “អយំ ថេរោ អទារុំ តច្ឆន្តោ វិយ អខេត្តេ វប្បន្តោ វិយ អត្ថនោបិ កម្មំ នាសេតិ, ឯតស្សាបិ ចោទេស្សាមិ ន”ន្តិ អភាសិ។

អប្បបញ្ញាន្តិ និប្បញ្ញំ។ **អចេតស**ន្តិ ការណជាននសមត្ថេន ចិត្តេន រហិតំ។ **មន្ទោវា**តិ អន្ធពាលោ វិយ។ **សុណាតី**តិ តវ ធម្មកថំ សុណាតិ។ **ន វិជានាតី**តិ អត្ថមស្ស ន ជានាតិ។ **អាលោកេតី**តិ តវ បុថុជ្ជនិកគទ្ធិយា ជលន្តំ អង្គុដ្ឋកំ អាលោកេតិ។ **ន បស្សតី**តិ ឯត្ថ "នេវ តេលំ ន វដ្ដិ ន ទីបកបល្លិកា, ថេរស្ស បន អានុភាវេនាយំ ជលតី"តិ ឥមំ ការណំ ន បស្សតិ។ **ទស បជ្ជោតេ**តិ ទសសុ អង្គុលីសុ ទស បទីបេ។ **រូបានី**តិ ការណរូបានិ។ **ចក្ខូ**តិ បញ្ញាចក្ខុ។ **សំវេគមាបាទី**តិ កី មេ ឥមិនាតិ? វីរិយំ បគ្គយ្ហ បរមវីរេកំ អរហត្តមគ្គំ បដិបជ្ជិ។ តតិយំ។

៤. សម្ពហុលសុត្តវណ្ណនា

២២៤. ចតុត្ថេ **សម្ពហុលា**តិ ពហូ សុត្តន្តិកា អាភិធម្មិកា វិនយធរា ច។ **វិហរន្តី**តិ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វិហរន្តិ។ **បក្កមីសូ**តិ តេ កិរ តស្មិំ ជនបទេ អញ្ញតរំ គាមំ ឧបសង្កមន្តេ ទិស្វា មនុស្សា បសន្នចិត្តា អាសនសាលាយ កោជវត្ថរណាទីនិ បញ្ញាបេត្វា យាគុខជ្ជកានិ ទត្វា ឧបនិសីទឹសុ។ មហាថេរោ ឯកំ ធម្មកថិកំ "ធម្មំ កថេហី"តិ អាហ។ សោ ចិត្តំ ធម្មកថំ កថេសិ។ មនុស្សា បសីទិត្វា ភោជនវេលាយំ បណីតភោជនំ អទំសុ។ មហាថេរោ មនុញ្ញំ ភត្តានុមោទនមកាសិ។ មនុស្សា ភិយ្យោសោមត្តាយ បសន្នា "តេថេរ, ភន្តេ, តេមាសំ វសថា"តិ បដិញ្ញំ ការេត្វា គមនាគមនសម្បន្នេ ឋានេ សេនាសនានិ ការេត្វា ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហឹសុ។ មហាថេរោ វស្សូបនាយិកទិវសេ ភិក្ខូ ឱវទិ – "អាវុសោ, តុម្ហេហិ គរុកស្ស សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហិតំ, ពុទ្ធុប្បាទោ ច នាម ទុល្លភោ។ មាសស្ស អដ្ឋ ទិវសេ ធម្មស្សវនំ កត្វា គណសង្គណិកំ បហាយ អប្បមត្តា វិហរថា"តិ។ តេ តតោ បដ្ឋាយ យុញ្ជន្តិ ឃដេន្តិ។ កទាចិ សព្ពរត្តិកំ ធម្មស្សវនំ ករោន្តិ, កទាចិ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តិ, កទាចិ បធានំ ករោន្តិ។ តេសំ ធម្មស្សវនទិវសេ ធម្មំ កថេន្តានំយេវ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ។ បញ្ហាវិស្សជ្ជនទិវសេ ព្យត្តោ ភិក្ខុ បញ្ហំ បុច្ឆតិ, បណ្ឌិតោ វិស្សជ្ជេតីតិ បុច្ឆនវិស្សជ្ជនំ ករោន្តានំយេវ។ បធានទិវសេ សូរិយត្ថង្គមនេ គណ្ឌិំ បហរិត្វាវ ចង្កមំ ឱតរិត្វា បធានំ ករោន្តានំយេវ។ តេ ឯវំ វស្សំ វសិត្វា បវារេត្វា បក្កមឹសុ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **បរិទេវមានា**តិ "ឥទានិ តថារូបំ មធុរំ ធម្មស្សវនំ បញ្ហាកថនំ កុតោ លភិស្សាមី"តិអាទីនិ វត្វា រោទមានា។

ខាយតីតិ បញ្ញាយតិ ឧបដ្ឋាតិ។ **កោ មេ**តិ កហំ តេ មេ។ **វជ្ជិភូមិយា**តិ វជ្ជិរដ្ឋាភិមុខា គតា។ **មគា វិយា**តិ យថា មគា តស្មិំ តស្មិំ បព្ពតបាទេ វា វនសណ្ឌេ វា វិចរន្តា – "ឥទំ អម្ហាកំ មាតុសន្តកំ បិតុសន្តកំ បវេណិអាគត"ន្តិ អគហេត្វា, យត្ថេវ នេសំ គោចរផាសុតា ច ហោតិ បរិបន្ថាភាវោ ច, តត្ថ វិចរន្តិ។ ឯវំ អនិកេតា អគេហា ភិក្ខវោបិ "អយំ, អាវុសោ, អម្ហាកំ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តកោ បវេណិអាគតោ"តិ អគហេត្វា យត្ថេវ នេសំ ឧតុសប្បាយំ ភោជនសប្បាយំ បុគ្គលសប្បាយំ សេនាសនសប្បាយំ ធម្មស្សវនសប្បាយញ្ច សុលភំ ហោតិ, តត្ថ វិហរន្តិ។ ចតុត្ថំ។

៥. អានន្ទសុត្តវណ្ណនា

២២៥. បញ្ចមេ **អានន្ទោ**តិ ធម្មភណ្ឌាគារិកត្ថេរោ។ **អតិវេល**ន្តិ អតិក្កន្តំ វេលំ។ **គិហិសញ្ញត្តិពហុលោ**តិ រត្តិញ្ច ទិវា ច ពហុកាលំ គិហី សញ្ញាបយន្តោ។ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេ មហាកស្សបត្ថេរោ ថេរំ អាហ – "អាវុសោ, មយំ រាជគហេ វស្សំ ឧបគន្ត្វា ធម្មំ សង្គាយិស្សាម, គច្ឆ ត្វំ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឧបរិមគ្គត្តយត្ថាយ វាយាមំ ករោហី"តិ។ សោ ភគវតោ បត្តចីវរមាទាយ កោសលរដ្ឋំ គន្ត្វា ឯកស្មិំ អរញ្ញាវាសេ វសិត្វា បុនទិវសេ ឯកំ គាមំ បាវិសិ។ មនុស្សា ថេរំ ទិស្វា – "ភន្តេ អានន្ទ, តុម្ហេ បុព្ពេ សត្ថារា សទ្ធិំ អាគច្ឆថ។ អជ្ជ ឯកកាវ អាគតា។ កហំ សត្ថារំ ឋបេត្វា អាគតត្ថ? ឥទានិ កស្ស បត្តចីវរំ គហេត្វា វិចរថ? កស្ស មុខោទកំ ទន្តកដ្ឋំ ទេថ, បរិវេណំ សម្មជ្ជថ, វត្តបដិវត្តំ ករោថា"តិ ពហុំ វត្វា បរិទេវឹសុ។ ថេរោ – "មា, អាវុសោ, សោចិត្ថ, មា បរិទេវិត្ថ, អនិច្ចា សង្ខារា"តិអាទីនិ វត្វា តេ សញ្ញាបេត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ វសនដ្ឋានមេវ គច្ឆតិ។ មនុស្សា សាយម្បិ តត្ថ គន្ត្វា តថេវ បរិទេវន្តិ។ ថេរោបិ តថេវ ឱវទតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **អជ្ឈភាសី**តិ "អយំ ថេរោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស កថំ សុត្វា 'សមណធម្មំ ករិស្សាមី'តិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឥទានិ គិហី សញ្ញាបេន្តោ វិហរតិ, សត្ថុ សាសនំ អសង្គហិតបុប្ផរាសិ វិយ ឋិតំ, ធម្មសង្គហំ ន ករោតិ, ចោទេស្សាមិ ន"ន្តិ ចិន្តេត្វា អភាសិ។

បសក្កិយាតិ បវិសិត្វា។ **ហទយស្មិំ ឱបិយា**តិ កិច្ចតោ ច អារម្មណតោ ច ហទយម្ហិ បក្ខិបិត្វា។ "និព្ពានំ បាបុណិស្សាមី"តិ វីរិយំ ករោន្តោ និព្ពានំ កិច្ចតោ ហទយម្ហិ ឱបេតិ នាម, និព្ពានារម្មណំ បន សមាបត្តិំ អប្បេត្វា និសីទន្តោ អារម្មណតោ។ តទុភយម្បិ សន្ធាយេសា ភាសតិ។ **ឈាយា**តិ ទ្វីហិ ឈានេហិ ឈាយិកោ ភវ។ **ពិឡិពិឡិកា**តិ អយំ គិហីហិ សទ្ធិំ ពិឡិពិឡិកថា។ បញ្ចមំ។

៦. អនុរុទ្ធសុត្តវណ្ណនា

២២៦. ឆដ្ឋេ **បុរាណទុតិយិកា**តិ អននន្តរេ អត្តភាវេ អគ្គមហេសី។ **សោភសី**តិ បុព្ពេបិ សោភសិ, ឥទានិបិ សោភសិ។ **ទុគ្គតា**តិ ន គតិទុគ្គតិយា ទុគ្គតា។ តា ហិ សុគតិយំ ឋិតា សម្បត្តិំ អនុភវន្តិ, បដិបត្តិទុគ្គតិយា បន ទុគ្គតា។ តតោ ចុតា ហិ តា និរយេបិ ឧបបជ្ជន្តីតិ ទុគ្គតា។ **បតិដ្ឋិតា**តិ សក្កាយស្មិំ ហិ បតិដ្ឋហន្តោ អដ្ឋហិ ការណេហិ បតិដ្ឋាតិ – រត្តោ រាគវសេន បតិដ្ឋាតិ, ទុដ្ឋោ ទោសវសេន... មូឡ្ហោ មោហវសេន... វិនិពទ្ធោ មានវសេន... បរាមដ្ឋោ ទិដ្ឋិវសេន... ថាមគតោ អនុសយវសេន... អនិដ្ឋង្គតោ វិចិកិច្ឆាវសេន... វិក្ខេបគតោ ឧទ្ធច្ចវសេន បតិដ្ឋាតិ។ តាបិ ឯវំ បតិដ្ឋិតាវ។ **នរទេវាន**ន្តិ ទេវនរានំ។

នត្ថិ ទានីតិ សា កិរ ទេវធីតា ថេរេ ពលវសិនេហា អហោសិ, បដិគន្តុំ នាសក្ខិ។ កាលេន អាគន្ត្វា បរិវេណំ សម្មជ្ជតិ, មុខោទកំ ទន្តកដ្ឋំ ឋានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋបេតិ។ ថេរោ អនាវជ្ជនេន បរិភុញ្ជតិ។ ឯកស្មិំ ទិវសេ ថេរស្ស ជិណ្ណចីវរស្ស ចោឡកភិក្ខុំ ចរតោ សង្ការកូដេ ទិព្ពទុស្សំ ឋបេត្វា បក្កមិ។ ថេរោ តំ ទិស្វា ឧក្ខិបិត្វា, ឱលោកេន្តោ ទុស្សន្តំ ទិស្វា "ទុស្សមេត"ន្តិ ញត្វា, "អលំ ឯត្តាវតា"តិ អគ្គហេសិ។ តេនេវស្ស ចីវរំ និដ្ឋាសិ។ អថ ទ្វេ អគ្គសាវកា អន្តរុទ្ធត្ថេរោ ចាតិ តយោ ជនា ចីវរំ ករិំសុ។ សត្ថា សូចិំ យោជេត្វា អទាសិ។ និដ្ឋិតចីវរស្ស បិណ្ឌាយ ចរតោ ទេវតា បិណ្ឌបាតំ សមាទបេតិ។ សា កាលេន ឯកិកា, កាលេន អត្តទុតិយា ថេរស្ស សន្តិកំ អាគច្ឆតិ។ តទា បន អត្តតតិយា អាគន្ត្វា ទិវាដ្ឋានេ ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា – "មយំ មនាបកាយិកា នាម មនសា ឥច្ឆិតិច្ឆិតរូបំ មាបេមា"តិ អាហ។ ថេរោ – "ឯតា ឯវំ វទន្តិ, វីមំសិស្សាមិ, សព្ពា នីលកា ហោន្តូ"តិ ចិន្តេសិ។ តា ថេរស្ស មនំ ញត្វា សព្ពាវ នីលវណ្ណា អហេសុំ, ឯវំ បីតលោហិតឱទាតវណ្ណាតិ។ តតោ ចិន្តយិំសុ – "ថេរោ អម្ហាកំ ទស្សនំ អស្សាទេតី"តិ តា សមជ្ជំ កាតុំ អារទ្ធា, ឯកាបិ គាយិ, ឯកាបិ នច្ចិ, ឯកាបិ អច្ឆរំ បហរិ។ ថេរោ ឥន្ទ្រិយានិ ឱក្ខិបិ។ តតោ – "ន អម្ហាកំ ទស្សនំ ថេរោ អស្សាទេតី"តិ ញត្វា សិនេហំ វា សន្ថវំ វា អលភមានា និព្ពិន្ទិត្វា គន្តុមារទ្ធា។ ថេរោ តាសំ គមនភាវំ ញត្វា – "មា បុនប្បុនំ អាគច្ឆិស្សថ"តិ អរហត្តំ ព្យាករោន្តោ ឥមំ គាថមាហ។ តត្ថ **វិក្ខីណោ**តិ ខីណោ។ **ជាតិសំសារោ**តិ តត្ថ តត្ថ ជាតិសង្ខាតោ សំសារោ។ ឆដ្ឋំ។

៧. នាគទត្តសុត្តវណ្ណនា

២២៧. សត្តមេ **អតិកាលេនា**តិ សព្ពរត្តិំ និទ្ទាយិត្វា ពលវបច្ចូសេ កោដិសម្មុញ្ជនិយា ថោកំ សម្មជ្ជិត្វា មុខំ ធោវិត្វា យាគុភិក្ខាយ បាតោវ បវិសតិ។ **អតិទិវា**តិ យាគុំ អាទាយ អាសនសាលំ គន្ត្វា បិវិត្វា ឯកស្មិំ ឋានេ និបន្នោ និទ្ទាយិត្វា – "មនុស្សានំ ភោជនវេលាយ បណីតំ ភិក្ខំ លភិស្សាមី"តិ ឧបកដ្ឋេ មជ្ឈន្ហិកេ ឧដ្ឋាយ ធម្មករណេន ឧទកំ គហេត្វា អក្ខីនិ បមជ្ជិត្វា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា យាវទត្ថំ ភុញ្ជិត្វា មជ្ឈន្ហិកេ វីតិវត្តេ បដិក្កមតិ។ **ទិវា ច អាគន្ត្វា**តិ អតិកាលេ បរិវេណេន នាម អញ្ញេហិ ភិក្ខូហិ បឋមតរំ អាគន្តព្ពំ ហោតិ, ត្វំ បន អតិវិយ ទិវា អាគន្ត្វា គតាសីតិ អត្ថោ។ **ភាយាមិ នាគទត្ត**ន្តិ តំ នាគទត្តំ អហំ ភាយាមិ។ **សុប្បគព្ភ**ន្តិ សុដ្ឋុ បគព្ភំ។ **កុលេសូ**តិ ខត្តិយកុលាទិឧបដ្ឋាកកុលេសុ។ សត្តមំ។

៨. កុលឃរណីសុត្តវណ្ណនា

២២៨. អដ្ឋមេ **អជ្ឈោគាឡ្ហប្បត្តោ**តិ ឱគាហប្បត្តោ។ សោ កិរ សត្ត សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា តំ វនសណ្ឌំ បវិសិត្វា ទុតិយទិវសេ គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ បាសាទិកេហិ អភិក្កន្តាទីហិ។ អញ្ញតរំ កុលំ តស្ស ឥរិយាបថេ បសីទិត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា បិណ្ឌបាតំ អទាសិ។ ភត្តានុមោទនំ បុន សុត្វា អតិរេកតរំ បសីទិត្វា, "ភន្តេ, និច្ចកាលំ ឥធេវ ភិក្ខំ គណ្ហថា"តិ និមន្តេសិ។ ថេរោ អធិវាសេត្វា តេសំ អាហារំ បរិភុញ្ជមានោ វីរិយំ បគ្គយ្ហ ឃដេន្តោ អរហត្តំ បត្វា ចិន្តេសិ – "ពហូបការំ មេ ឯតំ កុលំ, អញ្ញត្ថ គន្ត្វា កឹ ករិស្សាមី"តិ? ផលសមាបត្តិសុខំ អនុភវន្តោ តត្ថេវ វសិ។ **អជ្ឈភាសី**តិ សា កិរ ថេរស្ស ខីណាសវភាវំ អជានន្តី ចិន្តេសិ – "អយំ ថេរោ នេវ អញ្ញំ គាមំ គច្ឆតិ, ន អញ្ញំ ឃរំ, ន រុក្ខមូលអាសនសាលាទីសុ និសីទតិ, និច្ចកាលំ ឃរំ បវិសិត្វាវ និសីទតិ, ឧភោបេតេ ឱគាធប្បត្តា បដិគាធប្បត្តា, កទាចិ ឯស ឥមំ កុលំ ទូសេយ្យ, ចោទេស្សាមិ ន"ន្តិ។ តស្មា អភាសិ។

សណ្ឋានេតិ នគរទ្វារស្ស អាសន្នេ មនុស្សានំ ភណ្ឌកំ ឱតារេត្វា វិស្សមនដ្ឋានេ។ **សង្គម្មា**តិ សមាគន្ត្វា។ **មន្តេន្តី**តិ កថេន្តិ។ **មញ្ច តញ្ចា**តិ មញ្ច កថេន្តិ តញ្ច កថេន្តិ។ **កិមន្តរ**ន្តិ កឹ ការណំ? **ពហូ ហិ សទ្ទា បច្ចូហា**តិ ពហុកា ឯតេ លោកស្មិំ បដិលោមសទ្ទា។ **ន តេនា**តិ តេន ការណេន, តេន វា តបស្សិនា ន មង្កុ ហោតព្ពំ។ **ន ហិ តេនា**តិ ន ហិ តេន បរេហិ វុត្តវចនេន សត្តោ កិលិស្សតិ, អត្តនា កតេន បន បាបកម្មេនេវ កិលិស្សតីតិ ទស្សេតិ។ **វាតមិគោ យថា**តិ យថា វនេ វាតមិគោ វាតេរិតានំ បណ្ណាទីនំ សទ្ទេន បរិតស្សតិ, ឯវំ យោ សទ្ទបរិត្តាសី ហោតីតិ អត្ថោ។ **នាស្ស សម្បជ្ជតេ វត**ន្តិ តស្ស លហុចិត្តស្ស វតំ ន សម្បជ្ជតិ។ ថេរោ បន ខីណាសវត្តា សម្បន្នវតោតិ វេទិតព្ពោ។ អដ្ឋមំ។

៩. វជ្ជិបុត្តសុត្តវណ្ណនា

២២៩. នវមេ **វជ្ជិបុត្តកោ**តិ វជ្ជិរដ្ឋេ រាជបុត្តោ ឆត្តំ បហាយ បព្ពជិតោ។ **សព្ពរត្តិចារោ**តិ កត្តិកនក្ខត្តំ ឃោសេត្វា សកលនគរំ ធជបដាកាទីហិ បដិមណ្ឌេត្វា បវត្តិតោ សព្ពរត្តិចារោ។ តទញ្ហិ នក្ខត្តំ យាវ ចាតុមហារាជិកេហិ ឯកាពទ្ធំ ហោតិ។ **តូរិយតាឡិតវាទិតនិគ្ឃោសសទ្ទ**ន្តិ ភេរិអាទិតូរិយានំ តាឡិតានំ វីណាទីនញ្ច វាទិតានំ និគ្ឃោសសទ្ទំ។ **អភាសី**តិ វេសាលិយំ កិរ សត្ត រាជសហស្សានិ សត្តសតានិ សត្ត ច រាជានោ, តត្តកាវ តេសំ ឧបរាជសេនាបតិអាទយោ ។ តេសុ អលង្កតបដិយត្តេសុ នក្ខត្តកីឡនត្ថាយ វីថិ ឱតិណ្ណេសុ សន្ធិហត្ថេ មហាចង្កមេ ចង្កមមានោ នភស្ស មជ្ឈេ ឋិតំ ចន្ទំ ទិស្វា ចង្កមនកោដិយំ ផលកំ និស្សាយ ឋិតោ អភាសិ។ **អបវិទ្ធំវ វនស្មិំ ទារុក**ន្តិ វត្ថុវេបនាលង្ការរហិតត្តា វនេ ឆឌ្ឌិតទារុកំ វិយ ជាតំ។ **បាបិយោ**តិ លាមកតរោ អម្ហេហិ អញ្ញោ កោចិ អត្ថិ។ **បិហយន្តី**តិ ថេរោ អារញ្ញិកោ បំសុកូលិកោ បិណ្ឌបាតិកោ សបទានចារិកោ អប្បិច្ឆោ សន្តុដ្ឋោតិ ពហូ តុយ្ហំ បត្ថយន្តីតិ អត្ថោ។ **សគ្គគាមិន**ន្តិ សគ្គំ គច្ឆន្តានំ គតានម្បិ។ នវមំ។

១០. សជ្ឈាយសុត្តវណ្ណនា

២៣០. ទសមេ **យំ សុទ**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **សជ្ឈាយពាហុលោ**តិ និស្សរណបរិយត្តិវសេន សជ្ឈាយនតោ ពហុតរំ កាលំ សជ្ឈាយន្តោ។ សោ កិរ អាចរិយស្ស ទិវាដ្ឋានំ សម្មជ្ជិត្វា អាចរិយំ ឧទិក្ខន្តោ តិដ្ឋតិ។ អថ នំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វាវ បច្ចុគ្គន្ត្វា បត្តចីវរំ បដិគ្គហេត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសិន្នស្ស តាលវណ្ដវាតំ ទត្វា បាទីយំ អាបុច្ឆិត្វា បាទេ ធោវិត្វា តេលំ មក្ខេត្វា វន្ទិត្វា ឋិតោ ឧទ្ទេសំ គហេត្វា យាវ សូរិយត្ថង្គមា សជ្ឈាយំ ករោតិ។ សោ ន្ហានកោដ្ឋកេ ឧទកំ ឧបដ្ឋបេត្វា អង្គារកបល្លេ អគ្គិំ ករោតិ។ អាចរិយស្ស ន្ហត្វា អាគតស្ស បាទេសុ ឧទកំ បុញ្ឆិត្វា បិដ្ឋិបរិកម្មំ កត្វា វន្ទិត្វា ឧទ្ទេសំ គហេត្វា បឋមយាមេ សជ្ឈាយំ កត្វា មជ្ឈិមយាមេ សរីរំ សមស្សាសេត្វា បច្ឆិមយាមេ ឧទ្ទេសំ គហេត្វា យាវ អរុណុគ្គមនា សជ្ឈាយំ កត្វា និរុទ្ធសទ្ទំ ខយតោ សម្មសតិ។ តតោ សេសំ ឧបាទាយរូបំ ភូតរូបំ នាមរូបន្តិ បញ្ចសុ ខន្ធេសុ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ **អប្បោស្សុក្កោ**តិ ឧទ្ទេសគ្គហណេ ច សជ្ឈាយករណីយេ ច និរុស្សុក្កោ។ **សង្កសាយតី**តិ យស្ស ទានិ អត្ថាយ អហំ សជ្ឈាយំ ករេយ្យំ, សោ មេ អត្ថោ មត្ថកំ បត្តោ។ កឹ មេ តទានិ សជ្ឈាយេនាតិ ផលសមាបត្តិសុខេន កាលំ អតិវត្តេតិ។ **អជ្ឈភាសី**តិ, “កឹ នុ ខោ អស្ស ថេរស្ស អផាសុកំ ជាតំ, ឧទាហុស្ស អាចរិយស្ស? កេន នុ ខោ ការណេន បុព្ពេ វិយ មធុរស្សរេន ន សជ្ឈាយតី”តិ? អាគន្ត្វា សន្តិកេ ឋិតា អភាសិ។

ធម្មបទានីតិ តេជ សព្ពម្បិ ពុទ្ធវចនំ អធិប្បេតំ ។ **នាធីយសី**តិ ន សជ្ឈាយសិ។ នាទិយសីតិ វា បាឋោ, ន គណ្ហាសីតិ អត្ថោ។ **បសំស**ន្តិ ធម្មភាណកោ បសំសំ លភតិ, អាភិធម្មិកោ សុត្តន្តិកោ វិនយធរោតិស្ស បសំសិតា ភវន្តិ។ **វិរាគេនា**តិ អរិយមគ្គេន។ **អញ្ញាយា**តិ ជានិត្វា។ **និក្ខេបន**ន្តិ តស្ស ទិដ្ឋសុតាទិនោ វិស្សជ្ជនំ សន្តោ វទន្តីតិ ទីបេតិ, ន ពុទ្ធវចនស្ស។ ឯត្តាវតា “ថេរោ ពុទ្ធវចនំ ន វិស្សជ្ជាបេតី”តិ ន និច្ចកាលំ សជ្ឈាយន្តេនេវ ភវិតព្ពំ, សជ្ឈាយិត្វា បន – “ឯត្តកស្សាហំ អត្ថស្ស វា ធម្មស្ស វា អាធារោ ភវិតុំ សមត្ថោ”តិ ញត្វា វដ្ដទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ ទសមំ។

១១. អកុសលវិតក្កសុត្តវណ្ណនា

២៣១. ឯកាទសមេ **អកុសលេ វិតក្កេ**តិ កាមវិតក្កាទយោ តយោ មហាវិតក្កេ។ **អយោនិសោ មនសិការា**តិ អនុបាយមនសិការេន។ **សោ**តិ សោ ត្វំ។ **អយោនិសោ បដិនិស្សជ្ជា**តិ ឯតំ អនុបាយមនសិការំ វជ្ជេហិ។ **សត្ថារ**ន្តិ ឥមាយ គាថាយ បាសាទិកកម្មដ្ឋានំ កថេតិ។ **បីតិសុខមសំសយ**ន្តិ ឯកំសេនេវ ពលវបីតិញ្ច សុខញ្ច អធិគមិស្សសិ។ ឯកាទសមំ។

១២. មជ្ឈន្ហិកសុត្តវណ្ណនា

២៣២. ទ្វាទសមេ យំ វត្តព្ពំ, តំ ទេវតាសំយុត្តេ នន្ទនវគ្គេ វុត្តមេវ។ ទ្វាទសមំ។

១៣. បាកតិន្ទ្រិយសុត្តវណ្ណនា

២៣៣. តេរសមំ ទេវបុត្តសំយុត្តេ ជន្តុទេវបុត្តសុត្តេ វិត្ថារិតមេវ។ តេរសមំ។

១៤. គន្ធត្ថេនសុត្តវណ្ណនា

២៣៤. ចុទ្ទសមេ **អជ្ឈភាសី**តិ តំ ភិក្ខុំ នាទ្បេ គហេត្វា បទុមំ សិង្ឃមានំ ទិស្វាវ – “អយំ ភិក្ខុ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា សមណធម្មំ កាតុំ អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ គន្ធារម្មណំ ឧបនិជ្ឈាយតិ, ស្វាយំ អជ្ជ ឧបសិង្ឃំ ស្វេបិ បុនទិវសេបិ ឧបសិង្ឃិស្សតិ, ឯវមស្ស សា គន្ធតណ្ហា វឌ្ឍិត្វា ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកំ អត្ថំ នាសេស្សតិ, មា មយិ បស្សន្តិយា នស្សតុ, ចោទេស្សាមិ ន”ន្តិ ឧបសង្កមិត្វា អភាសិ។

ឯកង្គមេតំ ថេយ្យានន្តិ ថេនិតព្ពានំ រូបារម្មណាទីនំ បញ្ចកោដ្ឋាសានំ ឥទំ ឯកង្គំ, ឯកកោដ្ឋាសោតិ អត្ថោ។ **ន ហរាមី**តិ ន គហេត្វា គច្ឆាមិ។ **អារា**តិ ទូរេ នាទ្បេ គហេត្វា នាមេត្វា ទូរេ ឋិតោ ឧបសិង្ឃាមីតិ វទតិ។ **វណ្ណេនា**តិ ការណេន។

យ្វាយន្តិ យោ អយំ។ តស្មិំ កិរ ទេវតាយ សទ្ធិំ កថេន្តេយេវ ឯកោ តាបសោ ឱតរិត្វា ភិសខននាទីនិ កាតុំ អារទ្ធោ, តំ សន្ធាយេវមាហ។ **អាកិណ្ណកម្មន្តោ**តិ ឯវំ អបរិសុទ្ធកម្មន្តោ។ អខីណកម្មន្តោតិបិ បាឋោ, កក្ខឡកម្មន្តោតិ អត្ថោ។ **ន វុច្ចតី**តិ គន្ធចោរោតិ វា បុប្ផចោរោតិ វា កស្មា ន វុច្ចតិ។

អាកិណ្ណលុទ្ទោតិ ពហុបាបោ កាឡបាបោ វា, តស្មា ន វុច្ចតិ។ **ធាតិចេលំវ មក្ខិតោ**តិ យថា ធាតិយា និវត្ថកិលិដ្ឋវត្ថំ ឧច្ចារបស្សាវខេឡសិង្ឃាណិកទីហិ មក្ខិតំ, ឯវមេវំ រាគទោសាទីហិ មក្ខិតោ។ **អរហាមិ វត្តវេ**តិ អរហាមិ វត្តុំ។ ទេវតាយ ចោទនា កិរ សុគតានុសិដ្ឋិសទិសា, ន តំ លាមកា ហីនាធិមុត្តិកា មិច្ឆាបដិបន្នកបុគ្គលា លភន្តិ។ តស្មិំ បន អត្តភាវេ មគ្គផលានំ ភព្ពរូបា បុគ្គលា តំ លភន្តិ, តស្មា ឯវមាហ។

សុចិគវេសិនោតិ សុចីនិ សីលសមាធិញាណានិ គវេសន្តស្ស។ **អព្ភាមត្តំ វា**តិ វលាហកកូដមត្តំ វិយ។ **ជានាសី**តិ សុទ្ធោ អយន្តិ ជានាសិ។ **វជ្ជាសី**តិ វទេយ្យាសិ។ **នេវ តំ ឧបជីវាមា**តិ ទេវតា កិរ ចិន្តេសិ – “អយំ ភិក្ខុ អត្ថិ មេ ហិតកាមា ទេវតា, សា មំ ចោទេស្សតិ សារេស្សតីតិ បមាទម្បិ អនុយុញ្ជេយ្យ, នាស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិស្សាមី”តិ។ តស្មា ឯវមាហ។ **ត្វមេវា**តិ ត្វំយេវ។ **ជានេយ្យា**តិ ជានេយ្យាសិ។ **យេនា**តិ យេន កម្មេន សុគតិំ គច្ឆេយ្យាសិ, តំ កម្មំ ត្វំយេវ ជានេយ្យាសីតិ។ ចុទ្ទសមំ។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

វនសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. យក្ខសំយុត្តំ

១. ឥន្ទកសុត្តវណ្ណនា

២៣៥. យក្ខសំយុត្តស្ស បឋមេ **ឥន្ទកស្សា**តិ ឥន្ទកូដនិវាសិនោ យក្ខស្ស។ យក្ខោ ហិ កូដេន, កូដតោ ច យក្ខេន នាមំ លទ្ធំ។ **រូបំ ន ជីវន្តិ វទន្តី**តិ យទិ ពុទ្ធា រូបំ ជីវន្តិ ន វទន្តិ, យទិ រូបំ សត្តោ បុគ្គលោតិ ឯវំ ន វទន្តីតិ អត្ថោ។ **កថំ ន្វយ**ន្តិ កថំ នុ អយំ? **កុតស្ស អដ្ឋីយកបិណ្ឌមេតី**តិ អស្ស សត្តស្ស អដ្ឋិយកបិណ្ឌញ្ច កុតោ អាគច្ឆតិ? ឯត្ថ ច អដ្ឋិគ្គហណេន តីណិ អដ្ឋិសតានិ, យកបិណ្ឌគ្គហណេន នវ មំសបេសិសតានិ គហិតានិ។ យទិ រូបំ ន ជីវោ, អថស្ស ឥមានិ ច អដ្ឋីនិ ឥមា ច មំសបេសិយោ កុតោ អាគច្ឆន្តីតិ បុច្ឆតិ។ **កថំ ន្វយំ សជ្ជតិ គព្ភរស្មិ**ន្តិ កេន នុ ការណេន អយំ សត្តោ មាតុកុច្ឆិស្មឹ សជ្ជតិ លគ្គតិ, តិដ្ឋតីតិ? បុគ្គលវាទី កិរេស យក្ខោ, “ឯកប្បហារេនេវ សត្តោ មាតុកុច្ឆិស្មឹ និព្ពត្តតី”តិ គហេត្វា គព្ភសេយ្យកសត្តស្ស មាតា មច្ឆមំសាទីនិ ខាទតិ, សព្ពានិ ឯករត្តិវាសេន បចិត្វា ផេណំ វិយ វិលីយន្តិ។ យទិ រូបំ សត្តោ ន ភវេយ្យ, ឯវមេវ វិលីយេយ្យាតិ លទ្ធិយា ឯវមាហ។ អថស្ស ភគវា – “ន មាតុកុច្ឆិស្មឹ ឯកប្បហារេនេវ និព្ពត្តតិ, អនុបុព្ពេន បន វឌ្ឍតី”តិ ទស្សេន្តោ **បឋមំ កលលំ ហោតី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បឋម**ន្តិ បឋមេន បដិសន្ធិវិញ្ញាណេន សទ្ធឹ តិស្សោតិ វា ផុស្សោតិ វា នាមំ នត្ថិ, អថ ខោ តីហិ ជាតិឧណ្ណំសូហិ កតសុត្តគ្គេ សណ្ឋិតតេលពិន្ទុប្បមាណំ កលលំ ហោតិ, យំ សន្ធាយ វុត្តំ –

“តិលតេលស្ស យថា ពិន្ទុ, សប្បិមណ្ឌោ អនាវិលោ;
ឯវំ វណ្ណប្បដិភាគំ, កលលំ សម្បវុច្ចតី”តិ។

កលលា ហោតិ អព្ពុទន្តិ តស្មា កលលា សត្តាហច្ចយេន មំសធោវនឧទកវណ្ណំ អព្ពុទំ នាម ហោតិ, កលលន្តិ នាមំ អន្តរធាយតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“សត្តាហំ កលលំ ហោតិ, បរិបក្កំ សមូហតំ;
វិវដ្ដមានំ តព្ភាវំ, អព្ពុទំ នាម ជាយតី”តិ។

អព្ពុទា ជាយតេ បេសីតិ តស្មាបិ អព្ពុទា សត្តាហច្ចយេន វិលីនតិបុសទិសា បេសិ នាម សញ្ជាយតិ។ សា មរិចផាណិតេន ទីបេតព្ពា។ គាមទារិកា ហិ សុបក្កានិ មរិចានិ គហេត្វា សាដកន្តេ ភណ្ឌិកំ កត្វា បីឡេត្វា មណ្ឌំ អាទាយ កបាលេ បក្ខិបិត្វា អាតបេ ឋបេន្តិ, តំ សុក្ខមានំ សព្ពភាគេហិ មុច្ចតិ។ ឯវរូបា បេសិ ហោតិ, អព្ពុទន្តិ នាមំ អន្តរធាយតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“សត្តាហំ អព្ពុទំ ហោតិ, បរិបក្កំ សមូហតំ;
វិវដ្ដមានំ តព្ភាវំ, បេសិ នាម បជាយតី”តិ។

បេសិ និព្ពត្តតី ឃនោតិ តតោ បេសិតោ សត្តាហច្ចយេន កុក្កុដណ្ឌសណ្ឋានោ ឃនោ នាម មំសបិណ្ឌោ និព្ពត្តតិ, បេសីតិ នាមំ អន្តរធាយតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“សត្តាហំ បេសិ ភវតិ, បរិបក្កំ សមូហតំ;
វិវដ្ដមានំ តព្ភាវំ, ឃនោតិ នាម ជាយតិ។

“យថា កុក្កុដិយា អណ្ឌំ, សមន្តា បរិមណ្ឌលំ;
ឯវំ ឃនស្ស សណ្ឋានំ, និព្ពត្តំ កម្មបច្ចយា”តិ។

ឃនា បសាខា ជាយន្តីតិ បញ្ចមេ សត្តាហេ ទ្វិន្នំ ហត្ថបាទានំ សីសស្ស ចត្ថាយ បញ្ច បីឡកា ជាយន្តិ, យំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ “បញ្ចមេ, ភិក្ខវេ, សត្តាហេ បញ្ច បីឡកា សណ្ឋហន្តិ កម្មតោ”តិ។

ឥតោ បរំ ឆដ្ឋសត្តមាទីនិ សត្តាហានិ អតិក្កម្ម ទេសនំ សង្ខិបិត្វា ទ្វាចត្តាលីសេ សត្តាហេ បរិណតកាលំ គហេត្វា ទស្សេន្តោ **កេសា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កេសា លោមា នខាបិ ចា**តិ ទ្វាចត្តាលីសេ សត្តាហេ ឯតានិ ជាយន្តិ។

តេន សោ តត្ថ យាបេតីតិ តស្ស ហិ នាភិតោ ឧដ្ឋិតោ នាឡោ មាតុ ឧទរបដលេន ឯកាពទ្ធោ ហោតិ, សោ ឧប្បលទណ្ឌកោ វិយ ឆិទ្ទោ, តេន អាហាររសោ សំសរិត្វា អាហារសមុដ្ឋានរូបំ សមុដ្ឋាបេតិ។ ឯវំ សោ ទស មាសេ យាបេតិ។ **មាតុកុច្ឆិគតោ នរោ**តិ មាតុយា តិរោកុច្ឆិគតោ, កុច្ឆិយា អព្ភន្តរគតោតិ អត្ថោ។ ឥតិ ភគវា “ឯវំ ខោ, យក្ខ, អយំ សត្តោ អនុបុព្ពេន មាតុកុច្ឆិយំ វឌ្ឍតិ, ន ឯកប្បហារេនេវ និព្ពត្តតី”តិ ទស្សេតិ។ បឋមំ។

២. សក្កនាមសុត្តវណ្ណនា

២៣៦. ទុតិយេ **សក្កនាមកោ**តិ ឯវំ នាមកោ ឯកោ យក្ខោ, សោ កិរ មារបក្ខិកយក្ខោ។ **វិប្បមុត្តស្សា**តិ តីហិ ភវេហិ វិប្បមុត្តស្ស។ **យទញ្ញ**ន្តិ យំ អញ្ញំ។ **វណ្ណេនា**តិ ការណេន។ **សំវាសោ**តិ ឯកតោ វាសោ, សក្ខិធម្មោ មិត្តធម្មោតិ អត្ថោ។ **សប្បញ្ញោ**តិ សុបញ្ញោ សម្ពុទ្ធោ។ ទុតិយំ។

៣. សូចិលោមសុត្តវណ្ណនា

២៣៧. តតិយេ **គយាយ**ន្តិ គយាគាមេ, គយាយ អវិទូរេ និវិដ្ឋគាមំ ឧបនិស្សាយាតិ អត្ថោ។ **ដង្កិតមញ្ចេ**តិ ទីឃមញ្ចេ បាទមជ្ឈេ វិជ្ឈិត្វា អដនិយោ បវេសេត្វា កតមញ្ចេ។ តស្ស “ឥទំ ឧបរិ, ឥទំ ហេដ្ឋា”តិ នត្ថិ, បរិវត្តេត្វា អត្ថតោបិ តាទិសោវ ហោតិ, តំ ទេវដ្ឋានេ ឋបេន្តិ។ ចតុន្នំ បាសាណានំ ឧបរិ បាសាណំ អត្ថរិត្វា កតគេហម្បិ “ដង្កិតមញ្ចោ”តិ វុច្ចតិ។ **សូចិលោមស្សា**តិ កឋិនសូចិសទិសលោមស្ស។ សោ កិរ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា ទូរដ្ឋានតោ អាគតោ សេទមលគ្គហិតេន គត្តេន សុបញ្ញត្តំ សង្ឃិកមញ្ចំ អនាទរេន អបច្ចត្ថរិត្វា និបជ្ជិ, តស្ស បរិសុទ្ធសីលស្ស តំ កម្មំ សុទ្ធវត្ថេ កាឡកំ វិយ អហោសិ។ សោ តស្មិំ អត្តភាវេ វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តោ កាលំកត្វា គយាគាមទ្វារេ សង្ការដ្ឋានេ យក្ខោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ និព្ពត្តមត្តស្សេវ ចស្ស សកលសរីរំ កឋិនសូចីហិ គវិច្ឆិវិជ្ឈិតំ វិយ ជាតំ។

អថេកទិវសំ ភគវា បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ តំ យក្ខំ បឋមាវជ្ជនស្សេវ អាបាថំ អាគតំ ទិស្វា – “អយំ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ មហាទុក្ខំ អនុភវិ។ កឹ នុ ខ្វាស្ស មំ អាគម្ម សោត្ថិការណំ ភវេយ្យា”តិ? អាវជ្ជេន្តោ បឋមមគ្គស្ស ឧបនិស្សយំ អទ្ទស។ អថស្ស សង្គហំ កាតុកាមោ សុរត្តទុបដ្ដំ និវាសេត្វា សុគតមហាចីវរំ បារុបិត្វា ទេវវិមានកប្បំ គន្ធកុដឹ បហាយ ហត្ថិគវាស្សមនុស្សកុក្កុរាទិកុណបទុគ្គន្ធំ សង្ការដ្ឋានំ គន្ត្វា តត្ថ មហាគន្ធកុដិយំ វិយ និសីទិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “សូចិលោមស្ស យក្ខស្ស ភវនេ”តិ។

ខរោតិ សុំសុមារបិដ្ឋិ វិយ ឆទនិដ្ឋកាហិ វិសមច្ឆទនបិដ្ឋិ វិយ ច ខរសរីរោ។ សោ កិរ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ សីលសម្បន្នោ ឧបាសកោ ឯកទិវសេ វិហារេ ចិត្តត្ថរណាទីហិ អត្ថតាយ ភូមិយា សង្ឃិកេ អត្ថរណេ អត្តនោ ឧត្តរាសង្គំ អបច្ចត្ថរិត្វា និបជ្ជិ។ សង្ឃិកំ តេលំ អភាជេត្វា អត្តនោ ឧត្តរាសង្គំ អបច្ចត្ថរិត្វា និបជ្ជិ។ សង្ឃិកំ តេលំ អភាជេត្វា អត្តនោ ហត្ថេហិ សរីរំ មក្ខេសីតិបិ វទន្តិ។ សោ តេន កម្មេន សគ្គេ និព្ពត្តិតុំ អសក្កោន្តោ តស្សេវ គាមស្ស ទ្វារេ សង្ការដ្ឋានេ យក្ខោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ និព្ពត្តមត្តស្ស ចស្ស សកលសរីរំ វុត្តប្បការំ អហោសិ។ តេ ឧភោបិ សហាយា ជាតា។ ឥតិ ខរស្ស ខរភាវោ វេទិតព្ពោ។

អវិទូរេ អតិក្កមន្តីតិ គោចរំ បរិយេសន្តា សមាគមដ្ឋានំ វា គច្ឆន្តា អាសន្នេ ឋានេ គច្ឆន្តិ។ តេសុ សូចិលោមោ សត្ថារំ ន បស្សតិ, ខរលោមោ បឋមតរំ ទិស្វា សូចិលោមំ យក្ខំ ឯតទវោច – **“ឯសោ សមណោ”**តិ, សម្ម, ឯស តវ ភវនំ បវិសិត្វា និសិន្នោ ឯកោ សមណោតិ។ **នេសោ សមណោ, សមណកោ ឯសោ**តិ សោ កិរ យោ មំ បស្សិត្វា ភីតោ បលាយតិ, តំ សមណកោតិ វទតិ។ យោ ន ភាយតិ, តំ សមណោតិ។ តស្មា “អយំ មំ ទិស្វា ភីតោ បលាយិស្សតី”តិ មញ្ញមានោ ឯវមាហ។

កាយំ ឧបនាមេសីតិ ភេរវរូបំ និម្មិនិត្វា មហាមុខំ វិវរិត្វា សកលសរីរេ លោមានិ ឧដ្ឋាបេត្វា កាយំ ឧបនាមេសិ។ **អបនាមេសី**តិ រតនសតិកំ សុវណ្ណគ្ឃនិកំ វិយ ថោកំ អបនាមេសិ។ **បាបកោ**តិ លាមកោ អមនុញ្ញោ។ សោ គូថំ វិយ អគ្គិ វិយ កណ្ហសប្បោ វិយ ច បរិវជ្ជេតព្ពោ, ន ឥមិនា សុវណ្ណវណ្ណេន សរីរេន សម្ផុសិតព្ពោ។ ឯវំ វុត្តេ បន សូចិលោមោ “បាបកោ កិរ មេ សម្ផស្សោ”តិ កុទ្ធោ **បញ្ហំ តំ, សមណា**តិអាទិមាហ។ **ចិត្តំ វា តេ ខិបិស្សាមី**តិ យេសញ្ហិ អមនុស្សា ចិត្តំ ខិបិតុកាមា ហោន្តិ, តេសំ សេតមុខំ នីលោទរំ សុរត្តហត្ថបាទំ មហាសីសំ បជ្ជលិតនេត្តំ ភេរវំ វា អត្តភាវំ និម្មិនិត្វា ទស្សេន្តិ, ភេរវំ វា សទ្ទំ សាវេន្តិ, កថេន្តានំយេវ វា មុខេ ហត្ថំ បក្ខិបិត្វា ហទយំ មទ្ទន្តិ, តេន តេ សត្តា ឧម្មត្តកា ហោន្តិ ខិត្តចិត្តា។ តំ សន្ធាយេវមាហ។ **បារគង្គាយា**តិ ទ្វីសុ បាទេសុ គហេត្វា តំ អាវិញ្ឆេត្វា យថា ន បុនាគច្ឆសិ, ឯវំ បារំ វា គង្គាយ ខិបិស្សាមីតិ វទតិ។ **សទេវកេ**តិអាទិ វុត្តត្ថមេវ។ **បុច្ឆ យទាកង្ខសី**តិ យំកិញ្ចិ អាកង្ខសិ, តំ សព្ពំ បុច្ឆ, អសេសំ តេ ព្យាករិស្សាមីតិ សព្ពញ្ញុបវារណំ បវារេតិ។

កុតោនិទានាតិ កីនិទានា, កីបច្ចយាតិ អត្ថោ? **កុមារកា ធង្កមិវោស្សជន្តី**តិ យថា កុមារកា កាកំ គហេត្វា ឱស្សជន្តិ ខិបន្តិ, ឯវំ បាបវិតក្កា កុតោ សមុដ្ឋាយ ចិត្តំ ឱស្សជន្តីតិ បុច្ឆតិ?

ឥតោនិទានាតិ អយំ អត្តភាវោ និទានំ ឯតេសន្តិ ឥតោ និទានា។ **ឥតោជា**តិ ឥតោ អត្តភាវតោ ជាតា។ **ឥតោ សមុដ្ឋាយ មនោវិតក្កា**តិ យថា ទីឃសុត្តកេន បាទេ ពទ្ធំ កាកំ កុមារកា តស្ស សុត្តបរិយន្តំ អង្គុលិយំ វេឋេត្វា ឱស្សជន្តិ, សោ ទូរំ គន្ត្វាបិ បុន តេសំ បាទមូលេយេវ បតតិ, ឯវមេវ ឥតោ អត្តភាវតោ សមុដ្ឋាយ បាបវិតក្កា ចិត្តំ ឱស្សជន្តិ។

ស្នេហជាតិ តណ្ហាសិនេហតោ ជាតា។ **អត្តសម្ភូតា**តិ អត្តនិ សម្ភូតា។ **និគ្រោធស្សេវ ខន្ធជា**តិ និគ្រោធខន្ធេ ជាតា បារោហា វិយ។ **បុថូ**តិ ពហូ អនេកប្បការា បាបវិតក្កា តំសម្បយុត្តកិលេសា ច។ **វិសត្តា**តិ លគ្គា លគ្គិតា។ **កាមេសូ**តិ វត្ថុកាមេសុ។ **មាលុវាវ វិតតា វនេ**តិ យថា វនេ មាលុវា លតា យំ រុក្ខំ និស្សាយ ជាយតិ, តំ មូលតោ យាវ អគ្គា, អគ្គតោ យាវ មូលា បុនប្បុនំ សំសិព្ពិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា ឱតតវិតតា តិដ្ឋតិ។ ឯវំ វត្ថុកាមេសុ បុថូ កិលេសកាមា វិសត្តា, បុថូ វា សត្តា តេហិ កិលេសកាមេហិ វត្ថុកាមេសុ វិសត្តា។ **យេ នំ បជានន្តី**តិ យេ "អត្តសម្ភូតា"តិ ឯត្ថ វុត្តំ អត្តភាវំ ជានន្តិ។

យតោនិទានន្តិ យំ និទានមស្ស អត្តភាវស្ស តញ្ច ជានន្តិ។ **តេ នំ វិនោទេន្តី**តិ តេ ឯវំ អត្តភាវសង្ខាតស្ស ទុក្ខសច្ចស្ស និទានភូតំ សមុទយសច្ចំ មគ្គសច្ចេន វិនោទេន្តិ។ **តេ ទុត្តរន្តិ** តេ សមុទយសច្ចំ នីហរន្តា ឥទំ ទុត្តរំ កិលេសោឃំ តរន្តិ។ **អតិណ្ណបុព្ពន្តិ** អនមតគ្គេ សំសារេ សុបិនន្តេបិ ន តិណ្ណបុព្ពំ។ **អបុនព្ភវាយា**តិ អបុនព្ភវសង្ខាតស្ស និរោធសច្ចស្សត្ថាយ។ ឥតិ ឥមាយ គាថាយ ចត្តារិ សច្ចានិ បកាសេន្តោ អរហត្តនិកូដេន ទេសនំ និដ្ឋបេសិ។ ទេសនាវសានេ សូចិលោមោ តស្មិំយេវ បទេសេ ឋិតោ ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ។ សោតាបន្នា ច នាម ន កិលិដ្ឋត្តភាវេ តិដ្ឋន្តីតិ សហ ផលបដិលាភេនស្ស សរីរេ សេតកណ្ឌុបីឡកសូចិយោ សព្ពា បតិតា។ សោ ទិព្ពវត្ថនិវត្ថោ ទិព្ពវរទុកូលុត្តរាសង្គោ ទិព្ពវេឋនវេឋិតោ ទិព្ពាភរណគន្ធមាលធរោ សុវណ្ណវណ្ណោ ហុត្វា ភុម្មទេវតាបរិហារំ បដិលភីតិ។ តតិយំ។

៤. មណិភទ្ទសុត្តវណ្ណនា

២៣៨. ចតុត្ថេ **សុខមេធតី**តិ, សុខំ បដិលភតិ។ **សុវេ សេយ្យោ**តិ សុវេ សុវេ សេយ្យោ, និច្ចមេវ សេយ្យោតិ អត្ថោ។ **វេរា ន បរិមុច្ចតី**តិ អហំ សតិមាតិ ឯត្តកេន វេរតោ ន មុច្ចតិ។ **យស្សា**តិ យស្ស អរហតោ។ **អហឹសាយា**តិ ករុណាយ ចេវ ករុណាបុព្ពភាគេ ច។ **មេត្តំសោ**តិ សោ មេត្តញ្ចេវ មេត្តាបុព្ពភាគញ្ច ភាវេតិ។ អថ វា **អំសោ**តិ កោដ្ឋាសោ វុច្ចតិ។ មេត្តា អំសោ ឯតស្សាតិ មេត្តំសោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យស្ស អរហតោ សព្ពកាលំ អហឹសាយ រតោ មនោ, យស្ស ច សព្ពភូតេសុ មេត្តាកោដ្ឋាសោ អត្ថិ, តស្ស កេនចិ បុគ្គលេន សទ្ធឹ វេរំ នាម នត្ថិ យក្ខាតិ។ ចតុត្ថំ។

៥. សានុសុត្តវណ្ណនា

២៣៩. បញ្ចមេ **យក្ខេន គហិតោ ហោតី**តិ សោ កិរ តស្សា ឧបាសិកាយ ឯកបុត្តកោ។ អថ នំ សា ទហរកាលេយេវ បព្ពាជេសិ។ សោ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ សីលវា អហោសិ វត្តសម្បន្នោ, អាចរិយុបជ្ឈាយអាគន្តុកាទីនំ វត្តំ កតមេវ ហោតិ, មាសស្ស អដ្ឋមីទិវសេ បាតោ វុដ្ឋាយ ឧទកមាឡកេ ឧទកំ ឧបដ្ឋាបេត្វា ធម្មស្សវនគ្គំ សម្មជ្ជិត្វា ទីបំ ជាលេត្វា មធុរស្សរេន ធម្មស្សវនំ ឃោសេតិ។ ភិក្ខូ តស្ស ថាមំ ញត្វា "សរភាណំ ភណ, សាមណេរា"តិ អជ្ឈេសន្តិ។ សោ "មយ្ហំ ហទយវាតោ រុជតិ, កាសោ វា ពាធតី"តិ កិញ្ចិ បច្ចាហារំ អកត្វា ធម្មាសនំ អភិរុហិត្វា អាកាសគង្គំ ឱតារេន្តោ វិយ សរភាណំ វត្វា ឱតរន្តោ – "មយ្ហំ មាតាបិតូនម្បិ ឥមស្មឹ សរភញ្ញេ បត្តី"តិ វទតិ។ តស្ស មនុស្សា មាតាបិតរោ បត្តិយា ទិន្នភាវំ ន ជានន្តិ។ អនន្តរត្តភាវេ បនស្ស មាតា យក្ខិនី ជាតា។ សា ទេវតាហិ សទ្ធឹ អាគតា , ធម្មំ សុត្វា – "សាមណេរេន ទិន្នបត្តឹ អនុមោទាមិ, តាតា"តិ វទតិ។ សីលសម្បន្នា ច នាម ភិក្ខូ សទេវកស្ស លោកស្ស បិយា ហោន្តីតិ តស្មឹ សាមណេរេ ទេវតា សលជ្ជា សគារវា មហាព្រហ្មំ វិយ អគ្គិក្ខន្ធំ វិយ ច នំ មញ្ញន្តិ។ សាមណេរេ គារវេន តំ យក្ខិនឹ គរុំ កត្វា បស្សន្តិ។ ធម្មស្សវនយក្ខសមាគមាទីសុ "សានុមាតា សានុមាតា"តិ យក្ខិនិយា អគ្គាសនំ អគ្គោទកំ អគ្គបិណ្ឌំ ទេន្តិ។ មហេសក្ខាបិ យក្ខា តំ ទិស្វា មគ្គា ឱក្កមន្តិ, អាសនា វុដ្ឋហន្តិ។

អថ ខោ សាមណេរោ វុឌ្ឍិមន្វាយ បរិបក្កិន្ទ្រិយោ អនភិរតិបីឡិតោ អនភិរតឹ វិនោទេតុំ អសក្កោន្តោ បរូឡ្ហកេសនខោ កិលិដ្ឋនិវាសនបារុបនោ កស្សចិ អនារោចេត្វា បត្តចីវរមាទាយ ឯកកោវ មាតុ ឃរំ គតោ។

ឧបាសិកា បុត្តំ ទិស្វា, វន្ទិត្វា អាហ – “តាត, ត្វំ បុព្ពេ អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ វា ទហរសាមណេរេហិ វា សទ្ធិំ ឥធាគច្ឆសិ។ កស្មា ឯកកោវ អជ្ជ អាគតោ”តិ? សោ ឧក្កណ្ឋិតភាវំ អារោចេសិ។ សទ្ធា ឧបាសិកា នានប្បការេន ឃរាវាសេ អាទីនវំ ទស្សេត្វា បុត្តំ ឱវទមានាបិ តំ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តី, “អប្បេវ នាម អត្តនោ ធម្មតាយបិ សល្លក្ខេស្សតី”តិ អនុយោជេត្វាវ – “តិដ្ឋ, តាត, យាវ តេ យាគុភត្តំ សម្បាទេមិ, យាគុំ បិវិត្វា កតភត្តកិច្ចស្ស តេ មនាបានិ វត្ថានិ នីហរិត្វា ទស្សាមី”តិ វត្វា អាសនំ បញ្ញបេត្វា អទាសិ។ និសីទិ សាមណេរោ។ ឧបាសិកា មុហុត្តេនេវ យាគុខជ្ជកំ សម្បាទេត្វា អទាសិ។ តតោ “ភត្តំ សម្បាទេស្សាមី”តិ អវិទូរេ និសិន្នា តណ្ឌុលេ ធោវតិ។ តស្មិំ សមយេ សា យក្ខិនី “កហំ នុ ខោ សាមណេរោ? កិញ្ចិ ភិក្ខាហារំ លភតិ , ឧទាហុ នោ”តិ? អាវជ្ជមានា តស្ស វិព្ភមិតុកាមតាយ និសិន្នភាវំ ញត្វា, “មា ហេវ ខោ មេ ទេវតានំ អន្តរេ លជ្ជំ ឧប្បាទេយ្យ, គច្ឆាមិស្ស វិព្ភមនេ អន្តរាយំ ករោមី”តិ អាគន្ត្វា សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា គីវំ បរិវត្តេត្វា ភូមិយំ បាតេសិ។ សោ អក្ខីហិ វិបរិវត្តេហិ ខេឡេន បគ្ឃរន្តេន ភូមិយំ វិប្ផន្ទតិ។ តេន វុត្តំ “យក្ខេន គហិតោ ហោតី”តិ។

អភាសីតិ ឧបាសិកា បុត្តស្ស តំ វិប្បការំ ទិស្វា វេគេន គន្ត្វា បុត្តំ អាលិង្គេត្វា ឩរូសុ និបជ្ជាបេសិ។ សកលគាមវាសិនោ អាគន្ត្វា ពលិកម្មាទីនិ ករោន្តិ។ ឧបាសិកា បរិទេវមានា ឥមា គាថាយោ អភាសិ។

បាដិហារិយបក្ខញ្ញាតិ មនុស្សា “អដ្ឋមីឧបោសថស្ស បច្ចុគ្គមនញ្ច អនុគ្គមនញ្ច ករិស្សាមា”តិ សត្តមិយាបិ នវមិយាបិ ឧបោសថង្គានិ សមាទិយន្តិ, ចាតុទ្ទសីបន្នរសីនំ បច្ចុគ្គមនានុគ្គមនំ ករោន្តា តេរសិយាបិ បាដិបទេបិ សមាទិយន្តិ, “វស្សាវាសស្ស អនុគ្គមនំ ករិស្សាមា”តិ ទ្វិន្នំ បវារណានំ អន្តរេ អឌ្ឍមាសំ និពទ្ធុបោសថិកា ភវន្តិ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ “បាដិហារិយបក្ខញ្ញា”តិ។ **អដ្ឋង្គសុសមាគត**ន្តិ អដ្ឋង្គេហិ សុដ្ឋុ សមាគតំ, សម្បយុត្តន្តិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ សេដ្ឋចរិយំ។ **ន តេ ហិ យក្ខា កីឡន្តី**តិ ន តេ គហេត្វា យក្ខា កិលមេន្តិ។

បុន **ចាតុទ្ទសិ**ន្តិ ឥមាយ គាថាយ សាមណេរស្ស កាយេ អធិមុត្តា យក្ខិនី អាហ។ **អាវិ វា យទិ វា រហោ**តិ កស្សចិ សម្មុខេ វា បរម្មុខេ វា។ **បមុត្យត្ថី**តិ បមុត្តិ អត្ថិ។ **ឧប្បច្ចាបី**តិ ឧប្បតិត្វាបិ។ សចេបិ សកុណោ វិយ ឧប្បតិត្វា បលាយសិ, តថាបិ តេ មោក្ខោ នត្ថីតិ វទតិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា សាមណេរំ មុញ្ចិ។ សាមណេរោ អក្ខីនិ ឧម្មីលេសិ, មាតា កេសេ បកិរិយ អស្សសន្តី បស្សសន្តី រោទតិ។ សោ “អមនុស្សេន គហិតោម្ហី”តិ ន ជានាតិ។ ឱលោកេន្តោ បន “អហំ បុព្ពេ បីឋេ និសិន្នោ។ មាតា មេ អវិទូរេ និសីទិត្វា តណ្ឌុលេ ធោវតិ។ ឥទានិ បនម្ហិ ភូមិយំ និសិន្នោ, មាតាបិ មេ អស្សសន្តី បស្សសន្តី រោទតិ, សកលគាមវាសិនោបិ សន្និបតិតា។ កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ? និបន្នកោវ **មតំ វា អម្មា**តិ គាថមាហ។

កាមេ ចជិត្វានាតិ ទុវិធេបិ កាមេ បហាយ។ **បុនរាគច្ឆតេ**តិ វិព្ភមនវសេន អាគច្ឆតិ។ **បុន ជីវំ មតោ ហិ សោ**តិ ឧប្បព្ពជិត្វា បុន ជីវន្តោបិ សោ មតកោវ, តស្មា តម្បិ រោទន្តីតិ វទតិ។

ឥទានិស្ស ឃរាវាសេ អាទីនវំ ទស្សេន្តី **កុក្កុឡា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កុក្កុឡា**តិ ឃរាវាសោ កិរ ឧណ្ហដ្ឋេន កុក្កុឡា នាម ហោតិ។ **កស្ស ឧជ្ឈាបយាមសេ**តិ – “អភិធាវថ, ភទ្ទំ តេ ហោតូ”តិ ឯវំ វត្វា – “យំ ត្វំ វិព្ភមិតុកាមោ យក្ខេន បាបិតោ, ឥមំ វិប្បការំ កស្ស មយំ ឧជ្ឈាបយាម និជ្ឈាបយាម អារោចយាមា”តិ វទតិ។ **បុន ឧយ្ហិតុមិច្ឆសី**តិអាទិត្តឃរតោ នីហដភណ្ឌំ វិយ ឃរា នីហរិត្វា ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិតោ បុន មហាឌាហសទិសេ ឃរាវាសេ ឌយ្ហិតុំ ឥច្ឆសីតិ អត្ថោ។ សោ មាតរិ កថេន្តិយា កថេន្តិយា សល្លក្ខេត្វា ហិរោត្តប្បំ បដិលភិត្វា, “នត្ថិ មយ្ហំ គិហិភាវេន អត្ថោ”តិ អាហ។ អថស្ស មាតា “សាធុ, តាតា”តិ តុដ្ឋា បណីតភោជនំ ភោជេត្វា, “កតិវស្សោសិ, តាតា”តិ បុច្ឆិ។ បរិបុណ្ណវស្សោម្ហិ ឧបាសិកេតិ។ “តេន ហិ, តាត, ឧបសម្បទំ ករោហី”តិ ចីវរសាដកេ អទាសិ។ សោ តិចីវរំ ការាបេត្វា ឧបសម្បន្នោ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហន្តោ តេបិដកោ ហុត្វា សីលាទីនំ អាគតដ្ឋានេ តំ តំ បូរេន្តោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្វា មហាធម្មកថិកោ ហុត្វា វីសវស្សសតំ ឋត្វា សកលជម្ពុទីបំ ខោភេត្វា បរិនិព្ពាយិ។ បញ្ចមំ។

៦. បិយង្ករសុត្តវណ្ណនា

២៤០. ឆដ្ឋេ **ជេតវនេ**តិ ជេតវនស្ស បច្ចន្តេ កោសម្ពកកុដិ នាម អត្ថិ, តត្ថ វិហរតិ។ **ធម្មបទានី**តិ ឥធ បាដិយេក្កំ សង្គហំ អារូឡ្ហា ឆព្ពីសតិវគ្គា គន្ថិ អធិប្បេតា ។ តត្រ ថេរោ តស្មិំ សមយេ អន្តោវិហារេ និសិន្នោ មធុរស្សរេន សរភញ្ញំ កត្វា អប្បមាទវគ្គំ ភាសតិ។ **ឯវំ តោសេសី**តិ សា កិរ បុត្តំ បិយង្ករំ អង្កេនាទាយ ជេតវនស្ស បច្ឆិមភាគតោ បដ្ឋាយ គោចរំ បរិយេសន្តី អនុបុព្ពេន នគរាភិមុខី ហុត្វា ឧច្ចារបស្សាវខេឡសិង្ឃាណិកទុព្ភោជនានិ បរិយេសមានា ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ បត្វា មធុរស្សរំ អស្សោសិ។ តស្សា សោ សទ្ទោ ឆវិអាទីនិ ឆេត្វា អដ្ឋិមិញ្ជំ អាហច្ច ហទយង្គមនីយោ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ អថស្សា គោចរបរិយេសនេ

ចិត្តម្បិ ន ឧប្បជ្ជិ, ឱហិតសោតា ធម្មមេវ សុណន្តី បិតា។ យក្ខទារកស្ស បន ទហរតាយ ធម្មស្សវនេ ចិត្តំ នត្ថិ។ សោ ជិឃច្ឆាយ បីឡិតត្តា, “កស្មា អម្មា គតគតដ្ឋានេ ខាណុកោ វិយ តិដ្ឋសិ? ន មយ្ហំ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា បរិយេសសី”តិ បុនប្បុនំ មាតរំ ចោទេតិ។ សា “ធម្មស្សវនស្ស មេ អន្តរាយំ ករោតី”តិ បុត្តកំ “មា សទ្ទំ ករិ, បិយង្ករា”តិ ឯវំ តោសេសិ។ តត្ថ **មា សទ្ទំ ករី**តិ សទ្ទំ មា ករិ។

បាណេសុ ចាតិ គាថាយ សា អត្តនោ ធម្មតាយ សមាទិណ្ណំ បញ្ចសីលំ ទស្សេតិ។ តត្ថ **សំយមាមសេ**តិ សំយមាម សំយតា ហោម។ ឥមិនា បាណាតិបាតា វិរតិ គហិតា, ទុតិយបទេន មុសាវាទា វិរតិ, តតិយបទេន សេសា តិស្សោ វិរតិយោ។ **អបិ មុច្ចេម បិសាចយោនិយា**តិ អបិ នាម យក្ខលោកេ ឧប្បន្នានិ បញ្ច វេរានិ បហាយ, យោនិសោ បដិបជ្ជិត្វា ឥមាយ ឆាតកទុព្ភិក្ខាយ បិសាចយក្ខយោនិយា មុច្ចេម, តាតាតិ វទតិ។ ឆដ្ឋំ។

៧. បុនព្ពសុសុត្តវណ្ណនា

២៤១. សត្តមេ **តេន ខោ បន សមយេនា**តិ កតរសមយេន? សូរិយស្ស អត្ថង្គមនសមយេន។ តទា កិរ ភគវា បច្ឆាភត្តេ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា មហាជនំ ឧយ្យោជេត្វា ន្ហានកោដ្ឋកេ ន្ហត្វា គន្ធកុដិបរិវេណេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ បុរត្ថិមលោកធាតុំ ឱលោកយមានោ និសីទិ។ អថេកចារិកទ្វិចារិកាទយោ បំសុកូលិក បិណ្ឌបាតិកភិក្ខូ អត្តនោ អត្តនោ វសនដ្ឋានេហិ និក្ខមិត្វា អាគម្ម ទសពលំ វន្ទិត្វា រត្តសាណិយា បរិក្ខិបមានា វិយ និសីទីសុ។ អថ នេសំ អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា សត្ថា និព្ពានបដិសំយុត្តំ ធម្មកថំ កថេសិ។

ឯវំ តោសេសីតិ សា កិរ ធីតរំ អង្កេនាទាយ បុត្តំ អង្គុលិយា គហេត្វា ជេតវនបិដ្ឋិយំ បាការ បរិក្ខេបសមីបេ ឧច្ចារបស្សាវខេឡសិង្ឃាណិកំ បរិយេសមានា អនុបុព្ពេន ជេតវនទ្វារកោដ្ឋកំ សម្បត្តា។ ភគវតោ ច, “អានន្ទ, បត្តំ អាហរ, ចីវរំ អាហរ, វិឃាសាទានំ ទានំ ទេហី”តិ កថេន្តស្ស សទ្ទោ សមន្តា ទ្វាទស ហត្ថមត្តមេវ គណ្ហាតិ។ ធម្មំ ទេសេន្តស្ស សចេបិ ចក្កវាឡបរិយន្តំ កត្វា បរិសា និសីទតិ, យថា បរិសំ គច្ឆតិ, ពហិបរិសាយ ឯកង្គុលិមត្តម្បិ ន និគ្គច្ឆតិ, “មា អការណា មធុរសទ្ទោ នស្សី”តិ។ តត្រាយំ យក្ខិនី ពហិបរិសាយ បិតា សទ្ទំ ន សុណាតិ, ទ្វារកោដ្ឋកេ ឋិតាយ បនស្សា មហតិយា ពុទ្ធវីថិយា អភិមុខេ ឋិតា គន្ធកុដិ បញ្ញាយិ។ សា និវាតេ ទីបសិខា វិយ ពុទ្ធគារវេន ហត្ថកុក្កុច្ចាទិរហិតំ និច្ចលំ បរិសំ ទិស្វា – “នូន មេត្ថ កិញ្ចិ ភាជនីយភណ្ឌំ ភវិស្សតិ, យតោ អហំ សប្បិតេលមធុផាណិតាទីសុ កិញ្ចិទេវ បត្តតោ វា ហត្ថតោ វា បគ្ឃរន្តំ ភូមិយំ វា បន បតិតំ លភិស្សាមី”តិ អន្តោវិហារំ បាវិសិ។ ទ្វារកោដ្ឋកេ អវរុទ្ធកានំ និវារណត្ថាយ ឋិតា អារក្ខទេវតា យក្ខិនិយា ឧបនិស្សយំ ទិស្វា ន និវារេសិ។ តស្សា សហ បរិសាយ ឯកីភាវគមនេន មធុរស្សរោ ឆវិអាទីនិ ឆិន្ទិត្វា អដ្ឋិមិញ្ជំ អាហច្ច អដ្ឋាសិ។ តំ ធម្មស្សវនត្ថាយ និច្ចលំ ឋិតំ បុរិមនយេនេវ បុត្តកា ចោទយីសុ។ សា “ធម្មស្សវនស្ស មេ អន្តរាយំ ករោន្តី”តិ បុត្តកេ **តុណ្ហី ឧត្តរិកេ ហោហី**តិ ឯវំ តោសេសិ។

តត្ថ **យាវា**តិ យាវ ធម្មំ សុណាមិ, តាវ តុណ្ហី ហោហីតិ អត្ថោ។ **សព្ពគន្ថប្បមោចន**ន្តិ និព្ពានំ អាគម្ម សព្ពេ គន្ថា បមុច្ចន្តិ, តស្មា តំ សព្ពគន្ថប្បមោចនន្តិ វុច្ចតិ។ **អតិវេលា**តិ វេលាតិក្កន្តា បមាណាតិក្កន្តា។ **បិយាយនា**តិ មគ្គនា បត្ថនា។ **តតោ បិយតរ**ន្តិ យា អយំ អស្ស ធម្មស្ស មគ្គនា បត្ថនា, ឥទំ មយ្ហំ តតោ បិយតរន្តិ អត្ថោ។ បិយតរាតិ វា បាឋោ។ **បាណិន**ន្តិ យថា បាណីនំ ទុក្ខា មោចេតិ។ កេ មោចេតីតិ? បាណិនេតិ អាហរិត្វា វត្តព្ពំ។ **យំ ធម្មំ អភិសម្ពុទ្ធ**ន្តិ, យំ ធម្មំ ភគវា អភិសម្ពុទ្ធោ។ **តុណ្ហីភូតាយមុត្តរា**តិ ន កេវលំ អហមេវ, អយំ មេ ភគិនី ឧត្តរាបិ តុណ្ហីភូតាតិ វទតិ។ **សទ្ធម្មស្ស អនញ្ញាយា**តិ, អម្ម, មយំ បុព្ពេបិ ឥមំ សទ្ធម្មមេវ អជានិត្វា ឥទានិ ឥទំ ឧប្បិបាសាទិទុក្ខំ អនុភវន្តា ទុក្ខំ ចរាម វិហរាម។

ចក្ខុមាតិ បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា។ ធម្មំ ទេសេន្តោយេវ ភគវា បរិសំ សល្លក្ខយមានោ តស្សា យក្ខិនិយា ចេវ យក្ខទារកស្ស ច សោតាបត្តិផលស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា ទេសនំ វិនិវដ្ដេត្វា ចតុសច្ចកថំ ទីបេតិ, តំ សុត្វា តស្មីយេវ ទេសេ ឋិតា យក្ខិនី សទ្ធិំ បុត្តេន សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតា។ ធីតុយាបិ បនស្សា ឧបនិស្សយោ អត្ថិ, អតិទហរត្តា បន ទេសនំ សម្បដិច្ឆិតុំ នាសក្ខិ។

ឥទានិ សា យក្ខិនី បុត្តស្ស អនុមោទនំ ករោន្តី **សាធុ ខោ បណ្ឌិតោ នាមា**តិអាទិមាហ។ **អជ្ជាហម្ហិ សមុគ្គតា**តិ អហម្ហិ អជ្ជ វដ្ដតោ ឧគ្គតា សមុគ្គតា សាសនេ វា ឧគ្គតា សមុគ្គតា, ត្វម្បិ សុខី ហោហីតិ។ **ទិដ្ឋានី**តិ មយា ច តយា ច ទិដ្ឋានិ។ **ឧត្តរាបិ សុណាតុ មេ**តិ, “អម្ហាកំ ចតុសច្ចបដិវេធភាវំ, ធីតា មេ ឧត្តរាបិ, សុណាតូ”តិ វទតិ។ សហ សច្ចបដិវេធេនេវ សាបិ សូចិលោមោ វិយ សព្ពំ សេតកណ្ដកច្ឆុអាទិភាវំ បហាយ ទិព្ពសម្បត្តិំ បដិលភតិ សទ្ធិំ បុត្តេន។ ធីតា បនស្សា យថា នាម លោកេ មាតាបិតូហិ ឥស្សរិយេ លទ្ធេ បុត្តានម្បិ

តំ ហោតិ, ឯវំ មាតុ-អានុភាវេនេវ សម្បត្តិំ លភិ។ តតោ បដ្ឋាយ ច សា សទ្ធី បុត្តកេហិ គន្ធកុដិសមីបរុក្ខេយេវ និវាសរុក្ខំ លភិត្វា សាយំ បាតំ ពុទ្ធទស្សនំ លភមានា ធម្មំ សុណមានា ទីឃរត្តំ តត្ថេវ វសិ។ សត្តមំ។

៨. សុទត្តសុត្តវណ្ណនា

២៤២. អដ្ឋមេ **កេនចិទេវ ករណីយេនា**តិ វាណិជ្ជកម្មំ អធិប្បេតំ។ អនាថបិណ្ឌិកោ ច រាជគហសេដ្ឋិ ច អញ្ញមញ្ញំ ភគិនិបតិកា ហោន្តិ។ យទា រាជគហេ ឧដ្ឋានកភណ្ឌកំ មហគ្ឃំ ហោតិ, តទា រាជគហសេដ្ឋិ តំ គហេត្វា បញ្ចសកដសតេហិ សាវត្ថិំ គន្ត្វា យោជនមត្តេ ឋិតោ អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេតិ។ អនាថបិណ្ឌិកោ បច្ចុគ្គន្ត្វា តស្ស មហាសក្ការំ កត្វា ឯកយានំ អារោបេត្វា សាវត្ថិំ បវិសតិ។ សោ សចេ ភណ្ឌំ លហុកំ វិក្កីយតិ, វិក្កិណាតិ។ នោ ចេ, ភគិនិឃរេ ឋបេត្វា បក្កមតិ។ អនាថបិណ្ឌិកោបិ តថេវ ករោតិ។ ស្វាយំ តទាបិ តេនេវ ករណីយេន អគមាសិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

តំ ទិវសំ បន រាជគហសេដ្ឋិ យោជនមត្តេ ឋិតេន អនាថបិណ្ឌិកេន អាគតភាវជាននត្ថំ បេសិតំ បណ្ណំ ន សុណិ, ធម្មស្សវនត្ថាយ វិហារំ អគមាសិ។ សោ ធម្មកថំ សុត្វា ស្វាតនាយ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា អត្តនោ ឃរេ ឧទ្ធនខណាបនទារុផាលនាទីនិ ការេសិ។ អនាថបិណ្ឌិកោបិ “ឥទានិ មយ្ហំ បច្ចុគ្គមនំ ករិស្សតិ, ឥទានិ ករិស្សតី”តិ ឃរទ្វារេបិ បច្ចុគ្គមនំ អលភិត្វា អន្តោឃរំ បវិដ្ឋោ បដិសន្ថារម្បិ ន ពហុំ អលត្ថ។ “កឹ, មហាសេដ្ឋិ, កុសលំ ទារករូបានំ? នសិ មគ្គេ កិលន្តោ”តិ? ឯត្តកោវ បដិសន្ថារោ អហោសិ។ សោ តស្ស មហាព្យាបារំ ទិស្វា, “កឹ នុ តេ, គហបតិ, អាវាហោ វា ភវិស្សតី”តិ? ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៣០៤) អាគតនយេនេវ កថំ បវត្តេត្វា តស្ស មុខតោ ពុទ្ធសទ្ទំ សុត្វា បញ្ចវណ្ណំ បីតឹ បដិលភិ។ សា តស្ស សីសេន ឧដ្ឋាយ យាវ បាទបិដ្ឋិយា, បាទបិដ្ឋិយា ឧដ្ឋាយ យាវ សីសា គច្ឆតិ, ឧភតោ ឧដ្ឋាយ មជ្ឈេ ឱសរតិ, មជ្ឈេ ឧដ្ឋាយ ឧភតោ គច្ឆតិ។ សោ បីតិយា និរន្តរំ ផុដ្ឋោ, “ពុទ្ធោតិ ត្វំ, គហបតិ, វទេសិ? ពុទ្ធោ គាហំ, គហបតិ, វទាមី”តិ ឯវំ តិក្ខត្តុំ បុច្ឆិត្វា, “ឃោសោបិ ខោ ឯសោ ទុល្លភោ លោកស្មឹ យទិទំ ពុទ្ធោ”តិ អាហ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ “អស្សោសិ ខោ អនាថបិណ្ឌិកោ, គហបតិ, ពុទ្ធោ កិរ លោកេ ឧប្បន្នោ”តិ។

ឯតទហោសិ អកាលោ ខោ អជ្ជាតិ សោ កិរ តំ សេដ្ឋឹ បុច្ឆិ, “កុហឹ គហបតិ សត្ថា វិហរតី”តិ? អថស្ស សោ – “ពុទ្ធា នាម ទុរាសទា អាសីវិសសទិសា ហោន្តិ, សត្ថា សិវថិកាយ វសតិ, ន សក្កា តត្ថ តុម្ហាទិសេហិ ឥមាយ វេលាយ គន្តុ”ន្តិ អាចិក្ខិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ។ **ពុទ្ធគតាយ សតិយា និបជ្ជី**តិ តំទិវសំ កិរស្ស ភណ្ឌសកដេសុ វា ឧបដ្ឋាកេសុ វា ចិត្តម្បិ ន ឧប្បជ្ជិ, សាយមាសម្បិ ន អកាសិ, សត្តភូមិកំ បន បាសាទំ អារុយ្ហ សុបញ្ញត្តាលង្កតវរសយនេ “ពុទ្ធោ ពុទ្ធោ”តិ សជ្ឈាយំ ករោន្តោវ និបជ្ជិត្វា និទ្ទំ ឱក្កមិ។ តេន វុត្តំ “ពុទ្ធគតាយ សតិយា និបជ្ជី”តិ។

រត្តិយា សុទំ តិក្ខត្តុំ ឧដ្ឋាសិ បភាតន្តិ មញ្ញមានោតិ បឋមយាមេ តាវ វីតិវត្តេ ឧដ្ឋាយ ពុទ្ធំ អនុស្សរិ, អថស្ស ពលវប្បសាទោ ឧទបាទិ, បីតិអាលោកោ អហោសិ, សព្ពតមំ វិគច្ឆិ, ទីបសហស្សុជ្ជលំ វិយ ចន្ទុដ្ឋានំ សូរិយុដ្ឋានំ វិយ ច ជាតំ។ សោ “បភាតំ អាបន្នោ វតម្ហិ, សូរិយោ ឧគ្គតោ”តិ ឧដ្ឋាយ អាកាសតលេ ឋិតំ ចន្ទំ ឧល្លោកេត្វា “ឯកោវ យាមោ គតោ, អញ្ញេ ទ្វេ អត្ថី”តិ បុន បវិសិត្វា និបជ្ជិ។ ឯតេនុបាយេន មជ្ឈិមយាមាវសានេបិ បច្ឆិមយាមាវសានេបីតិ តិក្ខត្តុំ ឧដ្ឋាសិ។ បច្ឆិមយាមាវសានេ បន ពលវបច្ចូសេយេវ ឧដ្ឋាយ អាកាសតលំ អាគន្ត្វា មហាទ្វារាភិមុខោវ អហោសិ, សត្តភូមិកទ្វារំ សយមេវ វិវដំ អហោសិ។ សោ បាសាទា ឱរុយ្ហ អន្តរវីថឹ បដិបជ្ជិ។

វិវរិំសូតិ “អយំ មហាសេដ្ឋិ ‘ពុទ្ធុបដ្ឋានំ គមិស្សាមី’តិ និក្ខន្តោ, បឋមទស្សនេនេវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ តិណ្ណំ រតនានំ អគ្គុបដ្ឋាកោ ហុត្វា អសទិសំ សង្ឃារាមំ កត្វា ចាតុទ្ទិសស្ស អរិយគណស្ស អនាវដទ្វារោ ភវិស្សតិ, ន យុត្តមស្ស ទ្វារំ បិទហិតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា វិវរិំសុ។ **អន្តរធាយី**តិ រាជគហំ កិរ អាកិណ្ណមនុស្សំ អន្តោនគរេ នវ កោដិយោ, ពហិនគរេ នវាតិ តំ ឧបនិស្សាយ អដ្ឋារស មនុស្សកោដិយោ វសន្តិ។ អវេលាយ មតមនុស្សេ ពហិ នីហរិតុំ អសក្កោន្តា អដ្ដាលកេ ឋត្វា ពហិទ្វារេ ខិបន្តិ។ មហាសេដ្ឋិ នគរតោ ពហិនិក្ខន្តមត្តោវ អល្លសរីរំ បាទេន អក្កមិ, អបរម្បិ បិដ្ឋិបាទេន បហរិ។ មក្ខិកា ឧប្បតិត្វា បរិកិរិំសុ។ ទុគ្គន្ធោ នាសបុដំ អភិហនិ។ ពុទ្ធប្បសាទោ តនុត្តំ គតោ។ តេនស្ស អាលោកោ អន្តរធាយិ, អន្ធការោ បាតុរហោសិ។ **សទ្ទមនុស្សាវេសី**តិ “សេដ្ឋិស្ស ឧស្សាហំ ជនេស្សាមី”តិ សុវណ្ណកិង្កិណិកំ ឃដ្ដេន្តោ វិយ មធុរស្សរេន សទ្ទំ អនុស្សាវេសិ។

សតំ កញ្ញាសហស្សានីតិ បុរិមបទានិបិ ឥមិនាវ សហស្សបទេន សទ្ធឹ សម្ពន្ធនីយានិ។ យថេវ ហិ សតំ កញ្ញាសហស្សានិ, សតំ សហស្សានិ ហត្ថី, សតំ សហស្សានិ អស្សា, សតំ សហស្សានិ រថាតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ ឥតិ

ឯកេកសតសហស្សមេវ ទីបិតំ។ **បទវីតិហារស្សា**តិ បទវីតិហារោ នាម សមគមនេ ទ្វិន្នំ បទានំ អន្តរេ មុដ្ឋិរតនមត្តំ។ **កលំ នាគ្ឃន្តិ សោឡសិ**ន្តិ តំ ឯកំ បទវីតិហារំ សោឡសភាគេ កត្វា តតោ ឯកោ កោដ្ឋាសោ បុន សោឡសធា, តតោ ឯកោ សោឡសធាតិ ឯវំ សោឡស វារេ សោឡសធា ភិន្នស្ស ឯកោ កោដ្ឋាសោ សោឡសិកលា នាម, តំ សោឡសិកលំ ឯតានិ ចត្តារិ សតសហស្សានិ ន អគ្ឃន្តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សតំ ហត្ថិសហស្សានិ សតំ អស្សសហស្សានិ សតំ រថសហស្សានិ សតំ កញ្ញាសហស្សានិ, តា ច ខោ អាមុក្កមណិកុណ្ឌលា សកលជម្ពុទីបរាជធីតរោ វាតិ ឥមស្មា ឯត្តកា លាភា វិហារំ គច្ឆន្តស្ស តស្មិំ សោឡសិកលសង្ខាតេ បទេសេ បវត្តចេតនាវ ឧត្តរិតរាតិ។ ឥទំ បន វិហារគមនំ កស្ស វសេន គហិតន្តិ? វិហារំ គន្ត្វា អនន្តរាយេន សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហន្តស្ស។ “គន្ធមាលាទីហិ បូជំ ករិស្សាមិ , ចេតិយំ វន្ទិស្សាមិ, ធម្មំ សោស្សាមិ, ទីបបូជំ ករិស្សាមិ, សង្ឃំ និមន្តេត្វា ទានំ ទស្សាមិ, សិក្ខាបទេសុ វា សរណេសុ វា បតិដ្ឋហិស្សាមី”តិ គច្ឆតោបិ វសេន វដ្តតិយេវ។

អន្ធការោ អន្តរធាយីតិ សោ កិរ ចិន្តេសិ – “អហំ ឯកកោតិ សញ្ញំ ករោមិ, អនុយុត្តាបិ មេ អត្ថិ, កស្មា ភាយាមី”តិ សូរោ អហោសិ។ អថស្ស ពលវា ពុទ្ធប្បសាទោ ឧទបាទិ។ តស្មា អន្ធការោ អន្តរធាយីតិ។ សេសវារេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អបិច បុរតោ បុរតោ គច្ឆន្តោ ភីសនកេ សុសានមគ្គេ អដ្ឋិកសង្ខលិកសមំសលោហិតន្តិអាទីនិ អនេកវិធានិ កុណបានិ អទ្ទស ។ សោណសិង្គាលាទីនំ សទ្ទំ អស្សោសិ។ តំ សព្ពំ បរិស្សយំ បុនប្បុនំ ពុទ្ធគតំ បសាទំ វឌ្ឍេត្វា មទ្ទន្តោ អគមាសិយេវ។

ឯហិ សុទត្តាតិ សោ កិរ សេដ្ឋិ គច្ឆមានោវ ចិន្តេសិ – “ឥមស្មិំ លោកេ ពហូ បូរណកស្សបាទយោ តិត្ថិយា ‘មយំ ពុទ្ធា មយំ ពុទ្ធា’តិ វទន្តិ, កថំ នុ ខោ អហំ សត្ថុ ពុទ្ធភាវំ ជានេយ្យ”ន្តិ? អថស្ស ឯតទហោសិ – “មយ្ហំ គុណវសេន ឧប្បន្នំ នាមំ មហាជនោ ជានាតិ, កុលទត្តិយំ បន មេ នាមំ អញ្ញត្រ មយា ន កោចិ ជានាតិ។ សចេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ, កុលទត្តិកនាមេន មំ អាលបិស្សតី”តិ។ សត្ថា តស្ស ចិត្តំ ញត្វា ឯវមាហ។

បរិនិព្ពុតោតិ កិលេសបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតោ។ **អាសត្តិយោ**តិ តណ្ហាយោ។ **សន្តិ**ន្តិ កិលេសវូបសមំ។ **បប្បុយ្យា**តិ បត្វា។ ឥទញ្ច បន វត្វា សត្ថា តស្ស អនុបុព្ពិកថំ កថេត្វា មត្ថកេ ចត្តារិ សច្ចានិ បកាសេសិ។ សេដ្ឋិ ធម្មទេសនំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា បុនទិវសតោ បដ្ឋាយ មហាទានំ ទាតុំ អារភិ។ ពិម្ពិសារាទយោ សេដ្ឋិស្ស សាសនំ បេសេន្តិ – “ត្វំ អាគន្តុកោ, យំ នប្បហោតិ, តំ ឥតោ អាហរាបេហី”តិ។ សោ “អលំ តុម្ហេ ពហុកិច្ចា”តិ សព្ពេ បដិក្ខិបិត្វា បញ្ចហិ សកដសតេហិ អានីតវិភវេន សត្តាហំ មហាទានំ អទាសិ។ ទានបរិយោសានេ ច ភគវន្តំ សាវត្ថិយំ វស្សាវាសំ បដិជានាបេត្វា រាជគហស្ស ច សាវត្ថិយា ច អន្តរេ យោជនេ យោជនេ សតសហស្សំ ទត្វា បញ្ចចត្តាលីស វិហារេ ការេន្តោ សាវត្ថិំ គន្ត្វា ជេតវនមហាវិហារំ ការេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស និយ្យាទេសីតិ។ អដ្ឋមំ។

៩. បឋមសុក្កាសុត្តវណ្ណនា

២៤៣. នវមេ **រថិកាយ រថិក**ន្តិ ឯកំ រថិកំ គហេត្វា តតោ អបរំ គច្ឆន្តោ រថិកាយ រថិកំ ឧបសង្កមន្តោ នាម ហោតិ។ សិង្ឃាដកេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច **រថិកា**តិ រច្ឆា។ **សិង្ឃាដក**ន្តិ ចតុក្កំ។ **កឹ មេ កតា**តិ កឹ ឥមេ កតា? កឹ ករោន្តីតិ អត្ថោ។ **មធុបីតាវ សេយរេ**តិ គន្ធមធុបានំ បីតា វិយ សយន្តិ។ គន្ធមធុបានំ បីតោ កិរ សីសំ ឧក្ខិបិតុំ ន សក្កោតិ, អសញ្ញី ហុត្វា សយតេវ។ តស្មា ឯវមាហ។

តញ្ច បន អប្បដិវានីយន្តិ តញ្ច បន ធម្មំ អប្បដិវានីយំ ទេសេតិ។ ពាហិរកញ្ហិ សុមធុរម្បិ ភោជនំ បុនប្បុនំ ភុញ្ជន្តស្ស ន រុច្ចតិ, “អបនេថ, កឹ ឥមិនា”តិ? បដិវានេតព្ពំ អបនេតព្ពំ ហោតិ, ន ឯវមយំ ធម្មោ។ ឥមំ ហិ ធម្មំ បណ្ឌិតា វស្សសតម្បិ វស្សសហស្សម្បិ សុណន្តា តិត្តិំ ន គច្ឆន្តិ។ តេនាហ “អប្បដិវានីយ”ន្តិ។ **អសេចនកមោជវ**ន្តិ អនាសិត្តកំ ឱជវន្តំ។ យថា ហិ ពាហិរានិ អសម្ភិន្នបាយាសាទីនិបិ សប្បិមធុសក្ខរាហិ អាសិត្តានិ យោជិតានេវ មធុរានិ ឱជវន្តានិ ហោន្តិ, ន ឯវមយំ ធម្មោ។ អយំ ហិ អត្តនោ ធម្មតាយ មធុរោ ចេវ ឱជវា ច, ន អញ្ញេន ឧបសិត្តោ។ តេនាហ “អសេចនកមោជវ”ន្តិ។ **បិវន្តិ មញ្ញេ សប្បញ្ញា**តិ បណ្ឌិតបុរិសា បិវន្តិ វិយ។ **វលាហកមេវ បន្ថគូ**តិ វលាហកន្តរតោ និក្ខន្តឧទកំ យម្ហាភិតត្តា បថិកា វិយ។ នវមំ។

១០-១១. ទុតិយសុក្កាសុត្តាទិវណ្ណនា

២៤៤. ទសមេ **បុញ្ញំ វត បសវិ ពហុ**ន្តិ ពហុំ វត បុញ្ញំ បសវតីតិ។ ទសមំ។

២៤៥. ឯកាទសមំ ឧត្តានមេវ។ ឯកាទសមំ។

១២. អាឡវកសុត្តវណ្ណនា

២៤៦. ទ្វាទសមេ **អាឡវិយ**ន្តិ អាឡវីតិ តំ រដ្ឋម្បិ នគរម្បិ។ តញ្ច ភវនំ នគរស្ស អវិទូរេ គាវុតមត្តេ ឋិតំ។ ភគវា តត្ថ វិហរន្តោ តំ នគរំ ឧបនិស្សាយ អាឡវិយំ វិហរតីតិ វុត្តោ។ **អាឡវកស្ស យក្ខស្ស ភវនេ**តិ ឯត្ថ បន អយមនុបុព្ពិកថា – អាឡវកោ កិរ រាជា វិវិធនាដកូបភោគំ ឆឌ្ឌេត្វា ចោរបដិពាហនត្ថំ បដិរាជនិសេធនត្ថំ ព្យាយាមករណត្ថញ្ច សត្តមេ សត្តមេ ទិវសេ មិគវំ គច្ឆន្តោ ឯកទិវសំ ពលកាយេន សទ្ធឹ កតិកំ អកាសិ – “យស្ស បស្សេន មិគោ បលាយតិ, តស្សេវ សោ ភារោ”តិ។ អថ តស្សេវ បស្សេន មិគោ បលាយិ, ជវសម្បន្នោ រាជា ធនុំ គហេត្វា បត្តិកោវ តិយោជនំ តំ មិគំ អនុពន្ធិ។ ឯណិមិគា ច តិយោជនវេគា ឯវ ហោន្តិ។ អថ បរិក្ខីណជវំ តំ ឧទកំ វិយ បវិសិត្វា ឋិតំ វធិត្វា ទ្វិធា ឆេត្វា អនត្ថិកោបិ មំសេន “នាសក្ខិ មិគំ គហេតុ”ន្តិ អបវាទមោចនត្ថំ កាជេនាទាយ អាគច្ឆន្តោ នគរស្សាវិទូរេ ពហលបត្តបលាសំ មហានិគ្រោធំ ទិស្វា បរិស្សមវិនោទនត្ថំ តស្ស មូលមុបគតោ។ តស្មិញ្ច និគ្រោធេ អាឡវកោ យក្ខោ មហារាជសន្តិកា ភវនំ លភិត្វា មជ្ឈន្ហិកសមយេ តស្ស រុក្ខស្ស ឆាយាយ ផុដ្ឋោកាសំ បវិដ្ឋេ បាណិនោ ខាទន្តោ បដិវសតិ។ សោ តំ ទិស្វា ខាទិតុំ ឧបគតោ។ រាជា តេន សទ្ធឹ កតិកំ អកាសិ – “មុញ្ច មំ, អហំ តេ ទិវសេ ទិវសេ មនុស្សញ្ច ថាលិបាកញ្ច បេសេស្សាមី”តិ។ យក្ខោ – “ត្វំ រាជូបភោគេន បមត្តោ ន សរិស្សសិ, អហំ បន ភវនំ អនុបគតញ្ច អននុញ្ញាតញ្ច ខាទិតុំ ន លភាមិ, ស្វាហំ ភវន្តម្បិ ជីយេយ្យ”ន្តិ ន មុញ្ចិ។ រាជា “យំ ទិវសំ ន បេសេមិ, តំ ទិវសំ មំ គហេត្វា ខាទា”តិ អត្តានំ អនុជានិត្វា តេន មុត្តោ នគរាភិមុខោ អគមាសិ។

ពលកាយោ មគ្គេ ខន្ធាវារំ ពន្ធិត្វា ឋិតោ រាជានំ ទិស្វា, “កឹ, មហារាជ, អយសមត្តភយា ឯវំ កិលន្តោសី”តិ? វទន្តោ បច្ចុគ្គន្ត្វា បដិគ្គហេសិ។ រាជា តំ បវត្តឹ អនារោចេត្វា នគរំ គន្ត្វា កតបាតរាសោ នគរគុត្តិកំ អាមន្តេត្វា ឯតមត្ថំ អារោចេសិ។ នគរគុត្តិកោ – “កឹ, ទេវ , កាលបរិច្ឆេទោ កតោ”តិ អាហ? ន កតោ ភណេតិ។ ទុដ្ឋុ កតំ, ទេវ, អមនុស្សា ហិ បរិច្ឆិន្នមត្តមេវ លភន្តិ, អបរិច្ឆិន្នេ បន ជនបទស្សាពាធោ ភវិស្សតិ, ហោតុ ទេវ, កិញ្ចាបិ ឯវមកាសិ, អប្បោស្សុក្កោ ត្វំ រជ្ជសុខមនុភោហិ, អហមេត្ថ កាតព្ពំ ករិស្សាមីតិ។ សោ កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ ពន្ធនាគារទ្វារេ ឋត្វា យេ យេ វជ្ឈា ហោន្តិ, តេ តេ សន្ធាយ “យោ ជីវិតត្ថិកោ, សោ និក្ខមតូ”តិ ភណតិ។ យោ បឋមំ និក្ខមតិ, តំ គេហំ នេត្វា ន្ហាបេត្វា ភោជេត្វា ច “ឥមំ ថាលិបាកំ យក្ខស្ស ទេហី”តិ បេសេតិ។ តំ រុក្ខមូលំ បវិដ្ឋមត្តំយេវ យក្ខោ ភេរវំ អត្តភាវំ និម្មិនិត្វា មូលកន្ទំ វិយ ខាទិ។ យក្ខានុភាវេន កិរ មនុស្សានំ កេសាទីនិ ឧបាទាយ សកលសរីរំ នវនីតបិណ្ឌំ វិយ ហោតិ, យក្ខស្ស ភត្តំ គាហាបេតុំ គតបុរិសា តំ ទិស្វា ភីតា យថាមិត្តំ អារោចេសុំ។ តតោ បភុតិ “រាជា ចោរេ គហេត្វា យក្ខស្ស ទេតី”តិ មនុស្សា ចោរកម្មតោ បដិវិរតា។ តតោ អបរេន សមយេន នវចោរានំ អភាវេន បុរាណចោរានញ្ច បរិក្ខយេន ពន្ធនាគារានិ សុញ្ញានិ អហេសុំ។

អថ នគរគុត្តិកោ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា អត្តនោ ធនំ នគររច្ឆាសុ ឆឌ្ឌាបេសិ “អប្បេវ នាម កោចិ លោភេន គណ្ហេយ្យា”តិ។ តំ បាទេនបិ កោចិ នច្ឆុបិ។ សោ ចោរេ អលភន្តោ អមច្ចានំ អារោចេសិ។ អមច្ចា “កុលបដិបាដិយា ឯកមេកំ ជិណ្ណកំ បេសេម, សោ បកតិយាបិ មច្ចុបថេ វត្តតី”តិ អាហំសុ។ រាជា “អម្ហាកំ បិតរំ អម្ហាកំ បិតាមហំ បេសេតីតិ មនុស្សា ខោភំ ករិស្សន្តិ, មា វោ ឯតំ រុច្ចី”តិ វារេសិ។ “តេន ហិ, ទេវ, ទារកំ បេសេម ឧត្តានសេយ្យកំ, តថាវិធស្ស ហិ ‘មាតា មេ’តិ ‘បិតា មេ’តិ សិនេហោ នត្ថី”តិ អាហំសុ។ រាជា អនុជានិ។ តេ តថា អកំសុ។ នគរេ ទារកមាតរោ ច ទារកេ គហេត្វា គព្ភិនិយោ ច បលាយិត្វា បរជនបទេ ទារកេ សំវឌ្ឍេត្វា អានេន្តិ។ ឯវំ ទ្វាទស វស្សានិ គតានិ។

តតោ ឯកទិវសំ សកលនគរំ វិចិនិត្វា ឯកម្បិ ទារកំ អលភិត្វា អមច្ចា រញ្ញោ អារោចេសុំ – “នត្ថិ, ទេវ, នគរេ ទារកោ ឋបេត្វា អន្តេបុរេ តវ បុត្តំ អាឡវកកុមារ”ន្តិ។ រាជា “យថា មម បុត្តោ បិយោ, ឯវំ សព្ពលោកស្ស, អត្តនា បន បិយតរំ នត្ថិ, គច្ឆថ តម្បិ ទត្វា មម ជីវិតំ រក្ខថា”តិ។ តេន ច សមយេន អាឡវកស្ស មាតា បុត្តំ ន្ហាបេត្វា មណ្ឌេត្វា ទុកូលចុម្ពដកេ កត្វា អង្កេ សយាបេត្វា និសិន្នា ហោតិ។ រាជបុរិសា រញ្ញោ អាណាយ តត្ថ គន្ត្វា វិប្បលបន្តិយា តស្សា សោឡសន្នញ្ច ទេវិសហស្សានំ សទ្ធឹ ធាតិយា តំ អាទាយ បក្កមឹសុ, “ស្វេ យក្ខភក្ខោ ភវិស្សតី”តិ។ តំទិវសញ្ច ភគវា បច្ចូសសមយំ បច្ចុដ្ឋាយ ជេតវនវិហារេ គន្ធកុដិយំ មហាករុណាសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ ឱលោកេន្តោ អទ្ទស អាឡវកស្ស កុមារស្ស អនាគាមិផលុប្បត្តិយា ឧបនិស្សយំ យក្ខស្ស ច សោតាបត្តិផលុប្បត្តិយា, ទេសនាបរិយោសានេ ច ចតុរាសីតិបាណសហស្សានំ ធម្មចក្ខុបដិលាភស្សាតិ។ សោ វិភាតាយ រត្តិយា បុរិមភត្តកិច្ចំ កត្វា សុនិដ្ឋិតបច្ឆាភត្តកិច្ចោ កាឡបក្ខុបោសថទិវសេ វត្តមានេ ឱគ្គតេ សូរិយេ ឯកោ អទុតិយោ បត្តចីវរមាទាយ បាទមគ្គេនេវ សាវត្ថិតោ តឹស យោជនានិ គន្ត្វា តស្ស យក្ខស្ស ភវនំ បាវិសិ។ តេន វុត្តំ “អាឡវកស្ស យក្ខស្ស ភវនេ”តិ។

កឹ បន ភគវា យស្មឹ និគ្រោធេ អាឡវកស្ស ភវនំ, តស្ស មូលេ វិហាសិ, ឧទាហុ ភវនេយេវាតិ? ភវនេយេវ។ យថេវ ហិ យក្ខា អត្តនោ ភវនំ បស្សន្តិ, តថា ភគវាបិ។ សោ តត្ថ គន្ត្វា ភវនទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ តទា អាឡវកោ ហិមវន្តេ យក្ខសមាគមំ គតោ ហោតិ។ តតោ អាឡវកស្ស ទ្វារបាលោ គទ្រភោ នាម យក្ខោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា, “កឹ, ភន្តេ, ភគវា វិកាលេ អាគតោ”តិ អាហ។ អាម, គទ្រភ, អាគតោម្ហិ, សចេ តេ អគរុ, វិហរេយ្យាមេករត្តំ អាឡវកស្ស ភវនេតិ ។ ន មេ, ភន្តេ, គរុ, អបិច ខោ សោ យក្ខោ កក្ខឡោ ផរុសោ, មាតាបិតូនម្បិ អភិវាទនាទីនិ ន ករោតិ, មា រុច្ចិ ភគវតោ ឥធ វាសោតិ។ ជានាមិ, គទ្រភ, តស្ស សភាវំ, ន កោចិ មមន្តរាយោ ភវិស្សតិ។ សចេ តេ អគរុ, វិហរេយ្យាមេករត្តន្តិ។

ទុតិយម្បិ គទ្រភោ យក្ខោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “អគ្គិតត្តកបាលសទិសោ, ភន្តេ, អាឡវកោ, មាតាបិតរោតិ វា សមណព្រាហ្មណាតិ វា ធម្មោតិ វា ន ជានាតិ, ឥធាគតានំ បន ចិត្តក្ខេបម្បិ ករោតិ, ហទយម្បិ ផាលេតិ, បាទេបិ គហេត្វា បរសមុទ្ទំ វា បរចក្កវាឡំ វា ខិបតី”តិ។ ទុតិយម្បិ ភគវា អាហ – “ជានាមិ, គទ្រភ, សចេបិ តេ អគរុ, វិហរេយ្យាមេករត្ត”ន្តិ។ ន មេ, ភន្តេ, គរុ, អបិច ខោ សោ យក្ខោ អត្តនោ អនារោចេត្វា អនុជានន្តំ មំ ជីវិតាបិ វោរោបេយ្យ, អារោចេមិ, ភន្តេ, តស្សាតិ។ យថាសុខំ , គទ្រភ, អារោចេហីតិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, ត្វមេវ ជានាហី”តិ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ហិមវន្តាភិមុខោ បក្កាមិ។ ភវនទ្វារម្បិ សយមេវ ភគវតោ វិវរមទាសិ។ ភគវា អន្តោភវនំ បវិសិត្វា យត្ថ អភិលក្ខិតេសុ មង្គលទិវសាទីសុ និសីទិត្វា អាឡវកោ សិរឹ អនុភោតិ, តស្មិំយេវ ទិព្ពរតនមយេ បល្លង្កេ និសីទិត្វា សុវណ្ណាភំ មុញ្ចិ។ តំ ទិស្វា យក្ខស្ស ឥត្ថិយោ អាគន្ត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា សម្បរិវារេត្វា និសីទីសុ។ ភគវា “បុព្ពេ តុម្ហេ ទានំ ទត្វា សីលំ សមាទិយិត្វា បូជនេយ្យំ បូជេត្វា ឥមំ សម្បត្តឹ បត្តា, ឥទានិបិ តថេវ ករោថ, មា អញ្ញមញ្ញំ ឥស្សាមច្ឆរិយាភិភូតា វិហរថា”តិអាទិនា នយេន តាសំ បកិណ្ណកធម្មកថំ កថេសិ។ តា ភគវតោ មធុរនិគ្ឃោសំ សុត្វា សាធុការសហស្សានិ ទត្វា ភគវន្តំ សម្បរិវារេត្វា និសីទីសុយេវ។ គទ្រភោបិ ហិមវន្តំ គន្ត្វា អាឡវកស្សារោចេសិ – “យគ្ឃេ , មារិស, ជានេយ្យាសិ វិមានេ តេ ភគវា និសិន្នោ”តិ។ សោ គទ្រភស្ស សញ្ញំ អកាសិ “តុណ្ហី ហោហិ, គន្ត្វា កត្តព្ពំ ករិស្សាមី”តិ។ បុរិសមានេន កិរ លជ្ជិតោ អហោសិ, តស្មា “មា កោចិ បរិសមជ្ឈេ សុណេយ្យា”តិ ឯវមកាសិ។

តទា សាតាគិរហេមវតា ភគវន្តំ ជេតវនេយេវ វន្ទិត្វា “យក្ខសមាគមំ គមិស្សាមា”តិ សបរិវារា នានាយានេហិ អាកាសេន គច្ឆន្តិ។ អាកាសេ ច យក្ខានំ សព្ពត្ថ មគ្គោ នត្ថិ, អាកាសដ្ឋានិ វិមានានិ បរិហរិត្វា មគ្គដ្ឋានេនេវ មគ្គោ ហោតិ។ អាឡវកស្ស បន វិមានំ ភូមដ្ឋំ សុគុត្តំ បាការបរិក្ខិត្តំ សុសំវិហិតទ្វារអដ្ដាលកគោបុរំ ឧបរិ កំសជាលសញ្ឆន្នំ មញ្ជូសសទិសំ តិយោជនំ ឧព្ពេធេន, តស្ស ឧបរិ មគ្គោ ហោតិ។ តេ តំ បទេសមាគម្ម គន្តុំ នាសក្ខីសុ។ ពុទ្ធានំ ហិ និសិន្នោកាសស្ស ឧបរិភាគេន យាវ ភវគ្គា កោចិ គន្តុំ ន សក្កោតិ។ តេ “កិមិទ”ន្តិ? អាវជ្ជេត្វា ភគវន្តំ ទិស្វា អាកាសេ ខិត្តលេឌ្ឌុ វិយ ឱរុយ្ហ វន្ទិត្វា ធម្មំ សុត្វា បទក្ខិណំ កត្វា, “យក្ខសមាគមំ គច្ឆាម ភគវា”តិ តីណិ វត្ថូនិ បសំសន្តា យក្ខសមាគមំ អគមំសុ។ អាឡវកោ តេ ទិស្វា, “ឥធ និសីទថា”តិ បដិក្កម្ម ឱកាសមទាសិ។ តេ អាឡវកស្ស និវេទេសុំ – “លាភា តេ, អាឡវក, យស្ស តេ ភវនេ ភគវា វិហរតិ, គច្ឆាវុសោ, ភគវន្តំ បយិរុបាសស្សូ”តិ។ ឯវំ ភគវា ភវនេយេវ វិហាសិ, ន យស្មឹ និគ្រោធេ អាឡវកស្ស ភវនំ, តស្ស មូលេតិ។ តេន វុត្តំ – “ឯកំ សមយំ ភគវា អាឡវិយំ វិហរតិ អាឡវកស្ស យក្ខស្ស ភវនេ”តិ។

អថ ខោ អាឡវកោ…បេ…. ឯតទវោច – “និក្ខម, សមណា”តិ កស្មា បនាយំ ឯតទវោច? រោសេតុកាមតាយ។ តត្រេវំ អាទិតោ បភុតិ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ – អយំ ហិ យស្មា អស្សទ្ធស្ស សទ្ធាកថា ទុក្កថា ហោតិ ទុស្សីលាទីនំ សីលាទិកថា វិយ, តស្មា តេសំ យក្ខានំ សន្តិកា ភគវតោ បសំសំ សុត្វាយេវ អគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តលោណសក្ខរា វិយ អព្ភន្តរេ កោបេន តដតដាយមានហទយោ ហុត្វា “កោ សោ ភគវា នាម, យោ មម ភវនំ បវិដ្ឋោ”តិ អាហ។ តេ អហំសុ – “ន ត្វំ, អាវុសោ, ជានាសិ ភគវន្តំ អម្ហាកំ សត្ថារំ, យោ តុសិតភវនេ ឋិតោ បញ្ចមហាវិលោកិតំ វិលោកេត្វា”តិអាទិនា នយេន យាវ ធម្មចក្កបវត្តនា កថេន្តា បដិសន្ធិអាទីសុ ទ្វត្តឹស បុព្ពនិមិត្តានិ វត្វា, “ឥមានិបិ ត្វំ, អាវុសោ, អច្ឆរិយានិ នាទ្ទសា”តិ? ចោទេសុំ។ សោ ទិស្វាបិ កោធវសេន “នាទ្ទស”ន្តិ អាហ។ អាវុសោ អាឡវក, បស្សេយ្យាសិ វា ត្វំ, ន វា, កោ តយា អត្ថោ បស្សតា វា អបស្សតា វា? កឹ ត្វំ ករិស្សសិ អម្ហាកំ សត្ថុនោ, យោ ត្វំ តំ ឧបនិធាយ ចលក្កកុធ-មហាឧសភសមីបេ តទហុជាតវច្ឆកោ វិយ, តិធាបភិន្នមត្តវារណសមីបេ ភិង្កបោតកោ វិយ, ភាសុរវិលម្ពិតកេសរសោភិតក្ខន្ធស្ស មិគរញ្ញោ សមីបេ ជរសិង្គាលោ វិយ, ទិយឌ្ឍយោជនសតបវឌ្ឍកាយសុបណ្ណរាជសមីបេ ឆិន្នបក្ខកាកបោតកោ វិយ ខាយសិ, គច្ឆ យំ តេ ករណីយំ, តំ ករោហីតិ។ ឯវំ វុត្តេ ទុដ្ឋោ អាឡវកោ ឧដ្ឋហិត្វា មនោសិលាតលេ វាមបាទេន ឋត្វា – “បស្សថ ទានិ តុម្ហាកំ វា សត្ថា មហានុភាវោ, អហំ វា”តិ ទក្ខិណបាទេន សដ្ឋិយោជនមត្តំ កេលាសបព្ពតកូដំ អក្កមិ។ តំ អយោកូដបហដោ វិយ និទ្ធន្តអយោបិណ្ឌោ បបដិកាយោ មុញ្ចិ, សោ តត្រ ឋត្វា, “អហំ អាឡវកោ”តិ ឧគ្ឃោសេសិ។ សកលជម្ពុទីបំ សទ្ទោ ផរិ។

ចត្តារោ កិរ សទ្ទា សកលជម្ពុទីបេ សូយឹសុ – យញ្ច បុណ្ណកោ យក្ខសេនាបតិ ធនញ្ចយកោរព្យរាជានំ ជូតំ ជិនិត្វា អប្ផោដេត្វា “អហំ ជិនិ”ន្តិ ឧគ្ឃោសេសិ; យញ្ច សក្កោ ទេវានមិន្ទោ កស្សបភគវតោ សាសនេ ឱសក្កន្តេ វិស្សកម្មទេវបុត្តំ សុនខំ ករិត្វា – “អហំ បាបភិក្ខូ ច បាបភិក្ខុនិយោ ច ឧបាសកេ ច ឧបាសិកាយោ ច សព្ពេវ ច អធម្មវាទិនោ ខាទាមី”តិ ឧគ្ឃោសាបេសិ; យញ្ច កុសជាតកេ បភាវតិហេតុ សត្តហិ រាជូហិ នគរេ ឧបរុទ្ធេ បភាវតឹ អត្តនា សហ ហត្ថិក្ខន្ធេ អារោបេត្វា នគរា និក្ខម្ម – “អហំ សីហស្សរមហាកុសរាជា”តិ មហាបុរិសោ ឧគ្ឃោសេសិ; យញ្ច កេលាសមុទ្ធនិ ឋត្វា អាឡវកោតិ។ តទា ហិ សកលជម្ពុទីបេ ទ្វារេ ឋត្វា ឧគ្ឃោសិតសទិសំ អហោសិ។ តិយោជនសហស្សវិត្ថតោ ច ហិមវាបិ សង្កម្បិ យក្ខស្សានុភាវេន។

សោ **វាតមណ្ឌលំ** សមុដ្ឋាបេសិ – “ឯតេនេវ សមណំ បលាបេស្សាមី”តិ ។ តេ បុរត្ថិមាទិភេទា វាតា សមុដ្ឋហិត្វា អឌ្ឍយោជនយោជនទ្វិយោជនតិយោជនប្បមាណានិ បព្ពតកូដានិ បទាលេត្វា វនគច្ឆរុក្ខាទីនិ ឧម្មូលំ កត្វា, អាឡវិនគរំ បក្ខន្តា ជិណ្ណហត្ថិសាលាទីនិ ចុណ្ណេន្តា ឆទនិដ្ឋកា អាកាសេ វិធមេន្តា។ ភគវា “មា កស្សចិ ឧបរោធោ ហោតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ តេ វាតា ទសពលំ បត្វា ចីវរកណ្ណមត្តម្បិ ចាលេតុំ នាសក្ខឹសុ។ តតោ **មហាវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ “ឧទកេន អជ្ឈោត្ថរិត្វា សមណំ មារេស្សាមី”តិ។ តស្សានុភាវេន ឧបរូបរិ សតបដល សហស្សបដលាទិភេទា វលាហកា ឧដ្ឋហិត្វា បវស្សឹសុ។ វុដ្ឋិធារាវេគេន បថវី ឆិទ្ទា អហោសិ។ វនរុក្ខាទីនំ ឧបរិ មហោឃោ អាគន្ត្វា ទសពលស្ស ចីវរេ ឧស្សាវពិន្ទុមត្តម្បិ តេមេតុំ នាសក្ខិ។ តតោ **បាសាណវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ មហន្តានិ មហន្តានិ បព្ពតកូដានិ ធូមាយន្តានិ បជ្ជលន្តានិ អាកាសេនាគន្ត្វា ទសពលំ បត្វា ទិព្ពមាលាគុឡានិ សម្បជ្ជឹសុ។ តតោ **បហរណវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ ឯកតោធារាឧភតោធារាអសិសត្តិខុរប្បាទយោ ធូមាយន្តា បជ្ជលន្តា អាកាសេនាគន្ត្វា ទសពលំ បត្វា ទិព្ពបុប្ផានិ អហេសុំ។ តតោ **អង្គារវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ កឹសុក វណ្ណា អង្គារា អាកាសេនាគន្ត្វា ទសពលស្ស បាទមូលេ ទិព្ពបុប្ផានិ ហុត្វា វិកីរយឹសុ។ តតោ **កុក្កុលវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ អច្ចុណ្ហា កុក្កុលា អាកាសេនាគន្ត្វា ទសពលស្ស បាទមូលេ ចន្ទនចុណ្ណំ ហុត្វា និបតឹសុ។ តតោ **វាលិកវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ អតិសុខុមវាលិកា ធូមាយន្តា បជ្ជលន្តា អាកាសេនាគន្ត្វា ទសពលស្ស បាទមូលេ ទិព្ពបុប្ផានិ ហុត្វា និបតឹសុ។ តតោ **កលលវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ តំ កលលវស្សំ ធូមាយន្តំ បជ្ជលន្តំ អាកាសេនាគន្ត្វា ទសពលស្ស បាទមូលេ ទិព្ពគន្ធំ ហុត្វា និបតិ។ តតោ **អន្ធការំ** សមុដ្ឋាបេសិ “ភឹសេត្វា សមណំ បលាបេស្សាមី”តិ។ តំ ចតុរង្គសមន្នាគតំ អន្ធការសទិសំ ហុត្វា ទសពលំ បត្វា សូរិយប្បភាវិហតមិវ អន្ធការំ អន្តរធាយិ។

ឯវំ យក្ខោ ឥមាហិ នវហិ វាតវស្សបាសាណបហរណង្គារកុក្កុលវាលិកកលលន្ធការវុដ្ឋីហិ ភគវន្តំ បលាបេតុំ អសក្កោន្តោ នានាវិធបហរណហត្ថាយ អនេកប្បការរូបភូតគណសមាកុលាយ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ សយមេវ ភគវន្តំ អភិគតោ។ តេ ភូតគណា អនេកប្បការេ វិការេ កត្វា “គណ្ហថ ហនថា”តិ ភគវតោ ឧបរិ អាគច្ឆន្តា វិយ ហោន្តិ។ អបិច ខោ និទ្ធន្តលោហបិណ្ឌំ វិយ មក្ខិកា, ភគវន្តំ អល្លីយិតុំ អសមត្ថាវ អហេសុំ។ ឯវំ សន្តេបិ យថា ពោធិមណ្ឌេ មារោ អាគតវេលាយមេវ និវត្តោ, តថា អនិវត្តេត្វា ឧបឌ្ឍរត្តិមត្តំ ព្យាកុលមកំសុ។ ឯវំ ឧបឌ្ឍរត្តិមត្តំ អនេកប្បការវិភឹសនកទស្សនេនបិ ភគវន្តំ ចាលេតុំ អសក្កោន្តោ អាឡវកោ ចិន្តេសិ – “យំនូនាហំ កេនចិ អជេយ្យំ ទុស្សាវុធំ មុញ្ចេយ្យ”ន្តិ។

ចត្តារិ កិរ អាវុធានិ លោកេ សេដ្ឋានិ – សក្កស្ស វជិរាវុធំ, វេស្សវណស្ស គទាវុធំ, យមស្ស នយនាវុធំ, អាឡវកស្ស ទុស្សាវុធន្តិ។ យទិ ហិ សក្កោ ទុដ្ឋោ វជិរាវុធំ សិនេរុមត្ថកេ បហរេយ្យ, អដ្ឋសដ្ឋិសហស្សាធិកយោជនសតសហស្សំ វិនិវិជ្ឈិត្វា ហេដ្ឋតោ គច្ឆេយ្យ។ វេស្សវណេន កុជ្ឈនកាលេ វិស្សជ្ជិតំ គទាវុធំ ពហូនំ យក្ខសហស្សានំ សីសំ បាតេត្វា បុន ហត្ថបាសំ អាគន្ត្វា តិដ្ឋតិ។ យមេន ទុដ្ឋេន នយនាវុធេន ឱលោកិតមត្តេ អនេកានិ កុម្ភណ្ឌសហស្សានិ តត្តកបាលេ តិលា វិយ ផរន្តានិ វិនស្សន្តិ។ អាឡវកោ ទុដ្ឋោ សចេ អាកាសេ ទុស្សាវុធំ មុញ្ចេយ្យ, ទ្វាទស វស្សានិ ទេវោ ន វស្សេយ្យ។ សចេ បថវិយំ មុញ្ចេយ្យ។ សព្ពរុក្ខតិណាទីនិ សុស្សិត្វា ទ្វាទសវស្សន្តរេ ន បុន វិរុហេយ្យុំ។ សចេ សមុទ្ទេ មុញ្ចេយ្យ, តត្តកបាលេ ឧទកពិន្ទុ វិយ សព្ពមុទកំ សុស្សេយ្យ។ សចេ សិនេរុសទិសេបិ បព្ពតេ មុញ្ចេយ្យ, ខណ្ឌាខណ្ឌំ ហុត្វា វិកិរេយ្យ។ សោ ឯវំ មហានុភាវំ ទុស្សាវុធំ ឧត្តរិសាដកំ មុញ្ចិត្វា អគ្គហេសិ។ យេភុយ្យេន ទសសហស្សីលោកធាតុទេវតា វេគេន សន្និបតឹសុ “អជ្ជ ភគវា អាឡវកំ ទមេស្សតិ, តត្ថ ធម្មំ សោស្សាមា”តិ យុទ្ធទស្សនកាមាបិ ទេវតា សន្និបតឹសុ។ ឯវំ សកលម្បិ អាកាសំ ទេវតាហិ បរិបុណ្ណមហោសិ។

អថ អាឡវកោ ភគវតោ សមីបេ ឧបរូបរិ វិចរិត្វា វត្ថាវុធំ មុញ្ចិ។ តំ អសនិវិចក្កំ វិយ អាកាសេ ភេរវសទ្ទំ ករោន្តំ ធូមាយន្តំ បជ្ជលន្តំ ភគវន្តំ បត្វា យក្ខមានមទ្ទនត្ថំ បាទបុញ្ឆនចោឡំ ហុត្វា បាទមូលេ និបតិ។ អាឡវកោ តំ ទិស្វា ឆិន្នវិសាណោ វិយ ឧសភោ ឧទ្ធតទាឋោ វិយ សប្បោ និត្តេជោ និម្មទោ និបតិតមានទ្ធជោ ហុត្វា ចិន្តេសិ – “ទុស្សាវុធម្បិ មេ សមណំ នាភិភោសិ។ កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ? “ឥទំ ការណំ, មេត្តាវិហារយុត្តោ សមណោ, ហន្ទ នំ រោសេត្វា មេត្តាយ វិយោជេមី”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធេនេតំ វុត្តំ – អថ ខោ អាឡវកោ យក្ខោ

យេន ភគវា...បេ.... និក្ខម សមណាតិ។ តត្ថាយមធិប្បាយោ – កស្មា មយា អននុញ្ញាតោ មម ភវនំ បវិសិត្វា ឃរសាមិកោ វិយ ឥត្ថាគារស្ស មជ្ឈេ និសិន្នោសិ? អននុយុត្តមេតំ សមណស្ស យទិទំ អទិន្នបរិភោគោ ឥត្ថិសំសគ្គោ ច? តស្មា យទិ ត្វំ សមណធម្មេ ឋិតោ, និក្ខម សមណាតិ។ ឯកេ បន – “ឯតានិ អញ្ញានិ ច ផរុសវចនានិ វត្វា ឯវាយំ ឯតទវោចា”តិ ភណន្តិ។

អថ ភគវា – “យស្មា ថទ្ធោ បដិថទ្ធភាវេន វិនេតុំ ន សក្កា, សោ ហិ បដិថទ្ធភាវេ កយិរមានេ, សេយ្យថាបិ ចណ្ឌស្ស កុក្កុរស្ស នាសាយ បិត្តំ ភិន្ទេយ្យ, សោ ភិយ្យោសោមត្តាយ ចណ្ឌតរោ អស្ស, ឯវំ ថទ្ធតរោ ហោតិ, មុទុនា បន សោ សក្កា វិនេតុ”ន្តិ ញត្វា, **សាធាវុសោ**តិ បិយវចនេន តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា និក្ខមិ។ តេន វុត្តំ **សាធាវុសោតិ ភគវា និក្ខមី**តិ។

តតោ អាឡវកោ – “សុព្ពចោ វតាយំ សមណោ ឯកវចនេនេវ និក្ខន្តោ, ឯវំ នាម និក្ខមេតុំ សុខំ សមណំ អការណេនេវាហំ សកលរត្តឹ យុទ្ធេន អព្ភុយ្យាសិ”ន្តិ មុទុចិត្តោ ហុត្វា បុន ចិន្តេសិ – “ឥទានិបិ ន សក្កា ជានិតុំ, កឹ នុ ខោ សុព្ពចតាយ និក្ខន្តោ ឧទាហុ កោធនោ ។ ហន្ទាហំ វីមំសាមី”តិ។ តតោ **បវិស, សមណា**តិ អាហ។ អថ សុព្ពចោតិ មុទុភូតចិត្តវវត្ថានករណត្ថំ បុន បិយវចនំ វទន្តោ **សាធាវុសោ**តិ ភគវា បាវិសិ។ អាឡវកោ បុនប្បុនំ តមេវ សុព្ពចភាវំ វីមំសន្តោ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ **និក្ខម បវិសា**តិ អាហ។ ភគវាបិ តថា អកាសិ។ យទិ ន ករេយ្យ, បកតិយាបិ ថទ្ធយក្ខស្ស ចិត្តំ ថទ្ធតរំ ហុត្វា ធម្មកថាយ ភាជនំ ន ភវេយ្យ។ តស្មា យថា នាម មាតា រោទន្តំ បុត្តកំ យំ សោ ឥច្ឆតិ, តំ ទត្វា វា កត្វា វា សញ្ញាបេសិ តថា ភគវា កិលេសរោទនេន រោទន្តំ យក្ខំ សញ្ញាបេតុំ យំ សោ ភណតិ, តំ អកាសិ។ យថា ច ធាតី ថញ្ញំ អបិវន្តំ ទារកំ កិញ្ចិ ទត្វា ឧបលាឡេត្វា បាយេតិ, តថា ភគវា យក្ខំ លោកុត្តរធម្មខីរំ បាយេតុំ តស្ស បត្ថិតវចនករណេន ឧបលាឡេន្តោ ឯវមកាសិ។ យថា ច បុរិសោ លាពុម្ហិ ចតុមធុរំ បូរេតុកាមោ តស្សព្ភន្តរំ សោធេតិ, ឯវំ ភគវា យក្ខស្ស ចិត្តេ លោកុត្តរចតុមធុរំ បូរេតុកាមោ តស្សព្ភន្តរេ កោធមលំ សោធេតុំ យាវ តតិយំ និក្ខមនបវិសនំ អកាសិ។

អថ អាឡវកោ “សុព្ពចោ អយំ សមណោ ‘និក្ខមា’តិ វុត្តោ និក្ខមតិ, ‘បវិសា’តិ វុត្តោ បវិសតិ។ យំនូនាហំ ឥមំ សមណំ ឯវមេវ សកលរត្តឹ កិលមេត្វា បាទេ គហេត្វា បារគង្គាយ ខិបេយ្យ”ន្តិ? បាបកំ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា ចតុត្ថវារំ អាហ **និក្ខម, សមណា**តិ។ តំ ញត្វា ភគវា **ន ខ្វាហំ ត**ន្តិ អាហ។ ឯវំ វា វុត្តេ តទុត្តរិករណីយំ បរិយេសមានោ បញ្ហំ បុច្ឆិតព្ពំ មញ្ញិស្សតិ។ តំ ធម្មកថាយ មុខំ ភវិស្សតីតិ ញត្វា, **ន ខ្វាហំ ត**ន្តិ អាហ។ តត្ថ **ន**-ឥតិ បដិក្ខេបេ។ **ខោ**តិ អវធារណេ។ **អហ**ន្តិ អត្តនិទស្សនំ។ **ត**ន្តិ ហេតុវចនំ។ តេនេវេត្ថ “យស្មា ត្វំ ឯវំ ចិន្តេសិ, តស្មា អហំ, អាវុសោ, នេវ និក្ខមិស្សាមិ, យំ តេ ករណីយំ, តំ ករោហី”តិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

តតោ អាឡវកោ យស្មា បុព្ពេបិ អាកាសេន គមនវេលាយ – “កឹ នុ ខោ ឯតំ សុវណ្ណវិមានំ, ឧទាហុ រជតមណិវិមានានំ អញ្ញតរំ, ហន្ទ នំ បស្សាមា”តិ ឯវំ អត្តនោ វិមានំ អាគតេ ឥទ្ធិមន្តេ តាបសបរិព្ពាជកេ បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា វិស្សជ្ជេតុំ អសក្កោន្តេ ចិត្តក្ខេបាទីហិ វិហេបេតិ, តស្មា ភគវន្តម្បិ តថា វិហេបេស្សាមីតិ មញ្ញមានោ **បញ្ហំ ត**ន្តិអាទិមាហ។

កុតោ បនស្ស បញ្ហាតិ ? តស្ស កិរ មាតាបិតរោ កស្សបំ ភគវន្តំ បយិរុបាសិត្វា អដ្ឋ បញ្ហេ សហ វិស្សជ្ជនេន ឧគ្គហេសុំ។ តេ ទហរកាលេ អាឡវកំ បរិយាបុណាបេសុំ; សោ កាលច្ចយេន វិស្សជ្ជនំ សម្មុស្សិ។ តតោ “ឥមេ បញ្ហាបិ មា វិនស្សន្តូ”តិ សុវណ្ណបដ្ដេ ជាតិហិង្គុលកេន លេខាបេត្វា វិមានេ និក្ខិបិ។ ឯវមេតេ បុដ្ឋបញ្ហា ពុទ្ធវិសយាវ ហោន្តិ។ ភគវា តំ សុត្វា យស្មា ពុទ្ធានំ បរិច្ចត្តលាភន្តរាយោ វា ជីវិតន្តរាយោ វា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណព្យាមប្បភាទិបដិឃាតោ វា ន សក្កា កេនចិ កាតុំ, តស្មា នំ លោកេ អសាធារណំ ពុទ្ធានុភាវំ ទស្សេន្តោ **ន ខ្វាហំ តំ, អាវុសោ, បស្សាមិ សទេវកេ លោកេ**តិអាទិមាហ។

ឯវំ ភគវា តស្ស ពាធនចិត្តំ បដិសេធេត្វា បញ្ហាបុច្ឆនេ ឧស្សាហំ ជនេន្តោ អាហ **អបិច ត្វំ, អាវុសោ, បុច្ឆ, យទាកង្ខសី**តិ។ តស្សត្ថោ – បុច្ឆ, យទិ អាកង្ខសិ, ន មេ បញ្ហាវិស្សជ្ជនេ ភារោ អត្ថិ។ អថ វា បុច្ឆ, យំ អាកង្ខសិ។ សព្ពំ តេ វិស្សជ្ជេស្សាមីតិ សព្ពញ្ញុបវារណំ បវារេសិ អសាធារណំ បច្ចេកពុទ្ធអគ្គសាវកមហាសាវកេហិ។ ឯវំ ភគវតោ សព្ពញ្ញុបវារណាយ បវារិតាយ **អថ ខោ អាឡវកោ យក្ខោ ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ**។

តត្ថ **កឹ សូធ វិត្ត**ន្តិ, កឹ សុ ឥធ វិត្តំ។ **វិត្ត**ន្តិ ធនំ។ តំ ហិ បីតិសង្ខាតំ វិត្តឹ ករោតិ, តស្មា “វិត្ត”ន្តិ វុច្ចតិ។ **សុចិណ្ណ**ន្តិ សុកតំ។ **សុខ**ន្តិ កាយិកចេតសិកំ សាតំ។ **អាវហាតី**តិ អាវហតិ អានេតិ ទេតិ អប្បេតិ។ **ហវេ**-ឥតិ ទឡ្ហត្ថេ និបាតោ។ **សាទុតរ**ន្តិ អតិសយេន សាទុ។ “សាធុតរ”ន្តិបិ បាឋោ។ **រសាន**ន្តិ រសសញ្ញិតានំ ធម្មានំ។ **កថ**ន្តិ កេន បការេន។ កថំជីវិនោ ជីវិតំ **កថំជីវិំជីវិតំ**។ គាថាពន្ធសុខត្ថំ បន សានុនាសិកំ វុច្ចតិ។ កថំជីវិ

ជីវតន្តិ វា បាហោ, តស្ស “ជីវន្តានំ កថំជីវិ”ន្តិ អត្ថោ។ ឯវំ ឥមាយ គាថាយ “កឹ សុ ឥធ លោកេ បុរិសស្ស វិត្តំ សេដ្ឋំ? កឹ សុ សុចិណ្ណំ សុខមាវហាតិ? កឹ រសានំ សាទុតរំ? កថំជីវឹ ជីវិតំ សេដ្ឋមាហូ”តិ? ឥមេ ចត្តារោ បញ្ហេ បុច្ឆិ។

អថស្ស ភគវា កស្សបទសពលេន វិស្សជ្ជិតនយេនេវ វិស្សជ្ជេន្តោ ឥមំ គាថមាហ **សទ្ធីធ វិត្ត**ន្តិ។ តត្ថ យថា ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិ វិត្តំ ឧបភោគសុខំ អាវហតិ, ខុប្បិបាសាទិទុក្ខំ បដិពាហតិ, ទាលិទ្ទិយំ វូបសមេតិ, មុត្តាទិរតនបដិលាភហេតុ ហោតិ, លោកសន្តតិញ្ច អាវហតិ, ឯវំ លោកិយលោកុត្តរា សទ្ធាបិ យថាសម្ភវំ លោកិយលោកុត្តរំ វិបាកំ សុខមាវហតិ, សទ្ធាធុរេន បដិបន្នានំ ជាតិជរាទិទុក្ខំ បដិពាហតិ, គុណទាលិទ្ទិយំ វូបសមេតិ, សតិសម្ពោជ្ឈង្គាទិរតនបដិលាភហេតុ ហោតិ។

“សទ្ធោ សីលេន សម្បន្នោ, យសោ ភោគសមប្បិតោ;
យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថេវ បូជិតោ”តិ។ (ធ. ប. ៣០៣) –

វចនតោ លោកសន្តតិញ្ច អាវហតីតិ កត្វា “វិត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ យស្មា បន តេសំ សទ្ធាវិត្តំ អនុគាមិកំ អនញ្ញសាធារណំ សព្ពសម្បត្តិហេតុ, លោកិយស្ស ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិវិត្តស្សាបិ និទានំ។ សទ្ធោយេវ ហិ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា វិត្តំ អធិគច្ឆតិ, អស្សទ្ធស្ស បន វិត្តំ យាវទេវ អនត្ថាយ ហោតិ, តស្មា សេដ្ឋន្តិ វុត្តំ។ **បុរិសស្សា**តិ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទទេសនា។ តស្មា ន កេវលំ បុរិសស្ស, ឥត្ថិអាទីនម្បិ សទ្ធាវិត្តមេវ សេដ្ឋន្តិ វេទិតព្ពំ។

ធម្មោតិ ទសកុសលធម្មោ, ទានសីលភាវនាធម្មោ វា។ **សុចិណ្ណោ**តិ សុកតោ សុចរិតោ។ **សុខមាវហតី**តិ សោណសេដ្ឋិបុត្តរដ្ឋបាលាទីនំ វិយ មនុស្សសុខំ, សក្កាទីនំ វិយ ទិព្ពសុខំ, បរិយោសានេ មហាបទុមាទីនំ វិយ និព្ពានសុខញ្ច អាវហតិ។

សច្ចន្តិ អយំ សច្ចសទ្ទោ អនេកេសុ អត្ថេសុ ទិស្សតិ។ សេយ្យថិទំ – “សច្ចំ ភណេ ន កុជ្ឈេយ្យា ” តិអាទីសុ (ធ. ប. ២២៤) វាចាសច្ចេ។ “សច្ចេ ឋិតា សមណព្រាហ្មណា ចា”តិអាទីសុ (ជា. ២.២១.៤៣៣) វិរតិសច្ចេ។ “កស្មា នុ សច្ចានិ វទន្តិ នានា, បវាទិយាសេ កុសលា វទានា”តិអាទីសុ (សុ. និ. ៨៩១) ទិដ្ឋិសច្ចេ។ “ចត្តារិមានិ, ភិក្ខវេ, ព្រាហ្មណសច្ចានី”តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.១៨៥) ព្រាហ្មណសច្ចេ។ “ឯកំ ហិ សច្ចំ ន ទុតិយមត្ថី”តិអាទីសុ (សុ. និ. ៨៩០; មហានិ. ១១៩) បរមត្ថសច្ចេ។ “ចតុន្នំ សច្ចានំ កតិ កុសលា”តិអាទីសុ (វិភ. ២១៦) អរិយសច្ចេ។ ឥធ បន បរមត្ថសច្ចំ និព្ពានំ វិរតិសច្ចញ្ច អព្ភន្តរំ កត្វា វាចាសច្ចំ អធិប្បេតំ, យស្សានុភាវេន ឧទកាទីនិ វសេ វត្តេន្តិ, ជាតិជរាមរណបារំ តរន្តិ។ យថាហ –

“សច្ចេន វាចេនុទកម្ហិ ធាវតិ,
វិសម្បិ សច្ចេន ហនន្តិ បណ្ឌិតា;
សច្ចេន ទេវោ ថនយំ បវស្សតិ,
សចេ ឋិតា និព្ពុតី បត្ថយន្តិ។

“យេ កេចិមេ អត្ថិ រសា បថព្យា,
សច្ចំ តេសំ សាទុតរំ រសានំ;
សច្ចេ ឋិតា សមណព្រាហ្មណា ច,
តរន្តិ ជាតិមរណស្ស បារ”ន្តិ។ (ជា. ២.២១.៤៣៣);

សាទុតរន្តិ មធុរតរំ បណីតតរំ។ **រសាន**ន្តិ យេ ឥមេ “មូលរសោ ខន្ធរសោ”តិអាទិនា (ធ. ស. ៦២៨-៦៣០) នយេន សាយនីយធម្មា, យេចិមេ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សព្ពំ ផលរសំ (មហាវ. ៣០០), អរសរូបោ ភវំ គោតមោ, យេ តេ, ព្រាហ្មណ, រូបរសា សទ្ទរសា (បារា. ៣; អ. និ. ៨.១១), អនាបត្តិ រសរសេ (បាចិ. ៦០៥-៦១១), អយំ ធម្មវិនយោ ឯករសោ វិមុត្តិរសោ (ចូឡវ. ៣៨៥; អ. និ. ៨.១៩), ភាគី វា ភគវា អត្ថរសស្ស ធម្មរសស្សា”តិអាទិនា (មហានិ. ១៤៩) នយេន រូបាចាររសុបវដ្ឋា អវសេសា ព្យញ្ជនាទយោ “ធម្មរសា”តិ វុច្ចន្តិ ។ តេសំ រសានំ សច្ចំ ហវេ សាទុតរំ សច្ចមេវ សាទុតរំ។ សាធុតរំ វា, សេដ្ឋតរំ, ឧត្តមតរំ។ មូលរសាទយោ ហិ សរីរមុបព្រូហេន្តិ, សំកិលេសិកញ្ច សុខមាវហន្តិ។ សច្ចរសេ វិរតិសច្ចវាចាសច្ចរសា សមថវិបស្សនាទីហិ ចិត្តំ ឧបព្រូហេតិ, អសំកិលេសិកញ្ច សុខមាវហតិ។ វិមុត្តិរសោ បរមត្ថសច្ចរសបរិភាវិតត្តា សាទុ, អត្ថរសធម្មរសា ច តទធិគមូបាយភូតំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច និស្សាយ បវត្តិតោតិ។

បញ្ញាជីវិំជីវិតន្តិ ឯត្ថ បន យ្វាយំ អន្ធេកចក្ខុទ្វិចក្ខុកេសុ ទ្វិចក្ខុបុគ្គលោ គហដ្ឋោ វា កម្មន្តានុដ្ឋាន-សរណគមនទាន-សំវិភាគ-សីលសមាទានុបោសថកម្មាទិ គហដ្ឋបដិបទំ, បព្ពជិតោ វា អវិប្បដិសារករសីលសង្ខាតំ តទុត្តរិចិត្តវិសុទ្ធិអាទិភេទម្បិ បព្ពជិតបដិបទំ បញ្ញាយ អារាធេត្វា ជីវតិ, តស្ស បញ្ញាយ ជីវិនោ ជីវិតំ, តំ វា បញ្ញាជីវិំ សេដ្ឋមាហូតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

ឯវំ ភគវតា វិស្សជ្ជិតេ ចត្តារោបិ បញ្ហេ សុត្វា អត្តមនោ យក្ខោ អវសេសេបិ ចត្តារោ បញ្ហេ បុច្ឆន្តោ **កថំសុ តរតិ ឱឃ**ន្តិ គាថមាហ។ អថស្ស ភគវា បុរិមនយេនេវ វិស្សជ្ជេន្តោ **សទ្ធាយ តរតី**តិ គាថមាហ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ យោ ចតុព្ពិធមោឃំ តរតិ, សោ សំសារណ្ណវម្បិ តរតិ, វដ្ដទុក្ខម្បិ អច្ចេតិ, កិលេសមលាបិ បរិសុជ្ឈតិ, ឯវំ សន្តេបិ បន យស្មា អស្សទ្ធោ ឱឃតរណំ អសទ្ទហន្តោ ន បក្ខន្ទតិ, បញ្ចសុ កាមគុណេសុ ចិត្តវោស្សគ្គេន បមត្តោ តត្ថេវ វិសត្តត្តា សំសារណ្ណវំ ន តរតិ, កុសីតោ ទុក្ខំ វិហរតិ វោកិណ្ណោ អកុសលេហិ ធម្មេហិ, អប្បញ្ញោ សុទ្ធិមគ្គំ អជានន្តោ ន បរិសុជ្ឈតិ, តស្មា តប្បដិបក្ខំ ទស្សេន្តេន ភគវតា អយំ គាថា វុត្តា។

ឯវំ វុត្តាយ ចេតាយ យស្មា សោតាបត្តិយង្គបទដ្ឋានំ សទ្ធិន្ទ្រិយំ, តស្មា **សទ្ធាយ តរតិ ឱឃ**ន្តិ ឥមិនា បទេន ទិដ្ឋោឃតរណំ សោតាបត្តិមគ្គំ សោតាបន្នញ្ច បកាសេតិ។ យស្មា បន សោតាបន្នោ កុសលានំ ធម្មានំ ភាវនាយ សាតច្ចកិរិយសង្ខាតេន អប្បមាទេន សមន្នាគតោ ទុតិយមគ្គំ អារាធេត្វា ឋបេត្វា សកិទេវិមំ លោកំ អាគមនមត្តំ អវសេសំ សោតាបត្តិមគ្គេន អតិណ្ណំ ភវោឃវត្ថុំ សំសារណ្ណវំ តរតិ, តស្មា **អប្បមាទេន អណ្ណវ**ន្តិ ឥមិនា បទេន ភវោឃតរណំ សកទាគាមិមគ្គំ សកទាគាមិញ្ច បកាសេតិ។ យស្មា ច សកទាគាមី វីរិយេន តតិយមគ្គំ អារាធេត្វា សកទាគាមិមគ្គេន អនតីតំ កាមោឃវត្ថុំ កាមោឃសញ្ញិតញ្ច កាមទុក្ខមច្ចេតិ, តស្មា **វីរិយេន ទុក្ខមច្ចេតី**តិ ឥមិនា បទេន កាមោឃតរណំ អនាគាមិមគ្គំ អនាគាមិញ្ច បកាសេតិ។ យស្មា បន អនាគាមី វិគតកាមសញ្ញាយ បរិសុទ្ធាយ បញ្ញាយ ឯកន្តបរិសុទ្ធំ ចតុត្ថមគ្គបញ្ញំ អារាធេត្វា អនាគាមិមគ្គេន អប្បហីនំ អវិជ្ជាសង្ខាតំ បរមមលំ បជហតិ, តស្មា **បញ្ញាយ បរិសុជ្ឈតី**តិ, ឥមិនា បទេន អវិជ្ជោឃតរណំ អរហត្តមគ្គញ្ច អរហត្តញ្ច បកាសេតិ។ ឥមាយ ច អរហត្តនិកូដេន កថិតាយ គាថាយ បរិយោសានេ យក្ខោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។

ឥទានិ តមេវ “បញ្ញាយ បរិសុជ្ឈតី”តិ ឯត្ថ វុត្តំ បញ្ញាបទំ គហេត្វា អត្តនោ បដិភានេន លោកិយលោកុត្តរមិស្សកំ បញ្ញំ បុច្ឆន្តោ **កថំសុ លភតេ បញ្ញ**ន្តិ ឥមំ ឆប្បទំ គាថមាហ។ តត្ថ **កថំសូ**តិ សព្ពត្ថេវ អត្ថយុត្តិបុច្ឆា ហោន្តិ។ អយំ ហិ បញ្ញាទិអត្ថំ ញត្វា តស្ស យុត្តិំ បុច្ឆតិ – “កថំ, កាយ យុត្តិយា, កេន ការណេន បញ្ញំ លភតី”តិ? ឯស នយោ ធនាទីសុ។

អថស្ស ភគវា ចតូហិ ការណេហិ បញ្ញាលាភំ ទស្សេន្តោ **សទ្ទហានោ**តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ – យេន បុព្ពភាគេ កាយសុចរិតាទិភេទេន អបរភាគេ ច សត្តតឹសពោធិបក្ខិយភេទេន ធម្មេន អរហន្តោ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកា និព្ពានំ បត្តា, តំ សទ្ទហានោ អរហតំ ធម្មំ និព្ពានបត្តិយា លោកិយលោកុត្តរបញ្ញំ លភតិ, តញ្ច ខោ ន សទ្ធាមត្តកេនេវ។ យស្មា បន សទ្ធាជាតោ ឧបសង្កមតិ , ឧបសង្កមន្តោ បយិរុបាសតិ, បយិរុបាសន្តោ សោតំ ឱទហតិ, ឱហិតសោតោ ធម្មំ សុណាតិ, តស្មា ឧបសង្កមនតោ បភុតិ យាវ ធម្មស្សវនេន សុស្សូសំ លភតិ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ – តំ ធម្មំ សទ្ទហិត្វាបិ អាចរិយុបជ្ឈាយេ កាលេន ឧបសង្កមិត្វា វត្តករណេន បយិរុបាសិត្វា យទា បយិរុបាសនាយ អារាធិតចិត្តា កិញ្ចិ វត្តុកាមា ហោន្តិ។ អថ អធិគតាយ សោតុកាមតាយ សោតំ ឱទហិត្វា សុណន្តោ លភតីតិ។ ឯវំ សុស្សូសម្បិ ច សតិអវិប្បវាសេន អប្បមត្តោ សុភាសិតទុព្ភាសិតញ្ញុតាយ វិចក្ខណោ ឯវ លភតិ, ន ឥតរោ។ តេនាហ “អប្បមត្តោ វិចក្ខណោ”តិ។

ឯវំ យស្មា សទ្ធាយ បញ្ញលាភសំវត្តនិកំ បដិបទំ បដិបជ្ជតិ, សុស្សូសាយ សក្កច្ចំ បញ្ញាធិគមូបាយំ សុណាតិ, អប្បមាទេន គហិតំ ន បមុស្សតិ។ វិចក្ខណតាយ អនូនាធិកំ អវិបរីតញ្ច គហេត្វា វិត្ថារិកំ ករោតិ។ សុស្សូសាយ វា ឱហិតសោតោ បញ្ញាបដិលាភហេតុំ ធម្មំ សុណាតិ, អប្បមាទេន សុតធម្មំ ធារេតិ, វិចក្ខណតាយ ធតានំ ធម្មានំ អត្ថមុបបរិក្ខតិ, អថានុបុព្ពេន បរមត្ថសច្ចំ សច្ឆិករោតិ, តស្មាស្ស ភគវា “កថំសុ លភតេ បញ្ញ”ន្តិ បុដ្ឋោ ឥមានិ ចត្តារិ ការណានិ ទស្សេន្តោ ឥមំ គាថមាហ។

ឥទានិ តតោ បរេ តយោ បញ្ហេ វិស្សជ្ជេន្តោ **បតិរូបការី**តិ ឥមំ គាថមាហ។ តត្ថ ទេសកាលាទីនិ អហាបេត្វា លោកិយស្ស លោកុត្តរស្ស វា ធនស្ស បតិរូបំ អធិគមូបាយំ ករោតីតិ **បតិរូបការី។ ធុរវា**តិ ចេតសិកវីរិយវសេន អនិក្ខិត្តធុរោ។ **ឧដ្ឋាតា**តិ, “យោ ច សីតញ្ច ឧណ្ហញ្ច, តិណា ភិយ្យោ ន មញ្ញតី”តិអាទិនា (ថេរគា. ២៣២) នយេន កាយិកវីរិយវសេន ឧដ្ឋានសម្បន្នោ អសិថិលបរក្កមោ។ **វិន្ទតេ ធន**ន្តិ ឯកមូសិកាយ នចិរស្សេវ ចតុសតសហស្សសង្ខំ ចូឡន្តេវាសី វិយ លោកិយធនញ្ច, មហល្លកមហាតិស្សត្ថេរោ វិយ លោកុត្តរធនញ្ច លភតិ។

សោ “តីហិយេវ តរិយាបថេហិ វិហរិស្សាមី”តិ វត្វា កត្វា ចិនមិទ្ធាភិមនវេលាយ បលាលចុម្ពដកំ តេមេត្វា សីសេ កត្វា គលប្បមាណំ ឧទកំ បវិសិត្វា ថិនមិទ្ធំ បដិពាហន្តោ ទសហិ វស្សេហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ **សច្ចេនា**តិ វចី សច្ចេនាបិ “សច្ចវាទី ភូតវាទី”តិ, បរមត្ថសច្ចេនាបិ “ពុទ្ធោ បច្ចេកពុទ្ធោ អរិយសាវកោ”តិ ឯវំ កិត្តិំ បប្បោតិ។ **ទទ**ន្តិ យំកិញ្ចិ ឥច្ឆិតបត្ថិតំ ទទន្តោ មិត្តានិ គន្ថតិ, សម្បាទេតិ ករោតីតិ អត្ថោ។ ទុទ្ទទំ វា ទទំ តំ គន្ថតិ។ ទាន មុខេន វា ចត្តារិបិ សង្គហវត្ថូនិ គហិតានីតិ វេទិតព្ពានិ, តេហិ មិត្តានិ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវំ គហដ្ឋបព្ពជិតានំ សាធារណេន លោកិយលោកុត្តរមិស្សកេន នយេន ចត្តារោ បញ្ហេ វិស្សជ្ជេត្វា ឥទានិ “កថំ បេច្ច ន សោចតី”តិ ឥមំ បញ្ចមំ បញ្ហំ គហដ្ឋវសេន វិស្សជ្ជេន្តោ **យស្សេតេ**តិអាទីមាហ។ តស្សត្ថោ – យស្ស “សទ្ទហានោ អរហត”ន្តិ ឯត្ថ វុត្តាយ សព្ពកល្យាណធម្មប្បាទិកាយ សទ្ធាយ សមន្នាគតត្តា **សទ្ធស្ស, ឃរ មេសិនោ**តិ ឃរាវាសំ បញ្ច វា កាមគុណេ ឯសន្តស្ស គវេសន្តស្ស កាមភោគិនោ គហដ្ឋស្ស “សច្ចេន កិត្តិំ បប្បោតី”តិ ឯត្ថ វុត្តប្បការំ **សច្ចំ**។ “សុស្សូសំ លភតេ បញ្ញ”ន្តិ ឯត្ថ សុស្សូសបញ្ញានាមេន វុត្តោវ **ទមោ**។ “ធុរវា ឧដ្ឋាតា”តិ ឯត្ថ ធុរនាមេន ឧដ្ឋាននាមេន ច វុត្តា **ធិតិ**។ “ទទំ មិត្តានិ គន្ថតី”តិ ឯត្ថ វុត្តប្បការោ **ចាគោ** ចាតិ ឯតេ ចតុរោ ធម្មា សន្តិ។ **ស វេ បេច្ច ន សោចតី**តិ ឥធលោកា បរលោកំ គន្ត្វា ស វេ ន សោចតីតិ។

ឯវំ ភគវា បញ្ចមម្បិ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេត្វា តំ យក្ខំ ចោទេន្តោ **ឥង្ឃ អញ្ញេបី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឥង្ឃា**តិ ចោទនត្ថេ និបាតោ។ **អញ្ញេបី**តិ អញ្ញេបិ ធម្មេ បុថូ សមណព្រាហ្មណេ បុច្ឆស្សុ។ អញ្ញេបិ វា បូរណាទយោ សព្ពញ្ញុបដិញ្ញេ បុថូ សមណព្រាហ្មណេ បុច្ឆស្សុ។ យទិ អម្ហេហិ “សច្ចេន កិត្តិំ បប្បោតី”តិ ឯត្ថ វុត្តប្បការា សច្ចា ភិយ្យោ កិត្តិប្បត្តិការណំ វា, “សុស្សូសំ លភតេ បញ្ញ”ន្តិ ឯត្ថ សុស្សូសាតិ បញ្ញាបទេសេន វុត្តា ទម្មា ភិយ្យោ លោកិយលោកុត្តរបញ្ញាបដិលាភការណំ វា, “ទទំ មិត្តានិ គន្ថតី”តិ ឯត្ថ វុត្តប្បការា ចាគា ភិយ្យោ មិត្តគន្ថន ការណំ វា, “ធុរវា ឧដ្ឋាតា”តិ ឯត្ថ តំ តំ អត្ថវសំ បដិច្ច ធុរនាមេន ឧដ្ឋាននាមេន ច វុត្តាយ មហាភារសហនត្ថេន ឧស្សោឡ្ហិភាវប្បត្តាយ វីរិយសង្ខាតាយ ខន្ត្យា ភិយ្យោ លោកិយលោកុត្តរធនវិន្ទនការណំ វា, “សច្ចំ ទម្មោ ធិតិ ចាគោ”តិ ឯវំ វុត្តេហិ ឥមេហេវ ចតូហិ ធម្មេហិ ភិយ្យោ អស្មា លោកា បរំ លោកំ បេច្ច អសោចនការណំ វា ឥធ វិជ្ជតីតិ អយមេត្ថ សទ្ធិំ សង្ខេបយោជនាយ អត្ថវណ្ណនា។ វិត្ថារតោ បន ឯកមេកំ បទំ អត្ថុទ្ធារបទុទ្ធារបទវណ្ណនានយេហិ វិភជិត្វា វេទិតព្ពា។

ឯវំ វុត្តេ យក្ខោ យេន សំសយេន អញ្ញេ បុច្ឆេយ្យ, តស្ស បហីនត្តា **កថំ នុ ទានិ បុច្ឆេយ្យំ, បុថូ សមណព្រាហ្មណេ**តិ វត្វា យេបិស្ស អបុច្ឆនការណំ ន ជានន្តិ, តេបិ ជានាបេន្តោ **យោហំ អជ្ជបជានាមិ, យោ អត្ថោ សម្បរាយិកោ**តិ អាហ។ តត្ថ **អជ្ជា**តិ អជ្ជាទី កត្វាតិ អធិប្បាយោ។ **បជានាមី**តិ យថាវុត្តេន បការេន ជានាមិ។ **យោ អត្ថោ**តិ ឯត្តាវតា “សុស្សូសំ លភតេ បញ្ញ”ន្តិអាទិនា នយេន វុត្តំ ទិដ្ឋធម្មិកំ ទស្សេតិ។ **សម្បរាយិកោ**តិ ឥមិនា “យស្សេតេ ចតុរោ ធម្មា”តិ វុត្តំ បេច្ច សោកាភាវការណំ សម្បរាយិកំ។ **អត្ថោ**តិ ច ការណស្សេតំ អធិវចនំ។ អយំ ហិ អត្ថសទ្ទោ “សាត្ថំ សព្យញ្ជន”ន្តិ ឯវមាទីសុ (បារា. ១; ទី. និ. ១.២៥៥) បាឋត្ថេ វត្តតិ។ “អត្ថោ មេ, គហបតិ, ហិរញ្ញសុវណ្ណេនា”តិអាទីសុ (ទី. និ. ២.២៥០; ម. និ. ៣.២៥៨) វិចក្ខណោ។ “ហោតិ សីលវតំ អត្ថោ”តិអាទីសុ (ជា. ១.១.១១) វុឌ្ឍិម្ហិ។ “ពហុជនោ ភជតេ អត្ថហេតូ”តិអាទីសុ ធនេ។ “ឧភិន្នមត្ថំ ចរតី”តិអាទីសុ (ជា. ១.៧.៦៦; សំ. និ. ១.២៥០; ថេរគា. ៤៤៣) ហិតេ ។ “អត្ថេ ជាតេ ច បណ្ឌិត”ន្តិអាទីសុ (ជា. ១.១.៩២) ការណេ។ ឥធ បន ការណេ។ តស្មា យំ បញ្ញាទិលាភាទីនំ ការណំ ទិដ្ឋធម្មិកំ, យញ្ច បេច្ច សោកាភាវស្ស ការណំ សម្បរាយិកំ, តំ យោហំ អជ្ជ ភគវតា វុត្តនយេន សាមំយេវ បជានាមិ, សោ កថំ នុ ទានិ បុច្ឆេយ្យំ បុថូ សមណព្រាហ្មណេតិ ឯវមេត្ថ សង្ខេបតោ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ឯវំ យក្ខោ “បជានាមិ យោ អត្ថោ សម្បរាយិកោ”តិ វត្វា តស្ស ញាណស្ស ភគវំមូលកត្តំ ទស្សេន្តោ **អត្ថាយ វត មេ ពុទ្ធោ**តិ អាហ។ តត្ថ **អត្ថាយា**តិ ហិតាយ វុឌ្ឍិយា ច។ **យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផល**ន្តិ “យស្សេតេ ចតុរោ ធម្មា”តិ ឯត្ថ វុត្តចាគេន យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ, តំ អគ្គទក្ខិណេយ្យំ ពុទ្ធំ បជានាមីតិ អត្ថោ។ កេចិ បន “សង្ឃំ សន្ធាយ ឯវមាហា”តិ ភណន្តិ។

ឯវំ ឥមាយ គាថាយ អត្តនោ ហិតាធិគមំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សហិតបដិបត្តិំ ទីបេន្តោ **សោ អហំ វិចរិស្សាមី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **គាមា គាម**ន្តិ ទេវគាមា ទេវគាមំ។ **បុរា បុរ**ន្តិ ទេវនគរតោ ទេវនគរំ។ **នមស្ស មានោ សម្ពុទ្ធំ, ធម្មស្ស ច សុធម្មត**ន្តិ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ វត ភគវា, ស្វាក្ខាតោ វត ភគវតោ ធម្មោ”តិអាទិនា នយេន ពុទ្ធសុពោធិតញ្ច ធម្មសុធម្មតញ្ច ច-សទ្ទេន “សុប្បដិបន្នោ វត ភគវតោ សាវកសង្ឃោ”តិអាទិនា សង្ឃ សុប្បដិបត្តិញ្ច អភិត្ថវិត្វា នមស្សមានោ ធម្មឃោសកោ ហុត្វា វិចរិស្សាមីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវមិមាយ គាថាយ បរិយោសានញ្ច រត្តិវិភាវនញ្ច សាធុការសទ្ទុដ្ឋានញ្ច អាឡវកកុមារស្ស យក្ខភវនំ អានយនញ្ច ឯកក្ខណេយេវ អហោសិ។ រាជបុរិសា សាធុការសទ្ទំ សុត្វា – “ឯវរូបោ សាធុការសទ្ទោ ឋបេត្វា ពុទ្ធេ ន អញ្ញេសំ អត្ថិ, អាគតោ នុ ខោ ភគវា”តិ អាវជ្ជេន្តា ភគវតោ សរីរប្បភំ ទិស្វា បុព្ពេ វិយ ពហិ អដ្ឋត្វា និព្ពិសង្កា អន្តោយេវ បវិសិត្វា អទ្ទសំសុ ភគវន្តំ យក្ខស្ស ភវនេ និសិន្នំ, យក្ខញ្ច អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា ឋិតំ។ ទិស្វាន យក្ខំ អាហំសុ – “អយំ តេ, មហាយក្ខ, រាជកុមារោ ពលិកម្មាយ អានីតោ, ហន្ទ នំ ខាទ វា ភុញ្ជ វា, យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ។ សោ សោតាបន្នត្តា លជ្ជិតោ វិសេសេន ច ភគវតោ បុរតោ ឯវំ វុច្ចមានោ អថ តំ កុមារំ ឧភោហិ ហត្ថេហិ បដិគ្គហេត្វា ភគវតោ ឧបនាមេសិ “អយំ, ភន្តេ, កុមារោ មយ្ហំ បេសិតោ, ឥមាហំ ភគវតោ ទម្មិ, ហិតានុកម្បកា ពុទ្ធា, បដិគ្គណ្ហាតុ, ភន្តេ, ភគវា ឥមំ ទារកំ ឥមស្ស ហិតត្ថាយ សុខត្ថាយា”តិ ឥមញ្ច គាថមាហ –

> “ឥមំ កុមារំ សតបុញ្ញលក្ខណំ,
> សព្ពង្គុបេតំ បរិបុណ្ណព្យញ្ជនំ;
> ឧទគ្គចិត្តោ សុមនោ ទទាមិ តេ,
> បដិគ្គហ លោកហិតាយ ចក្ខុមា”តិ។

បដិគ្គហេសិ ភគវា កុមារំ។ បដិគ្គណ្ហន្តោ ច យក្ខស្ស ច កុមារស្ស ច មង្គលករណត្ថំ បាទូនគាថំ អភាសិ។ តំ យក្ខោ កុមារំ សរណំ គមេន្តោ តិក្ខត្តុំ ចតុត្ថបាទេន បូរេសិ។ សេយ្យថិទំ –

> “ទីឃាយុកោ ហោតុ អយំ កុមារោ,
> តុវញ្ច យក្ខ សុខិតោ ភវាហិ;
> អព្យាធិតា លោកហិតាយ តិដ្ឋថ,
> អយំ កុមារោ សរណមុបេតិ ពុទ្ធំ;
> អយំ កុមារោ សរណមុបេតិ ធម្មំ;
> អយំ កុមារោ សរណមុបេតិ សង្ឃ”ន្តិ។

អថ ភគវា កុមារំ រាជបុរិសានំ អទាសិ – “ឥមំ វឌ្ឍេត្វា បុន មមេវ ទេថា”តិ។ ឯវំ សោ កុមារោ រាជបុរិសានំ ហត្ថតោ យក្ខស្ស ហត្ថំ, យក្ខស្ស ហត្ថតោ ភគវតោ ហត្ថំ, ភគវតោ ហត្ថតោ បុន រាជបុរិសានំ ហត្ថំ គតត្តា នាមតោ “ហត្ថកោ អាឡវកោ”តិ ជាតោ។ តំ អាទាយ បដិនិវត្តេ រាជបុរិសេ ទិស្វា កស្សកវនកម្មិកាទយោ “កឹ យក្ខោ កុមារំ អតិទហរត្តា ន ឥច្ឆី”តិ? ភីតា បុច្ឆឹសុ។ រាជបុរិសា “មា ភាយថ។ ខេមំ កតំ ភគវតា”តិ សព្ពមារោចេសុំ ។ តតោ “សាធុ សាធូ”តិ សកលំ អាឡវិនគរំ ឯកកោលាហលេន យក្ខាភិមុខំ អហោសិ។ យក្ខោបិ ភគវតោ ភិក្ខាចារកាលេ អនុប្បត្តេ បត្តចីវរំ គហេត្វា ឧបឌ្ឍមគ្គំ អនុគន្ត្វា និវត្តិ។

អថ ភគវា នគរេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចោ នគរទ្វារេ អញ្ញតរស្មឹ វិវិត្តេ រុក្ខមូលេ បញ្ញត្តពុទ្ធាសនេ និសីទិ។ តតោ មហាជនកាយេន សទ្ធឹ រាជា ច នាគរា ច ឯកតោ សម្បិណ្ឌិត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កម្ម វន្ទិត្វា បរិវារេត្វា និសិន្នា – “កថំ, ភន្តេ, ឯវំ ទារុណំ យក្ខំ ទមយិត្ថា”តិ បុច្ឆឹសុ។ តេសំ ភគវា យុទ្ធមាទឹ កត្វា “ឯវំ នវវិធំ វស្សំ វស្សេត្វា ឯវំ វិភឹសនកំ អកាសិ, ឯវំ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ តស្សាហំ ឯវំ វិស្សជ្ជេសិ”ន្តិ តមេវាឡវកសុត្តំ កថេសិ។ កថាបរិយោសានេ ចតុរាសីតិបាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ តតោ រាជា ចេវ នាគរា ច វេស្សវណមហារាជស្ស ភវនសមីបេ យក្ខស្ស ភវនំ កត្វា បុប្ផគន្ធាទិសក្ការុបេតំ និច្ចពលឹ បវត្តេសុំ។ តញ្ច កុមារំ វិញ្ញុតំ បត្តំ “ត្វំ ភគវន្តំ និស្សាយ ជីវិតំ លភិ, គច្ឆ ភគវន្តំយេវ បយិរុបាសស្សុ ភិក្ខុសង្ឃញ្ចា”តិ វិស្សជ្ជេសុំ។ សោ ភគវន្តញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច បយិរុបាសមានោ នចិរស្សេវ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋាយ សព្ពំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គហេត្វា បញ្ចសតឧបាសកបរិវារោ អហោសិ។ ភគវា ច នំ ឯតទគ្គេ និទ្ទិសិ – “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ឧបាសកានំ ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ បរិសំ សង្គណ្ហន្តានំ យទិទំ ហត្ថកោ អាឡវកោ”តិ (អ. និ. ១.២៥១)។ ទ្វាទសមំ។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

យក្ខសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. សក្កសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. សុវីរសុត្តវណ្ណនា

២៤៧. សក្កសំយុត្តស្ស បឋមេ **អភិយំសូ**តិ កទា អភិយំសុ? យទា ពលវន្តោ អហេសុំ, តទា។ តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – សក្កោ កិរ មគធរដ្ឋេ មចលគាមកេ មឃោ នាម មាណវោ ហុត្វា តេត្តឹស បុរិសេ គហេត្វា កល្យាណកម្មំ ករោន្តោ សត្ត វតបទានិ បូរេត្វា តត្ថ កាលង្កតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិ។ តំ ពលវកម្មានុភាវេន សបរិសំ សេសទេវតា ទសហិ ឋានេហិ អធិគណ្ហន្តំ ទិស្វា “អាគន្តុកទេវបុត្តា អាគតា”តិ នេវាសិកា គន្ធបានំ សជ្ជយឹសុ។ សក្កោ សកបរិសាយ សញ្ញំ អទាសិ – “មារិសា មា គន្ធបានំ បិវិត្ថ, បិវនាការមត្តមេវ ទស្សេថា”តិ។ តេ តត្ថ អកំសុ។ នេវាសិកទេវតា សុវណ្ណសរកេហិ ឧបនីតំ គន្ធបានំ យាវទត្ថំ បិវិត្វា មត្តា តត្ថ តត្ថ សុវណ្ណបថវិយំ បតិត្វា សយឹសុ។ សក្កោ “គណ្ហថ បុត្តហតាយ បុត្តេ”តិ តេ បាទេសុ គហេត្វា សិនេរុបាទេ ខិបាបេសិ។ សក្កស្ស បុញ្ញតេជេន តទនុវត្តកាបិ សព្ពេ តត្ថេវ បតឹសុ។ តេ សិនេរុវេមជ្ឈកាលេ សញ្ញំ លភិត្វា, “តាតា ន សុរំ បិវិម្ហ, ន សុរំ បិវិម្ហា”តិ អាហំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ អសុរា នាម ជាតា។ អថ នេសំ កម្មបច្ចយឧតុសមុដ្ឋានំ សិនេរុស្ស ហេដ្ឋិមតលេ ទសយោជនសហស្សំ អសុរភវនំ និព្ពត្តិ។ សក្កោ តេសំ និវត្តេត្វា អនាគមនត្ថាយ អារក្ខំ ឋបេសិ, យំ សន្ធាយ វុត្តំ –

> “អន្តរា ទ្វិន្នំ អយុជ្ឈបុរានំ,
> បញ្ចវិធា ឋបិតា អភិរក្ខា;
> ឧទកំ ករោដិ-បយស្ស ច ហារី,
> មទនយុតា ចតុរោ ច មហត្ថា”តិ។

ទ្វេ នគរានិ ហិ យុទ្ធេន គហេតុំ អសក្កុណេយ្យតាយ អយុជ្ឈបុរានិ នាម ជាតានិ ទេវនគរញ្ច អសុរនគរញ្ច។ យទា ហិ អសុរា ពលវន្តោ ហោន្តិ, អថ ទេវេហិ បលាយិត្វា ទេវនគរំ បវិសិត្វា ទ្វារេ បិទហិតេ អសុរានំ សតសហស្សម្បិ កិញ្ចិ កាតុំ ន សក្កោតិ។ យទា ទេវា ពលវន្តោ ហោន្តិ, អថាសុរេហិ បលាយិត្វា អសុរនគរស្ស ទ្វារេ បិទហិតេ សក្កានំ សតសហស្សម្បិ កិញ្ចិ កាតុំ ន សក្កោតិ។ ឥតិ ឥមានិ ទ្វេ នគរានិ អយុជ្ឈបុរានិ នាម។ នេសំ អន្តរា ឯតេសុ ឧទកាទីសុ បញ្ចសុ ឋានេសុ សក្កេន អារក្ខា ឋបិតា។ តត្ថ **ឧទក**សទ្ទេន នាគា គហិតា។ តេ ហិ ឧទកេ ពលវន្តោ ហោន្តិ។ តស្មា សិនេរុស្ស បឋមាលិន្ទេ តេសំ អារក្ខា។ **ករោដិ**សទ្ទេន សុបណ្ណា គហិតា។ តេសំ កិរ ករោដិ នាម បានភោជនំ, តេន តំ នាមំ លភឹសុ។ ទុតិយាលិន្ទេ តេសំ អារក្ខា។ **បយស្សហារី**សទ្ទេន កុម្ភណ្ឌា គហិតា។ ទានវរក្ខសា កិរ តេ។ តតិយាលិន្ទេ តេសំ អារក្ខា។ **មទនយុត**សទ្ទេន យក្ខា គហិតា។ វិសមចារិនោ កិរតេ យុជ្ឈសោណ្ឌា។ ចតុត្ថាលិន្ទេ តេសំ អារក្ខា។ **ចតុរោ ច មហន្តា**តិ ចត្តារោ មហារាជានោ វុត្តា។ បញ្ចមាលិន្ទេ តេសំ អារក្ខា។ តស្មា យទិ អសុរា កុបិតាវិលចិត្តា ទេវបុរំ ឧបយន្តិ យុទ្ធេស្សូ, យំ គិរិនោ បឋមំ បរិភណ្ឌំ, តំ ឧរគា បដិពាហន្តិ ឯវំ សេសេសុ សេសា។

តេ បន អសុរា អាយុវណ្ណរសឥស្សរិយសម្បត្តីហិ តាវតឹសសទិសាវ។ តស្មា អន្តរា អត្តានំ អជានិត្វា បាដលិយា បុប្ផិតាយ, “ន ឥទំ ទេវនគរំ, តត្ថ បារិច្ឆត្តកោ បុប្ផតិ, ឥធ បន ចិត្តបាដលី, ជរសក្កេនាម្ហាកំ សុរំ បាយេត្វា វញ្ចិតា, ទេវនគរញ្ច នោ គហិតំ, គច្ឆាម តេន សទ្ធឹ យុជ្ឈិស្សាមា”តិ ហត្ថិអស្សរថេ អារុយ្ហ សុវណ្ណរជតមណិផលកានិ គហេត្វា, យុទ្ធសជ្ជា ហុត្វា, អសុរភេរិយោ វាទេន្តា មហាសមុទ្ទេ ឧទកំ ទ្វិធា ភេត្វា ឧដ្ឋហន្តិ។ តេ ទេវេ វុដ្ឋេ វម្មិកមក្ខិកា វម្មិកំ វិយ សិនេរុំ អភិរុហិតុំ អារភន្តិ។ អថ នេសំ បឋមំ នាគេហិ សទ្ធឹ យុទ្ធំ ហោតិ។ តស្មឹ ខោ បន យុទ្ធេ ន កស្សចិ ឆវិ វា ចម្មំ វា ឆិជ្ជតិ, ន លោហិតំ ឧប្បជ្ជតិ, កេវលំ កុមារកានំ ទារុមេណ្ឌកយុទ្ធំ វិយ អញ្ញមញ្ញំ សន្តាសនមត្តមេវ ហោតិ។ កោដិសតាបិ កោដិសហស្សាបិ នាគា តេហិ សទ្ធឹ យុជ្ឈិត្វា តេ អសុរបុរំយេវ បវេសេត្វា និវត្តន្តិ។

យទា បន អសុរា ពលវន្តោ ហោន្តិ, អថ នាគា ឱសក្កិត្វា ទុតិយេ អាលិន្ទេ សុបណ្ណេហិ សទ្ធឹ ឯកតោវ ហុត្វា យុជ្ឈន្តិ។ ឯស នយោ សុបណ្ណាទីសូបិ។ យទា បន តានិ បញ្ចបិ ឋានានិ អសុរា មទ្ទន្តិ, តទា ឯកតោ សម្បិណ្ឌិតានិបិ បញ្ច ពលានិ ឱសក្កន្តិ។ អថ ចត្តារោ មហារាជានោ គន្ត្វា សក្កស្ស តំ បវត្តិំ អារោចេន្តិ។ សក្កោ តេសំ វចនំ សុត្វា ទិយឌ្ឍយោជនសតិកំ វេជយន្តរថំ អារុយ្ហ សយំ វា និក្ខមតិ, ឯកំ វា បុត្តំ បេសេតិ។ ឥមស្មឹ បន កាលេ បុត្តំ បេសេតុកាមោ, **តាត សុវីរា**តិអាទិមាហ។

ឯវំ ភទ្ទន្តវាតិ ខោតិ ឯវំ ហោតុ ភទ្ទំ តវ ឥតិ ខោ។ **បមាទំ អាបាទេសី**តិ បមាទំ អកាសិ។ អច្ឆរាសង្ឃបរិវុតោ សង្គិយោជនំ វិត្ថារេន សុវណ្ណមហាវីថិ ឱតរិត្វា នក្ខត្តំ កីឡន្តោ នន្ទនវនាទីសុ វិចរតីតិ អត្ថោ។

អនុដ្ឋហន្តិ អនុដ្ឋហន្តោ។ **អវាយាមន្តិ** អវាយមន្តោ។ **អលសស្សា**តិ អលសោ អស្ស។ **ន ច កិច្ចានិ ការយេ**តិ កិញ្ចិ កិច្ចំ នាម ន ការេយ្យ។ **សព្ពកាមសមិទ្ធស្សា**តិ សព្ពកាមេហិ សមិទ្ធោ អស្ស។ **តំ មេ, សក្ក, វរំ ទិសា**តិ, សក្កទេវសេដ្ឋ, តំ មេ វរំ ឧត្តមំ ឋានំ ឱកាសំ ទិសំ អាចិក្ខ កថេហីតិ វទតិ។ **និព្ពានស្ស ហិ សោ មគ្គោ**តិ កម្មំ អកត្វា ជីវិតដ្ឋានំ នាម និព្ពានស្ស មគ្គោ។ បឋមំ។

២. សុសីមសុត្តវណ្ណនា

២៤៨. ទុតិយេ **សុសីមន្តិ** អត្តនោ បុត្តសហស្សស្ស អន្តរេ ឯវំនាមកំ ឯកំ បុត្តមេវ។ ទុតិយំ។

៣. ធជគ្គសុត្តវណ្ណនា

២៤៩. តតិយេ **សមុបព្យូឡ្ហោ**តិ សម្បិណ្ឌិតោ រាសិភូតោ។ **ធជគ្គំ ឧល្លោកេយ្យាថា**តិ សក្កស្ស កិរ ទិយឌ្ឍយោជនសតាយាមោ រថោ ។ តស្ស ហិ បច្ឆិមន្តោ បណ្ណាសយោជនោ, មជ្ឈេ រថបញ្ជរោ បណ្ណាសយោជនោ, រថសន្ធិតោ យាវ រថសីសា បណ្ណាសយោជនានិ។ តទេវ បមាណំ ទិគុណំ កត្វា តិយោជនសតាយាមោតិបិ វទន្តិយេវ។ តស្មិំ យោជនិកបល្លង្កោ អត្ថតោ, តិយោជនិកំ សេតច្ឆត្តំ មត្ថកេ ឋបិតំ, ឯកស្មិំយេវ យុគេ សហស្សអាជញ្ញា យុត្តា, សេសាលង្ការស្ស បមាណំ នត្ថិ។ ធជោ បនស្ស អឌ្ឍតិយានិ យោជនសតានិ ឧគ្គតោ, យស្ស វាតាហតស្ស បញ្ចង្គិកតូរិយស្សេវ សទ្ទោ និច្ឆរតិ, តំ ឧល្លោកេយ្យាថាតិ វទតិ។ កស្មា? តំ បស្សន្តានញ្ហិ រាជា នោ អាគន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ និខាតថម្ភោ វិយ ឋិតោ, កស្ស មយំ ភាយាមាតិ ភយំ ន ហោតិ។ **បជាបតិស្សា**តិ សោ កិរ សក្កេន សមានវណ្ណោ សមានាយុកោ ទុតិយំ អាសនំ លភតិ។ តថា **វរុណោ ឦសានោ** ច។ វរុណោ បន តតិយំ អាសនំ លភតិ, ឦសានោ ចតុត្ថំ។ **បលាយី**តិ អសុរេហិ បរាជិតោ តស្មិំ រថេ ឋិតោ អប្បមត្តកម្បិ រជធជំ ទិស្វា បលាយនធម្មោ។

ឥតិបិ សោ ភគវាតិអាទីនិ វិសុទ្ធិមគ្គេ វិត្ថារិតានេវ។ **ឥទមវោចា**តិ ឥទំ ធជគ្គបរិត្តំ នាម ភគវា អវោច, យស្ស អាណាខេត្តេ កោដិសតសហស្សចក្កវាឡេ អានុភាវោ វត្តតិ។ ឥទំ អាវជ្ជេត្វា ហិ យក្ខភយចោរភយាទីហិ ទុក្ខេហិ មុត្តានំ អន្តោ នត្ថិ។ តិដ្ឋតុ អញ្ញទុក្ខូបសមោ, ឥទំ អាវជ្ជមានោ ហិ បសន្នចិត្តោ អាកាសេបិ បតិដ្ឋំ លភតិ។

តត្រិទំ វត្ថុ – ទីឃវាបិចេតិយម្ហិ កិរ សុធាកម្មេ កយិរមានេ ឯកោ ទហរោ មុទ្ធវេទិកាបាទតោ បតិត្វា ចេតិយកុច្ឆិយា ភស្សតិ។ ហេដ្ឋា ឋិតោ ភិក្ខុសង្ឃោ “ធជគ្គបរិត្តំ, អាវុសោ, អាវជ្ជាហី”តិ អាហ។ សោ មរណភយេន តជ្ជិតោ “ធជគ្គបរិត្តំ មំ រក្ខតូ”តិ អាហ។ តាវទេវស្ស ចេតិយកុច្ឆិតោ ទ្វេ ឥដ្ឋកា និក្ខមិត្វា សោបានំ ហុត្វា អដ្ឋំសុ, ឧបរិដ្ឋិតោ វល្លិនិស្សេណី ឱតារេសុំ។ តស្មិំ និស្សេណិយំ ឋិតេ ឥដ្ឋកា យថាដ្ឋានេយេវ អដ្ឋំសុ។ តតិយំ។

៤. វេបចិត្តិសុត្តវណ្ណនា

២៥០. ចតុត្ថេ **វេបចិត្តី**តិ សោ កិរ អសុរានំ សព្ពជេដ្ឋកោ។ **យេនា**តិ និបាតមត្តំ **ន**ន្តិ ច។ **កណ្ឋបញ្ចមេហី**តិ ទ្វីសុ ហត្ថេសុ បាទេសុ កណ្ឋេ ចាតិ ឯវំ បញ្ចហិ ពន្ធនេហិ។ តានិ បន នឡិនសុត្តំ វិយ មក្កដកសុត្តំ វិយ ច ចក្ខុស្សាបាថំ អាគច្ឆន្តិ, ឥរិយាបថំ រុជ្ឈន្តិ។ តេហិ បន ចិត្តេនេវ ពជ្ឈតិ, ចិត្តេនេវ មុច្ចតិ។ **អក្កោសតី**តិ ចោរោសិ ពាលោសិ មូឡ្ហោសិ ថេនោសិ ឱដ្ឋោសិ គោណោសិ គទ្រភោសិ នេរយិកោសិ តិរច្ឆានគតោសិ, នត្ថិ តុយ្ហំ សុគតិ, ទុគ្គតិយេវ តុយ្ហំ បាដិកង្ខាតិ ឥមេហិ ទសហិ អក្កោសវត្ថូហិ អក្កោសតិ។ **បរិភាសតី**តិ, ជរសក្ក, ន តំ្វ សព្ពកាលំ ជិនិស្សសិ, យទា អសុរានំ ជយោ ភវិស្សតិ, តទា តម្បិ ឯវំ ពន្ធិត្វា អសុរភវនស្ស ទ្វារេ និបជ្ជាបេត្វា បោថាបេស្សាមីតិ អាទីនិ វត្វា តជ្ជេតិ។ សក្កោ វិជិតវិជយោ ន តំ មនសិ ករោតិ, មហាបដិគ្គហណំ បនស្ស មត្ថកេ វិធុនន្តោ សុធម្មទេវសភំ បវិសតិ ចេវ និក្ខមតិ ច។ **អជ្ឈភាសី**តិ “កឹ នុ ខោ ឯស សក្កោ ឥមានិ ផរុសវចនានិ ភយេន តិតិក្ខតិ, ឧទាហុ អធិវាសនខន្តិយា សមន្នាគតត្តា”តិ? វីមំសន្តោ អភាសិ។

ទុព្ពល្យា នោតិ ទុព្ពលភាវេន នុ។ **បដិសំយុជេ**តិ បដិសំយុជេយ្យ បដិប្ផរេយ្យ។ **បភិជ្ជេយ្យុន្តិ** វិរជ្ជេយ្យុំ។ បកុជ្ឈេយ្យុន្តិបិ បាឋោ។ **បរន្តិ** បច្ចត្ថិកំ។ **យោ សតោ ឧបសម្មតី**តិ យោ សតិមា ហុត្វា ឧបសម្មតិ, តស្ស

ឧបសមំយេវាហំ ពាលស្ស បដិសេធនំ មញ្ញេតិ អត្ថោ។ **យទា នំ មញ្ញតី**តិ យស្មា តំ មញ្ញតិ។ **អជ្ឈារុហតី**តិ អជ្ឈោត្ថរតិ។ **គោវ ភិយ្យោ បលាយិន**ន្តិ យថា គោយុទ្ធេ តាវទេវ ទ្វេ គាវោ យុជ្ឈន្តេ គោគណោ ឱលោកេន្តោ តិដ្ឋតិ, យទា បន ឯកោ បលាយតិ, អថ នំ បលាយន្តំ សព្ពោ គោគណោ ភិយ្យោ អជ្ឈោត្ថរតិ។ ឯវំ ទុម្មេធោ ខមន្តំ ភិយ្យោ អជ្ឈោត្ថរតីតិ អត្ថោ។

សទត្ថបរមាតិ សកត្ថបរមា។ **ខន្ត្យា ភិយ្យោ ន វិជ្ជតី**តិ តេសុ សកអត្ថបរមេសុ អត្ថេសុ ខន្តិតោ ឧត្តរិតរោ អញ្ញោ អត្ថោ ន វិជ្ជតិ។ **តមាហុ បរមំ ខន្តិ**ន្តិ យោ ពលវា តិតិក្ខតិ, តស្ស តំ ខន្តិំ បរមំ អាហុ។ **ពាលពលំ** នាម អញ្ញាណពលំ។ តំ យស្ស ពលំ, អពលមេវ តំ ពលន្តិ អាហុ កថេន្តីតិ ទីបេតិ។ **ធម្មគុត្តស្សា**តិ ធម្មេន រក្ខិតស្ស, ធម្មំ វា រក្ខន្តស្ស។ **បដិវត្តា**តិ បដិប្ផរិត្វា វត្តា, បដិប្ផរិត្វា វា ពាលពលន្តិ វទេយ្យាបិ, ធម្មដ្ឋំ បន ចាលេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ **តស្សេវ តេន បាបិយោ**តិ តេន កោធេន តស្សេវ បុគ្គលស្ស បាបំ។ កតរស្ស? **យោ កុទ្ធំ បដិកុជ្ឈតិ។ តិកិច្ឆន្តាន**ន្តិ ឯកវចនេ ពហុវចនំ, តិកិច្ឆន្តន្តិ អត្ថោ។ **ជនា មញ្ញន្តី**តិ ឯវរូបំ អត្តនោ ច បរស្ស ចាតិ ឧភិន្នំ អត្ថំ តិកិច្ឆន្តំ និប្ផាទេន្តំ បុគ្គលំ “អន្ធពាលោ អយ”ន្តិ អន្ធពាលបុថុជ្ជនាវ ឯវំ មញ្ញន្តិ។ **ធម្មស្ស អកោវិទា**តិ ចតុសច្ចធម្មេ អឆេកា។ **តថា**តិ តមស្មិំ សាសនេ។ **ខោ**តិ និបាតមត្តំ។ ចតុត្ថំ។

៥. សុភាសិតជយសុត្តវណ្ណនា

២៥១. បញ្ចមេ **អសុរិន្ទំ ឯតទវោចា**តិ ឆេកតាយ ឯតំ អវោច។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ “បរស្ស នាម គាហំ មោចេត្វា បឋមំ វត្តុំ គរុ។ បរស្ស វចនំ អនុគន្ត្វា បន បច្ឆា សុខំ វត្តុ”ន្តិ។ **បុព្ពទេវា**តិ ទេវលោកេ ចិរនិវាសិនោ បុព្ពសាមិកា, តុម្ហាកំ តាវ បវេណិអាគតំ ភណថាតិ ។ **អទណ្ឌាវចរា**តិ ទណ្ឌាវចរណរហិតា, ទណ្ឌំ វា សត្ថំ វា គហេតព្ពន្តិ ឯវមេត្ថ នត្ថីតិ អត្ថោ។ បញ្ចមំ។

៦. កុលាវកសុត្តវណ្ណនា

២៥២. ឆដ្ឋេ **អជ្ឈភាសី**តិ តស្ស កិរ សិម្ពលិវនាភិមុខស្ស ជាតស្ស រថសទ្ទោ ច អាជានីយសទ្ទោ ធជសទ្ទោ ច សមន្តា អសនិបាតសទ្ទោ វិយ អហោសិ។ តំ សុត្វា សិម្ពលិវនេ ពលវសុបណ្ណា បលាយឹសុ, ជរាជិណ្ណា ចេវ រោគទុព្ពលា ច អសញ្ជាតបក្ខបោតកា ច បលាយិតុំ អសក្កោន្តា, មរណភយេន តជ្ជិតា ឯកប្បហារេនេវ មហាវិរវំ វិរវិំសុ។ សក្កោ តំ សុត្វា “កស្ស សទ្ទោ, តាតា”តិ? មាតលិំ បុច្ឆិ។ រថសទ្ទំ, តេ ទេវ, សុត្វា សុបណ្ណា បលាយិតុំ អសក្កោន្តា វិរវន្តីតិ។ តំ សុត្វា ករុណាសមាវជ្ជិតហទយោ អភាសិ។ **ឦសាមុខេនា**តិ រថស្ស ឦសាមុខេន។ យថា កុលាវកេ ឦសាមុខំ ន សញ្ចុណ្ណេតិ, ឯវំ តមិនា ឦសាមុខេន តេ បរិវជ្ជយ។ សោ ហិ រថោ បុញ្ញបច្ចយនិព្ពត្តោ ចក្កវាឡបព្ពតេបិ សិនេរុម្ហិបិ សម្មុខីភូតេ វិនិវិជ្ឈិត្វាវ គច្ឆតិ ន សជ្ជតិ, អាកាសគតសទិសេនេវ គច្ឆតិ។ សចេ តេន សិម្ពលិវនេន គតោ ភវេយ្យ, យថា មហាសកដេ កទលិវនមជ្ឈេន វា ឯរណ្ឌវនមជ្ឈេន វា គច្ឆន្តេ សព្ពវនំ វិភគ្គំ និម្មថិតំ ហោតិ, ឯវំ តម្បិ សិម្ពលិវនំ ភវេយ្យ។ ឆដ្ឋំ។

៧. នទុព្ភិយសុត្តវណ្ណនា

២៥៣. សត្តមេ **ឧបសង្កមី**តិ “អយំ សក្កោ ‘យោបិ មេ អស្ស សុបច្ចត្ថិកោ, តស្ស បាហំ ន ទុព្ភេយ្យ’ន្តិ ចិន្តេតិ, មយា តស្ស បច្ចត្ថិកតរោ នាម នត្ថិ, វីមំសិស្សាមិ តាវ នំ, កិំ នុ ខោ មំ បស្សិត្វា ទុព្ភតិ, ន ទុព្ភតី”តិ ចិន្តេត្វា ឧបសង្កមិ។ **តិដ្ឋ វេបចិត្តិ គហិតោសី**តិ វេបចិត្តិ, ឯត្ថេវ តិដ្ឋ, គហិតោ ត្វំ មយាតិ វទតិ។ សហ វចនេនេវស្ស សោ កណ្ឋបញ្ចមេហិ ពន្ធនេហិ ពទ្ធោវ អហោសិ។ **សបស្សុ ច មេ**តិ មយិ អទុព្ភត្ថាយ សបថំ ករោហីតិ វទតិ។ **យំ មុសាភណតោ បាប**ន្តិ តមស្មិំ កប្បេ បឋមកប្បិកេសុ ចេតិយរញ្ញោ បាបំ សន្ធាយាហ។ **អរិយូបវាទិនោ**តិ កោកលិកស្ស វិយ បាបំ។ **មិត្តទ្ទុនោ ច យំ បាបន្តិ មហាកបិជាតកេ** មហាសត្តេ ទុដ្ឋចិត្តស្ស បាបំ។ **អកតញ្ញុនោ**តិ ទេវទត្តសទិសស្ស អកតញ្ញុនោ បាបំ។ តមានិ កិរ តមស្មិំ កប្បេ ចត្តារិ មហាបាបានិ។ សត្តមំ។

៨. វេរោចនអសុរិន្ទសុត្តវណ្ណនា

២៥៤. អដ្ឋមេ **អដ្ឋំសូ**តិ ទ្វារបាលរូបកានិ វិយ ឋិតា។ **និប្ផទា**តិ និប្ផត្តិ, យាវ អត្ថោ និប្ផជ្ជតិ, តាវ វាយមេថេវាតិ វទតិ។ ទុតិយគាថា សក្កស្ស។ តត្ថ **ខន្ត្យា ភិយ្យោ**តិ និប្ផន្នសោភនេសុ អត្ថេសុ ខន្តិតោ ឧត្តរិតរោ អត្ថោ នាម នត្ថិ។ **អត្ថជាតា**តិ កិច្ចជាតា។ សោណសិង្គាលាទយោបិ ហិ ឧបាទាយ អកិច្ចជាតោ សត្តោ នាម នត្ថិ។ តតោ ឯត្តោ គមនមត្តម្បិ កិច្ចមេវ ហោតិ។ **សំយោគបរមា ត្វេវ, សម្ភោគា សព្ពបាណិន**ន្តិ បារិវាសិកខិទ

នាទីនិ ហិ អសម្មោគារហានិ ហោន្តិ, តានិ បុន ឧណ្ហាបេត្វា ភជ្ជិត្វា សប្បិមធុផាណិតាទីហិ សំយោជិតានិ សម្មោគារហានិ ហោន្តិ។ តេនាហ "សំយោគបរមា ត្វេវ, សម្មោគា សព្ពបាណិន"ន្តិ ។ **និប្ផន្នសោភនោ អត្ថោ**តិ ឥមេ អត្ថា នាម និប្ផន្នាវ សោភន្តិ។ បុន ចតុត្ថគាថា សក្កស្ស។ តត្ថាបិ វុត្តនយេនេវ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ អដ្ឋមំ។

៩. អរញ្ញាយតនឥសិសុត្តវណ្ណនា

២៥៥. នវមេ **បណ្ណកុដីសុ សម្មន្តី**តិ ហិមវន្តបទេសេ រមណីយេ អរញ្ញាយតនេ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានចង្កមនាទីហិ សម្បន្នាសុ បណ្ណសាលាសុ វសន្តិ។ **សក្កោ ច ទេវានមិន្ទោ វេបចិត្តិ ចា**តិ ឥមេ ទ្វេ ជនា ជាមាតិកសសុរា កាលេន កលហំ ករោន្តិ, កាលេន ឯកតោ ចរន្តិ, ឥមស្មិំ បន កាលេ ឯកតោ ចរន្តិ។ **បដលិយោ**តិ គណង្គណូបាហនា។ **ខគ្គំ ឱលគ្គេត្វា**តិ ខគ្គំ អំសេ ឱលគ្គេត្វា។ **ឆត្តេនា**តិ ទិព្ពសេតច្ឆត្តេន មត្ថកេ ធារយមានេន។ **អបព្យាមតោ ករិត្វា**តិ ព្យាមតោ អកត្វា។ **ចិរទិក្ខិតាន**ន្តិ ចិរសមាទិណ្ណវតានំ។ **ឥតោ បដិក្កម្មា**តិ "ឥតោ បក្កម បរិវជ្ជយ, មា ឧបរិវាតេ តិដ្ឋា"តិ វទន្តិ។ **ន ហេត្ថ ទេវា**តិ ឯតស្មិំ សីលវន្តានំ គន្ធេ ទេវា ន បដិក្កូលសញ្ញិនោ, ឥដ្ឋកន្តមនាបសញ្ញិនោយេវាតិ ទីបេតិ។ នវមំ។

១០. សមុទ្ទកសុត្តវណ្ណនា

២៥៦. ទសមេ **សមុទ្ទតីរេ បណ្ណកុដីសូ**តិ ចក្កវាឡមហាសមុទ្ទបិដ្ឋិយំ រជតបដ្ដវណ្ណេ វាលុកបុឡិនេ វុត្តប្បការាសុ បណ្ណសាលាសុ វសន្តិ។ **សិយាបិ នោ**តិ សិយាបិ អម្ហាកំ។ **អភយទក្ខិណំ យាចេយ្យាមា**តិ អភយទានំ យាចេយ្យាម។ យេភុយ្យេន កិរ ទេវាសុរសង្គាមេ មហាសមុទ្ទបិដ្ឋេ ហោតិ។ អសុរានំ ន សព្ពកាលំ ជយោ ហោតិ, ពហុវារេ បរាជយោវ ហោតិ។ តេ ទេវេហិ បរាជិតា បលាយន្តា ឥសីនំ អស្សមបទេន គច្ឆន្តា "សក្កោ ឥមេហិ សទ្ធិំ មន្តេត្វា អម្ហេ នាសេតិ, គណ្ហថ បុត្តហតាយ បុត្តេ"តិ កុបិតា អស្សមបទេ បានីយឃដចង្កមនសាលាទីនិ វិទ្ធំសេន្តិ។ ឥសយោ អរញ្ញតោ ផលាផលំ អាទាយ អាគតា នំ ទិស្វា បុន ទុក្ខេន បដិបាកតិកំ ករោន្តិ។ តេបិ បុនប្បុនំ តថេវ វិនាសេន្តិ។ តស្មា "ឥទានិ តេសំ សង្គាមោ បច្ចុបដ្ឋិតោ"តិ សុត្វា ឯវំ ចិន្តយិំសុ។

កាមំករោតិ ឥច្ឆិតករោ។ **ភយស្ស អភយស្ស វា**តិ ភយំ វា អភយំ វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ ត្វំ អភយំ ទាតុកាមោ, អភយំ ទាតុំ បហោសិ។ សចេ ភយំ ទាតុកាមោ។ ភយំ ទាតុំ បហោសិ។ អម្ហាកំ បន អភយទានំ ទេហីតិ។ **ទុដ្ឋាន**ន្តិ វិរុទ្ធានំ។ **បវុត្ត**ន្តិ ខេត្តេ បតិដ្ឋាបិតំ។

តិក្ខត្តុំ ឧព្ពិជ្ជីតិ សាយមាសភត្តំ ភុញ្ជិត្វា សយនំ អភិរុយ្ហ និបន្នោ និទ្ទាយ ឱក្កន្តមត្តាយ សមន្តា បត្វា សត្តិសតេន បហដោ វិយ វិរវន្តោ ឧដ្ឋហតិ, ទសយោជនសហស្សំ អសុរភវនំ "កិមិទ"ន្តិ សង្ខោភំ អាបជ្ជតិ។ អថ នំ អាគន្ត្វា "កិមិទ"ន្តិ បុច្ឆន្តិ។ សោ "ន កិញ្ចី"តិ វទតិ។ ទុតិយយាមាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥតិ អសុរានំ "មា ភាយិ, មហារាជា"តិ តំ អស្សាសេន្តានំយេវ អរុណំ ឧគ្គច្ឆតិ។ ឯវមស្ស តតោ បដ្ឋាយ គេលញ្ញជាតំ ចិត្តំ វេបតិ។ តេនេវ ចស្ស "វេបចិត្តី"តិ អបរំ នាមំ ឧទបាទីតិ។ ទសមំ។

បឋមោ វគ្គោ។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. វតបទសុត្តវណ្ណនា

២៥៧. ទុតិយវគ្គស្ស បឋមេ **វតបទានី**តិ វតកោដ្ឋាសានិ។ **សមត្តានី**តិ បរិបុណ្ណានិ។ **សមាទិន្នានី**តិ គហិតានិ។ **កុលេ ជេដ្ឋាបចាយី**តិ កុលជេដ្ឋកានំ មហាបិតា មហាមាតា ចូឡបិតា ចូឡមាតា មាតុលោ មាតុលានីតិអាទីនំ អបចិតិការកោ។ **សណ្ហវាចោ**តិ បិយមុទុមធុរវាចោ។ **មុត្តចាគោ**តិ វិស្សដ្ឋចាគោ។ **បយតបាណី**តិ ទេយ្យធម្មទានត្ថាយ សទា ធោតហត្ថោ។ **វោស្សគ្គរតោ**តិ វោស្សជ្ជនេ រតោ។ **យាចយោគោ**តិ បរេហិ យាចិតព្ពារហោ, **យាចយោគោ**តិ វា យាចយោគេនេវ យុត្តោ។ **ទានសំវិភាគរតោ**តិ ទានេ ច សំវិភាគេ ច រតោ។ បឋមំ។

២. សក្កនាមសុត្តវណ្ណនា

២៥៨. ទុតិយេ **មនុស្សភូតោ**តិ មគធរដ្ឋេ មចលគាមេ មនុស្សភូតោ។ **អាវសថំ អទាសី**តិ ចតុមហាបថេ មហាជនស្ស អាវសថំ ការេត្វា អទាសិ។ **សហស្សម្បិ អត្ថាន**ន្តិ សហស្សម្បិ ការណានំ, ជនសហស្សេន វា វចន

សហស្សេន វា ឱសារិតេ “អយំ ឥមស្ស អត្ថោ, អយំ ឥមស្ស អត្ថោ”តិ ឯកបទេ បិតោវ វិនិច្ឆិនតិ។ ទុតិយំ។

៣. មហាលិសុត្តវណ្ណនា

២៥៩. តតិយេ **ឧបសង្កមី**តិ “សក្កោ ទេវរាជាតិ កថេន្តិ, អត្ថិ នុ ខោ សោ សក្កោ, យេន សោ ទិដ្ឋបុព្ពោតិ ឥមមត្ថំ ទសពលំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ឧបសង្កមិ។ **តញ្ច បជានាមី**តិ ពហុវចនេ ឯកវចនំ, តេ ច ធម្មេ បជានាមីតិ អត្ថោ។ សក្កោ កិរ អនន្តរេ អត្តភាវេ មគធរដ្ឋេ មចលគាមេ មឃោ នាម មាណវោ អហោសិ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ, ពោធិសត្តចរិយា វិយ ច តស្ស ចរិយា អហោសិ។ សោ តេត្តឹស បុរិសេ គហេត្វា កល្យាណមកាសិ។ ឯកទិវសំ អត្តនោវ បញ្ញាយ ឧបបរិក្ខិត្វា គាមមជ្ឈេ មហាជនស្ស សន្និបតិតដ្ឋានេ កចវរំ ឧភតោបស្សេសុ អបព្យូហិត្វា តំ ឋានំ រមណីយំ អកាសិ។ បុន តត្ថេវ មណ្ឌបំ ការេសិ។ បុន គច្ឆន្តេ កាលេ សាលំ ការេសិ។ គាមតោ ច និក្ខមិត្វា គាវុតម្បិ អឌ្ឍយោជនម្បិ តិគាវុតម្បិ យោជនម្បិ វិចរិត្វា តេហិ សហាយេហិ សទ្ធិំ វិសមំ សមំ អកាសិ។ តេ សព្ពេវ ឯកច្ឆន្ទា តត្ថ តត្ថ សេតុយុត្តដ្ឋានេ សេតុំ, មណ្ឌបសាលាបោក្ខរណិមាលាវច្ឆរោបនបទីនំ យុត្តដ្ឋានេសុ មណ្ឌបសាលាបោក្ខរណិមាលាវច្ឆរោបនាទីនិ ករោន្តា ពហុំ បុញ្ញមកំសុ។ មឃោ សត្ត វតបទានិ បូរេត្វា កាយស្ស ភេទា សទ្ធិំ សហាយេហិ តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តិ។ តំ សព្ពំ ភគវា ជានាតិ។ តេនាហ – **យេសំ ធម្មានំ សមាទិន្នត្តា សក្កោ សក្កត្តំ អជ្ឈគា, តញ្ច បជានាមី**តិ។ អយំ សក្កស្ស សក្កត្តាធិគមេ សង្ខេបកថា, វិត្ថារោ បន សុមង្គលវិលាសិនិយា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយ សក្កបញ្ហវណ្ណនាយំ វុត្តោ។ តតិយំ។

៤. ទលិទ្ទសុត្តវណ្ណនា

២៦០. ចតុត្ថេ **មនុស្សទលិទ្ទោ**តិ មនុស្សអធនោ។ **មនុស្សកបណោ**តិ មនុស្សការុញ្ញតំ បត្តោ។ **មនុស្សវរាកោ**តិ មនុស្សលាមកោ។ **តត្រា**តិ តស្មឹ ឋានេ, តស្មឹ វា អតិរោចនេ។ **ឧជ្ឈាយន្តី**តិ អវជ្ឈាយន្តិ លាមកតោ ចិន្តេន្តិ។ **ខិយន្តី**តិ កថេន្តិ បកាសេន្តិ។ **វិបាចេន្តី**តិ តត្ថ តត្ថ កថេន្តិ វិត្ថារេន្តិ។ **ឯសោ ខោ មារិសា**តិ ឯត្ថ អយមនុបុព្ពិកថា – សោ កិរ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ កាសិរដ្ឋេ ពារាណសិរាជា ហុត្វា សមុស្សិតទ្ធជបដាកនានាលង្ការេន សុដ្ឋុ អលង្កតំ នគរំ បទក្ខិណំ អកាសិ អត្តនោ សិរិសម្បត្តិយា សមាកឌ្ឍិតនេត្តេន ជនកាយេន សមុល្លោកិយមានោ។ តស្មិញ្ច សមយេ ឯកោ បច្ចេកពុទ្ធោ គន្ធមាទនបព្ពតា អាគម្ម តស្មឹ នគរេ បិណ្ឌាយ ចរតិ, សន្តិន្ទ្រិយោ សន្តមានសោ ឧត្តមទមថសមន្នាគតោ។ មហាជនោបិ រាជគតំ ចិត្តីការំ បហាយ បច្ចេកពុទ្ធមេវ ឱលោកេសិ។ រាជា – “ឥទានិ ឥមស្មឹ ជនកាយេ ឯកោបិ មំ ន ឱលោកេតិ។ កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ? ឱលោកេន្តោ បច្ចេកពុទ្ធំ អទ្ទស។ សោបិ បច្ចេកពុទ្ធោ មហល្លកោ ហោតិ បច្ឆិមវយេ ឋិតោ។ ចីវរានិបិស្ស ជិណ្ណានិ, តតោ តតោ សុត្តានិ គឡន្តិ។ រញ្ញោ សតសហស្សាធិកានិ ទ្វេ អសង្ខ្យេយ្យានិ បូរិតបារមី បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា ចិត្តបសាទមត្តំ វា ហត្ថំ បសារេត្វា វន្ទនមត្តំ វា នាហោសិ។ សោ រាជា “បព្ពជិតោ មញ្ញេ ឯស ឧស្សូយាយ មំ ន ឱលោកេតី”តិ កុជ្ឈិត្វា “ក្វាយំ កុដ្ឋិចីវរានិ បារុតោ”តិ និដ្ឋុភិត្វា បក្កាមិ។ តស្ស កម្មស្ស វិបាកេន មហានិរយេ និព្ពត្តិត្វា វិបាកាវសេសេន មនុស្សលោកំ អាគច្ឆន្តោ រាជគហេ បរមកបណាយ ឥត្ថិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ គហិតកាលតោ បដ្ឋាយ សា ឥត្ថី កញ្ជិកមត្តម្បិ ឧទរបូរំ នាលត្ថ។ តស្ស កុច្ឆិគតស្សេវ កណ្ណនាសា វិលីនា, សង្ខបលិតកុដ្ឋី ហុត្វា មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តោ។ មាតាបិតរោ នាម ទុក្ករការិកា ហោន្តិ, តេនស្ស មាតា យាវ កបាលំ គហេត្វា ចរិតុំ ន សក្កោតិ, តាវស្ស កញ្ជិកម្បិ ឧទកម្បិ អាហរិត្វា អទាសិ។ ភិក្ខាយ ចរិតុំ សមត្ថកាលេ បនស្ស កបាលំ ហត្ថេ ទត្វា “បញ្ញាយិស្សសិ សកេន កម្មេនា”តិ បក្កាមិ។

អថស្ស តតោ បដ្ឋាយ សកលសរីរតោ មំសានិ ឆិជ្ជិត្វា ឆិជ្ជិត្វា បតន្តិ, យូសំ បគ្ឃរតិ, មហាវេទនា វត្តន្តិ។ យំ យំ វច្ឆំ និស្សាយ សយតិ, សព្ពរត្តិំ មហារវេន រវតិ។ តស្ស ការុញ្ញបរិទេវិតសទ្ទេន សកលវីថិយំ មនុស្សា សព្ពរត្តិំ និទ្ទំ ន លភន្តិ។ តស្ស តតោ បដ្ឋាយ សុខសយិតេ បពោធេតីតិ **សុប្បពុទ្ធោ**ត្វេវ នាមំ ឧទបាទិ។ អថាបរេន សមយេន ភគវតិ រាជគហំ សម្បត្តេ នាគរា សត្ថារំ និមន្តេត្វា នគរមជ្ឈេ មហាមណ្ឌបំ កត្វា ទានំ អទំសុ។ សុប្បពុទ្ធោបិ កុដ្ឋី គន្ត្វា ទានគ្គមណ្ឌបស្ស អវិទូរេ និសីទិ។ នាគរា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន បរិវិសន្តា តស្សាបិ យាគុភត្តំ អទំសុ។ តស្ស បណីតភោជនំ ភុត្តស្ស ចិត្តំ ឯកគ្គំ អហោសិ។ សត្ថា ភត្តកិច្ចាវសានេ អនុមោទនំ កត្វា សច្ចានិ ទីបេសិ, សុប្បពុទ្ធោ និសិន្នដ្ឋានេ និសិន្នោវ ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ។ សត្ថា ឧដ្ឋាយ វិហារំ គតោ។ សោបិ ចុម្ពដំ អារុយ្ហ កបាលមាទាយ ទណ្ឌមោលុព្ភ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ វិព្ភន្តាយ គាវិយា ជីវិតា វោរោបិតោ មត្តិកបាតឹ ភិន្ទិត្វា សុវណ្ណបាតឹ បដិលភន្តោ វិយ ទុតិយចិត្តវារេ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ អត្តនោ បុញ្ញំ និស្សាយ អញ្ញេ ទេវេ អតិក្កម្ម វិរោចិត្ថ។ តំ ការណំ ទស្សេន្តោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ **ឯសោ ខោ មារិសា**តិអាទិមាហ។

សទ្ធាតិ មគ្គេនាគតសទ្ធា។ **សីលញ្ច យស្ស កល្យាណ**ន្តិ កល្យាណសីលំ នាម អរិយសាវកស្ស អរិយកន្តសីលំ វុច្ចតិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អរិយសាវកស្ស ឯកសីលម្បិ អកន្តំ នាម នត្ថិ, ឥមស្មិំ បនត្ថេ ភវន្តរេបិ អប្បហីនំ បញ្ចសីលំ អធិប្បេតំ។ ចតុត្ថំ។

៥. រាមណេយ្យកសុត្តវណ្ណនា

២៦១. បញ្ចមេ **អារាមចេត្យា**តិ អារាមចេតិយានិ។ **វនចេត្យា**តិ វនចេតិយានិ។ ឧភយត្ថាបិ ចិត្តីកតដ្ឋេន ចេត្យំ វេទិតព្វំ។ **មនុស្សរាមណេយ្យស្សា**តិ មនុស្សរមណីយភាវស្ស។ ឥទានិ មនុស្សរមណីយករសេន ភូមិរមណីយកំ ទស្សេន្តោ **គាមេ វា**តិអាទិមាហ។ បញ្ចមំ។

៦. យជមានសុត្តវណ្ណនា

២៦២. ឆដ្ឋេ **យជមានាន**ន្តិ យជន្តានំ។ តទា កិរ អង្គមគធវាសិកា មនុស្សា អនុសំវច្ឆរំ សប្បិមធុផាណិតាទីសុ អគ្គំ គហេត្វា ឯកស្មិំ ឋានេ ទារូនំ សន្និមត្តេ សកដភារេ រាសី កត្វា អគ្គិំ ទត្វា បជ្ជលិតកាលេ "មហាព្រហ្មានោ យជាមា"តិ តំ សព្ពំ បក្ខិបន្តិ។ "ឯកវារំ បក្ខិត្តំ សហស្សគុណផលំ ទេតី"តិ នេសំ លទ្ធិ។ សក្កោ ទេវរាជា "សព្ពេបិមេ សព្ពអគ្គានិ គហេត្វា 'មហាព្រហ្មានោ យជាមា'តិ អគ្គិម្ហិ ឈាបេន្តិ។ អផលំ ករោន្តិ, មយិ បស្សន្តេ មា នស្សន្តុ, យថា ពុទ្ធស្ស ចេវ សង្ឃស្ស ច ទត្វា ពហុំ បុញ្ញំ បសវន្តិ, ឯវំ ករិស្សាមី"តិ ទារុរាសី ជលាបេត្វា ឱលោកេន្តេសុ មនុស្សេសុ បុណ្ណមទិវសេ ព្រហ្មត្តភាវំ មាបេត្វា មហាជនស្ស បស្សន្តស្សេវ ចន្ទមណ្ឌលំ ភិន្ទិត្វា និក្ខន្តោ វិយ អហោសិ។ មហាជនោ ទិស្វា "ឥមំ យញ្ញំ បដិគ្គហេតុំ មហាព្រហ្មា អាគច្ឆតី"តិ ជណ្ណុកេហិ ភូមិយំ បតិដ្ឋាយ, អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ នមស្សមានោ អដ្ឋាសិ។ ព្រាហ្មណា អាហំសុ "តុម្ហេ 'មយំ ឥក្កេន កថេមា'តិ មញ្ញថ, ឥទានិ បស្សថ, អយំ វោ ព្រហ្មា សហត្ថា យញ្ញំ បដិគ្គហេតុំ អាគច្ឆតី"តិ។ សក្កោ អាគន្ត្វា ទារុចិតកមត្ថកេ អាកាសេ ឋត្វា "កស្សាយំ សក្ការោ"តិ បុច្ឆិ? តុម្ហាកំ, ភន្តេ, បដិគ្គណ្ហថ នោ យញ្ញន្តិ។ តេន ហិ អាគច្ឆថ, មា តុលំ ឆឌ្ឌេត្វា ហត្ថេន តុលយិត្ថ, អយំ សត្ថា ធុរវិហារេ វសតិ, តំ បុច្ឆិស្សាម "កស្ស ទិន្នំ មហប្ផលំ ហោតី"តិ ? ឧភយរដ្ឋវាសិនោ គហេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បុច្ឆន្តោ ឯវមាហ។

តត្ថ **បុញ្ញបេក្ខាន**ន្តិ បុញ្ញំ ឥច្ឆន្តានំ បុញ្ញត្ថិកានំ។ **ឱបធិកំ បុញ្ញ**ន្តិ ឧបធិវិបាកំ បុញ្ញំ។ **សង្ឃេ ទិន្នំ មហប្ផល**ន្តិ អរិយសង្ឃេ ទិន្នំ វិប្ផារវន្តំ ហោតិ។ ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិបាណសហស្សានិ អមតបានំ បិវិំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ មនុស្សា សព្ពានិ អគ្គទានានិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អទំសុ។ ឆដ្ឋំ។

៧. ពុទ្ធវន្ទនាសុត្តវណ្ណនា

២៦៣. សត្តមេ **ឧដ្ឋេហី**តិ ឧដ្ឋហ, យជ, វាយម។ **វិជិតសង្គាមា**តិ រាគាទីនញ្ចេវ ទ្វាទសយោជនិកស្ស ច មារពលស្ស ជិតត្តា ភគវន្តំ ឯវំ អាលបតិ ។ **បន្នភារា**តិ ឱរោបិតខន្ធកិលេសាភិសង្ខារភារ។ **បន្នរសាយ រត្តិ**ន្តិ បន្នរសាយ បុណ្ណមាយ រត្តិំ។ សត្តមំ។

៨. គហដ្ឋវន្ទនាសុត្តវណ្ណនា

២៦៤. អដ្ឋមេ **បុថុទ្ទិសា**តិ ចតស្សោ ទិសា ចតស្សោ អនុទិសា ច។ **ភុម្មា**តិ ភូមិវាសិនោ។ **ចិររត្តសមាហិតេ**តិ ឧបចារប្បនាហិ ចិររត្តសមាហិតចិត្តេ។ **វន្ទេ**តិ វន្ទាមិ។ **ព្រហ្មចរិយបរាយណេ**តិ ទសបិ វស្សានិ វីសតិបិ វស្សានិ...បេ.... សដ្ឋិបិ វស្សានិ អាបាណកោដិកំ ឯកសេយ្យំ ឯកភត្តន្តិអាទិកំ សេដ្ឋចរិយំ ព្រហ្មចរិយំ ចរមានេតិ អត្ថោ។ **បុញ្ញករា**តិ ចតុបច្ចយទានំ កុសុម្ភសុមនបូជា ទីបសហស្សជាលន្តិ ឯវមាទិបុញ្ញការកា។ **សីលវន្តោ**តិ ឧបាសកត្តេ បតិដ្ឋាយ បញ្ចហិបិ ទសហិបិ សីលេហិ សមន្នាគតា។ **ធម្មេន ទារំ បោសេន្តី**តិ ឧមង្គភិន្ទនាទីនិ អកត្វា ធម្មិកេហិ កសិគោរក្ខវណិជ្ជាទីហិ បុត្តទារំ បោសេន្តិ។ **បមុខោ រថមារុហី**តិ ទេវានំ បមុខោ សេដ្ឋោ រថំ អារុហិ។ អដ្ឋមំ។

៩. សត្ថារវន្ទនាសុត្តវណ្ណនា

២៦៥. នវមេ **ភគវន្តំ នមស្សតី**តិ ឯកំសំ ឧត្តរិយំ ទុកុលំ កត្វា, ព្រហ្មជាណុកោ ហុត្វា សិរសិ អញ្ជលិំ បបេត្វា នមស្សតិ។ **សោ យក្ខោ**តិ សោ សក្កោ។ **អនោមនាម**ន្តិ សព្ពគុណេហិ ឱមកភាវស្ស នត្ថិតាយ សព្ពគុណ

នេមិត្តកេហិ នាមេហិ អនោមនាមំ។ **អវិជ្ជាសមតិក្កមា**តិ ចតុសច្ចបដិច្ឆាទិកាយ វដ្ដមូលកអវិជ្ជាយ សមតិក្កមេន។ **សេក្ខា**តិ សត្ត សេក្ខា។ **អបចយារាមា**តិ វដ្ដវិទ្ធំសនេ រតា។ **សិក្ខរេ**តិ សិក្ខន្តិ។ នវមំ។

១០. សង្ឃវន្ទនាសុត្តវណ្ណនា

២៦៦. ទសមេ **អជ្ឈភាសី**តិ កស្មា ឯស បុនប្បុនំ ឯវំ ភាសតីតិ? សក្កស្ស កិរ ទេវរញ្ញោ សទ្ទោ មធុរោ, សុផសិតំ ទន្តាវរណំ, កថនកាលេ សុវណ្ណកិង្កិណិកសទ្ទោ វិយ និច្ឆរតិ។ តំ បុនប្បុនំ សោតុំ លភិស្សាមីតិ ភាសតិ។ **បូតិទេហសយា**តិ បូតិម្ហិ មាតុសរីរេ វា, អត្តនោយេវ វា សរីរំ អវត្ថរិត្វា សយនតោ បូតិទេហសយា។ **និមុគ្គា កុណបម្ហេតេ**តិ ទសមាសេ មាតុកុច្ឆិសង្ខាតេ កុណបស្មឹ ឯតេ និមុគ្គា។ **ឯតំ តេសំ បិហយាមី**តិ ឯតេសំ ឯតំ បិហយាមិ បត្ថយាមិ។ **ន តេ សំ កោដ្ឋេ ឱបេន្តី**តិ ន តេ សំ សន្តកំ ធញ្ញំ កោដ្ឋេ បក្ខិបន្តិ។ ន ហិ ឯតេសំ ធញ្ញំ អត្ថិ។ **ន កុម្ភី**តិ ន កុម្ភិយំ។ **ន កឡោបិយ**ន្តិ ន បច្ឆិយំ។ **បរនិដ្ឋិតមេសានា**តិ បរេសំ និដ្ឋិតំ បរឃរេ បក្កំ ភិក្ខាចារវត្តេន ឯសមានា គវេសមានា។ **តេនា**តិ ឯវំ បរិយិដ្ឋេន។ **សុព្ពតា**តិ ទសបិ…បេ…. សង្ខិបិ វស្សានិ សុសមាទិន្នសុន្ទរវតា។

សុមន្តមន្តិនោតិ ធម្មំ សជ្ឈាយិស្សាម, ធុតង្គំ សមាទិយិស្សាម, អមតំ បរិភុញ្ជិស្សាម, សមណធម្មំ ករិស្សាមាតិ ឯវំ សុភាសិតភាសិនោ។ **តុណ្ហីភូតា សមញ្ចរា**តិ តិយាមរត្តឹ អសនិឃោសេន ឃោសិតា វិយ ធម្មំ កថេន្តាបិ តុណ្ហីភូតា សមំ ចរន្តិយេវ នាម។ កស្មា? និរត្ថកវចនស្សាភាវា។ **បុថុមច្ចា ចា**តិ ពហុសត្តា ច អញ្ញមញ្ញំ វិរុទ្ធា។ **អត្តទណ្ឌេសុ និព្ពុតា**តិ បរវិហេឋនត្ថំ គហិតទណ្ឌេសុ សត្តេសុ និព្ពុតា វិស្សដ្ឋទណ្ឌា។ **សាទានេសុ អនាទានា**តិ សគហណេសុ សត្តេសុ ច ភវយោនិអាទីនំ ឯកកោដ្ឋាសស្សាបិ អគហិតត្តា អគហណា។ ទសមំ។

ទុតិយោ វគ្គោ។

៣. តតិយវគ្គោ

១. ឆេត្វាសុត្តវណ្ណនា

២៦៧. តតិយវគ្គស្ស បឋមំ វុត្តត្ថមេវ។ បឋមំ។

២. ទុព្ពណ្ណិយសុត្តវណ្ណនា

២៦៨. ទុតិយេ **ទុព្ពណ្ណោ**តិ ឈាមខាណុវណ្ណោ។ **ឱកោដិមកោ**តិ លកុណ្ឌកោ មហោទរោ។ **អាសនេ**តិ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ។ **កោធភក្ខោ**តិ សក្កេន គហិតនាមមេវេតំ។ សោ បន ឯកោ រូបាវចរព្រហ្មា, “សក្កោ កិរ ខន្តិពលេន សមន្នាគតោ”តិ សុត្វា វីមំសនត្ថំ អាគតោ ។ អវរុទ្ធកយក្ខា បន ឯវរូបំ សំវិហិតារក្ខំ ឋានំ បវិសិតុំ ន សក្កោន្តិ។ **ឧបសង្កមី**តិ ទេវានំ សុត្វា “ន សក្កា ឯស ផរុសេន ចាលេតុំ, នីចវុត្តិនា បន ខន្តិយំ ឋិតេន សក្កា បលាបេតុ”ន្តិ តថា បលាបេតុកាមោ ឧបសង្កមិ។ **អន្តរធាយី**តិ ខន្តិយំ ឋត្វា ពលវចិត្តីការំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា នីចវុត្តិយា ទស្សិយមានាយ សក្កាសនេ ឋាតុំ អសក្កោន្តោ អន្តរធាយិ។ **ន សូបហតចិត្តោម្ហី**តិ ឯត្ថ **សូ**តិ និបាតមត្តំ, ឧបហតចិត្តោម្ហីតិ អាហ។ **នាវត្តេន សុវានយោ**តិ ន កោធាវត្តេន សុអានយោ, កោធវសេ វត្តេតុំ ន សុករោម្ហីតិ វទតិ។ **ន វោ ចិរាហ**ន្តិ **វោ**តិ និបាតមត្តំ, អហំ ចិរំ ន កុជ្ឈាមីតិ វទតិ។ ទុតិយំ។

៣. សម្ពរិមាយាសុត្តវណ្ណនា

២៦៩. តតិយេ **អាពាធិកោ**តិ ឥសិគណេន អភិសបកាលេ ឧប្បន្នាពាធេន អាពាធិកោ។ **វាចេហិ ម**ន្តិ សចេ មំ សម្ពរិមាយំ វាចេសិ, ឯវមហំ តម្បិ តិកិច្ឆិស្សាមីតិ វទតិ។ **មា ខោ ត្វំ, មារិស, វាចេសី**តិ វិនាបិ តាវ សម្ពរិមាយំ សក្កោ អម្ហេ ពាធតិ, យទិ បន តំ ជានិស្សតិ, នដ្ឋា មយំ, មា អត្តនោ ឯកស្ស អត្ថាយ អម្ហេ នាសេហីតិ វត្វា និវារយីសុ។ **សម្ពរោវ សតំ សម**ន្តិ យថា សម្ពរោ អសុរិន្ទោ មាយាវី មាយំ បយោជេត្វា វស្សសតំ និរយេ បក្កោ, ឯវំ បច្ចតិ។ តុម្ហេ ធម្មិការ, អលំ វោ មាយាយាតិ វទតិ។ កឹ បន សក្កោ តស្ស កោធំ តិកិច្ឆិតុំ សក្កុណេយ្យាតិ? អាម សក្កុណេយ្យ។ កថំ? តទា កិរ សោ ឥសិគណោ ធរតិយេវ, តស្មា នំ ឥសីនំ សន្តិកំ នេត្វា ខមាបេយ្យ, ឯវមស្ស ផាសុ ភវេយ្យ។ តេន បន វញ្ចិតត្តា តថា អកត្វា បក្កន្តោវ។ តតិយំ។

៤. អច្ចយសុត្តវណ្ណនា

២៧០. ចតុត្ថេ **សម្បយោជេសុ**ន្តិ កលហំ អកំសុ។ **អច្ចសរា**តិ អតិក្កមិ, ឯកោ ភិក្ខុ ឯកំ ភិក្ខុំ អតិក្កម្ម វចនំ អវោចាតិ អត្ថោ។ **យថាធម្មំ នប្បដិគ្គណ្ហាតី**តិ ន ខមតិ។ **កោធោ វោ វសមាយាតូ**តិ កោធោ តុម្ហាកំ វសំ អាគច្ឆតុ, មា តុម្ហេ កោធវសំ គមិត្ថាតិ ទីបេតិ។ **មា ច មិត្តេ ហិ វោ ជរា**តិ ឯត្ថ **ហី**តិ និបាតមត្តំ, តុម្ហាកំ មិត្តធម្មេ ជរា នាម មា និព្ពត្តិ។ ភុម្មត្ថេ វា ករណវចនំ, មិត្តេសុ វោ ជរា មា និព្ពត្តិ, មិត្តភាវតោ អញ្ញថាភាវោ មា ហោតូតិ អត្ថោ។ **អគរហិយំ មា គរហិត្ថា**តិ អគារយ្ហំ ខីណាសវបុគ្គលំ មា គរហិត្ថ។ ចតុត្ថំ។

៥. អក្កោធសុត្តវណ្ណនា

២៧១. បញ្ចមេ **មា វោ កោធោ អជ្ឈភវី**តិ កោធោ តុម្ហេ មា អភិភវិ, តុម្ហេវ កោធំ អភិភវថ។ **មា ច កុជ្ឈិត្ថ កុជ្ឈត**ន្តិ កុជ្ឈន្តានំ មា បដិកុជ្ឈិត្ថ។ **អក្កោធោ**តិ មេត្តា ច មេត្តាបុព្ពភាគោ ច។ **អវិហឹសា**តិ ករុណា ច ករុណាបុព្ពភាគោ ច។ **អថ បាបជនំ កោធោ, បព្ពតោវាភិមទ្ទតី**តិ លាមកជនំ បព្ពតោ វិយ កោធោ អភិមទ្ទតីតិ។ បញ្ចមំ។

តតិយោ វគ្គោ។

សក្កសំយុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឥតិ សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

សគាថាវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ បឋមោ ភាគោ។